

S
9 F
13

GRATIANI DECRETORUM LIBRI . QUINQUE

SECUNDUM

GREGORIANOS . DECRETALIUM . LIBROS . TITULOSQUE . DISTINCTI

PER

JOHANNEM . A . TURRECREMATA

ORDINIS . PRÆDICATORUM

S·R·E· EPISCOPUM · CARDINALEM · SABINUM

Nunc primum prodeunt

Ex codice bibliothecæ Barberinæ

Præfatione, brevibus Scholiis, & quinque Indicibus illuſtrati

CURA

JUSTI . FONTANINI

Archiepiſcopi Ancyrani .

VOLUMEN SECUNDUM.

ROMÆ . MDCCXXVI

Typis & ſumtibus Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe .

PRÆSIDUM PERMISSU.

FRATRIS JOHANNIS · A · TURRECREMATA

ORDINIS. PRÆDICATORUM

S. R. E. EPISCOPI. CARDINALIS. SABINI

NOVA · ORDINATIO DECRETI · GRATIANI

In Libros V.

Secundum totidem Gregorianos Decretalium libros distincta.

LIBER · SECUNDUS

PARS. I

De Judiciis, & eorum partibus.

TITULUS. I

De Judicio divino.

RUBRICA. I

De universalitate divini judicii.

I. *Omnia opera, tam manifesta, quam secreta divino, judicio subsunt.*

Anacletus ait [epist. Isidoriana I. c. 2. Concil. tomo 1. pag. 514. D.]

I omnia in hoc sæculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendiis qui Solem certat facibus adjuvare. Ideo si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod servos suos accusat, & , ut meliores fiant, dicit, se hoc agere, in vanum laborat, & plus invidiæ stimulis agitatur, quam caritatis; quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta. *Cyprianus* [de mortalitate pag. 162. A. D. 252. Carthagine.]

Lib. II. Pars I. Tit. I. Rub. I. vi. Q. 1. C. vii.

II. *De eodem.*

NUnquid Cain, cum Domino munus offerret, jam peremerat fratrem? Et tamen parricidium mente conceptum Deus providus ante damnavit. Ut illic cogitatio mala, & perniciosa conceptio, Deo providente, prospecta est; ita est in Dei servis, apud quos confessio cogitatur, martyrium mente concipitur, & animus ad bonum deditus, Deo judice, coronatur. Aliud est enim martyrio animum deesse, aliud animo defuisse martyrium. Qualem te invenit Dominus, cum vocat, talem pariter & judicat, quando ipse testatur, & dicit: *& scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis, & cordis.*

De Pœnitent. Dist. 1. C. xxvi.

Psal. vii. 10. Apoc. ii. 23.

Lib. II. Pars. I. Titul. Rub. II.

RUBRICA . II
De rectitudine divini judicii.

I. *Frustra speraitur ab homine , quem Deus justificat .*

Augustinus in Psalmum XXXIV [imo in Psal. XXXVI. sermone III. §. 14. forte A. D. 405. in *Africa* .]

XI. Q. III. C. LXXIII.

ET si ad tempus damnaris ab homine , & si dixerit sententiam proconsul in Cyprianum , aliud est sella terrena , aliud tribunal cælorum . Ab inferiore accepit sententiam , a superiore coronam . *Idem in Psal.* XXVIII. [imo XXXVII. ad vers. 16. §. 21. *ibid.*]

II. *De eodem .*

Ibidem C. LXV.

CUstodi intus innocentiam tuam , ubi nemo opprimit causam tuam . Prævalebit in te falsum testimonium , sed apud homines . Nunquid apud Deum valebit , ubi causa tua dicenda est ? Quando Deus erit judex , erit alius testis , quam conscientia tua non erit . Inter justum judicem , & conscientiam tuam noli timere , nisi causam tuam. *Gratianus* .

III. *Deus illos non punit in alia vita , qui in præsenti flagellis ejus puniti pœnitentiam egerunt .*

De Pœnitent. Dist. III. C. XIII.
* al. vindicabit
Naum I. *apud* LXX.
Ebr. III. 18. 19.
Naum. I. *apud* LXX.
* vindicabit

AUctoritas illa Naum prophetæ : *non judicabit * Deus bis, &c.* non indistincte ostendit, omnia , quæ temporaliter puniuntur , non ulterius a Deo punienda . Quamvis enim Sodomitas, Ægyptios, Israelitas in eremo super eundem locum , dicat Hieronymus, temporaliter a Deo punitos , ne in æternum punirentur ; non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum est ; alioqui cuique sceleroso optandum esset , ut cælesti fulmine percussus , aut aquis submersus , aut a serpentibus vulneratus pro peccatis suis divinitus interiret , ut æternos cruciatus brevis & momentanea pœna terminaret . Illud etiam Apostoli falsum esset , quod de prostratis in deserto in epistola ad Ebræos scribens , ait : *propter incredulitatem suam non intraverunt in terram promissionis* . Ubi probatur, quod sicut merito suæ infidelitatis requiem illam amiserunt , ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æternam beatitudinis nullo modo intraverunt . Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum , qui inter ipsa flagella pœnitentiam egerunt , quam , etsi brevem , & momentaneam , tamen non respuit Deus : sicut & illud prophetæ : *non judicabit * Deus bis in idipsum* ; de his tantum intelligi oportet , quos præsentia supplicia in melius commutant ; super quos non consurget duplex tribulatio . Qui autem inter flagella duriores & deteriores fiunt , sicut Pharao , qui , flagellatus a Domino , durior factus est , præsentibus æterna connectunt , ut temporale supplicium sit eis æternæ damnationis initium. *Unde Augustinus in canticum Deuteronomii* [potius sententia ex Glossa ordinaria ad Deuter. c. XXXII . 22.

IV. *De eodem .*

Ibidem C. XXIII.
Deut. XXXII. 22.
S. Gregor. Moral. lib. XVIII. C. XII.
Naum. I. *ut supra* .

IGnis succensus est &c. hoc est : vindicta hic incipiet , & ardebit usque ad extremam damnationem . Hoc contra illos notandum est , qui dicunt : *non judicabit Deus bis in idipsum* , ad omnia pertinere flagella , quia quidam hic flagellis emendantur , alii & hic , & in æternum puniuntur ; sicut Antiochus , & Herodes . *Gregorius* [papa I. Dialog. lib. IV. c. XXXIX. A. D. 593. *Romæ* .]

V. *Quæ sunt venialia peccata , quæ post hanc vitam purgantur .*

Dist. XXV. C. IV.
Matth. XII. 13.

QUalis hinc quisque egreditur , talis in judicio præsentatur ; sed tamen de quibusdam culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est, pro eo , quod Veritas dicit : *quia siquis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit , neque in hoc sæculo remittetur ei , neque in futuro* . In qua sententia datur intelligi , quasdam culpas in hoc sæculo , quasdam vero in futuro posse laxari . Quod enim de uno negatur , consequens intellectus patet , quia de quibusdam conceditur . Sed tamen , ut prædixi , hoc de parvis , minimisque peccatis fieri posse credendum est , sicut est assiduus otiosus sermo , immoderatus risus , vel peccatum curæ familiaris , quæ vix sine culpa vel ab ipsis

ipsis agitur, qui culpam, qualiter declinare debeant, sciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata. Lib. II. Pars I. Tit. I. Rub. III.

RUBRICA. III

De incomprehensibilitate divini judicii.

I. *De incomprehensibilitate divinorum judiciorum circa prædestinationem electorum, & præscientiam reproborum.*

SI ex bono. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* III. c. X. *pag.* 4.

Gregorius Mauricio. [imo Nicolaus papa I. epist. VIII. cujus initium *proposueramus*, circa A. D. 861. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 295.]

II. *De eodem.*

QUoniam adhuc nescimus, quis in terribili judicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit: *nolite ante tempus judicare, quousque veniat Dominus; & reliqua.* Nam sunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant, quia fortasse, quod vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. *Augustinus* [imo liber suspecti auctoris de prædestinatione & gratia c. XV. in appendice operum S. Augustini tomo X. Parte II. 125. 18.]

XI. Q. 3. C. XLI. §. 2.
I. Cor. IV. 5.

III. *De eodem.*

NAbuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum, quod perdiderat, rursus accepit? Pharao autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit? Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium alto sapientique corde dijudicat: cur medicamentum, unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem; nisi quia *Christi bonus odor, aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem?* Quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo reges. Quantum ad causam, ambo captivum populum Dei possidebant. Quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi, quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit; alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio? *Idem* [imo Fulgentius, & Prosper, circa A. D. 510. & 416. Africa & in Gallia.]

XXIII. Q. IV. C. XXIII.
Daniel. IV. 33.
Exod. XIV. 27.
II. Cor. II. 15.

IV. *De eodem.*

VAsis iræ (a) nunquam Dei redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum, quia nec Deus peccanti homini juste inferret iram, si homo ex prædestinatione (b) Dei cecidisset in culpam. *Idem.* Prædestinationem Dei sive ad bonum, sive ad malum, in hominibus operari ineptissime dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere, cum in bonis voluntas sit intelligenda, non sine gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia. Cum vero aliquos a Deo (c) aut traditos desideriis suis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina præcesserunt, ut ipsi sibi pœnas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque ita nec de judicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri, & misericordiæ ejus gratias agimus, qua liberat non meritos liberari. Vires itaque obedientiæ (d) non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinavit: *sed ideo eum non prædestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.* Prædestinatio igitur (e) Dei semper in bono est, quæ peccatum sola hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiæ, aut plectendum cum laude justitiæ. In malis autem (f) operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est, quia, sicut præscivit, & prædestinavit quæ ipse fecit, &, ut faceremus dedit, ita præscivit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus, exegit. Hi autem (g) de quibus dicitur: *ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum;* voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

Ibidem C. XXIII.
(a) *Fulgentius lib. I. ad Monimum C. XXVI.*
(b) *Prosper in respon. ad capitula Gallorum C. VI.*
(c) *Prosper ibidem C. XIII.*
(d) *Prosper ibidem C. XII.*
(e) *Idem C. XIV. & sententia VI. ad capit. Gallorum.*
(f) *Idem sententia XV.*
(g) *Idem ad objectiones Vincentianas C. XII. & ad articulos falso sibi impositos art. XII.*

Lib. II. Part. I. Tit. II. Rub. I. & II.

RUBRICA. IV
De certitudine, & infallibilitate.

I. *Multi Dei judicio, cui omnia certissime videntur, sunt damnati, qui ab hominibus non sunt exclusi.*

Zephyrinus papa [Caput incertum.]

II. Q. I. C. VI. Matth. XXVI. 21. UNus *ex vobis me traditurus est*. Bene dixit: *ex vobis*, & non *ex nobis*. Ex vobis enim est, a quibus per judiciariam potestatem confessus, aut convictus, exclusus non est. A me vero, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certissime novi, separatus, & divisus est. Tale enim est ac si diceret: etsi ego eum per occulti judicii sententiam damnatum habeo; vos tamen adhuc illum per tolerantiam sustinete.

TITULUS. II
De judicio humano privato.
RUBRICA. I
De judicio privato discreto.

I. *Judicium discretum homo exercet, quando seipsum judicat prius.*

Augustinus Homilia de Pœnitentia [homil. L. c. XI. nunc sermone cccLI. c. IV. §. 9. c. A. D. 415. in *Africa*.]

De Pœnitent. Dist. I. C. LXXXV. JUdicet se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cum jam non poterit, etiam præter voluntatem a Domino judicetur. *Gregorius* [imo Beda in c. VIII. Johannis de judicio adulteræ, circa A. D. 720. in *Anglia*.]

II. *Primum nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere.*

III. Q. VII. C. VI. POstulatus Dominus judicare de peccatrice, non statim dat judicium, sed prius inclinans se deorsum *digito scribebat in terra*, ac sic demum (quod obnixe rogatur) judicat, nos videlicet typice instituens, ut, cum quælibet proximorum errata conspicimus, non hæc ante reprehendendo judicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reversi, digito eam discretionis solerter exculpamus, & quid in ea conditori placeat, quidve displiceat, sedula examinatione dirimamus, juxta illud Apostoli: *fratres etsi* (Gal. VI. 1.) *præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*. Et infra. *Qui sine peccato est vestrum*, (Jo. VIII. 7.) idest, primo vos ipsi justitiam legis implete, & sic innocentes manibus & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

RUBRICA. II
De judicio temerario.

I. *Temerarium judicium est quod oritur ex suspicione, & damnabile est.*

SI quis dixerit justum injustum. *Supra lib.* I. *Parte* III *Tit.* IX. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 149.

II. *Christum violat qui sanctum non sanctum, vel non sanctum, sanctum credit.*

SI quis hominem, qui sanctus non est. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 149.

III. *Æternæ damnationis inveniet pœnam qui bonos, velut malos dicit.*

VÆ qui dicitis bonum malum, & malum bonum. *Supra ibidem* c. III.

Augustinus de sermone Domini in monte [sententia est in eodem sermone lib. II. c. XVIII. §. 62. circa A. D. 397. in *Africa*.]

IV. *Non*

IV. *Non est curandum judicium hominum, ubi sana est conscientia.*

TEmerarium judicium plerunque nihil nocet ei, de quo temere judicatur. Ei autem, qui temere judicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat. *Item ad Secundinum Manichæum* [August. contra Secundinum Manichæum c. 1. forte circa A. D. 410. *ibidem*.] XI. Q. III. C. XIII.

V. *De eodem.*

SEnti de Augustino quidquid libet; sola me in oculis Domini conscientia non accuset. *Gregorius Constantino episcopo Mediolanensi* [papa I. lib. VI. epist. XIV. A. D. 596. Roma in Liguriam.] *Ibidem C.* II.

VI. *Quos conscientia justificat, aliorum maledicta non timeant.*

IN cunctis, quæ in hac vita adversa provenerint, sola est, sicut nostis, omnipotentis Dei districtio pensanda, atque ad cor semper proprium recurrendum, ut nullius ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit & inter accusationes liber est; & liber vel sine accusatione esse non potest, si sola, quæ interius addicit, conscientia accuset. De vestra igitur sanctitate absit a Christianorum judicio, ea, quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo suspicionis adduci, quia ex sacri eloquii testimonio tenemus, ut majora mala, cum forsitan dicuntur, nisi probata credi non debeant, sed probata citius ulcisci. *Et infra*. Hæc igitur dixi, ut nimiæ levitatis esse ostenderem, si quis mala gravia credere studeat, quæ probari non possunt. Unde sanctitas vestra debet mentem suam a maledicorum hominum rumoribus atque obtrectatione disjungere, & sola, quæ æternæ vitæ sunt, atque ad utilitatem subditorum proficiunt, cogitare. *Gregorius papa* [I. Palladio presbytero lib. VIII. epist. XXV. A. D. 600. *Roma*.] *Ibidem C.* III. *Nicolaus I. epist.* II. *ad Michaelem Imp.*

VII. *Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus.*

INter verba laudantium, sive vituperantium, ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non invenitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam tristitiam generare debet. *Et rursum*. Si in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim si homines laudent, & conscientia nos accuset? Aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstret? Habemus Paulum dicentem: *gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*. Job quoque dicit: *ecce in cælo testis meus*. Si ergo est nobis testis in cælo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen etiam sunt ipsi, & tranquille admonendi, eisque satisfieri modis omnibus debet: scientes quid de Judæis veritas dicit: *ne forte scandalizemus eos*. Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint, habes consolationem, quam in Evangelio conspicias. Cum enim Domino dictum fuisset: *Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* Respondit. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum*. Paulus quoque Apostolus admonet, dicens: *si fieri potest (quod ex vobis est) cum omnibus hominibus pacem habentes*. Dicturus quippe: *cum omnibus pacem habeamus*. Quia hoc difficile esse prospexit præmisit: *si fieri potest*. Sed tamen subjunxit: *quod possit fieri*, cum dixit: *quod ex vobis est*. Quia si nos in mente caritatem erga odientes servare cupimus, & si illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus.

Ibidem C. IV. *Sixtus III. epist.* III. *Isidoriana*. — 2. *Cor.* I. 12. — *Job.* XVI. 20. — *Matth.* XVII. 26. — *Ibidem* XV. 12. — *Ibidem* 14. — *Rom.* XII. 18.

LIB. II. PARS I. TIT. III. RUB. I. II. & III.

TITULUS. III

De judicio publico, & contentioso.

RUBRICA. I

De causa institutionis hujus judicii.

I. *Ordo judiciarius institutus est in republica in protectionem innocentiæ, & culpæ punitionem.*

Gratianus

II. Q. I. C. post. C. VI. [ORdo judiciarius] ideo institutus est, ut nec innocentia insidiis pateret adversantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret justi examinis. *Gregorius Leoni episcopo Carthaginensi* [imo episcopo Catinensi lib. VII. epist. VIII. indict. I. A. D. 597. Roma in *Siciliam*.]

II. *De eodem.*

XVI. Q. I. C. XXXII. AD hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & judicia esse constituit, ut nec præpositi in opprimendos se frustra valeant occupare subjectos, nec subjectis iterum contra suos præpositos effrænata sit resultandi licentia.

RUBRICA. II

De personis, quas in ordinario judicio adesse oportet.

I. *Quatuor genera personarum esse oportet in judicio ordinario.*

Fabianus papa constituit dicens [epist. II. Isidoriana c. II. ad Episcopos orientales, Concil. tomo I. pag. 644. B.]

II. Q. IV. C. I. NUllus unquam præsumat accusator simul esse, & judex, vel testis: quoniam in omni judicio quatuor personas necesse est semper adesse, idest: judices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, atque testes legitimos. Judices autem debent uti æquitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam. *Damasus papa* [epist. IV. Isidoriana c. VII. Concil. tomo II. pag. 872.]

II. *Quilibet in causa duas personas gerere non valet.*

Ibidem C. II. NUllus introducatur personaliter, sed accusatores, & accusati æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero, & judices non idem sint, sed per se accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

RUBRICA. III

De loco judicii.

I. *Locus judicii debet esse communis, & totus.*

Nicolaus papa [I. epist. I. Carolo Regi A. D. 868. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VIII. pag. 413.]

XXXIII. Q. II. C. II. ITaque etiam locus providendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere; vel ceteras personas, quæ tam a sanctis canonibus, quam venerandis Romanis legibus in hujusmodi controversiis requiruntur.

RU-

Lin. II. Part. I. Tit. II. Rub. IV. & V.

RUBRICA. IV

De gravitate & modestia servanda in judicio.

I. *In loco caussarum contentiosi locum non habent.*

In Toletano Concilio *XI.* [c. I. A. D. 675. in Hispania, Concil. tomo VI. pag. 545.]

IN loco benedictionis considentes Domini sacerdotes, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare. Nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. *Si quis enim, ut Apostolus ait, putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* Cultum enim suum justitia perdit, quando silentia judicii obstrepentium turba confundit, dicente propheta: *erit cultus justitiæ silentium.* Debet ergo quidquid aut consultationibus considentium agitur, aut ab accusantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec judicii vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel risibus concilium perturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur: *ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium*, & cum omni dedecore de consessione abstractus, a communi cœtu cedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

n. Q. III. C. ... — Jac. I. 26. — Isa. XXXII. 17.

RUBRICA. V

De tempore, in quo judicia interdicuntur.

I. *Ministri ecclesiæ die Dominico caussas non debent ventilare.*

In Tarraconensi concilio [c. IV. A. D. 516. in Hispania, Concil. tomo IV. pag. 1564.]

NUllus episcoporum, aut presbyterorum, vel clericorum die Dominico propositum cujuscumque causæ negocium audeat ventilare; nisi hoc tantum, ut Deo statuta solemnia peragant. Ceteris vero diebus convenientibus personis, illa, quæ justa sunt, habent licentiam judicandi, excepto criminali. *Ex Concilio, apud Erphesfurt habito, præsente Rege Henrico* [in Concilio Erpfordiensi c. II. A. D. 932. in Germania, Concil. tomo IX. pag. 591.]

XV. Q. IV. C. I.

II. *Solemnibus diebus & legitimorum jejuniorum, secularia placita non agantur.*

PLacita sæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem, minime fieri decrevimus. Insuper & jam sancta synodus decrevit, ut nulla judiciaria potestas licentiam habeat, sua auctoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, idest VII. dies ante Natalem Domini usque in octavas Epiphaniæ, & a quinquagesima usque in octavas Paschæ; & VII. dies ante Nativitatem sancti Johannis Baptistæ quatenus adeundi ecclesiam, orationibusque vacandi, liberius habeatur facultas. *Hadrianus papa* [I. in capitulis datis Ingilramno Metensi episcopo c. LXIV. A. D. 785. Roma in Galliam, Concil. tomo VI. pag. 1837.]

Ibidem C. II.

III. *De eodem.*

NUllus episcopus, vel infra positus die Dominico causas judicare præsumat.

Ibidem C. III.

Ad hanc Rubricam optime faciunt capitula, quæ posita sunt supra lib. I. Parte III. Tit. VIII. Rub. I. pag. 160.

RU.

Lib. II. Pars I. Tit. II. Rub. VI.

RUBRICA. VI

De his, quæ ad judicium veniunt humanum.

I. *Incerta, & dubia judicari non possunt.*

Augustinus in epistola ad clerum, & universalem plebem Hipponensem [epist. XXVIII. §. 4. al. epist. CXXXVII. c. A. D. 404. in *Africa*.]

II. Q. I. C. XII. NOmen presbyteri propterea non ausus sum de medio collegarum ejus vel supprimere, vel delere, ne divinæ potestati, sub cujus examine causa adhuc pendet, facere viderer injuriam; si illius judicium meo vellem judicio prævenire: quod nec in negociis sæcularibus judices faciunt, quando causæ dubitatio ad majorem potestatem refertur, ut, pendente relatione, aliquid audeant commutare. Et in episcoporum quoque concilio statutum est, nullum clericum, qui nondum convictus sit, suspendi a communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentaverit. (Concil. Carthag. III. Can. & VIII.)

Stephanus V. *Huperto episcopo Moguntino* [c. A. D. 886. Roma in *Germaniam*, apud Serarium Moguntiacarum rerum lib. IV. Archiep. VI. pag. 655.]

II. *De eodem.*

I. Q. IV. C. XI. SPontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro judicari. Occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

XXI. Q. V. post C. IX. INcerta enim (ut Sixtus papa scribit episcopis per Hispaniam constitutis) nemo pontificum judicare præsumat: & quamvis vera sint, tamen credenda non sunt, nisi quæ certis inditiis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur. *Hinc etiam Victor papa scribit Theophilo episcopo* [epist. Isidoriana I. c. II. Concil. tomo I. pag. 595.]

IV. *De eodem.*

Ibidem. INcerta, carissime, nullatenus judicemus, quousque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis inditiis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur. *Augustinus in Homilia de pœnitentia* [imo in sermone LXXXII. c. VII. §. 10. al. serm. XVI. de verbis Domini, c. A. D. 400. in *Africa*.]

V. *Peccatum, quod judici tantum notum est, ab eo damnari non debet.*

II. Q. I. C. XIX. Matth. XVIII. 15. SI *peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum.* Quare? Quia peccavit in te. Quid est: *in te peccavit*? Tu scis, quia *peccavit*. Quia enim secretum fuit, quando *in te* peccavit, secretum quære cum corrigis, quod in te peccavit. Nam si solus nosti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor. Attende, quemadmodum vir justus Joseph tanto flagitio, quod de uxore fuerat suspicatus, tanta benignitate pepercit, antequam sciret, unde illa conceperat, quam gravidam senserat, & se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio; & tamen quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? *Joseph autem cum esset vir justus, & nollet eam divulgare.* Mariti dolor non vindictam quæsivit, voluit prodesse peccanti, non punire peccantem: certe, inquit, *nollet eam divulgare, voluit eam occulte dimittere*. Et *infra*. Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, & concordat scriptura. Sic agamus, & sic agendum est, non solum, quando in nos peccatur, sed etiam, quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corrigere. *Et paulo post*. Novit enim nescio quem homicidam episcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo illum publice corripere, & tu quæris inscribere? Prorsus nec prodo, nec negligo. Corripio in secreto, (Matth. I. 19. — Matth. ibidem — Augustin. ibid. C. VIII. §. 11.)

to, pono ante oculos Dei judicium: terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam. Hac caritate præditi esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quasi non corripiamus, aut putant, nos scire quod noscimus, aut putant nos tacere, quod scimus. Sed forte quod scis, & ego scio, sed non coram te corripio, in secreto corripio, quia curare volo, non accusare. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant. Aliquando nobis produntur ab uxoribus suis plerumque Zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes homini, in tali peccato constituto, sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum. Lu. II. Paul. I. Tr. ul. Kras. vii.

RUBRICA. VII
De ordine judiciario, quando servandus est, & quando non.

I. in causis dubiis, sive criminibus occultis, ordo judiciarius semper servandus est.

Gregorius [papa I. lib. VIII. epist. I. A. D. 600. Roma in Siciliam.]

SIcut sine judicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ juste definita fuerint nulla patimur excusatione differri. *Eleutherius episcopus* [in epist. Isidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 589.] II. Q. I. Can.

II. *De eodem.*

NIhil (contra quemlibet accusatum) absque legitimo & idoneo accusatore fiat: nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, ideo non est ejectus. Ibidem C. IV.

III. *Multi per tolerantiam sustinendi sunt, quamvis sententia divini judicii sint condemnati.*

UNus ex vobis me traditurus est. *Supra Tit. II. Rubr.* IV. c. I. *pag. 388.*

IV. *In criminibus notoriis, sive causis manifestis judiciarius ordo non requiritur.*

Ambrosius [ex Ivone in epist. ad Hugonem. Caput incertum.]

MAnifesta accusatione non indigent. *Nicolaus papa Carolo Regi* [papa I. ad Ludovicum Regem Germaniæ epist. LV. A. D. 867. Roma in Germaniam, Concil. tomo VIII. pag. 444.] Ibidem C. XV.

V. *De eodem.*

QUæ Lotharius Rex nepos vester facit, accusatore non indigent. Manifesta quippe sunt (teste Apostolo) opera carnis, fornicatio, immunditia &c. *Stephanus papa Leoni episcopo Theanensi* [forte papa V. ex Ivone P. VI. c. CCCCXXXI.] Ibidem C. XVI. Gal. V. 19.

VI. *Ordinem judiciarium manifesta non desiderat causa.*

DE manifesta, & nota pluribus causa, non sunt quærendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit, de fornicatore sententiam exponens Apostoli: *Non est judicis*, inquit, *sine accusatore damnare: quia & Dominus Judam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minime abjecit*, ut tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Cognito opere isto, pellendum illum de cœtu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat: in qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. *Et paulo post.* Absens facie, præsens autem auctoritate spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi, ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Sathanæ in interitum carnis. Ibidem C. XVII. Incertus auctor Ambrosii nomine ad Cor. epist. I. ad Cor.

RU-

Lib. II. Pars. I. Tit. III. Rubr. VIII.

RUBRICA. VIII

De qualitatibus, quibus judicium, ut justum sit, debet muniri.

I. *Prima est, ut in eo, si causa dubia est, ordo judiciarius reservetur:*

Augustinus [homil. L. de utilitate agendæ Pœnitentiæ, nunc serm. CCCLI. c. IV. §. 10. circa A. D. 415. in *Africa*.]

II. Q. I. C. I. NOs in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum. *Felix papa* [I. epist. I. Isidoriana c. V. Concil. tomo I. pag. 904. 905.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. V. PRimates accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quam Apostolica freti auctoritate aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes, & canonice examinatos regulariter testes, convincatur. Aliter irritam esse censemus & injustam episcoporum damnationem, & idcirco a Synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subveniatur causis.

III. *De eodem.*

INcerta, carissime. *Supra Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 392. *Gregorius Johanni defensori eunti in Hispaniam* [lib. XI. epist. LII. A. D. 601. *Romæ*.]

IV. *Secunda qualitas, quod cum maturitate & gravitate fiat.*

II. Q. I. C. VII. IN primis requirendum est de persona presbyteri dilectissimi fratris, & coepiscopi nostri Januarii; &, si ita se veritas habeat, sicut ejusdem episcopi petitio continet, in ecclesiam, atque in loco suo modis omnibus idem presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mota, sive probata est, subtiliter ipso præsente, & pro se rationem reddente, quærendum est, & genus causæ, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrum adhuc in exilio demorari, an certe in ecclesia sua, & officio suo debeat revocari. De episcopi supradicti persona hoc statuendum est, ut, si nulla contra eum criminalis causa, quæ exilio, vel depositione digna, est mota, sive probata est; is, qui eo superstite episcopus perverse ac contra canones in ecclesia ejus ordinari præsumsit, sacerdotio privatus, ab omni ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem dilectissimo Januario fratri, & coepiscopo nostro tradendus est, ut ab ipso in custodia habeatur, aut certe ab eo ad nos transmittatur. Episcopi vero, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus consentientes interfuerunt, sex mensibus Dominici corporis communione privati agere pœnitentiam decernantur in monasterio, & supradictus Januarius loco & ordini suo modis omnibus reformetur. Si vero communione privatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem episcopi in præjudicium condemnationis, vel depositionis memorati episcopi se metu judicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte fassi fuerunt, & tempus eis abbreviandum est. & modus pœnitentiæ temperandus. Si vero ille, qui locum ejus invasit, de hac fortasse luce migravit, & alter est ordinatus, quia levioris culpæ videtur, (cum non quasi isti superstiti, sed successisse defuncto videatur) episcopatus illi officium in illa ecclesia tantummodo interdicatur, ut in alia ecclesia, quæ sacerdote vacaverit, si electus fuerit, esse possit episcopus; ad Malachitanam tamen ecclesiam numquam aliquo modo reversurus. Gloriosus autem Comitiolus quidquid prædictus episcopus per violentiam, atque insecutionem ipsius expendisse, vel damnum pertulisse, dato sacramento, firmaverit, eidem episcopo restituere compellatur. Si autem aliter, quam antefati episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est, & veritate cognita, cum Dei timore, quod justitiæ ordo suaserit, judicandum.

Jo. Diac. lib. IV. C. XXXIII. Quia ergo Stephanus episcopus odio sui quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed injuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primo, si judicium ordinabiliter est habitum, idest si alii accusatores, atque alii testes fuerunt. Deinde causarum qualitas est examinanda, si digna exilio, vel depositione fuit, si eo præsente, qui accusatus est, sub jurejurando contra eum testimonium dictum est

est; si scriptis actum est. Vel si ipse licentiam respondendi ac defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium ac testificantium, subtiliter quærendum est, cujus conditionis, cujusve opinionis, aut ne inopes sint, aut ne forte aliquas contra prædictum episcopum inimicitias habuissent; & utrum testimonium ex auditu dixerunt, aut certe se scire specialiter testati sunt; si scriptis judicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quod si forte hæc solemniter acta non sunt, nec causa probata est, quæ exilio, vel depositione digna sit, in ecclesiam suam modis omnibus revocetur. Eleutherius papa [ano Constantius Imp. in l. 1. c. 7. lib. 11. tit. xviii. de judiciis A. D. 321. Sirmii in Pannonia.]

Lex. II. Pars I. Tit. ul. Kvm. viii.

V. Non sunt aliqua judicanda, nisi prius plena inquisitione fuerint discussa.

JUdicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere. Interrogandi, & respondendi, obiiciendique præbita patientia, ab eo, ut ibi actio ambarum partium illuminata sit pleniter: nec litigantibus judex prius velit sua sententia obviare, nisi quando jam peractis omnibus, nihil habeant in quæstione quod proponant. Et tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid pretermissum forte remaneat, quod adnecta conveniat. *Gregorius in Moralibus lib. XX. parte IV. cap. VI.* [lib. xx. c. vi. ad c. xxix. Job. & in Pastorali P. 1. c. vi. & in lib. 1. Regesti epist. xxiv. A. D. 590. Romæ.]

VI. Tertia qualitas est, quod mixturam habeat pietatis cum rigore justitiæ.

DIsciplina, vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse debet rectoribus & juste consolans misericordia, & pie sæviens disciplina. Hinc est, quod semivivi illius vulneribus, qui a Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unusquisque, qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis. Per vinum mundentur putrida; per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul & manna est, quia cum scripturæ sacræ scientia, in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio justitiæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non molliens; sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæviens: sit pietas, sed non plusquam expediat parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videmus amantem pie & districte sævientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *descende; peccavit populus tuus,* ac si divina vox diceret: qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est, atque subjungeret: *dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.* Ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens ait: *aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait: *ponat vir gladium super femur suum. Ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.* Ecce qui vitam omnium, etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris, foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret; tanta severitas, ut eos, quos divinitus feriri timuerat, ipse judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret, & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos, etiam Domino parcente, prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis, causam populi apud Deum precibus; causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans divinæ iræ supplicando obstitit; foris sæviens cul-

Dist. xiv. C. ex.
Luc. x.
Ebr. ix.
Psal. xxii.
Exod. xxxii.
Ibidem

Lib. II. Pars I. Pat. III. Reg. viii.

culpam feriendo consumsit. Succurrit citius omnibus ostensa morte paucorum, & idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudivit agentem pro populo, quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyses miscuit, ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur: *cumque sederem, quasi rex, circumstantem exercitum, eram tamen mærentium consolator.* Sedere quippe, circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis: mœrentium vero corda consolari, ministerium pietatis. *Idem* [imo Isidorus lib. III. sententiarum de summo bono, c. xv. circa A. D. 625. in *Hispania*.]

Job. xxix.

VII. *Juste judicans misericordiam cum justitia servat.*

Dist. xlv. C. x.

OMnis, qui juste judicat, stateram in manu gestat, & in utroque penso justitiam & misericordiam portat. Sed per justitiam reddit peccanti sententiam, & per misericordiam peccanti temperat pœnam, ut justo libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam vero per miserationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis suis præponit, semper timens & tremens in omni negocio formidat, ne de justitiæ tramite devians cadat, & unde non justificatur, inde potius condemnetur. *Augustinus in Enchiridio* [c. lxxii. circa A. D. 421. in *Africa*.]

VIII. *Qui remittit, & qui corripit, uterque miseretur.*

Ibidem C. xi.

ET qui emendat verbere, in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina; & tamen peccatum ejus, quo ab illo læsus, aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat, ut ei dimittatur; non solum in eo, quod dimittit, atque orat, verum etiam in eo, quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat; quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati, quia sibi ipsi inveniuntur esse inimici. *Gregorius in Moralibus lib.* XIX. *Parte* IV. *cap.* XXIII. [potius c. xvi. in c. xxix. Job. A. D. 590. *Romæ*.]

IX. *Mansuetudo, & districtio ab invicem non separentur.*

Ibidem C. xiv.

SUnt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant. Et sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine districtionem deserant disciplinæ, quatenus nec a compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. *Melchiades papa* [in epist. Isidoriana ad episcopos Hispaniæ in princ. Concil. tomo I. pag. 1396.]

X. *Qualitas quarta est, quod fiat cum veritate.*

II. Q. I. C. xiii.

PRimo semper ante omnia diligenter inquirite, ut cum justitia, & veritate definiatis. Neminem condemnetis ante verum & justum judicium: nullum suspicionis arbitrio judicetis; sed primum probate, & postea caritativam proferte sententiam: & quod vobis non vultis fieri, alteri nolite facere. *Leo* IV. *scribit episcopis Britanniæ* [epist. II. c. vi. circa A. D. 850. Roma in *Angliam*.]

Tob. iv.

XI. *Quinta qualitas est, quod non ad arbitrium, sed super leges, & authenticæ scripta, & allegata probata legitime, fiat.*

Dist. xx C. i.

DE libellis, & commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, idest quæ habentur apud nos, simul cum canonibus. Quibus in omnibus ecclesiasticis utimur judiciis, sunt canones Apostolorum, Nicænorum Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, CPolitanorum, Ephesiorum, Calchedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium, & cum illis regulæ præsulum Romanorum, Silvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi, Cælestini, Leonis, Gelasii, Hilari, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Isti omnino sunt & per quos judicant episcopi, & per quos episcopi simul judicantur & clerici. Nam si tale emerserit vel contigerit inusitatum negocium, quod minime possit per istos definiri,

finiri, tunc si illorum, quorum meministis, dicta, Hieronymi, Augustini, Isidori, vel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium, reperta fuerint, magnanimiter, sunt retinenda, & promulganda, vel ad Apostolicam Sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentius, & magna voce pronunciare non timeo; quia qui illa, quæ diximus, sanctorum patrum statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur (sive sit ille episcopus, sive sit clericus, sive laicus) non indifferenter recipere convincitur; nec catholicam & Apostolicam fidem, nec sancta quatuor Evangelia utiliter & efficaciter ad effectum suum retinere, vel credere probatur. *Ambrosius in Psalmum*: beati immaculati. [imo incertus auctor in serm. XX. Ambrosio tributo ad ver. *Miserationes tuæ Domine*.] Lu. II. Pau. I. Tyrat. Kr.

XII. *Ille de vita alterius judicet, qui non habet in seipso, quod pu[illegible]re.*

Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ propriæ voluntatis, sed juxta leges, & jura pronunciat. Statutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati: nihil paratum, & meditatum domo defert, sed sicut audit, ita judicat: & sicut se habet negocii natura, decernit. Obsequitur legibus, non adversatur; examinat causæ merita, non mutat. Discite judices sæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. *Et paulo post*. Qui judicat, non voluntati suæ obtemperare debet, sed tenere quod legum est. *Et post pauca*. In judicando, cordi magis est custodia veritatis, quam obedientia voluntatis. [illegible]

RUBRICA IX

De his, quibus pervertitur humanum judicium.

I. *Quot modis humanum judicium pervertitur.*

Gregorius [imo Isidorus lib. III. de Summo bono c. LIV. circa A.D. 625. in *Hispania*.]

Quatuor modis pervertitur humanum judicium: timore, dum metu potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus: cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus: odio, dum contra quemlibet adversarium molimur: amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus auxilium. *Augustinus* [imo Hieronymus in Amos c. VI. A.D. 408. in Palæstina.] XI. Q. III. C. LXXVIII.

II. *De gravitate peccati eorum, qui vel odio, vel amicitia, vel munere, vel metu, vel quolibet alio modo judicium pervertunt.*

Quicunque aut consanguinitate, vel amicitia, & e contrario, vel hostili odio, vel inimicitiis in judicando ducitur, pervertit judicium Christi, qui est justitia, & fructum illius vertit in amaritudinem. *Idem ad Casulanum* [imo Isidorus lib. III. de summo bono c. LIX. circa A. D. 625. in *Hispania*.] Ibidem C. LXXIX. Isidorus lib. III. de sum. bono C. VIII.

III. *De his, qui metu potestatis veritatem occultant.*

Quisquis metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quam Deum. *Et post pauca*. Uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit; quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. *Item*. Ibidem C. LXXX.

IV. *De eodem.*

Nemo peritorum, aut prudentium putet, quod minus sit periculum in verbis, lingua mentiendo, quam manibus sanguinem fundendo. Melius est autem pro veritate pati supplicium, quam pro adulatione recipere beneficium. *Item Pelagius Benigno archiepiscopo* [forte papa II. in epist. I. Isidoriana, Concil. tomo V. pag. 911. C.] Ibidem C. LXXXI. Isidorus ibidem

V. *De eodem.*

Unicuique providendum est, ne aliquem injuste persequatur, judicet, vel puniat: ne læsum persequatur, judicet, vel puniat. Ibid. C. LXXXII. Baronius A. D. 581. §. 1.

RU-

RUBRICA . X

De judicio candentis ferri, aut aquæ, & ſimilium.

I. *Ferventis aquæ & candentis ferri judicium in eccleſia fieri prohibetur.*

Stephanus V. Huperto epiſcopo Moguntino [ex Ivone P. x. c. xxvii. c. A. D. 886. Roma in *Germaniam*.]

II. Q. v. C. xx. Nic. Serarius rerum Mogunt. lib. iv. pag. 659. Alb. Krantzius in Dania lib. iv. C. xxiv. Cangius in Glossario v. aqua frigida.

CONſuluiſti de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus; mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, ſeu alio quolibet examine parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque, & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent, ne, negligentia qualibet proveniente, ſuffocentur, vel opprimantur: unde ipſi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri a quolibet, ſacri non cenſent canones: & quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro judicare. Occulta vero, & incognita illi ſunt requirenda, qui ſolus novit corda
III. Regum. 39. filiorum hominum. Hi autem, qui probantur vel confitentur talis reatus ſe noxios, tua eos caſtiget moderatio; quia ſi ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida eſt; quanto magis, qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit. *Gregorius in regiſtro ad Brunichildam Reginam Francorum cap.* CCXXXII. [lib. xi. epiſt. viii. A. D. 603. Roma in *Galliam*.]

II. *Quod beatus Gregorius Mennam epiſcopum juramento fecit purgari, prohibuitque, illum purgationis vulgaris lege purgari.*

Ibidem C. VII.

MEnnam vero reverendiſſimum fratrem & coepiſcopum noſtrum poſtquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem eſſe: qui inſuper ad ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli ſub jurejurando ſatisfaciens, ab his, quæ objecta ejus opinioni fuerant, ſe demonſtravit alienum; reverti illuc purgatum, abſolutumque permiſimus; quia, ſicut dignum erat, ut, ſi in aliquo reus exiſteret, culpam in eo canonice puniremus; ita dignum non fuit, ut cum adjuvante innocentia, diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus. Purgationem tamen ante te duobus ſibi ſacerdotibus junctis, ubi accuſator ceſſaverit, eundem ex ſe præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nulla canonica ſanctione fultam legem, ferventis ſcilicet, ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc ſunt omnino ficta invidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te volumus poſtulare; immo Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſime.

TITULUS . IV
De judicibus.

RUBRICA . I

De ratione nominis judicis.

I. *Quæ ſit interpretatio nominis judicis.*

Iſidorus etymologiarum lib. XX. [imo lib. IX. c. IV. circa A. D. 630. in *Hiſpania*.]

XXIII. Q. I. C. I. §. I.

JUdex dictus, quaſi *jus dicens* populo, ſive quod jure diſceptet. Jure autem diſceptare eſt juſte judicare. Non eſt autem judex, ſi non eſt in eo juſtitia.

Lib. II. Part. I. Tit. II. Rub. II. & ul.

RUBRICA. II

De vario genere judicum.

I. *De duplici genere judicum.* Gratianus

Judicum enim alii sunt ordinarii, alii arbitrarii. Ordinarii vero sunt qui ab Apostolico, ut ecclesiastici, vel ab Imperatore, utpote sæculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarii sunt qui, nullam potestatem habentes, cum consensu litigantium in judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur. Horum alii sunt ordinarii, & arbitrarii, alii arbitrarii tantum. Ordinarii, & arbitrarii sunt qui, legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt suæ ditioni suppositi: ab his, etsi ut arbitrarii sedeant, & non ut ordinarii, privilegio tamen ordinariæ dignitatis, gravatus aliquis appellare valebit. XI. Q. III. C. XXXIII.

RUBRICA. III

De his, qui judices esse non possunt.

I. *Infames personæ judices esse non debent.*

Ex sancta Romana synodo [seu potius ex capitulis Hadriani papæ I. c. V. A. D. 785. *Romæ*, Concil. tomo VI. pag. 1832. B.]

Infamis persona nec procurator esse potest, nec cognitor. *Gratianus* [Ibidem continuo.] III. Q. VII. C. I. L. infames ff. de postulando.

II. *Surdus, mutus, perpetuo furiosus, impubes etiam, & servus judices esse non possunt.*

Tria sunt, quibus aliqui impediuntur ut judices non sint. Natura, ut surdus, & mutus, & qui perpetuo furiosus, & impubes, quia judicio carent. Lege, qui senatu amotus est. Moribus, feminæ, & servi: non quia non habent judicium, sed quia receptum est, ut civilibus officiis non fungantur. *Infra.* Verumtamen si servus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit: quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet. *Nicolaus scribit Michaeli Imperatori* [papa I. epist. VIII. *cujus initium: proposueramus*, circa A. D. 861. *Romæ CPolim*, Concil. tomo VIII. pag. 299. C.] Ibidem. Ex L. cum Prætor ff. de judic.

III. *Qui inimici sunt judices esse non possunt.* III. Q. V. C. XV.

Quod suspecti & inimici judices esse non debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis. Nam quid gratius & amabilius dare quis inimico potest, quam, si ei ad impetendum commiserit quem lædere forte voluerit? Quod provide Constantinopolitana synodus canonum suorum VI. dinoscitur prohibere capitulo. *Et infra.* Veniamus & ad sanctam Calchedonensem synodum, & quid nobis de Athanasio Paræorum episcopo referat, audiamus. Is enim antistes tertio vocatus ad synodum, quia non occurrit, a patriarcha suo canonice condemnatus extiterat: sed solum quia cum vocaretur ad synodum, quod inimicus suus esset ipse, qui judicabat, clamavit: a sancta Calchedonensi synodo ad causas illatas sibi examinandas reservatur: & nisi denuo convincatur, recipere ecclesiam propriam judicatur. Quod si Athanasius a patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius conquestus est, iterato ad judicium renovandum dirigitur; & si manifesta sibi officiant crimina; tamen suæ reddi ecclesiæ præcipitur; quanto magis Ignatius, qui non a patriarcha, sed ipse potius existens patriarcha (inimicis & suspectis judicibus decernentibus) expoliari minime debuit ecclesia propria. *Et paullo post.* Veniat & facundissimus noster papa Gelasius, hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis episcopis more solito, tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat: *quæro*, inquit, *tamen ab his judicium, quod prætendunt, ubinam possit agitari? An apud ipsos? Ut iidem inimici sint & testes*

VI. Canon CPolitani Concilii non exstat apud Latinos.
Act. XIV. in fine
In Commonitorio ad Faustum, Concil. tomo IV. pag. 1170. E.

Sed tali judicio nec humana debent committi negocia. Quod si judicio

Tom. II. Part. I. Tit. IV. Art. III. *stes, & judices? Sed tali judicio nec humana debent committi negocia*; quanto minus ubi iidem sunt inimici. qui judices, nec humana debent committi negocia; quanto minus divina, ideſt eccleſiaſtica? Qui ſapiens eſt; intelligat. Et revera hinc Juſtinianus Imperator pius legibus ſuis promulgaſſe dinoſcitur, dicens: liceat ei, qui ſuſpectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recuſare, ut ad alium recurratur. Nam quodammodo naturale eſt ſuſpectorum judicum inſidias declinare, & inimicorum judicium ſemper velle refugere. Hinc ſanctus Athanaſius inimicorum ſæpe declinavit inſidias. Hinc ſanctus Johannes Os aureum concilii contra ſe congregati renuit intrare collegium. *Nicolaus papa ſcribit Conſtantinopolitano epiſcopo* [in laudata epiſt. ad Michaelem Imperatorem, ibidem pag. 308. D. & pag. 309. C.]

Cod. de judiciis l. apertiſſimi.

IV. *Inferiores ſuperiorum judices eſſe non poſſunt.*

Diſt. XXI. C. IV. INferior ſedes ſuperiorem abſolvere non poteſt. Sola ergo potior inferiorem convenienter abſolvit. Hinc liquido providetur, quia quem non poteſt abſolvere, non poteſt judicio inferior potiorem ligare. *Et infra*. Unde propheta ait: *nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea; aut exaltabitur ſerra contra eum, qui trahit eam?* His ita ex divina ſcriptura & probabilium patrum doctrina commemoratis, Sole clarius exhibuimus, non poſſe quemquam, qui minoris auctoritatis eſt, eum, qui majoris poteſtatis eſt, judiciis ſuis addicere, aut propriis definitionibus ſubjugare. *Idem*. [ibidem pag. 304. D.]

Iſa. X. 15.

V. *De eodem.*

Ibidem C. V. NOlite nos exiſtimare facta cujuſcumque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere; ſed quod ita velimus, filios circa ſpiritualem patrem, & diſcipulos erga magiſtrum, devotos eſſe, ac ſobrios eſſe, ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam (non dicam judicandam) ſed non ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant. *Nicolaus* [papa I. ibidem pag. 307. E.]

VI. *Inferiores majoribus nec benedicere, nec maledicere poſſunt.*

Ibidem C. VI. DEnique ſi in epiſtola legimus ad Ebræos, quod *minor a majore benedicitur*, reſtat profecto, ut, exigente ratione, etiam maledicatur. Si quidem hæc utique prænoſcentes periculoſa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in eccleſiis conſuetudinem tradiderunt, hodieque in Romana eccleſia, quæ magiſtra eſt omnium eccleſiarum, impætermiſſa ſervatur; ita ut nullus ſacerdos, majore ſuo non innuente conſacerdote, cujuslibet rei benedictionem dare nitatur: ſed & anterior ſtans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem poſtulat, ſed ei quilibet inferior non audet penitus benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum eſt? Abſit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apoſtolus: *quia regnum Dei non poſſidebunt*; ſed per hoc innuitur quantæ cenſuræ fræno inferiores quique a ſuis præpoſitis judicandis coercendi ſunt, ſi his nec etiam benedicendi jus ullum penitus obtineant. *Idem Michaeli Imperatori* [ibidem paullo ſuperius pag. 306. 307.]

Hebr. VII. 7.

VII. *De eodem.*

Ibidem C. VII. NUnc autem divina inſpiratione non nos pigebit, nec nobis impoſſibile erit oſtendere vobis (ſi tamen audire velitis) non poſſe quemquam rite ab iis, qui inferioris dignitatis, vel ordinis ſunt, judicialibus ſubmitti definitionibus. Si quidem tempore Diocletiani & Maximiani Auguſtorum Marcellinus epiſcopus urbis Romæ, qui poſtea inſignis martyr effectus eſt, adeo compulſus eſt a paganis, ut in templum eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas imponeret: cujus rei gratia collecto numeroſorum concilio epiſcoporum, & inquiſitione facta, hoc idem pontifex ſe egiſſe confeſſus eſt. Nullus tamen eorum proferre ſententiam in eum auſus eſt, dum ei ſæpiſſime omnes perhiberent: *tuo ore judica cauſam tuam, non noſtro judicio*. Et iterum. *Noli* ajunt *in noſtro judicio, ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam*. Et rurſus. *Quoniam ex te*, inquiunt, *juſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis*. Et iterum dicunt: *prima ſedes non judicabitur a quoquam*. Idem *in eadem*. Sed & cum quidam tempore quodam contra Sixtum papam tentaſſent quædam mali rumoris obiicere, & in concilio, cui & Valentinianus Auguſtus intererat, dictum fuiſſet: *non licere adverſus pontificem dare ſententiam*,

Ibid. pag. 305.

re-

surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati pontificis tribuit judicare judicium suum. Etenim nullus pontificum, minorum vel inferiorum urbium subactus judiciis invenitur. *Nicolaus* [ibidem pag. 310. D.E.] Lect. II. Pius I. Tract. Regul.

VIII. *Majores a minoribus judicari non possunt.*

Submittitur Ignatius minorum, inferiorum, & subjectorum deliberationibus, cum, sacris canonibus præcipientibus & exemplis sanctorum patrum, semper ubi est major auctoritas, sit eundum, & in omnibus controversiis ad potioris sedis judicia actio dirigatur: quod non solum a catholicis, verum etiam ab ipsis constat observatum & hæreticis. Alioquin acephalum liquet esse concilium, ubi de tanta persona agitur, & majorum non expectatur sententia, cum nec in causa clericorum inferioris gradus solius episcopi sui judicium tantummodo postulandum sit. *Idem Michaeli Imperatori* [ibid. pag. 308. B.] Dist. xxi. C. viii.

IX. *Minoris sententia majores damnari non valent.*

Intantum hanc præsumptionem sancti patres apud Calchedonem detestati sunt, ut Dioscorum Alexandrinum antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine ulla restitutione damnaverint, quia in contumacia permanens erga primæ sedis Romanæ privilegium, resipiscere a suis superstitionibus, ut servaretur a prima sede Apostolica, noluit: & ponens in cælo os suum, & lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem in sanctum Leonem papam dictavit, ita ut in sententia contra ipsum prolata, hoc videatur memorare præcipue, dicentes: *quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit; præsumpsit enim & excommunicationem dictare adversus sanctissimum, & beatissimum archiepiscopum magnæ Romæ Leonem &c.* Nunquid ibi legitur, inquisitionem fuisse factam, utrum juste, an injuste ipsam Dioscorus excommunicationem dictasset? Non plane; sed absque omni controversia hoc in eo ulti sunt; quia cum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano præsule, qui dicit: propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit Domino archiepiscopo Leoni. *Gregorius Januario episcopo Caralitano* [lib. III. epist. xxvi. A.D. 594. Roma in Sardiniam.] Ibidem C. iv. Psal. lxxii. 9. Concil. Calched. Act. v.

X. *Laicus judex esse non potest clericorum.*

Fratris & coepiscopi nostri Felicis & Cyriaci abbatis relatione cognovimus, quod in insula Sardinia sacerdotes a laicis judicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri sui despiciant; dumque solum simplicitati a vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur. *Cujus papa* [epist. Isidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 925.] XI. Q. I. C. XL.

XI. *Apud judicem secularem nullus clericus conveniatur.*

Nemo unquam episcopum apud judicem sæcularem, aut alios clericos accusare præsumat. *Anacletus* [epist. Isidoriana c. III. Concil. tomo I. pag. 518.] *Ad hoc faciunt capitula* Tituli VI. *Rubricæ* I. & II. *infra pag.* 408. Ibidem C. I.

XII. *Judex esse non valet qui est subditus alterius.*

Leges ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina judicia submovemus. Unde & Dominus mentionem faciens Loth, per Moysen loquitur, dicens: *ingressus es quidem (inquiunt) ut advena, nunquid, ut judices?* Innocentius [papa I. epist. II. ad Victricium Rotomagensem. A.D. 404. Roma in Galliam.] III. Q. vi. C. iii. Genes. xix. 9.

XIII. *Nulli liceat aliarum provinciarum judicium expetere.*

Non liceat cuiquam (sine præjudicio tamen Romanæ ecclesiæ, cui in omnibus causis reverentia & auctoritas debetur) relictis his sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei ecclesias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, ipsorum judicia, vel aliarum provinciarum episcoporum judicia expetere, vel pati. Quod si quis præsumserit, & ab officio cleri submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. *Gregorius* [papa I. responsione IX. ad Augustinum Anglorum episcopum, lib. XII. epist. XXXI. A.D. 604. Roma in *Angliam*.] Ibidem C. xiv. Nicolaus I. epist. XI. & XIII. Concil. Suess. sub Leone IV. C. xxviii. Capitular. lib. VI. C. cccviii.

XIV. *De eodem.*

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. III.
VI. Q. III. C. I.
Deut. XXIII. 25.

SCriptum est in lege: *per alienam messem transiens, falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere, & manducare?* Falcem ergo judicii mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum boni operis frumenta dominica vltiorum suorum paleis expolia, & in ecclesiæ corpus, monendo & persuadendo, & quasi mandendo, converte.

XV. *Quot civitates unaquæque provincia habet.*

SCitote certam esse provinciam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.*XV. *Rubr.* IV. c. III. *pag.*107.

XVI. *Non alterum, sed primatus sui judicio quisque se subiiciat episcopus.*

DEnique Suffredus tale. *Supra ibidem* c.IV. *pag.*108.
Unde in Concilio apud Compendium [ex Burchardo lib. I. c. XII. & Ivone P. XIV. c. XXXXII. caput incertum.]

XVII. *Quando episcopus parochianum alterius excommunicare valet.*

VI. Q. III. C. IV.

PLacuit pro communi utilitate & instante necessitate, ut nullus episcoporum graviter ferat, si ejus parochianum pro deprædationis causa alter episcopus excommunicaverit.

XVIII. *Non potest esse judex qui accusator est, aut testis.*

NUllus primas &c. *Supra eodem libro & Parte, Tit.*XV. *Rub.*IV. c.XIII. *pag.*109.
Alexander II. *Valeriano episcopo martyri* [ex Ivone P. XIV. c. LVII.]

XIX. *Non potest esse judex excommunicatus.*

XXIV. Q. I. C. IV.

AUdivimus, quod Henricus Ravennas, dictus archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verum, quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apostolica auctoritate te, tuosque absolvendo, mandamus exinde nunquam curare. *Nicolaus papa* [I. epist. VIII. ad Michaelem Imperatorem, c. A. D. 861. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 303. 304.]

XX. *Ad judicandum excommunicati non sunt recipiendi.*

Ibid. C. XXXVII.
Canones Apostol. XXXII.
Concil. Carthag. III. C. XXI.

MIramur, quomodo excommunicati ad judicandum recepti sunt, cum secundum Apostolicos canones sine commendatitiis literis in communione sola recipi prohibeantur. Absurdum etenim est, ut cui non licet etiam cum minimis, juxta sacras regulas, communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare. *Nicolaus papa Michaeli Augusto* [ibidem pag. 303. C.]

XXI. *Non potest esse judex hæreticus.*

Ibidem C. XXXV.

AIt Cælestinus papa, Orientalibus episcopis scribens: si quis ab episcopo Nestorio, aut ab aliis, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus est, seu antistitis, seu clerici dignitate, hunc in nostra communione & durasse, & durare manifestum est; nec judicamus, eum esse remotum, quia non poterat quemquam ejus removere sententia, qui se jam præbuerat ipse removendum. *Idem ad clerum Constantinopolitanum* [imo epist. VIII. ad Michaelem Imp. ex epist. Cælestini papæ ibidem pag. 303. C.]

XXII. *Non habeantur excommunicati qui ab hæreticis excommunicantur.*

Ibidem C. XXXVI.
Cælestinus epist. IV. Concil. tomo III. pag. 341.

APerte, inquit, sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum sive episcopum, sive clericum, seu professione aliqua Christianum, qui a Nestorio, vel ejus similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo, vel communione dejecti sunt; vel dejectum, vel excommunicatum videri; sed hi omnes in nostra communione & fuerunt, & hucusque perdurant, quia neminem deiicere, vel removere poterat qui prædicans talia, nutabat. Intellexistis ne, Imperator, ex supramemoratis, non potuisse, ut non dicamus præ-

prælatum suum, saltem quemlibet removere, qui fuerant olim ipsi remoti, nec dejicere quemquam, qui fuerant jam ante prostrati. *Ex Concil. Tolet. XI.* [c. vi. A. D. 675. in Hispania, Concil. tomo vi. pag. 549.] Lib. II. Part I. Tit. IV. Rubr.

XXIII. *Non potest clericus esse judex in causa sanguinis.*

His, a quibus Domini sacramenta tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talibus excessibus prohibendum est, ne indiscretæ præsumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria judicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum aut in ecclesiæ suæ familiis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis honore privetur & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio, exeunti ex hac vita, non est neganda propter Domini misericordiam, qui non vult peccatoris mortem, sed, ut convertatur, & vivat. *Ambrosius in quæstionibus veteris, & novi testamenti* [imo incertus auctor inter opera, Augustino supposita, quæst. xlv. ex veteri testamento.] xxiii. Q. viii. C. xxx. Rabanus in Pœnitentiali Cann.

XXIV. *Non potest mulier judex esse.*

Mulierem constat subjectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, nec fidem dare, nec judicare. De Pœniten. Distinct. xxxiii. Q. v. C. xvii.

RUBRICA IV

De qualitatibus, quibus cognoscuntur boni judices.

I. *Prima qualitas est, ut sit immunis ab eo peccato, quod in aliis condemnat.*

Ambrosius *super beati immaculati* [Psal. cxviii. ad vers. 154. *judica judicium meum*, serm. xx. §. 31. circa A. D. 386. Mediolani.]

Judicet ille de alterius errore, qui non habet quod in se ipso condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne, cum de alio judicat, in se ferat ipse sententiam. Judicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur. Gregorius [papa I. præfat. in Job, c. iii. §. 8. circa A. D. 590. Romæ.] iii. Q. vii. C. iv.

II. *Gravatus criminibus, aliena judicare non debet.*

In gravibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. Cuncti enim liquido novimus, quia cum is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus procul dubio ad deteriora provocatur. Scriptum quippe est: *victimæ impiorum abominabiles Deo sunt, vota justorum placabilia.* Neque enim omnipotentis Dei judicio quid, sed a quo datur, inspicitur. Hinc est enim, quod scriptum est: *respexit Deus ad Abel, & ad munera ejus. Ad Cain vero, & ad munera ejus non respexit.* Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera, præmisit sollicite, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens a muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. *Dona quippe iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificium eorum propitiabitur peccatis.* Item: *Longe est Dominus ab impiis, & orationes justorum exaudiet.* Ibidem C. v. Gregor. in Past. P. i. C. xi. Proverb. xv. 8. Gregor. Lib. vii. epist. cxxvii. Genes. iv. 4. & 5. Eccli. xxxiv. 23. Proverb. xv. 29.

III. *Primo nosmet ipsos, deinde proximos debemus corrigere.*

Postulatus Dominus judicare de peccatrice. *Supra Lib. II. Parte I. Tit. II. Rubr. I. c. II. pag. 388.*

Augustinus ad quendam Comitem [imo Paulinus Patriarcha Aquilejensis in libello de salutaribus documentis ad quendam Comitem c. iii. circa A. D. 800. in Venetia.]

IV. *Sacerdos sua peccata primum, deinde aliena detergat.*

Sacerdos, ut sapiens & perfectus medicus, primum sciat curare peccata sua, & postea aliena vulnera detergere, & sanare, & non publicare. *Anacletus* [epist. Isidoriana i. c. iii. Concil. tomo i. pag. 518.] iii. Q. vii. C. iii.

V. *Ab-*

Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. IV.

V. *Absque Apostolicæ sedis decreto extraneos judices adire non possumus.*

II. Q. VI. C. XV. UNaquæque provincia tam juxta ecclesiæ, quam juxta sæculi leges suos debet justos, & non iniquos habere judices, & non extraneos, nisi Apostolicæ sedis hujus decreverit auctoritas.

VI. *Secunda est, ut judex purus sit, nec pretio, nec favore corruptus.*

QUatuor modis humanum judicium pervertitur. *Supra Tit.* III. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 397.

VII. *De his, qui aliquo modo judiciam pervertunt.*

QUicumque autem consanguinitate. *Supra ibidem* c. II.
Gregorius Mauricio Imperatori [papa I. Gudiscalco Campaniæ Duci lib. VIII. epist. XII. A. D. 600. Romæ in *Campaniam*.]

VIII. *Tertia est, ut in judice non ira, non furor, sed ratio dominetur.*

XI. Q. III. C. LXVII. IV. Dist. lib. III. C. LVI. ILla præpositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est, nec quidquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore justum omne putat quod fecerit. *Ambrosius de sancto Joseph* [c. XIII. §. 78. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

IX. *Graviter delinquit qui ex ira sententiam profert.*

Ibid. C. LXVIII. IRa sæpe etiam innocentes in crimen abducit: quia, dum justo amplius irascimur, & volumus alienum coercere peccatum, graviora peccata committimus. Ideo Apostolus ait: *non vos ipsos vindicantes, carissimi: sed date locum iræ*, hoc est declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Jesus dimittens ad evangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga, idest, ut incentiva litis, & instrumenta eriperet ultionis. *Item ex libro ecclesiasticæ Historiæ* [Rufini lib. XI. c. XVIII. circa A. D. 400. *Aquilejæ*, ex Justi Fontanini Historia literaria Aquilejensi lib. V. cap. XI.]

Rom. XII. 19.

Luc. XX. 3.

X. *Ratio debet corrigere quod furore promulgatum fuerit.*

Ibid. C. LXIX. CUm apud Thessalonicam, seditione exorta, quidam vir ex militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuncii atrocitate succensus, ad ludos Circenses invitari populum, eique ex improviso circumfundi milites, atque obtruncari passim, ut quisque occurrisset, gladio jubet, & vindictam dari non crimini, sed furori. Ob hoc cum a sacerdotibus Italiæ argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lacrymis professus, publicam pœnitentiam in conspectu totius ecclesiæ egit; & in hoc sibi tempus adscriptum absque regali fastigio patienter implevit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adjecit: lege sanxit in posterum, ut sententiæ principum, super animadversione prolatæ, in diem vicesimum ab executoribus differrentur, quo locus misericordiæ, vel, si res tulisset, pœnitentiæ, non periret. *Gregorius* [Fragmentum videtur ex lib. XIX. Moral. c. XXIII. nunc XXV. §. 3. 4. & lib. XII. epist. XXVI. forte circa A. D. 590. *Romæ*.]

XI. *In dictandis sententiis rectores nullo modo furore ducantur.*

Ibid. C. LXX. SUmmopere præcavere debent rectores ecclesiarum, & qui publica judicia exercent, ut in dictandis sententiis nullatenus levitate, aut furore ducti, sint præcipites; sed causis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc divina, vel humana lex resolvatur: & tunc secundum quod ibi constitutum est, remota personarum acceptione, definitiva proferatur sententia. Hinc est, quod Moyses querelas populi semper ad Dominum, tabernaculum ingressus, referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat; nimirum nos instruens, ut non ex corde nostro, sed ex præcepto divino condemnationis, vel justificationis sententiam proferamus. *Gregorius* [imo Isidorus lib. III. c. LVIII. de summo bono, circa A. D. 615. in *Hispania*.]

Exod. XVIII. 21. & seq.

XII. *Quarto*

XII. *Quarta est, ut recte etiam judicando, non temporalem, sed æternam remunerationem expectet.* Lib. II. Pars I. Tit. IV. Rub. IV.

QUi recte judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis male utuntur qui juste pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem non justitiæ defensio, sed amor præmii provocat: quibus si spes nummi subtrahitur, confestim a justitiæ confessione recedunt. Acceptio nummorum prævaricatio veritatis est. Unde & pro justo dicitur: *qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.* Augustinus ad *Macedonium* [epist. cliii. c. vi. §. 23. al. epist. liv. circa A. D. 414. in Africa.] XI. Qu. III. Cap. LXVI. Beda in Lucam. Isa. XXXIII. 15.

XIII. *Judici justum judicium vendere non licet.*

NOn licet judici vendere justum judicium, etsi liceat advocato vendere justum patrocinium, & jurisconsulto rectum consilium. *Idem ad Macedonium* [ibidem.] Ibid. Cap. LXX.

XIV. *Quæ male acquiruntur, aliquando bene possunt expendi.* XIV. Qu. V. Cap.

NOn sane quidquid ab invito sumitur, injuriose aufertur; nam plerique nec medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc qui ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt: quæ potius per injuriam non darentur. Sed non ideo debet judex vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit advocatus verum patrocinium, jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen adhibentur: isti ex una parte consistunt. Cum autem judicia, & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur; multo sceleratius utique pecunia sumitur, quia scelerate etiam, quamvis a volentibus, datur. Ille tamen solet tanquam male sibi ablatam pecuniam repetere, qui justum judicium emit; quoniam venale esse non debuit. Qui vero pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse. Sunt aliæ personæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non insolenter accipiunt, sicut officialis, & qui amovetur, & cui admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti solent; data per tolerabilem consuetudinem, non solent: magisque reprehendimus qui talia inusitate repetiverunt, quam qui ea de more sumserunt: quoniam multæ necessariæ personæ rebus humanis vel invitantur hujusmodi commodis, vel tenentur. Isti si vitam mutaverint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquisierunt, tamquam sua, pauperibus largiuntur; quam eis, a quibus accepta sunt, tamquam aliena, restituant. Qui vero contra jus societatis humanæ, furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potius, quam donanda censemus, Zachæi Publicani evangelico exemplo. *Ambrosius* [serm. xx. in Psal. cxviii. vers. 154. 36. circa A. D. 386. *Mediolani*.] Augustinus ibidem §. 24. Luc. XIX. 8.

XV. *Quinta est, ut nihil ex arbitrio suo faciat, sed juxta leges & jura judicet omnia.* III. Qu. VII. Cap. V. §. 1. & 2.

BOnus judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis: sed juxta leges, & jura pronunciat: statutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert; sed sicut audit, ita judicat, & sicut se habet negocii natura, decernit; obsequitur legibus, non adversatur; examinat causæ merita, non mutat. Discite, judices sæculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. *Et paulo post.* Qui judicat, non voluntati suæ obtemperare debet, sed tenere quod legum est. *Et post pauca.* In judicando magis cordi sit veritatis custodia, quam obedientia voluntatis. *Gregorius scribit Johanni episcopo Corinthiorum* [papa I. Jo. episcopo Panormitano lib. xi. epist. 12. A. D. 603. Romæ editione.] Ambros. ibidem §. 17. Ibid. §. 19.

XVI. *Sexta est, quod non sit facilis ad credendum.* Dist. LXXXVI. C. XXIII.

SI quid vero de quocumque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juste possit offendere, facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita; sed præsentibus senioribus ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda, & tunc, si qualitas rei

Lib. II. Pars. I. Tit. IV. Rub. V. & VI. rei popofcerit, canonica districtio culpam feciat delinquentis. *Augustinus de pænitentia* [potius Sixtus II. in epist. Isidoriana II. c. IV. *Concil* tomo I. pag. 824. B.]

XVII. *Non credatur quod certis indiciis non demonstratur.*

XV. Q. III. C. IX. Quamvis vera fint quædam, tamen judici non funt credenda, nifi certis indiciis demonftrentur.

RUBRICA. V

De qualitatibus, quibus cognofcuntur mali judices.

I. *Prima qualitas, fi judex fit cupidus, quia talis cito vendit judicium.*

Ifidorus [lib. III. de fummo bono c. LVIII. circa A. D. 625. in *Hifpania*.]

Ibid. C. XXII. Pauper dum non habet quod offerat, non folum audiri contemnitur, fed etiam contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro juftitia, nullamque reus pertimefcit culpam, quam redimere nummis exiftimat. *Ifidorus* [fummum videri poteft ex libro Ifidori de homine, & ratione per fynonyma c. *de doctrina & ignorantia* c. A. D. 620. *Hifpania*.]

II. *Secunda eft, fi judex non fit gravis in judicando, ut ante judicet, quam intelligat.*

Dift. XXIX. C. I. Sciendum eft, quod pleraque capitula ex caufa, ex perfona, ex loco, ex tempore confideranda funt; quorum modi quia medullitus non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cum ante judicant, quam intelligant, ante inculpant, quam iterando lecta perquirant.

III. *Tertia eft, fi judex non prævio ordine judiciario, ut prævenire debet, ad fententiam procedit.*

Ad *hæc faciunt capitula Tituli III. Rubricæ* VI. *fupra pag.* 392.
Gregorius homilia XXVI. [in Evangelia I. 5. c. A. D. 593. *Romæ*.]

IV. *Quarta eft, quando vita judicis nec officio, nec loco convenit.*

XI. Q. III. C. LXXXVIII. Plerumque contingit, ut hic judicis locum teneat, cujus ad locum vita minime concordat, ac fæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipfe ligatus folvat: fæpe in folvendis, ac ligandis fubditis, fuæ voluntatis motus, non autem caufarum merita fequatur; unde fit, ut ipfe ligandi, & folvendi poteftate fe privet.
Ad iftam Rubricam faciunt capitula, quæ pofita funt Rubrica fuperiori.

RUBRICA. VI

De gravitate peccati judicis injufte judicantis.

I. *De his, qui aliquo modo judicium pervertunt.*

Quicumque aut confanguinitate. *Supra Tit.* III. *Rubr.* IX. c. II. *pag.* 397.

II. *De his, qui metu poteftatis veritatem occultant.*

Quifquis metu cujuslibet poteftatis. *Supra ibidem* c. III.

RU-

RUBRICA. VII

Quomodo judices dandi sint.

I. Ad arbitrium rei dandi sunt judices.

Ex Concilio Niceno [imo epist. II. Isidoriana c. XXXIV. Julii papæ I. ad Orientales, Concil. tomo II. pag. 401. B.]

Judices alii esse non debent, quam quos ipse, qui impetitur, elegerit, aut quos suorum consensu hæc sancta sedes, aut ejus primates auctoritate hujus sanctæ sedis delegaverint. III. Q. I. C. XV.

TITULUS. V

De judicibus arbitris.

RUBRICA. I

Qui sint judices arbitri, & de duplici genere eorum.

I. *Qui sunt judices arbitri, & de duplici genere eorum.*

Gratianus

Judicum enim alii sunt arbitrarii. *Titulo superiori Rubrica* II. c. I. pag. 399.

II. *De eodem.*

Arbitrarii tantum sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, a quibus appellari non licet, quia eis imputandum est, quod sibi tales elegerint. Si vero sententia eorum, a quibus appellatur, soluta fuerit, nihil eis oberit, nisi forte vel inimicitia, vel pecunia depravati injustam probentur tulisse sententiam [Gratianus ex lib. IV. tit. VIII. Digestorum Rom. 2. *Pedius* VII. de receptis circa A. D. 214. *Romæ.*] II. Q. VI. post C. XXXVI.

RUBRICA. II

Qui esse possunt judices arbitri, & qui non.

I. *Arbiter potest esse etiam qui non est integræ famæ.*

Gratianus

Nihil enim refert, is, qui arbitrium suscipit, an sit integræ famæ, an ignominiosus. III. Q. VII. Gal. §. 17.

II. *Arbiter esse potest filius etiam in re patris.*

Gratianus

Filius etiam in re patris arbiter esse potest. Nam & judicem eum esse posse, plerisque placet. Ibidem §. 18.

III. *Arbiter esse prohibetur in ea re, in qua secundum leges quis judex est ordinarius.*

Gratianus

Si quis vero judex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex est, & in se compromitti jubere, prohibetur lege Julia: & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ prosecutio. Digestor. lib. IV. tit. VIII. l. VII. vi. Ibid. §. 19.

IV. *Arbiter esse non potest servus, bene tamen libertinus.*

Gratianus

Servus arbiter esse non valet, libertinus potest. Digestor. lib. eod. l. Pedius. VII. eod. tit.

RUBRICA. III

Quod ab arbitris provocare non liceat.

I. *A quibus judicibus provocare non licet.*

In Concilio Milevitano [II. c. XXIV. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1541.]

II. Q. VI. C. XXXIII. A judicibus, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare. *In Carthaginensi Concilio* IV. *legitur* [imo III. c. X. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1169.]

II. *A judicibus, qui eliguntur communi consensu partium, provocare licet.*

Ibid. C. XXXIV. SAne si ex consensu partium judices electi fuerint, etiam a pauciore numero, quam constitutum est, liceat provocare.

TITULUS. VI

De foro competenti.

RUBRICA. I.

Quod causæ quorumcumque regulariter audiendæ sunt in proprio foro, idest coram tribunali proprii judicis.

I. *Nonnisi in foro suo clericus audiatur.*

Hadrianus papa [I. in capitulis Ingilramno datis c. XXXV. A. D. 785. Romæ in *Galliam*, Concil. tomo VI. pag. 1835.]

XI. Q. I. C. XVIII. CLericus, sive laicus, si crimine, aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quam in foro suo provocatus audiatur. *Gratianus*

II. *De eodem.*

III. Q. VI. ante C. I. EXtra provinciam autem reus nullatenus est producendus. *Fabianus papa Hilario episcopo* [epist. Isidoriana III. c. II. Concil. tomo I. pag. 646.]

III. *Accusatus, nonnisi in foro suo audiatur.*

Ibid. C. I. SI quis episcoporum super certis accusetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui sunt in provincia sua episcopis, quia non oportet, accusatum alibi, quam in foro suo audiri. *Idem* [Ibidem c. III. ibidem.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. II. PUlsatus ante suum judicem causam dicat, & ante suum judicem pulsatus, si voluerit, taceat. Pulsatis vero quoties appellaverint, induciæ dentur.

Capitul. Hadriani C. X.

V. *Quot civitates unaquæque provincia habeat.*

Capitular. lib. VII. C. CCCLXXXIII. SCitote certam esse provinciam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* IV. *c.* III. *pag.* 107.

VI. *Non aliorum, sed primatus sui judicio quisque se subiiciat episcopus.*

DEnique Suffredus si tale. *Supra ibidem*. c. IV. *pag.* 108.

Marcellus papa [potius Marcellinus epist. Isidoriana II. c. III. Concil. tomo I. pag. 935.

VII. *De eodem.*

XI. Q. I. C. I. CLericum cujuslibet ordinis, absque pontificis sui permissu, nullus præsumat ad sæcularem judicem attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare. *Valentinianus, Theodosius, & Arcadius* [Impp. l. III. c. T. in fine lib. XVI. de episcopali judicio, c. A. D. 365. CPoli.]

VIII. *Ad*

VIII. *Ad saecularia judicia nullus clericus est pertrahendus.*

Lib. II. Pan. I. Tit. VI. Rymd. — XI. Q. I. C. V.

CONtinua lege sancimus, ut nullus episcoporum, vel eorum, qui ecclesiae necessitatibus serviunt, ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum pertrahatur. Habent illi suos judices, nec quidquam his publicis est commune cum legibus. *Item.* Constantinus Imperator praesidens in sancta Synodo, quae apud Nicaeam congregata est, cum querelam quorumdam conspiceret, coram se delatam, ait: *vos a nemine dijudicari potestis, qui ad Dei solius judicium reservamini.* Gelasius *papa scribit Comiti Ezechiae* [Caput incertum.]

Eusebius lib. II. de vita Constantini C. II. — Rufinus Hist. Eccl. lib. X. C. II. — Socrates lib. I. C. VI. — Theodoretus lib. C. VIII.

IX. *A saeculari judice clericus non est audiendus.*

CHristianis gratum semper debet esse, quod ab eorum poscitur dignitate praestandum, quia Deo servientibus beneficium negare non convenit. Silvester itaque atque Faustinus, qui se a incunabulis clericos confitentur, a Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur, quia dicunt, se ingenuos, atque, Deo auctore, pristinae conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimae iterum servitutis addici, & per auctoritatem regiam contra leges publicas, cum clericali cingulo olim tenerentur adstricti, per archidiaconum urbis Grumentinae esse conventos; cum constet, cum, qui caelestem militem pulsat, nonnisi ejus forum debere sectari. Et ideo, dilecte fili, depenso salutationis affatu, supradictos clericos tibi commendo, ut si ad delegatorum judicium eorum adversarii venire contemserint, sublimitatis tuae tuitione vallentur, ne quid illis aut subreptio, aut inimica legibus violentia necessitatis imponat, quia qui judicium refugit, apparet eum de justitia diffisum. *Idem Crispino, & Sabino episcopis.* [Caput incertum ex Ivone Parte VI. c. CVIII.] Ibid. C. XII.

X. *Nonnisi ad episcoporum judicium clericus devocetur.*

SIlvester, & Faustinius ecclesiae Grumentinae clerici lacrymosa nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi, domini sui benignitate concessam, heredum ejus oppressione pulsari, ibique in clericatus officio pene a cunabulis servientibus, etiam manumissore vivente, in eodem actu nihil minus constitutis, divinis ministeriis impendere servitium non licere; cum (si petitionem veritas subsequatur) contra patris, & auctoris sui factum venientibus, ut indignis hereditas legibus auferatur; nec eis liceat hereditatem capientibus, contra auctoris sui prosilire judicium. Et ideo, fratres carissimi, quoniam etiam se ab archidiacono dictae ecclesiae queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris judicium promisit eos esse secuturos; calcatis omnibus rationibus, contra leges divinas & publicas pulsatis forum suum putavit auferri; in vestro judicio, quisquis ille est, qui clericum lacessit, adveniat, ut ecclesiae jura, quae vetusti principes assidua sanctione firmaverunt, impetitis clericis non negentur. *Item Alexander omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo Domino famulantibus* [papa I. epist. Isidoriana I. c. I. Concil. tomo I. pag. 543. B.] Ibid. C. XIII.

XI. *Ante civilem judicem sacerdotes non accusentur.*

REIatum est ad hujus sanctae & Apostolicae Sedis apicem (cui summarum dispositiones causarum, & omnium negocia ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi Apostolorum Petro: *tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam*) quod quidam aemuli Christi, ejusque sanctae ecclesiae insidiatores, sacerdotes Dei ad judices publicos accusare praesumant; cum magis Apostolus Christianorum causas ad ecclesias deferri, & ibidem, terminari praecipiat. Taliter praevaricantes praevaricaverunt in Deum suum, & non obedierunt praeceptis ejus. *Ex Concilio Agathensi* [c. XXXII. A. D. 506. in Gallia, Concil. tomo IV. pag. 1388.] Ibid. C. XIV. — Matth. XVI. 18. — Concil. Carthag. III. C. IX.

XII. *Episcopo non permittente, apud saecularem judicem clericus pulsari non debet.*

CLericum nullus praesumat apud saecularem judicem, episcopo non permittente, pulsare; sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel proponat: nec audeat criminale negocium in saeculari judicio proponere. *In epistola Clementis* [papae I. epist. I. apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 85. E.] Ibid. C. XVII.

XIII. *Fra-*

Tit. II. Pars I. Tract. Rom. I.

XIII. *Fratres apud presbyteros judicentur.*

XI. Q. I. C. XXIII. SI qui ex fratribus negocia habeant inter se, apud cognitores sæculi non judicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ quidquid illud est, dirimatur. *Silvester papa* [I. in vulgato Concilio Romano II. c. XVI. ex collectione Isidori Mercatoris, Concil. tomo I. pag. 1554.]

XIV. *Nullus clericus propter aliquam causam intret in curiam.*

Ibid. C. XXXIII. NUllus clericus, vel diaconus, vel presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante judicem civilem causam dicere præsumat. *Gregorius Johanni defensori* [papa I. lib. XI. epist. LIV. A. D. 603. Romæ.]

XV. *Presbyter apud episcopum tantum judicari debet.*

Ibid. C. XXXVIII. Vid. notas Gussanvillai. Novella CXXIII. §. si quis contra. DE persona presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed episcopus ipsius adiri debuit, sicut novellarum constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, ac reverentissimis episcopis, clericis, ac monachis. Imperator Justinianus Augustus Petro gloriosissimo præfecto prætorio: si quis contra aliquem clericum, aut monachum, aut diaconissam, aut monastriam, aut ascetriam habeat aliquam actionem, doceat prius sanctissimum episcopum, cui horum unusquisque subiacet. Ille vero causam inter eos dijudicet. Et siquidem utraque pars his, quæ judicata sunt, non acquieverit; jubemus per loci judicem hæc executioni perfecte mandari. Ne vero obiiciatur, quia hoc de clerico loquitur, non de presbytero, sciendum est, quia superius in eadem constitutione lib. I. cod. legitur, appellatione clericorum etiam presbyteros, & diaconos contineri. Verba autem legis (In eadem Novella. I. presbyteros. de sanctissimis episcopis.) ista sunt: *presbyteros autem, & diaconos, & subdiaconos, cantores, & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua* [idem lib. IX. epist. XXXII. A. D. 601. Roma in Siciliam.]

XVI. *Clericus clericum ad publica judicia non pertrahat.*

XI. Q. I. C. XXXIX. PErvenit ad nos, quod si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis, eosdem clericos tuo facis judicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, ut denuo hoc facere non præsumas; sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certe ab eo judices deputentur: aut si fortasse ad arbitros eundum est, partes ad eligendos judices ab ipso executio deputata compellat. Si quis vero clericus, vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certe, te admonente, sibi judices eligant. Nam si sua unicuique episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi, ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur & c. *Constitutio* LXXIV. c. I. [Justinianus in Præfat. Novellæ LXXXIII. A. D. 539. CPoli.]

XVII. *Qui cum clerico litigium habet, episcopum ipsius adeat.*

Ibid. C. XLV. SI quis cum clerico litigium habuerit, si quidem de causa *pecuniaria, adeat prius* episcopum, cujus judicio clericus suppositus est. Ille enim *sine damno, & sine dilatione* competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit *episcopus litem dirimere*, tunc ad civilem judicem disceptatio causæ perveniat. *Ubi autem episcopus dirimere vult*, sine scriptura omnia procedant, & definitiva sententia ab *eo sine scriptis feratur*. Quod si de crimininali causa litigium emerserit, tunc competentes *judices in hac civitate*, vel in provinciis interpellati, consentaneum legibus terminum causæ imponant; *ita tamen*, ut disceptatio litis duorum mensium spacium non excedat, a litis contestatione *numerandum. Item.* In criminalibus vero causis nunquam sine scriptura procedere debet: *non aliter* autem puniatur clericus nisi obnoxius repertus, sacerdotio nudatus fuerit ab *episcopo* suo, vel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundum *canones*, ab episcopo suo causæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem *aliis judicibus* in hujusmodi causis habentibus. *Ex Concilio Calchedonensi* [c. IX. ex interpretatione Isidori, A. D. 451. in Bithynia, Concil. tomo IV. pag. 782.]

XVIII. *Clericus adversus clericum negocium habens, secularia judicia non exerceat.* Lnal. Pars I. Tit.xi.Rend.

SI clericus adversus clericum habeat negocium, non relinquat suum episcopum, & ad secularia judicia non concurrat, sed prius negocium agitetur apud proprium episcopum; vel certe, si fuerit negocium ipsius episcopi, apud arbitros, ex utraque parte electos, audiatur negocium. Si quis vero contra hoc fecerit, canonum subjaceat correptionibus. Et si clericus adversus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam synodi provinciæ conquiratur; si vero contra ipsius provinciæ metropolitanum episcopum, episcopus, sive clericus habeat controversiam, pergat ad ipsius dioecesis primatem, aut certe ad Constantinopolitanæ regiæ civitatis sedem, ut eorum ibi negocium exquiratur. 11.Q.1.C.xxvi.

RUBRICA. II

De pœna ejus, qui absque juris licentia causam provocat ad alienum forum.

I. *Excommunicetur catholicus, qui causam suam infidelium committit judicio.*

In Carthaginensi Concilio IV. [c. LXXXVII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1206.]

CAtholicus, qui causam suam, sive justam, sive injustam ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicetur. *Marcellus papa* [imo Justinianus in novella CXXIII. c. VIII. Cod. lib. I. tit. x II. post. l. XXII. A. D. 546. CPoli.] 11.Q.1.C.xxxii.

II. *Neque pro civili, neque pro criminali causa episcopus apud civilem judicem producatur.*

NUllus episcopus neque pro civili, neque pro criminali causa apud quemvis judicem sive civilem, sive militarem producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc jubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur. *Silvester papa* [I. in Concilio Romano II. ex collectione Isidoriana c. XVI. Concil. tomo I. pag. 1554.] 11.Q.1.C.viii.

III. *Clericum ad civilem judicem producens clericus anathema sit.*

SI quis clericus accusans clericum, in curiam introierit, anathema sit. *In Carthaginensi* Concilio VIII. [seu potius in Milevitano II. c. XIX. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1542.] Ibid.C.x.

IV. *Proprio privetur honore publici judicii ab Imperatore cognitionem postulans.*

PLacuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem episcopale judicium ab Imperatore postulaverit, nihil ei obsit. *Gregorius Mauricio* [papa I. Mauricio Imp. lib. IV. epist. XXXI. A.D. 594. Roma CPolim.] Ibidem C. xi. Concil. African. C.xxxi.

V. *Sacerdotes a regibus sunt honorandi, non judicandi.*

SAcerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis eloquiis sacerdotes aliquando *Dii*, aliquando *Angeli* vocantur. Nam & per Moysen de eo, qui ad juramentum deducendus est dicitur, *applica illum ad Deos*, idest ad sacerdotes. Et rursus scriptum est: *Diis non detrahas*, scilicet sacerdotibus. Et propheta ait: *labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus*, quia Angelus Domini exercituum est. Quid ergo mirum si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut *Angelos*, aut *Deos* ipse etiam appellat Deus. Ecclesiastica quoque historia testatur, quia cum piæ memoriæ Constantino principi, scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat incendit, dicens: *Vos Dii estis, a vero Deo constituti; ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, ut judicemus Deos.* In qua sententia sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum

Ibid.C.xii. Exod.xxii.8. Ibid.28. Malach.ii.7. Rufinus Histor. Eccl. lib.x.C.ii. S. Augustinus epist. cv. §. 8. alias epistola

maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus
Ix. ıl. Pass I. Tit. vi. Rus. ııl. eorum sacerdotibus honorem dignetur honorare, dum pagani, ut prædiximus, princi-
Imperator veri Dei secerdotes eorum sacerdotibus noverunt, qui Diis lignes, & lapideis
pes, honorem impendere eorum specialiter, quantum generaliter pro omnibus asseri-
serviebant? Hoc ergo non tantum nescimus; quis in terribili judicio Dei, qualis futurus
mus sacerdotibus, quoniam adhuc prædicator dicit: *nolite judicare ante tempus, donec veniat Do-*
1. Cor. iv. 5. sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit ... quæ de judicio illius homines ignorant, quia for-
minus, & reliqua. Nam sunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. *In*
tasse quæ vos laudatis, ille reprehendit, [c. xııı. A. D. 589. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1011.]
Concilio Milevitano [imo ex Toletano ııı.

VI. *Qua pœna feriatur clericus, clericum ad secularia judicia pertrahens*.

xı. Q. ı. Caus. INolita præsumtio usque adeo illicitis ausibus aditum patefecit, ut clerici concle-
ricos suos relicto pontifice suo, ad judicia publica pertrahant. Proinde statuimus, hoc
de cetero non presumi. Si quis hoc præsumserit facere, conventus & causam perdat, &
a communione efficiatur extraneus. *Ex Concilio Carthaginensi* ııı. [c. ıx. A. D. 397. in *Africa*,
Concil. tomo ıı. pag. 1169.]

VII. *Clericus non accusetur, nisi ante ecclesiasticum judicem*.

Ibid. C. xlıv. DE diversis ordinibus, ecclesiæ servientibus, si quis in causam criminis incurrerit
& abnuerit judicium ecclesiasticum, debet periclitari.

RUBRICA. III

De causis, quibus sortitur quis aliud forum.

I. *Primo ratione delicti*.

In Concilio apud Compendium [c. v. forte circa A. D. 757. in *Gallia*, ex Burchardo lib. x. c. xıı. & Ivone
Parte xıv. c. lxxxıı.]

vı. Q. ııı. C. ıv. PLacuit pro communi utilitate, & instante necessitate, ut nullus episcoporum gravi-
ter ferat, si ejus parochianum pro deprædationis causa alter episcopus excommu-
nicaverit [Gratianus.]

II. *Ratione domicilii*.

xııı. Q. ıı. post C. vı. SI quis de provincia ad provinciam transiret, & ibi domicilium sibi collocaret, liber
factus a ditione prioris judicis, jurisdictioni illius judicis subiiceretur, in cujus pro-
vincia sedem sibi eligeret. Quia ergo isti a vestra diœcesi in nostram transierunt, liberi a
vestra ditione nostro juri subiiciuntur. Nostrum est ergo jus funerandi eos.

III. *Cum causa fidei agitur*.

QUoties fidei ratio ventilatur. *Supra lib. I. Parte ıı. Tit. XV. Rubr. I. c. ııı. pag. 104.*
Symmachus scribit Cæsario episcopo [Arelatensi, epist. v. c. vı. A. D. 5xx. Romæ in Gallias,
Concil. tomo ıv. pag. 1296.]

IV. *Nec timore, nec pecuniis, nec potentum suffragio episcopi confirmetur electio*.

ı. Q. vı. C. ı. SI quis autem episcopatum desiderat, data pecunia, potentes personas minime suf-
fragatricea adhibeat, nec ad decretum sibi faciendum, clericos, vel cives ad sub-
scribendum, adhibito cujuslibet generis timore, compellat, vel præmiis quibuslibet
exhortetur. *Sixtus papa* [ııı. in epist. ııı. ad Orientales. Sed est in epist. ı. Isidoriana Hygini c. ıv. Concil. tomo ıı.
pag. 567.]

V. *Per appellationem*.

ııı. Q. vı. C. xııı. PEregrina judicia (salva in omnibus Apostolica auctoritate) generali sanctione pro-
hibemus; quia indignum est, ut ab extraneis judicentur qui comprovinciales &
a se electos debent habere judices, nisi fuerit appellatum. *Theodosius Imperator*
[imo Constantinus in Cod. Theod. lib. xvı. post. tit. xı. l. ı. §. quicumque, A. D. 314. CPoli.]

VI. *Cur-*

VI. *Cuique liceat sacrosanctae Sedis antistitis judicium eligere.*

Quicumque litem habens sive possessor, sive petitor fuerit, vel in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cum negocium peroratur, sive cum jam coeperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctae Sedis antistitis, illico sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. *Idem* [ibidem.] Lu. II. Pars I. Tit. vi. Rub. ul. XI. Q. I. C. XXXV.

VII. *De eodem.*

Omnes itaque causae, quae vel praetorio jure, vel civili tractantur, episcoporum sententiis terminatae, perpetuo stabilitatis jure firmentur; nec ulterius liceat retractari negocium, quod episcoporum sententia deciderit. Testimonium etiam, ab uno licet episcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum testimonium episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibatae protulerit. Hoc nos edicto salubri firmamus, & perpetua lege tenendum censemus. Ibid. C. XXXVI.

VIII. *Per designationem, aut jussionem papae.*

Unaquaeque provincia. *Supra Tit. IV. Rubr. V. c. V. pag. 404. Eleutherius* [epist. Isidoriana ad Galliae provinciae c. II. Concil. tomo I. pag. 589.]

IX. *In causa, in qua episcopus deponendus veniret.*

Quamvis liceat apud comprovinciales, & metropolitanos, atque primates episcoporum ventilare accusationes, & criminationes; non tamen licet definire sine hujus sanctae sedis auctoritate, sicut ab Apostolis, eorumque successoribus multorum consensu episcoporum jam definitum est. Nec in eorum ecclesiis alii aut praeponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum juste terminentur negocia. Reliquorum vero clericorum causas apud provinciales, & metropolitanos, ac primates & ventilare, & juste finire licet. *Leo episcopus urbis Romae Anastasio episcopo Thessalonicensi* [papa I. epist. XII. c. I. ad epist. LXXXIV. A. D. 446. Roma in *Macedoniam*.] III. Q. vi. C. viii.

X. *Ante Apostolicam censuram in causis episcoporum non est definitiva ferenda sententia.*

Multum stupeo, frater carissime, sed & plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius indicaveras, quam quod evocatus, adesse differret, & excusationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoveri; praesertim cum & si tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. Sed etiam si quid grave intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat censura, ut nihil ipse prius decerneres, quam quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuae credidimus caritati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde sicut multum nos ea, quae a te pie sine curata, laetificant, ita nimirum ea, quae perperam sunt gesta, contristant. *Pelagius* [papa II. in epist. suspecta VIII. ad Jo. Episcopum CPolitanum, Concil. tomo V. pag. 951. E.] Ibid. C. viii.

XI. *In causa dubitabili, quae, nisi in concilio expediri non potest.*

Si vero in qualibet provincia ortae fuerint quaestiones, & inter ipsius provinciae episcopos discrepare coeperit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conveniat, ad majorem tunc sedem referantur. Et si illic facile, & juste non discernuntur, ubi fuit synodus regulariter congregata, canonice, & juste judicentur. Majores vero, & difficiliores quaestiones, (ut sancta synodus statuit, & beata consuetudo exigit) ad Sedem Apostolicam semper deferantur. *Leo IV. Ludovico Augusto* [alii malunt Leo III. Ivo Parte v. c. xxx habet Nicolaum. Caput incertum.] Dist. XVII. C. v. &c.

XII. *Per consensum utriusque partis.*

Nos, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justae legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio. Quo- II. Q. vii. C. xli.

Lib. II. Pars I. Tit. VI. Rubr. IV. & V.

Justi Fontanini summum Imperium Sedis Apostolicæ in Comaclum tomo II. pag.46.

debemus corrigere peccata, pejora committimus, certe non Quoniam si nos, qui aliena (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris magistri erroris. veritatis discipuli, sed (quod magnopere clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ Inde magnitudinis vestræ in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, diximus, perquirenda, missos si vestra præsens fuisset imperialis gloria) diligenter exqui- & cuncta (quemadmodum quæ superius diximus, quærimus, ut examussim exa- rant; & non tantum hæc sola, sive etiam majora illis sint de nobis indicata negocia, ita co- gitent, sed sive minora, examine, quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis rum cuncta legitimo terminentur indiscussum, vel indefinitum remaneat.

RUBRICA. IV

De foro, quod expetendum sit, si judices electi inter se discordaverint.

I. *A quo sit ferenda sententia, in quam comprovinciales episcopi discordant.*

In Laodicensi Concilio [imo Antiocheno c. XIV. ex versione Isidori, A. D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 585.]

VI. Q. IV. C. I. SI quis episcopus criminaliter in judicio episcoporum fuerit accusatus, contingat autem episcopos provinciæ, qui convenerint, diversas habere sententias, & alios quidem innocentem eum pronunciare, alios reum, propter hujusmodi controversiam amputandam placuit sanctæ synodo metropolitanum episcopum alterius provinciæ vicinæ advocari, & aliquantos cum eo episcopos alios, qui pariter residentes, quæcumque fuerint, dirimant quæstiones propter hoc, ut sit firmum judicium, quod ab unius provinciæ episcopis fuerit promulgatum. *Ex Concilio Martini papæ* [idest episcopi Bracarensis c. XIII. circa A. D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 906.]

II. *Quando judices electi de sententia discordes extiterint, de vicina provincia archiepiscopus advocetur.*

Ibidem C. II. SI quis episcopus in aliquibus causationibus judicatur, & viderit ipsos episcopos, qui in provincia sua sunt, inter se judicio discrepare, & alii videantur eum, qui judicatur, justificare, alii condemnare; pro definitione hujus dissensionis hoc placuit sanctæ synodo, ut de provincia vicina alter metropolitanus convocetur episcopus, ut per eum confirmetur quod secundum rectum placuerit canonem.

RUBRICA. V

De causis, quæ, etiamsi vertantur inter sæculares, pertinent ad forum ecclesiasticum.

I. *In causis servorum, & rusticorum ecclesiæ.*

INdicatum est nobis, quod laicis quibusdam. *Supra Lib. I. Parte II. Tit. XV. Rub. V.* c. IX. *pag.* 111.

In III. *Toletano Concilio legitur* [c. XXI. A. D. 589. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1014.]

II. *Servi ecclesiarum publicis angariis non fatigentur.*

XII. Q. II. C. XXII. ECclesiarum servos, & episcoporum, vel omnium clericorum a *judicibus vel actoribus* publicis in diversis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne concilium a pietate gloriosissimi domini nostri poscit, ut tales deinceps usus inhibeat, sed servi suprascriptorum officiorum in eorum usibus, vel ecclesiæ laborent. *Si quis vero judicium*, aut actorum, clericum, aut servum clerici, vel ecclesiæ, in publicis, ac privatis negociis occupare voluerit, a communione ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

III. *Item in causis pœnitentium.*

ALiud quidem est debita juste reposcere. *Supra lib. I. Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* XIV. c. XIX. *pag.* 303.

IV. *Item*

IV. *Item in causis miserabilium personarum.*

Licet omnibus de nobis sperantibus. *Supra lib. I. Parte II. Tit. XV. Rubr. V. c. XIV. pag. 111.* Lib. II. Part. II. Tit. vi. Rubr. vi.

V. *De eodem.*

Defensionis propriæ esolatis. *Supra ibidem c. XV. pag. 112.* *Ex Concilio Toletano* [x. c. xi. A. D. 400. in *Hispania*, Concil. tomo II. pag. 1215.]

VI. *In causis viatorum, & peregrinorum.*

Si quis de potentibus clericum, aut quemlibet pauperem, aut religiosum expoliaverit, & mandaverit eum ad se venire episcopus, ut audiatur, & contemserit; invicem mox scripta percurrant per omnes episcopos provinciæ, & quoscumque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena. *Calistus papa* [II. in Concilio generali Lateranensi I. c. xvi. A. D. 1123. *Romæ*, Concil. tomo x. pag. 898.] xxiv. q. iii. c. xxi.

VII. *Communione privetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores molestare præsumserit.*

Si quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum sanctorum oratoria visitantes, capere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & mercatores novis teloneorum, & pedagiorum exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione careat Christiana. *Urbanus* [imo Callistus II. in eodem Concilio c. xx. ibid. pag. 899.] Ibidem C. xxiii

VIII. *Excommunicetur qui oratores, ecclesias, bona earum, personas ibidem fugientes infestare præsumit.*

Paternarum traditionum exemplis commoniti, pastoralis officii debitum persolventes, ecclesias cum bonis suis, tam personis, quam possessionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque conversos, oratores quoque cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumserit, & postquam facinus suum recognoverit, intra dierum xxx. patium competenter non emendaverit, a liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur. *Nicolaus papa omnibus episcopis* Ibidem C. xxiv

IX. *Qui oratoribus pauperibus arma non ferentibus in malum obviaverit, excommunicetur.*

Illi, qui peregrinos, vel oratores cujuscumque sancti, sive clericos, sive monachos, vel feminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, anathematis vinculo feriantur, nisi digne emendaverint. Pax vero illa, quam treugam Dei dicimus, sic observetur, sicut ab archiepiscopis, & episcopis unjuscujusque provinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit excommunicationi subdatur. Ibidem C. xxv

X. *Item cum agitur de crimine ecclesiastico.*

Si quis cum clerico litigium habuerit. *Supra Rubr. I. c. XVII. pag. 410.*

RUBRICA. VI

De his, per quæ quis eximitur ab aliquo foro.

I. *Apostolica auctoritas a jurisdictione archiepiscopi episcopos valet eximere.*

Gregorius Johanni episcopo Larissæo [lib. IX. epist. vii. indict. x 1. A. D. 591. Romæ in *Tessalian.*] xvi. q. i. c. iii

Frater noster Hadrianus Thebanæ civitatis episcopus ad Romanam urbem veniens lacrymabiliter est conquestus de quibusdam capitulis se a fraternitate tua, nec non a Johanne primæ Justinianæ episcopo non legitime, neque canonice condemnatum. *Et infra.* De nequissimo autem, damnandoque ejus judicio alias sumus, juvante Domino, tractaturi. Ha-

rimus & in tuo contra sacerdotales mores, odio laborasse, Hadrianum vero episcopum reperi eum fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententia. & nullo jure pecuniariis in causis Johanne primæ Justinianæ episcopo contra jus, canonesque Quia igitur & ab antefato Johanne non potuit; in sua eum reformari ecclesia, atque depositus, honoris sui gradu carere decrevimus revocari. Et cum oportuisset, te ex eo Domini in propriæ dignitatis ordinem decrevi quod admonitione sanctæ memoriæ decessoris nostri nici corporis communione privari, que ejus de tuæ jurisdictione potestatis exemit) rurcontemta (per quam eum ecclesiam servare præsumseris, tamen nos humanius decernensus in eis aliquid tibi jurisdictionis servare iterum conservantes, decernimus, ut fraternitas tes, communionisque tibi sacramentum antehabitæ suæ potestatem jurisdictionis abstineat; & tua ab eo, ecclesiaque ejus omnem si qua causa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria secundum scripta decessoris nostri, consacerdotem nostrum potuerit evenire vel per eos, qui adversus præfatum Hadrianum consacerdotem responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur; nostri sunt, vel fuerint in urbe regia responsales, deducatur, quatenus nostræ audientiæ sen.vel huc ad Apostolicam sedem, si ardua est, quod statuimus quolibet tempore seu qualibet tentia decidatur. Quod si contra hoc, sancta scias te communione privatum, nec occasione, vel subreptione venire tentaveris; nisi cum concessa Romani pontificis decerceam, te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore. Res autem sive sacras, sive alias, mobilesque nimus jussione, percipere. *Et paullo post*. ejus ecclesiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus literis,) sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus si qua inter vos quæstio vertitur, volumus, ut apud responsalem nostrum in urbe regia ventiletur.

RUBRICA. VII

An aliquis possit renunciare proprio foro, puta clericus ecclesiastico, & alterius, scilicet sæcularis, forum adire.

I. *Clericus non potest renunciare foro ecclesiastico, ut adeat sæculare, cum hoc sit jus publicum.*

INolita præsumtio &c. *Supra Rubr.* II. c.VI. *pag.*412.

II. *De eodem.*

PLacuit, ut quicumque. *Supra ibidem* c.IV. *pag.*411.

TITULUS. VII

De advocatis, sive postulandis.

RUBRICA. I

Quid sit advocare.

I. *Quid sit advocare, sive postulare.*

Gratianus [inversis verbis ex lege 1. ff. de postulando.]

XI. Q. VII. C. I. §. 1. EST autem postulare, desiderium suum vel amici sui in jure apud eum, qui jurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere.

RU.

Lib. II. Pars I. Tit. VII. Rubr. II.

RUBRICA. II

De his, quibus prohibetur advocatio.

I. *Qui advocare non possunt in toto, vel in parte.*

Idem [ibidem continenter.]

NOn postulantium tres ordines sunt. Quidam prohibentur omnino postulare vel propter ætatem, ut minores x. & VII. annis; vel propter casum, ut surdus, qui prorsus non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis postulent vel propter sexum, ut feminæ; vel propter casum, ut utroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore suo muliebria passi sunt, nisi forte vi prædonum vel hostium, stuprati, probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ causa publico judicio sunt damnati, vel qui operas suas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent in arena, pro aliis postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur, pro aliis postulare prohibetur: nisi forte tutelam impuberum, vel curam adolescentium, non affectatam, sed necessariam administrent. Pro his enim, quorum curam gerunt, eis postulare conceditur. Alii enim omnes, qui, ut infames notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutiones acceperint. Permittitur autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, & parentibus patroni, patronæque, pro liberis etiam suis, fratribus & sororibus, uxore, socero, socru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua, surdo, prodigo, & adolescente. Item pro iis, quibus propter infirmitatem curationes dari solent, ut qui negociis suis aliquo perpetuo morbo superesse non possunt. Omnes autem, qui non sponte, sed necessario funguntur officio, sine offensa edicti postulare possunt, etiamsi ii sint, quibus nonnisi pro seipsis postulare permittitur. Affinitates vero non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, sed præsentes. Nurus, & generi appellatione, & soceri, & socrus, & ulteriores, quibus pro præpositio solet accedere, continentur. *Leo & Antonio Nicostrato præfecto prætorio* [Cod. lib. II. tit. VI. de postulando l. VIII. A. D. 461. Gratian.] III. Q. VII. C. I.

II. *Advocare non potest qui catholicus non est.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum consortium; nisi sacrosanctis catholicæ religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit, officium quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat. *Idem* [ibidem continenter.] De Pœnitent. Dist. I. C. VII.

III. *De eodem.*

QUicumque vero ausus fuerit contra providum nostræ Serenitatis decretum officium advocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab advocationis officio remotus, stilum proscriptionis, atque perpetui exilii specialiter sustinebit: scituris etiam provinciarum rectoribus, quod is, sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilii per quinquennium sustinebit [ex Cod. lib. II. tit. VI. l. V. de postulando A. D. 385.] Ibidem C. VIII.

IV. *Advocare non potest qui pactus est de salario cum gravi damno litigatoris.*

ARcentur etiam a professione advocatorum (sicut in II. libro Codicis tit. de postulando invenitur) qui sub nomine honorariorum ex ipsis negociis, quæ tuenda susceperint, emolumentum sibi certæ partis cum gravi damno litigatoris, & deprædatione, poscentes inveniuntur. III. Q. VII. C. II. §. I.

V. *Probibetur etiam advocare in causa, in qua judex, aut testis est.*

NUllus unquam. *Supra eod. Lib. II. & Par. I. Rubr. II. c. I. pag. 30.* VI. Pro-

Lib. II. Pars I. Tit. VII. Rub. XI. VI. *Probibetur advocare clericus in criminali causa coram judicio seculari.*

ALiquantos ex his. *Supra eod. Lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 333.

VII. *Non debent agitare judicium sanguinis qui sacramentum Domini tractant.*

HIS, a quibus Domini sacramenta tractanda sunt. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. XXIII. *pag.* 403. *Ambrosius de officiis* [libro III. c. IX. §. 59. A. D. 391. Mediolani.]

VIII. *Probibetur sacerdos, & quicumque, qui in sacris ordinibus constituti fuerint, advocare coram judice seculari: coram vero judice ecclesiastico in causa propria, aut pro quibuslibet pauperibus, vel miserabilibus personis bene possunt.*

XIV. Q. V. C. X. DEnique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est, neutrum juvari, quam gravari alterum. Ideoque in causis pecuniariis intervenire non est sacerdotis: in quibus non potest fieri quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis ergo est nulli nocere, prodesse velle omnibus, posse autem, solius Dei est. *Ex epistola Clementis* [papæ I. epist. I. apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 84.]

IX. *De secularibus negociis episcopus cognoscere non debet.*

XI. Q. I. C. XXIX. TE quidem oportet irreprehensibiliter vivere, & summo studio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abiicias, ne fidejussor existas, ne advocatus litium fias, neve in nulla aliqua occupatione prorsus inveniaris mundialis negocii occasione perplexus. Neque enim judicem, aut cognitorem secularium negociorum hodie te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos a malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi invicem vacantes laici: & te nemo occupet ab his studiis, per quæ salus omnibus datur. *Gregorius Romano defensori* [papa I. lib. VIII. epist. XI. A. D. 595. Roma in Siciliam.]

X. *Episcopus nec in causa propria, nec in causa ecclesiæ suæ advocare potest.*

Dist. LXXXVIII. C. IV. Io. Diac. lib. III. C. XXXVI. PErlatum est ad nos, reverendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut unum de laicis, in causis secularibus occupari & prætoriis inutiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reverentiam sacerdotalem annihilat; statim, ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei illic, te insistente, quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne, si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis. *Pelagius scribit Antoninæ Patriciæ, & Deciæ* [ex Ivone P. VII. c. XXIII. forte papa II. Caput incertum.]

XI. *Monachi sine abbatis imperio non præsumant ecclesiastica celebrare mysteria, nec forensis negocii susceptores existant.*

XVI. Q. I. C. XX. DE præsentium portitore, quod defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit, quia vere satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus, & istius officii diversitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, ut tales sint hi, qui vel a nobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, ut provecta ætate, & vita probata, non ad litigiorum officia, sed ad sacerdotium valeant promoveri. *Ex Concilio Agathensi* [c. XXVII. A. D. 506. in Gallia, Concil. tomo IV. pag. 1387. 1388.]

VII. *Si-*

XII. *Sine testimonio abbatis ad clericatus officium monachi non eligantur.*

MOnachi vagantes, ad officium clericatus (nisi eis testimonium abbas suus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur. *Et infra.* Si enim necesse fuerit clericum de monachis ordinari, cum consensu & voluntate abbatis præsumat episcopus.

Hic etiam ponenda Rubrica I. Tituli IX. infra pag. 421.

RUBRICA. III

De pœna advocantium contra inhibitionem canonicam.

NEmo vel in foro magnitudinis. *In Rubrica superiori c. II. pag. 417.*

I. *De eodem.*

QUicumque vero ausus fuerit. *Supra in eadem Rubrica c. III. pag. 417.*

RUBRICA. IV

De observandis ad debite advocandum.

I. *Primo advocatus observare debet modestiam, ut non procaciter, seu conviciando proponat.*

[Cod. lib. II. tit. VI. de postulando, l. VI. §. I. A. D. 368.]

SI quis adeo procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ imminutionem patietur.

II. *Advocatus debet observare veritatem, ut non cavillationibus utatur litem postulando.*

[ibidem continenter.]

PRæterea non licet advocato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem; nec ex industria jurgium protrahere. Apud urbem Romam etiam honoratis, qui hoc putaverint eligendum, eousque licet orare, quousque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, stipemque deformem hæc arripiatur occasio. Nam si lucro, pecuniaque capiantur, veluti degeneres, inter vilissimos numerabuntur. Si vero in uno auditorio duo tantum præ ceteris fuerint vel plures, quorum fama sit hilarior, in judicantis officio sit, ut par causidicorum distributio fiat, & exæquetur partibus auxilium singulorum. Si quis vero monitus a judice, ea excusatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegaverit, careat foro. Sciat etiam nunquam sibi ad agendum copiam posse restitui [ibidem continuo, & ex Cod. lib. II. tit. IX. l. II. de Advocatis fisci, A. D. 255.]

III. *Debet legalitatem servare, ut causam, quam assumsit, quantum justitia permittit, foveat, nihil de contingentibus omittendo.*

SI quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, separatim tractasse cum plurimis, & adversario suo tali fraude subtraxisse paris defensionis copiam; ostendet procul dubio iniquam a se litem foveri, & auctoritatem judiciariam a se elusam experietur. *Item.* Quamvis illi, qui causam fisci egissent, prohibeantur adversus fiscum patrocinium præstare, tamen hodie etiam adversus fiscum patrocinium possunt exhibere privatis; dum eam causam declinent suscipere, quam tractaverant, dum fisci advocati fuerunt. *Item.* Si contra patrem pupilli causam egisti, tutor vel curator datus, eandem causam defendere non prohiberis.

IV. De-

Lib. II. Pars I. Tit. viii. Rub. I. & ii.

IV. *Debet servare moderationem in salario exigendo.*

ARcentur etiam a professione advocatorum. *Supra Rubr. II. c. IV. pag.417.*

RUBRICA . V

De salario advocatis debito.

I. *Quod licitum sit advocato patrocinium justum vendere.*

NOn licet justum judicium judici vendere. *Supra Tit. IV. Rubr. IV. c. XIII. pag. 405.* *Ex Tarraconensi Concilio* [c. x. A. D. 506. in *Hispania*, Concil. tomo IV. pag. 1565.]

II. *Licet non conveniat professis religiosis pro impensis patrociniis munera accipere, clericis tamen in foro ecclesiastico licitum est.*

xv. Q. ii. C. 2. OBservandum quoque decernimus, ne quis sacerdotum, vel clericorum, more secularium judicum, pro impensis patrociniis munera audeat accipere, nisi in ecclesiis gratuito oblata; quæ non favore muneris videantur accepta, sed collatione devotionis illata. Quod si quis ista probatur accipere, veluti exactor fœnoris, aut usurarum possessor, secundum statuta patrum, se noverit degradandum. *Gratianus* [ibidem.]

III. *De eodem.*

HOc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi regulariter se victuros proposuerunt. Generali namque ecclesiæ consuetudine receptum est, & in omnibus approbatum, ut clerici more advocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

TITULUS . VIII

De procuratoribus.

RUBRICA . I

Quis potest esse procurator, & quis non.

I. *Infamis persona procurator esse non potest.*

Ex sancta Romana Synodo [imo in capitulis Hadriani papæ I. c. v. A. D. 785. Rom[illegible] Concil. tomo VI. pag. [illegible]]

III. Q. vii. C. 1. INfamis persona nec procurator potest esse, nec cognitor.

RUBRICA . II

In quibus causis admittitur procurator, & in quibus non.

I. *Licet in causis civilibus admittatur procurator ad causæ defensionem, non tamen in criminalibus.*

Hadrianus papa [I. in iisdem capitulis c. XXXVIII. ibid. pag. 1015.]

v. Q. iii. C. ii. IN criminalibus causis nec accusator, nisi per se, aliquem accusare potest, nec accusatus, per aliam personam se defendere permittitur. *Anacletus papa* [imo Eugenius II. in Synodo Romana c. XIX. A. D. 826. Romæ, Concil. tomo VIII. pag. 109.]

II. *In omnibus causis, præterquam in criminibus, episcopi, & sacerdotes per se advocationem habeant.*

Ibidem C. ii. QUia episcopus, universique sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorumque operum actiones constituuntur, debet unusquisque eorum, tam pro ecclesiasticis, quam etiam pro suis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere advocatum

catum non malæ famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis, inventum, ne dum humana lucra attenduntur, æterna præmia perdant. *Hadrianus papa* [I. in capitulis c. v. A. D. 785. Romæ, Concil. tomo vi. pag. 1811. E.] Lu. ii. Part. I. Tit. ii. Rub. i.

III. *Quod in criminalibus ad allegandum causas absentiæ bene admittitur procurator.*

SI ægrotans fuerit episcopus, aut aliqua gravis eum necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat, nec a communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum judicum die statuta literis evocatus minime occurrerit, hoc est (nisi aliena præoccupaverit necessitas) in fra spacium duorum, vel trium mensium, vel eo amplius prima causa dictaverit. *Alexander Imperator* [Cod. lib. ix. tit. ii. de accusationibus & inscriptionibus l. 13. A. D. 224.] v. Qu. ii. c. 4.

IV. *De eodem.*

REos capitalium criminum, absentes etiam, per procuratores defendi, leges publicorum judiciorum permittunt. *Gratianus* [ibidem.] *Ibidem c. eod.*

V. *De eodem.*

ECce, quod episcopus impeditus, & causæ suæ adesse non valens, legatum pro se jubetur ad synodum mittere; sed legatus iste non ad causam agendam, sed ad necessitatem synodo exponendam mittitur, qua impeditus episcopus synodo præsentiam suam exhibere non valuit. Causam autem (maxime criminalem) nulli, nisi per se, agere licet. *Gratianus.*

VI. *In crimine injuriarum admittitur, quod illustris persona per procuratorem agat.*

NIsi fuerit absens ex contumacia; pro præsenti namque eum contumacia haberi facit. *ut. Q. ii. pof. C. viii.*

TITULUS. IX

De libelli oblatione.

RUBRICA. I

De forma conceptionis libellorum.

I. *Forma conceptionis accusatorii libelli.*

Paulus in ff. l. de public. judic. tit. de accusationibus vel inscriptionibus [Digestorum lib. XLVIII. tit. I. de public. judiciis. Sed verba sunt eodem lib. tit. II. tav. l. 3. de accusationibus, & inscriptionibus, circa A.D. 216.]

LIbellorum inscriptionis conceptio talis est: *consul, & dies. Apud illum pretorem, vel consulem Lucius Titius professus est se Mæviam lege Julia de adulteriis, ream deferre, quod dicat, eam cum Cajo Sejo in civitate illa, domo illius, mense illo, consulibus illis, adulterium commisisse.* Utique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Julia publicorum judiciorum cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet. Quod si libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. *Item.* Subscribere debebit is, qui dat libellum, se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. Sed etsi aliud crimen obiiciat, veluti, quod domum suam præbuit, ut stuprum mater familias pateretur; quod adulterum deprehensum dimiserit, quod pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile, idipsum libello comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliave causa eum impedierit, quominus accusare possit, & si quid simile est; nomen rei aboletur, postulante reo: idque & lege Julia de vi, & senatus consultis cautum est, ita ut liceat alii ex integro repetere reum: sed intra quod tempus, videbimus, & utique XXX. dies utiles observanda sunt. ii. Q. viii. Ca. 3.

RU-

Lib. II. Pars I. Tit. IX. Rub. II. III. & IV.

RUBRICA . II

Quis debet libellum porrigere, & quæ continere debeat.

I. Quod libellus porrigendus per actorem, & nomen actoris, & rei cautionem legitimam continere debet.

Constit. [VII. Collat. VII. tit. VIII. seu Novella XCVI. c. I. & ex ea Gratianus. A.D. 539. CPoli.]

II. Q. III. Can. §. 4. Cod. lib. II. tit. II. post. l. 4.

LIbellum vero non alias actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negocii executorem exponat cautionem, se vel intra duos menses litem contestaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens, restituturum in duplum. *In Coll. V. constit.* VI. [seu Novella LIII. c. III. A. D. 543. CPoli.]

II. De eodem.

Ibidem §. 5. Cod. lib. III. tit. II.

OFferatur ei, qui vocatur in judicium, libellus, & exinde præbitis sportulis, data fidejussione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat ne, an contendat, atque judici ne alium sociari petat, an recuset eum, nisi ille sit is, quem ipse, alio recusato, jam petierit.

RUBRICA . III

In quibus causis locum habet.

I. Regulariter in omnibus causis arduis, in quibus ordinarie agitur, libellus locum habet.

LIbellorum inscriptionis. *Supra in Rubr.* I. c. I. *pag.* 421.

RUBRICA . IV

Quis sit effectus oblati libelli:

I. Effectus libelli est rem litigiosam facere.

Gelasius papa Quingesio episcopo [forte papa I. Caput incertum.]

XI. Q. I. C. 26

QUia res in litigio posita in nullam transferri potest omnino personam, donec legitimæ cognitionis eventu, cui potius debeatur, judiciaria disceptatione possit agnosci; ex eadem re quispiam non sinatur exigere pensiones; sed in eodem statu, re eadem posita, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta, quisquis sibi putat quidpiam posse competere, juridico pulset examine *præjudiciis* omnibus inde submotis.

TITULUS . X

De mutuis petitionibus.

RUBRICA . I

De reconventione.

I. Quando locum habet, & quando non, reconventio, sive mutua petitio:

Stephanus papa [I. epist. II. Isidoriana c. VIII. Concil. tomo I. pag. 714.]

III. Q. XI. C. I. C. 7. lib. II. Tit. I. Constitut. I. XIII. & XIV.

NEganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint, quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes; quoniam periculosa est, nec debet admit-

admitti rei adversus quemcumque professio. *Gratianus* [ex Cod. lib. 12. tit. 1. l. XIX. Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, A. D. 374. *Carnunti.*] Lu. II. Par. I. Tit. I. Rub. II.

II. *De eodem.*

NEganda est accusatis (qui non suas, suorumque injurias persequuntur) licentia criminandi in pari, vel minori, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint; secundum scita veterum juris conditorum, ita tamen, ut & ipsi inscriptiones contra eos, etiam pendente accusatione, deponere possit. *Ex decreto Hadriani* [*papæ I. in* capitulis c. XXXIII. A. D. 785. Romæ, Concil. tom. XV. pag. 1835.] ut. C. XI. C. I.

III. *De eodem.*

NOn est credendum contra alios eorum confessioni, *qui criminibus implicantur*, nisi se prius probaverint innocentes, quia periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcumque professio. [Gregorius constituto.] Ibidem C. nI.

IV. *De eodem.*

HOc autem intelligendum est in pari, vel minori *crimine*. *Ceterum si* de majori crimine cum accusare voluerit (veluti si accusatus *de fornicatione*, de perjurio, vel hujusmodi crimine, accusatorem suum impetere voluerit) *his auctoritatibus* non prohibetur. Aliquando enim criminalis quæstio præjudicat civili, aliquando criminali; unde in *libro* III. *Cod. Tit. de ordine judiciorum l.* IV. legitur: *civili quæstione* intermissa sæpe fit, ut prius de crimine judicetur; quod, utpote majus, minori merito præfertur. *Item* lib. IX. Cod. legitur [*tit. 1. qui accusare non possunt, l. 1. A. D. 396.*] Ibidem C. eod. Tit. VIII. l. IV.

V. *De eodem.*

PRius est, ut criminibus, quæ *tibi*, ut graviora, ab adversario tuo obiiciuntur, cædis atque vulnerum, *respondeas*; & tunc ex eventu causæ judex æstimabit, an *tibi* permittendum sit, eundem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti [Gratianus.] Ibid. C. XV.

VI. *De eodem.*

ALiquando civilis præjudicat civili, aliquando criminali. Sicut enim in VII. *libro Cod. Tit. de ordine cognitionum* L. *Si de hereditate*, legitur: *si de hereditate, & libertate controversia est, prius agi causa libertatis debet*. Item L. sequenti: *si crimen aliquod inferatur ei, qui ingenuus esse dicitur, ante liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam præside præbente; quoniam necesse est ante sciri si delictum probatum fuerit, utrum, ut in liberum, an ut in servum constitui oporteat judicium*. Item. Qui confitetur, se pati controversiam status, frustra postulat, sibi dari potestatem accusandi eum, qui se suum dominum esse dixerit, dominum esse fatetur. Causa vero liberali terminata, si servus pronunciatus fuerit, dominum suum accusare non poterit. Codicis L. IX. Tit. 1. L. penult. *Si quis ex familiaribus, vel servis cujuslibet domus cujuscumque criminis delator, atque accusator emerserit, ejus existimationem, caput, atque fortunas petiturus, cujus familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem judicii, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam interdici oportet potius, quam audiri. Majestatis autem crimine excipimus*. Similiter L. ult. *Si liberti accusatores manumissorum, heredumve esse præsumserint, eodem, quo servi, supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.* Ibidem C. eod. Tit. XII. l. II. Ibidem l. III. Ibidem ex l. I. & IV. Cod. lib. IX. Tit. I. L. XX. Ibidem l. XXI.

RUBRICA. II

De ordine expediendi in judicio mutuas petitiones.

I. *Quod quæstio major, & potissime alteri præjudicialis posthabet locum in judiciis.*

ALiquando enim criminalis. *Proxime supra* c. IV.

T I-

[illegible] Tit. XI. Rubr. I.

TITULUS. XI

De litis conteſtatione.

RUBRICA. I

De tempore, & ordine, quibus fieri debet litis conteſtatio.

I. *Quomodo fieri debeat litis conteſtatio, & intra quod tempus facta valeat.*

LIbellum vero non alias. *Supra Rubr.* 1I. c. I. *pag.* 422. *In Col.* VI. [ſeu Novella [illegible] A. D. 545. CPoli.]

II. *De eodem.*

[illegible] OFferatur ei, qui vocatur in judicium, libellus, & exinde præbitis ſportulis, data fidejuſſione, xx. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedat ne, an contendat, atque judici, ne alium ſociari petat, an recuſet eum: niſi ille ſit is, quem ipſe, alio recuſato, jam petierit. Denique præſens interrogetur, an hoc tempus litis tranſierit: quod non modo ipſius reſponſione, ſed etiam ex libelli manifeſtetur ſubſcriptione, quam in initio facere debet. Litis ergo conteſtatio contra hoc indultum habita pro nihilo eſt. *Ibidem*

III. *De eodem.*

Ibidem. [illegible] QUod fieri non debet, niſi actor ſatiſdederit, certam promittens quantitatem ſe daturum, ſi litem non exequatur, aut exequens non vincat cauſam. Si igitur poſt tempus in ſe conſtitutum intra x. dies reo præſente non occurrat, dimittatur reus, exacto eo, quod promiſſum eſt. Et ſi quid circa litem plus impendiſſe, cum taxatione judicis juraverit [Gratianus.]

RUBRICA. II

De effectibus litis conteſtationis.

I. *Litis conteſtatio tollit dilatorias exceptiones declamatorias judicii.*

[illegible] EXceptio fori dilatoria eſt, atque ideo initio litis debet opponi, & probari. Peremtorias autem exceptiones (ut ſunt præſcriptiones longi temporis) ſufficit in initio litis conteſtari.

II. *Litis conteſtatio efficit, ut poſt eam judex recuſari non poſſit.*

LIbellum vero non alias. *Supra Rubr.* 1I. c. I. *pag.* 422.

TI-

TITULUS. XII

Quod, lite non contestata, non procedatur ad testium depositionem, vel ad definitivam sententiam.

RUBRICA. I

In quibus casibus est hoc observandum, & in quibus non.

I. *Regulariter, lite non contestata, non proceditur ad testium productionem, nec ad definitivam sententiam, nisi sit contumax.*

Eleutherius papa [epist. Isidoriana c. III. Concil. tomo 1. pag. 190.]

CAveant judices ecclesiæ, ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, immo etiam & causam in synodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiatur. *Cornelius papa* [epist. Isidoriana II. Concil. tomo 1. pag. 673.] III. Q. III. C. II. Concil. Carthag. IV. C. XXI. Capitul. Hadriani C. IIII.

II. *Quæ in absentes geruntur, omnino evacuentur.*

OMnia, quæ adversus absentes in omni negocio, aut loco aguntur, aut judicantur, omnino evacuentur; quoniam absentem nullus addicit, nec ulla lex damnat. *Bonifacius episcopus ad Gallos* [papa 1. epist. II. A. D. 419. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1785.] Ibidem C. IV.

III. *Qui causæ negligit adesse, sententia debet feriri.*

DEcrevimus, vestram debere intra provinciam esse judicium, & congregari synodum ante diem kalendarum Novembrium, ut si adesse voluerit præsens, si confidit, ad objecta respondeat. Si vero adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam cum manifestum est, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio purgandi se, occasione non utitur. Nihil enim interest, utrum in præsenti examine non omnia, quæ dicta sunt, comprobentur, cum ipsa quoque pro confessione procurata toties constet absentia. *Felix papa* [epist. Isidoriana II. Concil. tomo 1. pag. 907. E.] Ibidem C. X.

IV. *Absens nec accusari, nec judicari potest.*

ABsente adversario, non audiatur accusator, nec sententia, absente alia parte, a judice dicta, ullam obtineat firmitatem. *Nicolaus papa Gallioni archiepiscopo Senonensi* [imo sententia ex epist. XXXII. Nicolai P. I. ad episcopos, qui in convicinum convenerant, A. D. 863. Roma in Galliam, Concil. tomo VIII. pag. 415.] Ibidem C. XI. Capit. Hadriani C. II.

V. *Altera parte absente, definitiva non feratur sententia.*

REvera justus mediator non est qui, uno litigante, & altero absente, emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus, & Apostolica auctoritate monemus, ut si presbyter, de quo agitur, post excommunicationem suam Apostolicam sedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præsumat. *Zephyrinus* [papa epist. Isidoriana I. Concil. tomo 1. pag. 604. B.] Ibidem C. XII.

VI. *In absentem non est ferenda sententia.*

ABsens vero nemo judicetur, quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges. Ibidem C. XIII.
Casus, in quibus hæc non observantur, duo legendi sunt in Lib. II. *Parte* I. *Titulo* I [ ]. *quia non reperi eos expressos in Decreto.*

T I-

Lib. II. Pars I. Tit. XIII. Rub. I.

TITULUS. XIII
De dilationibus.
RUBRICA. I
De multiplici genere dilationum, sive induciarum.

I. *Sunt induciæ, quæ dicuntur citatoriæ, quæ dantur veniendi ad judicem.*

Damasus papa [epist. Isidoriana IV. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 873.]

III. Q. IX. C. VI. HAbetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum, non fore canonicum, quemquam sacerdotum judicari, vel damnari antequam accusatores canonice examinatos præsentes habeat, locumque defendendi accipiat, idest inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina &c. *Idem* [epist. Isidoriana VII. in fine, ibidem pag. 884.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. VIII. QUi accusare alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque ullus unquam judicetur antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi accipiat, ad abluenda crimina. *Damasus* [papa epist. Isidoriana IV. c. IV. ibidem pag. 871.]

III. *Vocatio ad synodum, ejus, qui impetitur, in scriptis & per spacium fiat congruum.*

V. Q. II. C. I. L. III. Cod. Theod. de exhib. reis. VOcatio ad synodum juxta decreta patrum canonica, ejus, qui impetitur, rationabilibus scriptis per spacium debet fieri congruum, atque canonicum; quia nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione, licet venire ad conventum, quacumque necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus. *Silvester papa* [caput incertum.]

IV. *Quibus temporum spaciis reus vocetur ad causam.*

Ibidem C. II. PRæsenti decreto censemus, ut in primis paternaliter vocentur, & per VII. dies expectentur, nullius ecclesiasticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur dies VII. interdicta ecclesiam licentia intrandi, & omnia divina officia audiendi. Post vero addantur duo dies, quibus a pace & communione sanctæ ecclesiæ sint suspensi. Deinde vero iterum aliis duobus diebus sub eadem expectatione deportentur: quibus uno die superaddito, omni expectatione veluti jam desperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

V. *Sunt induciæ, quæ dantur ante litis contestationem, & vocantur deliberatoriæ.*

OFferatur ei, qui vocatur. *Supra Tit.* IX. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 422. *Felix papa* [II. epist. Isidoriana I. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 814.]

VI. *De induciis præstandis.*

III. Q. III. C. I. CUm accusatus ad judicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit, induciæ ei petenti, a patribus constitutæ, absque impedimento concedantur, & judices a se electi sibi tribuantur. [Eleutherus papa in epist. Isidoriana ad Galliæ provincias c. II. Concil. tomo I. pag. 589. E.]

VII. *Sunt induciæ post litis contestationem, quæ dicuntur reparatoriæ, & dantur utrique parti.*

Ibidem C. III. INduciæ non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præpropere agi a quacumque parte videatur, quia per subreptionem multa proveniunt [Jo. papa I. epist. Isidoriana I. Concil. tomo. IV. pag. 1604. C.]

VIII. *Sunt*

VIII. *Sunt induciæ, quæ dicuntur restitutoriæ, quæ dabantur spoliatis, tandem restitutis, infra quas a strepitu judiciorum quiescebant.* Lib. II. Pars I. Tit. XIII. Rubr. II.

QUandoque tempore expoliati, vel expulsi esse videbuntur antequam ad synodum convocentur, sub eodem spacio temporis induciæ indulgeantur. *Gelasius papa* [potius Cajus papa epist. Isidoriana I. c. III. ad Felicem, Concil. tomo I. pag. 926. B.] III. Q. II. C. [illegible] Baronius A. D. 946. [illegible]

IX. *Induciæ sex mensium ejectis, vel expoliatis præbeantur.*

EJectis vel expoliatis post integram restaurationem anniversariæ induciæ, vel sex mensium indulgendæ sunt. *Eusebius* [papa I. epist. Isidoriana II. Concil. tomo I. pag. 1387. E.] Ibidem C. V.

X. *Post restitutionem induciæ præstandæ sunt.*

PRius ergo oportet, omnia illis expoliatis legibus redintegrari, & ecclesias, quæ eis sublatæ sunt, cum omni privilegio sibi restitui, & postmodum non sub angusti temporis spacio, sed tantum temporis spacium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad synodum convocentur. *Felix papa* [II. in epist. Isidoriana I. c. VIII. Concil. tomo II. pag. 852. C.] Ibidem C. VI.

XI. *De eodem.*

TAmdiu propria in sede pacifice & potestative cuncta acta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel expoliatus suis carere visus est rebus. Ibidem C. VII.

RUBRICA. II

De moderatione temporis, & quantitatis induciarum.

I. *Quot mensium induciæ præstandæ sint.*

Felix papa II. fratribus Ægyptiorum [in eadem epist. c. XX. ibid. pag. 854.

DE induciis vero episcoporum, super quibus consuluistis, diversas a patribus regulas invenimus institutas. Quidam enim ad repellenda imperitorum machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia episcoporum, atque amicorum quærenda, annum, & sex mandaverunt menses concedi. Quidam autem annum: in quo plurimi concordant. Minus vero, quam sex menses, non reperi, quia laicis hæc indulta sunt; quanto magis Domini sacerdotibus? *Et infra.* Induciæ vero non sub angusto tempore, sed sub longo spacio concedendæ sunt, ut accusati se præparare, & universos communicatores in provinciis positos convenire, & testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare valeant. III. Q. III. C. I.

II. *De induciis præstandis.*

INduciæ non modicæ. *Supra Rubrica præcedenti* c. VII. *pag.* 426. *Gratianus.*

III. *De eodem.*

SPacium vero dilationum, sicut in III. *libro Codicis tit.* XI. L. I. *de dilationibus* invenitur, hac ratione moderandum est, ut si ex ea provincia, ubi lis agitur, vel persona, vel instrumenta poscentur, non amplius, quam tres menses indulgeatur. Si vero ex continentibus provinciis, sex menses custodiri justitiæ est. In transmarina autem dilatione, IX menses computari oportebit. Judicantes autem hac ratione non sibi concessum intelligant dandæ dilationis arbitrium, sed eandem dilationem, (si rerum urgentissima ratio flagitaverit, & necessitas desideratæ instructionis exegerit) non facile amplius, quam semel, nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. Ei autem dilatio penitus est deneganda, qui rescriptum ad extraordinarium judicem reportaverit. Illi vero, qui in judicium vocatur, danda est ad probanda precum mendacia, vel proferenda aliqua instrumenta, vel testes, quoniam instructus esse non potuit qui præter spem ad alienum judicium trahitur. Cum vero ad appellationem, consultationemve a principe rescriptum fuerit, sive sit primo judicio petita dilatio, & ea tributa non sit, sive nec petita, qui- Ibidem C. IV. Cod. lib. III. tit. XI. L. V. sed verbis inversis. §. 2. ibid. nonnullis immutatis.

L. 11. 31. Pars I. Tit. xiv. Rub. I. quidem; eam dari cuiquam non licebit, eadem ratione, qua ne in judiciis quibus cogni-
tionum Imperialium dilatio tribui solet. A judice procedente dilationem postulari
Cod. eod. Lav. non convenit, etiamsi utraque parte præsente tribuatur, cum non alias, nisi causa
cognita, indulgeri queat, & cognitio causæ non interpellatione plenaria, sed conside-
Cod. lib. 3. tit. 1x. de litis cont. auth. libellum. rante magis judice legitime colligatur; ut si forte dilationis petitio fuerit improbata,
suscepta quæstio per sententiam judicis dirimatur. *Constit.* VII. *in Collatione* VII. Li-
bellum vero non alias actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in
negocii executorem exponat cautionem, se vel intra duos menses litem contestaturum,
vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens restituturum in duplum. *In Colla-*
Cod. eod. auth. offeratur. *tione* V. *Constit.* VI. Offeratur ei, qui vocatur in judicio, libellus, & exinde præbitis
sportulis data fideijussione XX. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedatne, an
Novella liii. Coll. contendat, atque judici ne alium sociari petat, an recuset eum, nisi ille sit is
quem ipse, alio recusato, petierit. Denique præsens interrogetur, an hoc tempus li-
tis transierit: quod non modo ipsius responsione, sed etiam libelli subscriptione manife-
stetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum habita
Cod. lib. 3. tit. xi. de dilationibus auth. quod fieri. pro nihilo est. *Ibidem Constit.* VI. *Coll.* VIII. §. 6. Quod fieri non debet, nisi actor
satisdederit, certam promittens quantitatem se daturum; si litem non exequatur, aut
exequens non vincat causam. Si igitur post tempus a se constitutum intra X. dies reo.
præsente non occurrat, dimittatur reus exacto eo, quod promissum est: & si quid
circa litem plus impendisse, cum taxatione judicis juraverit.

TITULUS. XIV

De restitutione spoliatorum.

RUBRICA. I

De facienda plena restitutione quibuslibet spoliatis.

I. *Expoliatis, vel ejectis omnia sunt redintegranda.*

Cajus papa [epist. Isidoriana ad Felicem c. 15. Concil. tomo 1. pag. 926.]

iii. Q. 1. Gr.

EPiscopis, suis rebus spoliatis, vel a propriis sedibus ejectis, omnia, quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegranda, quia priusquam factum fuerit hoc, nullum crimen eis obiici potest. *Fabianus papa* [epist. II. Isidoriana c. II. Concil. tomo 1. pag. 641. 644.]

II. *De eodem.*

Ibidem Gr.

EPiscopi, si a propriis sedibus, aut ecclesiis sine auctoritate Romani pontificis expulsi fuerint; antequam ad synodum vocentur, proprius locus, & sua omnia eis redintegranda sunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel ecclesiæ, atque res ab æmulis, aut quibuscumque detinentur, ut aliquid illis obiici debeat; nec quidquam potest eis quoquo modo quilibet majorum, vel minorum obiicere, dum ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis.

Unde Jo. urbis Romæ episcopus scribit Zachariæ archiepiscopo [papa 2. in epist. Isidoriana 2. Concil. tomo XV. pag. 1604. D.]

III. *De eodem.*

Ibidem Gr.

REdintegranda sunt omnia expoliatis, vel ejectis episcopis præsentialiter ordinatione pontificum, & in eo loco, unde abscesserant, funditus revocanda quacumque conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentia majorum, aut per quascumque injustas causas, res ecclesiæ vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur. *Eusebius Apostolicæ sedis episcopus omnibus episcopis* [papa epist. Isidoriana II. prope finem Concil. tomo 1. pag. 1388. A.]

IV. *De eodem.*

Ibidem Gr.

REdintegranda sunt omnia expoliatis, vel ejectis episcopis. *Evaristus papa* [epist. Isidoriana II. Concil. tomo 1. pag. 537. E.]

V. *Dei-*

V. *Dejiciantur a clero, & infames fiant qui loca expulsorum adulterina fœditate invaserunt.* Lib. II. Pars I. Tit. XIV. Rub. II.

AUdivimus, quosdam a vobis infamatos, & dilaceratos episcopos, ac e civitatibus propriis pulsos (quia alibi episcopi constitui non possunt, nisi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, ut sciatis, hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrime restitui debere. Illos vero, qui adulterina fœditate sponsas suas (quas & uxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, ejici, ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam habueritis, his peractis, inquirendum erit, & auctoritate hujus sanctæ sedis terminandum. *Nicolaus papa* [1. epist. ad Carolum Calvum Regem, A. D. 867. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VIII. pag. 415.] III. Q. I. C. IV.

VI. *Neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine inter virum & uxorem judicium est agitandum.*

SIve de conjugii fœdere, sive de adulterii crimine judicium agitandum sit, nulla ratio patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel levissimum controversiæ subire certamen, nisi prius ad tempus fuerit reddita suæ potestati, & consanguineis propriis libere sociata. Itaque etiam locus providendus est, in quo nulla sit multitudinis vis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel ceteras personas, quæ tam à sanctis canonibus, quam a venerandis Romanis legibus in hujusmodi controversiis requiruntur. XXXIII. Q. II. C. IV.

RUBRICA. II

De tempore, quo restitutio spoliatis facienda sit, scilicet ante litis ingressum.

I. *Ante litem contestatam, possessori cuncta sunt restituenda.*

Jo. papa [1. in epist. 1. Isidoriana, Concil. tomo IV. pag. 1604. C.]

ANtiquitus decretum est, ut omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam perceptos episcopus, vel primas possessori restituat. *Nicolaus papa* [imo sententia ex præfatione Isidori Mercatoris ad collectionem Canonum circa A. D. 800. in Hispania, Concil. tomo I. pag. 6. A.] II. Q. II. C.

II. *De eodem.*

OMnes leges tam ecclesiæ, quam vulgares, & publicæ præcipiunt, ut omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus expoliatus. *Stephanus papa* [1. epist. II. Isidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 733.] Ibid. C. II.

III. *Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit expoliatus.*

NUllus episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut a sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut a quoquam potest ei crimine obiici, priusquam integerrime restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio fuerant, legibus reintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur, ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injuste ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem, primates, & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant. *Eusebius fratribus per Alexandriam, & Ægyptum* [papa epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 1387. D.] Ibidem C. II. *Concil. Roman. sub Symmacho.*

IV. *Non convocari ad synodum, nec in aliquo judicari debet expoliatus.*

IN scripturis vestris reperimus, quosdam episcopos vestris in partibus a propriis ovibus accusatos, aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione, & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam vero a propria sede dejectos: quos sciatis nec ad synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo posse judicari antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum reintegrentur. *Julius papa* [1. epist. II. Isidoriana, seu rescripto contra Orientales c. VIII. & XXIV. Concil. tomo II. pag. 487. & 488.] Ibidem C. IV.

V. De

LIB. II. PARS I. TIT. XIV. RUBR. II.

V. *De eodem.*

II. Q. II. C. V. — *Baronius A. D. 141. in fine.*

NUllus potest convocari, aut judicari antequam omnia ablata sibi, & omnia jura ei in integrum restituantur, quia non habet privilegium, quo possit exui jam nudatus. [Zephyrinus papa epist. Isidoriana II. c. I. Concil. tomo I. pag. 626.]

VI. *De eodem.*

Ibidem C. VI.

PRæceptum ergo est in antiquis statutis, episcopos ejectos, atque suis rebus expoliatos, ecclesias proprias recipere, & primo sua omnia eis reddi. Et demum si quis eos juste accusare voluerit, æquo periculo facere, judices esse decernentes episcopos recta sapientes, & in ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur, nec prius eos respondere, quam omnia sua eis, & ecclesiis eorum, legibus integerrime restituantur. *Pelagius papa* [II. in epist. Isidoriana II. ad episcopos Italiæ, Concil. tomo V. pag. 936. E.]

VII. *Dum possessiones, vel res episcopi detinentur, aliquid sibi obiici non potest.*

III. Q. I. C. I.

CUm ecclesiæ alicujus episcopi, aut possessiones, vel res ab æmulis ejus, vel a quibuscumque aliis non sua sponte detinentur, aliquid illi non debet vel potest a quoquam ante reintegrationem omnium rerum suarum, obiici. Sed prius illi legibus reintegranda sunt omnia, & postea tempore a patribus definito, præfinita sunt negocia ventilanda. *Stephanus Gerardo Leodiensi* [forte papa V. circa A. D. 885. caput incertum.]

VIII. *Ante litem contestatam violenter ablata restituantur.*

Ibidem C. II. — *Placentinus de Episcopis Leodiensibus.*

OPortet, ut primum vos tam de invasis civitatibus, & monasteriis, & mansis, quam de reliquis generaliter rebus reinvestiri faciatis, quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere. *Felix* [papa I. epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 907. A.]

IX. *Ante restitutionem aliquis vocari non debet.*

Ibidem C. VIII.

SI episcopus suis fuerit, aut ecclesiæ sibi commissæ rebus expoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) a sede propria ejectus, aut in detentione aliqua a suis ovibus fuerit sequestratus, tunc canonice ante in pristinum statum restituatur, cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus reintegrentur. Non enim convocari poterit vel præjudicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate (minime tamen judicandus) advenire sponte elegerit. Nullatenus ergo a quoquam respondere cogatur antequam integerrime omnia, quæ per suggestiones suorum inimicorum amiserat, potestati ejus ab honorabili Concilio legali ordine reintegrentur. Præsul vero cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis, ordinatisque libere, ac secure diu suis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel V. vel VI. vel VII. menses, juxta quod possibilitas ei fuerit, & non ante, convocatus ad tempus in Concilio legitimo & canonico veniat ad causam: et si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondeat.

RURBICA. III

In quibus casibus cessat restitutio.

Gratianus

III. Q. I. post C. VI.

PAtet ergo, quod expoliati prius sunt præsentaliter restituendi, antequam ad causam sint vocandi. Sed obiicitur, ubi non fuit legitima institutio, ibi nec potest esse restitutio. Non enim probatur destitutus qui prius non fuit institutus, ac per hoc nec restaurationem postulare potest. Illi ergo, quorum electio vitiosa est, vel qui a clero non sunt electi, vel a populo expetiti, vel quia per simoniam irrepserunt, non sunt habendi inter episcopos: & ideo si a sedibus, quas tenere videbantur, expulsi fuerint, non possunt restitutionem petere, antequam vocentur ad causam. Unde supra in tractatu ordinandorum: *si quis pecunia, vel gratia humana, seu populari, vel militari tumultu* &c. (Dist. LXXIII. C. IX.) Sed hoc in eo tantum casu intelligitur, quo Apostolica sedes per violentiam occupatur: quo casu judex non invenitur, cujus officio ille apostaticus possit excludi. In aliis autem locum non

cum violenta possessio, nisi per judicis sententiam violento detentori detra- Lib. II. Pars I. Tit. XV. Rub. I.
non habe[illegible]e. Si autem verus dominus bello non continuato, sed renovato, vi illum
hi non po[illegible]e ejecerit, judicis auctoritate prædoni possessionem restituet. Si ergo epi-
de possessi[illegible]us, quas quoquomodo tenere videbantur, non per judicem, sed violenter
scopi a se[illegible]t, post ejectionem restituendi sunt ante regularem ad synodum vocationem.
ejecti fue[illegible] *autem post restitutionem præstandis, & quo spacio temporis concedendæ sint,*
De induc[illegible] *[Jo]annes papa in epistola I. ad Zachariam archiepiscopum.* [Epist. Isidoriana I. Concil-
scribit Jo[illegible] [illegible]1604.]
[illegible]

TITULUS. XV
De dolo, & contumacia.

RUBRICA. I
Quid sit dolus, & contumacia.

I. *Dolus est calliditas falsa, sive machinatio arte verborum adhibita ad decipiendum proximum.*

Isidorus libro II. sententiarum [c. XXXI. circa A. D. 625. in Hispania.]

QUacunque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit: quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. [Gratianus.] XXII. Q. V. C. IX.

II. *Contumacia est inobedientia, cum quis post trinam, vel unam peremtoriam vocatus coram judice apparere contemnit.*

DE contentione autem hujusmodi * Imperatoris manifestorum criminum lex dicit: *Quicunque tribus auctoritatibus judicis conventus, vel tribus edictis fuerit ad judicium provocatus, aut uno pro omnibus peremtorio, idest quod causam extinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam apud eum judicem, a quo ei denunciatum est, exhibere noluerit, adversum eum, quasi in contumacem judicari potest. Quinimmo nec retractatari per appellationem negocia possunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.* Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conventis ex evangelica veritate Cælestinus ad Nestorium dicens, & Ephesina synodus de eodem decernens; & beatus Gregorius ad Johannem scribens, comprobant. De peremtorio autem scripto Africanum Concilium demonstrat de Cresconio, ut, si conventus resipiscere detrectaverit; suo contemtu, & sua contumacia faciente, auctoritate judiciaria jam protinus excludatur. *Item.* Beatus Gregorius de sententia in contumacem scribens ad Maximum præsumtorem Salonitanum episcopum dixit: *hortamur, ut ad nos venire, omni postposita excusatione, festines, quatenus servata justitia, hæc, de quibus accusaris, & cognoscere, & finire secundum canonica instituta, Christo revelante, possimus. Ita autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, adsignet: & nos in te hæc res non solum propter dicta crimina, quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam, durius scilicet, ut in contumacem, cogat ex Concilio ferre judicium.*

XXIV. Q. III. C. VI. d. t. — * Pretoria — Paulus l. C. sententiarum lib. V. — Concil. tomo III. pag. 517. — Ibidem in epist. Cyrilli & synodi Alexandrinæ ad Nestorium C. II. pag. 596. — S. Gregor. lib. II. epist. VI. in dict. XI. — Concil. Africanum C. XV. & XLIV. — lib. V. epist. III.

RUBRICA. II
De pœnis contra contumaces.

I. *Excommunicetur qui judicibus suis obtemperare noluerit.*

Ex Millevitano Concilio [II. c. XXIV. A. D. 416. in Numidia, Concil. tomo II. pag. 1543.]

QUisquis probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet. *Ex Concilio Triburiensi* [c. XXX. ut referunt Burchardus lib. XI. c. XXIV. & Ivo P. XIV. c. XXII. tamen non est in eodem Concilio hæc sententia.] II. Q. VI. Cum

II. *Pro*

Lib. II. Pars I. Tit. xvi. Rubrica. & Tit. xvii. Rub. I. xi. Q. iii. C. xliii.

II. *Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.*

CErtum est, pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere, cum ad synodum canonice vocatus, venire contemnit: aut si postquam illuc venerit, sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut ante finitam causæ suæ examinationem, a synodo abire præsumit.

III. *Qui causæ negligit adesse sententia debet feriri.*

DEcernimus vestram debere. *Supra Tit.* XII. *Rubr.* I.c.III.*pag.*425.

Felix papa [I. epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 908. A.]

IV. *Absens nec accusare, nec accusari potest per alium.*

iii. Q. ix. C. xviii. ABsens per alium accusari, aut accusare non potest, nec affinis testis admittitur.

V. *De eodem.*

HOnoratus archidiaconus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* XIX. c. XXVII. *pag.*73.

TITULUS. XVI

Ut lite pendente nihil innovetur.

RUBRICA. UNICA

Propter quod lite pendente nihil sit innovandum.

I. *In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis eventum.*

QUia res in litigio posita. *Supra Tit.*IX. *Rubr.* IV. *pag.*422.

Symmachus papa [imo Ennodius Ticinensis in apologetico pro IV. Synodo Romana sub Symmacho A.D. 502. Concil. tomo IV. pag. 1348. A.]

II. *Ante tempus sententiæ non licet clericis ad episcopo suo discedere.*

iii. Q. iv. C. i. NOnne directa sunt verba canonum: *quicumque clericorum ab episcopo suo ante tempus sententiæ pro dubia suspicione discesserit, manifestam in eum manere censuram?* Et *infra*. Lex enim ecclesiastica pontificem ab aliis accusatum, prius quam sub luce objecta constiterint, exigit non relinqui.

TITULUS. XVII

De confessis.

RUBRICA. I

Cui confessio præjudicat.

I. *Confessio præjudicat confitenti, & non alteri.*

Julius papa [potius Dionysius papa epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 829. D.]

xv. Q. iii. C. iv. C. 7. de accusat. d. xii. NEmini (præterquam de crimine majestatis) de se confesso credi potest super alienum; quoniam ejus, atque omnis rei confessio periculosa est, & admitti adversus quemlibet non debet [Gratianus ibidem.]

II. *De eodem.*

QUia ergo ista de se confitetur super alienum crimen, ei credi non oportet, sed contra eum sua confessio interpretanda est.

R U-

RUBRICA. II

Quæ confessio præjudicet.

I. *Sola spontanea confessio præjudicat confitenti.*

Nicolaus Salomoni Constantiensi episcopo [ex Ivone P. vi. c. cxxii.]

Presbyter, aut diaconus, quem asseris, crimina nolle publice confiteri, sed velle sacramento defendere se; etsi tamen notum sit episcopo esse scelus ab ipso perpetratum, non potest per aliquam pœnitentiam sacerdotali vel diaconali officio potiri: sed mirandum est, si ipse confessus non fuerit, quomodo notum possit esse episcopo scelus ab ipso perpetratum, nisi accusatore forte idoneo per testes idoneos approbante. Unde si examinante episcopo causam presbyteri, vel diaconi, non fuerit per testium approbationem presbyter vel diaconus forte convictus, non est scelus episcopo legitime manifestum, nisi sua sponte scelus ipse confiteatur. Quod nisi fecerit, interim non videmus, suo debere presbyterum, vel diaconum officio privari. Sola ergo spontanea confessio, & canonicus numerus, vel qualitas testium (decernentibus episcopis, & accusatore quod objecerat, comprobante) clericum privat proprio gradu. *Alexander papa scribit omnibus orthodoxis* [papa I. in epist. I. Isidatiana c. II. Concil. tomo I. pag. 545.] xv. Q. v. c. ii.

II. *Ministrorum confessio non sit extorta, sed spontanea.*

Si quandoque a sacerdotibus, rectoribus ecclesiæ quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut se liberare possint, quocumque ab eis conscriptæ, aut roboratæ fuerint ingenio; ad nullum eis præjudicium, vel nocumentum valere censemus, neque ullam eos infamiam, vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis unquam, Deo auctore, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet. *Et infra*. Omnis enim confessio, quæ fit ex necessitate, fides non est. *Et paullo post*. Confessio ergo in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri. Pessimum enim est de suspicione, aut extorta confessione quemquam judicare; cum magis sit inspector cordis Dominus, quam operis. *Et paucis interjectis*. Non potest autem humano condemnari examine quem Dominus suo reservavit judicio; si omnia namque in hoc seculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. *Item multo superius*. Est etiam & ad hanc sanctam Sedem perlatum (quod pudeo dicere, & non solum sacerdotali, sed etiam omni Christiano nomini est inimicum) quod nonnulli episcopos, vel sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in alteram partem, quam debeant, literas scribere, aut pro suarum non requisitione causarum, aut (quod deterius est) pro alieni erroris secta scripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populo recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus, & ergastulis retrudi, ut saltem his territi insidiis, devient Domini sacerdotes, & suis faveant voluptatibus. *Item ubi super*. Confessio vero in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet, ipso attestante, qui ait: *ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiæ*: & cetera, quæ sunt ad hæc pertinentia. Nec tantum attendenda sunt quæ fiunt, quantum quo animo fiant. *Et paullo post*. Amplius autem respicit Deus ad cogitationes, & spontaneas voluntates, quam ad actus, qui per simplicitatem, aut per necessitatem fiunt. xv. Q. vi. c. i. Matth. xv.

TITU-

Lib. II. Pars I. Tit. XVIII. Rub. II.

TITULUS. XVIII
De probationibus.
RUBRICA. I
Cui incumbat onus probationis.

I. *Nisi actor probet quod intendit, reus absolvetur.*

Cod. lib. IV. tit. de probationibus [tit. XIX. l. XXIII. A. D. 304.]

VI. Q. V. C. II. * al. actor

ACcusator *, quod asseverat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit; cum per rerum naturam, factum negantis probatio nulla sit. *Gregorius scribens Maximo.* [lib. V. epist. XXV. A. D. 596. Roma in Dalmatiam.]

II. *Onus probationis reo non incumbit.*

Ibidem C. I.

QUod autem postulas, ut illuc personam dirigere debeamus, quæ de his, quæ dicuntur, possit esse probatio; esset utcumque excusabile, si unquam ratio ei, qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam non tibi, sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut præfati sumus, dilatione cessante, venire non desinas.

RUBRICA. II
De sex speciebus probationis.

I. *Prima per facti evidentiam, ut cum quis in crimine deprehenditur.*

SI quis diaconus, aut presbyter. *Supra lib. I. Parte IV. Tit. XI. Rubr. X. c. XXV. pag. 369.*
Ambrosius [potius incertus auctor sub Ambrosii nomine in commentario ad epist. I. ad Corinthios c. V.]

II. *Secunda est, cum quid ita notorium est, quod nulla possit tergiversatione celari.*

II. Q. I. C. XV.

MAnifesta accusatione non indigent. *Nicolaus papa Carolo regi* [papa I. epist. LV. ad Ludovicum Germaniæ regem, A. D. 865. Roma in Germaniam, Concil. tomo VIII. pag. 444.]

III. *De eodem.*

Ibidem C. XVI.

QUæ Lotharius rex, nepos vester, facit, accusatione non indigent, manifesta enim sunt (teste Apostolo) opera ejus, fornicatio, immunditia &c. *Gratianus.*

IV. *Tertia est per famam.*

IV. Q. III. C. I. Tit. cod. l. XXIII.

IN criminali causa produci testis non potest, qui ante in eum reum testimonium dixit, sicut in L. XXII. *ff. tit. de testibus invenitur.* Item *tit. eodem* [L. XXI. §. 3. circa A. D. 285.]

V. *De eodem.*

Ibidem C. III. L. III. ff. eod. L. III. eod.

SI testes omnes ejusdem honestatis, & existimationis sint, & negocii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnia testimonia. Si vero ex his quidam eorum aliud dixerunt, licet in pari numero, credendum quidem est, sed quod naturæ negocii convenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ suspicione caret; confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis, & testimoniis; quæ rei aptiora, & vero proximiora esse comperit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis assistit. *Item.* In testibus fides, dignitas, mores, gravitas examinanda est: & ideo testes, qui adversum fidem testationis suæ vacillant, audiendi non sunt. *Item.* Testium fides diligenter examinanda est: ideoque in persona eorum exploranda erunt in primis conditio cujusque, utrum quis decurio, an plebejus sit, & an honestæ, & inculpatæ vitæ; an vero quis notatus & reprehensibilis, an locuples, vel egens sit, ut lucri causa quid facile admittat, vel an ei inimicus sit, adversus quem testimonium fert, vel amicus ei sit, pro quo testimonium dat. Nam si careat

reat suf Fic ione testimonium vel propter personam, a qua fertur, quod honesta sit, vel
propter caufam, quod neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ causa fiat, admit- L.m.ff. Pand. l. Tit.xviii. Kvi. ff.
tendum est. *Item*. Lege Julia de vi, cavetur, ne hac lege in reum testimonium dicere
liceat ei qui se ab eo, parenteve ejus libetaverit, quive impubes erit, quique judicio In eadem lege ul.f.s.
publico damnatus erit, qui eorum in integrum restitutus non erit, quive in vinculis cu-
stodiave publica erit, quive ad bestias, ut depugnet, se locaverit, quive palam quæ-
stum faciet, feceritque: quive ob testimonium dicendum vel non dicendum pecuniam
accepisse judicatus vel convictus est. *Item*. Lege Julia judiciorum publicorum, cavetur,
ne invito denuncietur, ut testimonium dicat adversus socerum, generum, vitricum, L.iv.eod.
privignum, sobrinum, sobrinam, sobrinove natum, eosque, qui priore gradu sint. *Item*.
Ne liberto ipsius liberorumve ejus, parentum viri, uxorisve. *Item*. Ut nec patroni, pa-
tronæve adversus libertos, neque liberti adversus patronum cogantur testimonium di-
cere. Cum autem excipitur, ne gener, aut socer invitus testimonium dicere cogatur,
generi appellatione sponsum quoque filiæ contineri placet. *Item*. Soceri sponsæ pa-
trem. *Item*. Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant. Ibidem l.v.
Item. Servi responso tunc credendum est, cum alia probatio ad eruendam veritatem non L.vi.ibid.
est. *Item*. Inviti testimonium dicere non coguntur senes, valetudinarii, vel milites, L.viii.ibid.
vel illi, qui cum magistratu reipublicæ causa absunt, vel quibus venire non licet. *Item*. L.viii.ibid.
Publicani etiam non dicunt testimonium inviti. *Item*. Is, qui non detrectandi testimonii L.xx.ibid. mutatis verbis.
causa aberit. *Item*. Is, qui exercitui præbenda conduxerit. Sed nec pupillis testimonium
decuneiari potest. *Item*. In testimonium accusator citare non debet eum, qui in judicio
publicus reus erit, aut qui minor annis erit. *Item*. Ob carmen famosum damnatus, inte- L.xx.ibid.
stabilis fit. *Item*. Si res exigit, non tantum privati, sed etiam magistratus, si in præsenti L.xxi.ibid.
sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in judicio adulterii
causa. Si autem ea rei conditio sit, ut arenatium testem, vel similem personam admit-
tere cogamur, sine tormento testimonio ejus credendum non est. *Item*. Testes eos, quos
accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item*. Patroni quoque in causa, cui L.xxiv.ibid.
patrocinium præstiterunt, testimonium non dicant: quod & in executoribus negociorum L.xxv.ibid.
observandum est. *Item*. Qui falso, vel varie testimonia dixerunt, vel utrique parti pro-
diderunt, a judicibus competenter puniantur. *Item*. Pater, & filius, qui in potestate L.xvi.ibid.
ejus est. *Item*. Duo fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt, testes utrique in eo-
dem testamento, vel eodem negocio possunt fieri, quoniam nihil nocet ex una domo L.xvii.ibid.
plures testes alieno negocio adhiberi. *Item*. Hermaphroditus an ad testimonium adhi- L.xv.ii.ibid.
beri possit, qualitas incalescentis sexus ostendit. *Item*. Testis idoneus pater filio, aut fi- L.xv.ibid.
lius patri non est. *Item*. Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. *Item*. Ad fidem L.x.ibid.
rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur. *Item*. Ubi numerus testium L.xi.ibid.
non adiicitur, etiam duo sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. L.xii.ibid.
Item. In testibus considerandum est, qui simpliciter visi sunt dicere; utrum unum, eun- L.xiii.ibid.
demque & meditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur ex tempore Ibid. paullo inferius.
verisimilia responderint. *Item paullo inferius*. Sæpe sine publicis monumentis cujusque
rei veritas deprehenditur; alias numerus testium, alias dignitas, & auctoritas, alias ve-
luti consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad unam proba-
tionis speciem, cognitionem statim judex alligare debet, sed ex sententia animi sui existi-
mare quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. *Item paullo inferius*. Alia est
auctoritas præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitari solent. *Item Cod.* Tit.xx.l.s.
Lib. IV. tit. de test. l. 1. Soli testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt, nisi instru-
mentis, & argumentis adjuventur. *Item*. Etiam jure civili domestici testimonii fides im-
probatur. *Item*. Sola attestatione prolatam, nec aliis legitimis adminiculis causam appro- L.iii.ibid.
batam, nullius esse momenti certum est. *Item*. Eos testes ad veritatem adjuvandam adhi- L.iv.ibid.
beri oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem, religioni judiciariæ debitam, possint L.v.ibid.
præponere. *Item*. Parentes, & liberi invicem adversus se nec volentes, ad testimonium
admittendi sunt. *Item*. Qui intendit, suæ intentionis proprias debet afferre probationes, L.vi.ibid.
non petere adversarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos sibi negocium fiat. L.vi.ibid.
Item. Servi neque pro Domino, neque adversus Dominum, sed pro facto suo interrogari
possunt. *Item*. Jurisjurandi religione testes prius quam perhibeant testimonium, coar- L.vii.ibid.
ctentur, & honestioribus potius testibus fides adhibeatur. Unius vero testimonium nemo L.viii.ibid.
judicum in quacumque causa facile patiatur admitti: immo unius testis responsio omni-
no

praefulgeat. *Item*. Omnibus in re pro-
Lm.xI. Pars I. Tit.xix.Rub.I. no non audiatur, etiamsi præclaræ curiæ honore
pria dicendi testimonia facultatem jura submoverunt. *Item*. Liberi testes ad causas po-
L.II.ibid. stulentur alienas, si socii, & participes criminis non dicantur, sed fides ab his notitiæ
L.II.ibid. postuletur. Venturis autem ad judicium per accusatorem, vel ab iis, per quos fuerant
postulati, sumtus competens ministretur; etiamsi in pecuniaria causa ab alterutra parte
L.XI.ibid. testes producendi sint. *Item*. Liberti adversus patronos sponte prodire non audeant,
L.XIII.ibid. sed ne vocati quidem, in judicium venire cogantur. *Item*. Si quis testibus usus fuerit,
iidemque testes adversus eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum ex-
cipere, nisi ostenderit inimicitias inter se & illos postea emersisse; ex quibus testes repelli
leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia, ex ipsis depositionibus testimonium
eorum arguere; sed & si liquidis probationibus, datione, vel promissione pecuniarum
eos corruptos esse ostenderit, etiam eam allegationem integram ei servari oportet. *Gre-
gorius Natali episcopo* [Salonitano, lib.xI. epist. XIV. indict. x. A. D. 591. Roma in *Dalmatiam*.]

VI. *Quarta est per præsumtionem.*

Dist.xxxv.C.v. MUltis ab urbe tua venientibus, frater carissime, didici, pastorali cura derelicta, solum te conviviis occupatum: quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tua-
rum experimentis adprobarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam ex-
hortationi invigiles, sed ipsum quoque usum ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in te-
stimonium, quod eis, sub quibus es positus, servare reverentiam nescis. *Gelasius Justo
episcopo*. [Forte papa I. ex Ivone P. III. c. cxxxv. & P. vi. c. cv.]

VII. *Quinta est per juramenti delationem.*

xvi.Q.iii.C.vii. DIlectio tua studeat, quæsita omnium fideliter rerum veritate, ut, si de spaciis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa processerit, intemerata
servetur: alioquin si nihil unquam constiterit terminatum, tunc de præscriptione tem-
porum, si qua pars confidit, præbeat sacramentum; ut tamen quæ hactenus possedisse
probabitur, jusjurandum sinatur offerre. *Gratianus* [ibidem continuo.]

VIII. *Sexta est per instrumenta, quorum nomine etiam testes veniunt intelligendi.*

Ibidem POtest etiam aliter distingui. Quæ quisque sua auctoritate usurpat, quia nullo titulo possidere incipit, præscribere non potest: & in hoc casu intelligenda est illa aucto-
ritas Gelasii: *temporalis objectio, quæ per incuriam forte generatur, non potest divellere
diœcesim semel constitutam*. Intelligendum est, si nullo titulo, sed sola usurpatione eam
possidere cœpit. Si vero judicis auctoritate, & privilegiorum longa consuetudine posside-
re cœperit; tunc temporalis objectio actori silentium imponit.

TITULUS. XIX

De testibus, & attestationibus.

RUBRICA. I

Qui possunt esse testes, & qui non.

I. *Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent qui ad sacerdotium eligi prohibentur.*

Damasus papa [I. in epist. IV. Isidoriana ad Stephanum archiepiscopum c. XII. Concil. tomo II. pag. 871.]

III. Q. vII. C. XXIII. TEstes absque ulla infamia aut suspicione vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere divina jubet
auctoritas. Quoniam sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non
possunt, neque in eos testificari qui ad eundem non debent, nec possunt provehi hono-
rem. *Ex Concilio Toletano* IV. [c. LXXV. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1719.]

II. *In-*

II. *Infideles, apostatæ a fide testes esse non possunt contra fideles.* Lib. II. Pars. I. Tit. xiii. Rub. I.

NOn [illegible] est erga homines esse fidelis qui Deo extiterit infidus. Judæi ergo, qui dudum [illegible] christiani effecti sunt, & nunc fidem Christi prævaricati sunt, ad testimonium [illegible] mitti non debent, quamvis esse se christianos annuncient; quia, sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubii habentur. Infirmari ergo oportet eorum [illegible] n testimonium, qui in fide falsi docentur: nec eis credendum, qui veritatis a se fidem [illegible] jecerunt. *Calistus papa* [1. in epist. Isidoriana II. c. v. Concil. tomo 1. pag. 615. B.] II. Q. vii. C. xxiv. *In legibus Wisigothorum lib. II. & x. & lib. xii. tit. I.* Ivo Parte xiii. C. xcvi.

III. *Consanguinei & familiares adversus extraneos testimonium non dicant.*

COnsanguinei, accusatoris adversus extraneos testimonium non dicant, nec familiares [illegible] vel de domo prodeuntes; sed si voluerint, & invicem consenserint, inter se parentes [illegible] tummodo testificentur, & non in alios. *Anacletus papa* [epist. III. Isidoriana c. v. Concil. tomo 1. pag. 529.] III. Q. v. C. I.

IV. *Nuper inimici, accusatores vel testes esse non possunt.*

ACcusatores, & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læsi se ulcisci velint. Inoffensus ergo accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus. *Pontianus sanctæ universalis ecclesiæ episcopus* [in epist. II. Isidoriana, Concil. tomo 1. pag. 626. E.] Ibid. C. I.

V. *Qui possunt esse accusatores, vel testes.*

SUspectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accusatores esse, & testes, & antecessores nostri Apostolici prohibuerunt, & nos eorum auctoritate submovemus, atque futuris temporibus excludimus. *Eusebius* [epist. II. Isidoriana, Concil. tomo 1. pag. 1389.] Ibidem C. iv.

VI. *Infames, sortilegos qui ad, & divinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt.*

COnstituimus, iterum firmantes cana patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt, episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incæsti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sortilegos, divinosque concurrerunt, similesque eorum, nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames sunt, & juste repellendi, quia funesta est vox eorum. *Calistus* [papa 1. in epist. II. Isidoriana c. v. Concil. tomo 1. pag. 615.] Ibidem C. vi. In Cap. Hadriani C. lxvii.

VII. *Familiares, suspecti, de domo prodeuntes, non recipiantur in accusatione.* Ibidem C. XII.

ACcusatores vel testes suspecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam consanguinei accusatoris adversus extraneos testimonium dicant; quia propinquitatis, ac familiaritatis, ac dominicationis affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerumque sensus hebetant humanos & pervertunt opiniones, ut quæstum pietatem putent, & pecuniam quasi mercedem prudentiæ. *Ex Concilio Carthaginensi* [v. c. 1. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1215.]

VIII. *Clericus non vocetur ad testimonium ejus causæ, cujus prius cognitionem suscepit.*

STatutum est, ut qui forte in ecclesia quamlibet causam jure Apostolico, ecclesiis imposito, agere voluerit, & forte decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in judicium ad testimonium devocari eum, qui præses vel cognitor fuit, & nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur. [ex Concil. Carthaginensi VII. c. IV. A. D. 419. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1604.] II. Quæst. vi. C. xxxvii.

IX. *Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum XIV. non pervenerint, testes esse non possunt.*

TEstes autem ad testimonium non admittendos censemus qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra annos XIV. ætatis suæ non admittantur. IV. Q. III. C. Cod. Can. Cap. cxxxi. Concil. Afric. C. xcvi.

RU-

Lib. II. Pars I. Tit. XVIII.

RUBRICA · II

De numero testium, scilicet quot requirantur.

I. *Unius vero testimonio regulariter non statur.*

UNius vero testimonium. *Supra Tit.* XVIII. *Rubrica* II. c. V. *pag.* 437. *in fine.* *Gratianus.*

II. *De eodem.*

XXXV. Q. VI. post. C. XI. ante Q. VII. — Deut. XVII. 6. C. XX. — Burchard. lib. VII. C. XVII. — Ivo P. IX. C. III. — Deut. XIX. 15. — Matt. XVIII. 16.

QUod autem unius testimonio conjugia apud quosdam dirimuntur, nulla ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit: *omne verbum stabit in ore duorum, vel trium testium.* Item cum in Ilerdensi Concilio dicatur: *omnis controversia, quæ de ecclesiastici rebus fit, secundum divinam legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur*, Domino dicente: *non unus stet contra alium, sed in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.* Item cum alibi dicatur: *nullius personæ quantumlibet exercitatæ testimonio aliquid credatur*, evidentissime apparet, unius assertione conjugia non esse dirimenda.

III. *In casibus, in quibus dubitatur de baptismo, vel consecratione ecclesiarum, statur bene unius testimonio.*

C. T. lib. XI. tit. XXXIX. l. ult.

PLacuit de infantibus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XIII. c. XIV. *pag.* 240. *Leo papa Leoni Ravennæ episcopo* [papa I. Neoni Ravennati episcopo, epist. CXXXV. c. I. al. CXXXVII. Romæ in Flaminiam.]

IV. *De eodem.*

De consecrat. Dist. IV. C. CXI.

CUm itaque baptismi sui nihil recordetur qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui sciat consecratum, nec ille, qui consecratur; scimus quidem, inexpiabile esse facinus, quoties juxta hæreticorum damnata a sanctis patribus instituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia: quæ nobis unam prædicat in Trinitate deitatem, unam in fide confessionem, unum in baptismate sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur, atque ideo quoties persona talis inciderit, sollicita primum examinatione discutite, & longo tempore (nisi forte supremus finis immineat) indagate, utrum nemo penitus sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis; & cum constiterit, hunc qui baptismatis indiget sacramento, sola inaniter suspicione prohiberi, accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cujus in se nullum scit esse vestigium, nec vereamur hujus salutis januam aperire, quam numquam ante docetur ingressus [Gratianus.]

V. *Duo testes legitimi regulariter sufficiunt, in aliquibus autem casibus plures requiruntur.*

II. Q. IV. in principio. — Io. VIII. 17. — Deut. XVII. 6. — II. Cor. XIII. 1. — Ebr. X. 28.

QUod vero quarto loco quærebatur, an duorum testimonio episcopus sit condemnandus, an multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Evangelio Johannis legitur, ait Christus ad Judæos: *in lege vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est.* Hinc consequenter contra eos argumentatur dicens: *si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & patris non accipitis? Item.* Paulus in epistola ad Corinthios: *in ore duorum, vel trium stabit omne verbum. Item.* In epistola ad Ebræos: *quis prævaricans legem Moysi duobus, vel tribus testibus convictus, sine miseratione lapidabitur.* Ex *Concilio Bracarensi* II. [imo III. c. VIII. A. D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 898.]

VI. *Quot testibus convinci debeatur.*

Ibidem C. I.

PLacuit, ut si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli Apostoli, duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis testimoniis approbare quod dixit, excommunicationem accusati accusa-

cusati accusator accipiat. *Silvester papa in Concilio generali.* [potius vulgato Romano II. c. III. Concil. tomo I. pag. 1649.] Lib. II. Part. I. Tit. XIX. Rubr. III. & IV.

VII. *Quot testibus episcopus, vel presbyter, vel reliqui clerici sine convincendi.*

Præsul non damnabitur, nisi cum LXXII. testibus; nec præsul summus a quoquam judicabitur, quoniam scriptum est: *non est discipulus super magistrum*. Presbyter autem cardinalis nisi cum XLIV. testibus non damnabitur. Diaconus vero cardinalis urbis Romæ nisi cum XXVII. testibus non condemnabitur. Subdiaconus, Acholytus, Exorcista, Lector, Ostiarius, nisi VII. testibus non condemnabitur. Testes autem, & accusatores sine aliqua sint infamia. *Leo IV.* [in epist. episcopis Britanniæ in princ. circa A. D. 850. Roma in Angliam, Concil. tomo VIII. pag. 11. B.] Ibidem C. I. Capit. Hadriani C. XIII. Concil. Mogunt. II. C. XII. Capitular. lib. 6. C. CXXXIII.

VIII. *Episcopi nonnisi sub LXXII. testibus condemnandi sunt.*

Nullam damnationem episcoporum umquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum (qui fit per XII. episcopos) aut certe probata sententia per LXXII. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint; & priùs ad sacra Christi quatuor Evangelia sacramenta præstent, quod nihil falsum depromant: *sicut nobis beatus Silvester tradidit, & Romana sancta tenere videtur ecclesia.* Et si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ Sedis episcopi petierit audiri, nullus super illum definitivam præsumat dare sententiam, sed omnino eum audiri decernimus. Ibidem C. II. Desiſe hæc verba in Romana editione, & in MS. Cod. Vaticano animadvertit Holstenius.

RUBRICA. III

De habenda consideratione inter testes alia, & alia interattestantes.

I. *Honestioribus, & gravioribus testibus potius credendum est.*

Si testes omnes ejusdem. *Supra Rubrica* II. c. V. *pag.* 434.

II. *De eodem.*

Jurisjurandi. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 435. *in fine.*

III. *De eodem.*

In testibus. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 434. Ibidem.

RUBRICA. IV

Jurare debent testes.

I. *Testes antequam testimonium perhibeant jurare debent.* Ibidem.

Jurisjurandi religione. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 435. *in fine.*

Pelagius Decorato patricio. [forte papa I. c. A. D. 557. caput incertum.]

II. *Testes corporaliter præstito sacramento, testimonium dicant.*

Hortamur, ut sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negocio conservantes, omnem personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari formidinem, & vestris præsentari conspectibus, tactis sacrosanctis Evangeliis, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in rerum veritate noverunt, professione suæ testificationis aperiant; ut patefactis omnibus, quæ secundum leges, & justitiam censenda sunt, cognoscatis, & competentem legibus, & veritati terminum detis. *Ambrosius de Paradiso.* [c. III. § 56. c. A.D. 375. Mediolani.] III. Q. IX. C. XV.

III. *Item, quod non admisceant falsum, nec aliquid de suo adjiciant.*

Pura, & simplex testimonii series intimanda est. Plerumque testis dum ad seriem gestorum aliquid ex suo adjicit, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat. Nihil fingitur, vel quod bonum videtur, addendum est. Ibidem C. XVII.

R U-

Lib. II. Pars I. Tit. XII. Rubr. V.

RUBRICA. V

De gravitate peccati, & pœna testantium contra veritatem.

I. *De his, qui metu potestatis veritatem occultant.*

QUisquis metu cujuslibet. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* IX. c. III. *pag.* 397.

II. *De eodem.*

NEmo peritorum, aut prudentum. *Supra ibidem* c. IV. *pag.* 397. *Pelagius Benigno archiepiscopo* [papa II. epist. Isidoriana I. Concil. to. v. pag. 933.]

III. *De eodem.*

XI. Q. III. c. LXXXIII. UNicuique providendum est, ne aliquem injuste persequatur, judicet, vel puniat. [Gratianus ibid.]

IV. *De eodem.*

HIc quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur. *Unde Beda super Marcum.* [in c. xiv. & in Matth. c. xxvi. circa A. D. 720. in *Anglia*.]

V. *Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pecunia negant, sceleris Judæ participes fiunt.*

Ibid. C. LXXXIII. Marc. XIV. 10. Matth. XXVI. 14. Jo. XIV. 6. I. Jo. IV. 8.

ABiit Judas ad summos sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se daturos. Multi hodie Judæ scelus, quia Dominum, ac magistrum, Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane, & nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim Dixit: *ego sum veritas*. Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Deum produnt, quia Deus caritas est. Qui ergo caritatis, & veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui caritas est & veritas, produnt: maxime cum non infirmitate, vel ignorantia peccant; sed in similitudinem Judæ, quærunt opportunitatem, qualiter arbitris absentibus mendacio veritatem, virtutem crimine mutent. *Johannes Chrysostomus* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. xxv. incertæ ætatis.]

Matth. XXVI. 14.

VI. *Veritatem prodit non solum, qui pro veritate mendacium loquitur, sed etiam, qui veritatem non libere prædicat.*

Ibid. C. LXXXVI. Matth. X. 28.

NOlite timere eos, *qui occidunt corpus*, ne forte propter timorem mortis non libere dicatis, quod audistis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet; aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit; proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit a Deo, libere prædicet, sic laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit quidem a sacerdotibus probatam quidem in scripturis, defendat fiducialiter; quod si non fecerit, proditor est veritatis. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Const. III. *Collat.* IX. [Novella CXXIII. c. XX. A. D. 541. CPoli.]

Rom. X. 10.

VII. *De eodem.*

XI. Q. II. C. XII.

PResbyteri seu diaconi si falsum testimonium dixerint, si quidem in re pecuniaria, divino ministerio dumtaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: si in criminali, clericatus honore nudati, legitimis pœnis subiiciantur. Ceteri vero clerici communi jure ab officio ecclesiastico pulsi, sine delectu causæ legitime coerceantur. *Ex Concilio Magontiensi* [imo Matisconensi I. c. XVII. A. D. 581. in *Gallia*, Concil. tomo v. pag. 970.]

VIII. *Usque*

VIII. Usque ad exitum vitæ non communicet qui alios ad perjuria trahit. Lib. II. Part I. Tit. XX. Rubrica & Tit. XXI. Rub. I.

SI quis convictus fuerit, alios ad falsa testimonia, vel perjuria attraxisse, vel quacumque corruptione sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum vitæ non communicet. xxii. Q. v. C. vii.
Ii vero, qui ei in perjurio consensisse probantur, postea ab omni testimonio sunt removendi, &, secundum legem, infamia notabuntur.

TITULUS. XX

De testibus cogendis, vel non.

RUBRICA UNICA

Qui sint cogendi ad testandum.

I. In civilibus negotiis potest quilibet cogi ad perhibendum testimonium veritati.

QUisquis metu cujuslibet potestatis. *Supra lib. I. Par. II. Tit. III. Rub. IX. c. III. pag. 397. In Synodo habita Romæ ab Eugenio papa statutum est.* [Eugenius II. in Synodo Romana c. XIII. A. D. 826. Concil. tomo VIII. pag. 108.]

II. Clerici, ubi veritas per sæculares personas legitimas manifestari non posset, per suum episcopum cogi possunt ad testandum.

QUamquam sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in sæcularibus negociis pro testimonio aut conficiendis instrumentis non rogantur, quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem eventu aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint; ubi nullæ idoneæ sæcularium inveniantur personæ, ne veritas occultetur, & malus, ut bonus, æstimetur, in providentia proprii sit episcopi, ut, aut coram se & competentibus judicibus, aut aliter honorifice veritatem attollant. xv. Q. III. C. all.

TITULUS. XXI

De jurejurando.

RUBRICA. I

De licita præstatione juramenti.

I. Juramentum pro fœdere pacis est faciendum.

In Concilio Toletano VIII. [c. II. A. D. 653. in Hispania, Concil. tomo VI. pag. 401. B.]

OMne, quod in pacis fœdera venit, tunc solidius subsistit, cum juramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fidelius durat, cum eos sacramenti vincula ligant. Omne etiam, quod testis adstipulatur, tunc verius constat, cum id adjectio jurationis affirmat. Quod * si & testis deficiat, innocentis fidem sola jurisjurandi taxatio manifestat. *Augustinus in epistola ad Publicolam.* [epist. XLVII. §. 2. al. epist. CLIV. circa A. D. 398. in Africa.] xxii. Q. I. C. I.

* al. quod etsi testis deficiat, nocentis fidem &c.

II. Perjurare peccatum est, non jurare.

IN novo Testamento dictum est, ne omnino juremus: quod quidem propterea dictum videtur, non quia jurare peccatum est, sed quia pejerare immane peccatum est, a quo longe nos esse voluit qui omnino ne juremus, admonuit. *Idem* [Serm. CLXXX. de verbis Apostoli Jacobi c. v. §. 5. al. Serm. XXVIII. circa A. D. [illegible] in Africa.] Ibid. C. II. Matth. v. 34.

III. In necessariis verum jurare non est peccatum.

UT noveritis, verum jurare non esse peccatum, invenimus & Apostolum Paulum jurasse: *quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.* Per vestram gloriam juratio est. Non enim sic ait: *per vestram gloriam* mo- Ibid. C. v. I. Cor. xv. 31.

Lex. II. Pars I. Levit. xix. Rom. ii.

morior, quasi vestra gloria me faciat mori, quomodo, si diceretur per venenum, per gladium, per bestiam, per inimicum mortuus est, intelligeretur, faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus est. *Isidorus libro sententiar.* II. [c. XXXI. circa A. D. 630. in *Hispania*.]

IV. *Non prohibet Deus jurare.*

XXII. Q. I. C. XIII.

NOn est contra Dei præceptum jurare; sed dum jurandi usum facimus, perjurii crimen incurrimus. *Augustinus scribit ad Publicolam* [epist. XLVII. §. 2. al. CLIV. circa A. D. 398. in *Africa*.]

V. *Juramentum accipere non prohibemur.*

Ibid. C. XV.

QUamvis dictum sit, ne juremus, nusquam me in Scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo jurationem recipiamus.

RUBRICA. II

De causis institutionis juramenti inter homines.

I. *Causa introductionis juramenti est infirmitas dubitantium, sive non credentium verbo simplici persuadentis bonum.*

Augustinus super epistolam ad Galatas [c. I. §. 9. in fine, ad ver. 20. circa A. D. 394. *ibid.*]

Ibid. C. II. Beda 1. Cor. xv.

NOn est contra præceptum juratio, quæ a malo est non jurantis, sed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur. Nam hic intelligitur, ita Dominum prohibuisse a jurando, ut, quantum in ipso est, quisque non juret: quod multi faciunt, in ore habentes jurationem, tamquam magnum atque suave aliquid. Nam utique Apostolus noverat præceptum Domini, & juravit tamen. Non enim audiendi sunt qui has jurationes esse non putant. Quid enim facient de illa: *quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*; quam græca exemplaria manifestissimam jurationem esse ostendunt? Prohibemur ergo jurare cupiditate, aut delectatione jurandi. Quamvis enim juramentum amplius sit, quam *est, est, non, non*, & ideo a malo sit; non tamen est a malo tuo, sed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem. *Augustinus de sermone Domini.* [lib. I. c. XVII. §. 51. al. c. XXX. circa A. D. 410. *ibid.*]

1. Cor. xv. 31. Matth. v. 37.

II. *Nec tamquam bonum appetendum, nec tamquam malum, juramentum est evitandum.*

Ibid. C. V.

ITa ergo præcepisse Dominum intelligitur, ne juraretur, ne quisquam, sicut bonum, appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrænet se, quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas cogat, videlicet cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur. Ad hoc utique pertinet quod sic dicitur: *sit autem sermo vester, est, est, non, non.* Hoc bonum est, & appetendum. *Quod autem amplius est, a malo est*, idest si jurare cogeris, scias, de necessitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid suades: quæ infirmitas utique malum est: unde nos quotidie liberari deprecamur cum dicimus: *libera nos a malo.* Itaque non dixit; *quod autem amplius est, malum est.* Tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione. *Augustinus de Sermone Domini in monte lib.* I. [ibidem continenter.]

Matth. v. 37. Ibid. vi. 13.

III. *Jurare non est peccatum.*

Ibid. C. VI.

TUmalum non facis, qui bene uteris juratione: quæ etsi non bona, tamen necessaria est, ut alteri persuadeas quod utiliter persuades. Sed a malo est illius, cujus infirmitate jurare cogeris. *Augustinus de verbis Apostoli sermone* XXVIII. [Serm. CLXXX. c. XV. §. 4. circa A. D. 398. in *Africa*.]

IV. *Ju-*

IV. *Juratio non est peccatum.*

SI peccatum esset juratio, nec in veteri lege diceretur: *non pejerabis. Reddes autem Domino juramenta tua.* Non enim peccatum praeciperetur nobis. *Item infra.* Non vobis dicimus nos, non jurare; si enim hoc dicimus, mentimur. Quantum ad me pertinet, juro: sed quantum mihi videtur; magna necessitate compulsus: cum video, non mihi credi, nisi faciam; & ei, qui mihi non credit, non expedire quod non credit. Hac perpensa ratione, & consideratione librata, cum magno timore dico *coram Deo:* aut *testis est Deus*, aut: *scit Christus*, sic esse in animo meo: & video quia plus est: id est quia amplius est, quam *est, est, non, non.* Sed, quod amplius est, a malo est: & si non a malo jurantis, a malo est non credentis. *Hieronymus in Hieremiam* [c. IV. circa A. D. 410. in Palestina.] xxii. q. i. c. ii. Levit. xix. 12.

V. *Causa introductionis juramenti est detestatio idolorum, sive evitatio idololatriae.*

ET *jurabunt: vivit Dominus, in veritate, & judicio, & in justitia, & benedicent eum gentes, ipsumque laudabunt.* Quomodo ergo Evangelium jurare nos prohibet? Sed hic *jurabis* pro confessione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quos jurabat Israel. Denique aufferuntur offendicula, & juratur per Dominum, quodque dicitur: *Vivit Dominus*, in Testamento veteri jusjurandum est ad condemnationem mortuorum, per quos jurat omnis idololatra. *Hieronymus super Matthaeum libro* I. [in c. III. c. A. D. 400. ibidem.] Ibid. c. iii. Jerem. iv. 2.

VI. *Infirmis jurare conceditur.*

COnsidera, quod hic Salvator non *per Deum* jurare prohibuerit, sed *per caelum, & terram Hierosolymam, & per caput tuum;* & hoc quasi parvulis fuerat lege concessum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic & jurare permitterentur in Deum, non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset, Deo id exhibere, quam daemonibus. Ibid. c. iiii.

RUBRICA. III

De casibus, in quibus licitum est jurare.

Sex casus sunt, in quibus licitum est jurare.

I. *Primo pro pacis foedere.*

OMne, quod in foedere pacis venit. *Supra Tit.* XXI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 441.

II. *Secundo pro infamiae purgatione.*

Ex concilio Ilerdensi [ita habent Burchardus lib. II. c. CLXXXIV. & Ivo P. VI. c. CCCXIX.]

PResbyter, si a plebe sibi commissa, mala opinione infamatus fuerit, & episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna vero satisfactio est (sicut a majoribus constitutum esse docetur) quando sive secundum canones, sive ad arbitrium episcopi VII. sibi collegas adjungit, & jurat in sacrosancto evangelio coram populo, quod crimen sibi illatum non perpetraverit, & hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exequatur officium. *Gregorius papa* [II. epist. XIII. & II. ad Bonifacium A. D. 726. Romae in Germaniam, Concil. tomo VI. pag. 1449.] II. q. v. c. xiii.

III. *De eodem.*

PResbyter, vel quilibet sacerdos, si a populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum in medio erit, & illum testem proferat de innocentiae puritate, cui nuda & aperta sunt omnia. *Gregorius in Regesto* [lib. X. epist. XXXI. A. D. 600. Romae.] Ibid. c. v. Capitul. Hberti. Cccxxxi.

IV. Ter-

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. IV.

IV. *Tertio pro fide recta servanda.*

I. Q. VII. C. IX.

QUoties cordis oculus nube erroris obductus supernæ illustrationis lumine fit serenus, magna cautela utendum est, ne latenter auctor schismatis irruat, & ab unitatis radice, eos, qui ad eam reversi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideo post quam ego Ille civitatis Illius episcopus, comperto divisionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & spontanea voluntate ad unitatem sedis Apostolicæ, divina gratia duce, reversus sum; & ne, non pura mente, sed simulate reversus existimer, spondeo sub ordinis mei casu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te sancto Petro Apostolo principi, atque ejus vicario beatissimo, vel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus, vel quocumque alio modo, ad schisma, de quo Redemtoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reversurum; sed semper me in unitate sanctæ ecclesiæ catholicæ, & communione Romani pontificis per omnia permansurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & salutem Dominorum nostrorum rempublicam gubernantium, me in unitate, sicut dixi, ecclesiæ catholicæ, & communione Romani pontificis semper & sine dubio permanere. Quod si (quod absit) aliqua excusatione vel argumento ab hac me unitate divisero, perjurii reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum auctore schismatis habeam in futuro sæculo portionem. Hanc autem professionis, & promissionis meæ chartulam, notario Illi meo cum consensu presbyterorum, & diaconorum, & clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in suprascriptis omnibus prona similiter voluntate secuti, atque propriis manibus subscripturi sunt, scribendam dictavi, & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco Illo, die Illo, & consulibus suprascriptis. *Subscriptio episcopi* Illius. Ego Ille episcopus civitatis Illius huic confessioni, promissionique meæ, præstito de conservandis suprascriptis omnibus sacramento, subscripsi.

V. *Pro reverentia & obedientia præstanda.*

OPtatum tibi pallium. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubrica* I. c. III. *pag.* 92.

VI. *Pro veritate inquirenda.*

HOrtamur. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubica* IV. c. II. *pag.* 439.

VII. *In conficiendis instrumentis sacerdotes ad testimonium non vocentur.*

QUamquam sacerdotum testimonium. *Supra Tit.* XX. c. II. *pag.* 441.

VIII. *Pro damno dato, vel dando.*

IN primis requirendum est. *Supra eodem libro* II. *& parte* I. *Tit.* III. *Rubrica* VIII. c. IV. *pag.* 394.

RUBRICA. IV

De his, qui non admittuntur ad jurandum.

I. *Ante rationabiles annos aliqui non cogantur jurare.*

XXII. Q. V. C. XIV.

In lib. I. Capitularium sic invenitur definitum [c. XXI. al. c. XXIII. A. D. 789. *Aquisgrani.*]

PArvuli, qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut Gunebedigni faciunt, & qui semel pejeratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa, vel alterius jurator existat. *Item ex Concilio Elibertano* [Burchardus lib. XII. c. XXVI. ex Hibernensi, ut & Ivo P. XII. c. LXXXI.]

Ibid. C. XV.

II. *Ante XIV. annos nullus jurare cogatur.*

PUeri ante XIV. annos non cogantur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate sita, in domo patris, illo nesciente, juramento se constrinxerit, & pater ejus, ut audierit,

erit, statim contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur. Cornelius [papa] in epist. Isidoriana II. c. I. Concil. tom. 4. pag. 671.] Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rub. V.

III. *Juramentum a sacerdotibus non est exigendum.*

SAcramentum hactenus a summis sacerdotibus, vel Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minime cognovimus, nec sponte eos jurasse reperimus. II. Q. V. C. I.

IV. *De eodem.*

NOs sanctorum exempla sequentes, sanctorum Apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Cornelius ibid. C. II. paullo inferius.

V. *De eodem.*

NOs sacramentum episcopis nescimus oblatum, nec unquam fieri debet. *Item ex Concilio Triburiensi.* [c. XXI. c. A.D. 895. in *Germania*, Concil. tom. IX. pag. 452.] Idem ibid. C. II.

VI. *Si presbyter contra laicum, vel laicus contra clericum querimoniam habet.*

SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, episcopo præcipiente, sine personarum acceptione, finiatur: & laicus per juramentum, si necesse sit, se expurget. Presbyter vero vice juramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim, per quam corpus, & sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit: cum Dominus in Euangelio discipulis suis, quorum vices nos indigni in sancta gerimus ecclesia, dicat: *nolite omnino jurare. Sit autem sermo vester: est, est; non, non.* Quod autem his abundantius est, a malo est. *In Remensi concilio* [ex Burchardo lib. II. c. CLXXXVIII. & Ivonis P. VI. c. CCXXXIII.] Ibid. C. IV. Matth. V. 34. 37.

VII. *Cuiquam laico clericus nihil jurare præsumat.*

NUllus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quidquam super sacrosancta Evangelia jurare præsumat; sed simpliciter cum veritate, & puritate dicat: *est est, non non.* Sed si est aliquid, quod sibi obiiciatur, aut corrigatur, aut expurgetur, prout judicaverint qui ejusdem ordinis sunt. XXII. Q. V. C. XXII.

VIII. *Ad innocentiæ suæ assertionem clerici jurare debent.*

PResbyter, vel quilibet &c. *Supra Rubr.* III. c. III. *pag.* 443.

RUBRICA. V

De forma, sive modo tenendo in jurando.

I. *Licet per creatorem jurare quandoque licite concedatur, per caput tamen ejus, aut per capillum jurans, quasi Deum blasphemans, merito punitur.*

Pius papa [ex Novella LXXVII. A.D. 538.]

SI quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blasphemia contra Deum usus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur; si laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturam juraverit, acerrime castigetur, & juxta id, quod synodus dijudicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifestaverit, non est dubium quin divina condemnatione coerceatur. Quod si episcopus ista emendare neglexerit, acerrime corripiatur. XXII. Q. I. C. X.

II. *Per creaturas secundum se jurandum non est.*

COnsidera, quod Salvator. *Supra Rubr.* II. c. VI. *pag.* 443.
Ex Concilio Carthaginensi IV. [c. LXI. & LXII. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 105.]

III. *Ec-*

Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rub. VI.

III. *Excommunicetur clericus, per creaturas pertinaciter jurans.*

XXII. Q. 5. C. IX.

CLericum per creaturas jurantem acerrime objurgandum: si perstiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas vero cantantem, supradictæ sententiæ severitate coercendum decernimus. *Johannes Chrysostomus* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XLIV.]

IV. *Quod per aliquas chartulas, in quantum in eis veritas divina manifestatur, jurare permittitur.*

Ibid. C. XI.

SI aliqua causa fuerit, modicum videtur facere qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium, majus aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est: *stulti, scripturæ sanctæ propter Deum sanctæ sunt, non Deus propter scripturas* [Gratian.]

V. *De eodem.*

Ibid. ex C. XVI. §. 1.

Genes. XLII. 15.

SEd obiicitur, quod Joseph vir sanctus per creaturas juravit, dum dixit fratribus suis: *per salutem Pharaonis non exibitis hinc*. Sed sciendum est, quod sancti non tam per creaturas, quam per auctorem creaturarum jurabant: nec in creaturis aliud quam creatorem ipsarum venerabantur. Sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando hoc in eo veneratus est, quod Dei judicio positus erat in infimis. Unde Apostolus ait: *omnis potestas a Deo est*. Item Christus Pilato: *non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper*. Deus autem per creaturas jurare prohibuit, ne vel more gentilium aliquod numen deitatis creaturis inesse crederetur; vel ne creaturas contemtibiles judicando, per eas promissa pro nihilo duceremus. *Augustinus ad Publicolam* [epist. XLVII. §. 2. alias epist. CLIV. c. A. D. 398. in Africa.]

Rom. XIII. 1.

Jo. XIX. 11.

VI. *Licet uti fide ejus, qui, ut eam servet, per dæmonia jurat.*

Ibid. C. XVI.

MOvet te, utrum ejus fide utendum sit, qui, ut eam servet, per dæmonia juraverit. Ubi te volo prius considerare, utrum si quispiam per Deos falsos juraverit, se fidem servaturum, & eam non servaverit, non tibi videtur bis peccasse? Si enim tali juratione promissam servaret fidem, ideo tantum peccasse judicaretur, quia per Deos falsos juravit. Illud autem nemo reprehenderet, quia fidem servavit. Nunc vero, quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit quod non debuit, bis utique peccavit: ac per hoc qui utitur fide illius, quem constat jurasse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed ad licitam, & bonam, non peccato ejus se sociat, quo per dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Neque hic eam fidem dico servari, qua fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longe alia est, longeque discreta a fide humanorum placitorum atque pactorum. Verumtamen sine ulla dubitatione minus malum est per Deos falsos veraciter jurare, quam per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod juratur, magis est sanctum, tanto magis est pœnale perjurium. Alia quæstio est, utrum non peccet qui per falsos Deos sibi jurari facit, quia ille, qui ei jurat, jurat per falsos Deos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorasti de Labon, & Abimelech, si tamen Abimelech per Deos suos juravit, sicut Labon per Deum Nachor [Gratianus ibidem continuo.]

Genes. XXI. 23. & XXXI. 53.

VII. *De eodem.*

Ibid. de eod. C.

SIcut etiam cum in libro Maccabæorum Romani leguntur pacem firmasse cum Judæis, intelligendi sunt jurasse per falsos Deos, sicut & Judæi juraverunt per Deum verum. Sic etiam de juramento, quod fit per creaturas, intelligendum est: quod ipsum quidem jurare per creaturas malum est, quia a Deo prohibitum est; sed servare quod juratur bonum est, ut evitetur peccatum mendacii, & dolositatis.

RUBRICA. VI

De comitibus juramenti, ut recte fiat.

I. *Tria exiguntur, ut juramentum recte fiat.*

ET jurabunt: vivit Deus. *Supra Rubr. II. c. V. pag. 443.* *Hieronymus super Hieremiam lib. II.* [imo lib. I. ad c. IV. c. A. D. 410. in Palæstina.]

II. *De*

II. *De eodem.*

Animadvertendum est, quod jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium, atque justitiam. Si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjurium. Lib. II. Part I. Tit. xxi. Rub. vii. xxii. Q. ii. C. ii.

RUBRICA VII

De intelligentia, sub qua accipiendum est juramentum, an scilicet ad intentionem jurantis, vel recipientis.

I. *Juramentum cum dolo jurantis, secundum sanum intellectum ejus, cui juratur, est accipiendum.*

Isidorus libro Sentent. II. [c. xxxi. circa A. D. 630. in *Hispania*.]

Quacumque arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. *Ex sermone sancti Augustini* [Serm. clxxx. de verbis Apostoli Jacobi c. xii. §. 13. al. Serm. xxviii. circa A. D. 391. in *Africa*.] xxii. Q. v. C. ix.

II. *Perjurus est qui super lapidem falsum jurat.*

Ecce dico caritati vestræ, & qui super lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? Quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est, per quod jurant, non se crimine tenere perjurii. Prorsus perjurus es: quia per id, quod sanctum putas, falsum juras. Si tu illud sanctum non putas sanctum, puta cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, proximo juras. Homini juras ante lapidem. Sed nunquid non ante Deum? Non audit lapis loquentem, sed punit Deus te fallentem. *Gregorius in* XXVI. *lib. Moralium* [c. vii. nunc x. §. 15. A. D. 590. *Romæ*.] *Ibidem* C. x.

III. *Apud Deum verba nostra non ex ore, sed ex corde procedunt.*

Humanæ aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant. Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Certe noverit ille, qui intentionem, & voluntatem alterius variis explicat verbis, quia non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. *Johannes Chrysostomus* [imo Chromatius in c. v. Matthæi, c. A.D. 400. *Aquileja*.] *Ibidem* C. xi.

IV. *Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet esse differentia.*

Juramenti hujus causa est, quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut quod verum est loquatur. Et ideo Dominus inter juramentum, & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam, quia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam; ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia utrumque & periurium, & mendacium divini judicii pœna damnatur, dicente Scriptura: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Quisquis ergo verum loquitur, jurat; quia scriptum est: *Testis fidelis non mentitur.* Idem [Ibidem.] *Ibidem* C. xii. Sap. i. 11. Proverb. xiv. 5.

V. *Antequam aliquis juret, pejerat, si se contra conscientiam jurare parat.*

Qui pejerare paratus est, antequam juret, jam perjurus videtur; quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus, & ex corde. [Gratianus continenter.] *Ibidem* C. xiii.

VI. *De eodem.*

Ex his omnibus colligitur, quod juramenta secundum intentionem præstantis, non recipientis, a Deo judicantur. Quomodo ergo secundum Isidorum quacumque arte verborum quis jurat; Deus sic accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit? Sed sicut aliud est callida arte verborum jurare, aliud simpliciter intentationem suam jurando enunciare, sic aliud est simplici intentione juramentum factum recipere, aliud in recipien- *Ibidem* i.

Leo. 18. Pars I. Tit. XXI. Rubr. VIII. & IX.

cipiendo calliditate uti, quia sicut quisquam apud Deum non valet aliquem lædere, sic nec præter ejus intentionem valet quis alicui subvenire. Deus autem duplicitatis aspernator, simplicem intentionem utriusque considerat, & tam ex parte recipientis, quam ex parte præstantis verborum artem aspernatur & odit.

RURBICA. VIII

De ritu observando in præstando juramento.

I. *Propter reverentiam nonnisi a jejunis præstanda sunt juramenta.*

Cornelius papa [imo ex Capitular. lib. I. c. LXI. c. A.D. 789. *Aquisgrani*.]

XXII. Q. V. C. XVI.

HOnestum etiam videtur, ut, qui in sanctis audet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate, & timore Dei, & ut pueri ante XIV. annos non cogantur jurare. *In Concilio apud sanctum Medardum habito* [seu potius Suessionensi II. c. VIII. summatim, A.D. 853. in *Gallia*, Concil. tom. VIII. pag. 94.]

II. *Quibus temporibus jurare prohibemur.*

Ibid. C. XVII.

DEcrevit sancta Synodus, ut a Septuagesima usque in octavam Paschæ, & ab Adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis quatuor temporum, & in litaniis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia, & pacificatione) nullus super sacra Evangelia jurare præsumat.

RUBRICA. IX

De illicitis juramentis non observandis.

I. *Aliquando non expedit promissum solvere sacramentum.*

Ambrosius de officiis libro I. [c. L. §. 264. c. A.D. 391. *Mediolani*.]

XXII. Q. IV. C. I. Concil. Tolet. VIII. C. I.

Est etiam contra officium nonnumquam solvere promissum, sacramentum custodire, ut Herodes, qui juravit, quoniam quidquid petitura esset, daret filiæ Herodiadis: & necem Johannis præstitit, ne promissum negaret. *Item in sermone sancti Augustini episcopi de decollatione sancti Johannis Baptistæ, qui sic incipit: cum sanctum Evangelium legeretur.* [Serm. CCCVIII. §. II. summatim, al. serm. X. c. A.D. 394. in *Africa*.]

II. *Pietas fuit, quod David Nabal, sicut juraverat, non occidit.*

Ibidem C. II. Beda in C. XV. Matth. Augustinus hom. LXXIV. in Nat. Dom.

QUod David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit. Video David pium hominem, & sanctum in temerariam jurationem cecidisse, & maluisse non facere quod juraverat, quam jurationem suam fuso hominis sanguine implere. *Item.* [Ibidem.]

III. *De eodem.*

Ibidem C. V.

JUravit David temere, sed non implevit jurationem majori pietate. *Et infra.* Ecce sanctus David non quidem iratus sanguinem hominis fudit; sed eum falsum jurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus. Sed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est falsa juratio. *Beda in homilia* XLIV. [in natali decollationis S. Johannis c. A.D. 720. in *Anglia*.]

IV. *Non est servandum juramentum, quo malum incaute promittitur.*

Ibidem C. VI.

SI aliquid forte nos incautius jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, libere illud consilio salubriori mutandum noverimus, ac magis instante necessitate pejerandum nobis, quam pro jurando periurio in aliud crimen gravius esse divertendum. Denique juravit David per Dominum occidere Nabal virum stultum, & impium, atque omnia, quæ ad eum pertinerent demoliri. Sed ad primam intercessionem Abigail feminæ prudentis mox remisit minas, revocavit ensem in vaginam, neque aliquid culpæ se pro tali perjurio contraxisse doluit. *Item.* [Idem ibidem.]

V. *De*

V. *De duobus malis minus eligi oportet.*

Non solum in jurando, sed in omni, quod agimus, hæc est moderatio sollicitius observanda, ut, si in talem forte lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potius evadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpessuros esse cernimus. *Ambrosius de officiis* lib. III. c. XII. §. 76. A. D. 391. *Mediolani.*] Lib. II. Part. I. Tit. XII. Rub. IX. XXII. Q. IV. Grat.

VI. *Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est, facere.*

Unusquisque simplicem sermonem proferat: vas suum in sanctificatione possideat: nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat: nihil promittat inhonestum: aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Sæpe plerique constringunt se ipsos jurisjurandi sacramento, ut cum ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciant quod spoponderunt: sicut de Herode supra scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quod regnum pro saltatione promittitur; crudele, quod mors prophetæ pro jurisjurandi religione donatur! Quanto tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento? Si tamen perjurium dici posset, quod ebrius inter vina juraverat, quod cum & eviratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco prophetæ caput; & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit. *Et post pauca de Jephte disserens.* Miserabilis, *inquit*, necessitas, quæ solvitur parricidio. Melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exsolvi! *Et post paululum.* Non semper igitur promissa solvenda omnia sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut scriptura indicat. *Ex Concilio Toletano* [VIII. c. II. A. D. 653. in *Hispania*, Concil. tomo VI. pag. 402. D.] Ibidem Grat. Concil. Tolet. VIII. C. II. Ivo P. XII. C. XVII. Matth. XIV. 7. 8. Ambros. ibid. Judic. XI. 31.

VII. *Incommutabilis Deus quandoque sua mutat statuta.*

Incommutabilis, eademque semper existens Dei natura, Parcens sua sæpe in sacris literis legitur mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam. Unde quamlibet sit impassibilis, atque immutabilis, ejus denique deitatis licet sint dicta firmissima; crebro tamen ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia: quæ sacris extant mysteriis adoperta. Jurare namque Dei, est a seipso nullatenus ordinata convellere; pœnitere vero eadem ordinata, cum voluerit, immutare. Sic per Hieremiam dicit: *repente loquar adversum gentem, & adversus regnum, ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa super malo suo, quod locutus sum adversum eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.* Augustinus [caput incertum.] Ibidem C. X. Hierem. XVIII. 7. & seq.

VIII. *Sapientis est, quod male loquitur, revocare.*

Magnæ sapientiæ est revocare hominem, quod male locutus est. *Ex Concilio Ilerdensi* [imo Ambrosius lib. III. offic. c. XII. §. 79. A. D. 391. *Mediolani*.] Ibidem C.

IX. *Non omnia promissa sunt solvenda.*

Non semper promissa omnia solvenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter mutat sententiam, sicut scriptura indicat. *Isidorus sententiarum lib.* II. [c. XXXI. circa A. D. 630. in *Hispania*.] Ibidem C. XII. Concil. Tolet. VIII. C. II.

X. *De eodem.*

Non est observandum juramentum, quo malum incaute promittitur; veluti si quispiam adulteræ perpetuam fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. *Ex decreto Soteris papæ cap.* III. [sententia potius ex Beda in homil. decoll. S. Jo. Baptistæ c. A. D. 720. in *Anglia*.] Ibidem C. XIII.

XI. *Juramentum, quo malum incaute promittitur, non est observandum.*

Si aliquid forte incautius nos jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, illud consilio salubriori mutandum noverimus, & magis instante necessitate pejerandum nobis, quam pro facto juramento in aliud crimen majus esse divertendum. Ibidem C. XVI.

I. xx. Q. I. Pars I. Tit. xxx. Rub. ix. dum. *Ex Concilio Elibertano cap.* I. [A. D. 305. in *Hispania*, Concil. tomo I. pag. 979. Absunt tamen verba ab eo Concilio, & referuntur a Garsia Loaisa ex Gratiano.]

XII. *Temeritas emendatur, cum incauta solvitur definito.*

xxii. Q. iv. C. xi. DEfinitio incauta laudabiliter solvenda est, nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio. *Actio* IV. *synodi* VII. [A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 761. paullo aliter ac in antiqua editione.]

XIII. *Illicitum juramentum non est servandum.*

Ibid. C. xviii. JOhannes Apocrisarius Orientalium sedium dixit: significat sermo patris nostri Sophronii, quod melius sit jurantem perjerare, quam servare sacramentum in fractione sacrarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia sacramento quidam se excusant. Tarasius patriarcha dixit: quia pater Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea transgredi voluit impium juramentum. *Item paullo post*. Tarasius patriarcha dixit: Herodes observavit juramentum, & periit. Petrus vero negavit cum juramento, & conversus flevit amare, & salvatus est. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, si quis ex toto corde pœniteat. Sancta synodus dixit: sic nos docet sancta Scriptura. *Item.* Zach. viii. 17. Leontius episcopus Phoceæ dixit: scriptum est: *juramentum mendax ne diligatis*. Qua de causa juramentum nostrum mendax dissolvatur, quasi nullam habens virtutem. *Isidorus* [Caput incertum. Simile quid habetur in regulis brevioribus S. Basilii interrog. CCLXXIV. Rufino interprete.]

XIV. *Non serventur juramenta, quæ fuerint contra divina mandata.*

Ibid. C. xix. SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat; & quod contra mandatum Domini statutum est, in irritum revocetur. *Hieronymus in libro de natura rerum* [Caput incertum.]

XV. *De eodem.*

Ibid. eod. C. TRibus siquidem modis juramenta contracta, solvenda sunt. I. cum quis male jurat; II. cum quis incaute jurat, non putans hoc esse peccatum. III. si pueri, vel puellæ in domo parentum se juramento constrinxerint, patribus, postquam audierint, contradicentibus [Gratianus ibidem.]

XVI. *De eodem.*

Ibid. eod. C. ECce, quod juramenta illicita laudabiliter solvuntur, damnabiliter servantur. Quod tunc intelligendum est, quando juramentum illicitum deseritur, ut ad bonum redeatur. Ceterum si propterea deseritur, ut in aliud malum transeatur, illicitum sacramentum damnabiliter servatur, sed damnabilius contemnitur. *Unde Augustinus de bono conjugali* [c. IV. §. 4. c. A. D. 401. in *Africa*.]

XVII. *Non est appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum admittitur.*

Ibid. C. xx. SI ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, si fides appellanda est. Verumtamen qualiscumque sit, si & contra ipsam sit, pejus sit, nisi cum propterea deseritur, ut ad veram fidem, legitimamque redeatur, idest, ut peccatum emendetur, voluntatis pravitate correcta; tanquam si quis cum hominem solus expoliare non possit, inveniat socium iniquitatis, & cum eo paciscatur, ut simul id faciant, spoliumque partiantur: quo facinore commisso, totum solus auferat, dolet ille, & fidem sibi non esse servatam conqueritur. Verum in ipsa sua querela cogitare debet potius in bona vita ipsi humanæ societati fidem fuisse servandam, ne præda iniqua ex homine fieret, si sentit quam inique sibi in peccati societate servata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, ac profecto sceleratior judicandus est. *Item* [idem ibidem continenter.]

XVIII. *Si propterea fides non servatur, ut redeatur ad bonum, non ideo violatur.*

Ibid. C. xxi. MUlier, si fide conjugali violata, fidem servet adultero, utique mala est, sed si nec adultero pejor est. Porro si eam flagitii pœniteat, & ad castitatem rediens conjugalem, pacta, ac placita adulterina rescindat, miror si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit. [Gratianus ibid.]

XIX. *De*

XIX. *De eodem.* Lib. II. Pars I. Tit. xxi. Rubr. ix.

EX his itaque apparet, quod si quisquam, ut diximus, illicitum juramentum non servaverit, ut in aliud malum perniciosum declinet, tanto gravius delinquit, quanto damnabilius accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deseritur, ut ad bonum redeatur, nihil culpæ pro tali perjurio contrahitur: potius deflendum est, si in aliquo, illius juramenti occasione, nos deliquisse contigerit. Unde Augustinus scribit Severo Milevitano episcopo consulenti de quodam Hubaldo, qui a consanguineis cujusdam pellicis coactus fuerat jurare, se illam ducturum in conjugem, nec matri suæ, vel fratribus ulterius necessaria subministraturum. *Rescribit ergo beatus Augustinus, ut diximus, Severo Milevitano episcopo, ita dicens* [Caput incertum.] xxii. Q. iv. eod. C. xxi.

XX. *De quodam Hubaldo, qui juravit, se non ministraturum necessaria matri & fratribus.*

INter cetera, ut rogaveras, a patre nostro Ambrosio quæsivi, quid tibi, carissime, agendum est de Hubaldo parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulsus, suæ concubinæ juramento firmavit, ipsam in conjugem suscipere, propriamque matrem de domo cum fratribus expellere, nihilque eis alimoniæ unquam impendere. *Quia vero,* quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, matrimonium sit in Deo firmum & stabile. Porro juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, seu cujuscumque criminis. Nec credo, sacramentum ad hoc debere fieri, ut injusta juratio suorum bonorum sit injuste jurantibus expoliatio, & accipienti æterna damnatio. Perjurii namque percutitur pœna, & velut homicida in extremo examine a justo judice degtandinabitur, per quem sacrosanctum Evangelium ad injustum & illicitum, & Deo minime amabile, quasi testimonium justæ & humanæ petitionis, adducitur. Foveat itaque Hubaldus matrem, & fratres, & lugeat si coactione, & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui vero eum jurare coegerunt quod non debuit, reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injuste irrogata, ejus est infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio necessitatis extorsit. *Ambrosius de officiis* [lib. III. c. x. §. 68. circa A. D. 391. *Mediolani.*] Ibid. C. xxii.

XXI. *Licet autem juramenta illicita servanda non sint, aliqua tamen servanda sunt, quæ scilicet prius ignorabantur esse illicita.*

INnocens *credit omni verbo.* Non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem esse, ignorare quod noceat: &, si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene judicat qui fidem esse in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis suæ dote inclinatus Josue, ut crederet Gabaonitis, testamentum disposuit, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terras eorum ventum est, deprehensa fraude, quod cum essent finitimi, advenas se esse simulaverant, circumscriptum se populus patrum indignari cœpit. Josue tamen pacem, quam dederat, revocandam non censuit, quia firmaverat, sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam redargueret, suam fidem solveret. Multavit tamen eos vilioris obsequio ministerii: clementior sententia, sed diuturnior. Ibid. C. xxiii. Prov. xiv. 15.

[Gratianus ibid.]

XXII. *De eodem.* Ibid. C. eod.

ILlicitum ergo juramentum, quod servari prohibetur, intelligendum est quod scitur esse illicitum, dum juratur. Si autem nescitur illicitum esse, ipsa ignorantia excusat, si putetur licitum esse non ex ignorantia juris, sed facti. Aliud enim est, si alicujus copula credatur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua. Aliud si ideo putatur licita, quia consanguineorum conjuctio, vel relictarum copula nullo jure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia juris, quæ neminem excusat, nisi cui permittitur jus ignorare: ibi vero ignorantia facti, qua quisque fere excusatur. Seniores autem Israel non ignorabant gentes terræ promissionis ex præcepto Domini esse delendas, sed ignorabant, Gabaonitas esse incolas terræ promissionis. Ignorabant siquidem factum, sed non ignorabant jus facti; atque ideo etsi illicitum esset quod juraverunt, tamen licite servari debuit quod juramento firmaverunt. *Gratianus* [ibidem continuo.]

XXIII. De

Tit. II. Pars I. Tit. xxi. Rubr. x. & xi.

XXIII. *De eodem.*

xxii. Q. iv. eod. C. xxiii. §. 1.

QUod autem illicitum juramentum fervari prohibetur, non eft generaliter intelligendum. Juramentum namque, ut Hieronymus teftatur fuper Hieremiam, debet habere tres comites, veritatem, judicium, & juftitiam. Ubi autem ifta deficiunt, non eft juramentum, fed perjurium.

RUBRICA. X

De perjurantibus.

I. *Quando quis perjurare dicitur. Perjurat enim qui aliter facturus eft, quam promifit.*

Auguftinus in Pfalmum: *Domini eft terra* [imo gloffa interlinearis in Pfal. xxiii. ad ea verba, *nec juravit in dolo*, ex Caffiodoro.]

xxii. Q. ii. C. i. IN dolo jurat qui aliter facturus eft, quam promittit, cum perjurium fit, nequiter decipere credentem. *Hieronymus in Hieremiam* [lib. i. ad c. iv. c. A. D. 410. in *Palæftina*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. ii. ANimadvertendum eft, quod jusjurandum. *Supra Rubr.* VI. c. I. *pag.* 447. *Unde Auguftinus de verbis Apoftoli in fermone* XXVIII. [nunc ferm. clxxx. c. ii. §. 2. c. A. D. 415. in *Africa*.]

III. *De eo, qui jurat falfum, quod putat verum.*

Ibid. C. iii. HOmines falfum jurant vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat homo verum effe quod falfum eft, & temere jurat; aut fcit, aut putat falfum effe, & tamen pro vero jurat, & nihilominus cum fcelere jurat. Diftant autem ifta perjuria, quæ duo commemoravi. Fac illum jurare, qui verum putat effe, pro quo jurat: verum putat effe, & tamen falfum eft. Non ex animo ifte pejerat; fallitur. Hoc pro vero habet, quod falfum eft, non pro re falfa fciens jurationem interponit. Da alium, qui fcit falfum effe, & dicit verum effe; & jurat, tanquam verum fit, quod fcit falfum effe. Videtis quam ifta deteftanda fit bellua, & de rebus humanis exterminanda! Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia deteftantur. Fac alium, qui putat falfum effe, & jurat, tamquam verum fit, & forte verum eft. Verbi gratia, ut intelligatis; pluit in illo loco? Interrogas hominem, & putat non pluiffe; & ad negocium ipfius competit, ut dicat pluit, fed putat, non pluiffe; dicitur ei: vere pluit? Vere & jurat: & tamen pluet ibi: fed ille nefcit, & putat non pluiffe; perjurus eft. Intereft, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nifi mens rea.

RUBRICA. XI

De pœnitentia, & pœna perjurantibus debita.

I. *Male jurans pœnitentiam agat.*

Ex concilio Toletano cap. IX. [ex Burchardo lib. xii. c. xxix. Ivone P. xii. c. xxiv.]

xxii. Q. iv. C. xiv. NEceffe eft, ut male jurans dignam pœnitentiam agat, eo quod nomen Domini contra præceptum illius fumfit in vanum, quia in Exodo fcriptum eft: *nec enim infontem habebit Dominus eum, qui affumferit nomen Domini Dei fui fruftra.* Item. In Levitico.

Exod. xx. 7.

Ibidem C. xv.

II. *De eodem.*

Levit. xix. 12. NOn *perjurabis in nomine meo, nec polluet nomen Domini tui: ego Dominus.* Malum tamen, quod facturum fe facramento devoverat, omnino non faciat, quia ftulta vota frangenda funt. *Pius papa* [forte pœnitentiale Theodori Cantuarienfis ex Burchardo lib. xii. c. v.]

III. *Pæ-*

III. *Pœnitentia ejus, qui in manu episcopi, aut cruce consecrata perjurat.*

Qui perjurat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat. Si vero in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans se perjuraverit, & postea cognoscit, tres quadragesimas pœniteat. Ex pœnitentiali *Theodori* [Burchardus eod. lib. c. VI. ex pœnitentiali Romano.] *Lib. II. Pars I. Tit. XXI. Rubr. XII. XXII. Q. V. C. II.*

IV. *Quæ pœna sit feriendus qui necessitate coactus perjurat.*

Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate perjurat, quia plus corpus, quam animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat. Alii vero judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua. *Gelasius papa* [caput incertum. Burchardus ibidem c. IX. refert ex decretis Pelagii papæ c. XI.] *Ibid. C. II.*

V. *Qui periurat, & alios periurare facit, qua pœnitentia sit feriendus.*

Si quis periuraverit, & alios sciens in perjurium duxerit, XL. dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & numquam sit sine pœnitentia; & alii, si conscii fuerint, similiter pœniteant. *Ibid. C. IV.*

RUBRICA. XII
De compellentibus alios ad perjurandum.

I. *Qui perjurare compellit, & qui compellitur, perjurus habetur.*

Pius papa [ita quoque Burchardus lib. XII. c. IV. ex decretis Pii papæ c. II.]

Qui compulsus a domino sciens perjurat, utrique sunt perjuri; & dominus, & miles: dominus, quia præcepit; miles, quia plus dominum, quam animam dilexit. Si liber est, XL. dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos; si servus ejusdem, tres quadragesimas & legitimas ferias pœniteat. *Ibid. C. V.* *Augustinus in sermone de decollatione sancti Johannis* [serm. CCCVIII. c. IV. §. 4. al. serm. XI. c. A. D. 394. in Africa.]

II. *Homicidam vincit qui sciens ad perjurium homines compellit.*

Ille, qui hominem provocat ad jurationem, & scit, eum falsum esse juraturum; vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, immo duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce periurat, ecce perit. Tu quid invenisti? Immo & tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti. *Idem in sermonem de perjuriis* [seu serm. CLXXX. c. IX. §. 11. de verbis Apostoli al. XXX. ibidem.] *Ibid. C. VI.*

III. *Non peccat qui juramentum exigit ab eo, quem nescit falsum jurare.*

Qui exigit jurationem, multum interest, si nescit, illum juraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit: jura mihi, ut fides ei fiat, non est peccatum: tamen humana tentatio est. Si autem scit eum fecisse, novit fecisse, videt fecisse, & cogit jurare; homicida est. Ille enim suo se perjurio perimit, sed iste manum interficientis & impressit, & pressit. *Ibid. C. VII.*

IV. *Usque ad exitum vitæ non communicet qui alios ad perjuria trahit.*

Si quis convictus. *Supra Tit. XIX. Rub. V. c. VIII. pag. 441.*

Augustinus in quæstionibus Levitici cap. I. [quæst. I. ad c. V. Potius glossa ordinaria ad c. V. Levit.]

V. *Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo juratur.*

Hoc videtur dicere; peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, & scit eum falsum jurare, & tacet. Tunc autem scit, si ei rei, de qua juratur, testis fuit aut vidit, aut conscius fuit, idest aliquo modo cognovit, aut oculis suis conspexit, aut ipse qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit esse conscius. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditionis hominum non parva existit plerumque tentatio. Pos- *Ibid. C. VIII.*

sumus

II. q. II. Part. I. Tit. xxii. Rubrica & Tit. xxiii. Rub. I. & II. sumus enim paratum ad perjurum, admonendo, vel prohibendo a tam gravi peccato revocare. Sed si non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falsum juraverit, utrum prodendus sit, si proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima quæstio est. Sed quia non expressit, cui hoc indicandum sit, utrum illi, cui juratur, an sacerdoti cuipiam, qui non solum eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest, videtur mihi, quod se homo solvat a peccati vinculo, si indicet talibus, qui magis possunt prodesse, quam obesse perjuro, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum pro eo placandum, si & ipse confessionis adhibeat medicinam.

TITULUS. XXII

De exceptionibus.

RUBRICA UNICA

I. *Quo tempore exceptio dilatoria opponi & probari debet, & peremtoria contestari.*

[Gratianus]

III. Q. VI. post C. I. EXceptio fori dilatoria est, atque ideo in initio litis debet opponi & probari. Peremtorias autem exceptiones (ut sunt præscriptiones longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

TITULUS. XXIII

De præscriptionibus.

RUBRICA. I

De præscriptionum introductione.

I. *De varia causa introductionis præscriptionum.*

[Gratianus]

XVI. Q. III. C. XV. § I. PRæscriptionum aliæ sunt introductæ odio petentis, & favore possidentis: aliæ tantum odio petentis. Qui enim bona fide, & justo titulo rem præsentis per decennium, absentis vero per vicennium tenuerit, perpetua exceptione tutus erit, non solum adversus alios, sed etiam adversus creditores, quibus res ipsa obligata fuerat, etiam adversus verum dominum.

RUBRICA. II

De his, quæ requiruntur ad præscriptionem.

I. *Requiritur in præscriptione bona fides.*

PRæscriptionum aliæ sunt. *Supra in proxima Rubrica præcedenti.* *Augustinus de fide, & operibus* [c. VII. 6. 10. circa A. D. 413. in *Africa*.]

II. *Non est adultera virgo, quæ nesciens, viro nubit alieno.*

XXXII. Q. V. C. V. SI virgo nesciens, viro nupserit alieno, hoc si semper nesciat, numquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat, jam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno sciens cubaverit; sicut in jure prædiorum tamdiu quippe bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: eum vero scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor pethibebitur, tunc juste injustus vocabitur [Gratianus.]

XVI. Q. III. post C. XV. § I. III. *Requiritur in præscriptione possessio non interrupta.*

SI vero aliquo casu a possessione ceciderit, etiam adversus verum dominum utiliter rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bona tamen fide, per tricennium rem alicujus possederit, simili gaudebit præsidio. Bona vero fides non ad tractum medii tem-

tium possessionis refertur. Sufficit enim in initio cuique
temporis, sed ad initium si medio tempore scientiam rei alienæ habuerit. Hæ bona fide
possidere cœpisse, etiam favore possidentis, & odio petentis, quia lex favet his, præscriptio- Lib. II. Paul. Tit. xxiii. Rec.
nes introductæ sunt fa vel bona fide tantum possident. Odit autem & punit, qui bona
fide, & justo titulo, & desides. Quod si mala fide rem alienam quis possidere circa rem
suam negligentes, & versus omnem petentem exceptione tutus erit. Si vero cœpit, §.2.
post XXX. annos adversus actionem non habebit, quia hæc præscriptio non aliquo casu
a possessione ceciderit, odio tantum rem suam perseq[ui] negligentis introducta favore malæ §.3.
fidei possessoris, sed ad suum, vel ad dominum pervenerit, detentionis commodum est. Si au-
tem res ad creditorem, creditor vel alius dominus adversus cum experiri poterit; ha-
bebit. Si vero ad alium, tio medii temporis possessoris, quia non ab eo habuit possessor causam pos-
nec sibi proderit exceptio medii temporis possessoris, malæ fidei possessor indistinctæ
sidendi. Quod si violentet possessio ad eos pervenerit, decennii, vel vicennii, vel §.4.
possessionis commodum recipiet. Hæc de præscriptionibus possessa probentur. Quod si per natura-
tricennii intelligenda sunt, si sine interruptione possessionis
lem detentionem possessio interrupta fuerit, a die recuperatæ possessionis novi trigin-
ta anni in omnibus præscriptionibus nemerabuntur: si per litis contestationem, ab ultimo
die litigii XL. anni computabuntur. Quod si ab eo, qui in causa præscribendi erat,
possessionem aliquis nanciscatur, tempus præcedens, cum suæ possessionis tempore con-
tinuare poterit. Is autem, cujus res præscribitur, si litem contestari non poterit, vel
propter adversarii absentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cum neminem tuto- L. ult. Cod. de episcopaudien.
rem, vel curatorem habeat, vel quia in magna potestate constitutus est, intra constituta
tempora præsidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & sic
temporis interruptionem faciat. Si autem præsidem adire non poterit, saltem ad episco-
pum locorum, vel defensorem civitatis eat, & suam manifestare voluntatem in scriptis L. ut perfectius Cod. de ann. except.
deproperet. Quod si præses vel episcopus, vel defensor abfuerit, liceat ei publice
proponere, ubi domicilium habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione; vel si
civitas tabularios non habeat, cum trium testium subscriptione: & hoc sufficiat ad omnem
temporalem interruptionem, sive triennii, sive longi temporis, sive XXX. vel XL.
annorum sit.

RUBRICA · III

De speciebus præscriptionum.

I. Est præscriptio longævi temporis, quæ est X. annorum inter præsentes, & XX. inter absentes.

Gratianus

POtest etiam aliter intelligi præscriptio illa longi temporis, qua Gelasius negat, Ibidem §.1.
statum parochiarum posse mutari. Longum enim tempus, sicut ex legibus habe-
tur, decennium, vel vicennium intelligitur. Hujus ergo longi temporis præscriptio
auctoritate Gelasii, & sæcularium legum obiici ecclesiis non potest. [Gratianus.]

II. *De eodem.*

DE præscriptionibus vero longi temporis in authenticis invenitur Collatione VIII. xvi. Q. iii. C. xvi. §.5.
Constit. VI. Quas actiones alias tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio
secludit. [Gratianus.] Cod. de sacros. Eccl. l. ult. Novella cxxxi. C. vi.

III. *Est præscriptio longissimi temporis, scilicet XXX. vel XL. aut centum annorum.*

AD hæc decimationes istæ, etsi jurare vobis debentur, ut asseritis, tamen tricenna- xiii. Q. ii. ante C. i.
lis objectio vobis silentium imponit. Omnis enim possessio tricennaria præscriptione
tollitur, vel quadragenaria (sicut possessiones religiosorum domorum) vel centenaria,
sicut prædia sanctæ Romanæ ecclesiæ.

R U-

Lib. II. Pars I. Tit. XXIII. Rub. IV.

RUBRICA. IV

De temporis ſpacio, quo præſcriptio inducitur.

I. *Præſcriptio* XXX. *annorum currit contra privatas perſonas, & etiam olim contra eccleſias.*

Gelaſius [papa I. epiſt. X. ad epiſcopos Siciliæ, A. D. 494. Roma in Siciliam, Concil. tomo IV. pag. 1196.]

XVI. Q. I. C. I. FAcultates eccleſiæ, nec non & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur epiſcopis, jure ſibi vendicent quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum principum ita emanavit auctoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excluſit. *Ex Concilio Calchedonenſi Gelaſius papa, & Toletanum concilium* [c. XVII. ex verſione Iſidori, A. D. 451. in Bithynia, Concil. tomo IV. pag. 783. 784. ſed tamen paullo aliter.]

II. *Ruſticanæ parochiæ apud epiſcopos, qui eas poſſident* XXX. *annis ſine violentia, permaneant immobiles.*

XVI. Q. III. C. IV. PEr ſingulas eccleſias parochias ruſticanas ſive in poſſeſſionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, epiſcopos decernimus: & maxime ſi eas ſine violentia jam per XXX. annos tenentes gubernaverunt. Si vero intra XXX. annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio, liceat eis, qui ſe dixerint læſos propter eas, movere apud Synodum provinciæ certamen. *Gelaſius* [papa I. epiſt. X. ad epiſcopos Siciliæ A. D. 494. Roma in Siciliam, Concil. tomo IV. pag. 1196.]

III. *Diœceſes* XXX. *annis ab epiſcopis poſſeſſæ, immobiles permaneant.*

Ibidem C. II. PRæſulum noſtrorum auctoritas emanavit, ut facultates eccleſiæ epiſcopi ad regendum habeant poteſtatem; ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Hoc eis ſtatuimus dari, quod hactenus decretum eſt: reliquum ſibi epiſcopi vendicent, ut, ſicut antea diximus, peregrinorum, atque captivorum largitores eſſe poſſint. Illud etiam adnecti placuit, ut ſi, quod abſit, facultatem eccleſiæ, necnon diœceſis ab aliquibus poſſidentur epiſcopis, jure ſibi vendicent quod tricennalis lex concluſit; quia & filiorum noſtrorum principum emanavit ita auctoritas. *Ex Toleto Concilio IV.* [c. XXXV. A. D. 633. in Hiſpania, Concil. tomo V. pag. 1713.]

IV. *Territorii poſſeſſio conventum non adimit.*

Ibidem C. XXI. SIcut diœceſim alienam tricennalis poſſeſſio tollit, ita territorii conventum non adimit. *Ex eodem.* [c. XXXIV. ibid.]

V. *Tricennalis poſſeſſio intra unam provinciam ſervari debet.*

Ibidem C. XV. QUicumque epiſcopus alterius epiſcopi diœceſim per XXX. annos ſine aliqua interpellatione poſſederit, quamvis ſecundum jus legis, ejus non videatur eſſe diœceſis, admittenda tamen non eſt contra eum actio repoſcendi. *Gelaſius papa* [imo Synodus VIII. oecumenica c. XVIII. vulgatæ edit. A. D. 869. 870. CPoli, Concil. tomo VIII. pag. 1138.]

VI. *Spacia, quæ definita fuerint, tempore præſcribi non poſſunt.*

Ibidem C. VIII. PLacuit huic ſanctæ magnæque ſynodo, ut res, & privilegia, quæ Dei eccleſiis ex longa conſuetudine pertinent, & ſive a divæ recordationis Imperatoribus, ſive ab aliis Dei cultoribus in ſcriptis donata, & ab eis per annos XXX. poſſeſſa ſunt, nequaquam a poteſtate præſulum eorum, quæcumque perſona ſæcularis per poteſtatem ſubtrahat, aut per argumenta quælibet auferat, ſed ſint omnia in poteſtate ac juſſu præſulis eccleſiæ quæcumque intra XXX. annorum ſpacium ab eccleſiis poſſeſſa fuiſſe noſcuntur. Quiſquis ergo ſæcularium contra præſentem definitionem egerit, tamquam ſacrilegus judicetur: & donec ſe correxerit, & eccleſiæ propria privilegia, ſeu res reſtituerit, anathema ſit. *Idem epiſcopis Dardaniæ* [Gelaſius I. ex Anſelmo lib. IV. c. XXVII. & Deuſdedit Card. P. I.]

VII. *Re-*

VII. *Repeti non possunt, quæ XXX. annis quiete possidentur.* Lib. II. Part. I. Tit. XXIII. Rub. IV.

POst D. annos constituta Christi quosdam audio velle subvertere, cum XXX. annorum lex hominum non possit abrumpi. *In Toletano Concilio* [IX. c. VIII. A. D. 653. in Hispania, Concil. tomo VI. pag. 415.] XVI. Q. III. C. IX.

VIII. *Vita irrite disponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.*

SI sacerdotes, vel ministri, dum gubernacula ecclesiarum administrare videntur, contra patrum sanctissimas sanctiones de rebus ecclesiæ definisse aliqua dignoscuntur; non ex die, quo talia scribendo decreverunt, sed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, supputationis ordo substabit. Nunquam enim poterit ad tricennii tempus pertinere vita irrite judicantis, quia status contractuum non sumsit initia ab origine æquitatis [Gratianus.] Ibid. C.

IX. *Hodie contra ecclesiam, sive loca religiosa non militat præscriptio, nisi XL. annorum.*

QUas actiones alias tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio secludit, si loco religioso competunt, XL. annis clauduntur, usucapione & quadriennii præscriptione suum locum habentibus. Sed sola præscriptio XXX. annorum, & deinceps: a qua tamen præscriptione privilegia Romanæ ecclesiæ fuit exclusa; quæ nonnisi C. annorum spacio præscribi possunt. *Urbanus II.* [imo Calistus II. in Concilio Lateranensi generali I. c. XIX. A. D. 1123. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 899.] Ibid. C. XVI.

X. *Tricennio temporis aliquid monachi præscribere non valent.*

POssessiones ecclesiarum, & episcoporum tricennales abbates vel monachos habere commodis prohibemus. *Gregorius Petro subdiacono* [papa I. lib. X. epist. IX. A. D. 591. Romæ in Siciliam.] XVI. Q. IV. C. I.

XI. *Quadraginta annorum præscriptio religiosis domibus conceditur.*

VOlumus, accedente te ad Panormitanam civitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere (dominio rei apud possessorem, sicut hactenus possessum est, videlicet permanente) ut si monasterium præfatum sancti Theodori, fines, de quibus causatio mota est, inconcussos XL. annis possedisse repereris, nullam deinceps, etiam si quid sanctæ Romanæ ecclesiæ competere potuit, patiaris sustinere calumniam: sed quietem eorum inconcussam omnimodis procurare. Sin vero actores ecclesiæ non eos possedisse XL. annis inconcusso jure monstraverint, sed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuisse quæstionem eorundem finium, electis arbitris tranquille & legaliter sopiatur. *Ex Novellis Justiniani* [CXXXI. c. VI. immutatis nonnullis, A. D. 545. CPoli.] Ibid. C. II.

XII. *De eodem.*

NEque decennii, neque vicennii, vel XXX. annorum præscriptio, sed sola XL. annorum curricula religiosis domibus opponantur, non solum in certis rebus, sed etiam in legatis, & hereditatibus. *Gratianus* [ibidem continenter.] Ibid. C. III. Lib. V. Capit. CCCCXXXIX.

XIII. *De eodem.*

SIcut ergo religiosis domibus ex lege nonnisi quadragenaria est obiicienda præscriptio, ita & auctoritate Gregorii adversus alias ecclesias præscribere possunt eodem spacio temporis. *Johannes VIII. scribit Regi Ludovico* [ex Anselmo lib. IV. c. XLV.] Ibid. C. eod.

XIV. *Privilegia Romanæ ecclesiæ nonnisi centum annorum præscriptione tolluntur.*

NEmo de annorum numero resultandi sumat fomentum, quia sancta Romana (cui, Deo auctore, servimus) ecclesia, privilegia, quæ in firma Petri stabilitatis petra suscepit, nullis temporibus angustantur, nullis regnorum partitionibus præjudicantur, sed & venerandæ Romanæ leges divinitus per ora piorum principum promulgatæ rerum ejus præscriptionem nonnisi per C. annos admittunt. XVI. Q. III. C. XVII.

RU-

Lib. II. Part I. Tit. XVIII. Rub. V.

RUBRICA. V

De rebus, quæ præscribi non possunt.

I. *Status parochiarum nec præsumtione, nec temporis præscriptione mutari potest.*

Gelasius Maximo episcopo [ex Ivone P. III. c. XCVII.]

XVI. Q. III. C. IV. LIcet in regulis contineatur antiquis, parochias, unicuique ecclesiæ pristina dispositione deputatas, nulla posse ratione convelli, ne per consuetudinem pessimam, exempli mali temeritate crescente, universalis confusio nasceretur; tamen etiam decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia jussimus, quæ taliter fuerant invasa, restitui. Sed quia temeritas pervadentium, legem sibi posse putat generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & coepiscopum nostrum Constantinum Anuscanæ ecclesiæ sacerdotem, & inter nuncios directos ab Anconitano pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus; tunc formam in ceteris cognitionibus, quæ sit sequenda, præscripsimus. Nulla ergo præsumtione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari; quia nec negligentia pontificis, nec temporalia objectio (quæ per incuriam forte generatur) neque ignavia faciente consensus adhibitus, nec subrepente supplicatione præceptio divellere potest semel diœcesim constitutam: ex qua semper ad regenerationem, atque consignationem plebs devota convenit. Territorium etiam non facere diœcesim, olim noscitur ordinatum. *Innocentius papa* [imo ex Concilio Hispalensi II. c. II. A. D. 619. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1664.]

II. *Limitis possessio præscribi non potest.*

Ibid. C. VI. Burchardus lib. I. C. LXXX. INter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigitanum, & Honorium Cordubensem episcopos discussio agitata est propter parochiam basilicæ cujusdam, quam horum alter Cellanensem, alter Reginensem asseruit. Et quia inter utrasque partes hactenus limitis actio ventilata est, cujus quamvis vetusta retentio nullum juris præjudicium affert, ideo ne in dubium ultra inter eos nostra devocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt, quorum auctoritas præmonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos usurpet, ob hoc placuit inter alternas partes inspectores viros mittendos, ita ut diœcesim possidentis (si tamen basilicam veris signis limes præfixus monstraverit) ecclesiæ, cujus est jus retentionis, sit æternum dominium. Quod si limes legitimus eandem basilicam non concludit, & tam longi temporis probatur objecta præscriptio, appellatio præsentis episcopi non valebit: quia illi tricennalis objectio silentium imponit. Hoc enim & sæcularium principum edicta præcipiunt, & præsulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin vero intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos basilicæ injusta retentio reperitur, repetentis episcopi juri sine mora restituetur.

III. *Privilegia per XXX. annos possessa, immobilia servari debent.*

DIlectio tua studeat. *Supra libro II. parte I. Tit. XVIII. Rub. II. c. VII. pag. 436.* *In Agathensi Concilio definitum est* [c. LII. A. D. 506. in Gallia, Concil. tomo IV. pag. 1391.]

IV. *Quæ in beneficiis possidentur, præscribi non possunt.*

Ibid. C. XI. Concil. Epaonensi C. XVIII. CLerici quilibet, quantacumque diuturnitate temporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in jus proprium præscriptione temporis non revocentur, dummodo pateat, ecclesiæ rem fuisse; ne videantur etiam episcopi tempore administrationis prolixæ aut precarias, cum ordinati sint, facere non debuisse, aut diu retentas facultates in jus suæ propietatis posse transscribere. *De Concilio Aurelianensi* [I. c. XXIII. A. D. 511. ibidem, Concil. tomo IV. pag. 1408.]

V. *Quæ humanitatis intuitu aliquibus præstantur, præscribi non possunt.*

Ibid. C. XII. SI episcopus humanitatis intuitu manicipiola, vincolas, vel terrulas clericis, aut monachis, vel quibuslibet præstiterit excolendas, vel tempore tenendas, etsi longa

ga transiisse annorum spacia com[illegible]probentur, nullum ecclesia præjudicium patiatur, nec sæcularis legis præscriptio, quæ ecclesiam impediat, opponatur. Item ex Concilio Hispalensi, cui interfuit Isidorus [Hispal[illegible] c. 1. A. D. 619. in Hispania, Concil. tomo v. pag. 1664.] Ita. 11. Post I. Tit.XXIV. Rubr. I.

VI. *Temporis præscriptio [illegible]on obiicitur, ubi hostilitatis metus intervenerit.*

PRima actione Theodulphi M[illegible] llacitanæ ecclesiæ antistitis, ad nos oblata, precatio est, asserentis, antiquam ejusd[illegible] urbis parochiam militaris quondam hostilitatis discrimine fuisse decisam, & ex parte [illegible] liqua ab ecclesiis Astigitanæ, Oliberianæ, atque Ægabrensis urbium, esse retentam [illegible] pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiqua ditione ante militarem hostilit[illegible] em retinuisse ecclesiam suam quisque comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Si [illegible]t enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas captiva necessitate transvexi[illegible] postliminio revertentibus, redditur antiqua possessio; non aliter & ecclesia receptura [illegible] parochiam, quam ante tenuit cum rebus suis, sive ab aliis ecclesiis possideantur, si[illegible] in cujuslibet possessionem transfusa sit. Non enim erit obiicienda præscriptio temporis, ubi necessitas interest hostilitatis. *Johannes papa Paulino episcopo, fungenti lega[illegible]ne in Germaniam, & Pannoniam* [Papa VIII. forte circa A. D. 876. Romæ in Germaniam. Caput incert[illegible].] 16.Q.3.C.XXIII. Cod. de capt. & postlim. l. si quo & ib. l. fin. 9. diversarum.

VII. *Temporis non cu[illegible]it præscriptio, ubi furor hostilitatis incumbit.*

POrro si de annorum numero forte quis causatur, sciat, quia inter Christianos, & eos, qui unius fidei sunt [illegible] numerus certus affixus est. Ceterum ubi paganorum, & incredulorum furor in causa est [illegible], quantalibet prætereant tempora, juri non præjudicant ecclesiarum: quæ corporalia nescientes arma, solum Dominum & propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Verum si annorum prolixitas in talibus impediat, Deus ipse reprehendendus est, qui post cccc. & xxx. annos filios Israel de durissima servitute Pharaonis, & fornace ferrea liberavit: sed ipse per se noster Redemtor fuit, qui humanum genus post annorum millia de Inferni claustris eripuit. Ibid.C.XXIV.

TITULUS. XXIV

De sententia, & re judicanda.

RUBRICA. I

De forma, & modo, quo sententia proferenda est.

I. *Non præcipitanter, sed cum gravitate sententia proferenda est.*

Evaristus papa [epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 538.]

DEus omnipotens, ut nos a præcipitatæ sententiæ prolatione compesceret, cum omnia nuda, & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priusquam manifeste cognosceret quæ dicebantur. Unde ipse ait: *descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt antequam fiant; non ob aliud hæc & alia multa (quæ hic, prolixitatem vitantes, non inseruimus) per se inquirere dignatus est, nisi, ut nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis & judicandis negociis essemus, & ne mala quorumque prius quisquam præsumat credere, quam probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites simus, aut temere, indiligenterque indiscussa quæque quoquomodo judicemus, dicente veritatis voce: *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini*, & reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat; sed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium Sodomorum mala, quorum clamor ad cælum usque pervenerat, omnia sciens, prius nec credere, nec judicare voluit, quam ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret; multo magis nos, humani & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta judicia Dei, & hæc præcavere, & nullum ante veram judi-

3.Q.9.C.XX. Gregor. Moral. lib. XIX. C. XXIII. nunc XXV. §.46. Concil. Tribur. C. XXX. Genes. XVIII. 20. Matth. VII. 1.

Lib. sl. Pars I. Tit. xxiv. Rub. I. justamque probationem judicare, aut damnare debemus; manifeste Apostolo dicente Paulo: *tu quis es, qui judicas servum alienum? Suo enim domino stat, aut cadit*. Gregorius *Constantino Mediolanensi episcopo* [lib. VIII. epist. xxx. A. D. 600. Roma Mediolanum.]

II. *Res dubia non est desiniendo certa sententia.*

xi. Q. III. C. xxxiv. GRave satis est & indecens, ut in re dubia certa detur sententia.

III. *In dictandis sententiis rectores nullo modo furore ducantur.*

SUmmopere præcavendum est. *Supra lib. II. Par. I. Tit. IV. Rubr. IV. c. XI. pag. 404. Item Cod. l. VII. tit. de sent. ex breviculo recitandis Imper. Val. Valens, & Grat. A A A.* [A. D. 374.]

IV. *Sententia debet scriptis proferri.*

II. Q. I. C. VIII. STatutis generalibus jussimus, ut universi judices, quibus reddendi juris in provinciis permisimus facultatem, cognitis causis, ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adiicimus sanctioni, ut sententia, quæ dicta fuerit, cum scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur; nec ad rescissionem perperam decretorum appellationis solemnitas requiratur. *Item ex Concilio apud sanctum Medardum cap.* VIII. *Hincmarus Remorum archiepiscopus dixit* [A. D. 853. in Gallia, Concil. tomo VIII. pag. 83.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. IX. LEgum ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant, adeo, ut qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum sacerdotium provehitur, decreto manibus hominum roborato eligitur. Ordinatus autem a suis ordinatoribus literas accipere jubetur, qui etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libelli inscriptione aut recipitur, aut eiicitur. Sed & qui accusatur, aut excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sic in ceteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut sicut beatus Gregorius in commonitorio ad Johannem defensorem ex Romanis Lib. XI. epist. XIV. legibus sumens, scribit: *sententia, quæ sine scriptis profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur.*

VI. *Sententia debet proferri præmisso ordine judiciario.*

NOs in quemquam. *Supra eod. libro & parte Tit. III. Rubr. VIII. c. I. pag. 394. Constantinus Imperator* [c. T. lib. IX. tit. XL. A. D. 314. Hadrumeti in Africa.]

VII. *De eodem.*

Ibid. C. VI. Capit. Hadriani I. C. VII. JUdex criminosum discutiens, non ante sententiam proferat capitalem, quam aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes testes convincatur.

VIII. *Sententia proferri debet præsentibus partibus, & per contumaciam absentibus.*

CAveant judices. *Supra eod. libro & parte Tit. XII. Rubr. I. c. I. pag. 425. Calistus papa* [epist. Hidoriana II. c. V. Concil. tomo I. pag. 615. B.]

IX. *Reo absente accusator non audiatur.*

III. Q. IX. C. I. Cod. Theod. lib. IX. tit. VI. ne prater crimen majestatem, L. II. ABsente eo, quem accusare voluerit quispiam, accusatori non credatur, quia sine scripto difficile; per scriptum autem numquam recipiatur, quia per scripturam nullius accusare, vel accusari potest; sed propria voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, suam quisque agat accusationem.

X. *Absens nec accusari, nec judicari potest.*

ABsente adversario. *Supra eod. libro & parte Tit. XII. Rubr. I. c. IV. pag. 425.*

XI. *Al-*

XI. *Altera parte absente definitiva non feratur sententia.* I. n. II. Pars I. Tit. xxiv. Rub. II. & III.

Revera justus mediator. Supra lib. II. Parte I. Tit. XII. Rubr. I. c. V. pag. 425. *Zephyrinus* [epist. Isidor. in ... I. Concil. tomo I. pag. 604. B.]

XII. *In absentem non est ferenda sententia.*

Absens vero nemo judicet ..., quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges. *Hæc faciant capitula quæ posita sunt lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubrica* VI. & VII. *pag.* 392. 393. III. Q. IX. C. XIII.

RUBRICA. II

De his, quæ sententiam invalidant.

I. *Casus, in quibus non est necessaria appellatio.*

Gratianus

Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque libro, & eodem titulo L. XXVII. iidem Imperatores decreverunt: nominationes vero libellis, vel edictis factæ, citra concilium publicum non valent, de quibus nec appellare necesse est [Gratianus ibid. §. 2.] II. Q. VI. C. XLI. §. 1. Cod. lib. VII. tit. de appellationibus L. XXVII.

II. *De eodem.*

Definitiva quoque sententia, quæ condemnationem, vel absolutionem non continet, pro nulla habetur. Cod. lib. VII. tit. XLV. de senten. & interloc. ex L. IV.

III. *De eodem.*

Sententia, citra solitum ordinem judiciorum a præside prolata, auctoritatem rei judicatæ non obtinet.

IV. *De eodem.*

Si sententia lata fuerit contra res prius judicatas, a quibus provocatum non est, sententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non est necesse. Cod. lib. VII. tit. LXIV. quando provocare non est necesse L. I.

V. *De eodem.*

Si sententia contra jus scriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuisse, & testamentum jure fecisse dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam est necessarium auxilium provocationis. Si vero contra jus litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse pronunciatur, ad provocationis remedium oportet confugere. L. II. & com. ibid.

VI. *De eodem.*

Si plures judices dati sunt, & unus tantum ex his pronunciasse proponitur, non videtur appellandi necessitas fuisse, cum sententia firmitatem jure non obtineat. Eod. tit. L. quod si. L. IV. ibid.

VII. *De eodem.*

Cum certa ratione & fine judices multare possunt, si aliter contra statutum legis modum mulctam irrogaverint, quod contra jus gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi. Venales quoque sententias, quæ in mercedem a corruptis judicibus proferuntur, & citra interpositæ provocationis auxilium, infirmas esse decretum est. L. V. ibid. L. VII. ibid.

RUBRICA. III

Quibus ex causis sententia aliquando dicitur injusta.

I. *Injusta dicitur sententia, lata in criminosum, quæ non zelo justitiæ, sed ira aut odii livore profertur.*

[Gratianus]

Sententia aliquando est injusta ex animo proferentis, justa vero ex ordine, & causa. Aliquando justa ex animo & ordine, sed non ex causa; cum autem ex causa injusta fuerit, XI. Q. III. post C. XXV.

Lib. II. Pars I. Tit. xxiv. Rub. iv. & v. fuerit, aliquando nullum omnino in eo, qui accusatur, delictum est, quod sit damnatione dignum: aliquando non est in eo illud, supra quod fertur, sed ex alio nominandus est. Ex animo est injusta, cum aliquis, servata integritate judiciarii ordinis, in adulterum vel in quemlibet criminosum, non amore justitiæ, sed livore odii, vel pretio, aut favore adversariorum inductus, sententiam profert. *Unde Beda super epistolam Jacobi ait:* [mutuatis quidem ex Beda verbis, non vero sententia A. D. 720. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

Jacob.1.20. I*Ra enim viri justitiam Dei non operatur*; quia qui iratus in aliquem sententiam profert, etsi ille, quantum ad se, justam reportet sententiam, iste tamen, qui non amore justitiæ, sed livore odii in eum sententiam dedit, justitiam Dei, in quam perturbatio non cadit, non imitatur.

III. *Sententia justa non est, quæ est pro pretio extorta.*

QUi recte judicat. *Supra eod. libro & parte* Tit. IV. *Rubr.* IV. c. XII. *pag.*405.

IV. *Injusta est sententia lata in criminosum ira sive odii livore, non zelo justitiæ.*

IRa enim viri. *Supra in proximo* c. II.

V. *De eodem.*

[Gratianus]

XI. Q. III. post C. LXXIII. SEntentia est injusta ex ordine, quando non servato judiciali ordine, quilibet pro sua damnatur culpa. *Gregorius Constantino Mediolanensi episcopo* [lib. VIII. epist. XXX. A. D. 600. Roma *Mediolanum*.]

VI. *Injusta sententia est, quæ de incertis datur.*

Ibid. C. LXXIV. GRave satis est & indecens, ut in re dubia certa detur sententia.

RUBRICA. IV

De retractatione iniquæ sententiæ.

I. *Viribus caret sententia injuste prolata.*

Calistus papa [in epist. I. Isidoriana c. II. ad Benedictum, Concil. tomo I. pag. 610. E.]

Ibid. C. LXXXIX. INjustum judicium, & definitio injusta regio metu aut jussu, aut cujuscumque episcopi aut potentis, a judicibus ordinata, vel acta, non valeat. Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. Melior est enim in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio.

RUBRICA. V.

De tenenda omnino sententia rite prolata.

I. *Quod concordi sententia comprovincialium emanaverit, immobiliter permaneat.*

Gratianus

VI. Q. IV. post C. IV. SI omnium comprovincialium concordi sententia fuerit damnatus, manebit erga eum in immobilis censura. *Unde in Antiocheno Concilio legitur* [c. XV. ex interpretatione Isidori, A. D. 341 — sita in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 581. 586.]

II. *Epi-*

II. *Episcopus, qui ab episcopis suæ provinciæ, consonam reportaverit sententiam [illegible], ab aliis judicari non poterit.* Ixx. II. Pars I. Tit. xxv. Rubr. I. & II.

SI quis episcopus criminaliter [illegible] accusatus, ab omnibus, qui sunt intra provinciam, episcopis, acceperit unam, con[illegible]namque sententiam; ab aliis ulterius judicari non poterit, sed manere circa eum opor[illegible]t, tanquam convenientem, quæ ab omnibus prolata est, firmam ratamque senten[illegible]m. *Johannes Chrysostomus super epistol. ad Ebræos* [homil. IV. ad c. II. epist. ad Ebræos, forte [illegible] A. D. 404. CPoli.] vi. Q. iv. C. vi.

III. *Vincul[illegible] ecclesiastica non sunt contemnenda.* xi. Q. iii. C. xxxi

NEmo contemnat vincula [illegible]cclesiastica. Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc po[illegible]statem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

IV. *Excommunic[illegible] qui judicibus suis obtemperare noluerit.*

QUisquis probatus fuerit [illegible] *Supra eodem libro & parte Tit. XV. Rubr. II. c. I. pag. 431.*

RUBRICA. VI

De his, quibus subl[illegible]atur sententia, dicetur in titulo subsequenti.

TITULUS. XXV
De appellationibus.
RUBRICA. I
Quid est appellatio.

I. *Appellatio est remedium, quo causa vitiata sublevatur.*

Fabianus Papa [epist. III. Isidoriana c. II. Concil. tomo. I. pag. 646.]

LIceat appellatori vitiatam causam remedio appellationis sublevare. II. Q. vi. C. i. Cod. Theod. lib. xi. tit. de appellat. in interpr. leg. xv.

RUBRICA. II
De appellantibus.

I. *Quis potest appellare.*

Anacletus papa [epist. I. Isidoriana c. IV. Concil. tomo I. pag. 518.] Ibid. C. iii.

OMnis oppressus, libere sacerdotum (si voluerit) appellet judicium, & a nullo prohibeatur; sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ aut majora negocia orta fuerint, ad majorem sedem referantur, & si illic facile discerni non poterunt, aut juste terminari, ubi fuerit summorum congregatio (quæ per singulos annos bis fieri solet & debet) juste & Deo placite coram patriarcha, aut primate ecclesiastico, & coram Patricio sæcularia judicentur negocia in commune. *Tit. de appell. recipiend. vel non, Ulpianus lib. XLIX.* [l. I. circa A. D. 224. Romæ.]

II. *De eodem.* Ibid. C. xxx.

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negocium alienum gerunt, quod mox ratum habetur: sed etsi mater cum filii rem sententia versa animadverterit, provocaverit, pietati dans, dicendum est & hanc audiri debere, & si litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licet ab initio defendere non potest. *Scævola l. IV. regul. l. II. ibidem*

III. De

Lib. II. Pars I. Tr. XXV. Rubr. II.

III. *De eodem.*

II. Q. VI. C. XXX. §. 1.

ANte sententiam appellari potest, si quæstionem in civili negocio habendam judex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges hoc faciat. *Macer lib.* I. *de Appellat. L.* IV.

IV. *De eodem.*

Ibidem §. 2.

EJus, qui ideo causam agere frustratur, quod dicit, se libellum principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur; & si ob eam causam provocaverit, appellatio ejus recipi sacris constitutionibus vetatur. [Gratianus.]

V. *Quod appellatio facta ab initio prodest etiam aliis in eodem crimine condemnatis.*

Ibid. C. XXX. §. 19. L. 1. Cod. si unus ex pluribus appellet. L. II. eod.

QUandoque unam, & eandem plures simul reportant condem nationem, nec diversitas factorum separationem accipit; quo casu si omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio justa pronunciata fuerit, emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si autem unus tantum appellavit, ejusque appellatio justa pronunciata est, ei quoque prodest, qui non appellavit. Quod si ætatis auxilio unus contra sententiam restitutionem impetraverit; majori, qui suo jure non appellavit, hoc rescriptum non prodest.

RUBRICA. III

Ad quem possit appellari.

I. *A minori ad majus tribunal appellatur.*

Julius papa [in rescripto Isidoriano ad Orientales c. XXII. Concil. tomo II. pag. 489.]

Ibid. C. IX. Concil. Carthag. III. C. X. Capit. Hadriani I. C. XLII.

PLacuit, ut a quibuscumque judicibus ecclesiasticis ad alios judices ecclesiasticos (ubi est auctoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur. *Victor* [papa in epist. Isidoriana I. c. III. Concil. tomo I. pag. 593. C.]

II. *Primatis, aut universalis ecclesiæ sedem appellet qui gravatur a proprio metropolitano.*

Ibid. C. VIII. Capit. Hadriani C. VI.

SI quis putaverit, se a proprio metropolitano gravari, apud patriarcham vel primatem diœcesos, aut penes universalis Apostolicæ ecclesiæ judicetur sedem. *Gratianus* [imo Novella XXIII. c. III. A. D. 536. CPoli.]

III. *De eodem.*

II. Q. VI. C. XXVIII. §. 2.

ILlud etiam in III. capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, novitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas ita magistratus digesserit, ut alii majores, alii medii, alii minores sint, & appellationes a minoribus judicibus non solum ad maximos judices remitterentur, sed ad spectabilium judicum tribunal, quatenus & ipsi, sacro auditorio adhibito, litem exercerent, novitas autem hoc dereliquerit; evenit, ut super minimis causis maximi nostri judices inquietentur, & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendiis, ut forsitan totius litis æstimatio ad sumtus judiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Ægyptiaco tractu, vel adjunctaei utraque Libya, provocatio speratur usque ad X. librarum auri quantitatem, non in hanc regiam urbem eam venire, sed ad præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris; nulla ei post definitivam sententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diœcesi, vel Pontica tale aliquid emerserit, usque ad prædictam quantitatem X. librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, comites forte, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputavimus, remittantur; quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri cognitoris intercedant, & causas, sine spe quidem appellationis, Dei tamen, & legum timore perferant decidendas. *Sixtus papa* [seu potius Felix II. epist. I. Isidoriana c. XIX. Concil. tomo II. pag. 854.]

IV. *Ad*

IV. *Ad Romanam sedem indistincte appellatur.*

QUoties episcopi a suis comprovincialibus, vel metropolitano se putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut suarum rerum ablatione libere liceat ire: & dum præscriptam Romanam matrem appellaverint ecclesiam, aut ab ea se audiri poposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes surripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequam eorum causa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit. Lib. II. Pars I. Tit. XXV. Rubr. IV. & V. II. Q. VI. C. XVI. Concil. Sardic. Can. & VII.

Ad hæc faciunt XIV. capitula supra posita lib. I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* III. *pag.* 21.

RUBRICA. IV

I. *A quibus non est appellandum.*

CUncta per mundum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* III. c. XXV. *pag.* 25. *In Concilio Milevitano* [c. XXIV. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1543. D.]

II. *A quibus judicibus provocare non licet.*

A judicibus, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare. II. Q. VI. C. XXXIII.

III. *Ab executore sententiæ, nisi modum excedat, appellari non potest.* Concil. Afric. C. LXXXIX.

[Gratianus.]

AB executione sententiæ appellari non potest, nisi forte executor sententiæ modum judicationis excedat. *In Africano Concilio* [sub Innocentio I. c. LXIII. A. D. 407. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1113.] Ibid. C. XII. §. 26. L. V. Cod. quorum appellat. non recip.

IV. *Non licet appellari ab eis, ad quos provocatum fuerit.*

SI autem fuerit provocatum, eligat qui provocaverit, judices, & cum eo ille, contra quem provocaverit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare. Ibid. C. XXXIX.

RUBRICA. V

De tempore appellationis, & executionis ejusdem.

I. *Quod ante datam sententiam, vel post, appellari potest.*

[Gratianus]

TEmpus vero appellationis est ante datam, vel post datam sententiam. Quoties enim quis se gravari senserit, libere post appellare. *Fabianus papa* [in epist. Isidoriana III. c. II. Concil. tomo I. pag. 646.] Ibid. post. C. XIV.

II. *Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinavit.*

LIceat etiam in criminalibus causis appellare, nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio sententia destinarit. *Idem* [eod. cap. ibid.] Ibid. C. XX. Cod. Theod. lib. XI. tit. XXX. in interpret. L. XX.

III. *Ante datam sententiam licet alicui appellare.*

SIquis judicem adversum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat. *In Theodosianis legibus* [imo in sententiis Julii Paulli ex interpret. Aniani lib. V. tit. XXXIII. c. I.] Ibid. C. XXI.

IV. *Post datam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat.*

PRopter superfluam appellatorum licentiam, nec in retractandis sententiis liberum habere arbitrium videantur; & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt, ut quicumque apud judicem, qui causam ejus audivit, appellare, & ad alium judicem appellare voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipsis quinque diebus ad judicem, ad quem provocaverit, sine aliqua dissimulatione perveniat; & ipse dies, quo Ibid. C. XXII.

Lib. II. Pars I. Tit. XXX. Rubr. V. quo accepit literas, in his quinque diebus specialiter computetur. Quod si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spacium dierum, quo iter agi possit, computetur. *Imperator Justinianus Augustus* [in Novella XXIII. in præf. A. D. 536. CPoli.]

V. *Intra X. dies appellationis remedium conceditur.*

II. Q. VI. C. XXVIII. ANteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maxime hæc circa appellationes facientes, & in præsenti ad hujusmodi beneficium pervenire, duximus esse necessarium. Antiquitate etenim cautum erat, *ut si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: sin autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduum proximum eam extendi.* Ex rerum autem experientia invenimus, hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse provocationes porrigendas, in promtum periculum incidisse, & biduo transacto causas perdidisse. Unde necessarium duximus, hujusmodi rei competenter mederi: & sancimus, omnes appellationes sive per se, sive per procuratores, seu per defensores, vel curatores, & tutores ventilentur, posse intra X. dierum spacium, a recitatione sententiæ enumerandum, judicibus ab his, quorum interest, offerri, sive magni, sive minores sunt, excepta videlicet sublimissima prætoriana præfectura, ut liceat homini intra id spacium plenissime deliberare sive appellandum ei sit, sive quiescendum, ne timore instante, opus appellatorium frequentetur; sed sit omnibus inspectionis copia, quæ & indiscussos hominum calores potest refrænare. *Dig. tit. quando appellandum sit* [l. 1. §. biduum, circa A. D. 224. Romæ.]

Ibid. C. 9.

VI. *De eodem.*

Ibid. C. XXIX. BIduum, vel triduum appellationis, ex die sententiæ latæ computandum erit. Quid ergo si sententia fuerit sub conditione dicta, utrum ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an vero ex die, quo conditio sententiæ extitit? Sane quidem non est sub conditione sententia dicenda; sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est utile statim tempora ad appellandum computari debere. [Scævola lib. IV. Regularum lib. 1. Digest. lib. XLIX. tit. VI. de appellat. circa A. D. 224. Romæ.]

VII. *De eodem.*

II. Q. VI. C. XXX. ANte sententiam appellari potest, si quæstionem, in civili negocio habendam, judex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges faciat; *Macer lib. I. de appellat. L. IV.*

VIII. *De eodem.*

EJus, qui ideo causam agere frustratur, quod dicit, se libellum principi dedisse, & sacrum rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam causam provocaverit, appellatio ejus recipi, sacris constitutionibus vetatur [Gratianus.]

IX. *De eodem.*

Ibid. post C. XL. TEmpus autem exequendæ appellationis, annus est, vel si justa causa intercesserit, biennium.

X. *Quod appellatione pendente, nihil sit innovandum.*

QUoties episcopi a suis comprovincialibus. *Supra Rubr.* III. c. IV. *pag.* 465.
[Ulpianus in l. VII. Digest. lib. XLIX. tit. VII. c. A. D. 224. Romæ.]

XI. *De eodem.*

Ibid. C. XXXI. §. 1. APpellatione interposita sive ea recepta fuerit, sive non, medio tempore nihil innovari oportet.

R U-

RUBRICA. VI
Quoties licitum sit appellare.

I. Tertio in una & eadem causa sub eisdem capitulis, appellare non licet.

Cod. tit. non liceat &c. [Gratianus.]

IMperator Justinianus scribit: si quis in quacumque lite iterum provocaverit, non liceat ei tertio in eadem lite super eisdem capitulis provocatione uti; vel sententias excellentissimorum præfectorum prætorio retractare: licentia danda litigatoribus, arbitro dato, ipsius audientiam, qui eum dedit, ante litis contestationem invocare, & hujusmodi petitione minime provocationis vim obtinente. II. Q. VI. C. XXXIX. Cod. lib. VII. tit. LXX. ne liceat in una eademque caussa tertio provocare. L. unica.

RUBRICA. VII
De forma appellationis.

[Gratianus.]

FOrma vero appellantis ante sententiam hæc est. *Ego Adbelinus sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) sentiens, me prægravari a domino Gualterio sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopo, Romanam sedem appello, & Apostolos peto.* Si vero post datam sententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi. *Ego A. sanctæ Rheginæ ecclesiæ minister (licet indignus) contra sententiam domini Gualterii sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopi, injuste in me latam, pridie Kalendas Maii anno Domini incarnationis* MCXLI. *Indict.* IV. *Romanam sedem appello, & Apostolos peto.* Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, sic appellabunt: *ego G. & P. Syndici canonicorum S. B. E. sentientes nos prægravari; vel contra sententiam* &c. *Romanam sedem appellamus, & Apostolos postulamus.* Et hujuscemodi appellationes in scriptis fieri debent. Ad judicium autem alterius fidei catholico appellare non licet. Ibid. C. XXXI.

RUBRICA. VIII
De literis dimissoriis.

I. A quo appellatur ad quem appellatum fuerit, dimissoriæ literæ dirigantur.

In Theodosianis legibus sic statutum invenitur [imo Digestorum lib. L. tit. XVI. de verb. signific. l. CVI. paullo aliter, circa A. D. 224. Romæ.]

AB eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoriæ literæ dirigantur, quæ vulgo *Apostoli* appellantur: quarum postulatio & acceptio intra quinque dies ex officio finienda est. [Marcianus lib. II. de appellat. tit. de libellis dimissoriis, l. unica. Digestorum lib. XLIX. tit. VI. circa A. D. 234. Romæ.] Ibid. C. XXIV.

II. De eodem.

POst appellationem interpositam literæ dandæ sunt ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est sive principem, sive quem alium: quas literas *dimissorias*, sive *Apostolos* appellant. Sensus autem literarum est talis: *appellasse, puta, Lucium Titium a sententia Illius, quæ inter illos dicta est.* Sufficit autem petiisse intra tempus dimissorias instanter, & sæpius, ut & si non accipiat, idipsum contestetur. Nam instantiam repetentis dimissorias, constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit, qui debebat dare literas, quominus det, ne hoc accipienti noceat. *Gratianus.* Ibid. C. XXXI.

III. De eodem.

FOrma Apostolorum hæc est: *ego Ille sanctæ Bononiensis ecclesiæ episcopus te presbyterum Rolandum cappellanum sancti Apollinaris, quam appellasti ad Apostolicam sedem, ab observatione mei judicii his Apostolis dimitto.* Ibidem.

IV. De

IV. *De eodem.*

Lp. II. Pars I. T.I. xxv. Rvaa. 32. & x. — II. Q. vi. C. xxi. §. 21. — Cod. lib. vii. tit. lxii. de appellat. l. xxiv. — L. xxxi. si appellationem in fine eod. — L. litigatoribus. xiv. ibid.

JUdicibus autem non solum suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita, verum etiam XXX. dierum spacia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ gesta, una cum relatione litigatoribus convenit præstari. Similiter arbiter appellationem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit. Litigatoribus vero copia est etiam non scriptis libellis illico voce appellare, cum res judicata poposcerit, tam in civilibus, quam in criminalibus causis.

RUBRICA. IX

De libertate desistendi ab appellatione.

I. *Appellans libertatem habet desistendi ab appellatione.*

Gratianus

Ibid. post C. xxi. SI vero is, qui appellavit, pœnitentia ductus, ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur; sicut in VII. libro Codicis tit. de appellat. lib. XXVIII. Imperatores Arcadius, & Honorius statuisse leguntur: *si quis libellos appellatorios ingesserit, sciat, se habere licentiam arbitrium commutandi, & suos libellos recuperandi, ne justæ pœnitudinis humanitas amputetur.*

RUBRICA. X

De non deferentibus appellationem.

I. *De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur.*

Gregorius scribit omnibus per diversas provincias [Papa iv. epist. i. circa A.D. 835. Roma in Gallias Concil. tomo vii. pag. 1571.]

Ibid. C. xi. DEcreto nostro vestram rogantes caritatem mandamus, ut si aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum Aldricum Cenomanensis ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentaverit, ut honoretur beati Petri Apostolorum principis memoria, ecclesiæque Romanæ, cui præsedit, privilegium, nostri nominis auctoritas, liceat illi post auditionem primatum diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra auctoritate aut ante nos, aut ante Legatos nostros ex latere missos juxta patrum decreta suas exercere atque definire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid (quod absit) grave, intolerandumque ei objectum fuerit, nostra erit expectanda censura, ut nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ ecclesiæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quam ab ejus ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum; quæ vices suas ita aliis impertivit ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. *Et infra.* Si autem (quod non arbitramur) a quoquam secus præsumtum fuerit, ab officio cleri submotus, Apostolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur; ne lupi, qui sub specie ovium subintraverunt, bestiali sævitia quosque audeant lacerare: & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant. *Julius papa* [seu potius Vigilius papa in epist. Isidoriana II. c. vii. ad Eutherium in fine. Concil. tomo v. pag. 313.]

II. *Judicia appellantium ab eis sunt audienda, ad quos appellatur.*

Ibid. C. xii. QUi se scit aliis esse præpositum, non moleste ferat, aliquem sibi esse prælatum. Ipsa namque ecclesia, quæ prima est, ita reliquis ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Apostolicam sedem episcoporum judicia, & cunctarum majorum negocia causarum eidem sanctæ sedi reservata esse liquet, præsertim cum in his omnibus ejus semper sit expectandum consultum: cujus tramiti siquis obviare tentaverit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sedem noverit redditurum. *Item. Cum Nicolaus papa Hincmarum Remensem Archiepiscopum invehatur, qui* Ro-

Rothadum episcopum appellantem an Apostolicam sedem damnare ausus est, ita dicens. [epist. xxi. A. D. 865. Romae in Gallicm. Conc. il. tomo vii x. pag. 795.]

III. *De Remensi archiepiscopo qui Romanam sedem appellantem ausus est judicare.*

Arguta sapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depositionis adversus Rhotadum assumsit, & abitinere Apostolicae sedis removit, & continuatim Apostolicam sedem appellantem damnavit, & carcerali custodiae mancipavit. *Et infra.* Privilegia tamen Apostolicae sedis vos oblivioni tradere nullatenus debuistis: quibus venerandi canones judicia totius ecclesiae ad hanc deferri jubent. *Et infra.* Haec quippe nos in Rothado idcirco noveritis operatos, ut privilegia sedis Apostolicae, quae male a vobis violata videbantur & a nobis tot impensis laboribus vestra resistente contumacia, recuperari non possint, auctoritate Apostolica, & cana patrum deliberatione pristino tandem genio, & proprio decorentur honore. *Gratianus.* II. Q. vi. C. xii.

IV. *De eodem.*

Patet ergo, quod nulli appellanti sunt induciae denegandae. Ceterum si causa frustratoriae dilationis appellaverit, a judice, ad quem provocatum fuerit, condemnabitur. *Ibid. post C. xiv.*

V. *De eodem.*

Quoties episcopi a suis. *Supra hoc eodem Titulo Rubr.* III c. IV. *pag.* 465.

RUBRICA. XI

De injuste & frustra appellantibus.

I. *De his, qui causa dilationis appellant.*

In Theodosianis legibus sic statutum invenitur [imo in sententiis Julii Paulli ex interpretatione Aniani tit. xxxv. c. II. A. D. 506. Romae.]

Quicumque non confidentia justae causae, sed causa afferendae morae, ne contra eum sententia proferatur, appellaverit, vel si de facto suo confessus, ne addicatur, appellare voluerit, hujusmodi appellationes non recipiuntur. *Item* [ibid. tit. xxxvii. c. I. ex Paullo, circa A. D. 224. Romae.] *Ibid. C. xxv.*

II. *Injuste appellans, omnino puniendus est.*

Omnino puniendus est, ut quoties injusta appellatio pronunciatur, sumtus, quos dum sequeretur adversarius, impendit, reddere cogatur, non simplos, sed quadruplos. *Item* [ibid. tit. xxxvi. c. I. ex interpretatione Aniani, circa A. D. 506. Ibid.] *Ibid. C. xxvii.*

III. *Cum possessor appellat, dum eventus causae dubius est, possessionis fructus sequestrentur.*

Quoties post auditam causam judici possessor appellat, fructus possessionis, de qua agitur, dum secundae audientiae eventus dubius est, merito sequestrantur. Nam si petitor appellaverit, hoc ab eo postulari non potest, quia non potest sequestrari quod non habet. *Si propter praedia urbana*, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturae etiam, si de naviagatur, deponi solent. *Ibid. C. xxviii.*

RUBRICA. XII

De his, quorum appellatio non recipitur.

I. *Nec contumacis in absentia condemnati, nec notorii malefactoris recipitur appellatio.*

Gratianus

Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non enim potest recipi ejus appellatio, qui per contumaciam absens, cum ad agendum causam vocatus esset, nego- *Ibid. C. xxx. §. II.*

Lib. II. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

gocio prius summatim perscrutato, condemnandus est. * Nullus etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium, scelusque confessus audiatur appellans: & hoc in notoriis. In occultis autem, si testibus productis, instrumentis prolatis, aliisque argumentis præstitis, sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnatus est, aut minime voce sua confessus sit, aut formidine tormentorum territus contra se aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur. Nulli quoque officialium a sententia proprii judicis provocatio tribuatur, nisi in eo tantum negocio, quod civili ratione super patrimonio forte apud proprium judicem inchoaverit. Quoties etiam fiscalis calculi satisfactio postulatur aut tributum exposcitur, aut publici, vel etiam privati debiti evidentis, convicti redhibitio flagitatur, appellatione exclusa necessario in contumacem vigor judiciarius exercetur. *Gratianus*, [ex Ulpiano in Digestorum lib. XLIX. tit. VII. nihil *innovari appellatione interposita*, lege unica §. 2. circa A. D. 224. *Romæ*.]

Cod. lib. VII. tit. LXV. quorum appellat. non recip. l. 1.

* L. observare, eod.

§. sicut *eadem lege*.

II. *Propter plura facinora condemnatus, si a majori appellaverit, præmissis aliis, recipienda est appellatio; si vero a minori, non.*

II. Q. VI. C. XXXI. §. 1.

SI quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellavit, propter quædam non, utrum differenda pœna ejus sit, an non, quæritur. Et si quidem graviora sunt crimina, ob quæ appellatio interposita est, levius autem id, propter quod non appellavit, recipienda est omnino appellatio, & differenda pœna. Si vero graviorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum, omnino pœna imponenda est.

PARS · II · LIBRI · II

De contractibus humanis.

TITULUS . I

De precariis.

RUBRICA . I

De forma & modo, quo precariæ fieri debeant.

I. *Ecclesiasticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.*

Ex Concilio Mediomatricis [imo Meldensi c. XXII. ex Bellovacensi A. D. 845. in *Galliа*, Concil. tomo VII. pag. 1817.]

X. Q. II. C. IV.

Capitul. A. D. 743. C. II.

PRecariæ a nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio; duplum accipiatur ex rebus ecclesiæ, in suo tantum, qui dederit, nomine, si res proprias, & ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario usu in suo quis tantum nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, ut rerum ecclesiasticarum dispensatorem, non ut propriarum largitorem. Decrevit etiam sancta synodus, & imperialis auctoritas denunciat, ut a nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & sanctis ejus dicatis: cum ratio & usus obtineat, neminem, cui non vult, contra utilitatem & rationem cogi, de proprio facere beneficium. Nec commutationes rerum, vel mancipiorum ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia & regio consensu facere præsumat. *In VII. Concilio Toletano legitur* [imo VI. c. A. D. 638. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1744.]

II. *Precariæ cum fiunt, sunt in scripta redigendæ, ne retentione diuturna præjudicium ecclesiæ generetur.*

XII. Q. II. C. XXXII.

SÆpe fit, ut proprietati originis obsistat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut si quis clericorum stipendium de rebus ecclesiæ cujuscumque episcopi percepit largitate, sub precariæ nomine debeat professionem scribere, ut nec per retentionem diuturnam præjudicium afferat ecclesiæ; & quæcumque in usu perceperit, de-

debeat utiliter laborare; ut nec res divini juris videantur aliqua occasione negligi, & subsidium ab ecclesia, cui deserviunt, percipere possint clerici. Quod si quis eorum contemserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare. Lib. II. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

RUBRICA. II
De tempore, quo precariæ renovandæ veniunt.

I. *Precariæ de quinquennio in quinquennium debent renovari.*

Ex Concilio Bellovacensi [potius Meldensi c. xxii. in fine, A. D. 845. in Gallia, Concil. tomo vii. pag. 1818.]

PRecariæ de quinquennio in quinquennium renoventur, secundum antiquam consuetudinem, [Lotharius in legibus Langobard. lib. III. tit. x. leg. II. c. A. D. 844.] x. Q. II. C. v.

RUBRICA. III
De revocatione precariarum, irrationabiliter factarum.

I. *Precariæ, irrationabiliter factæ, sunt revocandæ.*

DE precariis, quæ a rectoribus ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se, suosque successores pœna gravi obligabant, ut facta ipsorum nequivissent dissolvere; præcipimus, ut nemo successor in antecessoris sui pœna sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ecclesiæ ejusdem revocentur. Ex Concilio Mediomatricis [potius Meldensi c. xxii. A. D. 845. in Gallia, Concil. tomo vii. pag. 1828. A.] Ibid. C. vi.

II. *Rescindantur precariæ & commutationes, ab invasoribus factæ.*

PRecariæ & commutationes, tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca episcoporum occupaverunt, rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica vel civili, si faciendæ sunt, fiant. xii. Q. II. C. xxiv.

TITULUS. II
De emtione, & vendizione.

RUBRICA. I
De his, quæ in emtione, & venditione damnantur.

I. *Turpe lucrum sequitur qui minus emit, ut pluris vendat.*

Julius papa [imo ex capitularibus lib. I. c. cxxv. & lib. v. c. ccLxv. A. D. 806. Noviomagi.]

QUicumque tempore messis vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum V. G. de duobus denariis comparat modium unum, & servat usque dum vendatur denariis quatuor, aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Ex Concilio Tarraconensi [c. II. A. D. 516. in Hispania, Concil. tomo iv. pag. 1565.] xiv. Q. iv. C. ix. Concil. Paris. A. 836. Cap. II.

RUBRICA. II
Quibus personis maxime prohibetur studium emendi vilius, & vendendi carius.

I. *Qui volunt esse in clero, a studio negociationis abstineant.*

CAnonum statutis firmatum est, ut quicumque in clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non utatur: quod si exercere voluerit, cohibeatur a clero. Ex Concilio Martini papæ [Bracarensi c. xxii. c. A. D. 572. ibidem, Concil. tomo v. pag. 912.] Ibid. C. III.

II. *Alle-*

II. *Alienetur a clero, usuras, aut superabundantiam exigens.*

Lib. II. Part. II. Tit. XXIII. Rub. I. II. III. & IV. — XIV. Q. IV. C. IV. — Psal. XIV. 5.

SI quis oblitus timorem Domini, & sanctarum scripturarum, quæ dicunt: *pecuniam suam non dedit ad usuram*; post hanc cognitionem magni Concilii, fœneraverit, vel centesimas exegerit, aut ex quolibet negocio turpe lucrum quæsierit, aut per diversas species vini vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa susceperit, de gradu suo dejectus, alienus habeatur a clero.

TITULUS. III

De rerum permutatione.

RUBRICA. I

De auctoritate, qua permutationes ecclesiarum, aut monasteriorum fieri possunt.

I. *Nulli liceat in suum jus monasterium convertere, sed alii tantum ad ordinandum illud tradere valeat.*

Ex decreto Silvestri papæ [imo ex capitularibus lib. V. c. CCCXXXVI. forte c. A.D 810.]

XVI. Q. VII. C. XI. NEmini regum, aut cuiquam hominum in proprium jus liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium, vel commutare, nisi cum alio monasterio, vel quocumque commercio vendere: quod si factum fuerit, non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum. *Ex decreto Bonifacii* [ita referunt Burchardus lib. III. c. XXVI. Ivo P. III. c. XXXI. forte c. A. D. 741. in *Germania*.]

II. *Episcopi & fratrum consilio monasterium ad meliorandum alii supponere quisquam non prohibetur.*

Ibidem C. XII. SI quis vult monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum consilio episcopi, & fratrum suorum, & dimittat presbyterum in priori loco ad ministeria ecclesiæ.

RUBRICA. II

De causa, propter quam permutationes fieri possunt.

SI quis vult monasterium. *Supra Rubrica præcedenti, proximo* c. II.

Augustinus [habent Burchardus lib. III. c. XC. & Ivo P. III. c. XXX. Caput incertum.]

III. *Quibus ex causis loca sanctorum mutanda sunt.*

De consecrat. Dist. I. C. XXXVI. TRibus ex causis loca sanctorum transmutanda sunt. I. cum necessitas persecutorum loca eorum gravaverit. II. cum difficultas locorum fuerit. III. cum malorum societate gravantur.

RUBRICA. III

De auctoritate, qua personarum, scilicet prælatorum, mutationes fieri possunt.

Similiter, ut proxime supra, Titulo III. *Rubrica* I.

RUBRICA. IV

De causis, in quibus convenienter hujusmodi mutationes fiunt.

MUtationes episcoporum scitote. *Supra Lib.* I. *Parte* II. *Tit.* X. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 89

I. *De*

II. *De eodem.*

Scias, frater dilectissime. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* X. *Rubr.* I. *c.* II. *pag.* 89.

III. *De eodem.*

Omnis, qui gemebat. *Supra ibidem Rubr.* II. *c.* I. *pag.* 89.

TITULUS IV

De bello.

RUBRICA I

An militare, sive bellare sit licitum.

I. *Arguitur, quod bellare, sive ulcisci non liceat.*

[Gratianus.]

Quod militare alienum videatur ab Evangelica disciplina, hinc videtur posse pro- xxiii. Q. 1. in principio
bari, quia omnis militia vel ob injuriam propulsandam, vel propter vindictam
inferendam est instituta; injuria autem vel a propria persona, vel a socio re-
pellitur: quod utrumque evangelica lege prohibetur. Cum enim dicitur: *siquis te per-* Matth. v. 39.
cusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram. Et iterum: *qui angariaverit te mille* Ibid. 41.
passus, vade cum eo duo millia. Item cum Apostolus dicat: *non vos defendentes, carissimi,* Rom. xii. 19.
sed date locum iræ; quid aliud prohibetur, quam propriæ personæ injuriam repellere?
Item. Cum, Petro gladio Magistrum defendenti dixerit Christus: *converte gladium* Matth. xxvi. 52. 53.
tuum in vaginam: an putas quia rogare non possim patrem meum, & exhibebit mihi
plusquam XII. *legiones Angelorum*; denique sicut de beato Andrea legitur, cum fieret In actis martyrii ipsius.
concursus populorum, ut de manibus iniqui judicis eum exciperent, & ab injuria mor-
tis illum defenderent; ipse contra & exemplo, & verbo patientiam docens, rogabat
eos, ne suum martyrium impedirent; quid aliud monemur, quam, sicut proprias, ita
& sociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad
similia ferenda animum præparare? *Item*. Cum in Proverbiis dicatur: *mihi vindictam,* Deut. xxxii. 43.
& ego retribuam dicit Dominus. Item. Cum in Evangelio dicatur: *nolite judicare, ut* Matth. vii. 1.
non judicemini. Item. Cum paterfamilias dicat servis volentibus colligere zizania:
sinite, utraque crescere usque ad messem, & tunc dicam messoribus: colligite zizania, & Matth. xiii. 30.
alligate in fasciculos ad comburendum. Item. Cum rex ille, qui nuptias fecerat filio
suo, missis exercitibus suis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas pro-
phetarum, & Apostolorum, qui vocati ad nuptias, venire contemserunt credendo.
Item. Cum Paulus Apostolus dicat epistola ad Romanos: *nolite judicare invicem*. Rom. xiv. 13.
Item. *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo Domino stat, aut cadit. Sive ergo* Ibid. 4.
vivimus, sive morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, Ibid. 8. & seq.
ut & vivorum, & mortuorum dominetur; in his omnibus quid aliud præcipitur, quam
ut vindicta delinquentium divino reservetur examini? Cum ergo, ut supra dictum est,
militia videatur instituta vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam,
utrumque autem lege evangelica prohibeatur, apparet, quod militare peccatum est.
Hinc & Gregorius ait [imo Origenes, Rufino interprete, homil. xv. super Josue circa A.D. 217. in Ægypto.]

II. *Bella carnalia bellorum spiritualium figuram gerunt.*

Nisi bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gererent, numquam (ut xxiii. Q. 1. C. 1.
opinor) Judaicarum historiarum libri discipulis Christi, qui venit pacem doce-
re, legendi in ecclesiis, fuissent ab Apostolis traditi. Quo enim eis bellorum proficeret
ista descriptio, quibus dicitur ab Jesu: *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis?* Jo. xiv. 27.
Et quibus per Apostolum jubetur, & dicitur: *non vosmetipsos vindicantes, sed magis* 1. Cor. vi. 7.
inju-

injuriam percipite, & magis fraudem patimini? Unde denique sciens Apostolus nulla nobis jam ultra bella esse carnaliter peragenda, sed animæ certamina contra spiritales adversarios desudanda, velut magister militiæ præceptum dat militibus Christi, dicens: *induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus astutias diaboli*. Augustinus *in Sermone de puero Centurionis* [imo epist. cxxxviii. c. II. §. 12. & 13. ad Marcellinum al. epist. v. c. A. D. 412. in *Africa*.]

Lib. II. Pass. II. Tit. IV. Rubr. I.

Eph. VI. 11.

III. *Præcepta patientiæ virtute animi, non ostentatione corporis servanda sunt.*

XXIII. Q. 1. C. I. PAratus debet esse homo justus, & pius patienter eorum malitias sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitia se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quam ad opus, quod in aperto fit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus) hinc liquido ostenditur, quod ipse Dominus Jesus (exemplum singulare patientiæ) cum percuteretur in faciem, respondit: *si male dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me cædis?* Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne qui fecerat injuriam, augeret, & tamen paratus venerat non solum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, a quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens: *pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*: nec Paulus Apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implesse, ubi etiam percussus in faciem, dixit principi sacerdotum: *percutiet te Deus, paries dealbate. Sedes judicare me secundum legem, & contra legem jubes me percuti*. Et cum a circumstantibus diceretur: *injuriam facit principi sacerdotum*; irridens eos, admonere voluit quid dixerit, ut qui saperent, intelligerent, jam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatum, hoc est hypocrisim sacerdotii Judæorum. Ait quippe: *nesciui, fratres, quia princeps est. Scriptum est enim: principi populi tui non maledices*. Cum procul dubio qui in eodem populo creverat, atque in lege fuerat eruditus, illum principem sacerdotum nescire non posset; nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quod nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda, ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. Agenda sunt autem multa, etiam cum invitis benigna, quadam asperitate plectendis, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. *Et infra*. Nam in corripiendo filio, quamlibet aspere, nunquam profecto paternus amor amittitur. Fit tamen quod nolit, & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. Ac per hoc si terrena ista respublica præcepta Christiana custodiat, & ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur; quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. *Et paullo post*. Nam si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius consilium salutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis: *neminem concusseritis: nulli calumniam feceritis. Sufficient vobis stipendia vestra*: quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. *Item ejusdem ad Bonifacium* [epist. clxxxix. §. 4. alias epist. ccv. c. A. D. 418. in *Africa*.]

Jo. XVIII. 23.

Luc. XXIII. 34.

Act. XXIII. 3.

Exod. XXII. 28.

Augustin. ibid. §. 14.

Ibid. §. 15.

Luc. III. 14.

IV. *In bellicis armis multi possunt placere Deo.*

XXIII. Q. 1. C. III. NOli existimare, neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis ministrat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam illius plurimi temporis justi. In his erat & ille centurio, qui Domino dixit: *non sum dignus, ut intres sub tectum meum*. *Et infra*. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipsa corporalis, donum Dei est. Sic enim cogitabis de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur; quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet a necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum exerceatur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem vincendo perducas. *Beati enim pacifici*, ait Dominus, *quoniam filii Dei vocabuntur*. Si autem

Matth. VIII. 8.

Augustin. ibid. §. 6.

Matth. V. 9.

Nov quanto autem pax humana tam dulcis est pro temporali salute mortalium, quanto est dulcior pax divina pro æterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas deprimat, non voluntas. Sicut bellanti, & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur; maxime in quo pacis perturbatio non timetur. Lib. II. Pars II. Tit. v. Rubr. II.

RUBRICA. II

De his, quæ in bello commendabilia sunt, & quæ reprehensibilia.

I. Quæ observanda in bello sunt.

HOc ergo primum cogita. *Supra in Rubrica præcedenti* c. IV. *pag.* 474. *Augustinus contra Manichæos* [lib. xxii. contra Faustum c. lxxiv. & lxxv. c. A. D. 402. in *Africa*.]

II. Quæ sunt in bello jure reprehendenda.

QUid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia his sunt, quæ in bellis jure culpantur, quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversus violentiam resistentium (sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis, cum in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire, juste ipse ordo constringit; unde neque Johannes ab armis jubet discedere milites, & Christus tributa Cæsari monet reddi; quia propter bella necessaria militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium apud principes sit. *Et infra*. Sed si humana cupiditate bellum geritur, non nocet sanctis, in quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non enim est potestas, nisi a Deo, sive jubente, sive sinente. Ergo vir justus, si forte etiam sub rege homine, etiam sacrilego, militet, recte potest, illo jubente, bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem ostendat ordo serviendi. *Idem de verbis Domini tract.* XIX. [potius ex eo Beda & Glossa ordinaria in Luc. c. iii. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

XXIII. Q. 1. C. iv. — Luc. iii. 14. — Matth. xxii. 21. — Jo. xix. 11. — Rom. xiii. 1.

III. Militare non est peccatum.

MIlitare non est delictum, sed propter prædam militare, peccatum est; nec rempublicam gerere criminosum est; sed ideo gerere rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne, dum sumtus quæritur, prædo grassetur. *Item*. Dixit ipse Dominus: *reddite quæ sunt Dei Deo, & quæ Cæsaris Cæsari*. Igitur, quod Cæsar præcipit, ferendum est; quod imperator indicit, tolerandum est; sed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infra*. Interrogaverunt Johannem milites: *quid faciemus & nos?* Ait illis Johannes: *neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; sed contenti estote stipendiis vestris*. Hic jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur; sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles ascribitur: atque ideo hæc sententia potest dici (V. G.) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicumque sibi stipendia, publice decreta, consequitur, si amplius quærit, tanquam calumniator & concussor, Johannis sententia condemnatur. *Idem de diversis ecclesiæ observationibus* [potius sententia est sumta ex lib. xix. c. xix. §. 1. de Civit. Dei, circa A. D. 426. in *Africa*.]

Ibid. C. v. — Matth. xxii. 21. — Luc. iii. 14.

IV. Pacata sunt bella, quæ geruntur, ut mali coerceantur, & boni subleventur.

APud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, & boni subleventur. Ibid. C. vi.

R U-

Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rubr. III. IV. & V.

RUBRICA . III

De insidiis: an illis uti liceat in bello.

I. *Nihil ad justitiam interest sive aperte, sive ex insidiis aliquis pugnet.*

Augustinus in quæstionibus [VI. in Josue quæst. x. A. D. 388. in *Africa*.]

XXIII. Q. II. C. II. *Josue* VIII. 3. DOminus Deus jubet ad Jesum Nave, ut constituat sibi retrorsum insidias, idest insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admonemur, hoc non injuste fieri ab his, qui justum bellum gerunt, ut nihil homo justus præcipue cogitare debeat in his rebus, nisi, ut justum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cum autem justum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad justitiam interest.

RUBRICA . IV

De justo bello. Quod dicatur justum bellum.

I. *Quid sit justum bellum.*

Ibid. C. I. Isidorus Etymologiarum lib. XX. [imo lib. XVIII. c. I. & XV. circa A. D. 630. in *Hispania*.]

Isidorus Ibid. Lib. II. C. IV. JUstum est bellum, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorum hostium causa. *Et infra.* Judex dictus est, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet. Jure autem disceptare est juste judicare. Non est autem judex, si non est in eo justitia [Augustinus lib. VI. Quæstion. in Josue c. x. A. D. 388. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

XXIII. Q. II. C. II. §. I. JUsta autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias; si qua gens vel civitas petenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est, vel reddere quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli sine dubio justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus vel ipse populus non tam auctor belli, quam minister judicandus est. *Augustinus in quæstionibus* [Quæst. XLIV. in *Num.* c. XX. forte circa A. D. 400. *ibid.*]

Ibid. C. III. *Num.* XX. 21. III. *Innoxius transitus filiis Israel negabatur, atque ideo justa bella gerebant.*

NOtandum sane est, quemadmodum justa bella gerebantur *a filiis Israel contra Hamorræos*. Innoxius enim transitus negabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo, patere debebat.

RUBRICA . V

De injuria sociorum licite armis propulsanda.

I. *Justitia plenus est qui patriam bello tuetur a barbaris.*

XXIII. Q. III. C. V. Ambrosius lib. I. de officiis [c. XXVII. §. 129. A. D. 391. *Mediolani*.]

FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena justitia est. *Ambrosius lib. I. de offic.* [c. XXXVI. §. 178. *ibid.*]

Ibid. C. VII. II. *Qui a socio non repellit injuriam, similis est ei, qui facit.*

Exod. II. *& seq.* *Prov.* XXIV. 10. NOn in inferenda, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit a socio injuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit. Unde sanctus ...yses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidisset Ebræum Ægyptio injuriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium prosterneret, atque in ...na absconderet. Salomon quoque ait: *eripe eum, qui ducitur ad mortem.*

III. Ma-

Nov *rum impietati favet quis ei obviare cessat.*

III. *Malor* Perturbare. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rub.* I. *c.* III. *pag.* 97. Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rub. VI. & VII.

QUi potest obviare, & *d it in Psalmum* LXXXI. [imo Glossa ordinaria *ibid.* & Cassiodorus ad illud
Unde *Augustinus*
eripite pauperem.]

IV. Non *sunt immunes a scelere qui non liberant eos, quos possunt a facto liberare.*

immunes a scelere esse, qui *permiserunt Christum* XXIII. Q. III. C. XI.
OStendit propheta, nec illos, cum præ multitudine timerentur, & possent illos a facto,
principibus interficere, desinit obviare, cum potest, consentit.
& ie a consensu liberare. Qui

RUBRICA. VI

De merito & præmio eorum, qui pro defensione ecclesiæ bella suscipiunt.

I. *In certamine, quod contra infideles geritur, quisquis moritur, celeste regnum meretur.*

Nicolaus exercitui Francorum [forte Leo IV. ex Ivone P. X. c. LXXXVII.]

OMnium vestrum nosse volumus caritatem, quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cælestia minime negabuntur. *Leo exercitui Francorum* [papa IV. Ita habet Pannormia lib. VIII. c. XX.] XXIII. Q. V. C. XLVI.

II. *Celeste regnum a Deo consequitur qui pro Christianorum defensione moritur.*

OMni timore ac terrore deposito, contra inimicos sanctæ fidei & adversarios omnium religionum agere viriliter studete. Novit enim omnipotens, si quilibet vestrorum morietur, quod pro veritate fidei & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum, mortuus est: & ideo ab eo cæleste præmium consequetur. XXIII. Q. VIII. C. IX.

De ista materia agetur in titulo de patria.

RUBRICA. VII

De personis, quibus bellum in propria persona prohibetur.

I. *Episcopis aut clericis, in sacro ordine constitutis, non convenit aliqua auctoritate bellum in propria persona facere.*

[Gratianus.]

DE episcopis vero vel quibuslibet clericis, quod nec sua auctoritate, neque Ibid. Q. VIII. in principio.
auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facile probatur. Cum enim
Petrus, qui primus Apostolorum a Domino fuerat electus, materialem gladium exerce- Matth. XXVI. 52.
ret, ut magistrum a Judæorum injuria defensaret, audivit: *converte gladium tuum in*
vaginam. Omnis enim, qui gladium acceperit, gladio peribit, ac si aperte ei diceretur:
hactenus tibi, tuisque prædecessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi:
deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, idest tibi hactenus concessum, in vagi- Rom. XIII. 4.
nam converte, & tantum spiritualem gladium, quod est verbum Dei, in mactatione
veteris vitæ exerce: Omnis enim præter illum vel auctoritatem ejus, qui legitima utitur
potestate qui (ut ait Apostolus) non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima
subdita esse debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujusmodi, gladium acce- Ex Orat. contra Auxentium.
perit, gladio peribit. *Item.* Ambrosius: *arma episcopi lacrymæ sint, & orationes.* Item

Lib. II. Pars II. Tit. IV. Rubr. VIII. Item illud Apostoli : *non vosmetipsos defendentes, carissimi*; quamvis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen prælatis dictum intelligitur. *Unde Johannes papa* VIII. Rom. XII. 19. *Angelbergæ Imperatrici, excusans Johannem episcopum removeri de militia, dicit* [forte VIII. Caput incertum.]

II. *De eodem.*

XXIII. Q. VIII. C. I. NImium certe veretur & jure formidat contra professionem sui ordinis, sæcularem militiam exercere. Terram defendere, de præliis tractare, de armis terrenæ potestatis est. *Innocentius papa* [caput incertum.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. II. CUm a Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet, ferire prohibuit; & forma omnium sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro se ipso, capi arma carnalia prohibuit. *Item Ambrosius* [in oratione contra Auxentium, sed multis immutatis, A. D. 188. *Mediolani*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. III. NOn pila quærunt ferrea, non arma, Christi milites. Coactus repugnare non novi; sed dolor, fletus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma adversus milites. Talia enim sunt munimenta sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. Fugere autem, & relinquere ecclesiam non soleo. Servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia sepire consuevit. *Nicolaus ad Carolum Imperatorem* [ad Ludovicum & Carolum Reges epist. XXVII. cujus initium *credimus ex Dei dono* A. D. 865. *Romæ*, Concil. tomo VIII. pag. 403.]

Ibid. C. XIX. V. *Episcopi non debent occupari negociis militaribus.*

REprehensibile valde constar esse quod subintulisti, dicendo, majorem partem episcoporum diu, noctuque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque episcopi impediantur venire, cum militum Christi sit Christo servire; militum vero sæculi sæculo secundum quod scriptum est: *nemo militans Deo, implicat se negociis sæcularibus*. Quod si sæculi milites sæcularibus studeant; quid ad episcopos & milites Christi, nisi, ut vacent orationibus?

RUBRICA. VIII

Quod liceat clericis pro defensione fidei aut ecclesiæ exhortari fideles ad bellum.

I. *Ostenditur multis exemplis, quod licet sacerdotibus non conveniat arma accipere ad bellandum, convenit tomen eis alios ad accipiendum arma in oppressorum defensionem, & inimicorum Dei, & ecclesiæ impugnationem, exhortari.*

Ibid. C. VII. Leo IV. scribit Ludovico Augusto [C. A. 849. *Romæ*, sumtum videtur ex ejus vita apud Anastasium Bibliothecarium.]

IGitur cum sæpe adversa a Saracenorum partibus proveniant nuncia, quidam in Romanum portum Saracenos clam, furtiveque venturos esse dicebant; pro quo no[illegible]um congregari præcepimus populum, maritimumque ad litus descendere decrevimus egressi sumus Roma. *Item* [ibid.]

Ibidem C. VIII. II. *Ultor sui gregis papa debet esse; ac præcipuus adjutor.*

SCire vos oportet, quod numquam ab aliquibus nostros homines finimus opprimi; sed si necessitas ulla incurrerit, præsentialiter vindicamus, quia nostri gregis in [illegible]nibus ultores esse debemus; & præcipue adjutores. *Item Alcuinus* [imo apud Eginhardum in [illegible] Caroli M. c. VI. circa A. D. 800. in *Gallia*.]

Ibidem C. X. III. *Contra Langobardos precibus Hadriani papæ Carolus suscepit bellum.*

ROgatu & precibus Hadriani Romanæ urbis episcopi exoratus Carolus rex, bellum contra Langobardos suscepit: quod prius quidem & a patre ejus Pipino, Ste[illegible]ano papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est. *Gregorius Veloci magi*[illegible]*o militum* [papa I. lib. XII. epist. XXI. A D. 604. *Romæ*.]

IV. *Bea-*

IV. Beatus Gregorius NOVA... *filiis quosdam hortatur, ut milites congregent, & contra hostes viriliter arma parent.* Lib. II. Part. II. Tit. IV. Rub. VIII.

UT pridem expressimus gloriæ vestræ, quia milites illuc erant parati venire; sed quoniam inimicos congregatos, & huc discurrere epistola vestra significaverat, hæc eos hic causa retinuit. Nunc vero utile est visum, ut aliquanti illuc milites transmittantur: quos gloria tua admonere & exhortari, ut parati sint ad laborem, studeat: & occasione inventa, cum gloriosis filiis nostris Mauricio, & Vitaliano loquere, & quæcumque vobis, Deo adjutore, pro utilitate reipublicæ statuerint, facite. Etsi huc, vel ad Ravennates partes, nec dicendum, Ariulfum cognoveritis excurrere; vos a dorso ejus, ita, sicut viros decet fortes, laborate, quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualitate, amplius in republica, Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin, & Adobin, Vigildi, atque Grussingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum, esse noscuntur, sine aliqua mora vel aliqua excusatione relaxes; quatenus venientes illuc homines, prædicti viri cum eis, sine aliquo impedimento, debeant ambulare. *Item ejusdem Mauricio & Vitaliano* [lib. XII. epist. XXIII. eod. anno *ibid.*] xxm. Q. viii. C. xvii.

V. *De eodem.* Ibid. C. xviii.

SUppliciter gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractetis & verbo, & scripto, mandavimus. Undecimo autem die mensis Junii Ariulfus hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideo relegentes eam, videte, si in fide sua Suanenses, quam reipublicæ promisere, perstiterunt, obsidesque dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuo sacramentis obstringite, reddentes eis, quod loco pignoris sustulistis, & sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissimè cognoveritis, eos cum Ariulfo de sua subjectione locutos fuisse, vel certe obsides ei dedisse; sicut nos Ariulfi epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, saniori consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra, vel nostra de sacramentis gravetur, quidquid utile reipublicæ judicaveritis, peragite. Sed ita gloria vestra faciat, ut neque sit aliquid, unde possimus ab adversariis reprehendi, neque utilitas reipublicæ (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea, gloriosi filii, estote solliciti, quia, quantum comperi, hostis multitudinem habet collectam, & in marchia dicitur residere; etsi huc cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit; vel loca ipsius (quantum vos Dominus adjuverit) deprædamini, aut * sculpas, quos mittitis, sollicite requirant, ne dolens factum ad nos discurrat. *Gregorius.* [papa I. lib. VII. epist. I. ad Sabinianum, A. D. 597. Romæ.] * sculcas v. Gussanvillæum in notis.

VI. *In mortem cujuslibet hominis, episcopi se immiscere formident.* Ibidem C. xx.

SI in morte Langobardorum me miscere voluissem, hodie Langobardorum gentes nec regem, nec duces vel comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.

RUBRICA. IX

De tempore belli.

I. *Necessitate instante, omni tempore licitum est bellare.*

Nicolaus ad consulta Bulgarorum [papa I. c. XLVI. A. D. 865. Roma in *Bulgariam*, Concil. tom. VIII. pag. 533.] Ibid. C. xv.

SI nulla urget necessitas, non solum in quadragesimali tempore, sed omni, est a præliis abstinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas, nec quadragesimali tempore pro defensione tam sua, quam patriæ, seu legum paternarum est bellorum procul dubio præparationi parcendum; ne videlicet Deum videatur homo tentare; si habet quod faciat, & suæ ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcavet.

TITU-

Lib. II. Part. I. Tit. v. Rub. I. & II.

TITULUS. V

De treuga, & pace.

RUBRICA. I

De gravitate peccati non habentium pacem cum proximis.

I. *Corripiatur qui rixas & contentiones amat.*

Ex VIII. synodo [potius ex synodo Agathensi, ut habent Burchardus lib. x. c. LIII. & Ivo P. XIII. c. LIV.]

Dist. xc. C. v. In regula Isidori C. xvii. In libro sentent. PP. C. xcvi.

SI quis monachus contentiones vel rixas amaverit, vel manifestum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item*. Qui contentiosus aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris tandiu pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat. *In Carthaginensi Concilio* IV. [c. XCIII. & XCIV. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

Ibidem C. II.

II. *Dissidentium fratrum oblationes in ecclesia non recipiantur.*

OBlationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur. Similiter dona eorum, qui pauperes opprimunt, a sacerdotibus refutanda sunt. *Item Cyprianus* [de unitate ecclesiæ pag. 113. c. A. D. 251. *Carthagine*.]

Ibidem C. III. Genes. iv. 5.

III. *Extra ecclesiam esse probatur qui pacem cum proximo non habet.*

NEque ad Cain munera respexit Deus: neque habere pacatum Deum poterat qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? Quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Christi ecclesiam colliguntur? Tales etiamsi occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur; inexpiabilis & gravis culpa discordiæ nec passione purgatur.

RUBRICA. II

De pœna nolentium proximis suis reconciliari.

Ibidem C. IX.

I. *A cœtu alienentur fidelium qui ad concordiam redire contemnunt.*

Ex Concilio Agathensi [c. XXXI. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1388.]

PLacuit etiam (ut sicut plerumque fit) quicumque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diuturna obstinatione nequiverint, a sacerdotibus civitatis primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu justissima excommunicatione pellantur. *Fabritius papa* Ita Burchardus lib. x. c. IX. & Ivo P. XIII. c. IX.]

Ibid. C. X.

II. *Inediis maceretur acerrimis, qui fratri suo reconciliari noluerit.*

SI quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciente eo, qui contristavit, acerrimis maceretur inediis, usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat. *Item Victor papa* [I. epist. Isidoriana Concil. tomo I. pag. 594.]

Ibid. C. XIII.

III. *Expellendi sunt a communione fidelium, qui sibi invicem reconciliari nolunt.*

PErlatum est ad Sedem Apostolicam, aliquos vestrum nocere fratribus velle, & ut cadant, decertare: similiter in sacramentis discrepare, & ob id contentiones, & æmulationes inter vos fieri, a quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab apostolicæ sedis, & totius ecclesiæ communione vos repelli non dubitetis.

RU-

Lib. II. Pars II. Tit. VI. Rubr. I.

RUBRICA. III

De diligentia habenda per prælatos ponendi treugas, sive pacem inter discordantes.

I. *Clerici discordantes revocentur, vel deiiciantur.*

DIscordantes clericos. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rub.* V. c. XIII. *pag.* 111. *In concilio Carthaginensi* IV. [c. xxv. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. *pag.* 1202.]

II. *Diffidentes episcopi ad concordiam redire cogantur.*

DIssidentes episcopos, si non timor Dei, synodus reconciliet.

III. *De eodem.*

Dist. xc. C. vi.

STudendum est. *Supra ibidem c.* XII. *pag.* 111. *Innocentius* II. [in concilio Lateranensi universali II. c. xii. A. D. 1139. *Romæ*, Concil. tomo x. *pag.* 1005.]

IV. *De eodem.*

PRæcipimus, ut episcopi, ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate semota, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat. *Ibid. C. xi.* *Extra de treuga & pace C. 1. §. præcipimus, ex Alexand. III.*

RUBRICA. IV

De pœna non servantium treugas, a prælatis ecclesiæ constitutas.

I. *Frangentes treugas, a prælatis ecclesiæ constitutas, excommunicentur.*

ILli, qui peregrinos &c. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* V. c. IX. *pag.* 415.

RUBRICA. V

De tempore, quo regulariter treugæ servandæ sunt, idest a bello cessante.

I. *Necessitate instante & quadragesimalibus diebus bellum inire licet.*

SI nulla urget necessitas. *Supra lib.* II. *&* *Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 480.

TITULUS. VI

De pactis.

RUBRICA. I

De observatione pactorum, idest quæ observanda sint, & quæ non.

I. *Pacta contra bonos mores vel leges, aut honestas consuetudines observanda non sunt.*

Augustinus libro II. Confessionum [imo lib. III. c. VIII. §. 15. c. A. D. 400. In *Africa.*]

QUæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est, suo universo non *Dist. viii. C. ii.*

In. II. Part. II. Tit. V. Rub. II. non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet jubet; etsi nunquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. Si enim regi licet in civitate, cui regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quisquam, nec ipse umquam jusserat; & non contra societatem civitatis ejus obtemperatur; imo contra societatem non obtemperatur (generale quippe pactum est societatis humanæ obedire regibus suis) quanto magis Deo regnatori universæ creaturæ suæ, ad ea, quæ jusserit, sine dubitatione serviendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ major potestas minori ad obediendum præponitur; ita Deus omnibus.

II. *Pacta licita & honesta sunt observanda.*

RElatum nobis est. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.*IV. *Rub.* X. c.11. *pag.*264. *Ad hanc Rubricam faciunt capitula Libri* I. *Partis* I. *Tit.*XXI. *Rubricæ* IX. *pag.*348.

RUBRICA. II

De his, in quibus pacta prohibentur fieri.

I. *In collatione rerum spiritualium pacta fieri non debent.*

Bonifacius urbis Romæ episcopus scribit universis Caralitanæ ecclesiæ cœnobitis

[Caput incertum.]

1. Q. II. C. I.

Citatur hoc caput a S. Thoma 2. 2. Q. c. in fine articuli 3.

QUam pio mentis affectu, fratres carissimi, vestræ destitutioni Romana compatiatur ecclesia, vobis fortassis est incognitum; sed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem vestræ quod idoneum demus responsum, Deum testificor, ipsa quoque dubitatio me reddit anxium, & ineptum. Nusquam enim legimus, Domini discipulos, vel eorum ministerio conversos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocasse, nisi forte de pauperum alimento quis inconcinne proponat; quorum nulli cujuscumque professionis esset, victualia negabantur. Scimus equidem, quod omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum, a quo bonæ voluntatis donum accipit qui cum deliberationis arbitrio gratis Deo servire disponit. Restat ergo, ut qui pro aliqua ecclesiastica susceptione munus accipit, donum Dei, quod a patre luminum descendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de divini doni venditoribus, vel emtoribus consequatur, concludi necesse non est. Cavete ergo, fratres, quam sit ambiguum quod petiistis consilium: quod quidem, secundum vestræ voluntatis propositum, nulla invenimus ratione confirmatum. Veruntamen si vestræ necessitati adeo est opportunus quem reperistis, dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conventio, nullaque vestræ ecclesiæ fiat distractio, accedat, gratis Deo servire incipiat, suique regiminis devote gestet obsequium, & postmodum vos, quasi subsidii gratia, aliqua suæ ecclesiæ munera largiri fratrum solatio Romana permittit ecclesia.

Jac. 1. 17.

LIBRI SECUNDI

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

483

FRATRIS JOHANNIS. A. TURRECREMATA ORDINIS. PRÆDICATORUM S.R.E. EPISCOPI. CARDINALIS. SABINI

NOVA. ORDINATIO DECRETI. GRATIANI IN LIBROS V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros titulosque distincta.

LIBER. TERTIUS

De vita & honestate clericorum.

PARS. I

De vita & honestate omnium fidelium cujuscumque status aut conditionis existant.

TITULUS. I

De vita & honestate omnium clericorum.

RUBRICA. I

De congruentia, qua clerici sanctitate vitæ & conversationis honestate debent ceteris præpollere.

I. *Quod clericus singularis vitæ sanctimonia debeat pollere, ipsa interpretatio vocabuli aperte demonstrat.*

Hieronymus ad Nepotianum [epist. II. A.D. 394. e Palæstina in *Italiam*.]

Lericus, qui Christi servit ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim ΚΛΗΡΟΣ græce, *sors* latine appellatur, propterea vocantur *clerici* vel quia de *sorte* Domini, vel quia Dominus *sors*, idest pars clericorum est. Quia vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur a Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit: *pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus, V. G. si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, non accipio partes inter ceteras tribus, sed quasi Levita, & sacerdos vivo de decimis; & altari serviens, altaris oblatione sustentor. Habens victum & vestitum, his contentus ero; & nudam crucem nudus sequar. *Idem* [commentariis in Titum c. II. ad locum: *Hominem* ... *contemnas*, circa A. D. 386. in *Palæstina*.]

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rub. I.
xii. Q. I. C. V.
Psal. xv. 5.
Psal. xv. 5.
I. Tim. vi. 8.

II. Hor

Lib. II. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

II. *Hoc ostenditur ex officio magisterii; unde pro gradu sui officii quemque meliorem esse oportet.*

viii. Q. i. xxi. QUalis enim ædificatio erit discipuli, si se intelligat magistro esse majorem? Unde non solum episcopi, presbyteri, & diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone & scientia præcedant; verum etiam & inferior gradus, custodes ædium, exorcistæ, lectores, æditui, acholyti, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: quia vehementer ecclesiam Christi destruit, meliores laicos esse, quam clericos. *Clemens Jacobo Hierosolymorum episcopo.* [epist. I. apocryphæ, Concil. tomo I. pag. 91. B.]

III. *De eodem.*

vi. Q. i. C. v. §. i. CUnctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque ac discretam a sæcularibus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atque sacerdotes super carnales ac laicos semper costituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accusari, nec judicari ullatenus posse dicebat: quoniam non solum hoc divinas, sed & leges sæculi etiam inhibere docebat. *Gregorius Augustino Anglorum episcopo scribit* [apud Ivonem Parte IV. c. XXIX.]

IV. *Ex eminentia gradus & dignitatis clerici debent laicis honestate vitæ precellere.*

Dist. iv. C. vi. DEnique sacerdotes & diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, a quinquagesima propositum jejunandi suscipiant, quo & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciant, & eorum, qui in laicali ordine consistunt, observantiam, sicut loco, ita religione, præcellant. *Isidorus* [caput incertum.]

V. *Corrumpitur, & ad terram sacerdotium trahitur, nisi legaliter & juste servetur.*

Dist. xi. C. viii. SIcut viri & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio unum perficit corpus; ita clericatus & sacerdotium unum faciunt presbyterum, & electio & consecratio unum faciunt episcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus, quod citius corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter servetur, nisi juste vivendo laudetur.

RUBRICA . II
In quibus consistit honestas clericorum.

I. *Primo exigit honestas clericorum, ut comam non nutriant, sed tonsuram capitis in modum sphæræ portent.*

PRohibete, fratres, per universas. *Supra Lib. I. Parte IV. Tit. IX. Rubr. V. c. I. pag.* 329.

II. *Secundo consistit honestas clericorum etiam in exterioribus, scilicet in decenti habitu & ornatu vestimentorum, & hujusmodi.*

Distinct. xli. in principio. S. Hieronymus in epist. ad Eliodorum, & ad Nepotianum.

[Gratianus]

ECce quibus oportet sacerdotem esse ornatum moribus; sed præterea oportet, illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet, & incessu. Habitu, ut nec fulgidis nec sordidis se vestibus ornet; ut enim ait Hieronymus, nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt; quod tam de vestibus, quam de cibis intelligendum est.

III. *Corrigantur clerici, qui unguentis, & claris vestibus & fulgidis lasciviunt.*

xxi. Q. iv. C. i. [In synodo VII. c. XVI. A. D. 787. in Bithynia, Concil. tomo VII. pag. 610.]

OMnis jactantia & ornatura corporalis aliena a sacrato ordine est. Eos ergo episcopos vel clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quod

Quod si in hoc permanserint, epitimio tradantur: similiter & eos, qui unguentis inunguntur. Quoniam vero radice amaritudinis exorta, contaminatio facta est in ecclesia catholica, Christianos calumniantium hæresis, & hi, qui hanc receperunt, non solum imaginarias picturas abominati sunt, sed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religiose, ac pie vivunt, offendentes; ac per hoc completur in eis quod scriptum est: *abominatio est peccatori Dei cultus*. Igitur si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religiosis vestimentis amicti sunt, per epitimium corrigantur. A priscis enim temporibus omnis sanctus vir cum mediocri aut vili veste conversabatur. Omne quippe, quod non propter necessitatem suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Basilius. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat: neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitate vestimentorum. Audierant enim ex deifona lingua, quia, *qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt*. Ex VIII. *synodo* [imo ex concil. Quinisexto c. XXVIII. A. D. 692 CPoli, Concil. tomo VI. pag. 1153.] Inn.II. Pars I. Tit.I. R... Eccli.1.p... Matth.XI.8.

IV. *Clerici sive in itinere ambulent, sive alibi degant, congruis sibi vestibus utantur.*

NUllus eorum, qui connumeratur in clero, vestimentum indecens habeat sive in civitate degens, sive in itinere ambulans: sed stolis utatur, quæ concessæ sunt clericis. Si vero quis tale quid fecerit, per unam hebdomadam suspendatur. *Zacharias papa* [I. in synodo Romana I. c. III. A. D. 743. *Romæ*, Concil. tomo VI. pag. 1546.] XXI.Q.IV.C.I.

V. De eodem.

EPiscopi, presbyteri, diaconique sæcularibus indumentis non utantur, nisi, ut condecet, tunica sacerdotali: sed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, sine operimento præsumant ambulare, præter, si in itinere longo ambulaverint. Quia sicut mulier orans in ecclesiis non velato capite deturpat caput suum, juxta Apostoli vocem, ita sacerdos sine operimento deturpat sacerdotium suum. Quod si temere præsumserit contra statuta agere, communione privetur, donec quæ statuta sunt, adimplere maturet. *Leo papa* [IV. in synodo Romana c. XII. A. D. 853. *Romæ*, Concil. tomo VIII. pag. 108.] Ibid.C.II. 1.Cor.XI.5.

VI. *Extra domos sine proprio ornatu sacerdotes non appareant.*

SIne ornatu sacerdotali extra domos sacerdotes apparere non convenit, ne, ut aliquis sæcularium, injurias patiantur. Sed ea solummodo, quæ per patres constituta videntur, observet. Contrarius denique inventus, aut desinat, aut canonicæ subjaceat disciplinæ. *Innocentius* II. [in concilio Lateranensi c. IV. A. D. 1139. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 1003.] Ibid.C.IV.

VII. *De eodem.*

PRæcipimus, ut tam episcopi, quam clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo, & hominibus placere studeant: & nec in superfluitate scissuræ, aut colore vestium, nec in tonsura, intuentium (quorum forma & exemplum esse debent) offendant aspectum: sed potius quod eorum deceat sanctitatem præferant. Quod si moniti ab episcopis, emendare noluerint, ecclesiasticis careant beneficiis. *Ex concilio Carthaginensi* [IV. c. XIV. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1204.] Ibid.C.V. Eugen. III. in Concil. Remensi C.I.

VIII. *Tertio consistit honestas clericorum in gravitate incessus.*

CLericus professionem suam & habitu, & incessu probet, & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat [Gratianus.] Dist.XLI. C.VIII.

IX. *De eodem.*

IN incessu autem debet sacerdos esse ornatus, ut gravitate itineris mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (ut Augustinus ait) inæqualitatem judicat mentis. Unde Historiographus ille, cum ejus mutabilitatem describeret, cujus conscientia excitata curis mentem vastabat, inter ceteras hoc etiam notabile indicavit dicens: *citus modo, & modo tardus incessus*. Ibidem. Sententia habetur epist. CIX. nunc CCXI. §10. Sallustius in bello Catilin.

X. Quarto

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rub. III.

X. *Quarto consistit honestas clericorum in modestia & sobrietate cibi & potus.*

[Gratianus]

Dist. xxxv. in principio. Hieronym. in epist. xxxxiii. Genes. ix. 21. Genes. xix. 31. Glossa interlinearis 1. Tim. iii.

SIt sobrius qui ordinandus est, non vinolentus: quod ex auctoritate veteris Testamenti introductum est. Ministri enim templi prohibentur vinum & siceram bibere, ne ebrietate graventur corda eorum, & ut sensus eorum vigeat semper, & tenuis sit, vel quia venter mero æstuans facile despumat in libidinem. Unde Noe in ebrietate nudavit femora. Loth, quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. Quod tamen vinolentus esse prohibetur, non semel, sed frequenter vino repletus debet intelligi. *Hinc etiam in canonibus Apostolorum legitur* [c. xlii. xliii. ex versione Dionysii, Concil. tomo i. pag. 14.]

XI. *Diaconus, presbyter, & episcopus ebrietati & aleæ deservientes, nisi desierint, deponantur.*

Ibid. C. i.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus autem, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur. *Ex concilio Agathensi* [c. xli. A. D. 506. in Gallia, Concil. tomo iv. pag. 1390.]

XII. *Triginta diebus a communione abstineat clericus, quem ebrium fuisse constiterit.*

Ibid. C. ix.

ANte omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit (ut ordo patitur) aut XXX. dierum spacio a communione statuimus submovendum, aut corporali subdendum supplicio. *Ex concilio Nannetensi* [al. Matiscensi c. x. circa A. D. 618. in Gallia, ex Ivone P. vi. c. cccii.]

XIII. *Presbyteri, qui simul conveniunt, ebrietatem & commessationes summopere vitent.*

De Consecrat. Dist. v. C. xxxv.

NUllus presbyterorum, quando ad anniversarium diem tricesimum, vel septimum, vel tertium alicujus defuncti, aut quacumque vocatione, ad collectam presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat: nec precatus in amore sanctorum vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat; vel turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante se ferri consentiat, quia hoc diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum. *Ex concilio Martini papæ* [Bracarensis c. lxi. & lxv. circa A. D. 572. in Hispania, Concil. tomo v. pag. 912.]

XIV. *De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam clericis comedere licet.*

Dist. xliv. C. xii.

NOn liceat sacerdotes vel clericos, sed nec religiosos laicos convivia facere de confertis. Nec oportet, clericos, vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando clericos, nisi hymno dicto, comedere panem, & post cibos gratias auctori Deo referre (Gratianus ibidem continuo.)

XV. *De eodem.*

Ibidem. Epist. ad Nepotianum. Lib. xxiii. Cap. xii.

SI ergo laicis commessationes damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus ait) crassum sensum generat: cum sacerdotalis sensus contra vigil esse debeat & tenuis: atque ideo edacitatis vitio obnoxii in sacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in Moralibus) qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio ceterorum debent.

XVI. *Quinto consistit honestas clericorum, in sacris ordinibus existentium, in munditia vitæ sive in continentia castitatis.*

QUando presbyteri, aut diacones. *Supra lib. I. Parte IV. Tit. IX. Rub. X. c. III. pag. 335. Beda super Lucam* [ad c. i. c. A. D. 730. in Anglia.]

XVII. *So-*

XVII. *Sacerdotibus semper castitas precipitur.* Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II. Dist. XXXI. C. II.

SAcerdotibus, ut semper valeant altaribus assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas observanda praecipitur. *In secundo concilio Carthaginensi* [c. II. A. D. 390. in Africa, Concil. tomo II. pag. 1159.]

XVIII. *Qui divinis sacramentis deserviunt, continentes esse oportet.*

EPiscopos, presbyteros, & diacones, ita placuit (ut decet sacros antistites ac sacerdotes, aut Levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt) continentes esse in omnibus. *Innocentius Victricio Rotomagensi episcopo* [epist. II. c. 12. A. D. 404. Roma in Galliam, Concil. tomo II. pag. 1251.] Ibid. C. III.

XIX. *Sacerdotes & Levitae suis non misceantur uxoribus.*

TEnere debet ecclesia, ut omnino sacerdotes & levitae cum uxoribus suis non misceantur, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim: *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Nam si priscis temporibus anno vicis suae de templo Dei sacerdotes non discedebant (sicut de Zacharia legimus) nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successionem uxoris usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & praeterquam ex semine Aaron ad sacerdotium nullus accedere praecipiebatur; quanto magis hi sacerdotes & levitae pudicitiam ex die ordinationis suae observare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec praeterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent? *Leo papa Rustico episcopo Narbonensi* [epist. II. c. III. al. epist. XCII. A. D. 441. Roma in Galliam.]

Ibid. C. IV. — Levit. XI. 44. — Luc. I. 58. — Epist. III. Innocentii I. ad Exsuperium C. I. & epist. I. Siricii C. VII. — Num. XVIII. 6.

XX. *Ministris altaris, episcopis & presbyteris eadem lex continentiae est.* Ibid. C. V.

LEx continentiae eadem est altaris ministris, quae episcopis atque presbyteris, qui cum essent laici, sive lectores, licite quidem & uxores ducere, & filios procreare potuerunt; sed cum ad praedictos pervenerunt gradus, coepit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat spiritale conjugium, oportet, eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant, sic habere, quo & salva sit caritas, & cessent opera nuptiarum.

Huc faciunt capitula libri I. Partis IV. Tit. X. Rubricae X. pag. 335.

XXI. *Sexto consistit honestas clericorum in contemtu terrenorum, & amore divinorum.*

CLericus, qui Christi servit ecclesiae. *Supra Tit. I. Rubr. I. c. I. pag. 483. Ambrosius de fuga seculi* [c. II. §. 7. c. A. D. 387. Mediolani.]

XXII. *Nihil preter Deum habeat qui in ejus sortem eligitur.* XII. Q. I. C. VI.

CUi portio Deus est, nihil debet curare, nisi Deum, ne alterius impediatur necessitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui atque huic nostro officio decerpitur. Haec enim est vera sacerdotis fuga, abdicatio domesticorum, & quaedam alienatio carissimorum: ut suis se abneget qui servire Deo elegerit. *Hieronymus ad quendam suum levitam de duobus generibus hominum* [caput incertum.]

XXIII. *Clericis ac Deo devotis nec causas agere, nec aliquid proprium habere licet.* Ibid. C. VII.

DUo sunt genera Christianorum. Est autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit, ut sunt clerici, & devoti, videlicet conversi. ΚΛΗΡΟC enim graece, latine *sors*. Inde hujusmodi homines vocantur *clerici*, idest *sorte electi*. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namque sunt reges, idest se & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. *Clemens in epistola IV.* [imo V. apocrypha, Concil. tomo I. pag. 111.]

XXIV. Se-

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. I.

XXIV. *Septimo exigit clericorum honestas, ut in collegiatis ecclesiis clerici communem vitam, manducando & bibendo juxta ecclesiam, ducant.*

XII. Q. I. C. II. Habetur in Recognitionibus lib. X. C. V. Rufino interprete.

DIlectissimis fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum dilectissimo fratre Jacobo coepiscopo habitantibus, Clemens episcopus. Communis vita, frater, omnibus necessaria, & maxime his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, alius istud, & sic inter mortales facta divisio est. Denique Græcorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait: *communia debere esse amicorum omnia*. In *omnibus* autem sunt sine dubio & coniuges. Et sicut non potest, inquit, dividi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, dividi debere; sed habenda esse communia. Unde & Dominus per prophetam loquitur, dicens: *ecce quam bonum & quam jucundum*, & reliqua. Istius enim consuetudinis more retento, etiam Apostoli, eorumque discipuli, ut prædictum est, una nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Unde ut bene nostis, *erat multitudinis eorum cor unum & anima una*: nec quisquam eorum aut nostrum de his, quæ possidebat, aliquid suum dicebat esse, sed omnia illis, & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possidebant, vendebant eos & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, offerebant, ponentes ante pedes Apostolorum (sicut nobiscum quidam nostrum cognoverunt & viderunt) & dividebantur singulis, prout cuique opus erat. Ananias autem vir austerus, & Sapphyra uxor ejus, quia mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis præsentibus in conspectu omnium circum adstantium, a conspectu Apostolorum propter peccatum eorum & mendacium, quod fecerunt, mortui, elati sunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognovimus & vidimus nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter vobis cavenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apostolorum obedire præcipimus, quia hi, qui eorum mandata postponunt, non solum rei, sed etiam Dei extorres sunt. Quæ non solum vobis cavenda, sed & omnibus præcavenda sunt. *Et infra*. Unde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quæ Domino vovistis, adimplere satagatis. *Eugenius papa & Leo IV.* [in Concil. Romano c. VII. A.D. 826. & 853. Romæ, Concil. to. VIII. pag. 107.]

Psal. CXXXII. 1.

Act. IV. 32.

Act. V. 1.

Ibid. C. III.

XXV. *Juxta ecclesiam clericorum claustra construantur.*

NEcessaria etiam res exigit, ut juxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus unum sit refectorium atque dormitorium, seu ceteræ officinæ, ad usus clericorum necessariæ. Ministri vero post episcopum super eos eligantur, quorum vita atque doctrina illos potius exornet, quam dehonestet. *Nicolaus papa* [forte ex Concilio Saligenstadiensi c. XII. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 846.]

Ibid. C. IV.

XXVI. *In atrio ecclesiæ non ponantur, nisi ædificia clericorum.*

NUlla ædificia in atrio ecclesiæ ponantur, nisi tantum clericorum. *Gregorius Augustino Anglorum episcopo* [lib. XII. epist. XXXI. responso I. & II. c. A. D. 603. Romæ in *Angliam*.]

Ibid. C. VIII.

XXVII. *Clerici nil proprium possideant.*

QUia tua fraternitas, monasterii regulis erudita, seorsum vivere non debet a clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ, auctore Deo, nuper ad fidem perducta est, hanc debet instituere conversationem, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia omnia. Si qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se non continere possunt, sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere; quia & de eisdem patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum, quod *dividebatur singulis, prout cuique opus erat*. De eorum ergo stipendio cogitandum atque providendum est; & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor & linguam & corpus,

Act. IV. 32.

pus, Deo auctore conservent. Communiter autem viventis jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, adimplenda misericordia, a nobis quid erit loquendum, cum omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum est? Domino magistro omnibus dicente: *quod superest date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Lu. xi. Pars I. Tit. I. Rubr. ... Luc. xi. 41.

XXVIII. *Octavo consistit honestas clericorum, quod horas statutas sive officium divinum debitis temporibus devote persolvant.*

Eleutherus, frater coepiscopus. *Supra lib. I. Parte* III. *Tit.* V. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 136. *In Carthaginensi concilio* [c. xv. c. xlix. & lii. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. Pag. 1204.]

XXIX. *Sine officii detrimento, artificiolo clericus necessarium quærat.*

Clericus victum & vestimentum sibi artificiolo vel agricultura absque officii sui dumtaxat detrimento, paret. [Ibidem c. xlix.] *Dist. xci. C.* ...

XXX. *De eodem.*

Clericus, qui, absque corpusculi sui inæqualitate, vigiliis deest, stipendio privatus excommunicetur. *Ibid. c.* ...

XXXI. *De eodem.*

Clericus quantumlibet verbo. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 136.

XXXII. *De eodem.*

Clerici vero. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* V. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 136. Ex concilio Laodicensi [c. xxiv. c. A.D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, ex antiqua versione, Concil. tomo I. pag. 1512.]

XXXIII. *Nono consistit honestas clericorum in hoc, quod clerici tabernas non ingrediantur.*

Non oportet clericos servientes, a presbyteris usque ad diaconos, & deinceps ordinis ecclesiastici omnes usque ad ministros, aut lectores, aut exorcistas, aut ostiarios, aut psalmistas, aut etiam eos, qui in proposito continentiæ sunt, tabernas intrare. *Ex* VI. *synodo* [imo Trullana c. ix. A.D. 692. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1145.] *Dist. xliv. C. I. Concil. Aquisgr. C. ix.*

XXXIV. *Deponatur clericus, qui tabernam, aut ergasterium habere voluerit.*

Nulli clerico licet tabernam aut ergasterium habere. Si enim hujusmodi tabernam ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset, aut deponatur. *Ex concilio Carthaginensi* III. [c. xxvii. A.D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1171.] *Dist. xliv. C. II. Can. Apost. xlii. xliii.*

XXXV. *Clerici, nisi necessitate compulsi, tabernas non ingrediantur.*

Clerici edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi. *Ex Concilio Laodicensi* [c. xxvii. c. A.D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1519.] *Ibid. C. iv.*

XXXVI. *Christiani ex symbolis convivia non celebrent.*

Non oportet, ministros altaris vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Christianos ex symbolis, quæ vulgus *comessalia* appellat, convivia celebrare. *Ex concilio Namnetensi* [apud Burchardum lib. xi. c. clxi. & Ivonem P. vi. c. cclii.] *Ibid. C. v. Concil. Aquisgr. C. ix.*

XXXVII. De

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

XXXVII. *De eodem.*

Ibid. C. VII. NUllus presbyterorum, quando ad anniversarium diem tricesimum, aut septimum, vel tertium alicujus defuncti. *Supra lib.* III. *Par.* I. *Tit.* I. *Rub.* II. c. XIII. *pag.* 486. *Item* [ex eodem Concilio Burchardus ibid. c. CLXII. & Ivo ibid. c. CCLIII. c. A. D. 658. in *Gallia*,]

XXXVIII. *Decimo honestas clericorum exigit, ut semper in eorum conviviis & mensæ benedictio, & sacræ scripturæ lectio fit.*

Dist. XLIV. C. VIII. QUando autem convenerint presbyteri ad aliquod convivium, aliquis prior eorum versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes, & per vices potum & cibum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta Scriptura legat, & post refectionem similiter sanctum hymnum dicant, ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur: & sic, se contineant omnes presbyteri, maxime in talibus locis, ut non vituperetur ministerium illorum. *Item* [ex eodem Concilio Nannetensi Burchardus ibid. c. CLXIV. & Ivo ibid. c. CCLV.]

XXXIX. *De eodem.*

Ibid. C. IX. QUando presbyteri per kalendas simul conveniunt post peractum divinum mysterium, & necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium ibi ad tabulas resideant, ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent, quia indecens est & onerosum. Sæpe etiam tarde ad ecclesiam redeuntes, majus damnum de reprehensione consequuntur (quod de gravedine mutua contrahunt) quam lucrum ibi faciant. Nam de hujusmodi conventu Paulus Corinthios reprehendit: 1. Cor. 11. 20. qui inconvenienter cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, idest ad collationem verbi sub occasione conveniunt, & ex ingluvietate ventris causa conjunguntur, reprehensibiles coram Deo & hominibus habeantur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum caritate in domo patris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant: & sic ad ecclesiam redeant. *Ex concilio Toletano* [III. c. VII. A. D. 589. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1011.]

XL. *Sacrarum scripturarum lectio sacerdotalibus conviviis semper admisceatur.*

Ibid. C. XI. PRo reverentia Dei & sacerdotum, id universa sancta constituit synodus, ut (quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni sacerdotali convivio lectio divinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.

XLI. *Undecimo exigit honestas clericorum, ut studio literarum intendant & maxime divinarum.*

IGnorantia mater cunctorum errorum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 100.

XLII. *Inscientia sacerdotum nec excusatione est digna, nec venia.*

SI in laicis. *Supra ibidem* c. VIII. *pag.* 100.

XLIII. *Canones non licet sacerdotibus ignorare.*

NUlli sacerdotum. *Supra ibidem* IX. *pag.* 100.

XLIV. *Quæ sacerdotibus necessaria ad discendum sint.*

QUæ ipsis sacerdotibus. *Supra ibidem* c. X. *pag.* 100. *Hieronymus ad Damasum* [papam de filio prodigo, epist. CXLVI. c. A. D. 378. in *Palæstina*.]

XLV. *Reprehenduntur sacerdotes, qui, omissis Evangeliis, legunt comœdias.*

Dist. XXXVII. C. II. SAcerdotes Dei, omissis Evangeliis & prophetis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id, quod in pueris ne-

necessitatis est, crimen in se facere voluptatis. *Nicolaus episcopus* [imo Concil. Carthaginense I. c. vi. A. D. 348. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 715. 716.] Lu. ul. Pars II. Tit. I. R. viii. 18.

XLVI. *Duodecimo exigit clericorum honestas, ut negociis secularibus non implicentur.*

CRedo, placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut, qui serviunt Deo, & adnexi sunt clero, accedant ad actiones seu administrationes, vel procurationes domorum. Gratus episcopus dixit: *& Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt: nemo militans Deo implicat se negociis secularibus*. Proinde aut clerici sint sine actionibus domorum: aut actores sine officio clericorum. Universi dixerunt: *hoc observemus*. Ex *concilio Carthaginensi* III. [c. xv. A. D. 397. ibid. pag. 1169.] XXI. Qu. I. C. II. Tim. II. 4.

XLVII. *De eodem.*

PLacuit, ut episcopi, presbyteri, & diaconi vel clerici non sint conductores, neque procuratores, neque ullo turpi vel inhonesto negocio victum quærant: quia respicere debent, scriptum esse: *nemo militans Deo implicat se negociis secularibus*. Item *exempla Cypriani ad presbyteros & diacones, & plebem Furnitanorum* [epist. I. al. lib. I. epist. IX. c. A. D. 249. *Carthagine*.] Ibid. C. ul. II. Tim. II. 4.

XLVIII. *Secularium negociorum procurationem clerici non suscipiant.*

CYprianus presbyteris & diaconis & plebi, Furnis consistentibus, salutem. Jam pridem in concilio episcoporum statutum est, ne quis de clericis & Dei ministris tutorem & curatorem testamento suo constituat, quando singuli divino sacerdotio honorati, & in clericorum ministerio constituti, nonnisi altari & sacrificiis deservire & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: *nemo militans Deo obligat se negociis secularibus, ut possit placere ei, cui se probaverit*. Quod episcopi & antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt, nequis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo: nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. *Ex eadem* [ibidem.] Ibid. C. xv. Act. vi. 2. & 3. II. Tim. II. 4.

XLIX. *Non licet clericis mollitiis & secularibus rebus obligari.*

MOllitiis & laqueis secularibus obligari non debent qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt? *Item* [in eadem epistola Cypriani.] Ibid. C. xv.

L. *Secularibus negociis clerici non alligentur.*

HI, qui in ecclesia Domini ad ordinationem clericorum promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, ne molestiis & negociis secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altaribus & sacrificiis recedant, sed die ac nocte cælestibus rebus & spiritualibus serviant. *Item* [ex eadem, ibidem.] Ibid. C. vi. Cyprian. lib. I. epist. v. lib. III. epist. XXI. prope finem.

LI. *De eodem.*

SAcerdotum decretum religiose & necessario factum, servetur a nobis: simul, & ceteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes & ministros Dei, altari ejus & ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias devocet. Observari enim de cetero poterit, ne quis ultra hoc faciat contra personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum. *Unde in Calchedonensi concilio* [c. III. ex interpretatione Mercatoris, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 780.] Ibid. C. vii.

LII. *Qui connumerantur in clero, turpibus non deserviant lucris.*

PErvenit ad sanctam synodum, quia de his, qui in clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductiones & secularium causas suscipiunt, & a sacris quidem officiis se per desidiam separant; ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causa suscipiunt. Decrevit ergo sancta & magna synodus, neminem horum deinceps hoc D. Lxxxvi. C. xxvi.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

hoc est episcopum sive clericum aut monachum conducere possessiones, aut misceri sæcularibus procurationibus, nisi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & earum personarum, quæ maxime ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero transgressus fuerit hæc præcepta, correctioni ecclesiasticæ subjaceat. *Melchiades papa* [in scripto Isidoriano de primitiva ecclesia & munificentia Constantini ex Concilio Calchedonensi c. III. Concil. tomo I. pag. 1519.]

LIII. *De eodem.*

Dist. LXXXVIII. C. I. — Exod. XVIII. 7. — Genes. XXVIII. 12.

DEcrevit sancta synodus, nullum deinceps clericum aut possessiones conducere, aut negociis sæcularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, orphanorum, & viduarum, aut si forte episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat. Ubi liquido patet, quia alia sunt negocia sæcularia, alia ecclesiastica. Nonne Moyses in sæculo erat, cum crebro tabernaculum intraret & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negociis urgebatur? *Et infra*. Sic & Jacob ascendentes & descendentes Angelos vidit, quia videlicet rectores ecclesiæ non solum Deo contemplando superna appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera portant. *Item Gelasius* [ad episcopos Lucaniæ, epist. IX. c. XI. A. D. 492. Romæ in *Lucaniam*. Concil. tomo IV. pag. 1192.]

LIV. *De eodem.*

Ibid. C. II. — Concil. Aquisgr. C. XCIII. — Matth. XXI. 12. — II. Tim. II. 4. — Psal. LXX. 15. — Luc. XIX. 46.

COnsequens est, ut illa quoque de Picænis partibus nuper ad nos missa relatio nunciavit, non prætereunda putaremus, idest plurimas clericorum negociationibus inhonestis & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, quia ipse Dominus negociatores e templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait: *nemo militans Deo implicat se negociis sæcularibus*. Psalmistam quoque David surda dissimulantes aure cantantem: *quoniam non cognovi negociationes, introibo in potentias Domini*. Proinde hujusmodi aut ab indignis post hac quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cujuslibet negociationis ingenio vel cupiditate cessandum, aut in quocumque gradu sint positi, mox a clericalibus officiis abstinere cogantur; quoniam domus Dei domus orationis & esse debet, & dici, ne per officia negociationis potius sit latronum spelunca. *Item ex canone Apostolorum* [c. VI. & Concil. tomo I. pag. 48.]

LV. *In sacris ordinibus constituti, secularem curam adsumere non debent.*

Ibid. C. III.

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus nequaquam sæculares curas adsumat. Sin aliter, deiiciatur. *Gregorius Quartano Expræfecto* [papa I. lib. X. epist. XXX. A. D. 602. *Romæ*.]

LVI. *Ratiociniorum causas clericus non debet adsumere.*

Ibid. C. VIII.

INutile & valde laboriosum est, hominem literatum ratiociniorum causas adsumere; & in eis se, quod non expedit, obligare. *Item Hieronymus* [ad Nepotianum de vita clericorum epist. II. A. D. 394. e Palæstina *Romam*.]

LVII. *Fugiendus est clericus negociator.*

Ibid. C. IX.

NEgociatorem clericum ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem, fuge. *Augustinus in quæstionibus novi & veteris Testamenti* [imo incertus Auctor quæst. CXXVII. in fine ex utroque Testamento mixtim, inter opera Augustino supposita.]

LVIII. *Clerico negociari non licet.*

Ibid. C. X.

FOrnicari hominibus semper non licet. Negociari vero aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negociari: facto jam non licet. *Johannes Chrysostomus super Matth.* [imo auctor operis imperfecti homil. XXXVIII. ad c. XXI. Matth.]

LIX. *De*

Lib. II. Pars I. Tit. I. Rubr. I.

LIX. *De eodem.*

Dist. LXXXVIII. C. 11.

De auctore operis imperfecti, cujus multa sententia rejicienda, Baronius A. D. 407. §. 21.

Psal. LXX. 15.

Eiiciens Dominus vendentes & ementes de templo, significavit, quia homo mercator vix aut numquam potest Deo placere. Et ideo nullus christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, projiciatur de ecclesia, dicente propheta: *quia non cognovi negociationes, introibo in potentias Domini*. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens & se commendare, sine maliloquio esse non potest (sed necesse est, uti isti male loquatur de illo, & illi male de isto) sic qui emit & vendit, sine mendacio, & periurio esse non potest. *Et paucis interiectis*. Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum aut aliud tale cernas in cribro, dum huc, illucque jactatur, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & tandem in cribro nihil remanet, nisi solum stercus; sic de substantia negociatorum novissime nihil remanet, nisi solum peccatum. Sed omnes homines videntur esse mercatores. Ostendam ergo quis non est negociator, ut qui talis non fuerit, cum intelligas esse negociatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negociator. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram, & immutatam dando lucretur, *ille* est mercator, qui de templo eiicitur. Unde super omnes mercatores plus maledictus est usurarius. Ipse namque rem datam a Deo, vendit, non comparatam, ut mercator; & post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis. Mercator autem non repetit rem venditam. Adhuc dicit aliquis: qui agrum locat, ut agrariam recipiat, aut domum, ut pensiones accipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum. Secundo quoniam agrum habens, arando accipit ex eo fructum. Habens domum, usum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum vel domum, suum usum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur cum lucro lucrum. Ex pecunia reposita nullum usum capis. Tertio ager vel domus, utendo veterascit. Pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit. *Et mensas nummulariorum subvertit*. Pecunia spiritualiter homines intelliguntur, quia sicut numerus habet charagma Cæsaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. *Isaias ad Hierusalem* [idem auctor operis imperfecti continenter.]

LX. *De eodem.*

Ibidem.

Isa. I. secundum LXX.

Caupones tui miscent vinum cum aqua*. Ideo ergo *mensas nummulariorum evertit*, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, idest qui Dei imaginem, non diaboli portant. Aut certe *mensas nummulariorum*, sacerdotum dicit scripturas. Novo enim Testamento succedente priori, eversæ sunt scripturæ eorum. *Item Augustinus* [ex verbis ejusdem hinc inde collectis & in summam redactis in Psalm. LXX. serm. x. vers. *quoniam non cognovi* §. 17. c. A. D. 415. in *Africa*.]

LXI. *De eodem.*

Ibid. C. XII.

Luc. X. 7.

Quoniam non cognovi literaturam*. Aliqui codices habent: *negociationem*: in quo diversitas interpretum sensum ostendit, non errorem inducit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognovit negociationes, corrigant se christiani, non negocientur; sed ait mihi negociator: affero ex longinquo merces: mercedem laboris mei, unde vivam, peto: dignus est mercenarius mercede sua. De mendacio & periurio agitur, non de negocio. Ego enim mentior, non negocium. Possem enim dicere: tanto emi, tanto vendam, si placet: eme. Quomodo ergo revocas a negociatione? Omnes artifices mentiuntur; sutores, agricolæ. Vis, ut optem carum tempus, ut possim vendere annonam, quam servavi? Sed non hoc faciunt, inquis, agricolæ boni: nec illa boni negociatores. Quid enim? Etiam & filios habere malum est, quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas quærunt sacrilegas, & incantationes quærunt? Omnia ista hominum, non rerum, peccata sunt. Quære ergo, episcope (dicit mihi negociator) quomodo psalmistam intelligas, & noli me prohibere a negociatione. Negociatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. II. — August. ibidem §. 18. — Psal. LXXXVIII. 11. — Psal. LXX. 15.

meum. Quæramus ergo negociatores, qui præsumunt gloriari ex suis operibus, si sunt contra illam gratiam, quam hic psalmista commendat, ut nemo de suis operibus glorietur. Et sicut contra medicos superbos salutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est: *tota die salutem tuam*; sic contra negociatores, de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est: *os meum annunciabit justitiam tuam*. Unde & Dominus expulit illos de templo volentes suam justitiam statuere & ignorantes justitiam Dei. Merito dictum *negocium*, quia *negat otium*, quod malum est; neque quærit veram quietem, quæ est Deus. *Item Cassiodorus in eodem Psalmo* [in eumdem versiculum, circa A. D. 550. in *Lucania*.]

LXII. *De eodem*.

Dist. LXXXVIII. C. XIII.

QUid est aliud negocium, nisi quæ possint vilius comparari, carius velle distrahere? *Et infra*. Negociatores ergo illi abominabiles existimantur, qui justitiam Dei minime considerantes, per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, merces suas plus perjuriis onerando, quam pretiis. Tales ejecit Dominus e templo, dicens: *nolite facere domum patris mei domum negociationis*. Item *Cyprianus* [in epist. IX. lib. I. nunc epist. I. ad clerum & plebem Furnitanorum c. A. D. 249. in *Africa*.]

LXIII. *Nomine careat sacerdotis qui Dei ministros a suis avocat officiis*.

Ibid. C. XIV.

NEque apud altare Dei merentur nominari in sacerdotum prece qui ab altari sacerdotes, & ministros voluerit avocare. Et ideo Victor cum contra formam, nuper in concilio a sacerdotibus datam, Geminium Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretum, religiose & necessarie factum, servetur a nobis. *In Agathensi concilio* [c. XXXIX. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1389. 1390.]

LXIV. *Decimotertio consistit honestas clericorum, quod non intersint spectaculis & nuptiarum conviviis*.

Distinct. XXXIV. C. XIX.

PResbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia aut obscæni motus corporum choreis, & saltationibus efferuntur, ne auditus, aut obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

LXV. *De eodem*.

NUllus presbyterorum. *Supra* c. XXXVII. *pag* 490.
Ex concilio Laodicensi [c. LIV. ex versione Dionysii exigui, græce enim non exstat, circa A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1514.]

LXVI. *Quilibet clerici spectaculis interesse non debent*.

De Consecrat. Dist. V. C. XXXVII. — Concil. Aquisgr. C. LXXXIII.

NOn oportet, ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis exhibentur, interesse; sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire.

LXVII. *Decimoquarto honestas clericorum consistit in hoc, quod non arma militaria sive secularia portent*.

XXIII. Q. VIII.

DE episcopis vero.

LXVIII. *De eodem*.

Ibidem.

NImium certe.

LXIX. *De eodem*.

Ibidem.

CUm, inquit, a Judæis.

(*Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* VII. c. I. & II. *pag.* 477. 478.)

Ex concilio Triburiensi [apud Burchardum lib. II. c. CCXXXII. & Ivonem P. VI. c. CCCVIII.]

LXIX. *Pro*

LXX. *Pro clerico, qui in bello aut in rixa moritur, oblatio non offeratur.* Lib. III. Pars I. Tit. I. Rub. III.

Quicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut in gentilium ludis mortuus fuerit; neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat judicis: sepultura tamen non privetur. *Ex concilio Toletano* [IV.] *de clericis arma ferentibus* [c. XLV. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1717.] XXIII. Q. VIII. I. Cav.

LXXI. *Gradu amisso, in monasterio trudantur clerici voluntarie arma sumentes.*

Clerici, qui in quacumque seditione arma, volentes, sumserint aut sumserunt, reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterium pœnitentiæ tradantur. *Ex concilio Meldensi* [c. XXXVII. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1831.] Ibid. C. v.

LXXII. *Proprii gradus amissione mulctentur militaria arma clerici ferentes.*

Quicumque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis monitis & religioso habitu præbeant. Quod si contemserint, tanquam sacrorum canonum contemtores, & ecclesiasticæ auctoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & sæculo militare. *Isidorus de vita clericorum* [nimirum de ecclesiasticis officiis lib. II. c. I I. c. A. D. 635. in *Hispania*.] Ibid. C. VI.

LXXIII. *Decimoquinto consistit clericorum honestas, ut eorum conversatio ita sanctimonia resplendeat, ut nihil in ea reprehensione dignum sit.*

His igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita seclusi, a mundi voluptatibus se abstineant; non spectaculis, non pompis intersint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed sobria colant; usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationibus lucrorum, fraudisque cujusquam studium appetant; amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant, sæcularia officia, negociaque abiiciant, honoris gradus per ambitiones non subeant, pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant, dolos & conjurationes caveant: atque odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant, non vagis oculis, non effreni lingua, aut petulanti, fluidoque gestu incedant, sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant: obscœnitatem etiam membrorum, sicut & operum penitus execrentur: viduarum & virginum frequentationem fugiant. Contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant: castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant; aut certe unius matrimonii vinculo fœderentur: senioribus quoque debitam obedientiam præbeant, neque ullo jactantiæ studio semetipsos attollant. Postremo doctrinæ lectionibus, psalmis, hymnis, canticis exercitio jugiter incumbant. Tales debent esse qui divinis cultibus se se mancipandos student exhibere, scilicet, ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent. Dist. XXIII. C. ul. Concil. Mogunt. I. C. 10.

RUBRICA. III

De Periculo damnationis, quod clerici incurrunt, si vita & honestate non fulgeant.

I. *Corripitur, & ad terram trahitur sacerdotium, nisi legaliter & juste servetur.*

Sicut viri & mulieris. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 484. *Ambrosius* [de paradiso c. IV. §. 24. c. A. D. 375. *Mediolani*.]

II. *De eodem.*

Illud autem animadverte, quia extra paradisum vir factus est, & mulier intra paradisum, ut advertas, quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra paradisum factus, hoc est in inferiori loco, vir melior invenitur; & illa, quæ in meliore loco, hoc est in paradiso, facta est, inferior reperitur. *Gregorius* [I. lib. VI. epist. IV. A. D. 596. Romæ CPolim.] Dist. XL. Cav.

III. Gra-

Lib. II. Pars I. Tit. I. Rubr. IV.

III. *Gratia, non locus animam salvat.*

XXIII. Q. VIII. C. X.

QUælibet occulta loca sine gratia Dei animam salvare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth in ipsa perversa civitate justus fuit, in monte peccavit. Sed ista cur dicimus, cum majora noverimus? Quid enim paradiso jucundius? quid cælo securius? & tamen homo ex paradiso, & Angelus de cælo, peccando cecidit. *Idem* [potius sententia sumta ex homilia IX. ejusdem B. Gregorii in Ezechielem c. A. D. 600. *Romæ*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. XI.

ADam primus homo pro peccato de paradiso ejectus est, hoc est quia Dei nobilitatem a se dejecit, nobilitate loci privatus est.

V. *Non est vere sacerdos omnis, qui vocatur sacerdos.*

MUlti sacerdotes, & pauci sacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 331.

RUBRICA. IV

De cohabitatione clericorum cum mulieribus.

I. *Non habitent cum clericis mulieres, nisi quæ naturali fœdere omnem suspicionem excludunt.*

In Nicæno concilio cap. III. [ex interpretatione Dionysii A. D. 325. in *Bithynia*, Concil. tomo II. pag. 40.]

Dist. XXXII. C. XII.

INterdixit per omnia sancta synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, & aut etiam eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones. *Hieronymus* [variis in locis, quæ mox ad oram adnotantur, c. A. D. 400. in *Palæstina*.]

Ibid. C. XVII.

II. *De eodem.*

(a) Epist. ad Nepotianum. (b) Epist. ad Oceanum, quæ non putatur esse B. Hieronymi. (c) Epist. ad Oceanum. (d) Epist. ad Nepotianum prope finem. (e) Epist. ad Rusticum. (f) Epist. ad Oceanum. (g) Lib. I. contra Jovianum.

HOspitiolum (a) tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant, quia non (b) potest toto corde habitare cum Deo, qui feminarum accessibus copulatur. Femina (c) conscientiam secum pariter habitantis exurit. Numquam (d) de mulierum formis disputes. Feminæ (e) nomen tuum noverint, vultum nesciant. Feminam, (f) quam bene videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentia. Si (g) bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere. *Gregorius in dialogo lib.* IV. *cap.* XII. [imo c. XI. A. D. 591. *Romæ*.]

III. *Presbyter uxorem suam, quasi sororem suam, diligat, & quasi hostem fugiat.*

Ibid. C. XVIII.

PResbyter quidam sibi commissam regebat ecclesiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti ordinis presbyteram suam, ut sororem, diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius accedere non sinebat; eamque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscidit. *Lucius papa* [imo ex epist. spuria Clementis papæ I. ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 99. E.]

IV. *Matronarum domicilia frequentans deponatur.*

Dist. LXXXI. C. XX.

Concil. Turon. II. C. XXV.

Bracar. III. C. III.

CLericus solus ad feminæ tabernaculum non accedat, nec properet sine majoris natu sacerdotis jussione; nec solus presbyter cum sola femina fabulas misceat; nec archidiaconus sub prætextu humilitatis aut officii frequenter intret domicilia matronarum, aut forte per clericos aut domesticos matronæ mandet aliquid secrete. Si agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur ecclesiæ. *Gregorius* [ex Ivone P. VI. c. XXXVI. Caput incertum.]

V. *Simul cum mulieribus habitare sacerdotibus non licet.*

Ibid. C. XXIII.

OPortet, sacerdotes, quibus Domini populus commissus est, cum magna constantia vigilare desuper dominicas oves, ne lupinis morsibus, idest diaboli stimulis

fis lanienturæ. Neque enim hoc silere debeo, quod cum gravi animi tristitia dico: sacerdotes cum feminis habitare conspicio, quod nefarium est dicere vel audire, & contra sanctorum canonum sancita. Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt; ideoque admonendi sunt, ut non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus juxta Apostoli vocem, non vituperetur ministerium nostrum. Cavere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus. Scriptum est enim: *sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester.* Si quis vero præsumserit aliter agere, sacerdotii sui honore privetur. Unde omnimodo cavendum est, fratres, ne fallamus populum, & illud prophetæ dictum impleatur in nobis: *sacerdotes mei contaminant sancta, & reprobant legem.* Quos & alius propheta interpretatur, dicens: *vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis: in quo fallimus nomen tuum?* Quibus responsum est: *offerentes ad altare meum panes pollutos. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis.* Item *Symmachus* [imo Gregorius papa I. Symmacho defensori lib. I. epist. I. indict. IX. A. D. 591. Roma in *Corsicam*.]

Lib. ul. Pars I. Tit. I. Rubr. IV.
II. Cor. VI. 3.
I. Tim. II. 8.
Levit. XX. 26.
Soph. III. secundum LXX.
Malach. I. secundum LXX.
Ibidem

V. *De eodem.*

Volumus, ut sacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus conversentur, excepta dumtaxat matre, sorore vel uxore, quæ caste regenda est. *Idem in registro* [lib. VII. epist. XXXIX. A. A. 598. Roma.]

Dist. XXXII. C. XXIV.

VI. *De eodem.*

Legitur, quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, dicens: *quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt.* Docti ergo viri cautela magna esse nobis debet instructio. *Ex VII. synodo* [huc spectare videntur nonnulla, quæ leguntur in c. ultimo VII. synodi. Sed potius sententia est sumta ex regulis S. Basilii responso c. LXXXIV. c. A. D. 371. in *Ponto*.]

Ibidem C. XXV.
Possidius in vita Augustini C. XXVI.

VII. *De eodem.*

In omnibus observare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis, vel apparere clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum, & ad solam accedere, nulla religionis ratio permittit. Melius est enim, duos esse simul, quam unum. Simul enim & fidelius, & tutius res geritur. *Væ enim uni, quia si ceciderit, non est qui erigat eum.* *Ex concilio Carthaginensi III.* [c. XVII. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1170.]

Ibidem C. XXVI.
Eccl. IV. 10.

VIII. *De eodem.*

Cum omnibus omnino clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, & quæcumque ex familia domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur jam cum eis habitabant, vel si filii eorum, jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt, aut servus non habentibus in domo, quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit. *Ex concilio Laodicensi* [c. XXI. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, ex interpretatione Dionysii, Concil. tomo I. pag. 1512.]

Ibidem C. XXVII.

IX. *De eodem.*

Non oportet, ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentes se, aut omnem omnino Christianum eum mulieribus lavacra habere communia. Hæc est enim inter apud Gentiles prima reprehensio. *Gregorius Januario episcopo Caralitano* [I. lib. XII. epist. XXVI. A. D. 594. Roma in *Sardiniam*.]

Ibidem C. XXVIII.

X. *De eodem.*

Archidiaconum tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuisti, & nunc usque in ea prohibitione despiceris, qui, nisi jussioni tuæ paruerit, eum sacro ordine volumus esse privatum. *Ex concilio Toletano* [IV. c. XLIII. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1716. 1717.]

Ibidem C. XXIX.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. V.

X. *Venundentur ab episcopo quæ appetunt illicita clericorum consortia.*

Dist. LXXXI. C. XXX.

QUidam clerici legitimum non habentes conjugium, extranearum mulierum, vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt. Ideo quæ conjunctæ aliter cum clericis sunt, ab episcopo auferantur, & venundentur; illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos sua libidine infecerunt. *Siricius papa Himerio episcopo cap.* XII. [epist. I. c. XII. A. D. 385. Roma in *Hispaniam*, Concil. tomo II. pag. 1021.]

XI. *Non habitent feminæ cum clericis, nisi quas necessitudo excuset.*

Ibidem C. XXXI.

FEminas non alias esse patimur in domo clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit. *Ex concilio Carthaginensi* IV. [c. CII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

XII. *Episcopus provideat, ne occasione temporalium, clericorum familiaritatibus virgines socientur.*

Ibidem C. XXXII.

AD reatum episcopi pertinet vel presbyteri, qui parochiæ præest, si sustentandæ vitæ præsentis causa, adolescentiores viduæ vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subiiciantur.

RUBRICA. V

De clericis fornicariis, qualiter puniantur in honore, officiis & in beneficiis, in concubinis & in filiis.

I. *In sacris ordinibus constituti non ducant uxores, & si duxerint, separentur.*

Calistus papa [II. in concilio *Lateranensi* generali I. c. III. A. D. 1123. *Romæ*, Concil. tomo X. pag. 868.]

Dist. XXVII. C. VIII.

PResbyteris, diaconis, subdiaconis, & monachis concubinas habere, seu matrimonium contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum definitiones judicamus.

II. *De eodem.*

DEcernimus, ut hi. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. II. *pag.* 335. *Ex concilio Neocæsariensi* [c. I. ex versione Isidori Mercatoris A. D. 314. in *Cappadocia*, Concil. tomo I. pag. 1486.]

III. *Presbyter ducens uxorem, ab ordine deponatur.*

Dist. XXVIII. Ibidem C. IX.

PResbyter si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. Quod si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, extra ecclesiam abiici, & ad pœnitentiam inter laicos redigi oportet. *Urbanus Dominico Gradensi patriarchæ* [forte papa II. Apud nonnullos habetur Alexander II. Ita refert Labbeus Concil. tomo IX. pag. 1151.]

IV. *Excludendi sunt a suorum graduum dignitate subdiaconi, & deinceps, si continentes esse nolunt.*

Dist. XXXII. C. XI.

ERubescant impii, & aperte intelligant, judicio Spiritus sancti eos, qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, & subdiaconatu sunt positi, si mulieres non abjecerint, & caste vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur, Deus judex est. *Gregorius Andreæ Tarentino episcopo* [papa I. lib. II. epist. XLIV. indict. XI. A. D. 593. Roma in *Calabriam*.]

V. *De quodam episcopo, qui ante sui episcopatus apicem concubinam habuit.*

Dist. XXXIII. C. VII. Io. Diac. Lib. III. C. XIII.

HAbuisse te concubinam manifesta veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse judicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutus, ejus te permissione esse recolis maculatum, sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere; sciturus, in animæ tuæ periculo te ministrare.

ſtrare, & Deo noſtro te ſine dubio reddere rationem; ſi hujus ſceleris conſcius in eo, quo es ordine, celans veritatem, permanere volueris. *Alexander II. epiſcopis & regi Dalmaticorum* [in fragmentis epiſtolarum apud Labbeum, Concil. tomo IX. pag. 1151.] Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. VI.

V. *Officio, vel beneficio privetur presbyter, vel diaconus, uxorem ſuſcipiens, vel ſuſceptam retinens.*

SI quis amodo epiſcopus, presbyter, aut diaconus feminam acceperit, vel acceptam retinuerit, a proprio gradu decidat uſque dum ad ſatisfactionem veniat, nec in choro pſallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus eccleſiaſticis habeat. *Item clero Mediolanenſi* [ſumtum videtur ex conſtitutionibus a legatis ſedis Apoſtolicæ pro Mediolanenſibus editis. Concil. tom. IX. pag. 1110.] Diſt. XXXI. C. XVI.

VI. *De eodem.*

SI quis ſacerdotum, vel diaconorum, vel ſubdiaconorum officium contumaciter deſerens, feminam ſibi potius eligit; ſicut ſponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus beneficium. *Lucius papa* [potius ex epiſt. II. Clementis apocrypha ad Jacobum fratrem Domini, Concil. tomo I. pag. 99.] Ibidem C. XIII.

VII. *De eodem.*

MIniſtri altaris, presbyteri, ſive diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam ſervant. Si vero poſt ordinationem ſuam miniſtros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, ſacrarii non intrent limina, nec ſacrarii portitores fiant, nec altare contingant, neque ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiant, neque ad Dominici corporis portionem accedant, nec propinent, neque ſine majoris natu auctoritate minora gerant officia: urceum ſane ad altare vel calicem ne ſuggerant. Ibidem C. XIX.

VIII. *Matronarum domicilia frequentans deponatur.*

CLericus ſolus ad feminæ. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* IV. c. III. *pag.* 496. *Ex* VII. *ſynodo Aurelianenſi* [imo III. c. VII. A. D. 538. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 297.]

IX. *Clericus adulteraſſe convictus aut confeſſus, in monaſterio recludatur.*

SI quis clericus adulteraſſe, aut confeſſus aut convictus fuerit, depoſitus ab officio, communione conceſſa, in monaſterio toto vitæ ſuæ tempore detrudatur. *Pelagius Conſtantino defenſori* [forte papa I. Caput incertum.] Ibid. C. X.

X. *De eodem.*

ROmanus eccleſiæ Theanenſis clericus pro crimine adulterii, quod admiſiſſe perhibetur, a clericatus ordine depoſitus, in monaſterio hic in urbe Romana ad agendam pœnitentiam ex noſtra juſſione detruſus eſt. *Ex canone Apoſtolorum* [XXV. ex verſione Dionyſii, Concil. tomo I. pag. 49.] Ibid. C. XI.

XI. *In crimine captus presbyter vel diaconus, deponatur, ſed non communione privetur.*

PResbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto aut homicidio captus eſt deponatur; non tamen communione privetur. Dicit enim ſcriptura: *non judicat Deus bis in idipſum. Item* [ſententia carptim ſumta ex concilio Neocæſarienſi c. I. & ex capitulis Martini Bracarenſis c. XXVII. Concil. tomo I. pag. 1484. & tomo V. pag. 909.] Ibid. C. XII. Concil. Tribur. C. XI. Nahum. I. ſecundum LXX.

XII. *De eodem.*

SI quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, poſt diaconi ſui gradum acceptum, fuerit fornicatus, aut mæchatus, deponatur, & ab eccleſia projectus, inter laicos agat pœnitentiam. *Gregorius omnibus per Regnum Italicorum & Teutonicorum* [papa VII. debitam S. Petro obedientiam exhibentibus c. A. D. 1073. Non invenitur hæc epiſtola in regeſto epiſtolarum Gregorii VII. Verum hujus decreti mentio epiſt. XXX. lib. I. & lib. II. epiſt. LXI. & LXVI.] Ibid. C. XIII.

Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. VI.

XIII. *Non ingrediantur ecclesiam presbyteri, diaconi, & subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.*

Dist. LXXXI. c. XV. SI qui sunt presbyteri, diaconi, vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & sancti Petri auctoritate, ecclesiæ introitum usque dum pœniteant, & emendent. Si vero in suo peccato perseverare maluerint, nullus vestrum eorum officium dire præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam: *maledicam* (inquit) *benedictionibus vestris*. Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele testante & beato Gregorio adstruente: *peccatum hariolandi est non obedire, & scelus idololatriæ, non acquiescere*. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit. *Urbanus* II. *in synodo apud Melphiam* [c. XII. A. D. 1089. in *Apulia*, Concil. tomo X. pag. 477.]

Malach. II. 2.

Lib. XXXV. Moral. C. XIX. §. 28.

XIV. *Concubinæ clericorum vendi vel in servitutem redigi debent.*

Dist. XXXII. C. X. EOs, qui post subdiaconatum uxoribus vacare volunt, ab omni sacro ordine removemus, officioque atque beneficio ecclesiæ carere decernimus. Quod si ab episcopo commoniti non se correxerint, principibus indulgemus licentiam, ut eorum feminas mancipent servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione mulctentur.

XV. *Venundentur ab episcopo quæ appetunt illicita clericorum consortia.*

QUidam clerici, legitimum non habentes conjugium. *Supra Tit.* I. *Rubr.* IV. c. X. *pag.* 498. *Ex concilio Toletano IX.* [c. X. A. D. 655. in *Hispania*, Concil. tomo VI. pag. 455.]

XVI. *Ex ministris ecclesiæ geniti, in servitutem ejusdem devocentur.*

XV. Q. VIII. C. III. CUm multæ super incontinentia ordinis clericorum hactenus emanaverint sententiæ patrum, & nullatenus ipsorum reformari quiverit correctio morum; usque adeo sententiam judicantium protraxere commissa culparum, ut non tantum ferretur ultio in auctores scelerum, verum & in progeniem damnatorum; ideoque quilibet ab episcopo usque ad subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ detestando connubio, in honore constituti, filios procreaverint; illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonica censura damnentur. Proles autem aliena pollutione nata non solum hereditatem nunquam accipiet, sed etiam in servitutem ejus ecclesiæ, de cujus sacerdotis, vel ministri ignominia nati sunt, jure perenni manebunt.

XVII. *Non audiatur missa presbyteri concubinam habentis.*

NUllus missam audiat. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* VII. *Rubr.* III. *pag.* 146.

XVIII. *Non audienda missa est a presbytero, qui concubinam habet.*

PRæter hoc autem. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* VI. *Rub.* IX. c. IV. *pag.* 143.

RUBRICA. VI

De clericis conjugatis.

I. *Clerici in minoribus ordinibus constituti uxores ducere possunt.*

Ex VI. synodo [potius Trullana c. VI. A. D. 691. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1144.]

Dist. XXXII. C. VII. SI quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconus faciat. *Ex concilia Carthaginensi* III. [c. XIX. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1170.]

II. *Li-*

II. *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.* Rn.II. Pars I. Tit.II. Rub.I.

LEctores cum ad annum pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. *Ibid.C.VIII.*

III. *Clerici in sacris ordinibus constituti uxores ducere non possunt.*

EOs, qui post subdiaconatum. *Supra Rubr.* V. *præcedenti*, c. XIV. *pag.* 500.

IV. *De eodem.*

ERubescant impii. *Supra ibidem Rubr.* V. c. IV. *pag.* 498. *Huc faciant etiam capitula libri* I. *Partis* IV. *Tit.* IX. *Rubricæ* X. *pag.* 335.

TITULUS. II

De vita & honestate episcoporum, sive prælatorum.

RUBRICA. I

De rationibus convenientiæ, quod episcopi sive prælati debeant vitæ sanctitate & honestate conversationis respondere.

I. *Prima ratio, quia dignitas non facit episcopum, sed vita.*

Augustinus homil. VI. [imo tract. VI. in c. I. Johannis §. 4. c. A. D. 412. in *Africa*]

NOn omnis, qui dicit: *pax vobiscum*, quasi columba est audiendus. *Et infra.* Corvi de morte pascuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ vivit, innocens ejus victus est. *Hieronymus ad Heliodorum* [epist. I. de laude vitæ solitariæ c. A. D. 390. a Chalcide in *Italiam*.] II.Q.VII.C.XXX.

II. *De eodem.*

NOn omnes episcopi sunt episcopi. Attendis Petrum: sed & Judam considera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaum respice. *Et infra.* Non facit ecclesiastica dignitas christianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus dono sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. *Et infra.* Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium. *Et infra.* Infatuatum sal ad nihilum prodest, nisi ut proiiciatur foras, & a porcis conculcetur. *Augustinus* [caput incertum. Burchardus lib. I. c. CCIII. & Ivo P. V. c. CCCXVII. referunt ex Gregorio.] *Ibid.C.XXIX.*

III. *Secunda ratio, quia qui susceptum officium non administrat, non est episcopus, sed canis impudicus.*

QUI nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec crimen filiorum correxit, canis impudicus dicendus est magis, quam episcopus [Gratianus ibidem continenter.] *Ibid.C.XXXI.*

IV. *De eodem.*

QUibus ergo Hieronymus, Augustinus, Gregorius auferunt nomen *columbæ, episcopi, senioris*, nonne & privilegium est auferendum dignitatis, ut possint a subditis reprehendi? Unde scriptura dissimulans privilegium pravæ senectutis, ait: *maledictus, non senior, sed puer centum annorum.* Beda *super Matthæum.* [potius statutum videtur ex auctore operis imperfecti, homil. XI. in Matthæum.] *Ibid.* post idem caput.

V. *De eodem.*

NEc sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus sacris literis unica est credendi pariter, & vivendi regula præscripta. VIII.Q.I.C.XXIV.

RU-

Lib. III. Pars I. Tit. II. Rubr. II.

RUBRICA. II

In quibus consistit honestas episcoporum sive prælatorum.

P*Ræter ea, quæ dicta sunt Rubrica* II. *Tituli* I. *præcedentis pag.* 484. *consistit honestas episcoporum, sive prælatorum in his, quæ subsequuntur.*
Ex VII. synodo [c. II. ex antiqua versione A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 595.]

I. *Primo in sufficientia literarum ad eruditionem aliorum.*

OMnes psallentes repromittimus Deo: *in justificationibus tuis meditabor: non oblivisear sermones tuos.* Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est; sed præcipue hos, qui hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Unde definimus, omnem, qui ad episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse; ut ex hoc etiam omnis clerus, qui sub eo fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter a metropolitano, si in promtu habeat legem scrutabiliter, & non transitorie, tam sacros canones, & sanctum Evangelium, quam divini Apostoli librum, & omnem divinam scripturam, atque secundum mandata conversari, & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita, idest vera divinarum scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius; quod si disceptaverit, & ita libenter facere & docere minime spoponderit, nullatenus consecretur. Ait enim prophetice Deus: *tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.*

Dist. XXXVIII. *C.* VI. — *Psal.* CXVIII. 16. — *De Ecclesiast. Hierarch. C.* 4. — *Osee.* IV. 6.

Ad hæc faciunt multa capitula libri I. *Partis* II. *Tit.* XIV. *Rubricæ* I. *pag.* 99.

II. *Secundo consistit honestas prælatorum in religiosæ vitæ exemplaritate.*

QUalis enim. *Supra Rubrica* I. *præcedentis Tituli* I. c. II. *pag.* 484.

III. *Tertio in continuo studio lectionis & meditationis sacrarum scripturarum.*

SI quis vult pontifex, *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubrica* V. c. XI. *pag.* 111.
[In concilio Carthag. IV. c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1201.]

IV. *Libros gentilium non legat episcopus.*

Dist. XXXVII. *C.* I.

EPiscopus gentilium libros non legat: hæreticorum autem pro necessitate aut tempore.

V. *Reprehenduntur sacerdotes, qui, omissis Evangeliis, legunt comœdias.*

SAcerdotes Dei, omissis. *Supra eodem libro* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubrica* II. c. XLV. *pag.* 499. *Gregorius Desiderio episcopo* [papa I. lib. IX. epist. XLVIII. A. D. 601. Roma in *Galliam*.]

VI. *Sacram scripturam, non grammaticam, debet exponere episcopus.*

Dist. LXXXVI. *C.* V. — *Jo. Diac. lib.* III. *C.* XXXIII.

CUm multa nobis bona de vestris fuissent studiis nunciata, ita cordi nostro est nata lætitia, ut negare ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minime valeamus. Sed post hoc pervenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) fraternitatem vestram grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, ut ea, quæ prius dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quam grave, nefandumque sit episcopis canere quod nec laico religioso conveniat, ipse considera. *Gregorius Venantio episcopo* [papa II. lib. I. epist. XXVIII. A. D. 591. Roma in *Italiam*.]

VII. *Quar-*

VII. *Quarta pertinet ad honestatem episcoporum sive prælatorum, ut doctrinæ populi & prædicationi divini verbi insistant.* Lib.III. Pars I. Tit.I.Rub.I.

EPhesiis Paulus dicit: *mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi, quominus annunciarem omne consilium Dei vobis*. Mundus ergo a sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annunciare noluisset; quia cum increpare delinquentes noluerit, eos procul dubio tacendo pastor occidit. *Nicolaus papa* [I. epist. VIII. ad Michaelem imperatorem, cujus initium: *proposueramus* c. A. D. 865. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 323.] Dist.XLIII. C.IV. Act.XX.26.

VIII. *Æternæ damnationis pœnam incurrit prædicator, qui semen divini verbi non spargit.*

DIspensatio est nobis cælestis seminis injuncta: væ si non sparserimus: væ si tacuerimus: quod cum electionis vas formidet, & clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendum est? Proinde sicut non leve discrimen incumbit pontificibus siluisse pro divinitatis cultu, & ecclesiæ correctione, quod congruit; ita his (quod absit) non mediocre periculum est, qui cum debeant parere, despiciunt. Ibid.C.V. I.Cor.IX.16.

Ad hoc faciunt capitula Tituli de vita & honestate prædicatorum.

IX. *Quinto in fuga occupationum secularium sive terrenarum, & in vacatione divinorum.*

TE quidem oportet. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* II. c. IX. *pag.* 418. [ex epist. I. apocrypha Clementis ad Jacobum fratrem Domini, concil. tomo I. pag. 84.]

X. *In his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, laici sibi invicem operam dent.*

SIcut enim tibi impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studiis, sollicitudines suscipere sæculares; ita & unicuique laicorum peccatum est, nisi invicem sibi etiam in his, quæ ad communis usum vitæ pertinent, operam fideliter dederint. Te vero securum facere ex his, quibus non debes instare, omnes communiter elaborent. Quod si forte ex semetipsis hoc laici non intelligunt; per diaconos edocendi sunt, ut tibi solius ecclesiæ sollicitudines derelinquant. *Hieronymus* [uno Origenes, Rufino interprete, homilia VII. in Josue, c. A. D. 217. in Ægypto.] XI.Q.I.C.XIX.

XI. *Sexto consistit in zelo religionis, & in correctione vitiorum in subditis suis.*

SEd illud non otiose transcurrendum est, quod uno peccante, ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit? Quando sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volunt; & verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis severitatis immemores, nolunt complere quod scriptum est: *peccantem coram omnibus argue, ut ceteri metum habeant*. Et iterum: *auferte malum de vobis ipsis*. Nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem: *tradidi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat*. Neque illud Evangelii implere student, ut si viderint peccantem, primo secreto conveniatur; post etiam, duobus, vel tribus testibus adhibitis. Quod si contempserit, & post ecclesiæ correctionem non fuerit emendatus, de ecclesia expulsum, velut gentilem habeant & publicanum: & dum uni parcunt, universæ ecclesiæ moliuntur interitum. Quæ ista bonitas? Quæ ista misericordia? Uni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus, sicut ex una ove morbida universus grex inficitur, sic uno fornicante, vel aliud quodcumque scelus committente, plebs universa polluitur. *Gregorius* VII. [in concilio Romano V. c. XI. A. D. 1078. Concil. tomo X. pag. 174.] Dist.XLV.C.XVII. I.Tim.V.20. I.Cor.V.13. Ibid.5. Matth.XVIII.15.

XII. *Suspendatur ab officio clericorum fornicationi consentiens episcopus.*

SI quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum vel crimen incœstus in sua parochia, pretio interveniente vel precibus, consenserit, vel commissum sibique compertum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur. Dist.LXXXIII.C.I.

XIII. Ne-

Ibid. in l. Parte I. Tit. XI. Rubr. II.

XIII. *Negligentiæ rectorum imputantur culpæ inferiorum.*

INferiorum culpæ ordinum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 97. *Leo episcopus Rustico Narbonensi episcopo* [papa I. epist. XCI. nunc epist. II. ante c. I. A. D. 441. Roma in Galliam.]

XIV. *Homines sunt diligendi, peccata odio habenda.*

Dist. LXXXVI. C. II.

ODio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quod in peccatis severius castigari necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis. *Johannes* VIII. [sumtum potius ex variis sententiis hinc inde collectis.]

XV. *Qui negligit emendare quod valet, facientis culpam habet.*

Ibid. C. III. *S. Gregorius lib.* VII. *epist.* CXXV. *Rom.* I. 32. *Pelagius* II. *in epist. Isidorianis.*

FAcientis culpam procul dubio habet qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est: *non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, participes judicantur*. Et libat Domino prospera qui ab afflictis pellit adversa. Et negligere, cum possit deturbare perversos, nihil aliud est, quam fovere: nec caret scrupulo consensionis occultæ qui manifesto facinori desinit obviare. Et probat odisse vitia qui condemnat errantes. Nec reliquit sibi locum deviandi, qui non pepercit excedenti. Et primus innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum qui jungit cum pravitate consensum. Et nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

XVI. *Septimo pertinet ad honestatem prælatorum, ut non sint negligentes in officio suo, sed ut vigilem curam habeant de subditis suis.*

PErvenit ad nos, fratrem, & coepiscopum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 97.

XVII. *De eodem.*

NUnciatum est nobis. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 98.

XVIII. *Cum augmento honoris cura sollicitudinis augetur.*

RAtionis ordo omnino nos admonet. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 93.

XIX. *Quod officium episcopale sollicite est adimplendum.*

IN scripturis vestris. *Supra ibidem Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XXXI. *pag.* 74.

XX. *Populus judicabit episcopum sua officia non agentem.*

VEreor, ne quomodo regina. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 98.

XXI. *Ut in infestatione malorum episcopus gregem sibi commissum non derelinquat.*

SUggestum nobis est. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. IV. *pag.* 95. *Nicolaus Humifrida Morinensis ecclesiæ episcopo* [forte papa I. Caput incertum.]

XXII. *In persecutionibus episcopus ecclesiam non deserat.*

VII. Q. I. C. XLVII. *Baluzius in notis ad Dialogum Ant. Augustini pag.* 497 *edit.* 2.

SCiscitaris itaque per Guldaguarium presbyterum, utrum cum a Normannis de episcopio depellaris, de cetero debeas in monasterio conversari. In quo scias, carissime frater, quia si perniciosum est proretam in tranquillitate navim deserere, quanto magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quod persecutorum non fugiamus (maxime paganorum) insidias, cum ad tempus sæviunt, & ob multitudinem delictorum no-

stro-

strorum nocendi facultatem divinitus asseqununtur; præsertim cum eis prodire ultro non debeamus, & multos prophetas & Apostolos ipsum quoque Dominum hujusmodi fugisse insecutores, luce clarius constet; sed quod præcipue nos, qui tamquam arietes ducatum gregibus præbemus; immo qui & horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat: & cum tranquillitas reddita divina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem inquirere & in unum colligere, & ejus animas cælestis patriæ pace, ac potissimum securitate prædicata, sursum erigere debemus. Et tamdiu super cautela eorum oportet nos esse sollicitos, ut, si Dei judicio præsentis temporis commoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna. Lib. III. Part. I. Tit. II. Rub. II. Jo. viii. 59.

XXIII. *Nono consistit honestas episcoporum, ut episcopus non celebret solemniter in diœcesi aliena sine licentia diœcesani.*

NUllum episcopum audere debere. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c.V. *pag.*358.

XXIV. *Ad ordinationem ecclesiæ, quæ sibi commissa non fuerit, minime accedat episcopus.*

EPiscopum non debere in aliena. *Supra ibidem* c. III. *pag.* 358.
Ex synodo Constantinopolitana [I. c. II. ex interpretatione Isidori, A. D. 381. in *Thracia*, Concil. tomo II. pag. 958.]

XXV. *Non accedant episcopi ad ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim.*

EPiscopi, qui extra diœcesim sunt, ad ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant & permisceant ecclesias. Secundum regulas statutas Alexandriæ quidem episcopi ea, quæ sunt in Ægypto tantummodo gubernent. Orientales autem episcopi solius Orientis curam gerant, servatis honoribus primatus ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis episcopi, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem episcopi Ponticæ tantummodo diœcesis habeant curam. Thraciæ vero ipsius tantummodo Traciæ. IX. Q. II. C. viii.

XXVI. *De eodem.*

NOn invitati episcopi ultra diœcesim. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c.IV. *pag.*358.
Ex *concilio Carthaginensi* IV. [c. xv. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1291.]

XXVII. *Decimo consistit honestas prælatorum in humilitate vestimentorum, ciborum, & conversationis cum suo clero.*

EPiscopus vilem supellectilem & mensam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide & vitæ meritis quærat. Hospitium quoque non longe ab ecclesia habeat. *Hieronymus ad Nepotianum* [epist. II. A. D. 394. e Palæstina Romam.] Dist. xli. C. vii.

XXVIII. *Episcopi & clerici invicem sibi honorem exhibeant.*

ESto subjectus pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. *Et paullo post.* Sed episcopi, sacerdotes se esse noverint, non dominos. Honorent clericos, quasi clericos, ut ipsis a clericis, quasi episcopis, honor deferatur. Scitum est illud oratoris Domitii: *cur ego te*, inquit, *habeam, ut principem, cum tu me non habeas, ut Senatorem?* Quod Aaron & filios ejus, hoc episcopum & presbyteros esse noverimus. Unus Dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper quid Apostolus Petrus præcepit sacerdotibus: *pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, providentes, non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque, ut turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo, ut, cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.* Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis, tacere presbyteros, & præsentibus episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut non dignentur audire. *Quod si alii*, inquit Apostolus Paulus, *fuerit revelatum sedenti, prior taceat.* Et paullo post: *Gloria patris est filius sapiens.* Gaudeat episcopus in judicio suo, cum tales elegerit sacerdotes. Ex *concilio Carthaginensi* IV. [c. xxxiv. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1203.] Dist. xcv. C. vii. 1. Petr. v. 2. & seq. 1. Cor. xiv. 30. Prover. x. 1.

XXIX. *Epi-*

Lib. III. Part I. Tit. II. Rubr. II.

XXIX. *Episcopus non dominum, sed collegam se presbyterorum cognoscat.*

XXIX. *Episcopus non* dominum, *sed collegam* ...

Ibid. C. IX. EPiscopus in quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur. *Nicolaus papa ad Alvinum archiepiscopum* [forte Juvaviensem apud Ivonem P. V. v. c. CCCIII.]

XXX. *Undecimo exigit honestas prælatorum, ut prælatus venationes & familiaritates immoderatas consanguinearum evitet.*

Dist. XXXIV. C. I. QUorundam relatione fidelium nostris auribus intimatum est, quod Lanfredus episcopus, qui & *juvenis* esse dicitur, venationi sit deditus: quod vitium plurimus & de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos & Gallos irreverenter implicat. Verum iste (si ita est, ut audivimus) merito *juvenis* dicitur, qui juvenilibus desideriis occupatus nulla gravitate constringitur. *Et infra*. Nam, ut beatus dicit Hieronymus, *venatorem numquam legimus sanctum*. Et *infra*. Nihilominus de hoc Ad C. v. Michaa & in Psal. XC. episcopo relatum est Apostolatui nostro, quod cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta sit: pro qua re a sanctitate tua, ceterisque coepiscopis suis commonitus atque correptus est; sed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maxime displicet, & magis, ac magis deteriorem de se reddit opinionem; in quo beatitudini tuæ, & coepiscoporum suorum non obedit rationibus, & per inobedientiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo, fraternitatem tuam synodale cum episcopis & suffraganeis suis convocare concilium, & hunc salutaribus eloquiis episcopum convenire, atque illi pastorali auctoritate præcipere, quatenus ab omnium bestiarum, vel volucrum venatione penitus alienus existat, atque ab immoderata *filiæ suæ familiaritate* semet omoino coerceat. Quod si parere contemserit, & tam pro *venationis declinatione*, quam pro immoderata filiæ suæ conversatione vitanda *vobis admonentibus* obedire distulerit, a vestro collegio excommunicatus abscedat. *Quod si in hoc contumax* adhuc apparuerit, a ministerio cessare debebit.

XXXI. *Duodecimo pertinet ad honestatem prælatorum, ut sint compatientes peccantibus, mansueti ac benigni miseris & infirmis.*

SUnt namque nonnulli. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. *c.* IX. *pag.* 396, *Gregorius* [papa I. homil. XXXIV. in Evangel. A. D. 593. Romæ.]

XXXII. *Vere justus miseris compatitur, delinquentibus indignatur.*

Dist. XLV. C. XV. VEra justitia compassionem habet; falsa vero dedignationem, quamvis & justi soleant recte peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes. *Et post pauca*. At contra hi, qui de falsa justitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt. *Item Hieronymus in Hieremiam* [imo Rabanus Maurus ad c. IV. Threnorum c. A. D. 840. in *Germaniam*.]

XXXIII. *Peccantes mansuetudine vocentur, non austeritate abiiciantur.*

Ibid. C. XVI. Ierem. IV. Isa. LII. REcedite (inquit) *polluti, recedite, abite; nolite nos tangere; nolite in aliquo nobis communicare*. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum, sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis & mansuetudinis levamentum student peccantes ab erroris laqueo eruere, quam per 1. Cor. IX. 22. austeritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde doctor gentium: *factus sum (inquit) infirmus infirmis*.

XXXIV. *Decimo tertio pertinet ad honestatem prælatorum, ut liberales sint erga necessitatem patientes, pauperibus & oppressis sollicite providendo.*

EPiscopus pauperibus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit* XV. *Rubr.* V. *c.* XVIII. *pag.* 112. *Gregorius scribit Secundo servo Dei, inter cetera* [papa I. lib. V. epist. XXIX. A. D. 596. Romæ.]

XXXV. *Sine*

XXXV. *Sine liberalitate inane portatur nomen episcopi.* Lett. II. Parte I. Tit. II. Rubr. I.

FRatrem nostrum Marinianum episcopum verbis, quibus vales, excita, quia obdormisse eum suspicor. *Et infra*. Dic ergo ei, ut cum loco mutet & mentem. Dist. LXXVI. C. I. Non sibi credat, solam lectionem & orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de manu minime fructificare: sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat; quia si hæc non habet, vacuum episcopi nomen tenet. *Hieronymus* [epist. II. ad Nepotianum A. D. 392. e Palæstina Romam.]

XXXVI. *Non parietes templi ornare, sed pauperibus providere gloria episcopi est.*

GLoria episcopi est pauperum inopiæ providere; ignominia sacerdotis est propriis III. Q. I. C. XXX studere divitiis. Natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. *Item paullo inferius*. Multi ædificant parietes, columnas ecclesiæ subtrahunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Neque vero mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, turibula, patellas, scyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur a Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat remissio peccatorum: quanquam hæc omnia præcesserint in figura: scripta autem sunt propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Nunc vero cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicarit, portemus crucem, & divitias lutum putabimus. 1. Cor. X. *Item ibidem in extremo*. Amico quidpiam rapere furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium est. Accepisse quod pauperibus erogandum sit & esurientibus plurimis vel cautum, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. *Item ejusdem ad Paulinum epist.* XIII. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: neque putavit, se simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro, Christum pauperem sequimur, & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus fideliter aliena distribuere, qui nostra timide reservamus? Plenus venter facile de jejuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est. *Innocentius* II. [in concilio Lateranensi generali II. c. XII. in fine, A. D. 1139. Romæ, Concil. tomo X. pag. 1005.]

XXXVII. *Decimoquarto exigit prelatorum sive episcoporum honestas, consilio & auxilio procurare pacem, & manutenere.*

PRæcipimus, ut episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, Dist. XC. C. XII omni tepiditate semota, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

XXXVIII. *De eodem.*

STudendum est episcopis.

XXXIX. *De eodem.*

DIscordantes clericos.

Supra lib. I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* V. c. XII. & XIII. *pag.* 111.

XL. *Decimoquinto exigit honestas episcoporum, ut res ecclesiæ cum timore Dei ad utilitatem dispensentur.*

REs ecclesiæ, non quasi propriæ. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 172.

XLI. *De eodem.*

NUlli episcoporum liceat. *Supra ibidem Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 174. *Ex concilio Aurelianensi* [I. c. XXXI. A. D. 511. in Gallia, Concil. tomo IV. pag. 1409.]

XLII. De-

Lib. III. Pars I. Tit. XI. Rub. III.

XLII. *Decimosexto pertinet ad honestatem episcoporum, ut diebus solemnibus intersint officio ecclesiæ suæ.*

De Consecrat. Dist. III. Cap.

EPiscopus, si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesiæ, cui proximus fuerit, die dominico deesse non debet. *Gregorius in generali concilio præsidens dixit* [papa I. lib. IV. epist. XLIV. & post. lib. XII. A. D. 595. *Romæ*.]

XLIII. *Decimoseptimo exigit episcoporum honestas, ut maturos familiares & religiosos viros habeat cubicularios.*

II. Q. VII. C. XLIII.

CUm pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplum, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, ut dictum est, sæculares pueri sciunt: de qua re præsenti decreto constituo, ut quidam ex clericis, vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur; ut is, qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant. *Idem Vigilio episcopo Arelatensi* [lib. IX. epist. XLIX. A. D. 601. Roma in *Galliam*.]

XLIV. *Pravos in sua societate episcopus habere non debet.*

Ibid. Cap.

PErvenit ad nos, fratrem & coepiscopum nostrum Serenum Massiliensem pravos omnino homines in societate sua habere, ita denique, ut presbyterum quendam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod a vobis subtiliter est requirendum est, &, si ita constiterit, curæ vobis sit, *nostra hoc sic vice corrigere*, ut & qui talem recepit, non familiaritate fovere, *sed discat potius ultione comprimere*; & qui receptus est, discat lacrymis peccata diluere, *non iniquitatem immunditiis maculare*. *Paschalis papa* [forte II. Caput incertum.]

XLV. *Viros boni testimonii semper episcopi secum habeant.*

II. Q. VII. C. IX.

EPiscopi lectioni & orationi vacent, & semper secum *Presbyteros & diaconos*, aut alios boni testimoni clericos habeant, ut secundum *Apostolum & sanctorum patrum instituta*, possint irrepræhensibiles inveniri.

XLVI. *Decimo octavo pertinet ad honestatem episcoporum, ut suarum habitationum domos habeant prope ecclesiam.*

A*D istam Rubricam facere videntur tam capitula libri* I. *Partis* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. *pag.* 99. *quam Tit.* X. *Rubr.* V. *pag.* 109.

RUBRICA. III

Vitæ probitas necessaria in sacerdotibus.

I. *Non ordines, sed vitæ merita nos Deo commendat.*

Augustinus ad Valerium [epist. XXI. §. I. al. epist. CXLVIII. A. D. 391. in *Africa*.]

Dist. XL. Cap. III.

ANte omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius & lætius, & hominibus acceptabilius, episcopi aut presbyteri aut diaconi officio, si perfunctorie, atque adulatorie res agatur; sed nihil apud *Deum miserius* & tristius & damnabilius. *Item*. Nihil esse in hac vita, & maxime *hoc tempore*, difficilius, laboriosius, periculosius episcopi aut presbyteri, aut *diaconi officio*; *sed apud* Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster *imperator jubet*. Quis autem iste sit modus, nec a pueritia, nec ab adolescentia mea didici: *& eo tempore*, quo discere cœperam, vis mihi facta est merito peccatorum meorum. *Nam quid aliud* existimem, nescio, ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, *qui remum* tenere non noveram. *Gregorius* [in Pastorali P. III. c. IV. circa A. D. 595. *Romæ*.]

II. *De eodem.*

II. Q. III. Cap. 5. I

S*Cire* etenim prælati debent, quia si perversa umquam perpetrant, tot mortibus *digni* sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est,

est, ut tanto se cautius custodiant, quanto per prava, quæ faciunt, non soli moriun- Dist.xxxI. Pars I. Tit.xxI. Rubr.I.
tur. *Beda in* II. *epistolam Petri* [circa A. D. 720. in *Anglia*.]

III. *Honor adeptus cedit prælatis male viventibus in damnationem.*

S*Ecuti sunt viam Balaam & Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem vero habuit suæ vesaniæ. Subjugale mutum in hominis voce loquens prohibuit prophetæ insipientiam.* Plerumque hæretici tam stulta dogmata, tam execranda proferunt sacramenta, ut etiam hebetum sensus & paganorum, & qui ratione divinæ agnitionis omnimodis carent, illorum detestentur insaniam, & illorum distorta & Deo contraria itinera sanius sapiendo redarguant. Et (quod pejus, quia frequentius est) nonnumquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam edocti ab indoctis, a laicis clerici merito redarguantur, qui jure comparantur prophetæ; qui verbis asinæ contra naturam loquentis, corripitur; nec tamen a proposito pravi itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomen congruit civitatis, de qua *Balaam* venisse perhibetur. *Bosor* namque *carneus*, sive in *tribulatione* interpretatur. Neque enim alia major causa luxuriosis existit, verbum veritatis amore pecuniæ vel desiderio rerum temporalium adulterare, quam quod carnis se concupiscentiæ mancipaverunt. *Et infra*. Sed & nomen ipsius *Balaam*, qui *vanus populus*, sive *præcipitans eos* interpretatur, talibus convenit. Qui enim agnitam veritatis viam sponte ipsi deserunt, quid, nisi *vanus* sunt *populus*? Quid, nisi in *præcipitium* suos mergunt auditores; quibus non salutaria, quæ corrigant, sed quæ illos delectant, erronea prædicant? De quibus apte subditur: *hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.* II. Q. VII. C. XXXI. II. Petr. II. 15. Num. XXII.

TITULUS. III

De vita & honestate papæ.

RUBRICA. I

De necessitate bene & honeste vivendi, quam habet papa.

I. *Eminentia dignitatis papæ non licentiam male vivendi tribuit, sed necessitatem, ut sancte & honeste vivat.*

Symmachus papa [imo Ennodius Ticinensis in libello pro Symmacho papa, quintæ synodo Romanæ oblato A.D. 502. *Roma* Concil. tomo IV. pag. 1343. mendose 1243. D.]

N*On nos beatum Petrum, sicut dicitis, a Domino cum sedis privilegiis vel successores ejus, peccandi judicamus licentiam suscepisse. Ille perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ misit ad posteros. Quod illi concessum est, pro actuum luce ad illos pertinet, quos par conversationis splendor illuminat. Quis enim sanctum dubitet esse, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo si desunt bona acquisita per meritum, sufficiunt quæ a loci decessore præstantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit, aut qui eriguntur, illustrat.* Dist. xl. C. I. *Hieronymus* [epist. I. ad Heliodorum, circa A. D. 361. e Syria Chalcide in *Italiam*.]

II. *Filii sanctorum sunt qui exercent opera eorum.*

N*On est facile stare loco Pauli, & tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium, quia hinc dicitur: non sanctorum filii sunt qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.* Ibid. Cal. Gregorius *Anastasio presbytero* [papa I. lib. VI. epist. XXIX. A.D. 596. Roma in *Isauriam*.]

III. *Non loca vel ordines, sed merita nos Deo conjungunt.*

N*On loca vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos aut merita bona conjungunt, aut mala disjungunt.* Ibid. Cav.

R U-

RUBRICA. II

In quibus consistit honestas papæ.

FAciunt in generali ad hanc Rubricam capitula Tit. I. Rubricæ II. *Supra pag.* 484. *In speciali ad vitæ sanctimoniam & honestatem papæ pertinere videntur sequentia.*

Augustinus [tract. XLVI. ad c. X. Johannis, c. A. D. 412. in Africa.]

II. *Item pertinet ad honestatem papæ, ut non lucris temporalibus incumbat, sed quæ sunt Jesu Christi, principaliter quærat.*

VIII. Q. I. C. XIX. SUnt in ecclesia quidam præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit: *sua quærentes,*
Philipp. II. 21. *non quæ Jesus Christi.* Quid est: *sua quærentes?* Non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes; temporalia commoda sectantes; lucris inhiantes; honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur a præposito, & propter hæc servitur Deo, quisquis talis est, *mercenarius* est. Iter filios se non computet. *Urbanus papa* [forte II. Caput incertum.]

III. *Pertinet ad honestatem papæ firmam, inviolatamque fidem & professionem servare & defendere.*

XXV. Q. I. C. VI. SUnt quidam, dicentes: *Romano pontifici semper licuisse novas condere leges.* Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. *Sciendum vero* summopere est, quia inde novas leges condere potest, unde *Evangelistæ aliquid & prophetæ* nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus vel *ejus Apostoli, & eos* sequentes sancti patres synodaliter aliquid definierunt, ibi non *novam legem Romanus* pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, usque ad *animam & sanguinem con*firmare debet. Si enim quod docuerunt Apostoli & prophetæ, *destruere (quod absit)* niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. *Sed hoc procul fuit* ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt. *Pelagius Childeberto regi* [papa I. epist. XVI. A. D. 557. Roma in Galliam, Concil. tomo V. pag. 803.]

IV. *Profitetur Pelagius papa tomum sui decessoris se per omnia servare.*

Ibid. C. X. SAtagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis no-
Baron. A. D. 556 §. 18. stræ legibus ministremus: quibus nos & subditos esse sacræ scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir magnificus excellentiæ vestræ legatus, confidenter a nobis,
Pagius A. D. 556. 4. 12. & 13. ut decuit, postulavit, quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis papæ tomum a nobis per omnia conservari significare debuissemus, aut propriis verbis nostræ confes-
Garnerius Dissert. IV. in Theodoretum §. 11. sionem fidei destinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilior fuit, mox, ut dixit, implevimus: nosque in omnibus præsulis tomum, pro catholicæ fidei assertione conscriptum, Deo propitio, custodire, manus nostræ ad vos professione, significamus. Ut autem nullius deinceps (quod absit) suspicionis resideret occasio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir illustris admonuit, facere maturavi, scilicet propriis verbis confessionem fidei, quam tenemus, exposui.

V. *Item pertinet ad honestatem papæ, ut fidei zelator & bellator fortis obviet & resistat erroribus.*

ERror, cui non resistitur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubrica* I. c. I. *pag.* 97. *Pius papa* [I. epist. Isidoriana c. I. in fine, Concil. tomo I. pag. 572. male 562.]

VI. *Non prodest, suo errore non pollui, qui alieno consentit.*

Dist. QUid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti. *Gregorius* [sententia ... et lib. VII. epist. CXVII. S. Gregorii ad Syagrium Augustodunensem A. D. 599. Roma in Galliam.]

VII. *Qui*

VII. *Qui non occurrit, consentit.* Lib. III. Pars I. Tit. III. Rubr. I.

CONsentire videtur erranti qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Dist. LXXXIII. C. v.

VIII. *Consentire convincitur qui, cum possit, perversis negligit obviare.*

NEgligere cum possis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 97.

IX. *Pertinet ad honestatem papæ zelus ad augmentum religionis Christianæ.*

OFficii nostri consideratione. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 104. *Anacletus cunctis fidelibus* [epist. Isidoriana I. c. I. Concil. tomo I. pag. 515. A.]

X. *Pertinet ad honestatem papæ, ut malorum & adulantium laudibus non glorietur.*

NIhil illo est pastore miserius, qui luporum gloriatur laudibus: quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum placere lupis & gregibus ovium potest. Perdit enim labiorum memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in suo quoque opere invenitur mater instantia; ita noverca eruditionis est negligentia. *Leo papa* [I. Episcopis Siciliæ epist. XVI in principio, al. epist. IV. A. D. 447. Roma in *Siciliam*.] Ibid. C. vi.

XI. *Ad honestatem papæ convenit, ut pervigili causa gregem dominicum pascat.*

DIvinis præceptis & Apostolicis monitis incitamur, ut pro omnium ecclesiarum statu impigro vigilemus affectu: ac si quid usquam reprehensioni invenitur obnoxium, celeri sollicitudine aut ab ignorantiæ imperitia, aut a præsumtionis usurpatione revocemus. Monente enim dominicæ vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trina admonitione mysticis sanctionibus imbuitur, ut Christi oves qui Christum diligit, pascat, ipsius sedis, cui per abundantiam gratiæ divinæ præsumus, reverentia coarctamur, ut periculum desidiæ, quantum possumus, declinemus, ne possessio summi Apostoli, qua se amatorem Domini esse testatus est, vana inveniatur in nobis: quia negligenter pascens dominicum gregem toties commendatum, convincitur summum non amare pastorem. *Gelasius papa* [epist. XIII. ad episcopos Dardaniæ A. D. 495. Roma in *Dardaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1200. D.] XXV. Q. I. C. al. Joan. XXI. 17.

XII. *Pertinet ad honestatem papæ observare canones universorum conciliorum.*

COnfidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ ceteris oportere, quam primam: quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit. *Leo* IV. [apud Ivonem P. IV. c. CLXXXVI.] Ibid. C. I.

XIII. *Papæ honestas exigit, ut sanctorum patrum decreta, sive universalis ecclesiæ statuta non transgrediatur.*

IDeo, permittente Domino, pastores hominum sumus effecti, ut quod patres nostri sive in sanctis canonibus, sive in mundanis affixere legibus, excedere minime debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si, quod ipsi divino statuerunt consulto, intactum non conservamus. *Gregorius* [I.] *Bonifacio primo defensori* [lib. VII. epist. XVII. indict. I. A. D. 598. *Roma*.] Ibid. C. XVI.

XIV. *Pertinet ad honestatem papæ, ut prædecessorum decreta observet.*

INstitutionis nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt privilegiis & ordinatione disposita, perpetua stabilitate & sine aliqua constituimus refragatione servari: sive quæ scripto decrevimus, sive quæ in nostra præsentia videntur esse disposita. Nec a quoquam pontificum in totum, vel in partem ea qualibet occasione convelli decernimus vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipue bonis sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quantacumque rationis excusatione, quæ bene sunt ordinata, re- XXV. Q. II. C. VII.

Lib. III. Pars I. Tit. III. Rub. II. rescindere, & exemplo suo docere ceteros sua quandoque posse post se constituta dissolvere. *Gregorius Felici episcopo* [papa 1. lib. XII. epist. XXXII. forte A. D. 604. Roma in *Siciliam*.]

XV. *Statuta decessorum Apostolicorum Apostolicus destruere non debet.*

Ibid. c. IV. Luc. XI. 17. SI ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non *constructor*, sed *eversor* esse comprobarer, testante veritatis voce, quæ ait: *omne regnum in se ipsum divisum non stabit, & omnis scientia & lex adversum se divisa destruetur*. Gregorius [papa 1. lib. II. epist. XXXVII. indict. X. ad Natalem episcopum A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

XVI. *Sibi injuriam facit Apostolicus, qui fratrum suorum jura perturbat.*

Ibid. c. II. QUod vero dicitis, nostris temporibus debere servari quæ a meis quoque decessoribus tradita vel custodita sunt, absit a me, ut statuta majorum consacerdotibus meis in qualibet ecclesia infringam; quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbo. *Leo papa Marciano Augusto* [papa 1. epist. LXXVIII. c. III. al. epist. LIV. A. D. 452. Roma CPolim.]

XVII. *Pertinet ad honestatem papæ, ut privilegia ecclesiarum illæsa serventur.*

Ibid. c. I. PRivilegia ecclesiarum & sacerdotum, & monasteriorum, sanctorum patrum auctoritate instituta, nulla possunt improbitate convelli, nulla *novitate mutari*. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est *hujus sanctæ sedis* pontifices perseverantem exhibere famulatum. Dispensatio enim *nobis credita est*, & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, *nobis consentientibus*, vel negligentibus, violentur. *Gregorius Dominico Carthaginensi episcopo* [papa 1. lib. II. indict. X. epist. XXXIX. A. D. 592. Roma in *Africam*.]

XVIII. *Privilegia ecclesiarum Apostolicus debet servare illæsa.*

Ibid. c. VIII. P. Dist. LXV. DE ecclesiasticis privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, *hoc*, postposita dubitatione, teneat; quia, sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesiis sua jura servamus: nec cuilibet faciente gratia ultra quam meretur, impertior: nec ulli hoc, quod sui juris est, ambitu stimulante, derogabo; sed fratres in eos per omnia honorare cupio, sicque studeo honore singulos subvehi; dummodo non sit quod alteri jure altero possit opponi. *Gregorius Augustina Anglorum episcopo* [papa 1. lib. XII. epist. XXXI. respon. IX. A. D. 604. Roma in *Angliam*.]

XIX. *Pertinet ad honestatem papæ non dare privilegium uni ecclesiæ in dammum alterius.*

Ibid. c. III. IN Galliarum episcopos nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit: quem nos privare, auctoritate percepta, minime debemus. Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad *Galliarum provincias* transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum *prædicto Arelatensi* episcopo agatur; ne prætermitti possit hoc, quod antiqua patrum in*stitutio invenit*. *Britannorum* vero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut *indocti doceantur*, infirmi persuasione roborentur, perversi auctoritate corrigantur.

XX. Metropolitani jus dignitatis traditæ sibi antiquitus, intemeratum obtineant.

IGitur secundum sanctorum patrum. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* XV. c. I. *pag.* 115.

XXI. *Privilegia metropolitanorum inconcussa servari oportet.*

SErvatis privilegiis. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 115.

RU-

Lib. III. Pars I. Tit. III. Rubr. III. & IV.

RUBRICA. III

De magnitudine peccati, quod papa incurrit, si bene & honeste non vivit.

I. *Magnitudo peccati, vel dignitatis quemque fortiter deiicit.*

Johannes Chrysostomus [imo auctor operis imperfecti in Matthaeum homil. XL. ad c. XXI.]

HOmo Christianus fortiter cadit in peccatum propter duas causas: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. *Ex gestis Bonifacii martyris* [archiepiscopi Moguntini ita habetur apud cardinalem Deusdedit lib. I. c. CCXXXI. forte c. A.D. 750. in *Germania.*] *Dist. XL. C. V.*

II. *Damnatur Apostolicus, qui suae & fraternae salutis est negligens.*

SI papa suae & fraternae salutis negligens deprehenditur, inutilis & remissus in operibus suis, & insuper a bono taciturnus, quod magis officit sibi & omnibus, *nihilominus innumerabiles* populos catervatim secum ducit, primo mancipio gehennae *cum ipso plagis multis in aeternum vapulaturus*. Hujus culpas istic redarguere praesumit *mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus*, a nemine est judicandus, nisi deprehendatur *a fide devius, pro* cujus perpetuo statu universitas fidelium tanto instantius orat, quanto *suam salutem*, post Deum, ex illius incolumitate animadvertit propensius pendere. *Ibid. C. VI. Innocentius III. Serm. II. de consecrat. pontif.*

III. *Non ordines, sed vitae merita nos Deo commendant.*

ANte omnia peto.

IV. *De eodem.*

NIhil est in hac vita.

Supra Tit. II. Rubr. III. c. I. pag. 508.

Hieronymus [in Tit. c. I. ad ea verba: *si quis est sine crimine*, A. D. 386. in *Palaestina*.]

V. *Ex electione non praeficiuntur episcopi, sed comprobantur.*

ILlud inferendum est adversum eos, qui de episcopatu intumescunt, & putant, se non dispensationem Christi, sed imperium consecutos; quia non statim omnibus his meliores sint quicumque episcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quod ipsi electi sunt, se magis existiment comprobatos: sed intelligant, propterea quosdam a sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint. Si autem peccata filiorum justum ab episcopatu prohibent, quanto magis unusquisque se considerans & sciens, quia potentes tormenta patientur, retrahet se ab hoc, non tam honore, quam onere, & aliorum locum, qui magis digni sunt, non ambiet occupare. *VIII. Q. I. C. XII.*

RUBRICA. IV

De periculo, quod universali ecclesiae imminet, cum papa male & inhoneste vivit.

I. *Maxime ecclesiam laedit, sub nomine sanctitatis delinquens.*

Augustinus [imo Gregorius papa I. in Pastorali P. I. c. II. circa A. D. 590. *Romae*.]

NEmo quippe in ecclesia nocet amplius, quam qui perverse agens nomen* vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus praesumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. * Episcopus itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est *canis impudicus*, quam *episcopus*. *Dist. LXXXIII. C. I.* * Haec absunt a S. Gregorio.

II. De

II. *De eodem.*

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. I. & II.

Supra Tit. II. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 508.

[Gregorius papa I. lib. vII. epist. cxv. Indict. II. A. D. 599. Roma in Galliam.]

SCire etenim prælati debent.

III. *Quod vulnerato pastore per malam vitam, grave periculum infirmitatis ovibus imminet.*

I. Q. I. C. xxvIII. prope finem.

VUlnerato namque pastore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur qui jaculis hostium sese feriendum exponat? Aut qualem de se fructum producturus est cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iram provocant, quam per semetipsos populis placare debuerant.

RUBRICA. V

De providentia habenda, ut qui ad summum pontificatum eligitur, sanctimonia vitæ, & conversationis honestate singulariter adornetur.

I. *De singulari providentia habenda in electione summi pontificis.*

[Leo papa I. epist. I. c. II. al. epist. LXXXVII. A. D. 442. Roma in Africam.]

Dist. LXI. C. v. §. I.

QUod si in quibuslibet ecclesiæ gradibus providenter, *scienterque curandum est*, ut in domo Domini nihil sit inordinatum, nihilque *præposterum, quanto magis* elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes *gradus constituitur, non erretur?* Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si, *quod requiritur in corpore*, non inveniatur in capite.

TITULUS. IV

De vita & honestate Cardinalium.

RUBRICA. I

De sanctitate zeli & diligentia singulari habenda per eos in electione Romani pontificis.

I. *Cum diligentia maxima, & rectissima intentione debent Cardinales tractare de electione Romani pontificis.*

[Nicolaus II. in Synodo Lateranensi A. D. 1059. Concil. tomo IX. pag. 1013. D.]

Dist. XXIII. C. I. §. I.

QUapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum patrum auctoritate, decernimus atque statuimus, ut obeunte hujus Romanæ universalis ecclesiæ pontifice, in primis Cardinales episcopi diligentissime simul de electione tractantes, mox Christi clericos Cardinales adhibeant, sicque clerus reliquus & populus ad consensum novæ electionis accedat; nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat: & ideo religiosissimi viri præduces sint in promovenda pontificis electione; reliqui autem sequaces.

RUBRICA. II

AD hanc Rubricam faciunt omnia Capitula supra posita Titulo II. Rubr. I. pag. 501.

TITU-

TITULUS. V

De vita & honestate regularium.

RUBRICA. I

Qui poterit, & qui non, ingredi religionem.

I. *Qui monachorum propositum appetit, etiam invito episcopo, est recipiendus.*

Urbanus papa in cap. sancti Rufi [forte papa II. circa A. D. 1096. in Gallia.]

DUæ sunt, inquit, leges, una publica, altera privata. Publica lex est, quæ a sanctis patribus scriptis est confirmata, ut est lex canonum, quæ quidem propter transgressiones est tradita, V. G. decretum est in canonibus, clericum non debere de suo episcopatu ad alium transire sine commendatitiis literis sui episcopi: quod propter criminosos constitutum est, ne videlicet infames ab aliquo episcopo suscipiantur personæ. Solebant enim officia sua, cum non poterant in suo episcopatu, in alieno celebrare: quod jure in præceptis & scriptis detestatum est. Lex vero privata est, quæ instinctu sancti Spiritus in corde præscribitur, sicut de quibusdam dicit Apostolus: *qui habent legem Dei scriptam in cordibus suis*. Et alibi. *cum gentes legem non habent; si naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt leges*. Si quis horum in ecclesia sua sub episcopo populum retinet, & sæculariter vivit, si afflatus Spiritu sancto in aliquo monasterio vel regulari canonia salvare se voluerit, quia lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut a lege publica constringatur. Dignior est enim lex privata, quam publica. Spiritus quidem Dei lex est: & qui spiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis est, qui sancto Spiritui possit digne resistere? Quisquis ergo hoc spiritu ducitur, etiam episcopo suo contradicente, eat liber nostra auctoritate. Justo enim lex non est posita, sed ubi spiritus Dei, ibi libertas; & si spiritu Dei ducimini, non estis sub lege.

XIX. Q. II. C. II. — Gal. III. 19. — C. licet, Extra de regular. — Rom. II. 15. — Ibid. 14. — Rom. VIII. 14. VIII. 15. III. 1.

II. *Qui militiæ aut rationibus publicis obligati sunt, ad ecclesiasticum seu regularem habitum non assumantur.*

LEgem, quam piissimus Imperator. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* VIII. c. V. *pag.* 347. Gratianus

III. *De eodem.*

SErvi autem ordinari prohibentur, nisi a propriis dominis libertatem legitimam consequantur. *Dist. LIV. in principio.*

IV. *Nec ad religiosæ vitæ propositum, nec ad clericatus officium sine dominorum consensu admittantur servi.*

GEneralis etiam querelæ. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* V. c. VII. *pag.* 345. *Ex concilio Aurelianensi* [I. c. VIII. A. D. 511. in Gallia, Concil. tomo IV. pag. 1406.]

V. *De eodem.*

SI servus, absente aut nesciente domino, episcopo sciente, quod servus sit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente, episcopus eum domino suo duplici satisfactione recompenset. Si vero episcopus eum servum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitioni teneantur obnoxii. *Constitutio nova* [Justinianus de sanctissimis episcopis, cod. Lib. I. tit. III. l. XXVII. §. si servus, A. D. 541. CPoli.] *Ibid. C. XIX.*

VI. *De eodem.*

SI servus sciente & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quod constitutus est liber & ingenuus erit. Sed si ignorante domino; licet ei intra spacium unius anni servilem fortunam probare, & servum suum accipere. Verum etiam si legitimo probatus experimento monachus efficiatur, evadit jugum servitutis. Debent enim per triennium antequam monachi efficiantur, in monasterio permanere: postea

Ibid. C. XX. — Novella CXXIII. C. XVII. — Authen. de monachis §. hinc ajuat.

Lib. III. Parte I. Tit. V. Rubr. II. — De sanctiss. episcopis §. sed & quidem. — Authen. episcopalis, de episcopis & clericis. eod.

postea vero si monachi effecti fuerint, liberi efficiantur. Episcopalis ordo liberat a fortuna servili vel adscriptitia, sed non a curiali sive officiali: nam & post ordinationem durat; sed & jus patriæ potestatis solvit episcopalis dignitas. Adscriptitios vero in ipsis possessionibus clericos & præter voluntatem dominorum fieri permittimus, ita tamen, ut clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

VII. *De eodem.*

* Authen. Adscriptitios. eod.

SI quis incognitus. *Mox in Rubricæ sequentis* c. I.

RUBRICA. II

De tempore probationis.

I. *Quondam tempus probationis extendebant in triennium, cum recipiendus esset laicus incognitus.*

In concilio Toletano [imo ex capitular. lib. v. c. ccclxxx. eadem ferme in Novella cxxiii. c. iii.]

XVII. Q. II. C. III. SI quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei noo præstetur. Et si intra tres annos aut servus aut libertus colonus quæratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit; fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus, postea quæri non potest, nisi sit tam longe, quod ioveniri oon possit.

II. *De eodem.*

LEgem, quam piissimus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* VIII. *c.* V. *pag.* 347. *Gregorius papa Fortunato episcopo Neapolitano* [papa in lib. viii. epist. xxiii. Ind. iii. Romana in *Campaniam*.]

III. *Aliquando, ut puta in clerico ignoto, tempus probationis assignatur brevius.*

XIX. Q. III. C. VI. MOnasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicas, ut eos, quos ad conversionem susceperint, priusquam biennium in conversatiooe coopleverint, nullo modo audeant tonsurare. Sed hoc spacio vita moresque eorum sollicite comprobentur, ne quis eorum aut non sit contentus eo, quod voluerit, aut ratum non habeat, quod elegerit. Nam dum grave sit inexpertos hominum sociari obsequiis, quis possit dicere, quam sit gravius ad Dei servitium improbos applicari? Miles vero si converti voluerit, priusquam nobis renuncietur, nullus eum sine oostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

Vide eundem Gregor. lib. xi. epist. xxi.

IV. *Tempus probationis, maxime post legitimam ætatem, adsignatur unius anni.*

GOnsaldus presbyter, quondam. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 94. [Caput incertum.]

V. *Qui impuberes monasterio offeruntur, facti puberes, nisi de hoc requisiti, ratum id habeant, possunt licite resilire.*

XX. Q. I. C. X. ILlud autem statuendum esse censuimus, si in minori ætate filii monasterio oblati fuerint, & sacram tonsuram vel velamina susceperint, dignum quidem duximus, ut quinto decimo anno a prælatis moniti inquirantur, utrum in ipso habitu permanere professi fuerint, ulterius pœnitendi locum, minime amplecti possunt. Sin autem ad sæcularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegetur, quia satis inutile est, ut coacta servitia domino præstentur. *Ex concilio Triburiensi* [c. xxiv. circa A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 451.]

VI. *Usque ad annos* XII. *paternæ voluntatis puella subjacet arbitrio.*

XX. Q. II. C. II. PUella, si ante XII. annos ætatis sponte sua sacrum sibi velamen assumserit, possunt statim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum & diem, id dissimulando consenserint; ulterius nec ipsi, nec ipsa mutare hoc pote-

fortiori ætate adolescentula vel adolescens servire Deo elegerit, Lib.III. Pars I. Tit.v.Rub.III. & IV.
terunt. Si vero in parentibus prohibendi.
non est potestas pa

RUBRICA. III
De professione.

I. *Virginitatis professio quo tempore firma esse cœperit.*

Auctoritate IX. synodi [imo ex regulis S. Basilii, interrog. VII. c. A. D. 370. in Ponto.]

FIrma autem tunc erit professio virginitatis ex quo adulta jam ætas esse cœperit, & ea, quæ solet apta nuptiis deputari ac perfecta [Gratianus ibidem continenter.] XX.Q.I.C.I.

II. *De eodem.*

SI virginitatis professio tunc incipit esse firma, cum ætas cœperit esse adulta & religionis professio, tunc demum debet esse firma, cum ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hic de illa professione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum consensus. *In Toletano concilio X.* [c. IV. A. D. 656. in Hispania, Concil. tomo VI. pag. 462.] Ibidem.

III. *Professionem viduitatis & faciant, & habitum religionis sumant qui castitatem servare proponunt.*

VIdua, quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, sacerdoti vel ministro, ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat, a se aut signo, aut scriptione notatam, continentem, se & religionis propositum velle (& hoc perenniter) inviolate servare. Tunc accepta a sacerdote vel ministro apta religionis professioni veste seu lectulo quiescens, sive in quocumque loco consistens, constanter ea utatur, nec diversi coloris aut diversæ partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa & non suspecta. *In IX. synodo legitur* [imo in regulis S. Basilii, interrog. VII, c. A. D. 370. in Ponto.] Ibid. C. XVI.

IV. *Infantes oblati a parentibus, sub plurimorum testimonio suscipiantur.*

OPortet, infantes cum voluntate & consensu parentum, immo ab ipsis parentibus oblatos, sub plurimorum testimonio suscipi, ut omnis occasio maledicti gratia excludatur hominum pessimorum. *Ex concilio Toletano* [X. c. V. A. D. 656. in Hispania, Concil. tomo VI. pag. 461. nonnullis immutatis.] XX.Q.I.C.IV.

V. *Modus & solemnitas faciendæ professionis hoc ordine servetur.*

OMnes feminæ venientes ad sacram religionem, pallio capita sua contegant, & conscriptam, roboratamque professionem faciant, post quam scripturam non sinantur relabi ad prævaricationis audaciam. Quæ vero ex his omnibus fuerint repertæ animum aut vestem in transgressionem dedisse, excommunicationis sententiam ferant, & rursus mutato habitu in monasteriis, donec diem ultimum claudant, sub ærumnis arduæ pœnitentiæ permaneant religatæ. XXVII. Q.I.C. XXXVI.

RUBRICA. IV
De debito, quo profitentes voluntarie religionem, tenentur in ea manere.

I. *Non licet de monasteriis egredi quem parentes intra annos discretionis ibi fecerint ordinari, qui post adultam ætatem consensum commodaverit.*

Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum [imo Gregorius II. epist. XIII. c. VII. ad Bonifacium Legatum Germaniæ A. D. 726. Roma in Germaniam, Concil. tomo VI. pag. 1449.]

ADdidistis adhuc, quod si pater vel mater filium filiamve intra septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, utrum liceat eis, postquam puber- XX.Q.I.C.I. Concil. Vorm. CXXII.

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. iv. pubertatis annos impleverint, egredi & matrimonio copulari? Hoc omnino devitamus, quia nefas est, ut oblatis a parentibus Deo filiis voluptatis fræna relaxentur. *Ex Toletano concilio* IV. [c. xlix. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1717.]

II. *Aut propria professio, aut paterna devotio monachum facit.*

xx. Q. i. C. iii. MOnachum aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad sæculum interdicimus regressus. *Isidorus* [nimirum ex Isidoro Smaragdus in expositione regulæ S. Benedicti c. lix. c. A. D. 800. in *Gallia*.]

III. *In monasterio perpetuo maneat qui a parentibus ibi traditus fuit.*

Ibid. C. iv. QUicumque a parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus, noverit, se ibi perpetuo mansurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit, qui & in ministerio templi, quo a matre fuerat deputatus, permansit, & ubi constitutus est, deservit [Leo papa i. epist. ii. c. xv. al epist. xcii. ad Rusticum Narbonensem A. D. 441. Roma in *Galliam*.]

IV. *Non liceat puellis nuptias eligere, quæ spontanea voluntate virginitatis susceperunt propositum.*

Ibidem C. viii. PUellæ, quæ non parentum coactæ imperio, sed spontaneo judicio virginitatis propositum atque habitum susceperunt; si postea nuptias eligunt, prævaricantur, etsi consecratio non accessit, cujus utique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. * Ambigi vero non potest, crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impune calcari, quid eos manebit, qui corruperint fœdera divini sacramenti? *In synodo habita ad Eugenio papa* [ii. c. xxxii. A. D. 826. *Romæ*, Concil. tomo viii. pag. 111. & 112.]

* *Quæ sequuntur, ab ep. st. a Leonis adjunct.*

V. *Extra voluntatem propriam retrusi in monasteriis, non teneantur.*

Ibid. C. ix. SIcut qui monasteria elegerunt, a monasteriis egredi non *permittuntur, ita hi, qui* inviti sine justæ offensionis causa sunt intromissi, nisi *volentes* non teneantur; quia quod non putent, non observant; ideoque tales considerandi *sunt* magis peccata committere, quam plangere; sicut in decreto sanctissimi Leonis papæ manifestissime continentur. *In* X. *concilio Toletano* [c. vi. A. D. 656. in *Hispania*, Concil. tomo vi. pag. 461.]

VI. *Tonsura vel vestis religiosa in minori ætate suscepta, a parentibus irrita fieri potest.*

xx. Q. ii. C. i. Gregor. xi. epist. iii. SI in qualibet minori ætate vel religioni debitam vestem vel religionis tonsuram in utroque sexu filiis aut unus, aut ambo parentes dederint, forte aut nolentibus aut nescientibus sese susceptam, non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram se, vel coram ecclesia, palamque in conventu eosdem filios talia habere permiserint, ad sæcularem reverti habitum filiis ipsis quandoque penitus non licebit; sed convicti, quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque revocentur, & sub strenua districtione hujusmodi observantiæ inservire cogantur. Parentibus sane filios religioni tradere non amplius, quam usque ad xiv. eorum ætatis annum licentia poterit esse: postea vero, an cum voluntate parentum, an suæ devotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere *cultum*. *Quisquis* autem vel abolitione tonsuræ, vel sæcularis vestis assumtione detectus *fuerit attigisse*, *transgressionem* & excommunicationis censuram accipiat, & religioni *semper inhæreat*. *Leo papa* [i. epist. ii. c. xiv. ad Rusticum Narbonensem, al. epist. xcii. A. D. 441. Roma in *Galliam*.]

VII. *Non potest deseri propositum monachi sponte susceptum.*

xx. Q. iii. C. i. Deut. xxiii. 21. Psal. xlix. 14. & cxv. 6. Jonæ ii. 10. PRopositum monachi proprio arbitrio & voluntate susceptum, deseri non potest absque peccato. Quod enim vovit Deo, debet & reddere. Unde qui, relicta singularitatis professione, ad militiam vel ad nuptias devolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est, quia etsi innocens militia & honestum potest esse conjugium, electionem tamen meliorum deseruisse, transgressio est. *In Moguntiensi concilio* [imo in Cabilonensi ii. c. vii. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo vii. pag. 1273. 1274.]

VIII. *Re-*

VIII. Restituantur heredibus res eorum, qui ab episcopis vel abbatibus decepti comam deposuerunt. Lib. nl. Pars I. Tit. v. Rub. v.

CONstituit sancte sacer iste conventus, ut episcopi sive abbates, qui non in fructum animarum sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt, pœnitentiæ canonicæ (utpote turpis lucri sectatores) subjaceant. Hi vero, qui illecti, comam deposuerunt, in eo, quod cœperunt, perseverare cogantur: res vero eorum heredibus reddantur. xx. Q. iii. C. v.

RUBRICA. V

De pœna apostatarum a religione.

PRopositum monachi. Supra in proxima Rubrica IV. c. VII. pag. 518.
Ex concilio Toletano VII. [imo vi. c. vi. A. D. 638. in Hispania, Concil. tomo v. pag. 1744.]

II. Qui religiosum habitum sponte susceptum deserere voluerit, ad ipsum redire cogatur.

PRoclivis autem cursus est ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum vel mulierum habitum semel induerit spontanee religiosum, aut si vir deditus ecclesiæ aut femina fuerit delegata puellarum monasterio, in utroque sexu prævaricator ad propositum, invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad monasterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia ita a Christianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus eis ullus sit communionis. Viduæ quoque (sicut universalis synodus jamdudum statuit) professionis vel habitus sui desertrices, superiori sententia condemnentur. xx. Q. iii. C. ii.
Ex concilio Calchedonensi [c. vii. ex versione Mercatoris A. D. 451. in Bithynia, Concil. tomo iv. pag. 781.]

III. Semel in clero taxati, vel monasteriis deputati, ad militiam non redeant.

EOs, qui semel in clero taxati fuerint, sive in monasterio deputati, decrevimos neque ad militiam, neque ad honores sæculares venire. Eos autem, qui hoc ausi fuerint facere, ut ad hoc idem revertantur, quod ante obtentu Dei sibi proposuerunt, convenit anathematizari. Gregorius papa [l. lib. vii. indict. 1. epist. ix. A. D. 597. Romæ in Apuliam.] Ibid. C. iii. Concil. Aquisgr. C. lxxxv.

IV. Ad habitum redire cogatur & recludatur in monasterio quæ religiosam vestem abjecit.

SI custos religiosi habitus, aut esse nosses episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, oec projectis religiosis vestibus ad sæcularem reverti habitum, nec ad nos licuisset perversam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam si, ut præfati sumus, sollicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris gravissimæ, quam culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantum debes, tantumque es negligens, ut nisi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in aliis destrictionem & disciplinam nescias custodire; qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens, evigila, & excitatus saltem exequere quod pressus usque nunc ignavia distulisti. Instantia ergo tuæ sit prædictam mulierem una cum Sergio defensore nostro comprehendere, & statim non solum ad male contemtum habitum sine excusatione aliqua revocare; sed etiam in monasterio, ubi omnino districte valeat custodiri, detrudere; & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, ut quam sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re si quis (quod non credimus) laicorum aliquo tibi ingenio tentaverit obsistendum, a sacratissimæ eum communionis participatione suspendere; nobisque renunciare festina, ut quantum sit execrabile quod presumserit, postquam consideratione propria non advertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantemque ostendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantis pervaleat sollicitudo minuere. Idem Sergio defensori [lib. vii. indict. 1. epist. 1. A. D. 597. Roma in Apuliam.] xxvii. Q. i. C. xviii. Io. Diac. lib. iii. C. xxxix.

V. Di-

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. vi.

V. Districtæ custodiæ tradatur qui a religionis proposito ad sæcularem habitum rediit.

XXVII. Q. I. C. XIX.

SI homo esses, aut aliquam discretionem habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea, quæ illicita committuntur, ante vindicta corrigeret, quam ad nos eorum nuncius perveniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendam desidiam tuam nihilominus provocamur. Omni ergo dilatione, omnique excusatione postposita, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ projectis, quas sponte assumserat, religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpavit, una cum fratre & coepiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum revocare, & in monasterium mittere, ubi districte omnino valeat custodiri: nec ejus custodiam aliquatenus relevari permittas, quousque denuo nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens vel lentus extiteris, ita in te districtissime noveris vindicandum, ut quod ex te nescis, pœna possis referante, cognoscere. Quia si, ut diximus, intellectum hominis habuisses, hæc, quæ modo facere præciperis, a te debueramus etiam cum ultione ante facta cognoscere.

RUBRICA. VI

De his, qui in religione manere non coguntur.

I. Monasterialibus disciplinis nullus subiiciatur invitus.

Nicolaus papa omnibus episcopis in regno Ludovici [inter Nicolai papæ I. decreta, per Jo. Cochlæum collecta, tit. XIII. Concil. tomo VIII. pag. 558.]

XX. Q. III. C. IV. Ivo P. VI. C. CCCXVI.

PRæsens clericus, nomine Lambertus, una cum patre suo, nomine Attho, quondam videlicet comite, nunc autem clerico, ad limina Apostolorum properans, adiit præsentiam nostram, asserens, qualiter idem pater ejus in laicali adhuc ordine in prædiis propriis ædificasset duo monasteria, volnntatem gerens, ut post suum decessum præsens ejus filius Lambertus in lo um ejus succederet; quem infra teneram ætatem inter octavum & decimum annum constitutum memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem illius voluntatem, cucullam induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spacium (ut ipse dicit) Salomon episcopus cum quibusdam aliis absque patris oblatione vel abbatis percepta benedictione, eundem Lambertum monasticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum: & sub hac occasione paterna seu materna hereditate a fratribus suis privatum esse atque contra omnem (ut dictum est) voluntatem suam, quasi regularem illum monachum permanere volunt. Super qua re diligenti cura investigantes, etiam sua adiuratione, patrem ipsius, si verum diceret, interrogavimus. Sed idem pater Attho respondit, se talem habuisse & habere voluntatem, ut filius suus verus monachus fieret, & in locum ejus succederet. Sub testificatione autem jurejurando firmavit, quod quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus semper restitit, & numquam se fieri monachum consensit; sed demum ab insequentibus monastico habitu violenter est indutus, asserens, quod nnnquam regulam aliquam promisit, neque ego pater ejus pallio altaris indutum illum obtuli, neque a quocumque sacerdote vel abbate (ut mos poscit) benedictione percepta, regulæ unquam se monachum subjectum futurum promisit. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus clericus Attho, quia si eo tempore tam duræ observantiæ monasticam intellexisset regulam, nunquam eundem filium Lambertum coegisset portare cucullam. Quapropter consulte psalmographi verba recolentes, quibus voluntarie se Deo sacrificare pronunciat, & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat; præsentem, ut dictum est, clericum, nomine Lambertum, minime debere existimavimus sub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profecto non diligit. Quod autem non diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Idcirco Dominus non ferendam in via virgam, per qusm violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter consultius agetur, si piis suasionibus contemtum mundi & amorem Dei prædicando, quam violentiam inferendo, ad cælestem amorem illum accenderitis. Unde

Psal. LIII. 8. CXVIII. 108.

Unde omnium vestrum caritati hanc nostri Apostolatus mandare decrevimus epistolam, monentes, atque præcipientes, quatenus (si ita verum est, ut isti dicunt) nullus episcopus, vel abbas, seu monachorum reliquorum conventus monasticis illum regulis invitum subjacere compellat: neque ullo modo fratres ejus per hanc occasionem licentiam habeant paterna seu materna illum hereditate privare: sed usque dum divina inspiratione compunctus propria voluntate regulæ se subdat, liceat eum a mundanis & laicalibus remotum vagationibus vel negociis, inter religiosos & ecclesiasticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) canonicos religiosos a sanctorum monachorum vita & consortio sejunctos; quia unusquisque, secundum Apostolum, propriam mercedem accipiet secundum laborem suum. Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. vii. & viii.

II. *De eodem*.

SIcut, qui monasteria. *Supra Tit.* V. *Rubr.* IV. c.V. *pag.* 518.

RUBRICA. VII

De regularibus vagantibus.

I. *Monachi, qui sine licentia episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

In Calchedonensi concilio [c. xxiii. ex versione Isidori in epitomen contracto, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo iv. pag. 785.]

QUidam monachi nihil habentes sibi injunctum a proprio episcopo, interdum vero etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Constantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus, hos primum commoneri, ut exeant a regia civitate; demum eos invitos deiici, ac inde per defensorem compelli, ut ad sua loca redeant. *Pelagius papa Paulino Solitario* [forte papa I. ex Anselmo lib. vii. c. cxciii.] xvi. Q. I. C. xvii

II. *Monachi circumvagantes per defensores sunt compellendi.*

PRobinum Phariæ, & Milianum, atque Probinianum, vel alios pseudomonachos Johanni defensori præcipimus, ut eos debeat detinere: quatenus, si quam desiderant suæ contentionis rationem cognoscere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certe, si sola obstinatione ab ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina (sicut petiisti) insula, ut exulent, prædicto defensori duximus injungendum. Ibid. C. xviii.

RUBRICA. VIII

De his, in quibus consistit bonitas vitæ & conversationis honestas regularium.

I. *Pertinet ad vitæ sanctimoniam & honestatem regularium, ut nihil possideant proprium. Clericis voto religionis adstrictis communia omnia esse debent.*

Urbanus papa omnibus catholicis [epist. Isidoriana c. 2. Concil. tomo 2. pag. 619.]

SCimus, vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes Christianos viguit, & adhuc, gratia Dei, viget, & maxime inter eos, qui in sorte Domini sunt electi, idest clericos, sicut in Actibus Apostolorum legitur: *multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia* Et *infra*. Quicumque vestrum communem vitam susceptam habet, & novit, se nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod Deo est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam sanctius est non vovere, quam votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finie- xii. Q. I. C. ii. Act. iv. 32.

Vuu runt,

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. viii.

runt, quam illi, qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. *Augustinus Sermone de communi vita clericorum* [Serm. cccliv. §. 1. al. xxxix. de diversis, circa A. D. 495. in *Africa*.]

II. *De eodem.*

XII. Q. I. C. X. *Beda ex Augustino in II. Cor. C. VIII. Concil. Aquisgr. C. CXII.* II. Cor. VIII. 21.

NOlo, ut aliquis de nobis inveniat male vivendi occasionem: *providemus enim bona*, ut ait Apostolus, *non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Propter nos conscientia nostra sufficit nobis. Propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt, conscientia, & fama. Conscientia necessaria est tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ, negligit famam suam, crudelis est. *Et infra.* Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium, sed si forte aliqui habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *Et infra.* Enthecam nobis habere non licet. Non enim episcopi est servare aurum, & a se revocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant, ut plures tristes relinquamus: quia quod possumus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo enthecam. *Et infra.* Qui habuerit proprium, vel habere voluerit, & de proprio vivere, & contra ista præcepta facere, parum est, ut dicam: non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, at scio, me dixisse, quod si nollent suscipere vitam socialem mecum, non illis tollerem clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viverent, quomodo nossent, Deo viverent & tamen ante oculos posui quantum mali sit a proposito cadere, malui enim habere cœcos, vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluerit extra manere, & de suo vivere, non tollerem ei clericatum, ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita; quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula clericorum. *Item supra.* Qui non vult mecum manere & in communi vivere, habeat libertatem; sed videat, utrum habere possit felicitatis hereditatem. *Idem* [in vulgatis serm. III. de communi vita clericorum. Verum hæc exstant epist. ccxi. §. 5. al. epist. cix. ad monachos, circa A. D. 423. in *Africa*.]

C. I. §. 2. — C. IV. §. 5. — Ibid. Ser. ccclvi. §. 14. — Ibid. ad extremum.

III. *Non licet aliquid habere his, qui suis renunciant, & communiter vivere spondent.*

XII. Q. I. C. XI. — Ead. epist. §. 11. — *Quæ sequuntur apud Augustinum non sunt.

NOn dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia. *Et infra.* Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, ut occulte ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat; si hoc ultro confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si alias deprehenditur, atque convincitur, secundum arbitrium presbyteri, vel præpositi, gravius emendetur. *Et infra* * Cum hujus nostræ congregationis fratres non solum facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinationis susceptione renunciaverint, & se per promissam obedientiam penitus aliorum potestati & imperiis in Christo & pro Christo subdiderint, certum est, eos nihil habere, possidere, dare, vel accipere debere sine superioris licentia. Quod si propinquus vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primo quidem Priori insinuetur: & sic suscipiatur, si ipse mandaverit: de quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod Priori placuerit.

IV. *De eodem.*

EXemplum Domini conversantis in terra. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 171.

Ex concilio Triburiensi cap. VI. [imo Siricius papa epist. I. c. VI. A. D. 385. Roma in *Hispaniam*. Concil. tomo II. pag. 1019. Nonnulla tamen in hoc capite sumta sunt ex concilio Triburiensi c. VI.]

V. *Pertinet ad vitæ sanctimoniam, & honestatem regularium observantia castitatis.*

XXVII. Q. I. C. XI.

IMpudicas, detestabilesque personas, monachorum atque monacharum, quæ abjecto proposito sanctitatis, illicita atque sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptum, conscientiæ desperatione, perductæ, de illicitis complexibus libere filios procreaverint, a monasteriorum cœtu, ecclesiarumque conventibus, eliminandas esse mandamus: quatenus retrusæ in suis ergastulis tantum facinus lamentatione continua deflentes, purificatorio possint igne pœnitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem, solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam possit subveniri. [In concilio Calchedonensi c. XVI. ex versione Dionysii, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 776.]

VI. *Mo-*

VI. *Monachus, & virgo Deo consecrata, si nupserint, excommunicentur.*

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. viii. — XXVII. Q. I. C. XLI.

VIrginem, quæ se Deo consecravit, similiter & monachum, decernimus, non licere nuptialia jura contrahere. Quod si hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem, decernimus, ut habeat auctoritatem ejusdem loci episcopus, misericordiam, humanitatemque largiri.

VII. *Pertinet ad vitæ sanctimoniam regularium plena obedientia ad suos superiores. In episcoporum ergo potestate abbates consistant, & abbatibus monachi omni obedientia & devotione subiaceant.*

ABbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. VIII. *pag.* 121.

[Ex concilio Carthaginensi IV. c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1200.]

VIII. *Pertinet ad honestatem regularium, ut semper & ubique deferant vestes professionis suæ.*

SAnctimonialis virgo cum ad consecrationem suo episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.

Dist. XXIII. C. XXIV.

IX. *Professionem viduitatis faciant, & habitum religionis sumant quæ castitatem servare proponunt.*

VIdua, quæ sanctæ religionis obtinere. *Supra Tit.* V. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 517.

X. *Pertinet ad vitæ sanctimoniam & honestatem regularium non otio, sed orationibus & lectioni, sive exercitio operis vacare.*

[Hieronymus ad Rusticum monachum de vivendi forma, circa A. D. 400. e Palæstina in *Galliam*.]

NUnquam de manu tua & oculis tuis recedat liber: dicatur psalterium ad verbum: oratio sine intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis cogitationibus patiens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli, habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritalibus debebant metere carnalia, cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus. Sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur, in quibus, cum olerum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ; ut pulcherrimorum versuum spectator assistas,

De Consecrat. Dist. v. C. XXXIII. — Psal. XXXII. — I. Thess. II. — I. Cor. IX.

Ecce supercilio clivosi tramitis undam
Elicit, illa cadens raucum per levia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.

Virgil. Georg. lib. I. v. 108.

Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis, vel surculis, ut parvo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis proverbia, & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione saturetur. *In desideriis est omnis otiosus*. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem: ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem omni transeunti divaricet pedes suos. *Et in sequentibus*. Quid? Ergo peribunt omnes, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt, & in omnium * *flore* versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monasteria instituere [In vulgatis habetur ex Nicæna Synodo. Sed potius sumtum est ex canonibus Nicænis Arabicis c. LXXVI. Concil. tomo II. pag. 316.]

Pr. v. VI. — Ibid. XIII. secundum LXX. — Ezech. XVI. — * in vulgatis legitur ore.

Lib. III. Part. I. Tit. v. Rub. viii.

XI. *Pertinet ad honestatem monachorum, vitam & conversationem ab aliis discretam habere.*

xvi. Q. 1. C. i. PLacuit omnibus residentibus in sancta Nicæna synodo, ut *monachorum* conversatio & vita, secundum etymologiam nominis, ab omnibus discrepet. *Monachus* enim græce, latine *singularis* dicitur; unde *monachum* per omnia *singulariter* agere oportet. Quamobrem firmiter & insolubiliter præcipimus, ut aliquis *monachus* pœnitentiam nemini tribuat, nisi sibi invicem, ut justum est: mortuum non sepeliat, nisi monachum, in monasterio secum commorantem, vel si fortuito quemquam advenientium fratrum ibi mori contigerit. *Gregorius Johanni Ravennati archiepiscopo* [papæ 1. lib. iv. epist. 1. A. D. 594. Roma in *Flaminiam*.]

XII. *Monasterii districtionem & ecclesiasticum ministerium quisque simul tenere non potest.*

Ibid. C. ii. NEmo potest & ecclesiasticis obsequiis deservire, & in monachica regula ordinate persistere, ut ipse monasterii districtionem teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. *Innocentius* [papa 1. epist. 13. c. x. ad Victricum Rotomagensem A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

XIII. *Monachi, qui ad clericatum promoventur, a priori proposito discedere non debent.*

Ibid. C. iii. Capitular. lib. i. C. xxvii. DE monachis, qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem pervenerint, statuimus, non debere eos a priore proposito discedere. *Item Hieronymus* [ad Riparium presbyterum adversus Vigilantium A.D. 406. e Palæstina in *Galliam*.]

XIV. *Monachus non habet officium docentis, sed plangentis.*

xvi. Q. 1. C. iv. MOnachus non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum. *Idem ad Paulinum* [de institutione monachi A. D. 394. e Palæstina in *Galliam*.]

XV. *In populari frequentia monachi esse non debent.*

Ibid. C. v. SI cupis esse quod diceris, *monachus*, id est *solus*, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt *solorum* habitacula, sed multorum? *Et infra*. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio vel decipere posse, vel decipi. Christianum, quem senseris tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemosyna, quæ indifferenter omnibus patet) institorem potius habeto, quam monachum. Præter victum & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. *Idem ad Heliodorum* [de laude vitæ solitariæ epist. 1. A.D. 372. e Chalcide in *Italiam*.]

XVI. *Monachus pascitur, clerici pascunt.*

Ibid. C. vi. ALia causa est monachorum, alia clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor. Illi de altario vivunt, mihi, quasi infructuosæ arbori, securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. *Et infra*. Mihi ante presbyterum sedere non licet. Illi, si peccavero, licet me tradere Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in
1. Cor. xii. die Domini Jesu. *Eugenius papa* [caput incertum. Anselmus tamen lib. v. c. lxxv. & lib. vi. c. cciii. ex decretis Eugenii refert.]

XVII. *Secundum etymologiam nominis, solitariam vitam ducat monachus.*

Ibid. C. viii. PLacuit communi nostro concilio, ut nullus monachorum pro lucro terreno de monasterio exire, nefandissimo ausu præsumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptismo accipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuum sepelire, neque ad ecclesiam sæcularem transire, neque aliis qualibuscumque negociis se se implicare. Sit claustro suo contentus, quia sicut piscis sine aqua caret vita; ita sine monasterio monachus. Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum. MONOC enim græce, latine est *unus*. AXOC græce,

græce, latine *triſtis* ſonat. Inde dicitur *monachus*, ideſt *triſtis*. Sedeat ergo *triſtis*, & officio ſuo vacet. *Idem ad Ruſticum* [Hieronymus, nonnullis immutatis, in c. III. Iſaiæ, A. D. 406. in *Palæſtina*.] Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. IX.

XVIII. *Pertinet ad honeſtatem regularium nihil agere ſine conſilio majorum ſuorum.*

ECcleſia habet *ſenatum*, cœtum presbyterorum: ſine quorum conſilio nihil monachis agere licet. Roboam filius Salomonis ideo perdidit regnum, quia noluit audire presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cujus conſilio cuncta agebant, & nos habemus *ſenatum* noſtrum, cœtum presbyterorum. Ibid. C. VII. III. Reg. XIV.

XIX. *Pertinet ad honeſtatem regularium, ab omni familiaritate monialium, ſive aliarum feminarum ſe alienare.*

PErvenit ad nos. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XX. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 197.
In VII. *ſynodo* [c. XX. ex antiqua verſione, A. D. 787. in *Bithynia*, Concil. tomo VII. pag. 614.]

XX. *Cum monialibus, monachis habitare non licet.*

DEfinimus, minime duplex monaſterium fieri, quia ſcandalum id & offendiculum multis efficitur. Si vero aliqui cum cognatis mundo abrenunciare & monaſticam vitam ſectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cœnobium; feminæ vero mulierum ingredi monaſterium. In hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt dupla, ſecundum regulam ſancti patris noſtri Baſilii, & ſecundum præceptionem ejus, ita formentur. Non habitent in uno monaſterio monachi & monachæ. Adulterium enim intercipit * *cohabitatio*, ſi habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum ſecreto, ſingulariter ad colloquutionem. Non cubet monachus in muliebri monaſterio, neque ſingulariter cum monacha convivetur: & quando neceſſaria vitæ a parte virorum ad regulares deferuntur; extra portam hæc ſuſcipiat abbatiſſa monaſterii feminarum cum aliqua vetula monacha. Porro ſi contigerit, ut aliquam propinquam videre voluerit monachus; in præſentia abbatiſſæ huic confabuletur per modica & compendioſa verba, & in brevi ab ea diſcedat. *Ex concilio Hiſpalenſi* [II. c. XI. A. D. 619. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1667.] XVIII. Q. II. C. XXI.

* Emendatius ex Gratiani codicibus, *cohabitationem*.

XXI. *Puellarum monaſteria monachorum præſidio & miniſterio regantur.*

IN decima actione communi conſenſu decrevimus, ut monaſteria virginum in provincia Bætica monachorum adminiſtratione ac præſidio gubernentur. Tunc enim ſaluoria Chriſto dicatis virginibus præbemus, quando eis patres ſpirituales eligimus, quorum non ſolum gubernaculis tueri, ſed etiam doctrinis ædificari poſſint; ea tamen circa monachos cautela ſervata, ut remoti ab earum familiaritate, nec uſque ad veſtibulum habeant accedendi familiare permiſſum. Sed neque abbatem, vel eum, qui præficitur, extra eam, quæ præeſt, loqui virginibus Chriſti aliquid, quod ad inſtitutionem earum pertineat, licebit: neque cum ea ſola, quæ præeſt, frequenter eos loqui oportet, ſed ſub teſtimonio duarum vel trium ſororum ita, ut rara ſit acceſſio, & brevis omnino loquutio. Ibid. C. XXIV.

RUBRICA. IX

De his, quæ prohibentur regularibus.

I. *Monacho carnem guſtare non licet.*

Fructuoſus epiſcopus [imo Smaragdus in regulam S. Benedicti c. XXXIX. ex *Fructuoſo*, c. A. D. 656.]

CArnem cuiquam monacho nec ſumendi, nec guſtandi eſt conceſſa licentia: non quod creaturam Dei judicemus indignam; ſed quod carnis abſtinentia utilis & apta monachis æſtimetur, ſervato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *Et infra.* Quod ſi quis monachus violaverit, & contra ſanctionem regulæ, uſumque veterum veſci carnibus præſumſerit, ſex menſium ſpacio retruſioni & pœnitentiæ ſubjacebit. *Ex concilio Toletano* III. [c. XXII. A. D. 585. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1014.] De Conſecrat. Diſt. v. C. XXXII.

II. *Pro-*

Lib. III. Pars I. Tit. V. Rub. IX.

II. *Prohibetur, maxime religiosis, de morte propinquorum lugere.*

XIII. Q. II. C. XXVIII.

QUi divina vocatione ab hac vita recedunt, cum psalmis tantummodo & psallentium vocibus debent ad sepulcra deferri. Nam funebre carmen, quod vulgo defunctis cantari solet, vel in pectoribus se, aut proximos, aut familias cædere, omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus divinorum impendatur canticorum. Prohibet enim nos Apostolus nostros lugere defunctos, dicens: *de dormientibus autem nolo vos contristari, sicut & ceteri, qui spem non habent*. Et Dominus non flevit Lazarum mortuum, sed ad vitæ hujus ploravit ærumnas resuscitandum. Si autem potest hoc episcopus omnes Christianos prohibere, agere non moretur. Religiosis tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

1. Thess. IV. 12. Jo. XI. 33.

III. *Prohibetur regularibus officia litigiosa exercere.*

DE præsentium portitore, quod defensor factus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Rubr.* II. *Tit.* VII. c. XI. *pag.* 418.

IV. *Prohibetur regularibus testamentum facere.*

QUia ingredientibus monasterium. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XIII. *Rubr.* IV. c. II. *pag.* 374.

V. *Post ingressum monasterii, eidem monasterio sunt omnia concedenda.*

PErlatum est ad nos. *Supra in eadem Rubrica* c. III. *pag.* 374.
[Gratianus]

VI. *De eodem.*

XIV. Q. III. post C. VIII.

Aliter habet Hieronymus in vita Pauli.

E Contra Paulus primus eremita in testamento colobium suum Athanasio Alexandrino episcopo reliquit. Tunicam vero beato Antonio. Sed aliud est de his, qui in monasterium ingressi, se & sua tradiderunt; aliud de his, qui solitariam vitam ducentes, se nulli ecclesiæ tradiderunt. Illi semel tradita, nulli tradere possunt. Isti nulli oblata libere testari valent. [Sententia ex S. Basilio de institutione monachorum sermone II. circa A. D. 370. in *Ponto*.]

VII. *Prohibetur regularibus aliquid vovere sine consensu prælati sui.*

XX. Q. IV. C. I.

MOnacho non licet votum vovere sine consensu abbatis. Si autem voverit, frangendum erit. *Gratianus*.

VIII. *De eodem.*

Ibid. post C. II.

VErum hoc intelligendum est de monachis religiose viventibus, quibus vota specialis abstinentiæ, vel alicujus distinctionis, quæ generalem consuetudinem suorum fratrum excedant, sine abbatis consensu vovere non licet, ne super eos, fratres scandalizentur. *Ex regesto Gregorii* [imo ex Novella CXXIII. c. XXXVI. A. D. 546. *CPoli*. Nonnihil tamen in rem hanc legitur apud Gregorium lib. I. epist. XLVIII. & lib. VII. indict. II. epist. XXXIX.]

IX. *Prohibetur regularibus in uno & eodem monasterio cum monialibus habitare.*

XVIII. Q. II. C. XXII.

IN nullo loco monachos & monachas permittimus unum monasterium habitare; sed nec ea, quæ *duplicia* vocant. Et siquod tale est, religiosus episcopus, mulieres quidem in suo loco manere studeat; monachos autem aliud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria, separentur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis monachi. Res autem, quas habent communes, secundum jura, eis competentia, distribuantur. *Ex concilio Agathensi* [c. XXVIII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1388.]

X. *A monasterio monachorum longius construantur monasteria puellarum.*

Ibid. C. XXIII.

MOnasteria puellarum longius a monasteriis monachorum aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur. *Ex concilio Aurelianensi* [I. c. XX. & XXI. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1408.]

XI. *Pro-*

XI. *Probibetur regularibus sudariola, zonas, & alia similia munuscula a mulieribus accipere.*

MOnacho orarium in monasterio, vel zonas habere non licet. Et, si postea uxori fuerit sociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam ecclesiastici gradus officium sortiatur [Paschalis forte papa II. Victori Bononiensi episcopo, apud Anselmum libro v. c. ultimo.] XXVII. Q. I. C. XXXII.

XII. *Probibetur regularibus sacerdotibus, populum non babentibus, sine licentia episcopi exequutionem potestatis clavium extra monasterium exercere.*

PErvenit ad nos (unde valde miramur, quod quidam monachi & abbates in parochia vestra, contra sanctorum patrum decreta, episcopalia jura & officia sibi arroganter vindicant; videlicet pœnitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & ecclesias, cum absque proprii episcopi licentia, vel Apostolicæ Sedis auctoritate hoc nullatenus præsumere debeant: sicut in Calchedonensi concilio de hujusmodi a sanctis patribus cautum est, & sub anathematis vinculo monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præsumant, omnino prohibeas. *Calistus papa* [II. in concilio Lateranensi generali c. XVII. A. D. 1123. Concil. tomo X. pag. 899.] XVI. Q. I. C. IX.

XIII. *De eodem.*

INterdicimus etiam abbatibus & monachis publicas pœnitentias dare, infirmos visitare, & unctiones facere, & missas publicas cantare. Chrisma & oleum, consecrationes altarium, ordines clericorum ab episcopis accipiant, in quorum parochiis manent. *Alexander* II. [clero & populo Florentino apud Ivonem P. VII. c. CLI. Concil. tomo X. pag. 1151.] XVI. Q. I. C. X.

XIV. *Monachi intra claustrum morantes clericorum officia exterius non administrent.*

JUxta Calchedonensis tenorem optimi concilii, monachis, quamvis religiosis, ad normam sancti Benedicti intra claustrum morari præcipimus; vicos, castella, civitatesve peragrare prohibemus; & a populorum prædicatione omnino cessare censemus: nisi forte quis de suæ animæ salute sollicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit. *Leo papa* [I. ad Theodoritum episcopum Cyri epist. XCIII. c. VI. al. LXII. A. D. 453. Roma in *Orientem*.] Ibid. C. XI.

XV. *Nullus monachus, præter Domini sacerdotes, audeat prædicare.*

ADiicimus illud etiam, quod uobis propter improbitatem quorumdam monachorum religionis vestræ verbo mandastis per vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, ut præter Domini sacerdotes nullus audeat prædicare sive monachus, sive laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine glorietur. *Gregorius scribit Johanni episcopo de Urbevetere* [lib. I. epist. XII. nonnullis prætermissis, A. D. 590. Roma in *Tusciam*.] Ibid. C. XII.

XVI. *Missæ celebrari, & mortuos sepeliri in monasterio non probibentur.*

AGapitus abbas monasterii sancti Georgii insinuavit nobis, plurima se a vestra sanctitate gravamina sustinere: quod in eodem monasterio missas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicas sepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, missas celebrari, nulla ulterius habita contradictione permittas. *Ambrosius* [Caput incertum.] Ibid. C. XIII.

XVII. *Regulares de consensu episcopi, aut privilegio papæ legitime potestatem clavium exercere valent.*

DOctos ac probos monachos, presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, debita miseris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum, & mortuorum portione justa perfrui debere, moderata dispensatione commendamus; ut juxta Apostolum, de altari, cui serviunt viventes, per obsequium dominicæ plebis, panem, & vinum immaculata benedictione transforment in corpus, & sanguinem Domini nostri Jesu Christi. Ibid. C. XIV. 1. Cor. IX.

XVIII. *Bene-*

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. ix.

XVIII. *Beneficiis ecclesiasticis monachus presbyter perfruatur.*

SI monachus ad clericatum. *Supra lib.*I. *Parte* III. *Tit.*XVII. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 192. *Gregorius* [Caput incertum.]

XIX. *De eodem.*

xvi. Q. I. C. xxiii. MOderamine Apostolicæ auctoritatis decernimus, ut monachi, si presbyterii honore dedicati sunt cum ligandi, solvendique potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro vivis, & defunctis, portionem, juxta canonem ad suam, proximorumque utilitatem, merito perfectioris justitiæ non minus, quam ceteri sacerdotes, laudabiliter sibi vendicent. *Idem* [forte summatim ex Concilio Nemausensi c. III. A. D. 1096. in *Gallia*, Concil. tomo x. pag. 607.]

XX. *Clericorum officia monachi presbyteri libere administrent.*

Ibid. C. xxiv. EX auctoritate hujus, (quod Apostolico moderamine & pietatis officio a nobis est constitutum) sacerdotibus monachis, Apostolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata solvere. *Ex decreto Bonifacii papæ* [Caput incertum. Habetur cum ea inscriptione in vetusto codice monasterii Populeti.]

XXI. *Monachi, presbyteri honore decorati, potestatem habeant ligandi, & solvendi.*

Ibid. C. xxv. SUnt nonnulli, nullo dogmate fulti, audacissime quidem, zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes, monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo vivunt, sacerdotalis officii potentia indignos: neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per sacerdotalis officii divinitus sibi injunctam potestatem. Sed omnino labuntur. Neque enim beatus Benedictus monachorum præceptor almificus hujus rei aliquo modo fuit interdictor: sed eos sæcularium negociorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apostolicis documentis & omnium sanctorum patrum institutis non solum monachis, sed etiam canonicis magnopere imperatur. II. Tim. II. 4. *Nemo enim militans Deo implicat se negociis sæcularibus.* Nos vero tantorum ergo patrum instituti exemplis (quibus periculosissimum est refragari) credimus, a sacerdotibus monachis ligandi, solvendique officium, Deo operante, digne administrari, si eos digne contigerit hoc ministerio sublimari. *Et infra.* Decertantes ergo monasticæ possessionis presbyteros sacerdotalis potentiæ arcere officio, omni modo præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum, quia quanto quisque celsior, tanto & illis erit potentior. *Gratianus* [ibidem continenter.]

XXII. *De eodem.*

Ibidem. HIs omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, monachos posse pœnitentiam dare, baptizare, & cetera sacerdotalia officia licite administrare. Quod vero populi electione, episcoporum institutione, & abbatis consensu potestatem suam exequi valeant, Hieronymi, Gelasii, & Gregori auctoritate probatur. *Ait enim Hieronymus ad Rusticum monachum* [epist. IV. Alius tamen est verborum ordo, & clarior apud Hieronymum, c. A. D. 400. Roma in *Galliam*.]

XXIII. *Digne in monasterio vivens ad clericatum populi electione poterit promoveri.*

Ibid. C. xxvi. SIc vive in monasterio, ut clericus esse merearis. *Et infra.* Multo tempore disce quæ postmodum doceas, & inter bonos semper sectare meliores. Quod si populus, vel episcopus te in clerum elegerit, age ea, quæ clerici sunt. *Idem ad eundem* [ibidem.]

XXIV. *In ordinem clericatus promoveri monachi possunt.*

Ibid. C. xxvii. SI clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem Christo hostiam offeras, ne miles, antequam tiro, ne prius magister sis, quam discipulus. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ judicare de clericis, & de ministris ecclesiarum sinistrum quidpiam dicere. Habent illi ordinem & gradum suum, quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus monachi, qui liberali-

ralibus studiis eruditus, in adolescentia jugum Christi collo suo imposuit. Primumque tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas. Mihi placet, ut habeas sanctorum contubernium: nec ipse te doceas & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es. *Gelasius* [Caput incertum.] Lib. III. Pars I. Tit. V. Rubr. XX.

XXV. *In loco, quo abbas judicaverit, monachus eligatur, & ab episcopo ordinetur.*

SI quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito sacerdotio dignus prævideatur, & abbas, sub cujus imperio regi Christo militat, illum fieri presbyterum petierit, ab episcopo debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari, omnia, quæ ad sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel episcopi electione, provide ac juste acturus, *Siricius papa* [epist. I. c. XIII. ad Himerium, A. D. 385. Roma in *Hispaniam*, Concil. tomo II. pag. 1021.] XVI. Q. I. C. XXVIII.

XXVI. *Tempore maturitatis, ecclesiasticis monachi promoveantur ordinibus.*

MOnachos quoque, quos morum gravitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus, & volumus, itaut qui in intra XXX. annum ætatis sunt digni, minoribus per gradus singulos crescente tempore promoveantur ordinibus: & sic ad diaconatus vel presbyterii insignia maturæ ætatis consecratione perveniant: nec saltu ad episcopatus culmen ascendant, nisi in his eadem, quæ singulis dignitatibus superius præfiximus, tempora, fuerint custodita. *Augustinus ad Eudoxium* [epist. XLIII §. 2. al. epist. LXXXI. c. A. D. 398. in *Africa*.] Ibid. XXIX.

XXVII. *Ecclesiastica officia nec avida elatione monachi suscipiant, nec blandiente desidia respuant.*

VOs autem, fratres, exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque ad finem perseveretis; ac siquam operam vestram mater ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in judicio, qui docet mansuetos vias suas: nec vestrum otium necessitatibus ecclesiæ præponatis: cui parturienti, si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis. *Pelagius papa Bono episcopo Savinati* [forte papa I. Caput incertum.] Ibid. C. XXX. Psal. XXIV. 9.

XXVIII. *Gelasius quendam Rufinum monachum jubet sacerdotem fieri, & in quadam basilica ordinari.*

IN parochia tua, basilica sancti Laurentii, quæ in possessione filii & consiliarii nostri viri magnifici Theodori fundata est, officium presbyterii deesse cognovimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit, se invenisse Rufinum quendam monachum, olim sibi vita, religione, ac moribus comprobatum, & hunc postulat ibi presbyterum consecrari: quod fieri subito nos prorogata observantia non acquievimus. Ideo dilectio tua, his literis acceptis, sabbato veniente faciat eum diaconum, &, si Deus voluerit, & vixerimus, mediana hebdomada presbyterum faciemus, quatenus superveniente paschali festivitate, sacra ministeria in memorata basilica a persona competenti valeant adimpleri. *Gregorius in Regesto* [papa I. lib. I. epist. XL. Paullo tamen aliter, A. D. 591. Roma in *Campaniam*.] Ibid. C. XXXI.

XXIX. *Qui de clerico monachus efficitur, proprio episcopo ordinante poterit eligi & consecrari.*

SI quem a clericatu in monasticam contigerit venire conversationem, si talis vitæ monachus fuerit, ut episcopus, cui antea militaverat, eum dignum sacerdotio prævideat, in loco, quo judicaverit, eligi poterit & ordinari. Ibid. C. XXXII.

XXX. *Probibetur regularibus esse compatres.*

NOn licet abbati. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XIX. c. IV. *pag.* 248.

XXXI. *De eodem.*

PErvenit ad nos. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XX. *Rubrica* III. c. I. *pag.* 197. *Gregorius* [papa I. Mariniano episcopo Ravennati lib. VII. epist. XVIII. nonnullis immutatis A. D. 598. Roma in *Flaminiam*.]

Lib. III. Pars I. Tit. V. Rubr. XI.

XXXII. *Probibetur regularibus ad sacros ordines, vel ad officia ecclesiastica promoveri sine licentia prælatorum suorum.*

Dist. XVIII. C. I.

NUllus ad ecclesiasticum officium ex monasterio producatur monachus, nisi quem abbas loci admonitus, propria voluntate obtulerit episcopo. *Ex concilio Carthaginensi* [V. c. XIII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1617.]

XXXIII. *De eodem.*

Ibid. C. II. Concil. Afric. C. LVII.

SI quis de alterius monasterio repertum vel ad clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterio majorem monasterii constituere, episcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum communione sejunctus, suæ tantummodo plebis communione contentus sit, & ille neque clericus, neque canonicus, neque præpositus perseveret.

XXXIV. *Episcopus, qui in alterius diœcesi ecclesiam ædificat, ejus consecrationem sibi vendicare non audeat.*

SI quis episcoporum. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* VI. c. II. *pag.* 125. *Ex concilio Calchedonensi* [c. IV. ex interpretatione Isidori, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 781.]

XXXV. *Probibetur professis, sine licentia suorum prælatorum egredi de monasterio.*

XVI. Q. I. C. XII.

QUi vere & pure solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore. *Et infra.* Eos vero, qui per civitates singulas seu possessiones in monasteriis sunt, placet nobis, episcopo esse subiectos, & quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes, in locis, in quibus semel se Deo devoverunt, permanentes; & neque communicare ecclesiasticas, neque sæculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi forte jubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis episcopo. Et neminem servorum suscipi in monasterium, ut sit cum eis monachus, nisi eum domini proprii licentia. Prætereuntem vero hæc, decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit vero civitatis episcopo curam, sollicitudinemque necessariam monasteriis exhibere. *Innocentius* II. [in concilio Romano c. XXVI. & XXVII. A. D. 1139. Concil. tomo X. pag. 1008. & 1009.]

XXXVI. *Probibetur monialibus singularia domicilia habere.*

XVIII. Q. II. C. XXV.

PErniciosam & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum (quæ licet neque secundum regulam beati Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant, sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant) aboleri decernimus. Cum enim juxta regulam degentes in cœnobiis, tam in ecclesia, quam in refectorio atque dormitorio communiter esse debeant, propria sibi ædificant receptacula & privata domicilia: in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites minus religiosos, contra sacros canones, & bonos mores, suscipere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis, qui male agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in justorum tabernaculo opinantur se posse latere oculos judicis, cuncta prospicientis; hoc tam inhonestum, detestandumque flagitium ne ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus. Simili modo prohibemus, ne sanctimoniales simul cum canonicis vel monachis in ecclesiam in uno choro conveniant ad psallendum. *Ex decreto Gelasii papæ ad Sicilienses episcopos misso cap.* VIII. [imo Symmachus papa ad Cæsarium epist. V. c. V. A. D. 502. Roma in *Galliam*, Concil. tomo IV. pag. 1295.]

Jo. III. 20.

XXXVII. *Probibetur regularibus professis matrimonium contrahere.*

XXVII. Q. I. C. III.

NEque viduas ad nuptias transire patimur, quæ religioso proposito diuturna observatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasteriis ætatem peregisse contigerit. *Ex concilio Aurelianensi* [I.] *cap.* II. [imo c. III. ex Burchardo lib. VIII. c. XXXV. & Ivone P. VII. c. LIV.]

XXXVIII. *Non est fas viduis post susceptum velamen, a sacro proposito discedere.*

Ibid. C. XVI. Vide Synodum Epaonen. C. XXI.

VIduas quæ spontanea voluntate ab altari conversationis sacræ velamen suscipiunt, decrevit synodus, in eodem proposito permanere. Non enim fas esse decernimus

mus, postquam se Domino semel sub velo consecraverint, iterum eis concedi; spiritui sancto mentiri. *Augustinus de conflictu vitiorum atque virtutum* [imo Evagrii Antirrhetici c. xxiv. ex Fontanino in Historia literaria Aquilejensi MS. lib. v. c. ix. c. A. D. 380. in *Syria*.] Lib. III. Part. I. Tit. v. Rubr. x.

XXXIX. *Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam servare decreverunt.*

NUbendi licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur: illis videlicet, qui virgines vel continentes esse decreverunt. Fornicatio autem nulli impune conceditur. *Idem* [nempe Augustinus de bono viduitatis c. viii. c. A. D. 401. in *Africa*.] XXVII. Q. I. C. IX.

XL. *Pejores sunt adulteris qui continentiæ propositum violant.*

MEliore proposito lapsas, si nupserint, feminas, a castitate sanctiori, quæ vovetur Deo, adulteris esse pejores, manifestum est. Ibid. C. XXI.

RUBRICA. X

De pœna regularium, qui post votum castitatis emissum, matrimonium contrahunt, ac castitatem non observant.

I. *Excommunicentur viduæ, quæ religioso habitu abjecto, nuptias elegerint.*

In concilio Carthaginensi [iv. c. civ. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1107. & 1108.]

SIcut bonum est castitatis præmium, ita & majori observantia & præceptione custodiendum est, ut si quæ viduæ, quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immatura ætate a viro relictæ, se devoverint Deo, & veste aliqua laica abjecta, sub testimonio episcopi & ecclesiæ in religioso habitu apparuerint; postea vero ad nuptias sæculares transierint, secundum Apostolum, damnationem habebunt, quia fidem castitatis, quam Deo voverunt, irritam facere ausæ sunt. Tales ergo personæ a Christianorum communione sequestrentur, neque in convivio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ conjuges reatu sunt viris suis obnoxiæ, quanto magis viduæ, quæ religiositatem Dei mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, si devotionem, quam Deo sponte, non coacte obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi, violentia irruente, ab aliquo oppressæ fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in conjugio raptori vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ teneantur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: *cum luxuriatæ sunt, nubere in Christo volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Item *exempla Gregorii missa ad Bonifacium* [papæ III. Habentur autem in capitularibus adjectis c. lxxxviii. additione iv. apud Baluzium etiam copiosius, c. A. D. 739. Roma in *Germaniam*.]

Ibid. C. I. — 1. Tim. v. 12. — Ibidem.

II. *De viduis & virginibus, quæ a religioso proposito discedunt.*

VIduas a proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua; frater carissime, credo, te nosse a sancto Paulo & a multis sanctis patribus, nisi convertantur, olim esse damnatas: quas nos Apostolica auctoritate damnandas, & a communione fidelium, atque a liminibus ecclesiæ arcendas fore censemus, usquequo obdediant episcopis suis, & ad bonum, quod cœperunt, invitæ, aut voluntariæ revertantur. De virginibus autem non velatis, si deviaverint, a sanctæ memoriæ decessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus: *hæ vero, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt permanere, licet velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est; quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Domino pepigit solvi sine vindicta non poterit?* &c. Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & a cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur, quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis & maturioris sapientiæ atque consilii existunt, virorumque consortio multoties usæ sunt, & habitum religionis assumserunt, & demum apostataverunt,

Ibid. C. II. — 1. Tim. v. 6. — Epist. II. ad Victricium cap. XIII.

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. x. atque ad priorem vomitum sunt reversæ, a nobis & ab omnibus fidelibus a liminibus ecclesiæ, & a cœtu fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apostolum Paulum, tradentes hujusmodi hominem Satanæ, ut spiritus ejus salvus sit in die Domini? (1. Cor. v. 5.) De talibus enim Dominus per Moysen loquitur, dicens: *auferte malum de medio vestri*. (Deut. XIII. 5.) De quibus & per prophetam ait: *lætabitur justus cum viderit vindictam; manus suas lavabit in sanguine peccatorum*. (Psal. LVII. 11.) De talibus nanque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus, dicitur: *quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt*. (Rom. I. 32.) Cyprianus *ad Pomponium de virginitate* [epist. IV. novæ edit. al. lib. I. epist. XI. A. D. 249. in *Africa*.]

III. *Ex quolibet sensu corporis mulier corrumpi potest.*

XXVII. Q. I. Cap. NEc aliqua putet, se posse hac excusatione defendi, quod inspici & probari possit, an virgo sit, cum & manus obstetricum, & oculi sæpe fallantur. Et si incorrupta inventa fuerit virgo ea parte, qua mulier potest esse; poterit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certe ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confiteatur? Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolorem fortassis gladium in manu sumit? Quid Christus Dominus & judex noster, cum virginem suam sibi dicatam & sanctitati suæ destinatam jacere cum altero cernit, quam indignatur, & irascitur? Et quas pœnas incertis ejusmodi conjunctionibus comminatur? Cujus, ut gladium spiritalem, & venturum judicii diem unusquisque fratrum possit evadere, omni consilio providere & laborare debemus. *Idem* [ibidem.]

IV. *De eodem.*

Ibidem C. v. QUod si pœnitentiam hujus illiciti concubitus sui egerint, & a se invicem recesserint, inspiciantur iterum virgines ab obstetricibus diligenter; & si virgines inventæ fuerint, accepta communione, ad ecclesiam admittantur, hac tamen interminatione, ut, si ad eosdem masculos postmodum reversæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo, & sub eodem tecto simul habitaverint, graviori censura eiiciantur, nec in ecclesia postmodum facile recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint & deprehensæ, agant pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideo, æstimato justo tempore, postea exomologesi facta, ad ecclesiam redeat: quod si obstinate perseverant, nec se ab invicem se separant, sciant, se cum hac sua impudica obstinatione nunquam a nobis admitti in ecclesiam posse, ne exemplum ceteris ad ruinam delictis suis facere incipiant; nec putent, sibi vitæ aut salutis constare rationem, si episcopis & sacerdotibus obtemperare noluerint. *Ex concilio Toletano* IV. *cap.* VIII. [imo Parisiensi v. c. XIII. A. D. 615. in *Gallia*, Concil. tomo v. pag. 1652.]

V. *Viduæ & puellæ, quæ post religionis habitum nubunt, a communione suspendantur.*

Ibid. C. VII. Capitul. lib. VII. C. CCCXXXVIII. DE viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus própriis, tam a parentibus, quam per se mutaverunt; si postea contra instituta patrum vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tamdiu utræque habeantur a communione suspensæ, quousque quod illicite perpetraverunt, emendent. Quod si emendare neglexerint, a communione & omnium Christianorum convivio, perpetuo sint sequestratæ. *Ex decretis Innocentii papæ cap.* XX. [in codice canonum & in epistola II. ejusdem Innocentii I. ad Victricium, c. XIII. A. D. 404. Romæ in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

VI. *De his, quæ, votum virginitatis habentes, nubunt, needum sacro velamine tectæ.*

Ibid. C. IX. Concil. Turonicum II. C. XXI. 1. Tim. v. 12. HÆ vero, quæ needum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se permanere simulaverunt, licet velatæ non fuerint, si forte nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia est, *&c. Et infra*. Nam si Apostolus illas, quæ a proposito viduitatis discesserant, dixit habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines, quæ pactionis suæ fidem minime servaverunt? *Ex decreto ejusdem cap.* CXIX. [imo c. XIX. in codice canonum & in epistola ejusdem ad Victricium c. XII. *ibidem* pag. 1252.]

VII. *Non*

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rubr. x.

VII. *Non sunt admittendæ ad pœnitentiam virgines sacræ si publice nupserint.*

QUæ Christo spiritaliter nubunt, & a sacerdote velantur, si publice postea nupserint, non eas admittendas esse ad pœnitentiam agendam, nisi hi, quibus se junxerant, a mundo recesserint. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, ut quæcumque, vivente viro, alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi unus de his fuerit defunctus; quanto magis de illa tenenda est, quæ ante immortali se sponso conjunxerat, & postea ad humanas nuptias transmigravit? *Ex concilio Triburiensi cap.* VII. [imo ex Calchedonensi, secundum Dionysii versionem c. xvi. A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo iv. pag. 776.]

xxvii. Q. 1. C. x. *Concil. Turon. ii. C. xxi.*

VIII. *Monachus & virgo Domino consecrata, si nupserint, excommunicentur.*

VIrginem, quæ se Deo consecraverit, similiter & monachum, decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quod si hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem, decernimus, ut habeat auctoritatem ejusdem loci episcopus, misericordiam, humanitatemque largiri. *Ex concilio Calchedonensi* [eod. c. xvi. ex versione Isidori, *ibidem* pag. 783.]

Ibid. C. xxi.

IX. *Monachus, & virgo, quæ se Deo dedicavit, nuptias contrahere non possunt.*

SI qua virgo se dedicaverit Deo, similiter monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si vero inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero, eis posse fieri humanitatem, si ita probaverit episcopus loci. *Ex eodem* [c. xv. ex interpretatione ejusdem Isidori, *ibidem* pag. 785.]

Ibid. C. xxii.

X. *Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit.*

DIaconissam non debere ante annos XL. ordinari statuimus; & hoc cum diligenti probatione. Si vero susceperit ordinationem, & quantocumque tempore observaverit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo, qui in illius nuptiis convenerit. *Ex Synodo Ancyrana* [c. xix. A. D. 314. in *Galatia*, ex versione Isidori, Concil. tomo 1. pag. 1474.]

Ibid. C. xxiii.

XI. *Inter bigamos reputatur quæ virginitatem pollicitam prævaricata fuerit.*

QUotquot virginitatem pollicitam, prævaricatæ sunt, professione contemta, inter bigamos, idest qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt. *Ex concilio Martini papæ* [Bracarensis c. xxx. circa A. D. 570. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 909.]

Ibid. C. xxiv.

XII. *Cogatur ad pœnitentiam filia clerici, si devota maritum duxerit.*

DE * *filia episcopi, vel presbyteri, sive diaconi*, si devota fuerit, & maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni. Pater vero in concilio causas se noverit præstiturum. Mulier vero non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo secesserit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in ultimo fine vitæ suæ deficiens, eam accipiat. *Ex concilio Toletano* IV. [imo 1. c. xvi. A. D. 400. *ibid.* Concil. tomo II. pag. 1225. 1236.]

Ibid. C. xxvi. *Concil. Toletanum I. C. xix.* * Hæc absunt ab eo canone.

XIII. *Devota, nisi peccare desierit, non est in ecclesia recipienda.*

DEvotam peccantem non recipiendam in ecclesia censemus, nisi peccare desierit: & si desinens, pœnitentiam egerit aptam annis X. recipiat communionem. Prius autem, quam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat: quod si admissa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abstenta. Corruptorem etiam par pœna constringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut adhuc ipso vivente marito caste vivere cœperit, aut postquam ipse decesserit. *Ex concilio Aurelianensi* [1. c. xx. & xxi. summatim A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo iv. pag. 1408.]

Ibid. C. xxvii. *In Capit. Martini Bracaren. C. xxxi.* *Capit. Martini Bracaren.* [?] *Capi. ... l. Ib. vii. C. cccxci.*

XIV. *Mo-*

Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. xi.

XIV. *Monachus uxorem ducens, nunquam sacri gradus mereatur consortium.*

xxvii. Q. i. C. xxxii. MOnacho orarium in monasterio vel zonas habere non liceat: & si postea uxori fuerit sociatus, tantæ prævaricationis reus, numquam ecclesiastici gradus officium sortiatur. *Augustinus de bono viduitatis* [c. viii. §. 11. facto circa A. D. 401. in *Africa*.]

XV. *Ante professam continentiam nubant viduæ quibus volunt.*

Ibid. C. xxxiii. VIduæ, quæ se non continent, nubant antequam * professæ continentiam, Deo voveant: quod nisi reddant, jure damnantur. *Nicolaus Carolo archiepiscopo & ejus suffraganeis* [habetur in concilio Vuormaciensi, ex parte reprobato c. xxi. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 949. 950.]

*profiteantur

XVI. *Non permittatur viduæ post professionem continentiæ, votum deserere.*

Ibid. C. xxxiv. VIdua quidem, quæ capiti sacrum velamen imposuit, si inter ceteras velatas feminas in ecclesia oraverit, & oblationes cum illis obtulerit, si professa est, se in eodem habitu permanere, spondens numquam religionis velamen deponere, a religionis observantia discedere non præsumat.

RUBRICA. XI

De pœna eorum, qui violant feminas, continentiæ voto Deo sacratas.

I. *Clericus deponatur, laicus excommunicetur, qui cum moniali mœchatus fuerit.*

Ex VI. Synodo [imo ex conciliabulo Trullano c. iv. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo vi. pag. 1144.]

Ibid. C. vi. SI quis episcopus, presbyter, diaconus, aut subdiaconus, aut lector, aut psalmista, aut ostiarius cum muliere, sanctificata Deo, mœchatus fuerit, deponatur, quia sponsam Christi corrumpit: si vero laicus, excommunicetur. *Ex concilio Triburiensi* [apud Burchardum lib. viii. c. xxxi. & Ivonem P. vii. c. i. qui referunt ex epist. Paschalis papæ. Caput incertum.]

II. *Dum vivunt, lamentis pœnitentiæ se afficiant qui sanctimonialibus scienter copulantur.*

Ibid. C. xiii. HI ergo, qui sanctimonialibus, scientes, matrimonio, ad injuriam Christi sunt copulati, juxta censuram zeli Christiani separentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari; sed in pœnitentiæ lamentis se vehementer, dum vivunt, afficiant. Ex *eodem* [imo ex Gelasio papa i. epist. ix. c. xx. A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo iv. pag. 1195.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. xiv. Capitular. lib. I. C. c. VIrginibus sacris se quosdam temere sociare cognovimus, & post dicatum Deo propositum, incesta fœdera, sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est a sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatamque pœnitentiam, omnino non recipi. Sed tamen his viaticum, de sæculo transeuntibus, si digne pœnituerint, non negetur. *Gregorius* [sententia ex lib. vii. epist. ix. S. Gregorii ad Marinianum Ravennatem, multis tamen immutatis, A. D. 599. Roma in *Flaminiam*.]

IV. *In monasterio revocetur, quæ a fornicatione recedere noluerit.*

Ibid. C. xv. PErvenit ad nos, quod quidam vir nequissimus diabolico instinctu de monasterio suaserat exire quandam Deo sacratam, atque a quodam viro, unde exierat, sit revocata: rursumque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasione de monasterio eiiciens, apud se retineat impudice. Volumus autem, ut episcopatus tui auctoritate in monasterio revocetur, ac recludatur. *Ex concilio Aurelianensi* [imo Triburiensi c. xxiii. A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo ix. pag. 452. 453.]

V. *Qui sacro tectam velamine in conjugium ducit, anathema sit.*

Ibid. C. xvii. SI quis sacro velamine consecratam in conjugio duxerit, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaque miscuerit, ut in constitutionis Gelasii papæ cap. xx.

cap. xx. legitur, protinus est æquum, eos a sacra communione detrudi, &, nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint, transeuntibus de sæculo viaticum non negetur. *In Calchedonensi concilio cap.* XVI. [ibidem.] *Lib. III. Pars I. Tit. v. Rub. xii.* *Epistola Gelasii ix. ad episcopos Lucaniæ.*

VI. *De eodem.*

HÆc perpetrantes excommunicentur. Confitentibus autem auctoritate episcopi misericordia largiatur. *Item in epistola Siricii papæ cap.* VI. *xxvii. Q. i. C. xvii.* *Epist. i. ad Himerium Tarraconensem.*

VII. *De eodem.*

VElatæ & Deo consecratæ, si abjecto proposito sanctitatis, clanculo sacrilega contagione se miscuerint, & illicitis complexibus publice filios procresverint, has nuptias, detestabilesque personas a monasteriorum cœtu, & ecclesiarum conventibus eliminandas esse judicatum est; quatenus retrusæ ergastulis, tantum facinus continua lamentatione defleant. Unde & verbo Domini & canonica auctoritate in hac sancta synodo præcipimus, ut omnino separentur, & juramento colligentur, ut ulterius sub uno non cohabitent tecto. *Ex concilio Arelatensi* [imo ex capitul. lib. vi. c. ccccxi. c. A. D. 847. in *Germania*, apud Baluzium tomo i. pag. 1004.] *Ibidem.*

VIII. *Filii sunt perditionis qui violant corpora consecratarum feminarum.*

SCiendum est omnibus, quod Deo sacratarum feminarum corpora per votum propriæ sponsionis & verba sacerdotis, Deo consecrata esse templa, scripturarum testimoniis comprobantur; & ideo violatores earum, sacrilegi, & juxta Apostolorum, filii perditionis esse noscuntur. *Innocentius papa* [II. in concilio Lateranensi universali II. c. vii. §. iii. *Ut lex*, A. D. 1139. Concil. tomo x. pag. 1003.] *Ibid. C. xxxvii.*

IX. *Post professam continentiam, quisquis uxorem duxerit, ab ea separetur.*

UT lex continentiæ & Deo placens munditia in ecclesiasticis personis & sacris ordinibus dilatetur, statuimus quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares, canonici, monachi, atque conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum uxores sibi copulare præsumserint, separentur; hujusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. Id ipsum quoque de sanctimonialibus feminis, si (quod absit) nubere attentaverint, observari decernimus. *Ibid. C. xl.*

RUBRICA. XII
De regularibus transeuntibus ad austeriorem vitam.

I. *Monachum nullus suscipiat aut ordinet absque abbatis sui permissu.*

Ex concilio Agathensi [c. xxvii. A. D. 506. Concil. tomo iv. pag. 1387. & 1389.]

MOnachum, nisi abbatis sui aut permissu, aut voluntate ad alterum monasterium commigrantem, nullus abbas suscipere aut retinere præsumat; sed ubicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum revocetur. *Item*. Clericis sine commendatitiis literis episcopi, licentia non pateat evagandi. In monachis quoque præsentis sententiæ forma servetur: quos si verborum increpatio non emendaverit, etiam verberibus statuimus coerceri. Servandum quoque de monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat a congregatione discedere, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior, abbatis licentia, regula remittatur. Quod ita demum fiat, ut intra eadem monasterii septa manentes, tamen sub abbatis potestate, separatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque singulas diversas cellulas aut plura monasteria habere non liceat; nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare. *xx. Q. iv. C. iii.* *Ex eod. Concil. C. xxxviii. & in Venetico C. v.* *Novella cxxiii. C. xliii.*

II. *Qui monachorum propositum appetit, etiam invito episcopo est recipiendus.*

DUæ sunt, inquit, leges. *Supra Tit.* V. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 515.
In concilio sub Gregorio VII. [rectius Eduensi A. D. 1077. in *Gallia*, Concil. tomo x. pag. 364.]

III. *Quod*

LIB. III. PARS I. TIT. V. RUB. XII.

III. *Quod regulares, prælati sui licentia petita, etiam non obtenta, possunt transire ad austeriorem vitam.*

XIX. Q. III. C. I. *Stephanus Tornacensis epist. I.*

NUllus abbas vel monachus canonicos regulares a proposito professionis canonicæ revocare, & ad monasticum habitum trahendo suscipere audeat, ut monachi fiant, quamdiu ordinis sui ecclesiam invenire quiverit, in qua canonice vivendo, Deo servire, & animam suam salvare possint. Quod si temerario ausu id agere tentaverint, anathematis vinculo obligentur. [Caput incertum. In vulgatis refertur ex Urbano II.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. II.

MAndamus & universaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus, nisi (quod absit) publice lapsus fuerit, monachus efficiatur. Quod si decreto nostro contrarie præsumens id agere tentaverit, ad ordinem canonicum præcipimus, ut redeat, & deinceps memorialem cucullam deferat, & ultimus in choro maneat. *Urbanus II. scribit abbati sancti Rufi* [forte c. A. D. 1096. in *Gallia*, ex Ivone P. VI. c. CCCCXI.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. III.

STatuimus, ne professionis canonicæ quispiam, postquam Dei vice supra caput sibi hominem imposuerit, alicujus levitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu, ex eodem claustro audeat sine patris & totius congregationis permissione recedere. Discedentem vero nullus abbatum vel episcoporum, nullus monachorum sine communi literarum cautione suscipiat. *In concilio Triburiensi* [c. XXVI. Aliis tamen verbis A. D. 895. in *Germania*, concil. tomo IX. pag. 414.]

VI. *Non sunt probibendæ virgines sacræ, quæ religionis causa districtius monasterium adire voluerint.*

XX. Q. IV. C. I.

VIrgines sacræ, si pro lucro animæ suæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemque commanere decreverint, synodus concedit. Si vero fuga disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

RUBRICA. XIII

De bonis temporalibus intrantium religionem.

I. *Post ingressum religionis & tempus probationis potest quis liberis suis & propinquis bona sua dividere.*

SI qua mulier, aut vir. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XIII. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 374. *Constitutio* X. *coll.* II. [imo const. V. coll. I. c. V. A. D. 541. CPoli.]

II. *De eodem.*

XIX. Q. III. C. IX. §. 1. Cod. lib. I. tit. III. *de episcopis & clericis l.* XX. *Auth.* nunc autem.

NUnc autem cum monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si prius testatus non sit; & exinde judicio ejus, cessante lege, disponitur, ut si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit, eatenus substantiæ monasterio destinatæ detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum. *Item ex novella* [CXXIII. c. XLI. A. D. 546. ibidem.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. X.

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate sua repellere monachos factos; quamvis, dum laici fuerant, in causam ingratitudinis inciderint. *Item*. Non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transeuntes abstrahere de monasterio.

IV. *Recedens autem a religione infra tempus probationis, omnia potest reportare, quæ secum in religionem detulerat.*

SI quis incognitus. *Supra in Rubr.* II. c. I. *pag.* 516.

V. *Cle-*

Lib. II. Pars I. Tit. V. Rub. XIV. & XV.

V. *Clericus religionem intrans , & infra tempus probationis exiens , potest suum repetere beneficium .*

GOnsaldus presbyter quondam . *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 94. *In concilio habito apud Altheim sic statutum legitur* [ex Burchardo lib. I. c. ccxxx. & Ivone P. v. c. cccxxIII. A. D. 916. in *Rhætia* II. Vide Justi Fontanini Antiquitates Hortæ lib. II. c. VII. pag. 185. edit. III.]

VI. *Qui de monacho episcopus ordinatur , quod ante consecrationem habuit , monasterio , quod vero post consecrationem acquisivit , propriæ ecclesiæ relinquat .*

STatutum est , & rationabiliter secundum sanctos patres , a synodo confirmatum , ut monachus , quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit , & sacra ordinatio de monacho episcopum facit , velut legitimus heres , paternam sibi hereditatem postea jure vendicandi potestatem habeat . Sed quidquid acquisierat , vel habere visus fuerat , monasterio relinquat , & abbatis sui , qui fuerat , secundum regulam sancti Benedicti , arbitrio . Postquam enim episcopus ordinatur ad altare , ad quod sanctificatur & titulatur , secundum sacros canones , quod acquirere poterit , restituat. XVIII. Q. I. C. I.

RUBRICA . XIV

De regularibus , adsumtis ad episcopatum , sive ad dignitates ecclesiasticas .

I. *Regulares , facti episcopi , absolvuntur in aliquibus jugo professionis .*

STatutum est , & rationabiliter . *Supra in Rubrica præcedenti , proximo* c. VI. *Innocentius* [papa I. epist. II. ad Victricium c. X. A. D. 404. Roma in *Galliam* , Concil. tomo III. pag. 1252.]

II. *Regulares , facti episcopi , non debent mutare ordinis habitum ac propositum , quantum ad substantialia .*

DE monachis , qui diu morantes in monasteriis , si postea ad clericatus ordinem pervenerint , statuimus , non debere eos a priore proposito discedere . XVI. Q. I. C. III.

RUBRICA . XV

De consecratione virginum monialium .

I. *Nonnisi certis diebus velamen imponatur virginibus .*

Gelasius omnibus episcopis [papa I. ad episcopos per Lucaniam , epist. IX. c. XII. A. D. 494. Roma in *Lucaniam* ; Concil. tomo IV. pag. 1191.]

DEvotis Deo virginibus , nisi aut Epiphaniorum die , aut in Albis paschalibus , aut in Apostolorum nataliciis sacrum velamen minime imponatur , nisi forsan (sicut de baptismate dictum est) gravi languore correptis , ne sine hoc munere de sæculo exeant , implorantibus non negetur . Viduas autem velare , pontificum nullus attentet . *Gregorius in regesto* [papa I. lib. III. epist. XI . A. D. 593. Roma in *Siciliam* .] XX. Q. I. C. XI.

II. *Ante* LX. *ætatis suæ annum virgines non consecrentur .*

JUvenculas fieri abbatissas vehementissime prohibemus . Nullam igitur fraternitas tua , nisi sexagenariam virginem , cujus vita hoc atque mores exegerint , velari permittat . *Ex concilio Carthaginensi* [imo Agathensi c. XIX. nonnullis additis , A. D. 506. in *Gallia* , Concil. tomo IV. pag. 1386.] Ibid. C. XII.

III. *Ante* XL. *annum virgines non velentur .*

SAnctimoniales ante annum quadragesimum non velentur . *Ex concilio Africano* III. [imo Carthaginensi III. c. IV. A. D. 397. in *Africa* , Concil. tomo II. pag. 1167.] Ibid. C. XIII.

Lib. III. Pars I. Tit. V. Rub. XVI. & XVII.

IV. *Ante* XXV. *annum virgines non consecrentur*.

XX. Q. I. C. XIV. PLacuit, ut ante XXV. annos ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, &, ut lectores populum non salutent.

V. *De eodem*.

PLacuit, ut ante XXV. *Supra in proximo c.* IV. *præcedenti*.
Gratianus

VI. *Quis debeat velamina imponere sanctimonialibus*.

XX. Q. II. post C. II. VElamen autem nulli sanctimoniali, alteri imponere licet. *Unde in concilio Carthaginensi* II. *Fortunatus episcopus dixit* [c. III. A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1160.]

VII. *Pœnitentium reconciliatio, chrismatis & puellarum consecratio a presbyteris non fiat*.

XXVI. Q. VI. C. I. SI jubet sanctitas vestra, suggeto. Nam memini, præterito concilio fuisse statutum, ut chrisma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum consecratio a presbyteris non fiat. Si quis autem emerserit, hoc faciens, quid de eo statuendum sit? Aurelius episcopus dixit: *audivit dignatio vestra suggestionem fratris & coepiscopi nostri Fortunati. Quid ad hæc dicitis?* Ab universis episcopis dictum est: *chrismatis confectio & puellarum consecratio a presbyteris non fiat*; vel, *reconciliare quemquam in publica missa presbytero non licere*. Hoc omnibus placet.

In Carthaginensi concilio II. [imo III. c. XXXVI. A. D. 397. *ibid.* Concil. tomo II. pag. 1172.]

VIII. *Permissione episcopi virgines consecrare presbyter valet*.

Ibid. C. II. PResbyter, inconsulto episcopo, virgines non consecret. Chrisma vero nunquam conficiat.

IX. *Quod non velatur nisi virgo*.

DEvotis virginibus. *Supra in hac eadem Rubrica c.* I. *pag.* 537.

RUBRICA. XVI

De diligentia habenda circa regimen puerorum.

I. *Impuberes & adolescentes in uno conclavi manentes probatiori seniori deputentur*.

Toletanum Concilium [IV. c. XXIII. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1713.]

XII. Q. I. C. I. Genes. VIII. 21. Prov. XX. 19. OMnis ætas ab adolescentia in malum prona est. Nihil enim incertius, quam vita adolescentium. Ob hoc constituere oportuit, ut si qui in clero impuberes aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & magistrum disciplinæ, & testem vitæ habeant. Quod si aliqui ex his pupilli existunt, sacerdotali tutela foveantur, ut & vita eorum a criminibus intacta sit, & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis restiterint, monasteriis deputentur, ut vagantes animi & superbi severiori regula distringantur

RUBRICA. XVII

De favore præstando regularibus.

I. *Regulares speciali favore defendantur ab Apostolica Sede*.

REligiosam vitam eligentibus. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIII. *Rubr.* V. c. XIII. *pag.* 177.

II. *Regulares facilius promoveantur ad sacros ordines, quam saeculares.* Lib. III. Pars I. Tit. VI. Rubr. I.

PResbyterorum filios a sacris ministeriis removemus. *Urbanus* [II. in concilio Claramontana c. xxv. & in Melphiensi III. A. D. 1089. & 1095. in *Gallia* & in *Apulia*, Concil. tomo x. pag. 508. & 476.] Dist. lvi. C. I.

III. *Si religiosi inventi fuerint filii sacerdotum, ordinentur.* Ibid. de eod.

NIsi aut in cœnobiis, aut in canoniis religiose probati, fuerint conversati. [Ex Urbano II. in epist. ad Vitalem presbyterum. In nonnullis decretorum collectionibus habetur *ex Nicolao*. Caput incertum.] Innocentius II. in concil. Later. C. xix.

IV. *Benignius dispensatur cum regularibus super irregularitate.* Alexander III. in concil. Later. C. iii.

EOs, qui ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendet, videlicet ut in canoniis, vel monasteriis regulariter vivat, in sui honoris officio misericorditer condescendendo, ministrare concedimus, absque tamen sacrorum canonum praejudicio. I. Q. v. C. II.

TITULUS. VI

De voto & voti redemtione.

RUBRICA. I

De observatione votorum.

I. *Licita vota adimplenda sunt.*

[Gratianus]

QUod a voto discedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim propheta: *vovete, & reddite Domino Deo vestro.* *Augustinus* [forte Cassiodorus in Psal. lxxv. c. A. D. 550. in *Lucania*.] xvii. Q. I. in princ. Psal. lxxv. 12.

II. *Quae Deo voventur, necessario reddantur.*

SUnt quaedam, quae etiam non voventes; quaedam etiam, quae nisi voverimus, non debemus. Sed postquam ea Deo promittimus, necessario reddere constringimur. *Hieronymus* [imo Augustinus de bono viduitatis c. ix. §. 12. c. A.D. 401. in *Africa*.] Ibid. C. I.

III. *De eodem.*

VOventibus virginitatem non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est. *Augustinus ad Ediciam* [epist. cclxii. §. 3. & seq. al. epist. cxcix. c. A. D. 415. in *Africa*.] Ibid. C. II.

IV. *Non potest vir continentiae vota rescindere, quae, ejus assensu, mulier Deo promisit.*

QUod Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis: a quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissime perseverа. Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses ejus assensum, numerus te nullus defendisset annorum. *Et post pauca.* Non quia pariter temperabatis a commixtione carnis, ideo tuus maritus esse destiterat; immo vero tanto sanctius inter vos conjuges manebatis, quanto sanctiora concorditer placita servabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacumque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus facere debuisti. *Et infra.* Est quidam pro modulo personae habitus matronalis a viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis, salva religionis observantia, convenire. Nunc te maritus, si deponere noluit, ne te velut viduam, illo vivente, jactares, puto, quia non fuerat in hac re usque ad dissensionis scandalum perducendus, magis inobedientiae malo, quam illius abstinentiae bono. Quid est enim absurdius, quam mulierem de humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quam in nigellis vestibus repugnare? Quia & si te indumentum monachae delectabat, etiam hoc gratius posset, marito observato, exoratoque, sumi, quam illo inconsulto, contemtoque praesumi. xxxiii. Q. v. C. iv. Beda I. Cor. vii.

Lib. II. Pars I. Tit. vi. Rubr. I. Luc. viii. 3. Dan. xiii. 2.

sumi. Quod si omnino non fineret, quid tuo proposito deperiret? Absit, ut hinc displiceres Deo, quod conjuge tuo nondum defuncto, non indueeris sicut Anna, sed sicut Susanna. *Urbanus* [papa I. in epist. Isidoriana c. vi. Concil. tomo I. pag. 621.]

V. *De eodem.*

xii. Q. i. C. ix. §. i.

QUicumque vestrum communem vitam susceptam habet, & vovit, se nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem suam irritam faciat, sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat; quoniam satius est non vovere, quam votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quam illi, qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. *In Toletano concilio* VIII. *legitur* [c. II. A. D. 653. in *Hispania*, Concil. tomo vi. pag. 400. E.]

VI. *Vota illicita, sive stulta adimplenda non sunt.*

xxii. Q. iv. C. i.

SI publicis sacramentorum gestis (quod Deus avertat) a quibuslibet illicita, vel non bona extitisset conditio allegata, quæ aut jugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis, numquid non tolerabilius esset stultæ promissionis vota reiicere, quam per inutilium promissorum custodiam exhorrendam criminum implere mensuram?

Isidorus in Synonymis lib. II. [c. x. *de mendacio*, c. A. D. 610. in *Hispania*.]

Ibid. C. v.

VII. *Turpia vota non sunt servanda.*

Toletan. viii. C. II. in Tribur. C. xxi.

Glossa ordin. in C. xiv. Matth.

IN malis promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum. Quod incaute vovisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur.

Ad hoc faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* XXI. *Rubricæ* IX. *pag.* 448.

RUBRICA. II

De gravitate peccati transgressionis votorum.

I. *Est dignus supplicio qui seipsum Deo subtrahit, a voto resiliens.*

Gregorius libro I. [papa I. lib. I. epist. xxxiii. ad Venantium A. D. 591. *Romæ*.]

xvii. Q. i. C. iii.

ANanias pecunias Deo voverat, quas post, diaboli victus persuasione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat nummos, Deo abstulit, considera quanto periculo in divino judicio dignus eris, qui non nummos, sed te ipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu devoveras, subtraxisti. *Idem super Ezechielem* [lib. I. homil. III. summatim, c. A. D. 600. *Romæ*.]

II. *Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recusant.*

Ibid. C. iv.

QUi bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perseverent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulo superius*. Sunt qui cuncta relinquere, & Dei servitio se subdere, & fræno castitatis se restringere deliberant; sed cum post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

Hieronymus [imo sententia ex Augustino de bono viduitatis c. ix. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

III. *Damnabile est voventibus, velle nubere.*

Dist. xxvii. C. iv.

VOventibus virginitatem non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est. *Idem contra Jovinianum* [lib. I. c. A. D. 390. in *Palæstina*.]

IV. *Damnationem habebit, si nupserit quæ virginitatem vovit.*

Ibid. C. v.

SI nupserit virgo, non peccat; non illa virgo, quæ semel Dei cultui dedicavit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit.

R U-

LIB. III. PARS I. TIT. VI. RUB. III. & IV.

RUBRICA. III

De pœna transgredientium votum castitatis aut religionis.

AD hanc Rubricam faciunt omnia capitula libri III. Partis I. Tit. V. Rubr. X. pag. 531.

RUBRICA. IV

De his, qui vovere possunt, & qui non.

I. *Puers ante annos pubertatis rata vota facere non possunt.*

[In vulgatis legitur, IX. *synodus*; sed sententia est ex regulis S. Basilii, Rufino interprete, c. VII. c. A.D. 370. in *Ponto*.]

FIrma autem tunc erit professio virginitatis, ex quo adulta jam ætas esse cœperit, & quæ solet apta nuptiis deputari ac perfecta. *Ex decreto Bonifacii* [imo ex capitul. lib. V. c. CCLXXXX. forte c. A. D. 810.] XX. Q. I. C. I.

II. *Servus non potest vovere sine licentia domini sui ea, per quæ ab obsequio domini abstraheretur.*

SI quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos aut servus, aut libertus, aut colonus quæratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus, quæ attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus, postea quæri non potest, nisi sit tam longe, quod inveniri non possit; sed tantum ea, quæ in monasterium adduxit, dominus servi accipiat. XVII. Q. II. C. II. Novella. CXXIII. C. XXXI.

Augustinus super psalmum CXLIX. [§. 14. in extremo, nonnullis immutatis, c. A. D. 410. in *Africa*.]

III. *Nullus conjugatorum potest votum continentiæ facere absque consensu amborum communi.*

SI dicat vir: continere jam volo; nolo autem, uxor; non potest. Quod enim tu vis, non vult illa. Numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? Si alii nupserit, te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compensare tale damnum. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro satisfactione perfecta Deus tibi computabit, si non, quod tibi debetur, exigis, sed reddis, quod debetur uxori. *Alexander* II. *Landulfo in Corsica* [c. A. D. 1065. Romæ in *Corsicam*, concil. tomo IX. pag. 1124.] XXXIII. Q. V. C. I.

IV. *Non debet exterqueri mulieri consensus ad continentiam Deo vovendam.*

NOtificasti, te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde pavefactum, anxie quæsiisse, monachum fieri, & a tua uxore, minis, & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorsisse, & sic te monasticam vestem sine abbate sumsisse, & monasterium petiisse: postea vero cum sanus factus esses, tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus, & planctibus, tuæque familiæ dispersionibus devictus, utpote pœnitens, domum remeasse, & post multos dies quorumdam sapientum consilio ad jam dictæ mulieris cubile rediisse. Nunc autem, si tibi tua uxore uti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, ut tuus nuncius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque sana mente id factum: quoniam, cum omni homini ad monasticam tendenti vitam, legaliter, sancte, & juste sit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter a tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, devia secutus, nulla, ut dicitur, licentia accepta, recessisti, & monasterium petiisti. Non enim violentia, sed ex pari voluntate & consensu (sicut sancti patres dicunt) hoc fieri debet. Neque vir monasterium eligere, aut professa continentia habitum cum festinatione debet mutare. *Item ex concilio apud Compendium* [Capitul. lib. V. c. XVI. A.D. 756. in *Gallia*.] Ibid. C. II. Ivo P. VIII. C. CCXL.

V. *Vir*

LIB. III. PARS I. TIT. VI. RUBR. V.

V. *Vir potest rescindere vota continentiæ, quæ sine ejus consensu Deo uxor obtulerat.*

XXXIII. Q. V. C. III. MUlier si sine licentia viri sui velum in caput miserit, si vero placuerit, recipiet eam iterum ad conjugium.

VI. *Non potest vir continentiæ vota rescindere, quæ ejus assensu mulier Deo promisit.*

QUod Deo pari consensu voverat. *Supra Tit.* VI. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 539.

VII. *Religiosus vovere non potest sine licentia sui superioris, maxime ea, quæ singularitatem denotarent in religione.*

[Basilius de institutionibus Monachorum c. XXVIII. c. A. D. 370. in *Ponto*.]

XX. Q. IV. C. I. MOnacho non licet votum vovere sine consensu abbatis sui. Si autem voverit, frangendum erit.

RUBRICA. V

De revocatione votorum.

I. *Usque ad annos duodecim, paternæ voluntatis puella subjacet arbitrio.*

Ex concilio Triburiensi [c. XXIV. A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 455.]

XX. Q. II. C. II. PUella si ante XII. annos ætatis sponte sua velamen sacrum sibi adsumserit, possunt statim parentes ejus vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum & diem id dissimulando consenserint, ulterius nec ipsa mutare poterunt. Si vero in fortiori ætate adolescentula vel adolescens servire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.

II. *Tribus modis juramenta, sive vota solvuntur.*

TRibus siquidem modis juramenta. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* IX. c. XV. *pag.* 450.

Ex concilio Olivetano [Burchardus lib. XII. c. XXVI. habet ex *Hiberniens.* Caput incertum.]

III. *Cum nullus ante* XIV. *annos cogatur jurare, licite per parentes revocantur vota impuberum filiorum.*

XXII. Q. V. C. XV. PUeri ante XIV. annos non cogantur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate, sita in domo patris, illo nesciente, juramento se constrinxerit, & pater ejus, ut audierit, statim contradixerit, vota ejus & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur. *In libro numerorum* [c. XXX. v. 4. ante A. D. 2451. in *Anglia*.]

IV. *De eodem.*

XXXII. Q. II. C. XIV. MUlier si quidpiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum, quo obligavit animam suam, & tacuerit, non rea erit, sed quidquid pollicita est & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater. *Augustinus* [quæst. LVII. in Numeros, & Glossa ordin. ad c. XXX. Num. VI.]

V. *De eodem.*

MErito hic quæritur de voto virginitatis. Mulieres enim etiam *virgines* in scriptura solent appellari, & videtur etiam Apostolus de patre loqui, cum dicit: *servet virginem suam, & det nuptui virginem suam.*

VI. *Re-*

VI. *Regularium vota quandoque per suos superiores revocantur.* Lib. III. Pars I. Tit. VII. Rubr. I.

MOnacho non licet. *Supra Rubrica praecedenti* c. VII. *pag.* 542.
Augustinus in Quæstionibus in Numeros [quæst. LIX. §. 3. forte c. A. D. 410. in *Africa*.]

VII. *Revocantur quandoque per viros vota uxorum.*

MAnifestum est, ita voluisse legem, feminam esse sub viro, ut nulla vota ejus, quæ abstinentiæ causa voverit, reddantur ab ea, nisi auctor vir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum ejusdem viri pertinere voluerit, si prius permiserit, & postea prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier quod voverat, quia permissa jam prius a viro fuerat. Viri dixit esse peccatum, quia abnuit quod prius concesserat; non tamen mulieri vel ex hoc permissum dedit, ut quod prius vir ei concesserat, postea si prohibuerit, contemnatur. *Augustinus in quæst. in Numeros* [ibid §. 1.] XXXIII. Q. V. C. XI. *Beda* 1. *Cor.* VII.

VIII. *Arbitrium viri mulierem in omnibus sequi oportet.*

NOluit itaque lex, mulierem aliquid vovere Deo adversus animam suam, ut non in aliqua rerum licitarum atque concessarum abstinentia in eisdem votis feminæ valeat auctoritas, sed virilis. Ita etsi adhuc innuptæ jam concesserat pater vota persolvere; si antequam persolverit, nupserit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non persolvat, & fit omnino sine peccato, quia *mundavit eam*, sicut dicit, idest *mundam judicavit*. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cum ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit [Gratianus.] *Ibidem* C. XVI.

IX. *De eodem.*

EVidentissime itaque apparet, ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota abstinentiæ vel religiosæ conversationis liceat sine ejus licentia Deo offerre: etiamsi, viro permittente, repromissa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit revocare permissum. Vota vero continentiæ ita alterius permissu ab altero valent offerri, quod post permissionem non valent in irritum deduci. *Ibid. post.* C. XX.

TITULUS. VII

De vita & honestate principum sæcularium.

RUBRICA. I

De causa institutionis potestatis sæcularis.

I. *Quare sint instituta regia potestas & legalia tormenta.*

Hieronymus [imo Augustinus ad Macedonium epist. CLIII. c. VI. §. 16. al. epist. LIV. forte c. A. D. 414. in *Africa*.] XXIII. Q. V. C. XVIII.

NOn frustra sunt instituta potestas regis, & cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris: habent omnia ista modos suos, causas, rationes, utilitates. Hæc cum timentur & mali coercentur, & boni quietius inter malos vivunt. *Isidorus* [lib. III. senten. de summo bono, c. LI. c. A. D. 625. in *Hispania*.]

II. *Quod sacerdotes efficere docendo non valent, disciplinæ terrore potestas extorquet.*

PRincipes sæculi nonnumquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi, ut quod non prævalet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem, sæpe per regnum terrenum cæleste regnum proficit, ut qui intra ecclesiam positi, contra fidem & disciplinam agunt, rigore principum conterantur; ipsamque disciplinam, quam ecclesiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, & ut venerationem mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant principes sæculi, Deo debere se rationem reddere propter ecclesiam, quam Christo tuendam suscipiunt. *Ibidem* C. XX. *Concil. Paris. lib.* II. C. II.

Nam

Lib. III. Part. I. Tit. II. Rubr. II. & III. Nam sive augeatur pax & disciplina ecclesiæ per fideles principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit. *Item Leo papa* [1. epist. XCVIII. ad Pulcheriam Augustam in fine, al. epist. XXXI. A. D. 450. Roma CPoli.]

III. *Et regia & sacerdotalis defendat auctoritas quæ ad divinam confessionem pertinent.*

XXIII. Q. V. C. XXI. RES autem humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad divinam confessionem pertinent, regia & sacerdotalis defendat auctoritas.

RUBRICA. II
De obedientia & reverentia sæcularibus principibus debita.

I. *Æterna fraudatur mercede qui fidem & reverentiam potestatibus servare contemnit.*

Hieronymus [in epistolam ad Titum c. II. ad ver. *Servi dominis*, A. D. 386. in *Palæstina*.]

Ibidem C. XXIV. SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum majora committi. Ornat autem doctrinam Domini qui ea, quæ conditioni suæ apta sunt, facit; & e diverso confundit eam qui non est subjectus in omnibus, cui conditio sua displicet, qui contradictor atque fraudator in nullo fidem ostendit bonam. Quomodo enim potest fidelis esse in substantia Dei qui carnali domino fidem exhibere non potuit? *Item Ambrosius lib. I. de Patriarchis* [nempe de Abraham c. III. §. 17. & 18. c. A. D. 387. *Mediolani*.].

II. *Militaris disciplina regi omnia servat.*

Ibidem C. XXV. Gen. XIV. 23. DIcat aliquis, cum ipse vicerit, quomodo dicit Abraham ad regem Sodomorum: *nihil sumam abs te*, cum præda utique in potestate victoris fuerit? Docet militarem disciplinam, ut regi serventur omnia. Sane his, qui secum fuissent in adjumentum fortasse sociati, partem emolumenti tribuendam asserit, tanquam mercedem laboris: ideoque quoniam sibi mercedem ab homine non quæsivit, a Deo accepit, sicut legimus scriptum: *quia post hæc verba factum est verbum Domini ad Abraham in visu dicens: noli timere Abraham: ego protegam te, & merces tua erit magna valde.* Gen. XV. 1.

III. *Imperatori ecclesia tributa negare non debet.*

SI tributum petit. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 167.

IV. *Potestatibus tributa non sunt neganda.*

MAgnum quidem est. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 120.

V. *De suis exterioribus ecclesiæ solvunt tributum.*

TRibutum in ore piscis. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 167.

RUBRICA. III
De officio debito principibus.

I. *Malos comprimere, & bonos sublevare regum officium est.*

Hieronymus in Hieremiam [ad c. XXII. c. A. D. 410. in *Palæstina*.]

XXIII. Q. V. C. XXIII. REgum officium est proprium facere judicium & justitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur a potentibus, præbere auxilium: &, ut curam eis præceptorum Dei majorem
Jerem. XXII. 3. iniiceret, intulit: *nolite contristare*, ut non solum non eripiatis, sed ne patiamini
Jerem. ibid. quidem per vestram conniventiam ab aliis contristari, *& sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.* Homicidas enim, sacrilegos &c. *Et post pauca*. Si, inquit, hoc feceritis, o reges Juda, tenebitis pristinam potestatem. *Gratianus*

II. *Per-*

II. *Pertinet ad principes sæculares ecclesiam defendere.*

PRæterea sicut principibus & potestatibus fidem & reverentiam exhibere cogimur, ita sæcularium dignitatum administratoribus defendendarum ecclesiarum incumbit necessitas. Quod si facere contempserint, a communione sunt repellendi. *Unde Johannes* VIII. [apud Anselmum lib. III. c. CVII. Caput incertum.] XXIII. Q. V. post C. XXV.

III. *Querimonias ecclesiarum, qui in dignitatibus agunt, attentius debent audire.*

ADministratores plane sæcularium dignitatum, qui ad ecclesiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refrænationem constituti esse procul dubio debent, quoties ab episcopis & ecclesiasticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, & diligenti studio corrigant. Quod si Dei timorem præ oculis non habentes, negligere, post secundam & tertiam monitionem inventi fuerint, omni se noverint communione, usque ad condignam satisfactionem, privatos. *Ex concilio Carthaginensi* V. [c. IX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1217.] Ibid. C. XXVI.

IV. *Imperatores cum episcoporum provisione ecclesiæ defensionem adversus divitum potentiam debent suscipere.*

AB imperatoribus universis justum est postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum, cum episcoporum provisione delegentur. XXIII. Q. III. C. X. *Concil. African.* C. XLII.

V. *Non sunt immunes a scelere qui non liberant eos, quos possunt a facto liberare.*

OStendit propheta, nec illos immunes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 477.

Augustinus super Johannem [tract. XI. ad c. III. §. 13. A. D. 412. in *Africa*.]

VI. *Hæretici utiliter patiuntur quæ catholici utiliter inferunt.*

QUando vult Deus concitare potestates adversus hæreticos, adversus schismaticos, adversus dissipatores ecclesiæ, adversus exsufflatores Christi, adversus blasphematores baptismi, non mirentur, quia Deus concitat, ut a Sara verberetur Agar. Cognoscat se Agar, & ponat cervicem, quia cum humiliata discederet a domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 161. XXIII. Q. IV. C. XXXIX.

Gregorius [papa I. lib. I. epist. LXXIII. ad Gennadium Patricium & Exarchum Africæ, A.D. 591. Roma in *Africam*.]

VII. *Commendatur rex, qui causa dilatandæ religionis bella movit.*

SI non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia tanta excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eveniret, non summopere miranda fuerat, cum sciamus, hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras, Deo largiente, victorias non carnali providentia, sed magis orationibus prævenitis; fit, ut hoc in stuporem veniat, quod gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente, descendat. Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? Quæ & bella vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa reipublicæ, in qua Deum coli conspicimus, loquitur; quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt, ita & interna morum ornamenta, ex corde mundo procedentia, in futuram vitam cælestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ovibus beati Petri Apostolorum principis, excellentiam vestram præstitisse didicimus, ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum habitationibus restauraverit. Quæcunque igitur hic illi Christianissima mente confertis, horum retributionem per spem in futuro judicio sustinetis. Ibid. C. XLIX.

RUBRICA. IV

In quibus consistat honestas principum sæcularium.

I. *Pertinet ad honestatem principis subjectum esse ecclesiæ:*

Johannes [apud Anselmum lib. IV. c. XII. qui ex Johanne VIII. refert.]

Dist. XCVI. C. XI. SI Imperator catholicus est, quod salva pace ipsius dixerimus, filius est, non præsul ecclesiæ: quod ad religionem competit, discere ei convenit, non docere. Habet privilegia suæ potestatis, quæ administrandis legibus publicis divinitus consecutus est, ut ejus beneficiis non ingratus contra dispositionem cælestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates: quas, si fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vindicet alienum jus & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abrumpi, a quo omnia constituta sunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, a quo propriam consequutus est potestatem. Non a legibus publicis, non a potestatibus sæculi, sed a pontificibus & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones sua ecclesiasticis præsulibus, non præferre. *In* VII. *actione Calchedonensis concilii Marcianus Imperator dixit inter cetera* [imo in VI. actione, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 576.]

II. *Pertinet ad honestatem principum de negociis ecclesiasticis non se intromittere, nisi in favorem fidei.*

Ibidem C. II. NOs ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, exemplo religiosissimi principis Constantini, Synodo interesse volumus; ut inventa veritate, non ultra multitudo pravis doctrinia attracta discordet. *Item in eadem* VI. *actione in fine.*

III. *De eodem.*

Ibidem. QUædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes, a vobis hæc regulariter potius firmari per synodum, quam nostra lege sanciri. *Nicolaus papa* [I. in epist. VIII. ad Michaelem Imp. quæ incipit: *proposueramus*, A. D. 865. Roma CPolim, Concil. tomo VIII. pag. 310.]

IV. *Synodali conventui Imperatores interesse non convenit, nisi ubi de fide agitur.*

Ibid. C. IV. UBinam legistis, Imperatores antecessores vestros synodalibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ universalis est; quæ omnium communis est; quæ non solum ad clericos, verum etiam ad laicos & ad omnes omnino pertinet Christianos. *Idem* [ibidem paullo inferius pag. 314. D.]

V. *Pertinet ad honestatem principum jura pontificum non usurpare.*

Ibid. C. VI. CUm ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura pontificatus arripuit, nec pontifex nomen Imperatorium usurpavit; quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Jesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit, propria volens medicinali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in infernum demergi, ut & Christiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus
II. Tim. II. 4. uterentur, quatenus spiritalis actio carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo minime se negociis sæcularibus implicaret; ac vicissim non ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negociis sæcularibus implicatus.

VI. *Imperatores debent pontificibus subesse, non præesse.*

SI imperator catholicus est. *Supra in hac eadem Rubrica* c. I.

VII. *Ecclesiæ Imperatoribus non sint obnoxiæ.*

CONvenior ipse a comitibus. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.*I.c.V.*pag.*160. *Nicolaus papa* [I. eadem epist. ad Michaëlem, Concil. tomo VIII. pag. 314. C.]

VIII. *Pertinet ad honestatem principum sic potestatis suæ mensuram tenere, ut judicare ministros ecclesiæ non præsumant.*

DEnique hi, quibus tantum humanis rebus, & non divinis, præesse permissum est, quomodo de his, per quos divina ministrantur, judicare præsumant, penitus ignoramus. *Idem* [ibid. post pauca pag. 314. E.] *Dist. XCVI. C. VI.*

IX. *A sæculari potestate pontifex prorsus nec solvi, nec ligari valet.*

SAtis evidenter ostenditur, a sæculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse pontificem, quem constat a pio principe Constantino (quod longe superius memoravimus) *Deum* appellatum: nec posse *Deum* ab hominibus judicari, manifestum est. Sed & Theodosius minor sanctæ synodo scribens Ephesinæ primæ, dixit: *deputatus est igitur Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum, transire usque ad sanctissimam synodum vestram, & in nullo quidem, quæ facienda sunt de piis dogmatibus quæstiones, seu potius expositiones, communicare. Illicitum namque est, eum, qui non sit in ordine sanctissimorum episcoporum, ecclesiasticis intermisceri tractatibus.* Et post pauca. *His itaque manifeste repertis, apparet, comministrum Ignatium per imperialem tantummodo sententiam nullo modo potuisse prorsus expelli, in cujus damnatione, quia præsulum quoque assensus est subsequutus, apparet, id causa patratum adulationis, non legitimæ sanctionis.* Exempla *Gregorii ad Hermannum episcopum Metensem* [papæ VII. lib. VIII. epist. XXI. A. D. 1080. Roma in *Belgium*, Concil. tomo X. pag. 169. E.] *Ibid. C. VII. Rufinus Histor. Eccl. lib. I. C. II. Extat in Par. I. Concilii Ephesini C. XXXV. Concil. tomo III. pag. 441.*

X. *Regum & principum patres & magistri sacerdotes esse debent.*

QUis dubitet, sacerdotes Christi, regum & principum, omniumque fidelium patres & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subjugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere, a quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solvi? *Item Gelasius papa Anastasio Imperatori* [papa I. epist. VIII. A. D. 494. Roma *CPolim*, Concil. tomo IV. pag. 1182. C.] *Ibid. C. IX.*

XI. *Auctoritas sacra pontificum, & regalis potestas hujusmodi gubernacula regunt.*

DUo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra pontificum, & regalis potestas; in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus, hominum in divino sunt reddituri examine rationem. *Et post pauca*. Nosti itaque, inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem. Talibus igitur institutis, talibusque fulti auctoritatibus plerique pontificum, alii reges, alii imperatores excommunicaverunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Arcadium Imperatorem (quia consensit, ut sanctus Johannes Chrysostomus a sua sede pelleretur) excommunicavit. Beatus etiam Ambrosius, licet sanctus, non tamen universalis ecclesiæ episcopus, pro culpa, quæ aliis sacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theodosium magnum Imperatorem excommunicans, ab ecclesia exclusit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hoc modo circa principium sui Pastoralis scribens: *honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari*. Si regum fulgori compares & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communicari.

Ibid. C. X. Item in eadem epist. Gregorii VII. de qua in superiori capite. Concil. Paris. lib. I. C. III. De dignitate sacerd. C. II.

Lib.III. Pars I. Tit.VIII.Rub.I. II. & III. & Tit.IX. Rub. I.

TITULUS. VIII
De vita & honestate militum.
RUBRICA. I
Quando militare sit licitum.

V*Ide capitula. Libri* II. *Partis* II. *Tituli* IV. *Rubricæ* IV. *pag.* 473.

RUBRICA. II.
De causa institutionis militiæ.

I. *Militia videtur instituta vel ad injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam.*

QUod militare alienum. *Supra ibidem* c. I.

RUBRICA. III
In quibus consistit honestas militum.

I. *Summa laus est militiæ, reipublicæ utilitatibus obedientiam exhibere.*

Gregorius universis militibus Neapolitanis [lib: XII. epist. XXIV. A. D. 604. Roma in *Campaniam*.]

Dist.XCVI.C.VII. SUmma militiæ laus inter alia bona merita hæc est, obedientiam reipublicæ utilitatibus exhibere, quodque sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare; sicut etiam nunc devotionem vestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium tribunum, custodiæ civitatis reputavimus præesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit. Unde scriptis vos præsentibus curavimus admonendos, uti prædicto viro magnifico tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum utilitate, vel conservanda civitate, obedientiam exhibere; quatenus quidquid a vobis hactenus bene gestum agnoscitur, per præsentis temporis vigilantiam ac sollicitudinem augmentetis [Augustinus lib. I. de Civit. Dei c. XXVI. circa A. D. 413. in *Africa*.]

II. *Non est homicidii reus miles, qui potestati obediens, hominem occiderit.*

XXIII. Q. V. C.XIII. August. Serm. CCCII.§.13. MIles, cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nulla civitatis suæ lege reus est homicidii, immo nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contemti. Quod si sua sponte atque sua auctoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde punitur, si fecerit injussus, inde punietur, si non fecerit jussus.

TITULUS. IX
De vita & honestate doctorum sive magistrorum.
RUBRICA. I
De studio literarum præambulo ad magisterium.

I. *Oportet prius studentem esse sive discipulum, quam doctoris suscipere officium.*

Innocentius papa [I. epist. XII. ad Aurelium Carthaginensem, A. D. 418. Roma in *Africam*, Concil. tomo II. pag. 1264.]

Dist.LXI.C.V. MIserum est, eum magistrum fieri, qui nunquam fuit discipulus; eum summum fieri sacerdotem, qui nunquam in nullo gradu obsecutus fuerit sacerdoti.

II. *De*

II. *De eodem.*

SIc vive in monasterio. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* V. *Rub.* IX. c. XXIII. *pag.* 528.

III. *De eodem.*

SI clericatus titillat. *Supra ibidem* c. XXIV.

RURBICA. II

Quibus ſcientiis ſtudendum ſit Chriſtianis.

I. *Chriſtianis, & maxime clericis ſtudendum eſt libris ſacrarum literarum, quia ſacræ ſcripturæ inhærentes, non obſcurantur iniquitate mundana.*

Zephyrinus papa [epiſt. I. Iſidoriana, Concil. tomo I. pag. 614. A.]

SIcut ſtellas cæli non extinguit nox, ſic mentes fidelium firmamento inhærentes ſanctæ Scripturæ, non obſcurat mundana iniquitas. *Hieronymus in Iſaiam* [in proœmio commentarii in Iſai. ad Euſtochium, A. D. 406. in *Palæſtina*.] *Diſt.* XXXVIII. C. VIII.

II. *Ignorantia ſcripturarum eſt ignorantia Chriſti.*

SI juxta Apoſtolum Paulum, Chriſtus Dei virtus eſt, Deique ſapientia, & qui neſcit ſcripturas, neſcit Dei virtutem, ejuſque ſapientiam, ignoratio ſcripturarum, ignoratio Chriſti eſt. *Gregorius in Moral.* [imo in Paſtorali Parte I. c. I. A. D. 591. *Romæ*.] *Ibidem* C. IX.

III. *A Domino ſciuntur vel ignorantur qui ea, quæ Dei ſunt, ſapiunt, vel ignorant.* *Ibidem* C. X.

QUi ea, quæ Dei ſunt, ſapiunt, a Domino ſapiuntur: & qui ea, quæ Dei ſunt, neſciunt, a Deo neſciuntur, Paulo atteſtante, qui ait: *ſi quis ignorat, ignorabitur*. Idem. Quicumque ſtultus eſt in culpa, ſapiens erit in pœna. *Ex concilio Carthaginenſi* IV. [c. XVI. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1201.] I. *Cor.* XIV. 38. *Gregor. Moral. lib.* XV. C. LIII. §. 60. *al.* C. XXIII. *inverſo verborum ordine*

IV. *Libros gentilium non legat epiſcopus.*

EPiſcopus gentilium libros non legat; hæreticorum autem pro neceſſitate aut tempore. *Diſt.* XXXVII. C. I.

V. *Reprehenduntur ſacerdotes, qui, omiſſis Evangeliis, legunt comœdias.*

SAcerdotes Dei, omiſſis. *Supra lib.* III. *& Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XLV. *pag.* 490. *Idem in epiſtolam ad Ephesios* [Hieron. in c. VI. epiſt. ad Epheſios lib. III. A. D. 386. in *Palæſtina*.]

VI. *Reprehenduntur epiſcopi, qui filios ſuos ſæcularibus erudiunt literis.*

LEgant epiſcopi atque presbyteri, qui filios ſuos ſæcularibus literis erudiunt, & faciunt, illos comœdias legere, et mimorum turpia ſcripta cantare, de eccleſiaſticis forſitan ſumtibus eruditos: & quod in corbonam pro peccato virgo vel vidua vel totam ſubſtantiam ſuam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Kalendariam ſtrenam, & Saturnalitiam ſportulam, & Minervale munus grammaticus & orator, aut in ſumtus domeſticos, templi ſtipes, aut in ſordida ſcorta convertit. Heli ſacerdos, ipſe ſanctus fuit; ſed quia filios ſuos non erudivit in omni diſciplina & correctione, ſupinus cecidit, & mortuus eſt. *Rabanus de preſſura eccleſiæ* [ita refert Ivo P. IV. c. CXXIV.] *Ibidem* C. V. I. *Reg.* II. 22. *&* IV. 18.

VII. *Beatus Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis librum legebat.*

LEgimus de beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo eſt correctus, eo quia vir Chriſtianus paganorum figmentis intenderet. *Ambroſius in Lucam* [lib. I. ad c. I. §. 2. c. A. D. 390. *Mediolani*.] *Ibidem* C. VII. *Hieron. ad Euſtochium de cuſtodia virg.*

IX. *Sc-*

B. III. PARS I. TIT. IX. RUB. III.

VIII. *Sæculares literæ legendæ sunt, ut non ignorentur.*

Dist. XXVII. C. IX.

LEgimus aliqua, ne negligamus; legimus ne ignoremus; legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus [Isidorus lib. III. sentent. de summo bono c. XIII. c. A. D. 615. in *Hispania*.]

IX. *Quare prohibetur Christianis poetica figmenta legere.*

IDeo prohibetur Christianis figmenta legere poetarum, quia per oblectamenta inanium fabularum, mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim solum thura offerendo, dæmonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius capiendo. *Augustinus de catechizandis rudibus* [c. IX. §. 13. c. A. D. 398. in *Africa*, nonnullis omissis.]

X. *Non contemnant scholastici ecclesiasticam simplicitatem.*

Dist. XXXVIII. C. XII.

SEdulo monendi sunt scholastici, ut humilitate induti christiana, discant non contemnere quos cognoverint morum vitia, quam verborum, amplius devitare; & cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant; quam etiam præferre consueverunt. *Et infra*. His etiam maxime utile est nosse, ita esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quam disertiores audire sermones; sicut malle debent prudentiores, quam formosiores habere amicos. Noverint etiam, non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos antistites & ministros ecclesiæ forte animadverterint, vel cum barbarismis & solœcismis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateque distinguere; non quia ista minime corrigenda sunt, ut populus ad id, quod plane intelligit, dicat: *amen*; sed quia pie toleranda sunt ab eis, qui didicerunt, ut sono in foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa nonnunquam forte bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

RUBRICA. III

Quibus respectibus permittitur laudabiliter studium sæcularium literarum.

I. *Laudabiliter student ministeriis sæcularibus qui quod in eis utile est, aut ad intelligentiam sacrarum literarum, aut ad confutationem errorum, aut ad usum sacræ eruditionis, convertunt.*

[Gratianus.]

Dist. XXXVII. post C. VII. §. 2. — Act. VII. 22. — Dan. I. 4. — Exod. III. 22. & XI. 2.

SEd contra legitur, quod Moyses, & Daniel omni scientia Ægyptiorum & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur etiam, quod præcepit Dominus filiis Israel, ut expoliarent Ægyptios auro & argento; moraliter instruens, ut sive aurum sapientiæ, sive argentum eloquentiæ apud poetas invenimus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. *Hinc Beda ait in libros regum* [II. c. IX. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

II. *Non prohibeantur clerici sæculares literas legere.*

Ibidem C. VIII.

TUrbat acumen legentium, & deficere cogit qui eos a legendis sæcularibus literis omnimodis æstimat prohibendos; in quibus siqua inventa sunt utilia, quasi, sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientia vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant; nec ipse magister gentium aliquos versus poetarum suis vel scripturis indidisset, vel dictis.
[Gratianus continenter.]

III. *De eodem.*

Ibidem

CUr ergo legi prohibentur quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed sæculares literas quidam legunt ad voluptatem, poetarum figmentis & verborum delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiscunt, ut errores gentilium legendo detestentur, & utilia, quæ in eis invenerint, ad usum sacræ eruditionis devote convertunt. Tales laudabiliter sæculares literas addiscunt. Unde beatus Gregorius quendam episcopum non

reprehendit, quia eas didicerat, sed quia contra episcopale officium pro lectione evangelica grammaticam populo exponebat. *Lib. III. Pars I. Tit. IX. Rub. III.*

IV. *De eodem.*

Legimus aliqua. *Supra Rubrica praecedenti* c. IX. *pag.* 550.
Hieronymus in epistolam ad Titum [ad c. I. c. A. D. 386. in *Palaestina*]

V. *Grammatica legenda est, ut per eam sacrae scripturae intelligantur.*

SI quis artem grammaticam noverit, vel dialecticam, ut rationem recte loquendi habeat, & inter vera, & falsa & vera dijudicet, non improbamus. Geometria quoque & arithmetica, & musica habent in sua scientia veritatem, sed non est scientia illa scientia pietatis. Scientia pietatis est nosse legem intelligere prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare. Grammaticorum autem doctrina etiam potest proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumta. *Idem* [in c. I. Danielis, c. A. D. 404. in *Palaestina*.] *Dist. XXXVIII. C. X.* *Isidorus de sum. bono lib. III. C. XIII.*

VI. *Exemplo Danielis probatur, non esse peccatum secularium literis erudiri.*

QUi de mensa regis & de vino potus ejus nolunt comedere, ne polluantur, utique si ipsam sapientiam atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, nunquam acquiescerent discere quod non licebat. Discunt autem, non ut sequantur, sed ut judicent atque convincant; quodmodo si quispiam adversus mathematicos velit scribere imperitus mathematis, risui pateat; & adversus philosophos disputans, si ignoret dogmata philosophorum. Discant ergo ea mente doctrinam Chaldaicam, qua & Moyses omnem sapientiam Ægyptiorum didicerat. *Idem*. Si quando cogimur literarum saecularium recordari, & aliqua ex his dicere, quae olim omisimus, non nostrae est voluntatis, sed, ut ita dicam, gravissimae necessitatis, ut probemus, quae a sanctis prophetis ante saecula multa praedicta sunt, tam Graecorum, quam Latinorum, & aliarum gentium literis contineri. *Augustinus contra Manichaeos* [lib. XIII. c. XV. contra Faustum Manichaeum, sed fusius, A. D. 391. in *Africa*.] *Ibidem C. XI.* *Act. VII. 22.* *Hieronymus in prologo in Danielem.*

VII. *Auctoritate gentilium, eorum vanitas retunditur atque convincitur.*

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive gentium vates, aut philosophi praedixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum enim distat de Christi adventu inter praedicationem Angelorum, & confessionem daemoniorum; tantum inter auctoritatem prophetarum & curiositatem sacrilegorum. *Item Clemens* [papa I. in epist. V. suspecta, Concil. tomo I. pag. 135. D.] *Ibidem C. XIII.*

VIII. *Ad intelligentiam sacrarum scripturarum, saecularium peritia necessaria ostenditur.*

RElatum est nobis, quod quidam, in vestris partibus commorantes, adversantur sacris doctrinis, & prout eis videtur, non secundum traditionem patris, sed juxta sensum suum docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, vestrarum partium ingeniosi homines ex his, quae legunt, veri similitudines capiunt. Et ideo diligenter observandum est, ut lex Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, quae possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte praesumserit; sed non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quaerere, aut quoquomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis; sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, & ideo oportet ab eo scientiam discere scripturarum, qui eam a majoribus servat, ut ipse possit ea, quae recte suscepit, competenter asserere. Cum enim ex divinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quae forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat; ita tamen, ut ubi vera didicerit, falsa & simulata declinet. *Ibidem C. XIV.*

R U-

RUBRICA. IV
De ordinandis magiſtris in ſingulis diœceſibus.

DE quibuſdam locis ad nos refertur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* VI. c. XIX. *pag.* 112.

RUBRICA. V
De his, in quibus conſiſtit honeſtas magiſtrorum ſive doctorum.

I. *Pertinet ad honeſtatem magiſtrorum, ut ſanctorum doctrinas doceant, non proprias, quia magiſtri errorum communiter exiſtunt qui veritatis diſciplinam contemnunt.*

Leo [papa I. epiſt. xxiv. ad Flavianum, al. epiſt. x. A. D. 449. Roma CPolim.]

xxiv. Q. III. C. xxx. QUid autem iniquius eſt, quam impia ſapere, & ſapientioribus, doctioribuſque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt qui, cum ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro; non ad propheticas voces, non ad Apoſtolicas literas, nec ad Evangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt, & ideo magiſtri erroris exiſtunt; quia veritatis diſcipuli non fuerunt. *Gregorius in moralibus lib.* XXIII. *Parte* V. *cap.* XII. [nunc c. XIII. §. 23. & 24. c, A. D. 590. Romæ.]

II. *Pertinet ad honeſtatem magiſtri, ut non ſit arrogans, quia arrogantes neſciunt inferre quod docent.*

Diſt. XLVI. C. I. HOc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter neſciant inferre quod docent, & recta, quæ ſapiunt, recte miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur, quod cum docent, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere, eoſque, quos docent, ut longe infra ſe poſitos, veluti in imo reſpiciunt, quibus non conſulendo loqui, ſed vix dominando dignantur. Recte autem his per prophetam Dominus dicit: *vos autem cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.* Cum auſteritate enim & potentia imperant, qui ſubditos ſuos non tranquille ratiocinando corrigere, ſed aſpere inflectere dominando feſtinant. At contra, vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quanto ardentius verborum ſuorum jaculis ipſum magiſtrum elationis inſequitur. Cavet enim, ne eum elatis moribus prædicet, quem in corde audientium ſanis ſermonibus inſectatur. (Ezech. XXXIV. 4.)

III. *Pertinet ad honeſtatem magiſtri bona vita & bona doctrina clareſcere.*

MUlti ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 331.

IV. *De eodem.*

QUalis enim ædificatio erit diſcipuli. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 484.

TITULUS. X
De vita & honeſtate prædicatorum.

RUBRICA. I
De prædicatione divini verbi non contemnenda.

I. *Æque ſervandum eſt verbum Chriſti, ac corpus Chriſti.*

Auguſtinus [homil. xxvi. nunc ferm. ccc. §. 2. in Appendice Auguſt.]

I. Q. I. C. XCIV. Origen. homil. XIII. in Exod. INterrogo vos, fratres, vel ſorores, dicite mihi: quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc dicere debetis, quod non ſit

sit minus verbum Dei, quam corpus Christi. Et ideo quanta sollicitudine observamus, quando vobis corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tanta sollicitudine observemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat; quia non minus reus erit, qui verbum negligenter audierit, quam ille, qui corpus Christi in terram cadere negligentia sua permiserit. *Item*

Lib. III. Part I. Tit. x. Rubr. II. & III.

Io. Chrysost. homil. III. de Dei nat.

Petrus Venerab. Serm. IV. de jejunio.

II. *De eodem.*

NEque enim potest id rite offerri, nisi per sacerdotem justum, & sanctum, nec nisi ab eis accipiatur quod offertur, pro quibus offertur; atque id sine vitio sit, ut pro vitiosis mundandis possit offerri. Hoc certe omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificium Deo volunt.

I. Q. I. C. XCIV.

RUBRICA. II
Quibus prædicare conveniat.

I. *Nullus laicus, nec religiosus, nisi de licentia episcopi, aut papæ audeat prædicare.*

ADiicimus illud etiam, quod nobis. *Supra lib* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. V. *pag.* 527.

Ex concilio Carthaginensi [IV. c. XCVIII. & XCIX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

II. *Mulieri in conventu viros docere non permittitur.*

MUlier, quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere non præsumat. Laicus autem, præsentibus clericis (nisi ipsis rogantibus) docere non audeat.

Distin. XXIII. C. XXIX

RUBRICA. III
Quibus prædicatio sit proponenda.

I. *Ad prædicationem admittitur omnis homo sive fidelis, sive infidelis.*

Ex concilio Carthaginensi IV. [c. LXXXIV. *ibid.* pag. 1206.]

EPiscopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei, sive gentilem, sive Judæum usque ad missam catechumenorum. *Origenes* [imo Clemens I. epist. suppositicia III. in fine, Concil. tomo I. pag. 109. E.]

De Consecrat. Dist. I. C. LXVII.

II. *Indignis sive contemtoribus, utpote porcis, & canibus, sacra verba non sunt prædicanda.*

IN mandatis habemus, ut, venientes ad civitatem, discamus prius quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus: quanto magis nosse convenit quis, qualisve sit is, cui immortalitatis verba credenda sunt? Solliciti enim & valde solliciti debemus esse, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed ob alias causas utile est viri hujus habere me notitiam. Si enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est & inculpabilis, hoc est, si sobrius, si misericors, si justus, si mitis, & humanus (quæ utique bona esse nullus ambigit) tunc consequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deest fidei & scientiæ, conferatur; & in quibus maculari ejus vita videtur, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in iis, quæ palam sunt, peccatis involutus permanet & inquinatus, non me oportet ei aliquid de secretioribus & remotis divinæ scientiæ, proloqui; sed magis protestari & convenire eum, ut peccare desinat, & actus suos a vitiis emendet. Quod si ingesserit se, & provocaverit nos dicere quæ, eum minus recte agentem, non oportet audire; prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino respondere, auditorum causa, utile non videtur; ne forte existiment, nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentium propositum nostrum [Gratianus.]

Dist. XLIII. C. II.

Matth. X. 11.

Marc. VII. 3.

Matth. VII. 6.

III. *De eodem.*

Dist. XLIII. post C. V. Glossa ordin. ex Ambros. Serm. II. in Psal. CXVIII ad v. abscondi eloquia tua.

PAriter quoque observare debet sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus, secreta mysteria sua prædicatione reserare incipiat. Qui enim ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, sed ad sui ostentationem facit. Unde in expositione psalmi, *beati immaculati in via*, dicitur, *vitium est secreta mysteria vulgare indignis*, quod fit vel loquacitate incauta, dum sine judicio volat irrevocabile verbum, vel adulatione, ut ei placeat, cui secreta revelat, vel jactatione scientiæ, ut plura scire videatur. *Hieronymus* [imo Origenes homil. XXI. ad c. XV. Josue, Rufino interprete, circa A. D. 217. in *Ægypto*.]

IV. *De eodem.*

XI. Q. III. C. XXII. ante finem. Matth. VII. 6.

VIdeamus qui sunt in ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus Dominus dicebat in Evangeliis: *nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi elidant vos.* Iste est ergo Hiebusæus, conculcatio: qui indigne audiunt verbum Dei, & cum audierint, neque, ut infideles, discedunt, neque permanent, ut fideles: sed percepta mysteriorum notitia, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conversi postmodum impugnant nos, & contradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergo dicitur, quia non potuerunt filii Juda eiicere Hiebusæum de Hierusalem usque in hodiernum diem. *Idem super* XII. *prophetas* [Hieronymus in Amos c. V. circa medium, A. D. 408. in *Palæstina*.]

V. *Porcis & canibus sancta non sunt committenda.*

Ibid. C. XXIII.

QUando ergo vir ecclesiasticus, & prudens atque intelligens multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, esse cognoverit, & non solum multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint justitiam, & in tantum doctorum rabiem processisse, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant; taceat in illo tempore, ne det sanctum (Matth. VII.) canibus, & mittat margaritas ante porcos, qui conversi conculcent eas, & imitetur (Hierem. XV. 17.) Hieremiam, dicentem: *solus sedebam, quia amaritudine repletus sum.*

RUBRICA. IV

De his, in quibus consistit honestas prædicatorum.

I. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut sit eruditus literis, & vita irreprehensibilis.*

OPortet, eum, qui docet. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XII. *pag.* 70. *Symmachus papa ait* [imo Ennodius Ticinensis in libello pro defensione Synodi IV. Romanæ D. A. 502. *Romæ*.]

II. *Monitoris personam recte non suscipit qui verbis, non operibus docet.*

Dist. XXXVI. C. I.

NEmo recte monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentiæ conversatione demonstrat.

III. *Post acerrimam pœnitentiam lapsi reparentur.*

QUid est hoc. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. c. XVIII. *pag.* 368. *Unde Gregorius cap.* IV. *sui Pastoralis ait* [rectius Parte II. c. IV. c. A. D. 590. *Romæ*.]

IV. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut discretus & circumspectus sit in loquendo.*

Dist. XLIII. C. I.

SIt rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne, aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta loquutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterunt, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectores, improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt, & (Jo. X. 12.) juxta veritatis vocem, nequaquam jam gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorum

rum vice deserviunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hine Lib. III. Pars I. Tit. I. Rubr. IV.
nanque eos per prophetam Dominus increpat, dicens: *canes muti non valentes latrare.*
Hinc rursus queritur dicens: *non adscendistis ex adverso, neque opposuistis vos murum pro* Isa. LVI. 10.
domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ex adverso quippe adscendere est, pro de- Ezech. XIII. 5.
fensione gregis libera voce hujus mundi potestatibus contraire: & in die Domini præ-
lio stare, est, pravis decertantibus, justitiæ amore resistere. Pastorem enim recta timuisse,
dicere quid est aliud, quam tacendo terga præbuisse? Qui nimirum si pro grege se
obiicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo di-
citur: *prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam,* Thren. II. 14.
ut te ad pœnitentiam provocarent. Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnunquam docto-
res vocantur, qui dum fugitiva esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant:
quos divinus sermo falsa videre redarguit, quia dum culpas corripere metuunt, incas-
sum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequa-
quam aperiunt, quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe aperitionis est
sermo correctionis, quia increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam,
qui perpetravit. Hinc Paulus ait: *ut potens sis ad exhortandum in doctrina sana, &* Tit. I. 9.
eos, qui contradicunt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: *labia sacerdotis cu-*
stodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum Malach. II. 7.
est. Hinc per Isaiam Dominus admonet dicens: *clama ne cesses: quasi tuba exalta* Isa. LVIII. 1.
vocem tuam. Præconis quippe officium suscipit quisquis ad sacerdotium accedit, ut
ante adventum judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur.
Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præ-
co mutus? Hinc est enim quod super pastores primos in linguarum specie Spiritus
sanctus insedit, quia nimirum quos repleverit de se, protinus loquentes facit.
Hinc Moysi præcipitur, ut tabernaculum sacerdos ingrediens tintinnabulis ambia- Act. II. 3.
tur, ut videlicet prædicationis voces habeat, ne superni inspectoris judicium ex silen-
tio offendat. Scriptum quippe est, ut *audiatur sonitus, quando ingreditur vel egredi-* Exod. XXVIII. 35.
tur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens
vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur, quia iram contra se occulti judicis
exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius
describuntur inserta. Vestimenta enim sacerdotis quid aliud, quam recta opera de-
bemus accipere, propheta testante, qui ait: *sacerdotes tui induantur justitia?* Vesti- Psal. CXXXI. 9.
mentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque
bona opera sacerdotis clament. Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto
cautelæ studio loquatur, attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulne-
re corda audientium feriantur; & cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compa-
gem insipienter abscindat. Hinc namque veritas dicit: *habete sal in vobis, & pacem* Marc. IX. 49.
habete inter vos. Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sa-
pienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur.
Hinc Paulus ait: *non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc Rom. XII. 3.
in sacerdotis veste juxta divinam vocem in tintinnabulis mala Punica conjunguntur.
Quid enim per mala Punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo Punico Exod. XXVIII. 34.
uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic innumeros sanctæ ecclesiæ popu-
los unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur rector incau-
tus ad loquendum proruat, hoc, quod jam præmisimus, per semetipsam veritas discipulis
clamat: *habete sal in vobis, & pacem habete inter vos*, ac si figurate per habitum sacer- Marc. IX. 49.
dotis dicat: mala Punica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei
cauta observatione teneatis. Providendum quoque est sollicita intentione rectoribus,
ut ab eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem nimie & inordinate profe-
rantur, quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitatis
incauta importunitate levigatur, & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat,
quæ servire auditoribus ad usum profectus ignorat. Unde bene per Moysen dicitur:
vir qui fluxum seminis patitur, immundus est. In mente quippe audientium semen Levit. XV. 2.
sequuturæ cogitationis est qualitas auditæ locutionis, quia dum per aurem sermo conci-
pitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi sapientibus prædicator
egregius *seminiverbius* est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus asseri- Act. XVII. 18.
tur, quia multiloquio subditus ex eo se inquinat: quod si ordinate promeret, prolem
 rectæ

Lib. II. Pars I. Tit. x. Rubr. v. & vi.

rectæ cogitationis edere in audientium corda potuisset; dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Unde Paulus quoque cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dixit: *testificor coram Deo & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum ejus, prædica verbum, insta opportune, & importune*. Dicturus præmisit *importune*, quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit. *Anacletus* [epist. I. Isidoriana, c. I. Concil. tomo I. pag. 514. E.]

II. Tim. iv. I.

V. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut sit patiens, ne propter persecutiones cesset a prædicatione.*

Dist. xliii. Cul. SCimus autem, multos ob id infestare doctores, ut eos perdant, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) a recta æmulatione & bona intentione recedere debent; scientes, quia, beati qui persequutionem patiuntur propter justitiam.

VI. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut ad honorem Dei & animarum profectum suam referat prædicationem.*

OLim jussus est frater. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. XXX. *pag.* 74.

VII. *De eodem.*

IN scripturis vestris vos. *Supra ibidem* c. XXXI. *pag.* 74.

VIII. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut non sit deliciis deditus, quoniam ignominiosum est.*

ECclesiæ principes. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. c. IV. *pag.* 100.

IX. *Pertinet ad honestatem prædicatoris, ut utilia prædicet.*

CUm multa nobis. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 502. *Ad hoc faciunt capitula Tituli* IX. *Rubr.* V. *pag.* 552.

RUBRICA. V

De provisione sumtuum fienda prædicatoribus.

I. *Se ipsum condemnat qui evangelizantibus necessaria subtrahit.*

Hieronymus [in comment. ad c. III. epist. ad Titum *in fine*, A. D. 385. in *Palæstina*.]

XVI. Q. I. C. LXVII. APostolicis viris & evangelizantibus Christum, in necessariis usibus nolle tribuere, seipsum condemnare est.

RUBRICA. VI

De prædicatoribus malis.

I. *Si prædicator non bene ac honeste vivat, nihilominus verba prædicatoris non sunt contemnenda.*

[Gratianus.]

Dist. LXXXIII. post C. VI.

Burchardus lib. I. C. CCIV. ex dictis Hieronymi.

QUamquam sacerdotem tam a suis, quam ab alienis criminibus oporteat esse immunem, tamen si aliorsum sese habuerit, non ideo verba suæ prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait, ut lixivium per cinerem humidum fluens lavat, & non lavatur, ita bona doctrina per malum doctorem animas credentium lavat a sordibus peccatorum.

II. *Quid*

II. *Qui bene prædicat & male vivit, Deum dicitur instruere, quomodo eum damnare debeat.*

MUlti sacerdotes, & pauci sacerdotes. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rub.* VII. c. VI. *pag.* 331.

TITULUS. XI

De vita & honestate virginum.

RUBRICA. I

De exhortatione observandæ virginitatis.

I. *Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præcipitur.*

Ambrosius [sententia sumta ex libro exhortationis ad virgines c. III. §. 17. circa A. D. 391. *Mediolani*.]

INtegritas corporis expetenda a nobis est, quam ego pro consilio suadeo, non imperio præcipio. Sola est enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest. Res magis voti, quam præcepti. XXXII. Q. I. C. XIII.

RUBRICA. II

De duplici virginitate, mentis, & corporis.

I. *Melior est virginitas mentis, quam carnis.*

Ambrosius libro V. de virginibus [imo lib. II. §. 24. nonnullis adjectis, circa A. D. 377. *ibid.*]

TOlerabilius est mentem virginem, quam carnem habere. Utrumque bonum, si liceat; si non liceat, saltem non homini casti, sed Deo simus. *Et infra.* Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Ubicumque Dei virgo est, templum Dei est, nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. XXXII. Q. V. C. I.

RUBRICA. III

De corruptione virginitatis.

I. *Mente incorrupta, non corrumpitur caro.*

Ambrosius [ad virginem lapsam c. IV. §. 12. circa A. D. 387. *ibid.*]

REvera non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta. *Augustinus Victoriano* [epist. CXI. §. 9. al. epist. CXXII. A. D. 409. in *Africa*.] *Ibid.* C. II.

II. *In corpore pudicitia violari non potest, si mens inviolata servetur.*

AD Deum ingemiscentibus omnino suis aderit qui suis adesse consuevit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrare permittit, aut si permittit, cum earum animus nulla consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit a crimine: & quidquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas castitatis, ut illa inviolata, nec in corpore possit pudicitia violari, cujus membra potuerint superari. *Isidorus in Synonymis libro* I. [imo lib. II. cap. I. de castitate, circa A. D. 620. in *Hispania*.] *Ibid.* C. VII.

III. *Caro non peccat, si a contagione anima fuerit munda.*

NOn potest corpus corrumpi, nisi prius animus fuerit corruptus. Munda a contagione anima, caro non peccat. *Augustinus Honorato episcopo* [epist. CCXXVIII. §. 7. al. epist. CLXXX. A. D. 428. in *Africa*.] *Ibid.* C. VIII.

Lib. III. Pars I. Tit. XI. Rub. IV.

IV. *Non eripitur pudicitia carnis, si mente servatur.*

XXXII. Q. V. C. IX. MAgis timeamus, ne sensu interiore corrupto, pereat castitas fidei, quam ne feminæ constuprentur in carne, quia violentia non violatur pudicitia, si mente servatur; quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis sua turpiter carne non utitur sed sine consensu tolerat quod alius operatur. *Hieronymus in epistola ad Eustochium* [de custodia virginitatis, A. D. 382. Romæ.]

V. *Virginitas non servatur mente corrupta.*

Ibid. C. XI. SI Paulus Apostolus, vas electionis, & separatus in Evangelium Christi ob carnis
Act. IX. 15. & XIII. 2. aculeos & incentiva vitiorum reprimit corpus suum, & servituti subiicit, ne aliis
prædicans, ipse reprobus inveniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis re-
Rom. XI. 28. pugnantem legi mentis suæ, & captivum se in lege peccati: si post nuditatem, jeju-
I. Cor. IX. 27. nia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum reversus exclamat: *Infelix*
Rom. VII. 23. *ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Tute putas securam esse debere?
II. Cor. XI. 25. & seq. Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus: *virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet*
eam. Audenter loquar: cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam.
Rom. VII. 24. Valet quidem liberare de pœna, sed non valet coronare corruptam. Timeamus illam
Amos V. 2. prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: *virgines bonæ deficient*. Observa quid dicat:
Amos VIII. 13. *virgines bonæ deficient*, quia sunt & virgines malæ. *Qui viderit*, inquit, *mulierem ad*
concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Perit ergo & mente virginitas.
Matth. V. 28. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu, virgines stultæ, quæ oleum non
Matth. XXV. 8. habentes excluduntur a sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen
culpas, virginitate corporum non salvantur, quid fiet illis, quæ prostituerunt membra
Christi, & mutaverunt templum sancti Spiritus in lupanar? Illico audient: *descende,*
Isa. XLVII. 1. *sede in terra, virgo filia Babylonis. Sede in terra; non est filiæ Chaldæorum thronus. Non*
vocaberis ultra mollis, & delicata. Accipe molam, mole farinam. Discooperi velamen
tuum: denuda crura: transi flumina. Revelabitur ignominia tua. Apparebunt oppro-
bria tua. Et hoc thalamos filii Dei; post oscula fratruelis & sponsi. Illa, de qua quon-
Cant. I. dam sermo propheticus concinebat: *astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, cir-*
Psal. XLIV. 10. *cumdata varietate*. Nudabitur, & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius. Sedebit
Ezech. XVI. 25. ad aquas solitudinis, & posito vase, divaricabit pedes suos omni transeunti, & usque
ad verticem polluetur. Rectius fuerat hominum subiisse conjugium, ambulasse per
plana, quam ad altiora tendentem in profundum inferi cadere. Ne fiat, obsecro, ci-
vitas meretrix, fidelis Sion; ne post Trinitatis hospitium, ibi dæmones saltent, & Si-
Isa. I. 8. renæ nidificent, & hericii. *Leo papa* [I. epist. I. c. VIII. ad episcopos Africæ, al. epist. LXXXVII. circa
Isa. XXXIV. 7. A. D. 442. Roma in *Africam*.]

VI. *Quæ opprimuntur, incontaminatis se virginibus comparare non audeant.*

XXXII. Q. V. C. XIV. ILlæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdiderint, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia sua, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui; minus tamen eisdem oberit, si, quod potuerunt animo non amittere, doleant se vel corpore perdidisse.

RUBRICA. IV

In quibus consistit honestas virginum.

I. *Pertinet ad honestatem virginum, ut eorum virginitas sit grata, ut bonis operibus adornetur.*

Ex Gangrensi concilio [c. ult. ex interpretatione Isidori, circa A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 427.]

Dist. XXX. C. XVI. HÆc ante scripsimus non abscidentes eos, qui in ecclesia Dei, secundum scripturas propositum sanctum continentiæ eligunt, sed eos, qui suscipiunt habitum ejus, & in superbiam efferuntur adversus eos, qui simplicius vivunt. Sed & hos condemnamus, qui se extollunt adversus scripturas, & ecclesiasticos canones, & nova introducunt præ-

præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam Lib. III. Pars I. Tit. XII. Rubr. I.
cum castitate & religione Deo acceptissimam dicimus, & renunciationem sæcularium negociorum atque actuum cum humilitate approbando, laudamus, & nuptiarum vinculum, quod secundum castitatem perdurat, honoramus, & divites cum justitia & operibus bonis non abiicimus. *Hieronymus* [lib. I. adversus Jovinianum A. D. 390. in *Palæstina*.]

II. *Absque ceteris operibus nec sola virginitas salvat, nec cetera absque virginitate proficiunt.*

TUnc salvabitur mulier, si illos genuerit filios, qui virgines permansuri sunt. Si XXXIII. Q. V. C. VII.
quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, ad damnum radicis & cariem, flore compenset & pomis. *Idem*.

III. *De eodem*.

HOc solum nunc dico, quod quomodo absque ceteris operibus virginitas sola non *Ibidem*
salvat, sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, & castitate imperfecta sunt. *Idem*.

IV. *De eodem*.

QUi sitit veniat, & bibat. Qui potest capere, capiat. Non dicit, velitis, nolitis, *Ibidem*
bibendum vobis est, atque currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere, *Io. VII. 37.*
atque portare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideo plus amat virgines Christus, *Matth. XIX. 12.*
quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum, majorisque gratiæ est offerre quod
non debeas, quam reddere, quod exigaris. Apostoli uxoris onera contemplati, *si*
talis est, inquiunt, *causa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Quorum Dominus
sententiam probans, recte quidem sentitis, ait, quod non expediat homini, ad cælestia re- *Matth. XIX. 10.*
gna tendenti, accipere uxorem, sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud, *verum quibus datum est*. Alios hominum eunuchos natura facit, alios vis hominum; mihi illi enuchi placent, quos castraverit, non necessitas, sed voluntas. Libenter illos in meos sinus recipio, qui se castraverunt propter regna cælorum, & ob meum cultum noluerunt esse quod nati sunt. Simulque tractanda sententia: *qui se*, inquit, *castraverunt propter regna cælorum*. Si castrati mercedem habent regni cælorum; ergo qui se non castraverunt, locum non possunt accipere castratorum.

TITULUS. XII
De vita & honestate viduarum.
RUBRICA. I
Quæ dicitur vidua.

I. *Quæ sit vidua, vel ejecta, vel meretrix*.

Hieronymus ad Fabiolam de veste sacerdotali, ostendit, dicens [epist. CXXVIII. circa A. D. 400. e Palæstina in *Italiam*.] *Distinct. XXXIV. C. XVI.*

VIdua est, cujus mortuus vir est. Ejecta est, quæ a marito vivente proiicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

II. *De eodem*.

[Gratianus.]

VIdua vero intelligenda est, si post solemne fœdus nuptiarum, morte interveniente, *Ibid. post C. XIX.*
a viro suo divisa fuerit. Ceterum si antequam conveniant, fatali necessitate ab alterutro divisi fuerint, licet ex sponsalibus uxor sit appellata, non tamen post mortem sponsi, etsi in propria sit ducta domo, & cum eo velata, vidua appellatur; nec ex ejus copula a sacris ordinibus aliquis prohibetur.

RU-

RUBRICA. II

In quibus consistit honestas viduarum.

I. *Pertinet ad honestatem viduarum, ut sint viris, rebus, & mundo destitutæ.*

[Gratianus.]

I. Q. II. C. V. VIduas honora, quæ vere viduæ sunt; quæ autem non sunt vere viduæ, idest quæ suis vel parentum opibus sustentari possunt, non recipiantur, ut ecclesia sufficiat iis, quæ vere viduæ sunt.

II. *Pertinet ad honestatem viduarum fugere familiaritatem virorum, maxime clericorum.*

AD reatum episcopi pertinet. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* I. *Rubr.* IV. c. XII. *pag.* 498.

Item [in concilio Carthaginensi IV. c. III. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

III. *Pertinet ad honestatem viduarum, ut assidue ecclesiam Dei bonis operibus & orationibus adjuvent.*

Dist. LXXXI. c. XXXIV. VIduæ, quæ stipendio ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent; ut & meritis & orationibus suis ecclesiam adjuvent.

TITULUS. XIII

De vita & honestate conjugatorum.

RUBRICA. I

De institutione conjugii.

I. *Duplex fuit institutio coniugii.*

[Gratianus.]

XXXII. Q. II. C. II. §. I. PRima Institutio conjugii in paradiso facta est, ut esset immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus sine ardore conciperent, & sine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum extra paradisum facta est: ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur conjugii. Unde Apostolus scribens ad Corinthios, ait: *propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquæque suum virum habeat.* Ex hac itaque causa fit, ut conjugati se sibi invicem debeant, nec se sibi negare possint. Unde Apostolus: *nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi.* Et iterum: *revertimini in idipsum, ne forte tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.* Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monentur, patet, quod non propter filiorum procreationem tantum misceri jubentur. Non tamen ideo nuptiæ malæ judicantur: Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum; sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est tripartitum, fides videlicet, proles, & sacramentum.

(Margin: Genes. II. 23. — 1. Cor. VII. 2. — 1. Cor. VII. 5. & seq.)

RUBRICA. II

In quibus consistit honestas conjugatorum.

I. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, ut mulieres subsint viris suis.*

Augustinus quæst. in Genesim [lib. I. quæst. CLIII. paullo aliter, c. A. D. 410. in *Africa*.]

XXXIII. Q. V. C. XII. ESt ordo naturalis in hominibus, ut serviant feminæ viris, filii parentibus, quia in illis hæc justitia est, ut major serviat minori. *Hieronymus in epist. ad Titum* [in caput II. A.D. 386. in *Palæstina*.]

(Margin: *Glossa ordin. in Genes. C.* XLVI. & *Beda ad Coloss.* III.)

II. *De*

II. *De eodem.*

CUm caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus; quæcumque uxor non subiicitur viro suo, hoc est capiti suo, ejusdem criminis rea est, cujus & vir, si non subiiciatur capiti suo. Verbum autem Domini blasphematur vel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Christi infirmatur Evangelium, dum contra legem, fidemque naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei lege subjecta viro, imperare desiderat; cum etiam gentiles feminæ viris suis serviant communi lege naturæ. *Augustinus Quæst. in Numeros* [quæst. LIX. §. I. nonnullis immutatis, c. A. D. 410. in *Africa*.] XXXIII. Q. V. C. XV.

III. *Arbitrium viri mulieres in omnibus sequi oportet.*

NOluit itaque lex, mulierem aliquid vovere Deo adversus animam suam, ut non in aliqua rerum licitarum atque concessarum abstinentia in eisdem votis feminæ valeat auctoritas, sed virilis, ita ut si adhuc innuptæ jam concesserat pater vota persolvere, si antequam persolverit, nupserit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non persolvat, & sit omnino sine peccato, quia mundavit eam, sicut dicit, idest mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cum ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit. *Ambrosius in quæstion. Vet. & Novi testam.* [imo Hilarius diaconus, c. A. D. 380.] *Ibidem C. XVI.* *Glossa ordin. ad C. XXX. Num.*

IV. *Nulla est mulieri potestas, sed in omnibus viri dominio subsit.*

MUlierem constat subjectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere potest, nec testis esse, nec fidem dare, nec judicare; quanto magis non potest imperare? *Idem in Hexaemeron. tract. diei* IV. [nimirum Ambrosius lib. V. in Genes. c. VII. c. A. D. 389. *Mediolani*.] *Ibidem C. XVII.*

V. *De eodem.*

ADam per Evam deceptus est; non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier justum, ut eum gubernatorem assumat, ne iterum feminea facilitate labatur. *Hieronymus* [contra Jovinianum lib. I. A. D. 390. in *Palæstina*.] *Ibidem C. XVIII.*

VI. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, ut non libidinose, sed ordinato amore se diligant.*

ORigo quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis. Nihil autem interest, quam ex honesta causa quis insaniat. Unde & Xystus in sententiis: *adulter, est,* inquit, *in suam uxorem, amator ardentior.* In aliena quippe uxore omnis amor turpis est; in sua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Rege impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius, quam uxorem amare, quasi adulteram. Certe qui dicunt, se causa reipublicæ & generis humani uxoribus jungi, & filios procreare, imitentur saltem pecudes: & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos. *Augustinus de verbis Domini tract.* XLVII. [serm. CXXXII. §. 2. de verbis Evangel. Joh. serm. XLVI. de verb. Dom. c. A. D. 393. in *Africa*.] XXXII. Q. IV. C. V. *Idem lib. VI. in C. XVIII. Exech.*

VII. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, ut simul sibi servent castitatem.*

SI ducturi estis uxores, servate vos uxoribus vestris. Quales vultis eas invenire, tales & ipsæ inveniant vos. Qui juvenis est, qui non castam velit ducere uxorem? Et si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam quæris? Intactus esto. Puram quæris? Noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes. *Augustinus ad Possidonium, & qui cum eo sunt, fratres* [epist. CCXLV. §. 1. & 2. al. epist. LXXIII. c. A. D. 415. in *Africa*.] XXXII. Q. VI. C. I.

VIII. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, ut fucis atque pomposis vestibus non utantur.*

FUcare pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est: qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari, secundum veniam, non secundum imperium. Nam verus ornatus maxime Christianorum & Christianarum non tantum nullus fucus mendax; verum ne *De Consecrat. Distinct. V. C. XXXVIII.*

Lib. III. Pars I. Tit. XIII. Rub. II.

auri quidem, vestisque pompa: sed mores boni sunt. Execranda autem superstitio ligaturarum, in quibus etiam inaures virorum in summis ex una parte auriculis suspensæ deputentur, non ad placendum hominibus, sed ad serviendum dæmonibus adhibetur. *Augustinus* [serm. IX. de decem chordis c. 11. §. 3. forte c. A. D. 415. *ibidem*.]

IX. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, ut vir in omnibus actibus uxorem suam præcedat.*

XXXII. Q. VI. C. V. in extremo

Caput enim mulieris est vir. Ubi autem melius vivit mulier, quam vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem suam.

X. *Pertinet ad honestatem conjugatorum aliquibus temporibus, ut orationis, jejuniorum, festivitatum, & tempore purgationis, & tempore menstruorum, abstineant a conjugali concubitu.*

De his infra Rubr. XII. *pag.* 569.
In Gangrensi concilio [c. XV. ex interpretatione Isidori c. A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo I pag. 426.]

XI. *Pertinet ad honestatem conjugatorum, curam habere filiorum.*

Dist. XXX. C. XIV.

Si quis dereliquerit proprios filios suos & non eos aluerit, &, quod pietatis est, necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putaverit, anathema sit [Gratianus.]

XII. *Pertinet ad honestatem conjugatorum verbo & exemplo filios suos de vitiis ad virtutes provocare.*

Dist. XLVIII. post. C. VIII.
I. Tim. III. 4.
Hier. ad Oceanum
Ephes. V. 28.
I. Tim. III. 4.
Tit. I. 6.
Job. I. 5.

Necesse est etiam, ut ille, qui ordinandus est, *suæ domui sit bene præpositus*; idest si in laici habitu uxorem habuit vel filios, a vitiis ad virtutum studia & verbo & exemplo provocet, ut quod postea præcepturus est populis, prius exigat a domesticis. Unde Apostolus Ephesiis scribit, ut uxores suas, sicut sua corpora, diligant, & filios suos non ad iracundiam provocent, sed enutriant illos in omni disciplina, & correctione Domini. Unde cum Paulus ad Timotheum scribens dixisset: *suæ domui bene præpositum*; statim subjunxit: *habentem filios sibi subditos in omni castitate, non in accusatione luxuriæ*. Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de beato Job legitur, quod pro filiis suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos: quos tanta caritatis perfectione in unum constrinxit, ut quisque illorum in suo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter invitaret. Quod quia Heli facere dissimulavit, ac falsa pietate superatus, filios delinquentes ferire noluit (sicut in libro Regum legitur) apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Unde ei divina voce dicitur: *honorasti filios tuos magis, quam me*. Hinc etiam David erga filios benignitatem, non disciplinæ severitatem exercens, eorum juventutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vaga licentia permisit esse voluptuosam. Unus quippe eorum sororem stupro corrumpens, a fratre ejus, Absalone videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter paraverat, obtruncatus est. Absalon vero postquam veniam a patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingressus est. Demum per invia deserti patrem persequens, quercui inhæsit, atque ita suspensus interiit. Hinc etiam Paulus ad Timotheum scribit, dicens: *qui suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior*. Jure ergo qui domui suæ nescit præesse, in episcopum ordinari prohibetur; quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est; quomodo in ecclesia Dei (ubi tot sunt & alieni) sollicitam diligentiam adhibebit? *Unde Hieronymus* [in caput I. epist. ad *Titum*.]

I. Reg. II. 31.
Ibid. 32.
II. Reg. XIII. 1. & seq.
II. Reg. XVI. 22.
II. Reg. XVIII. 14.
I. Tim. V. 8.

XIII. *De eodem.*

Ibidem

Non enim justus polluitur ex vitio filiorum, sed libertas ab Apostolo ecclesiæ principi reservatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere.

LIBRI · III · PARS · II

De virtutibus tam in communi, quam in ſpeciali, quæ ad vitæ ſanctimoniam, & converſationis honeſtatem pertinet.

TITULUS . I

De virtutibus in communi.

RUBRICA . I

De origine virtutis.

I. *Virtus non ex neceſſitate nobis provenit, ſed Dei perfectio ſive donum eſt.*

Hieronymus [lib. II. contra Jovinianum A. D. 390. in *Palæſtina*.]

LIberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt. Sicut in bonis operibus perfector eſt Deus (*non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei* & adjuvantis, ut pervenire valeamus ad calcem) ſic in malis atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiva, & perfectio diaboli. *Ambroſius* [lib. II. de Cain & Abel c. IV. §. 16. A. D. 375. *Mediolani.*]

De Pœnitent. Diſt. II. C. XL. §. 4.
Rom. IX. 16.

II. *Statim naſcitur virtus in anima, cum vitiis renunciatur.*

CUm renunciatur improbitati, ſtatim naſcitur virtus. Egreſſus enim malitiæ virtutis operatur ingreſſum, eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

XXXII. Q. I. C. IX.

RUBRICA . II

De profectu virtutum.

I. *Unaquæque virtus quaſi quibuſdam gradibus augetur.*

[Gratianus.]

NEmo enim repente fit ſummus, ſed in bona converſatione, quæ ſine caritate nulla eſt, a minimis quiſque inchoat, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non ſolum inter virtutem & virtutem, ſed etiam in eadem virtute. *Unde Gregorius in Ezechielem ſcribit, dicens* [lib. II. homil. III. §. 3. c. A. D. 600. *Romæ*.]

De Pœnitent. Diſt. II. poſt C. XIV. §. I. in extremo

II. *De eodem.*

CUm ſanctam eccleſiam Dominus ſuſcipit, in gradibus ejus dinoſcitur, quia ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim ſancta eccleſia aſcendendo proficit, tantum Deus hominibus ex ejus virtutibus innoteſcit. De his quoque gradibus beatus Job loquitur, dicens: *per ſingulos gradus meos pronunciabo illum*; omnipotentem quippe Deum per ſingulos gradus ſuos pronunciat qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei ſemper laudem ſuæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis aſcenſione non eſſent, pſalmiſta non diceret: *ambulabunt de virtute in virtutem*. Nec mirum ſi de virtute in virtutem gradus ſunt, quando unaquæque virtus, quaſi quibuſdam gradibus, augetur, & ſic per incrementa meritorum ad ſumma perducitur. Aliud nanque ſunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud profectio [idem ibid. paullo poſt §. 5.]

Ibidem C. XV.
Pſal. XXVII. 4.
Iob. XXXI. 37.
Pſal. LXXXIII. 8.

III. *De eodem.*

HOs nimirum gradus Dominus ſub meſſis nomine deſcribit, dicens: *ſic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jactet homo ſemen in terram & dormiat, & exurgat nocte,* *Ibid. poſt C. XV. §. 2.*

Lib. III. Pars II. Tit. I. Rub. III.

ac die; & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Ultro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo jactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit; & postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exsurgit, ac die, quia inter adversa & prospera proficit, & semen germinat, & crescit, dum nescit ille; quia & cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad provectum ducitur, & ultro terra fructificat, quia, præveniente se gratia, mens hominis spontanea ad fructum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta, ad profectum boni operis pertrahit. Planum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat, quia cum unumquemque ad opera perfecta produxisset, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cælestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus; cumque in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus [ibid. §. 6. continenter.]

IV. *De eodem*.

De Pœnitent. Dist. II. post C. XIV.

HErba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemtorem; sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo in Galilæa viventem videbat. Sed ad plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium cæsus despiceret, & Redemtorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac Redemtor noster membris suis intrantibus perducit ad se & ascendit per gradus ejus, quia, nobis proficientibus, eo amplius exaltatur, quanto altus & incomprehensibilis esse dinoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quanto noster animus a rebus infirmis separatur.

Act. v. 29.

RUBRICA. III

Quomodo apud infideles, virtutes veræ esse negentur.

I. *Apud infideles non videtur esse vera virtus.*

Augustinus [Gratianus ex sententiis Prosperi c. cvi. sed paullo aliter.]

XXVIII. Q. I. post C. XIV. §. I.

OMnis infidelium vita peccatum est: nec valet esse bonum quod sit absque Deo. Ubi enim deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est, etiam in optimis moribus. *Gratianus* [ibidem mox.]

Henricus Noris in Vindiciis Augustinianis cap. III. §. IV.

II. *Exponitur qualiter intelligendum sit quod veræ virtutes non sint apud infideles.*

Ibid. Q. I. C. XIV. §. I.

CUm dicitur: *non est vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge sua*, negatur pudicitia esse vera, quantum ad effectum; ad præmium videlicet æternæ salutis. Sicut enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera, non quantum ad formam, sed quantum ad virtutem; sic & virtutes negantur esse veræ apud infideles, non quia veræ in eis sint, juxta illud Hieronymi: *virtutibus Romani promeruerunt imperium*, sed quia effectu carent æternæ salutis.

R U-

RUBRICA . IV

De effectu virtutis .

I. *Virtus delet peccatum .*

[Ambrosius in Apologia David c. XIII. §. 47. c. A. D. 390. *Mediolani* .]

ITaque quemadmodum intrans in animam sapientis disciplina , imprudentiam tollit , & scientia ignorantiam; sic perfecta virtus iniquitatem , & remissio peccatorum delet omne peccatum . *Ambrosius de vita beata* [lib. II. c. v. §. 22. r. A. D. 387. *ibid.*] *De Pœnitent. Dist.* III. C. XXV.

II. *Virtus præbet contra nuditatem vestimentum animæ .*

SApiens nunquam inanis est , semper in se habens amictum prudentiæ ; qui potest dicere : *justitiam induebam & vestiebam judicium* , sicut dixit Job . Namque hæc sunt interna velamina , quæ nemo alius potest auferre , nisi cum aliquem sua culpa despoliet . Denique sic despoliatus Adam nudus inventus est . *Idem in Hexaemeron* [lib. VI. c. VII. §. 42. c. A. D. 389. *ibid.*] *De Pœnitent. Dist.* II. C. XXXVII. *Job.* XXVIII. 14.

III. *Virtus depingit animam divina pulchritudine .*

ILla anima a Deo pingitur , quæ habet in se virtutum gratiam renitentem , splendoremque pietatis . Illa anima bene picta est , in qua elucet divinæ operationis effigies. Illa anima bene picta est , in qua est splendor gloriæ , & paternæ imago substantiæ . Secundum hanc imaginem , quæ refulget , pictura pretiosa est . Secundum hanc imaginem Adam ante peccatum depictus fuit ; sed ubi lapsus est , deposuit imaginem cælestis , sumsit terrestris effigiem . *Per Salomonem dicitur* [imo per Gregorium papam I. lib. I. homil. v. super Ezech. §. 5. c. A. D. 600. *Romæ* .] *Ibidem* C. XXXV.

IV. *Virtus perducit ad gloriam .*

J*Ustorum semita , quasi lux splendens procedit & erescit usque ad perfectum diem .* In eorum namque animis bonum desiderium , atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est . Sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt , ad perfectum diem tunc veniunt , quando ad ecclesiastica regna perducti , in ea luce , quam desiderant , jam minus aliquid non habebunt . *Ibidem* C. X. *Prov.* IV. 18.

RUBRICA . V

De virtutibus , quibus adesse dicitur Spiritus sanctus , & quibus non .

I. *Virtutibus , sine quibus ad vitam non provehitur , semper adest Spiritus sanctus in cordibus illas habentium .*

[Gratianus ex eadem homil. S. Gregorii aliis omnino verbis .]

SPiritus sanctus in electorum suorum cordibus permanet ; unde recte *stabilis* dicitur. In his vero, per quas sanctitatis virtus ostenditur , aliquando misericorditer præsto est , aliquando misericorditer recedit . *Ambrosius* [imo incertus auctor sub Ambrosii nomine in c. VI. epist . II. ad Cor.] *Ibid.* C. XI. §. I.

II. *De eodem .*

FIcta caritas est , quæ deserit in adversitate .
Ambrosius [Gratianus ex homil. v. lib. I. S. Gregorii in Ezechielem .] *Ibidem* C. XII.

III. *De eodem .*

POtest discursus atque mobilitas Spiritus sic intelligi . In sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes , semper permanet ; juxta quasdam vero recessurus venit , & venturus recedit . In fide etenim , spe , atque caritate , & in bonis aliis , sine qui- *Ibidem* C. XI.

Lib. III. Pars II. Tit. II. Rub. I. & II.

quibus ad cælestem patriam non potest veniri, sicut est humilitas, castitas, justitia, atque misericordia, perfectorum corda non deserit. In prophetiæ vero virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit.

RUBRICA. VI

De detrimento, quod ex amissione virtutum incurritur.

I. *Per perditionem virtutum, fidei, spei, & caritatis, amittitur Dei & ecclesiæ societas.*

Origenes in Leviticum [homil. xiv. ad c. xxiv. c. A. D. 217. paucis immutatis, in *Ægypto*.]

xxiv. Q. iii. C. xxi.

CUm aliquis exit a veritate, a timore Dei, a fide, a caritate, exit de castris ecclesiæ, etiamsi per episcopi vocem minime abiiciatur; sicut e contrario aliquis dum non recto judicio foras mittitur, scilicet si non ante exierit, idest non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est, & qui foras est, intus retineri videtur.

TITULUS. II

De speciali virtute fidei, prima inter virtutes theologicas.

RUBRICA. I

Quid sit fides simpliciter.

I. *Fides est rerum non apparentium.*

[Glossa ordin. ex Augustino tract. lxviii. §. 1. in Jo. c. xiv.]

De Pœnitent. Dist. iv. C. xi. §. 1. & 2.

Rom. i. 17.

SUbtrahit se [Christus] & latet, ut sit fides, quæ non est de visu; & inde est meritum fidei. Ex hac vivit justus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea desideratur quod nondum habetur.

RUBRICA. II

De fide formata.

I. *Quid sit fides formata.*

[Gregorius.]

De Pœnitent. Dist. ii. *post.* C. xiv.

Aug. tract. xxix. *in Io.* & de cognitione veræ vitæ C. xxxvii.

IN Christum quippe credere est amando in ipsum tendere. Hæc est fides, ut definit Apostolus, quæ per dilectionem operatur. Huic dumtaxat remissio delictorum promittitur [Hieronymus lib. ii. contra Jovinianum in princ. A. D. 390. in *Palæstina*.]

II. *De eodem.*

Ibid. Dist. iv. C. xl. ante §. 1.

Jacob. ii. 26.

1. *Io.* ii. 6.

QUomodo *corpus sine spiritu mortuum est, sic fides sine operibus mortua est*; nec grande putemus, unum Deum nosse, cum & dæmones credant, & contremiscant. *Qui dicit, se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.* Eligat adversarius de duobus quod vult; optionem enim damus. Manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, ut Christus. Si autem temerarium est, similitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Christo, quia non ingreditur, ut Christus. Ille peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus. *Augustinus de libero arbitrio* [ad Valentinum c. xiv. §. 27. nonnullis immutatis A. D. 395. in *Africa*.]

Lib. III. Part. I. Tit. I. Rub. III. IV. V. VI. VII. & VIII.

RUBRICA . III

De origine & qualitate fidei.

I. *Gratia non solum peccata dimittit, sed etiam legem implere facit.*

GRatia, quæ per Christum datur, non solum peccatorum remissionem facit, sed etiam, ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur. Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita, a Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam fides non est liberi arbitrii tantum, sed donum Dei. *De Consecrat. Dist. IV. C. XXIV.*

RUBRICA . IV

De necessitate fidei.

H*Abetur in Libro* I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* IV. *pag.* 7.

RUBRICA . V

De articulis fidei.

H*Abetur in eadem Rubrica* c. V. *pag.* 7.

RUBRICA . VI

De symbolo fidei publice in ecclesia decantando.

H*Abetur in eadem Rubrica* c. VI. *pag.* 8.

RUBRICA . VII

De incremento fidei.

I. *Fides quibusdam gradibus crescit, & proficitur.*

[Gregor. super Ezech. libro II. homil. III. §. 4. circa A. D. 600. *Romæ*.]

SI enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minime dixissent: *adauge nobis fidem*. Et quidam venit ad Jesum, qui curari voluit filium suum; sed requisitus, an crederet, respondit: *credo, Domine: adjuva incredulitatem meam*. Pensate, rogo, quod dicitur. Si credebat, cur *incredulitatem* dicebat? Si vero *incredulitatem* habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore is, qui necdum perfecte crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. *De pœnitent. Dist. II. C. XV. §. I.* *Luc. XVII. 5* *Mar. IX. 24.*

RUBRICA . VIII

De effectu fidei.

I. *Fides connectit fideles in unum.*

[Gregor. Papa I. in Pastorali P. II. c. IV. inverso verborum ordine, circa A. D. 590. *Romæ*.]

HInc in sacerdotis veste juxta divinam vocem tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per *mala punica*, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana uniuntur; sic innumeros sanctæ ecclesiæ populos unitas fidei contegit: quos intus diversitas meritorum tenet. *Dist. XLIII. C. I. post medium.*

II. *Ubi*

Lib. III. Pars II. Tit. II. Rub. IX. & X.

II. *Ubi fides non est, falsa est omnis virtus, idest non conducens ad vitam æternam.*

OMnis infidelium vita. *Supra Tit.* I. *Rubr.* III, c. I, *pag.* 564.
[Gratianus]

III. *Fides meretur vitam æternam.*

De pœnitent. Dist. II. *post C.* XIV.

AMen, amen dico vobis: qui credit in me, habet vitam æternam. Qui ergo non habet vitam æternam, in Christum non credit. [Gratianus.]

Io. VI. 47.

IV. *Fides impetrat remissionem peccatorum & sanctificationem.*

Ibid. post C. XXIX. ROmanos quoque ac Galatas dum Apostolus redargueret, merito fidei probat assecutos remissionem peccatorum, & sanctificationem in Spiritu sancto; & justitiam bonæ operationis. Quæ omnia aut sine caritate nunquam vere fuerunt in eis, aut veram caritatem habuerunt, a qua postea lapsi sunt qui de operibus legis gloriabantur.

RUBRICA. IX

De disputatione fidei.

I. *Publice de Fide cum infidelibus disputandum non est, ubi tumultus & perfidiæ occasio, & simplicium fidelium scandalum timetur.*

Gelasius papa [in epist. XIII. ad episcopos Dardaniæ A. D. 495. Roma in *Dardaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1206. D.]

XXIV. *Q.* III. C. XXXVI. CUm quibus erat synodus ineunda, catholici pontifices fuerant undique jam depulsi, solique remanserant socii perfidorum, cum quibus jam nec licebat habere conventum, dicente psalmo: *non sedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo*. Nec ecclesiastici moris est cum his, qui pollutam habent communionem, permixtamque cum perfidis, miscere concilium. Recte igitur per Calchedonensis synodi formam hujusmodi prævaricatio repulsa est potius, quam ad concilium vocata: quod nec opus erat post primam synodum, nec cum talibus habere licebat. *Idem*. Canonum magistris atque custodibus nullum fas est inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

Psal. XXV. 4.

In Commonitorio ad Faustum.

RUBRICA. X

De tribunali, ad quod in dubitationibus fidei est recurrendum.

I. *Valet ad fidem auctoritas ecclesiæ.*

PAlam est, quod in re dubia. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* I. *Rub.* V. c. V. *pag.* 29.

II. *Ad Romanam referatur ecclesiam quoties ratio fidei ventilatur.*

QUoties fidei ventilatur. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rub.* I. c. III. *pag.* 104.
Hieronymus [ad Damasum in expositione Symboli, circa A. D. 378. e Palæstina *Romam*.]

III. *Aliorum ora non timet fides, quam Romana ecclesia commendat.*

XXIV. *Q.* I. C. XIV. HÆc est fides, papa beatissime, quam in catholica ecclesia didicimus, quamque semper tenuimus, in qua si minus perite aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum, comprobabit. *Item*. Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & beato Apostolo Petro opem ferente, in futuro manebit sine ulla hæreticorum insultatione, firma, & immobilis omni tempore persistet.

R U-

RUBRICA. XI

De defensione fidei.

I. *Pertinet ad omnes Christianos fidem defendere.*

NOs ad fidem confirmandam. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* IV. c. I. *pag.* 546.

II. *De eodem*

UBinam legistis. *Supra ibidem* c. IV. *pag.* 546.

RUBRICA. XII

De cogendis, vel non cogendis ad fidem.

I. *Non asperis, sed blandis verbis ad fidem sunt aliqui provocandi.*

Gregorius Paschasio episcopo Neapolitano [lib. XI. epist. XV. A. D. 602. Romà in *Campaniam*.]

QUi sincera intentione extraneos a Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis, non asperitatibus debent studere, ne, quorum mentem reddita ad planum ratio poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine a consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis, quam Dei causas probantur attendere. Judæi siquidem Neapoli consistentes, questi nobis sunt, asserentes, quod quidam eos a quibusdam feriarum suarum solemnitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festivitatum suarum solemnia colere; sicut eis nunc usque, & parentibus eorum longis retro temporibus licuit observare. Quod si ita se veritas habet, supervacuæ rei videntur operam dare. Nam quid utilitatis est, quando, etsi contra longum usum fuerint vetiti, ad fidem illis & conversionem nihil proficit? Aut cur Judæis, qualiter cæremonias suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, ut ratione potius & mansuetudine provocati, sequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus ostendentes quæ dicimus, ad sinum matris ecclesiæ, Deo possimus adjuvante, convertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de suis illos solemnitatibus inquietari denuo non permittat; sed omnes festivitates, feriasque suas (sicut hactenus tam ipsi, quam parentes eorum per longa colentes retro tempora tenuerunt) liberam habeant observandi, celebrandique licentiam. *Unde in Toletano concilio* IV. *statutum est* Dist. XLV. C. III.

[c. LVII. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1719.]

II. *Sicut non sunt Judæi ad fidem cogendi, ita nec conversi ab ea recedere permittuntur.*

DE Judæis autem præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: *cui vult Deus miseretur, & quem vult, indurat*. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens, periit; sic, vocante se gratia Dei, propriæ mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi, sed liberi arbitrii facultate, ut convertantur, suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem jam pridem ad Christianitatem coacti sunt venire, sicut factum est, temporibus religiosissimi principis Sisebuti, quia jam constat, eos sacramentis divinis sociatos, baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis & sanguinis Domini extitisse participes, oportet, ut fidem etiam, quam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis & contemtibilis habeatur. Ibid. C. V. Rom. IX. 18.

De spe, virtute theologica, nihil in decreto dignum nota reperimus.

TITULUS. III

De caritate.

RUBRICA. I

Quid sit caritas.

I. *Describitur caritas ex variis effectibus.*

Prosper de contemtu vitæ [imo Julianus Pomerius de vita contemplativa c. XIII, c. A. D. 498. in *Gallia*,]

De Pœnitent. Dist. II. C. V. August. Serm. CCCL. de caritate

CAritas est, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis, ac præsentibus prorsus adversa, juncta Deo inseparabiliter, & unita igne quodam sancti Spiritus, a quo est, & ad quem refertur incensa; inquinamenti omnis extranea, corruptionis nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa; affectionum omnium potentissima, divinæ contemplationis avida, in omnibus semper invicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis cælestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum, sine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare nec potuit, nec poterit: fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omnino fidelibus, ex quo quidquid est boni operis, vivit. *Item* [ibid. c. XV.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. 2.

QUid est diligere Deum, nisi illi copulari animo, concipere fruendæ visionis ejus affectum, peccati odium, mundi fastidium; diligere etiam proximum, quem in se censuit diligendum, in ipso amore servare legitimum modum, nec perverterе dilectionis ordinem constitutum,

RUBRICA. II

De necessitate virtutis caritatis.

I. *Sine caritate nullus pervenit ad beatitudinem.*

Item [ibid. c. XIII.]

Ibid. §. 1. 1. Cor. XIII. 8.

HÆc est caritas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat sanctus Apostolus. Et vere ipsa est via, quæ ducit per se ambulantes ad patriam, quia sicut sine via pervenit nullus quo tendit; ita sine caritate, quæ dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare. *Hieronymus* [in caput V. epist. ad Galatas, A. D. 386. in *Palæstina*.]

II. *De eodem.*

1. Q. 1. C. LXV.

VIde quantum bonum sit caritatis, si ita martyrium fecerimus, ut nostras velimus reliquias ab hominibus honorari; si opinionem vulgi sectantes, intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram usque ad mendicitatem propriam dederimus: huic operi non tam præmium, quam pœna debetur; & perfidiæ magis, tormenta sunt, quam corona victoriæ.

RUBRICA. III

De nobilitate virtutis caritatis.

I. *Caritas est speciale donum bonorum.*

MUltæ autem operationes sunt Spiritus sancti, *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* I. *Rub.* V. c. V. *pag.* 215.

II. *De eodem*.

VIde quantum bonum est caritas. *Supra Rubr.* 1I. c. 1I. *pag.*570. *Augustinus de Pœnitentia* [imo de patientia c. xxvi. §. 21. circa A. D. 415. in *Africa*.]

III. *Nobilitas caritatis ostenditur ex eo maxime, quod sine ea nulla bona opera sunt æternæ vitæ meritoria.*

SI quis autem non habens caritatem, quæ pertinet ad unitatem Spiritus, & vinculum pacis, quo catholica ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, sitim, nuditatem, persequutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennæ & ignis æterni, nullo modo ista culpanda sunt, immo vero & hæc laudanda patientia est. Non enim dicere poterimus, melius ei fuisse, ut, Christum negando, nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo; sed existimandum est, fortasse tolerabilius ei futurum judicium, quam si Christum negando, cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait Apostolus: *si tradidero corpus meum, ut ardeat, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Nihil *prodesse* intelligatur ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius supplicium subeundum. *Et supra*. Hæc propter caritatem dicta sunt, sine qua in nobis non potest esse vera pœnitentia.

De Pœnitent. Dist. III. *C.* XXIII. — *Eph.* IV. 3. — 1. *Cor.* XIII. 3. — *August. Ibidem* C. XXIII.

RURBICA. IV

De multiplici gradu caritatis, & incremento ejusdem.

I. *Caritas quibusdam gradibus perficitur, & recipit incrementa.*

Augustinus [de gratia & libero arbitrio c. XVII. §. 33. summatim, circa A. D. 427. *ibid.*]

IPsam caritatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non est in caritate, sicut ait Jo. Evangelista in epistola sua; sed perfecta caritas foras mittit timorem: & tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat: *Domine, animam meam pro te ponam*. Idem *in epistolam Johannis* [primam tract. V. §. 4. *ibid.*]

De Pœnitent. Dist. II. *C.* XVI. §. 1. — *Matth.* XXVI. 69. *& seq.* — *Io.* XIII. 37.

II. *De eodem*.

SI quis tantam habuerit caritatem, ut paratus sit pro fratribus etiam mori, perfecta est in illo caritas; sed nunquid mox; ut nascitur, jam prorsus perfecta est? Ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur, cum ad perfectum venerit. Quid dicit? *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Optabam dissolvi & esse cum Christo; multo magis optimum, manere in carne necessarium propter vos*. Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori. *In eadem*. Forte (a) nata est in te caritas, sed nondum perfecta; noli desperare. Nutri eam, ne forte suffocetur. *In eadem*. Sicut (b) seca introducit filum, ita timor caritatem. Crescit caritas, minuitur timor; & e converso. *Idem* [Aug.] *ad Hieronymum* [epist. CXXVII. §. 15. al. epist. XXIX. A. D. 415. ex Africa in *Palæstinam*.]

Ibid. de Pœnit. continuo. — *Philipp.* I. 21. — *Quæ sequuntur, conflata in unum sunt ex duobus aliis apud vulgatum Gratianum distinctis capitibus* ead. distinct. II. — (a) *August. epist.* I. *Ioh. tract.* V. — (b) *Idem in eamd. tract.* IX. §. 4.

III. *De eodem*.

CAritas in quibusdam perfecta est, in quibusdam est imperfecta. Perfectissima autem in hac vita haberi non potest. *Gregorius* [imo Augustinus lib. L. homil. IX. sed locus conflatus est ex Serm. CLXXVIII. in append. Augustiniana.]

De Pœnitent. Dist. II. *C.* XIX.

IV. *De eodem*.

SI sermo meus invenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei, ipsam nutrite: ad hanc augendam nos advocate. *Et paulo post*. Flete, nutrite, in vobis: ipsa cum creverit, & flammam dignissimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna consumet.

Ibidem C. XX.

RUBRICA. V
De præceptis caritatis, ſcilicet dilectionis Dei & proximi.

I. *Diligendus eſt Deus toto corde, tota anima, ſuper omnia, ac proximus, ſicut nos.*

Proſper de contemplativa vita [imo Julianus Pomerius de vita contemplativa lib. III. c. xv. c. A.D. 496. in *Gallia*.]

De Pænitent. Diſt. II. C. v. §. 2. ERgo ſi caritatem Deo exhibeamus & proximo de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta, facile peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſæculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera, etiam cum dilectione perficimus; ſi tamen Deum caritate perfecta, quæ nobis ex illo eſt, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum. Quem ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, unde peccati deſideriis ſerviamus. Et quid eſt diligere Deum, niſi illi copulari animo, concipere fruendæ viſionis ejus affectum, peccati odium, mundi faſtidium; diligere etiam proximum, quem in ſe cenſuit diligendum; in ipſo amore ſervare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem conſtitutum? [idem ibid.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. 6. in fine ILli vero pluſquam ſe, diligunt Deum, qui pro ejus amore ſuæ ad tempus ſaluti non parcunt, ſeipſos tribulationibus ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ ſuæ extorres fieri; parentibus, & uxoribus, ac filiis ſuis renunciare parati ſunt: & ut totum dicam, ipſam corporis mortem non ſolum non refugiunt, ſed etiam libenter excipiunt; ambientes, a corporis ſui vita magis, quam a Deo vita vitæ ſuæ diſcedere. *Item* [idem ibid.]

III. *Quando quis diligit proximum ſicut ſeipſum.*

Ibid. §. 4. PRoximos autem tunc diligimus, ſicut nos, ſi non propter aliquas utilitates noſtras, non propter ſperata beneficia vel accepta, non propter affinitates, vel conſanguinitates; ſed propter hoc tantum, quod ſunt naturæ noſtræ participes, diligamus. *Item infra*. Non illi tantum proximi noſtri credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis jungit, ſed proximi noſtri credendi ſunt omnes homines, naturæ noſtræ, ſicut dixi, participes [idem ibidem.]

IV. *De eodem.*

Ibid. §. 6. PRoinde ſicut nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternam vitam conſequendam, ſicut nobis, ſaluti eorum conſulimus, quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & ſicut nobis ſubveniri optamus; ita eis pro viribus ſubvenimus, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubveniendi tenemus. Quapropter hæc eſt proximi tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo. *Auguſtinus ad Macedonium* [epiſt. CLV. c. IV. §. 15. al. epiſt. LII. A. D. 414. in *Africa*.]

V. *Quemadmodum homo debet diligere proximum, ſicut ſeipſum.*

XXIII. Q. IV. C. XII. DEbet homo diligere proximum, tanquam ſeipſum, ut quem potuerit hominem beneficentiæ conſolatione, vel informatione doctrinæ, vel diſciplinæ coercitione adducat ad colendum Deum. *Gratianus*

VI. *Qualiter præcepta de dilectione inimicorum intelligenda ſunt.*

Ibidem poſt C. XXXII. Luc. VI. 4. Rom. XII. 13. & ſeq. PRæcepta vero Evangelica de dilectione inimicorum, & miſericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apoſtoli de cibandis vel potandis inimicis, non eatenus intelligenda ſunt, ut peccandi relaxetur impunitas, ſed ut delinquenti correctio, & naturæ miniſtretur ſubſidium, donec per ſententiam judicis ademta ſpe correptionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo jubemur diligere inimicos, & miſereri eorum, ut de eorum perditione doleamus, eorum ſalutem deſideremus; & pro illorum correctione quotidie laboremus, & oremus; pœnitentibus ſolatia impendamus,

alter

alter alterius onera portantes, non ut pertinaces, & in malo persistentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non severi, sed misericordes esse monemur, juxta illud: *noli esse nimis justus; quia est justus qui perit in justitia sua*. Et iterum: *judicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam*. Et *item* illud Apostoli in II. epistola ad Corinthios: *cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego si quid donavi, propter vos donavi; ac si ipse Christus donaret, ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus*. Qui, quos nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos; sicut, inquam, pœnitentibus, ut dictum est, misericordes esse jubemur; sic impœnitentibus & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.

Lib.III. Pars II. Tit.III. Rub.VI. VII. & VIII. *Gal.*VI.2. *Eccl.*VII.17. *Iacob.*II.13. II.*Cor.*II.10. & *seq.* *Glossa interlin.*

RUBRICA. VI

De ordine servando in dilectione.

I. *Illi pervertunt modum, ordinemque diligendi, qui inferiora superioribus præponunt.*

[Julianus Pomerius de vita contemplativa lib. III. c. XV. c. A. D. 496. in *Gallia*.]

ORdinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus est, diligunt; aut corpora sua minus diligenda plus diligunt, aut proximos non sicut seipsos, aut Deum plusquam seipsos forte non diligunt. *Item infra*. Corpus nostrum quia pars nostri est, a nobis diligendum est, ut saluti ejus, ac fragilitati naturaliter consulamus, & agamus, quatenus spiritui ordinate subjectum, ad æternam salutem, accepta immoralitate, & incorruptione perveniat.

*De Pœnitent. Dist.*II. C.V. §.2. prope finem. *Ibid.* §.3.

RUBRICA. VII

De effectu caritatis.

CAritas est, ut mihi videtur. *Supra in Rubr.* I. c. I. *pag.* 570.

II. *Caritas facit hominem potentem resistere peccatis, & abundare operibus bonis.*

ERgo si caritatem Deo. *Supra Rubr.* V. c. I. *pag.* 572.
Augustinus [tract. CXXI. §. 4. ad c. XX. Jo. c. A. D. 412. in *Africa*.]

III. *Caritas ecclesiæ peccatum dimittit, vel tenet.*

ECclesiæ caritas, quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes sui sunt, peccata dimittit, eorum, qui non sunt, tenet.

*De Consecrat. Dist.*IV. C.CXI.

RUBRICA. VIII

De amissione caritatis.

I. *Caritas viatores nondum in gratia conservat, sed amitti tantum potest per peccatum.*

[Jo. in Apocalypsi, c. II. A. D. 90. in *Asia*.]

SCio, inquit, *opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo adversum te, quod caritatem tuam primam reliquisti. Memor esto, unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco, nisi pœnitentiam egeris*. Gratianus.

De Pœnitent. Distin. II. C. XI. §.4. versus finem. *Apoc.* II.2.

II. *Exponuntur documenta sanctorum doctorum dicentium, caritatem veram semel habitam, amitti non posse.*

CAritas autem, quæ in adversitate deseritur, *ficta*, idest *fictilis*, & fragilis esse perhibetur. Sicut fides, ex qua caritas procedit, *ficta*, idest *fragilis*, apud Apostolum

Ibid. post C. XIV.

Lib. III. Pars II. Tit. IV. Rub. I, II, & III. ſtolum eſſe negatur, ſimiliter caritas, quæ in adverſitate deſeri poteſt, dicitur vera nunquam fuiſſe. Sicut enim Hieronymus contra Jovinianum ſcribit: *omnis creatura ſub vitio eſt; non quod omnis peccaverit, ſed quia nulla eſt, quæ peccare non poſſit*. Lib. xv. de Trinitate C. xv. §. 24. & de Symbolo fidei C. I. Poſſe autem peccare, ut Auguſtinus ait, non eſt aliquid poſſe, immo aliquid non poſſe. Unde ille ſolus vocatur *omnipotens*, qui hoc non poteſt, quia omnia poteſt, quæ poſſe eſt aliquid poſſe. Sicut ergo ejus comparatione, qui mutabilitatem neſcit, omnis creatura vitioſa dicitur, quia mutabilitatis eſt capax, juxta illud: Psal. CXLII. 2. *non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*: &: Iob. XV. 15. *aſtra non ſunt munda in conſpectu ejus*; ſic comparatione ejus creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur, non vera, ſed vana eſſe probatur. Unde Psal. CXV. 11. *omnis homo mendax* dicitur, & Psal. CXLIII. 4. *vanitati ſimilis factus*. Hinc etiam Eccleſiaſti Eccli. I. 14. *cuncta, quæ ſub ſole ſunt*, ideſt quæ temporum viciſſitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis ineſt; ſed etiam vanitas vanitatum varietate permutationis, quam recipiunt, eſſe dicuntur. Sic ergo comparatione divinæ caritatis nulla virtus vera probatur, aut comparatione ejus, quæ non deſeritur, illa, quæ amittitur, vera eſſe negatur. Sicut autem omnis creatura ſuo modo bona & vera eſſe dicitur, ſic & caritas, quæ deſeritur, ſuo modo bona & vera eſſe monſtratur; alioquin a nullo deſereretur, ſi nullo modo in eo eſſet. Quod enim nullo modo vere eſt, nullo modo deſeri poteſt. Quod ſi aliquo modo vere deſeritur, & aliquo modo id vere eſſe oportet.

TITULUS. IV

De virtute juſtitiæ.

RUBRICA. I

De laude juſtitiæ.

I. *Quid ſit juſtitia*.

[Sententia fortaſſe ſumta ex S. Gregorio lib. IV. epiſt. XXXIII.]

III. Q. II. C. IX. SUmmum in rebus bonum eſt juſtitiam colere, ac ſua cuique jura ſervare, & in ſubjectos non ſinere quod poteſtatis eſt, fieri; ſed quod æquum eſt, cuſtodire.

RUBRICA. II

De actu ſive officio juſtitiæ.

I. *Juſtitia plenus eſt qui patriam bello tuetur a barbaris*.

Ambroſius lib. I. de officiis [c. XXVII. §. 129. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

XXIII. Q. III. C. V. FOrtitudo, quæ vel in bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus ſocios, plena juſtitia eſt.

RUBRICA. III

De connexione juſtitiæ ad virtutes theologicas.

I. *Ubi caritas non eſt, ibi fides vel juſtitia locum habere non valet*.

Auguſtinus [de ſermone Domini in monte lib. I. c. V. §. 13. c. A. D. 391. in *Africa*.]

XXIV. Q. I. C. XXIX. UBi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia, quia Abacuc. II. 4. Rom. I. 17. juſtus ex fide vivit. Neque ſchiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant, quia ſimiliter ubi caritas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia. Rom. XIII. 10. Dilectio enim proximi malum non operatur: quam ſi haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt eccleſia.

RUBRICA . IV

Justitia semper est misericordia temperanda .

I. *Vere justus miseris compatitur , delinquentibus indignatur .*

VEra justitia compassionem . *Supra eodem lib.* I I. *Parte* I. *Tit.* I I. *Rub.* I I. c. XXXII, *pag.* 506.
Faciunt ad hoc capitula libri I I. *Partis* I. *Tituli* I I I. *Rub.* VII. *pag.* 393.

RUBRICA . V

Quod justitia bono zelo & caritate sit exercenda.

PRimo semper ante omnia diligenter , *Supra libro* I I. *Parte* I. *Rubr.* VIII. c. X. *pag.* 396.

TITVLUS . V

De correctione, quæ actus justitiæ dicta est.

RUBRICA . I

De necessitate & utilitate correctionis in republica.

I. *Delinquentes corrigantur a sacerdotibus , & incorrigibiles inventi excommunicentur .*

Anacletus papa [in epist. III. Isidoriana , c. v. Concil. tom pag. 530.]

TAm sacerdotes , quam reliqui fideles omnes summam curam habere debent de his, qui pereunt , quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis , aut si incorrigibiles apparuerint , ab ecclesia separentur . *Hieronymus* [in epistolam ad Galatas , c. v. A. D. 386. in *Palæstina* .] XXIV. Q. III. C. XV. *Isidorus senten. lib.* III. C. XLVI.

II. *Mali ab ecclesia sunt eliminandi .*

REsecandæ sunt putridæ carnes , & scabiosa ovis a caulis repellenda , ne tota domus, massa , corpus , & pecora ardeant , corrumpantur , putrescant , intereant . Arius in Alexandria una scintilla fuit ; sed quia non statim oppressa est , totum orbem ejus flamma populata est [in vulgatis habetur ex Gregorio in homiliis , sed in his non est .] *Ibidem* C. XVI.

III. *Valde offendit qui dominica debita impune dimittit .*

SI is , qui prælatus est , debitori dominico culpas impune dimittit , non mediocriter profecto offendit qui debita cælestis regis & Domini sua præsumtione resolvit . Ea nanque, quæ in nos committuntur , facile possumus dimittere ; ea vero , quæ in Deum commissa sunt , cum magna discretione , nec sine pœnitentia debemus relaxare . XXIII. Q. IV. C. XXVIII.

IV. *Qui dominica mandata contemnunt , severis coerceantur vindictis .*

JUstum est , ut qui divina contemnit mandata . *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 97.
Augustinus [potius sumtum ex S. Gregorio lib. II. epist. XXVII. indict. XI.]

V. *Ad iram Deus provocatur , cum peccata puniri differuntur .*

SI ea , de quibus vehementer Deus offenditur , insequi vel ulcisci differimus , ad irascendum utique divinitatis patientiam provocamus . Nonne Achor filius Zare præteriit mandatum Domini , & super omnem populum Israel ira ejus incubuit ? Et ille erat unus homo , atque utinam solus periisset in scelere suo . *Augustinus* [ad Vincentium Donatistam , & Rogatistam , epist. XCIII. c. II. §. 4. al. epist. XLVIII. circa A. D. 408. in *Africa* .] XXIII. Q. IV. C. L. *Iosue* XXII.

VII. *Nec*

Lib. II. Pars II. Tit. v. Rub. I.

VI. *Nec qui parcit, est amicus, nec qui verberat, inimicus.*

v. Q. v. C. II. Prov. xxvii. 6.

NOn omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici. Melius est cum severitate diligere, quam lenitate decipere. Utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus, justitiam negligebat, quam esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat. Quis nos potest amplius amare, quam Deus? Et tamen non solum nos docere suaviter; verum etiam salubriter terrere non cessat, somentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiam mordacissimum medicamentum tribulationis adjungens: exercet fame patriarchas etiam pios, & religiosos; populum contumacem pœnis gravioribus agitat; non aufert ab Apostolo stimulum carnis tertio rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *Et infra*. Noveris, aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item ex Sermone Ambrosii* [hactenus Ambrosio adscripto; sed est incerti auctoris, nunc ordine XLIV. alias LXXXIV. cujus initium: *amarior fortasse*.]

Genes. XLII. 6. II. Cor. XII. 8.

VII. *Non odio habetur, sed diligitur qui castigatur & corripitur.*

Ibidem C. VI.

NOn osculatur semper pater filium; sed & aliquando castigat. Ergo quando castigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cum amaris amarissime inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quam blanda remissio. Unde ait propheta: *dulciora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici*.

RUBRICA. II

De peccato & pœna prælatorum, seu majorum, qui malos corrigere negligunt.

I. *In populos ira Dei sævit, cum prædicator delinquentes palpat, non corripit.*

SEd illud non otiose. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. X. *pag.* 503.
Gregorius [sumtum ex epist. CXVII. S. Gregorii lib. VII. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

II. *Qui non occurrit, consentit.*

Dist. LXXXIII. C. v.

COnsentire videtur erranti qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

III. *Negligentiæ rectorum imputantur culpæ inferiorum.*

INferiorum culpæ ordinum ad nullos magis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. IV. *pag.* 97.

IV. *Qui negligit emendare, quod valet, facientis culpam habet.*

FAcientis procul dubio culpam habet. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* II. c. XV. *pag.* 504.

V. *Malorum impietati favet qui eis obviare cessat.*

QUi potest obviare & perturbare perversos. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rub.* I. c. III. *pag.* 97.
Hieronymus in Isaiam [ad c. XIII. A. D. 406. in *Palæstina*.]

VI. *Qui crudeles jugulat, non est talis, qualis patientibus videtur.*

XXIII. Q. v. C. XXVIII.

NOn est crudelis qui crudeles jugulat; sed crudelis ideo vocatur, quod crudelis patientibus esse videtur. Nam & latro suspensus patibulo crudelem judicem putat
[In vulgatis legitur ex Augustino ad Lotharium sive Letarium apud Ivonem P. X. c. LXXIX. Caput incertum.]

VII. *Non*

Lib. II. Pars II. Tit. v. Rubr. I.

VII. *Non est misericors qui vitiis nutriendis parcit.*

QUi vitiis nutriendis parcit, & favet, ne contristet peccantium voluntatem, tam non est misericors, quam qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat vel extinctum. *Augustinus ad Donatistas* [epist. cv. c. iv. §. 13. al. epist. clxvi. c. A. D. 409. in *Africa*.] XXIII. Q. v. C. XXXVIII.

VIII. *Variis modis errantes corripiuntur a Deo.*

QUod erraverat, inquit Deus, *non revocastis, & quod perierat, non requisistis*; hoc vobis per nos ipse Deus facit sive obsecrando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive per suas occultas admonitiones, vel visitationes, sive per potestatum temporalium leges. *Jo. VIII. Demago duci glorioso* [alias Hermanno, apud Ivonem P. x. c. lxx.] XXIII. Q. vi. C. I. *Ezech. XXXIV. 4.*

IX. *Qui crimina, quae potest emendare, non corrigit, ipsa committit.*

PRaeterea devotionis tuae studium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui sub praetextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tanto vehementius accendaris, quanto illorum pravitate famam tui nominis obfuscatam fuisse cognoscis; quoniam licet credi possit, quod, te nolente, illi navigantibus insidientur, tamen quia a te comprimi posse dicuntur, nisi eos compescueris, innoxius non habeberis. Scriptum quippe est: qui crimina, cum potest emendare, non corrigit, ipse committit. *Jo. Chrysostomus super Matthaeum homil.* XVII. [ad c. v. c. A. D. 400. *CPoli.*] XXIII. Q. VIII. C. XII.

X. *Quaedam in veteri testamento licebant, quae in novo prohibentur.*

OCcidit Phinees hominem, & reputatum est illi ad justitiam. Ahraham vero non solum homicida, sed etiam parricida (quod certe gravius est) effectus, magis Deo, magisque complacuit. Petrus geminum fecit homicidium; fuit tamen opus spiritale quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus & voluntatem, & personarum differentiam, & quantacumque alia ipsis operibus acciderint, diligentissime inquiramus. Non enim possumus ad veritatem aliter pervenire. *Ambrosius de officiis* [imo serm. VIII. in Psal. CXVIII. v. 2. §. 25. c. A. D. 380. *Mediolani*.] *Ibid. C. XIV.* *Num. XXV. 8.* *Gen. XXII. 2.* *Act. v. 5. & seq.*

XI. *De justa, & injusta misericordia.*

EST injusta misericordia. Denique in lege scriptum est de quodam: *non misereberis illius*; & in libris regnorum legis, quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat sententia divina servari. Itaque si quis latronem, filiis deprecantibus motus, & lacrymis conjugis ejus inflexus, absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus, nonne innocentes tradit exitio qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe si gladium reprimit, vincula dissolvit; cur laxat exilio? Cur latrocinandi, qua potest clementiori via, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc est accusatorem & reum pari periculo de capite decernentes, alterum si non probasset, alterum si esset ab accusatore convictus, non id, quod justitiae est, judex sequatur; sed dum miseretur rei, damnet probantem, aut dum accusatori favet, quod probare non possit, addicat innoxium. Non potest igitur haec dici justa misericordia. In ipsa ecclesia ubi maxime misereri decet, teneri quammaxime debet forma justitiae, ne quis a communionis consortio abstentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, a facilitate sacerdotis extorqueat. Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniae incentivum tribuit delinquendi. *Augustinus in psalmos* [sententia sumta ex Augustino in Psal. XXXII. §. 12. circa A. D. 410. in *Africa*.] XXIII. Q. IV. C. XXXIII. *Deut. XIX. 13.* *1. Reg. XV. 9.*

XII. *Non debemus pauperi in mala causa misereri.*

NE, amisso judicio, sis pauperi in mala causa misericors, cujus si parcis sacello, percutis cor, & tanto nequiorem reddis, quanto justum sibi favere videt. *Ibid. C. XXXIV.*

RUBRICA. III

Quod non crudelitati, ſed pietati attribuenda ſit malorum correctio.

NOn eſt crudelis qui. *Supra in Rubrica præcedenti* c. VI. *pag.* 576. *Hieronymus in Ezechielem* [lib. III. ad c. IX. c. A. D. 410. in *Palæſtina*.]

II. *Miniſter eſt Domini qui malos percutit in eo, quod mali ſunt.*

XXIII. Q. V. C. XXIX. QUi malos percutit in eo, quod mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, ut occidat peſſimos, miniſter eſt Domini. *Idem ſuper epiſtolam ad Galatas libro* II. [ad c. III. A. D. 386. *ibidem*.]

III. *Non ſcelus admittit judex, qui hominem vincit.*

Ibid. C. XXX. JUdex non eſt auctor ſceleris nequam homines vinciendo. *Idem in Hieremiam* [lib. IV. ad c. XXII. c. A. D. 410. *ibidem*.]

IV. *Non ſanguinem fundit qui homicidas & ſacrilegos punit.*

Ibid. C. XXXI. HOmicidas & ſacrilegos & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis, ſed legum miniſterium. *Auguſtinus in epiſtolam Johannis* [tract. VII. §. II. c. A. D. 412. in *Africa*.]

V. *Non amatur ſervus vel filius, cum non corripitur.*

Ibid. C. XXXVI. NOn putes, te tunc amare ſervum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam; aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta caritas, ſed languor. Ferveat caritas ad corrigendum, & emendandum. Si ſunt boni mores, delectent; ſi ſunt mali, emendentur. *Idem in libro de Civitate Dei* [lib. XIX. c. XVI. paullo aliter A. D. 426. *ibidem*.]

VI. *Innocentis officium eſt nulli nocere, & peccatum punire.*

Ibid. C. XXXVII. NOn eſt innocentiæ, parcendo ſinere, ut in malum gravius incidatur. Pertine ergo ad innocentis officium non ſolum nemini malum inferre, verum etiam cohibere a peccato, vel punire peccatum, ut aut ipſe, qui plectitur corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo. *Pelagius papa* [I. Valeriano Patricio, c. A. D. 557. Roma *Ravennam*, Concil. tomo V. pag. 807.]

VII. *Non qui ad bonum, ſed qui ad malum cogit, perſequitur.*

Ibid. C. XLII. NOn vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia perſecutionem eccleſia faciat, dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum ſalutem requirit. Errant hujuſmodi rumoris fabulatores: non perſequitur, niſi qui ad malum cogit. Qui vero malum vel factum jam punit, vel prohibet, ne fiat, non perſequitur iſte, ſed diligit. Nam ſi, ut illi putant, nemo nec reprimendus a malo, nec retrahendus a malo ad bonum eſt, humanas & divinas leges neceſſe eſt vacuari, quæ & malis pœnam, & bonis præmia, juſtitia ſuadente, conſtituunt. Malum autem ſchiſma eſſe, & per exteras etiam poteſtates hujuſmodi homines debere opprimi & canonicæ Scripturæ auctoritas, & paternarum regularum nos veritas docet. Quiſquis ergo ab Apoſtolicis diviſus eſt ſedibus, in ſchiſmate eum eſſe non dubium eſt, & contra univerſalem eccleſiam altare conatur erigere. Sed quid de talibus inſertus Calchedonenſi Synodo canon ſtatuat, gloria veſtra conſideret, ubi poſt alia ſic dicit: qui a communione ſeipſum ſuſpendit, & collectam facit, & altare conſtituit, & noluerit vocanti epiſcopo conſentire, & noluerit eidem acquieſcere, neque obedire primo & ſecundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem mereri, nec recipere eum poſſe honorem; ſi enim permanſerit turbas faciens, & ſeditiones eccleſiæ, per exteram poteſtatem, tanquam ſeditioſum comprimi. Et beatus Auguſtinus de talibus dicit: *multa etiam cum invitis benigna quadam aſperitate plectendis agenda ſunt, quorum potius utilitati conſulendum eſt, quam voluntati. Nam in corripiendo filio, quamvis aſpere, nunquam paternus amor*

Act. IV. Concil. to. IV. pag. 549.

Capitul. lib. V. C. XXVI.

amor amittitur. Fit tamen, quod nollet, ut doleat qui etiam invitus videtur dolore sanandus. Ecce videtis, quemadmodum tanti testimonio patris non persequitur coercendo talia, sed diligit emendando tales semper ecclesia. Facite ergo etiam vos quod, scientes intentionem Christianitatis vestræ, frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat; sed etiam, quod vobis facillimum esse non dubito, hi, qui talia præsumserunt, ad piissimum Principem sub digna custodia dirigantur. Recolere enim debet celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Histriam & Venetias Tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem episcopum fieri permisistis, nisi ad clementissimum Principem exinde retulissetis, & quid fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis; & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentia culminis vestri deducti sunt. *Hieronymus ad Riparium* [contra Vigilantium, A.D. 406. e Palæstina in *Galliam*.]

LIB. II. PARS I. TIT. V. RUB. III. & V.

VIII. *Crimina pro Deo punire non est crudelitas, sed pietas.*

XXIII. Q. VIII. C. XIII.

LEgi Syromasten Phinees, austeritatem Eliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri severitatem Ananiam & Saphyram trucidantis, Paulique constantiam, qui Elymam magum, viis Domini resistentem, æterna cœcitate damnavit. Non est crudelitas crimina pro Deo punire, sed pietas. Unde & in lege dicitur: *si frater tuus & amicus & uxor, quæ est in sinu tuo, depravare te voluerit a veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.*

Num. XXV. 8. IV. *Reg.* I. 12. *Matth.* X. 4. *Act.* V. 5. *Act.* XIII. 8. & *seq.* *Deut.* XIII. secundum LXX.

RUBRICA. IV

De qualitate, quæ debet esse in corrigente.

I. *Qui aliorum vitia puniunt, sua prius corrigere studeant.*

Gregorius in Moralibus [lib. XIV. c. XXIX. §. 34. al. c. XV. A. D. 590. *Romæ*.]

Q*Ui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocentur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est, quod cum Tribus Beniamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto enim Domino, si ad ulciscendum ire debuisset, jussum est, ut iret: qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & semel & secundo perdidit, & tunc demum peccatricem Tribum valde feriens, pene funditus extinxit. Quid est, quod in ultionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur, nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant?

III. Q. VII. C. I. *Jo.* VIII. 7. *Jud.* XX. 33. & *seq.* *Abest.*

II. *Primum nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere.*

POstulatus Dominus judicare de peccatrice. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* I. c. II. *pag.* 388.

RUBRICA. V

De varia mensura habenda in correctione.

I. *Pro diversitate culparum subditi a præpositis corripiantur.*

Augustinus [de correptione & gratia c. XV. §. 46. circa A. D. 427. in *Africa*.]

COrripiantur itaque a præpositis suis subditi fratres correctionibus de caritate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit episcopale judicium (qua pœna in ecclesia nulla major est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus quid contingat sequenti die; an ante finem

XXIV. Q. III. C. XVII.

Lib. III. Part. II. Tit. v. Rubr. v. vitæ hujus de aliquo desperandum est, aut contradici Deo potest, ne respiciat, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisque contriti, a reatu quamvis justæ damnationis absoluat; damnatumque ipse non damnet? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus caritatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri. *Gregorius universis episcopis, per Galliam, Europam, & Germaniom constitutis* [papa IV. epist. I. circa A. D. 828. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII. pag. 1572.]

II. *Nec severitate, sed benevolentia subditos prælati corripiant.*

Dist. XLV. C. IV. LIcet plerumque accidant in sacerdotibus quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, plus caritas, quam potestas, cum nemo nostrum sine reprehensione aut sine peccato vivat. Nam si Dominus statim post trinam negationem beatum Petrum Apostolum præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. (Matth. XXVI. 70. & seq.) Expectandi ergo, atque corrigendi magis sunt rectores ecclesiæ, quam statim judicandi, cum majora negocia & difficiliores causarum exitus sanctorum patrum canones, spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, jubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostroque moderamine finiri. Unde necesse est hæc & alia ecclesiastica quæque negocia post multarum experimenta causarum sollicitius prospici, & diligentius præcaveri, quatenus per spiritum caritatis & pacis omnis materies scandalorum & præsumtio invidorum, atque oppressio simplicium fratrum de ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum judicio prægravari, ita non audeat alii inferre quod sibi non vult fieri. *Leo episcopus* [papa I. epist. XII. c. I. al. epist. LXXXIV. ad Anastasium Thessalonicensem A. D. 445. Roma in *Macedoniam*.]

III. *Benevolentia plusquam severitas erga corrigendos agat.*

Ibid. C. VI. LIcet nonnunquam accidant quæ in sacerdotalibus sunt reprehendenda personis, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, plus caritas, quam potestas. Sed hi, qui *quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi*, (Philipp. II. 21.) facile ab hac lege discernuntur, & dum dominari magis, quam consulere subditis quærunt, placet honor, inflat superbiam, & quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxiam.

IV. *Disciplina non est servanda sine misericordia, nec misericordia sine disciplina.*

DIsciplina, vel misericordia. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 395.

V. *Juste judicans misericordiam cum justitia servat.*

OMnis, qui juste. *Supra eodem Titulo, & Rubrica eadem* c. VIII. *pag.* 396.

VI. *Mansuetudo, & districtio ab invicem non separentur.*

SUnt namque. *Supra eodem Titulo, & eadem Rubrica* c. IX. *pag.* 396.

VII. *Vere justus miseris compatitur, iniquitatibus indignatur.*

VEra justitia compassionem habet. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. XXXII. *pag.* 506.

Augustinus [imo Beda in c. VI. epist. ad Galatas, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VIII. *Homini miserendum, peccatori irascendum.*

XXIII. Q. IV. C. XXXV. DUo ista nomina cum dicimus, *homo peccator*, non utique frustra dicuntur: quia *peccator* est, corripe, quia *homo* est, miserere. Nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis invigilet disciplina, sicut cuique regenti apta & accommodata est, non solum episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti domum suam, diviti regenti familiam suam, marito re-

regenti conjugem suam, patri regenti prolem suam, judici regenti provinciam suam, Lib. III. Pars II. Tit. v. Rubr. vI. & vII.
regi regenti gentem suam. *Et paullo post*. Ita nulli homini claudenda est misericordia, nulli peccatori impunitas relaxanda est. Hinc itaque maxime intelligendum est, quod non sit contemnenda eleemosyna, quæ quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur; quandoquidem Dominus sublevabit indigentiam pauperum etiam his loculis quos ex opibus implebat aliorum. *Et paullo post*. Non ergo suscipiamus peccatores proptereaquod sunt peccatores, sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humana consideratione tractemus. Persequamur in eis propriam iniquitatem, misereamur communem conditionem.

RUBRICA. VI

De circumstantiis, quibus debet vestiri correctio.

I. *Correctio facienda est non ex odio, sed ex caritate; homines enim sunt diligendi, peccata odio habenda.*

Leo episcopus Rustico Narbonensi episcopo [papa I. epist. II. al. epist. XCII. in princ. A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

ODio habeantur peccata, non homines; corripiantur tumidi, tolerentur infirmi; Distin. LXXXVI. C. 1I.
& quod severius castigare necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis. *Augustinus de vita clericorum* [apud Ivonem P. VI. c. CCCLXXXIV. Caput incertum.]

II. *Veniam tamen a subditis non petat prælatus, qui in corripiendo modum excedit.*

QUando necessitas disciplinæ minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, Ibid. C. IV.
si etiam ipsi modum vos excessisse sentitis, non a vobis exigitur, ut ab eis veniam postuletis, ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum nimia servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas; sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plus justo forte corripitis, quanta benevolentia diligatis. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

EX his omnibus colligitur, quod vindicta est inferenda, non amore ipsius vindictæ, XXIII. Q. IV. post C. LIV.
sed zelo justitiæ; non ut odium exerceatur, sed ut pravitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte, quæritur, an sit peccatum judici vel ministro reos morti tradere.

IV. *Non in calore iræ, sed cum deliberatione correctio est facienda.*

IRa sæpe etiam innocentes in crimen adducit. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* IV. c. IX. *pag.* 404.

V. *Ratio debet corrigere quod furore promulgatum fuit.*

CUm apud Thessalonicam seditionem. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* IV. c. X. *pag.* 404.

Ad hanc Rubricam faciunt multa capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* III. *Rubrica* VIII. *pag.* 394.

RUBRICA. VII

De effectu correctionis.

I. *In correctione malorum Deus omnipotens placatur.*

Gregorius Brunichildæ Reginæ Francorum [lib. VII. indict. I. epist. V. A. D. 597. Roma in *Galliam*.]

SI quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis pravis actibus XXIII. Q. IV. C. XLVII.
studere cognoscitis, Deum de eorum correctione placare festinate, ut per vos flagellum perfidarum gentium (quod quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum est) non inducat, ne si, quod non credimus, divinæ ultionis iracundia scelerato-

Lib. III. Pars II. Tit. V. Rub. VIII. ratorum fuerit actione commota, bellis, peste interimat quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta nòn revocant.

II. *Ad iram Deus provocatur, cum peccata puniri differuntur.*

SI ea, de quibus Deus vehementer. *Supra Tit.* V. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 575. *Augustinus* [Macedonio epist. CLIII. c. VI. §. 19. al. epist. LIV. c. A. D. 414. in *Africa*.]

III. *Quies ecclesiæ Principum severitate juvatur.*

XXIII. Q. V. C. IV. PRodest & severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur & nostra; prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quod rogamini a bonis, quia nec bonis displicet, quod timemini a malis. Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantum de judicio futuro, verum etiam de præsentibus vestris sæcularibus potestatibus terruit, asserens, & ipsas ad dispensationem divinæ providentiæ pertinere: *omnis*, inquit, *anima potestatibus sublimioribus subdita est &c.* Hæc verba Apostoli utilitatem vestræ severitatis ostendunt. Proinde (Rom. XIII. I.) sicut dilectionem jussi sunt terrentibus debere, qui timent; ita dilectionem jussi sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulendi caritate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur, quia & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod si tanta est perversitas & impietas, ut ei corrigendæ nec disciplina possit prodesse, nec venia, a bonis tamen intentione, atque conscientia, quam Deus cernit, sive severitate, sive lenitate, nonnisi officium dilectionis impleatur. *Hieronymus in Naum.* [ad c. I. A. D. 387. in *Palæstina*.]

IV. *Impræsentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Ibid. C. VI. QUid ergo, ait, contra Dominum cogitatis? Ipse, qui creavit mundum, & consummationem ejus faciet. Quod si vobis videtur crudelis & rigidus, & cruentus, quod in diluvio genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrham (Gen. VII. 4. & XIX. & seq.) ignem & sulphur fluit, Ægyptios submersit fluctibus, Israelitarum cadavera prostravit (Exod. XIV. 27.) in eremo, scitote, eum ideo ad præsens reddidisse supplicia, ne in æternum puniret. Certe aut vera sunt, quæ prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt quæ de severitate ejus videntur dicere, ipsi dixerunt: *non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione.* (Naum. I. secundum LXX.) Si autem falsa sunt, & falsum est quod dicitur: *non consurget duplex tribulatio.* Falsa est ergo & crudelitas, quæ in lege descripta est; quod si verum est, negare non poterunt, dicente propheta: *non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione.* (Ibidem.) Ergo qui puniti sunt, postea non punientur. Si autem illi postea punientur, Scriptura mentitur: quod dicere nefas est. Receperunt ergo & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Israelitæ in solitudine mala sua in vita sua. Quærat hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiat. Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur: *non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione*; aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impræsentiarum brevi & cita pœna cruciatus frustrentur æternos. Ad quod respondebimus, Deum, ut omnium rerum; ita & suppliciorum quoque scire mensuras, & non præveniri sententia judicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri potestatem, & magnum peccatum magnis diuturnisque lui cruciatibus. Si quis autem punitus sit, ut ille in lege, qui Israeliticis (Levit. XXIV. II.) maledixerat & qui in Sabbato ligna collegerat; tales postea non puniri, quia culpa (Num. XV. 33. & seq.) levis præsenti supplicio compensata sit.

RUBRICA. VIII
De correctione malorum ad bonum faciendum.

I. *Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum sit.*

Augustinus de verbis Domini [olim serm. XVIII. nunc LXXXVIII. c. XXI. §. 24. summatim, immutatis nonnullis, circa A. D. 410. in *Africa*.]

XXIII. Q. IV. C. 3. TOlerandi sunt quidem mali pro pace, nec corporaliter ab eis recedatur: sed spiritualiter exire, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quan-

lorum, quantum licet pro gradu cujusque, salva pace, displicere est, non tangere. Non enim prophetæ, qui hæc dicebant, populum suum dimiserunt, sed inter eos habitabant, quos increpabant, unum templum cum eis intrabant, eadem sacramenta celebrabant. Hoc est exire; ore non parcere; hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire. *Idem* [Sumtum partim ex tract. L. in Jo. partim ex Glossa ordin. in Psal. IX. ad ea verba, *Dixit enim in corde suo*.]

Ibid. III. Part. II. Tit. v. Cap. viii.

II. *Quod mali sunt tolerandi a bonis.*

TU bonus tolera malum. Nam & Christus Judam, cum sciret furem esse, toleravit, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit. *Idem* [tract. L. §. 10. ad c. XII. circa A. D. 412. in *Africa*.]

XXIII. Q. IV. C. I. *August. in Psal.* X. & *epist.* CLXII. *nunc* XLIII.

III. *Pro pace ecclesiæ mali sunt tolerandi.*

QUid ergo voluit Dominus Noster Jesus Christus, fratres mei, admonere ecclesiam suam, quando unum perditum inter XII. habere voluit, nisi, ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus. Ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est Judas, & ne contendas, fur & sacrilegus, & non qualiscumque. Fur, loculorum sed dominicorum loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro; qualiscumque furti & peculatus, (peculatus enim furtum dicitur de republica, & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ) quanto vehementius judicandus est sacrilegus fur qui ausus fuerit non undecumque tollere, sed de ecclesia tollere? Qui aliquid de ecclesia fursatur, Judæ perdito comparatur. *Idem* [olim serm. XVIII. de verbis Domini, nunc Serm. XXXVIII. c. XX. §. 23. de verbis Evang. Matth. circa A. D. 410. *ibid.*]

Ibid. C. III.

IV. *De eodem.*

ECce, inquiunt, dicit propheta: *recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.* Quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, a quibus exire & recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionem spiritaliter intelligimus, illi corporaliter. Nam & ego clamo cum propheta: & qualiacunque sumus vasa; utitur nobis Deus in dispensatione vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis: *recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis*, sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem *exire inde*, nisi facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro uniuscujusque gradu atque persona, salva pace, fieri potest? *Et paulo post*. Ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos qui adhuc amore sæculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inspectores nugarum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, haruspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorum esse nostis, quantum potestis, improbate, ut corde recedatis; & redarguite, ut exeatis inde, & nolite consentire, ut immundum non tangatis. *Idem libro* II. *contra Parmenianum* [c. I. §. 3. circa A. D. 400. *ibid.*]

Ibid. C. IV. *Florus in* I. *Cor.* C. VI. *Isa.* LII. 11.

V. *Pacificus est, qui corrigit quæ potest, aut excludit a se, quæ non potest.*

QUisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo, excludit, vel quo[1] salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab isto maledicto, de quo scriptura dicit: *veh his, qui dicunt quod nequam est bonum; & quod bonum est nequam, & reliqua*, omnino liber, prorsus securus, penitus alienus. *Et infra.* Quomodo, inquit, Parmenianus, incorruptus poteris permanere qui corruptis sociaris? *Idem de unico baptismo* [imo olim serm. XXII. de verbis Apostoli, nunc Serm. CLXIV. c. VI. §. 8. & c. VII. §. 11. c. A. D. 415. *ibid.*]

Ibid. C. V. *Isa.* V. 20. *Ex August. ibid.* C. XXI. §. 40. *sumta sententia.*

VI. *Malos, quos ecclesia recipit, nec expellit, a bonis tolerandi, nec judicandi sunt.*

FOrte in populo Dei stat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est vel potius fidelis vocatur. Non eum potes de ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando & corripiendo corrigere: accessurus est tecum ad altare. Noli timere; unusquisque proprium onus portabit. *Item infra*. Quomodo, inquis, ferrem quem novi malum? Nonne melius ipsum ferres, quam te foras efferres? Ecce quomodo feres. Attende Apostolum dicentem: *unusquisque proprium onus portabit*. Liberet te ista sententia. Non enim cum illo communicares avaritiam; sed com-

Ibid. C. XI. *Gal.* VI. 5.

Lib. III. Pars II. Tit. v. Rub. VIII. communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit: *qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi* Ibidem. *manducat, & bibit*. Sibi, non tibi. Sane si judex es, si judicandi potestatem accepisti, 1. Cor. XI. 29. ecclesiastica regula, si apud te accusatur, veris documentis, testibusque convincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada. *Idem* [olim Serm. XLIX de verbis Domini, nunc Serm. CXXXVII. c. v. §. v. circa A. D. 410. *ibid.*]

VII. *Pastor est diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.*

XXIII. Q. IV. C. XII. TRes personas dixit Dominus (& debemus illas investigare) in Evangelio; pastoris, mercenarii, & furis. Pastorem dixit, animam suam ponere pro ovibus suis, Jo. X. 1. & seq. & intrare per januam. *Furem* dixit & *latronem* ascendere per aliam partem: *mercenarium* dixit lupum vel furem, si videat, fugere, quia non est illi cura de ovibus; *mercenarius* est enim, non *pastor*. Ille intrat per januam, quia pastor est. Ille ascendit per aliam partem, quia *fur* est. Ille videns eos, qui volunt tollere oves, timet, & fugit, quia *mercenarius* est, quia non est illi cura de ovibus. Mercenarius est enim. Si invenerimus tres istas personas, invenit sanctitas vestra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus est pastor; tolerandus est mercenarius, cavendus est latro. *Augustinus* [in lib. de fide & operibus c. IV. & V. §. 6. & 7. circa A. D. 413. *ibid.*]

VIII. *Quæ mala sunt punienda, & quæ toleranda.*

Ibid. C. XVIII. *Ex Cypriani epist. III.* QUidam vero e contrario periclitantes, cum bonorum, malorumque permixtionem in ecclesia demonstratam seu prædictam esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint (quæ ita nos firmissimos reddunt, ut etiamsi videntur in ecclesia esse zizania, non tamen impediatur aut fides, aut caritas nostra, aut quoniam zizania in ecclesia esse cernimus, ipsi de ecclesia recedamus) destituendam putant ecclesiæ disciplinam, quandam perversissimam securitatem præpositis tribuentes, ut ad eos non pertineat, nisi dicere quid cavendum, quidve faciendum sit, quodlibet autem quisque faciat, non curare. Nos vero ad sanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utriusque testimoniis tutam sententiam moderari, ut & canes in ecclesia propter pacem ecclesiæ toleremus, & canibus Sanctum, ubi ecclesia tuta est, non demus. Cum ergo seu per negligentiam præpositorum, sive per aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas obreptiones, invenimus in ecclesia malos, quos ecclesiastica disciplina corrigere aut coercere non possimus; tunc ne ascendat in cor nostrum impia & perniciosa præsumtio, qua existimemus, nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos ab unitatis compage, quasi a malorum consortio segregatos, veniant in mentem illæ de Scripturis similitudines & divina oracula vel certissima exempla, quibus demonstratum & prænunciatum est, malos in ecclesia permixtos bonis usque in finem sæculi, tempusque judicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione sacramentorum, qui eorum factis non consenserint, obfuturos. Cum vero eis, per quos ecclesia regitur adest, salva pace, potestas disciplinæ adversus improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursus, ne socordia, segnitiaque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coercitionis pertinent, excitandi sumus, ut gressus nostros in via Domini ex utrisque testimoniis, illo duce, atque adjutore dirigentes, nec patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentiæ sæviamus. *Item contra epistolam Parmeniani* [ex lib. III. c. II. §. 13. sumta sententia, forte c. A. D. 400. *ibid.*]

IX. *Levius occulta, severius autem ab ecclesia punienda sunt delicta manifesta.*

Ibid. C. XIX. CUm quisque fratrum, idest Christianorum intus in ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est. *Et infra*. Quando ita cujusque crimen notum est omnibus, execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ. *Augustinus Bonifacio* [epist. CLXXXV. c. I. §. 5. al. epist. L. A. D. 417. *ibid.*]

X. *Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.*

Ibid. C. XXIV. IPsa pietas, veritas, caritas nos non permittit contra Cæcilianum, eorum hominum accipere testimonium, quos in ecclesia non videmus, cui Deus perhibet testimonium.

Qui

Qui enim divina testimonia non sequuntur, pondus humani testimonii perdiderunt. *Et infra*. Molestus est medicus furenti phrænetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo, crudelitas est. *Item infra*. Si per potestatem, quam per religionem ac fidem regum tempore, quo debuit, divino munere accepit ecclesia, hi, qui inveniuntur in viis & in sæpibus, idest in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare; non quia coguntur, reprehendant, sed quare cogantur, attendant. Convivium Domini unitas est Corporis Christi non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. *Et infra*. Theodosius Imperator legem generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum, episcopus vel clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri mulctaretur. *Item infra*. Si duo aliqui in una domo habitarent, quam certissime sciremus esse ruituram, nobisque id prænunciantibus nollent credere, atque in ea manere persisterent; si eos inde possemus eruere vel invitos, quibus imminentem illam ruinam postea demonstraremus, ut redire ulterius sub ejus periculum non auderent, puto, nisi faceremus, non immerito crudeles judicaremur. Porro si unus illorum nobis diceret: quando intraveritis eruere nos, me metipsum continuo trucidabo; alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet, quid eligeremus, utrum ambos ruinæ opprimendos relinquere, an uno saltem per misericordiæ nostram operam liberato, alterum non nostra culpa, sed sua potius interire? Nemo est tam infelix, qui non quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime judicet. *Item post pauca*. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id cum facere conaremur, alii seipsos præcipitio necarent, dolorem de ceteris nostrum de unius saltem salute consolaremur, non tamen ne se ipsos alii perderent, perire universos, nullo liberato, permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quod pro vita æterna adipiscenda, & pœna æterna vitanda, hominibus debemus impendere, judicandum est, si pro salute ista non solum temporali, sed etiam brevi ad ipsum exiguum tempus liberanda, sic nos subvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infra*. Si (inquiunt Donatistæ) oportet, ut nos extra ecclesiam, & adversus ecclesiam fuisse pœniteat, ut salvi esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam apud vos, clerici, vel etiam episcopi permaneremus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur; sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis jaceant, ut isto quodam vulnere matris catholicæ reviviscant. Cum enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, ut vivat qui sine vita radicis peribat; sed cum receptus recipienti coaluerit, & vigor consequetur & fructus. Si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, ut nullo præciso ramo, qui intus est, ille, qui foris est, inseratur, non tamen nullo, sed vel levissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis, quamvis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus aut episcopatus aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem severitatis; verumtamen quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fusis, coalescente insitorum pace ramorum, caritas cooperit multitudinem peccatorum. *Et paulo post*. Verum in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat. Habeant ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad ecclesiam Christi veram, idest matrem catholicam, sint in illa clerici, sint episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus, immo amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis & in sæpibus invenimus, intrare cogimus; & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quærimus. *Ambrosius* [in c. IX. Lucæ lib. VII. §. 27. nonnullis immutatis, circa A. D. 376. *Mediolani*.]

Lib. III. Pars II. Tit. V. Rub. VIII.

XXIII. Q. IV. C. II. §. 7.

Ibid. C. VII. §. 25. *nonnullis mutatis* C. T. *lib*. XVI. *tit*. V. *l*. XXI. & LXV.

August. *ibidem* C. VIII. §. 33.

Ibid. §. 14.

Ibid. C. X. §. 44.

1. *Cor*. III. 7.

Ibid. §. 45. & 46.

XI. *Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.*

Quod Christus discipulos increpavit, quia ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsum non receperant; ostenditur nobis, non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum; quia nonnunquam amplius prodest clementia, tibi ad patien-

Ibid. C. XXVI.

Luc. IX. 55.

Lib. III. Pars II. Tit. v. Rubr. ix. Jo. iv. 41. Num. xxv. 8. iv. Reg. i. 12.

tientiam, lapſo, ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur. Nec diſcipuli peccant, qui legem ſequuntur. Scribunt enim & Phinees reputatum ad juſtitiam, quia ſacrilegos interemerat; & ad preces Eli ignem deſcendiſſe de cælo, ut prophetæ vindicaretur injuria. *Auguſtinus lib.* II. *contra epiſtolam Permeniani* [imo lib. III. c. II. §. 14. forte circa A. D. 400. in *Africa*.]

XII. *Quod a 'multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet ſociam, ab eccleſia non punitur, ſed defletur.*

xxiii. Q. iv. C. xxxii. Ezech. ix. 4. Ibidem.

NOn poteſt eſſe ſalubris a multis correptio, niſi cum ille corripitur, qui non habet ſociam multitudinem. Cum vero idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis reſtat, quam dolor & gemitus, ut per illud ſignum, quod Ezechieli ſancto revelatur, illæſi evadere ab illorum vaſtatione mereantur. *Et infra*. Revera ſi contagio peccandi multitudinem invaſerit, divinæ diſciplinæ ſevera miſericordia neceſſaria eſt. Nam conſilia ſeparationis & inania ſunt, & pernicioſa, atque ſacrilega, quia impia & ſuperba ſunt, & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animoſos malos. *Et infra*. Turba autem iniquorum, cum facultas eſt in populis promendi ſermonem, generali objurgatione ferienda eſt, & maxime, ſi occaſionem atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum deſuper Domini, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.

RUBRICA. IX

De diſſimulatione ſive tolerantia malorum.

I. *Exemplo Chriſti, malt ſunt ad bonum cogendi.*

Auguſtinus [ad Bonifacium comitem epiſt. clxxxv. c. vi. al. epiſt. l. §. 22. c. A. D. 417. *ibid.*]

Ibid. C. xliii. Jo. xv. 13. Marci. i. 16. Matth. iv. 18. Act. ix. 4. Ibid. 18.

QUis nos poteſt amplius amare, quam Chriſtus, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis? Et tamen cum Petrum & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet; Paulum, prius Saulum, eccleſiæ ſuæ poſtea magnum ædificatorem, ſed horrendum antea vaſtatorem, non ſolum voce compeſcuit, verum etiam poteſtate proſtravit, atque in infidelitatis tenebris ſævientem, ad deſiderandum lumen cordis, ut ſurgeret, prius corporis cœcitate percuſſit. Si pœna illa non eſſet, non ab eo poſtmodum ſanaretur, & quando apertis oculis nihil videbat, ſi eos ſalvos haberet, non ad impoſitionem manus Ananiæ, ut eorum aperiretur obtutus, tanquam ſquamas, quibus clauſus fuerat, inde cecidiſſe Scriptura narraret. Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt, liberum eſt credere, vel non credere. Cui vim Chriſtus intulit? Quem coegit? Ecce habent Paulum Apoſtolum. Agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem; prius ferientem, & poſtea conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio laboravit, & quem major timor compulit ad caritatem, ejus perfecta caritas foras miſit timorem. Cur ergo non cogeret eccleſia perditos filios, ut redirent, ſi perditi filii coegerunt alios, ut perirent? *Auguſtinus Donato* [epiſt. c. §. 1. al. epiſt. cxxvii. A. D. 409. *ibid.*]

1. Cor. xv. 10. 1. Jo. iv. 18. Auguſt. ibidem §. 23.

II. *Malî ſunt prohibendi a malo, & cogendi ad bonum.*

xxiii. Q. v. Cul. Ibid. §. 4.

UNum ſolum eſt, quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne ſorte, quoniam quidquid mali contra Chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratiſque committitur, profecto gravius eſt & atrocius, quam ſi in alios talia committantur. Tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitatis Chriſtianæ conſideratione cenſeas coercendum. Quod te per Jeſum Chriſtum, ne facias, obſecramus. *Et paullo poſt*. Ex occaſione terribilium judicum, ac legum, ne æterni judicii pœnas luant, corrigi eos cupimus, non necari, nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſuppliciis, quibus digni ſunt, coerceri. Sic igitur eorum peccata compeſce, ut ſint quos pœniteat peccaſſe. *Et paullo poſt*. Proinde ſi occidendos in his ſceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam noſtram ad veſtrum judicium aliquid tale perveniat. Quo comperto, illi in noſtram perniciem licentiori audacia graſſabuntur, neceſſitate nobis impacta; ut etiam occidi ab eis eligamus potius, quam eos occidendos veſtris judiciis inferamus.

III. *Non*

Lib. III. Pars II. Tit. VI. Rubr. I. II. & III.

III. *Non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit, persequitur.*

NOn vos hominum vaniloquia. *Supra Tit.* V. *Rubr.* III. c. VII. *pag.* 578.

TITULUS. VI

De virtute prudentiæ.

RUBRICA. I

Quid sit prudentia.

I. *Prudentia est virtutes eligere, & vitia reprobare.*

HInc etiam superna voce. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 439.

RUBRICA. II

De tendentia prudentiæ ad sapientiam.

I. *Prudentia sine sapientia haberi non potest.*

Augustinus de civit. Dei [apud Rabanum de *magorum præstigiis*, c. A.D. 840. in *Germania*.]

QUi sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat, prudentem se fieri posse, non sanus, sed æger, non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in necessitate noxia stultus ac demens permanebit, ac proinde omnis inquisitio & omnis curatio, quæ a divinis & magis, vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quam vita, & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam damnationem tendunt. XXVI. Q. II. C. VII.

RUBRICA. III

De his, quos maxime convenit esse prudentes.

I. *Prudentia maxime necessaria est prælatis.*

Gratianus

OPortet etiam ordinandum esse prudentem: quod contra eos notandum est, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam sacerdotum. Prudentem autem episcopum oportet intelligi non solum literarum peritia; verum etiam sæcularium negociorum dispositione. *Distinct.* XXXVI. ante C. I. *Glossa ordin.* I. *Tim.* III. 2.

II. *Necessaria est prudentia prædicatori.*

SIt rector discretus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* X. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 554.

III. *Necessaria est prudentia confessori in clavium exercitio.*

QUem pœnitet. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VII. *Rubrica* II. c. IV. *pag.* 313.

Lib. III. Pars II. Tit. VII. Rubr. I. II. & III.

TITULUS. VII

De virtute temperantiæ.

RUBRICA. I

Quid sit temperantia cibi.

I. *Temperantia cibi est, cum non plus, quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur ad usus exercendæ virtutis.*

Gregorius Natali episcopo [papa I. lib. II. indict. X. epist. XXXVII. A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

Dist. XLIV. C. VI. CONvivia autem, quæ ex intentione impendendæ caritatis fiunt, recte sanctitas vestra in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ex caritate veraciter prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, nec in eis inanes sæcularium negociorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur: cum non plus, quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium (fateor) magistri estis.

RUBRICA. II

De laude temperantiæ.

I. *Temperantia ciborum & vestium, non dissolutio eorum, laudatur.*

Ex Concilio Gangrensi [c. ult. ex versione Isidori c. A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 427. C.]

Dist. XLI. C. V. PArsimoniam cum veste humili non reprobamus, sicut etiam ornatum, præter corporis diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem & fractos in vestibus incessus non recipimus; & domos Dei honoramus, & conventus, qui in his fiunt, tanquam sanctos & utiles, recipimus, pietatem in privatis domibus non concludentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem in ecclesia factam ad utilitatem communem, recipimus, & bona opera, quæ juxta vires in fratres pauperes exercentur, secundum ecclesiasticas traditiones, beatificamus, & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apostolicis, & sanctarum Scripturarum præceptis, in ecclesia fieri exoptamus.

RUBRICA. III

In quibus maxime temperantia consistat.

I. *Temperantiæ virtus non in abstinentia cibi, sed in æquanimitate tolerandi consistit, scilicet cum sanitas nocet, nec jejunia molestant.*

Augustinus quæstion. in Evangel. [lib. II. Q. XI. c. A. D. 400. in *Africa*.]

Ibid. C. IV. Matth. XI. 19. Luc. VII. 35. QUod dicit Dominus in Evangelio: *justificata est sapientia ab omnibus filiis suis*; ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam; & in temperantia, per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas, interest multum, cum videamus aliorum stomachum citius saturari, & eos tamen illi ipsi parvo, quo satiantur, ardenter & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare; alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabiliter inopiam perpeti, vel ante ora positas epulas, si id in tempore opus sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest non quid,

quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate & serenitate animi careat, cum his vel oportet vel necesse est carere, ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus dicit: *scio & minus habere; scio & abundare: ubique & in omnibus imbutus sum; & satiari, & esurire, & abundare & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat*. Augustinus *de doctrina Christiana* [lib. III. c. XII. §. 18. & 19. inverso ordine verborum, ac nonnullis prætermissis, c. A. D. 420. *ibid.*] Lib. III. Pars II. Tit. VIII. Rub. I. Philipp. IV. 12.

II. *Consistit etiam virtus temperantiæ in conformitate eorum, cum quibus vivitur.*

QUisquis rebus prætereuntibus restrictius utitur, quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans, aut superstitiosus est. Quisquis vero sic eis utitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. *Et infra*. Quid igitur locis & temporibus, & personis conveniat, diligenter attendendum est, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur; insipiens autem fœdissima gulæ flamma in utilissimum olus ardescat; & sanius quisque maluerit more Domini pisce vesci, quam lenticula more Esau nepotis Abrahæ, aut hordeo more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ, quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus hujuscemodi rebus non ex earum rerum natura, quibus utimur, sed ex causa utendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum quod facimus. Dist. XLI. C. I. Luc. XXIV. 41. Genes. XXV. 34.

RUBRICA. IV
De effectu temperantiæ.

HUc faciunt capitula libri I. Partis III. Tituli XI. Rubricæ X. pag. 159.

TITULUS. VIII
De virtute castitatis, sive pudicitiæ.

RUBRICA. I
De studiosa diligentia observandi castitatem.

I. *Excommunicentur viduæ, quæ, religioso habitu abjecto, nuptias elegerint.*

[in Concil. Carthag. IV. c. CIV. A.D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1207.]

SIcut bonum est castitatis præmium, ita & majori observantia & præceptione custodiendum est. *Jo. Chrysostomus in Matthæum* [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XXXII. ad c. XIX.] XXVII. Q. I. C. I.

II. *Quod castitatis bonum magis consistit in voluntate sancti propositi, quam in corpore.*

SIcut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur, nunquam Dominus diceret: *qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*. Ergo voluntas sine opere frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. *Augustinus de Christiana fide* [imo epist. CIX. ad monachas, nunc CCXI. §. 10. c. A. D. 423. in *Africa*.] XXXII. Q. V. C. X. Matth. V. 28.

III. *Cor-*

Lib.III. Pars II. Tit.VIII. Rubr. II. & III.

III. *Corpore intacto, castitas nonnunquam amittitur.*

XXXII. Q. V. C. XII. NEc solo tactu, sed affectu quoque & aspectu appetitur, & appetit femina. Nec dicatis, vos animos habere pudicos, si habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus impudici cordis est nuncius, & cum se invicem sibi, etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nunciant impudica; & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus. *Gregorius* [in Moralibus lib. XXI. c. XI: §. 18. al. c. IX. c. A.D. 590. *Romæ*.]

IV. *Adulterium perpetratur, cum vel innupta turpiter concupiscitur.*

Ibid. C. XIII. Deut. V. 20. 21. Matth. V. 28. *QUi viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo:* Quia enim Græco vocabulo *mæchus* adulter dicitur, cum non aliena conjux, sed mulier videri prohibetur, aperte veritas ostendit, quia etiam solo visu cum turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiscentium discernitur, quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus.

RUBRICA. II

De gradibus castitatis.

I. *Triplex distinguitur gradus castitatis, scilicet conjugalis, vidualis, & virginalis.*

[Augustinus de bono viduitatis c. VIII. c. A. D. 401. in *Africa*.]

XXVII. Q. I. C. XLI. §. I. Beda in 1. Tim. V. & ibi Glossa. IN conjugali quippe vinculo, si pudicitia non conservatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur; qua expetita & electa, & voti debito oblato, jam non solum capessere nuptias, sed etiamsi non nubant, nubere velle damnabile est.

RUBRICA. III

De amissione castitatis.

I. *Non violentia, sed sola mala voluntate castitas amittitur.*

Augustinus de Civit. Dei [lib. I. c. XVIII. §. I. inverso ordine verborum, c. A. D. 426. in *Africa*.]

XXXII. Q. V. C. III. ITa, ne aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit. Si autem polluet, non aliena erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, potius quælibet mala tolerare, quam malo consentire decernat. Nullus autem magnanimus & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat; sed tantum quid annuat mente, vel renuat; quis tandem sana mente putaverit, se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua? *Idem* [ibid. §. 2.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. IV. PRoposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentiæ suæ. An vero, si aliqua femina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum; adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissa atque destructa? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis sanctitatem, manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso, sicut amittitur corporis sanctitas, violata animi sanctitate. *Idem* [idem c. XIX. §. I.]

III. *De eodem.*

Ibid. §. I. LUcretiam certe matronam nobilem, veteremque Romanam, pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cum violenter oppresso Tarquinii Regis filius libidinose

nose potitus esset, illa scelus improbissimi juvenis; marito Collatino, & propinquo Bruto (viris clarissimis & fortissimis) indicavit, eosque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi ægra atque, impatiens, se peremit. Quid dicemus? Adultera hæc, an casta judicanda est? Quis in hac controversia judex laborandum putaverit? Egregie quidam ex hoc, veraciterque declamans ait: mirabile dictu! Duo fuerunt, & adulterium unus admisit, splendide atque verissime. Intuens enim in duorum corporum commixtione unius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimam voluntatem; & non quid conjunctione membrorum, sed quid animorum diversitate ageretur, attendens, duo, inquit, fuerunt, & unus adulterium admisit. *Idem* [eod. lib. c. xxviii. §. 1. ibid.] Lib. II. Pars II. Tit. viii. Rubr. iv. & v.

IV. *De eodem.*

NOn fidelibus Christi sit tædio vita vestra, etsi ludibrio sit hostibus castitas vestra. Habetis magnam veramque consolationem, si fidei continentiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permissi sunt. *Idem in libro de duabus animabus*: nonnisi voluntate peccatur. *Idem de libero arbitrio* xxxii. Q. v. C. v.

V. *De eodem.*

DE pudicitia quis dibitaverit, quia ea sit in animo constituta, quandoquidem virtus est. Unde a violento stupratore eripi nec ipsa potest. *Hieronymus in epistolam ad Romanos lib.* I. [imo sententia est apud Origenem lib. II. ad c. II. epist. ad Romanos, c. A. D. 217. in *Ægypto*.]

VI. *De eodem.*

NOn potest fieri, ut, nisi quis mæchetur prius in corde, mæchari possit in corpore. * *Ibidem super Lucam libro* II. Finge, persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntarie non peccat, virgo suscipitur: in lege, quasi corrupta, repudiatur. *Idem in libro Ebraicarum quæstionum* [imo Beda quæst. in Genes. ad c. xii. forte c. A. D. 720. in *Anglia*.] *Ibid. C. vi. §. 1.* * *Imo Hieron. in Matth. lib. I. C. xi.*

VII. *De eodem.*

COrpus mulieris non vis maculat, sed voluntas. *Augustinus in libro de sancta Virginitate* [c. viii.] *Ibid. §. 3. & 4.*

VIII. *De eodem.*

SIcut nemo impudice utitur corpore, nisi prius spiritu concepta nequitia; ita nemo pudicitiam servat in corpore, nisi prius spiritui insita castitate.
Faciunt ad hoc Capitula libri III. *Partis* I. *Tit.* XI. *Rubricæ* III. *pag.* 557.

RUBRICA. IV.

Qualiter castitas annexa est ordini sacro.

NUllum facere subdiaconum. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. I. *pag.* 335. *&* *libro* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. *pag.* 484.

RUBRICA. V

De transgressoribus voti castitatis.

C*Apitula vide supra Tit.* V. *Rubr.* X. *pag.* 531.

T I-

TITULUS . IX

De virtute patientiæ.

RUBRICA . I

De injuriis non tolerandis semper.

I. *Exemplis & auctoritatibus obiicitur, quod injuriæ non sunt propulsandæ, sed patienter tolerandæ.*

[Gratianus .]

xxiii. Q. iii. ante C. i. — Quod vero injuria sociorum armis propulsanda non sit, exemplis & auctoritatibus probatur. Dominus enim cum ab Herode quæreretur ad interficiendum, non patrocinium sibi quæsivit armorum, cum occulto instinctu posset in eum convertisse manus Judæorum; sed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per septennium; sic etiam eum a Judæis lapidibus percuteretur, abscondit se, & exivit de templo. Si etiam cum duceretur ad crucem, noluit commovere adversus seniores Judæorum turbam, quæ nuper ei obviam processerat, & cum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus a Pilato, an rex esset, ait: *regnum meum non est de hoc mundo; si enim esset de hoc mundo, ministri utique mei decertarent, ut ego non traderer Judæis*; insinuans, illos ad regnum hujusmodi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non divino præsidio, ab imminenti injuria se tueri contendunt. *Item*. Cum discipulis suis ait: *si vos persequuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*; non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. *Item*. Sicut legitur in Isaia: Ægyptus a Nabucodonosor devastata est, quia contra Assyrios, & Chaldæos filiis Israel protectionis defensionis auxilium promisit: unde dictum est: *baculus arundineus Rex Ægypti, super quem si aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manus innitentis*. Ipsi etiam Judæi captivi ducti sunt, quia spem suæ liberationis, non in solo Deo, sed in homine posuerunt. Sicut etiam de primis credentibus legitur, quod rapinam suorum bonorum cum gaudio suscipiebant, non quærentes sibi aliorum patrocinia, sed gaudentes, quoniam digni inveniebantur pro nomine Jesu contumeliam pati. Sic & Apostolus in prima epistola sua dedit Corinthiis, ut injuriam & fraudem patienter ferant, potius, quam repetendo fratres scandalizent, sic ab idolothytis, & a qualibet esca censet abstinendum potius, quam cum scandalo fratrum edamus. Sic & a sumtibus abstinet, ne aliquod offendiculum Evangelio Christi præstaret. Cum ergo ille, qui ab injuria armis arcetur, non minus scandalizetur, quam ille, a quo ablata coram judice reposcuntur; patet, quod ad propulsandam injuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud jure præstari non debet [Gratianus ibid. continuo .]

(Margin: Matth. II. 16. & seq. — Jo. VIII. 59. — Jo. XVIII. 36. — Matth. x. 23. — Isa. XIX. 1. & seq. — Isa. XXXVI. juxta XXX. — Ezech. XXIX. 6. & seq. — Ebr. x. 34. — Act. v. 41. — 1. Cor. VI. 7. VIII. 9. & IX. 20.)

II. *Obiicitur in contrarium, quia, licet postulatio auxilii ad propulsandas injurias jure non petatur, tamen propulsatio earum a potestate rite præstatur.*

Ibidem eod. C. I. — Sed contra, multa rite præstantur, quæ tamen jure non petuntur. Bonus enim non rite injuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quam tamen judex recte infligeret, nec, nisi bonum pro malo redderet.

III. *Licite ecclesia contra hostes suos auxilium postulat ab Imperatore, vel a potestatibus ordinatis.*

Maximianus episcopus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XII. *Rubr.* I. c. XI. *pag.* 165. *Augustinus ad Demetrium* [ad Emeritum epist. LXXXVII. §. 10. al. epist. CLXIV. A. D. 405. in *Africa* .]

IV. *Catholici adversus hæreticos a potestatibus ordinatis defensionem possunt postulare.*

Ibid. C. III. Ex Concil. Afric. C. LX. — Nostri adversus illicitas & privatas vestrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia facitis, doletis & gemitis) a potestatibus ordinatis tuitionem petunt, non

qua

qua hos persequantur, sed qua se defendant. *Item ejusdem contra Petilianum* [nimirum contra literas Petiliani lib. II. c. LXXXVIII. §. 195. A. D. 391. *ibid.*] Lib. II. Pars II. Tit. IX. Rub. II. & III.

V. *Quantum interest inter persecutionem hæreticorum, & catholicorum.*

PRo membris Christi adversus vos sæviunt, & vobis resistunt quicumque in catholica parvæ adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Christi nomine strinxit; sed multum interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis servo sacerdotis Judæorum, quia servientes principibus vestris, adversus ecclesiam catholicam, idest adversus Christi corpus, armamini. Isti autem tales sunt, qualis Petrus tunc fuit, qui pro Christi corpore, idest pro ecclesia, etiam corporaliter pugnavit. XXIII. Q. II. C. IV

RUBRICA. II

De præceptis patientiæ.

CUm enim dicitur: *si quis te percusserit in unam maxillam*. *Supra libro* I. *Parte* II. *Tit.* IV. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 473.

RUBRICA. III

De modo, quo patientiæ præcepta sunt observanda.

I. *Præcepta patientiæ virtute animi, non ostentatione corporis servanda sunt.*

PAratus debet esse homo. *Supra ibidem* c. III. *pag.* 474.

II. *Laudabilis est patientia in injuriis propriis, non autem in redundantibus in Deum, vel in ecclesiam.*

QUod Christus discipulos. *Supra libro* II. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* VIII. c. XI. *pag.* 585. [Gratianus.]

III. *De eodem.*

POtest in hac prohibitione, Apostolorum illud intelligi. Apostoli non zelo justitiæ, sed amaritudinis odio ob injuriam suæ expulsionis vindicandam Samaritanos igne voluerunt consumere. Dominus autem volens eos injuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam vero divinæ servitutis non inultam relinquere, ait: *nescitis cujus spiritus estis*. Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat: *beati eritis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum adversum vos, gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis*, contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat: peccata vero, quæ in Deum committebantur, acerrime puniebat; unde Ananiam, & Saphyram Spiritui sancto mentientes, mortis sententia perculit. Sic etiam Paulus, dum a suo contemtu pia admonitione & multimoda commendatione sui Corinthios revocaret, magum illum Elymam, qui credituros a fide retrahebat, cœcitate percussit, ut ceteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, sed in Christum credentes, animi cœcitatem effugerent: & Corinthium illum fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Satanæ ad vexandum tradidit. *Hinc etiam Gregorius scribit Januario episcopo reprehendens eum, quod ob injuriam propriæ personæ quendam excommunicaverat, dicens* [papa I. lib. II. indict. X. epist. XXXIV. A. D. 592. Roma in *Sardiniam*.] XXIII. Q. IV. post C. XXVI. Luc. IX. 55. Matth. V. 11. Act. V. 4. Act. XIII. 11. I. Cor. V. 5.

IV. *Pro injuria propria aliquem episcopo excommunicare non licet.*

INter querelas multiplices Isidorus, vir clarissimus, frustra a fraternitate tua se excommunicatum, anathematizatumque conquestus est: quod ob quam rem factum fuerit, dum a clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quod te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit. Quod si ita est, nihil te ostendis de cælestibus cogitare, sed terrenam te conversa- Ibidem C. XXVII. Io. Diac. lib. III. C. XXXI.

 tionem

Lib.II. Pars II. Tit. X. Rub. I.

tionem habere significas, dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod sacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexisti. Unde de cetero omnino esto circumspectus atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione propria injuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.

V. *Valde offendit qui dominica debita impune dimittit.*

SI is, qui prælatus est. *Supra Tit.* V. *Rub.* I. c. 11I. *pag.* 575.

[Gratianus.]

VI. *Licite quis ulciscitur sibi injuriam illatam, redundantem in injuriam Dei, sive ecclesiæ.*

[Gratianus.]

XXIII. Q. IV. post C. XXIX.

Ambrosius comment. in Lucam lib. VII. ad C. IX.

SEd obiicitur illud Ambrosii, ad preces Eliæ ignis descendit de cælo, ut prophetæ vindicaretur injuria.

Item obiicitur illud Silvestri [imo Silverii papæ in epist. Isidoriana 1I. ad Amatorem, Concil. tomo v. pag. 291. E.]

VII. *Silvester papa eos anathematizavit, qui in eum manus injecerunt.*

Ibidem C. XXX.

Franciscus Pagius de gestis Romanorum Pontificum, in Silverio tomo I. §. VIII. pag. 287.

Baronius A. D. 539. §. 6.

GUilisarius patricius noster mandavit, me ad se venire pacifice pro quibusdam ecclesiasticis dispositionibus in palatium Pincis, & ad primum & ad secundum velum retinuit omnem elerum & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium diaconum nostrum, me vero, vi retento, & ante prædictam patriciam deducto miserunt in exilium, in quo sustentor modo pane tribulationis & aqua angustiæ. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum, sed cum episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & una cum illis Apostolica & synodali auctoritate statui, nullum unquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum. Et si aliquis deinceps ullum unquam episcoporum taliter deceperit, anathema, maranatha fieret in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum. *Idem Vigilio* [epist. 1. itidem Isidoriana, *ibid.* pag. 291. §. 1.]

VIII. *De eodem.*

Ibidem §. 1.

HAbeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ damnationis sententiam, sublatumque tibi nomen & munus ministerii sacerdotalis agnosce Spiritus sancti judicio, & Apostolica a nobis auctoritate damnatus.

IX. *Crimina pro Deo punire non est crudelitas, sed pietas.*

LEgi Syromasten Phinees. *Supra Tit.* V. *Rubr.* 11I. c. VIII. *pag.* 579.

X. *Quædam in veteri testamento licebant, quæ hodie prohibentur.*

OCcidit Phynees hominem. *Supra ibidem Rubr.* 1I. c. X. *pag.* 577.

TITULUS. X
De virtute perseverantiæ.

RUBRICA. I
De necessitate virtutis perseverantiæ in bono ad consequutionem beatitudinis.

I. *Virtuti perseverantiæ beatitudinis præmium debetur.*

[Gregorius papa 1. lib. 1. homil. 11I. §. 17. & homil. v. §. 5. super Ezech. c. A. D. 600. *Romæ.*]

De Pœnitent. Dist. II. ex C. IX. & X.

NOn revertebantur eum incederent. *Et paullo post.* Unde & Paulus: *unum vero, quæ retro sunt, oblitus, in ea, quæ sunt anteriora, extendens me, sequor ad palmam super-*

ſupernæ vocationis. In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retro ſunt, oblitus fuerat, quia temporalia deſpiciens, quæ ſunt æterna, requirebat. *Idem in eadem homilia* V. Lib. III. Part. I. Tit. XI. Rubr. I.

II *De eodem*.

NOn *revertebantur, cum incederent*, quia electi, quique ſic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. *Qui enim perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*; & per Salomonem dicitur: *juſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, præcedit, & creſcit uſque ad perfectum diem*. In eorum namque animo bonum deſiderium atque intellectus lucis intimæ jam pars diei eſt, ſed quia uſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad cæleſtia regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, jam minus aliquid non habent. *Gregorius in Moral.* [lib. I. c. ult. §. 55. c. A. D. 550. *Romæ*.]

De Pœnitent. Diſt. II. C. X. — *Philipp. III. 13. & 14.* — *Matth. X. 22.* — *Prov. IV. 18.*

III. *Fruſtra bona opera inchoantur, ſi non continuantur*.

INcaſſum quippe bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur, quia & fruſtra velociter currit qui priuſquam ad metas veniat, deficit. *De Pœnitent. Diſt. III. C. XVII.*

R U B R I C A . II

De pretioſitate virtutis perſeverantiæ.

I. *Perſeverantia eſt donum ſingulare filiorum Dei*.

Auguſtinus de correptione & gratia [c. XIII. §. 40. c. A. D. 427. in *Africa*.]

PRopter hujus utilitatem ſecreti credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & juſte vivere, & poſtea cadere [Gratianus.] *De Pœnitent. Diſt. II. C. XII. §. 3.*

II. *De eodem*.

MUlta ſimilia de reprobis in Evangelio etiam: *qui perſeveraverit uſque in finem*. In eodem *&c. iterum homo iſte incipit &c.* Idem *Auguſtinus ibidem c.* VIII. *Matth. X. 22.*

III. *De eodem*.

Mirandum eſt, quare Deus quibuſdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perſeverantiam. *Item* [Gratianus] Illud Evangelii: *non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Item *Gregorius*: multi bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

Ibidem C. XIII. — *Matth. X. 22.* — *In Moralibus lib. VIII. C. XXXV. vel potius Gloſſa ordin. in II. Paralip. C. XX. in extremo*

T I T U L U S . XI

De virtute miſericordiæ, ſive pietatis, liberalitatis, clementiæ, ac eleemoſynæ.

R U B R I C A . I

De miſericordia Dei.

I. *Miſericordia Domini oſtenditur in adminiſtratione ſacramentorum, per quæ ſuſcipitur remiſſio peccatorum*.

MUltiplex miſericordia Dei, ita. *Infra libro* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 608.

[Ambroſius lib. I. de pœnitentia c. XI. nunc c. XII. §. 54. c. A. D. 374. *Mediolani*.]

 II. *Mi-*

LIB. III. PARS II. TIT. XI. RUB. II.

II. *Misericordia Dei ostenditur in promtitudine indulgendi peccatoribus.*

De Pænitent. Dist. I. C. XLVIII. *Osee. VI. 6.* *Matth. IX. 13.*

LIbenter ignosco, promte indulgeo, *misericordiam malo, quam sacrificium*, quia per sacrificium justus commendatur, per misericordiam peccator redimitur. *Non veni vocare justos, sed peccatores.* In lege sacrificium; in Evangelio misericordia est. Lex per Moysen data est, per me gratia. [Auctor de septem ordinibus ecclesiæ, c. v. inter opera B. Hieronymi tomo IX. pag. 86. edit. Rom.]

III. *De eodem.*

Dist. XCIII. C. XXIII. §. 8. in fine

MOderatio enim Dei, ac pietas solum nostrum reditum quærit, ac nos cupit sua longa bonitate salvari. Si non convertimus, si duri corde sumus, si in peccato usque ad mortem illicite perduramus, assidue peccanti, sicut scriptum est, Deus non miseretur. *Jo. Chrysostomus de reparatione lapsi* [epist. v. ad Theodorum lapsum, c. A. D. 380. c. e Syria in *Ciliciam*.]

IV. *De eodem.*

De Pænitent. Dist. III. C. XXVIII.

TAlis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquam spernit pœnitentiam, si ei sincere & simpliciter offeratur. Etiamsi ad summum quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam, suscipit & libenter amplectitur; facit omnia, quatenus ad priorem revocet statum, & quod est adhuc præstantius, & eminentius, etiamsi non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem quantulamcumque tamen, & quamlibet brevi tempore gestam non respuit pœnitentiam. Suscipit etiam ipsam, nec patitur, quamvis exiguæ conversionis, perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Isaias, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit: *propter peccatum modice conturbavi eum, & percussi eum, & averti faciem meam ab eo; conturbatus est, & ambulavit tristis, & sanavi eum, & consolatus sum eum.* Evidentius autem nobis testimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis suæ quidem prædam uxoris nequitia quæsivit; sed perturbatus ipsius sceleris immanitate, pœnituit, & cilicio circumdatus, facinus suum flevit, atque ita erga se Domini misericordiam provocavit, ut a cunctis eum absolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Eliam: *vidisti quomodo compunctus est Achab a facie mea? Quia flevit in conspectu meo, non inducam mala in diebus ejus.* Ambrosius *de pænitentia* [lib. I. c. II. nunc c. III. §. 10. circa A. D. 374. *Mediolani*.]

Isa. LVII. juxta LXX. *III. Reg. XXI.*

V. *Misericordia Dei ad omnes se extendit.*

De Pænitent. Dist. I. C. LXXXVIII.

DEus definitionem non facit, qui misericordiam suam omnibus promisit, & relaxandi licentiam sacerdotibus suis, sine ulla exceptione concessit. Sed qui culpam exageravit, exaggeret pœnitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus. *Idem ibidem.*

VI. *De eodem.*

Ambros. ibidem lib. II. C. X. §. 92. *Matth. V.* *Luc. VII. 13.*

FLeat pro te mater ecclesia, & culpam tuam lacrymis lavet; videat te Christus merentem, ut dicat: *beati tristes, quia gaudebitis.* Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio motus viduæ lacrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus resuscitavit.

RUBRICA. II

De obligatione ad misericordiam exhibendam per nos proximis nostris.

I. *Misericordiæ officium omnibus datur in præceptum.*

OMnis, qui gemebat &c. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* X. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 89.
Ambrosius in Lucam [ad c. III. in vers. *generatio viperarum*, lib. II. §. 77. c. A. D. 376. *Mediolani*.]

II. *De eodem.*

Distinct. LXXXVI. C. XXI.

IN singulis quoque generibus hominum conveniens tribuit sanctus Baptista Jo. responsum unum omnibus: ita publicanis, ne ultra præscriptum exigant: militibus, ne calum-

calumniam faciant, prædam requirant; docens idcirco, ſtipendia conſtituta militiæ, ne, dum ſumtus quæritur, prædo graſſetur. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria ſunt ſingulorum, miſericordia communis eſt uſus; ideo commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda; non publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus; dives, & pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt, & ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis; ne veſtimentis, alimentiſque ſuis parcant; miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervetur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet, cum paupere partiatur. *Idem*. Lib. III. Pars II. Tit. XI. Rubr. III. & IV.

III. *De eodem*.

CEterum Dei traditio eſt, ut prius paſcas parentes. Nam ſi juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis ſames, quæ morte gravior eſt. Quo loco inſolentem Dominus refrænat jactantiam. *Idem in libro de officiis* [apud Anſelmum lib. XIII. c. XXVIII. Caput incertum.] Diſtinct. LXXXVI. C. XX.

IV. *De eodem*.

PAſce fame morientem. Quiſquis enim paſcendo, hominem ſervare poteris, ſi non paveris, occidiſti. *Hieronymus* [comment. in epiſt. ad Galatas c. VI. A. D. 386. in *Palæſtina*.] Ibidem C. XX. S. Thom. II. II. Q. XXXII. art. V.

V. *De eodem*.

QUi clementiam non habet, nec indutus eſt viſcera miſericordiæ & lacrymarum, quamvis ſpiritalis ſit, non adimplevit legem Chriſti. Ibidem C. XXII.

RUBRICA. III

De multiplici genere miſericordiæ, & comparatione eorum ad invicem.

I. *De multipliei genere eleemoſynarum*.

Albinus [apud Ivonem in Pannormia libro II. c. CXCIII. Caput incertum.]

TRia ſunt genera eleemoſynarum. Unum corporale, egenti dare quidquid poteris, alterum ſpirituale, dimittere a quo læſus fueris; tertium, delinquentes corrigere, & eos errantes in viam reducere veritatis. *Auguſtinus* [lib. L. homil. VI. nunc ſerm. CCLXXI. §. 5. in appendice Auguſt.] Diſt. XLV. C. XII.

II. *Eleemoſynæ corporali præfertur eleemoſyna cordis*.

DUæ ſunt eleemoſynæ; una cordis, altera pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt dimittere a quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti, quantum volueris, redundat tibi. *Et infra*. Eleemoſyna cordis multo major eſt, quam eleemoſyna corporis. *Et infra*. Caritatis eleemoſyna ſine terrena ſubſtantia ſufficit, illa vero, quæ corporaliter datur, ſi ſine benigno corde tribuitur, omnino non ſufficit. Ibidem C. XIII.

RUBRICA. IV

Quibus eleemoſyna exhibenda eſt, & quibus non.

I. *De circumſpectione adhibenda in officio liberalitatis*.

[Gratianus.]

IN ipſa autem liberalitate modus adhibendus eſt rerum & perſonarum. Rerum, ut non omnia uni, ſed ſingulis quædam præſtentur, ubi pluribus prodeſſe poſſimus, juxta illud prophetæ: *diſperſit, dedit pauperibus*. Perſonarum; ut primum juſtis, deinde peccatoribus, quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores. *Unde Auguſtinus ſuper Jo. Parte* II. [imo tract. c. §. 2. ad c. XVI. Jo. A. D. 412. in *Africa*.] Diſt. LXXXVI. poſt C. VI. Pſal. CXI. 9.

II. *Imma-*

Lib. II. Pars II. Tit. XI. Rubr. V. II. *Immane peccatum est res suas histrionibus donare.*

Distinct. LXXXVI. C. VII. Psal. IX. 3. DOnare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus; & scitis de talibus, quam sit frequens fama, cum laude, qua sicut scriptum est, *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.* Idem *in Psal.* 102. [ad vers. *faciens misericordiam*, c. A. D. 415. in *Africa*.]

III. *Graviter delinquunt qui venatoribus aliquid donant.*

Ibidem C. VIII. QUI venatoribus donant, quare donant? Dicant mihi: quare dant venatori? Hoc in illo amant, in quo nequissimus est; hoc in illo pascunt, hoc in illo vestiunt: ipsam nequitiam publicant spectaculis omnium. Qui donant histrionibus, qui donant aurigis, qui donant meretricibus, quare donant? Numquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani. *Item* [ibidem paullo inferius.]

IV. *De eodem.*

Ibidem C. IX. QUi venatoribus donant, non homini donant, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantum esset, & venator non esset, non donares. Honoras in eo vitium, non naturam.

RUBRICA. V

De ordine & discretione observandis in profusione misericordiæ.

I. *Quæ sint in liberalitate servanda.*

Ambrosius de Officiis [lib. I. c. XXX. §. 143. & 148. A. D. 377. *Mediolani.*]

Ibidem C. XIV. NOn satis est bene velle, sed etiam bene facere; nec satis est iterum bene facere, nisi id ex bono fonte, hoc est ex bona voluntate proficiscatur. *Et infra.* Perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commendatur, ut primum operis circa domesticos fidei. Grandis culpa, si, sciente te, fidelis egeat, si scias, eum sine sumtu esse, famem tolerare, ærumnam perpeti, qui præsertim egere erubescat: si in causa ceciderit, aut captivitatis suorum aut calumniæ, & non adjuves: si sit in carcere, & pœnis & suppliciis propter debitum aliquod justus excrucietur. Nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen justo amplius. Si tempore afflictionis suæ nihil a te impetret, si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non est leve peccatum. *Idem* [ibid. paullo inferius §. 149.]

II. *Quod non simul omnia sunt distribuenda.*

Ibidem C. XV. III. Reg. XIX. 21. DOminus non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, ut Eliseus, qui boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit, ut nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus, in disciplinam se propheticam daret. *Idem* [ibidem continenter §. 150.]

III. *Quod consanguineis & propinquis primo eleemosyna facienda est, cum discretione tamen.*

Ibidem C. XVI. ESt etiam alia probanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias tuis, quibus pudor est ab aliis sumtum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis; non tamen, ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre in opibus; causam enim natura præstat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicasti, ut tuos divites facias, sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant, se, parum poscere? Pretium tuum quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt, & accusant, quod eos divites non feceris; cum te vellent illi æternæ vitæ fraudare mercede.

RU-

RUBRICA. VI

De quibus est facienda eleemosyna.

I. *Quod eleemosynæ non sunt faciendæ ex fœnore, vel usuris, simonia, nec ex quolibet male acquisito.*

Gregorius Syagrio episcopo [lib. VII. epist. CXI. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

NOn est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur quod ex illicitis acquiritur; quia qui hac intentione male accipit, ut quasi bene dispenset, gravatur potius, quam juvatur. *E paullo post.* Unde etiam illud certum est, quia etsi monasteria aut Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. *Et paullo post.* Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, aperte Sacra scriptura vos prohibet, dicens, *hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere.* Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est: *honora Dominum de tuis justis laboribus.* Qui ergo male tollit, ut quasi bene præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: *qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris.* Quantus autem sit dolor patris, perpendamus, si in ejus conspectu filius victimetur; & hinc facile cognoscitur quantus apud Deum dolor exasperetur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissimi fratres, sub obtentu eleemosynæ peccata simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere, aliud propter eleemosynas peccata committere. *Et post pauca.* Quisquis ergo sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, prius vires suas cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, ut, si impar est, abstineat, & ad id cum metu etiam, cui se sufficere existimat, accedat. *Augustinus de verbis Domini tract.* XXXV. [seu serm. XXXV. nunc serm. CXIII. c. II. §. 2. c. A. D. 410. in *Africa*.]

1. Q. 1. C. XXVII.
Prov. XXI. 27.
Prov. III. 9.
Eccli. XXXIV. 24.

II. *De usuris, eleemosynæ fieri non possunt.*

NOlite velle eleemosynas facere de fœnore & usuris. XIV. Q. V. C. 2

Idem [imo Ecclesiastici c. XXXIV. secundum LXX. ante A. D. 1001. *Hierosolymis*.]

III. *Oblatio de rapina reprobatur a Deo.*

IMmolans ex iniquo, oblatio est maculata. *Et infra.* Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi est, qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium vita pauperis est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit, mercenario fratres sunt. *Gregorius* [papa I. lib. VII. epist. CXI. ad Syagrium, A. D. 599. Roma in *Galliam*.] Ibidem C. II.

IV. *Quæ de rebus concessis, & bene acquisitis eleemosyna impenditur, placet Deo.*

ELeemosyna Redemtoris nostri oculis illa placet, quæ non ex illicitis & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis & bene acquisitis impenditur. *Augustinus* [de bono conjugali c. XIV. §. 16. c. A. D. 401. in *Africa*.] Ibidem C. VII.

V. *Bonus usus non justificat quæsita injuste.*

NEque enim si agris inique ac perperam invasis ita quisque utatur, ut ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam justificat; neque si alius ruri paterno vel juste quæsito, avarus incumbat, ideo culpanda est juris civilis regula, qua possessor legitimus factus est. Nec tyrannicæ factionis perversitas laudabilis erit, si regia clementia tyrannus tractet; nec vituperatur ordo regiæ potestatis, si rex crudelitate tyrannica sæviat. Aliud est namque injusta potestate juste velle uti; & aliud est justa potestate injuste velle uti. Ibidem C. IX.

Lib. III. Pars II. Tit. XI. Rubr. VII. & VIII.

VI. *Cum alterius detrimento alteri subvenire non licet.*

DEnique si non potest. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* II. c. VIII. *pag.* 418.

RURBICA . VII

De circumstantiis misericordiæ, ut sit salutaris.

I. *Ut salutaris sit eleemosyna, oportet, ut mens facientis sit a crimine munda.*

Augustinus [in Enchiridio c. LXXVI. §. 20. c. A.D. 421. in *Africa*.]

De Pœnitent. Dist. III. C. XIX. — Eccli. XXX. 24.

QUi vult eleemosynam ordinate dare, a se ipso debet incipere, & eam sibi primum dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum est: *miserere animæ tuæ placens Deo*. Propter hoc renascimur, ut Deo placeamus. *Pius papa* [I. epist. I. Isidoriana c. I. Concil. tomo I. pag. 562. B.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. XX.

NIhil prodest homini jejunare & orare, & alia religionis opera agere, nisi mens ab iniquitate revocetur. *Gregorius in regesto* [lib. VII. indict. II. epist. XXVII. A. D. 599. Romæ in *Hispaniam*.]

III. *Eleemosynæ & sacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere.*

XIV. Q. V. C. XI. — Prov. XV. 8. — Genes. IV. 4. & 5.

SCriptum est: *victimæ impiorum abominabiles Deo; vota justorum placabilia*. Neque enim in omnipotentis Dei judicio quod datur, sed a quo datur, inspicitur. Hinc est enim, quod scriptum est: *respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus; ad Cain autem, & munera ejus non respexit*. Dicturus quippe, quia Dominus *respexit ad munera*, præmisit sollicite, quia *respexit ad Abel*; ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens a muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. *Dona* quippe *iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis eorum*. Item: *longe est Dominus ab impiis, & orationes justorum exaudiet*.

Eccli. XXXIV. 23. — Prov. XV. 29.

IV. *Disciplina non est servanda sine misericordia, & misericordia sine disciplina.*

DIsciplina vel misericordia multum destituitur. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 395.

RUBRICA . VIII

De effectu misericordiæ, sive merito.

I. *Misericordia liberat a peccatis.*

Ambrosius sermone in Dominica: *ad Abraham* [imo in lib. de Elia & Jejunio, c. XX. §. 76. circa A. D. 390. *Mediolani*.]

De Pœnitent. Dist. I. C. LXXVI. — Eccli. X. secundum LXX. — Tobi. XII. 9.

MEdicina misericordiæ tollit peccata magna. Habemus etiam plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus es. Redime operibus tuis, redime te pecunia tua; vilis pecunia, sed pretiosa est misericordia. *Eleemosyna*, inquit, *a peccato liberat*. Crimina ergo eleemosynis redimuntur. *Item Jo. Os aureum* [nempe Chrysostomus homil. IX. ad c. VI. epist. ad Ebræos, c. A. D. 400. *CPoli*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. LXXVII. — Luc. XI. 41.

MEdicamentum fortius, quod maxime operatur in pœnitentia, hoc est, sicut in præceptis medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantissimam; sic & in pœnitentia ista herba dominantior & potentior est, & universum ipsa efficit. Audi enim quid dicit divina Scriptura: *date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis*.

LIBRI·III·PARS·III

In qua agitur de peccatis.

TITULUS. I

De peccato in communi.

RURBICA. I

Definitio peccati.

I. *Quid ſit peccatum.*

Ambroſius [imo Hilarius diaconus in epiſt. ad Rom. c. xiv. c. A. D. 380. *Romæ*.]

PEccatum eſt quod aliter fit, quam probatum eſt. XXVIII. Q. I. C. XIV. ante §. I.

Auguſtinus [imo Gratianus.]

II. *De eodem.*

OMne, quod aliter fit, quam probatum eſt, peccatum eſt; non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet. XXVIII. Q. I. C. XIV. ante §. I. *Gloſſa ordin. in epiſt. ad Rom. C. XIV.*

RUBRICA. II

De modis, quibus committitur peccatum.

I. *Peccata committuntur ſive procedunt tribus modis.*

Gregorius [lib. XXV. moral. c. XI. §. 28. al. c. XVI. c. A.D. 590. *Romæ*.]

SCiendum quippe eſt, quod peccatum tribus modis admittitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & gravius quidem infirmitate, quam ignorantia, ſed multo gravius ſtudio, quam infirmitate, peccatur. *Idem.* *De Pœnitent. Diſt.* II. C. XXII.

II. *De eodem.*

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero, cum per conſenſum delectationis, obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulſatur, ſed remittitur. Plerumque autem cum perverſum quid concipit, hoc intra ſemetipſum, etiam per deſiderium, voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulſat; ſed cum hanc ſibi per delectationem ſubjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Humana quippe tentatio eſt, qua plerumque in cogitatione tangimur, etiam nolentes, quia ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam vero dæmoniaca eſt & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus adſtringit. *Ibid.* C. XXIII. *Gregor. lib. XXI. Moral. C. III.* §. 7. I. *Cor.* X. 13.

RUBRICA. III

De cauſa interiori peccati.

I. *Voluntas eſt cauſa peccati.*

[Gratianus ex Auguſtino de vera religione c. XIV. §. 27. circa A. D. 390. in *Africa*]

USque adeo peccatum voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium: & hoc quidem adeo manifeſtum eſt, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat. Quare aut negandum eſt, peccatum committi, aut fatendum eſt, voluntate committi. *Auguſtinus in libro* I. *retractationum* [c. XIII. §. 5. & in lib. de duabus animabus c. XI, §. 15. paullo aliter, circa A. D. 391. & 427. in *Africa*.] XV. Q. I. in princ. §. 3.

II. *De quibus peccatis definitio ista peccati intelligenda sit.*

XV. Q. I. §. 4. USque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium. Potest videri falsa hæc definitio; sed si diligenter discutiatur, invenitur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Quamvis & illa, quæ non immerito non voluntaria peccata dicuntur, quia vel a nescientibus, vel a coactis perpetrantur, non omnino possint non voluntaria dici. *Idem* [nimirum lib. I. retract. c. XV. §. 4. circa A. D. 427. *ibid.*]

III. *De eodem.*

Ibid. §. 5. DEfinitio peccati, quam diximus: peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere; propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. *Jo. Chrysost. in Matth.* [imo auctor operis imperfecti super Matth. hom. XXXII. ad c. XIX.]

IV. *Nec peccatum, nec justitia opere, sed voluntate perficitur.*

XXXII. Q. V. C. X. SIcut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autem voluntate committunt; nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur, nunquam Dominus diceret: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam,*
Matth. V. 28. *jam mœchatus est eam in corde suo.* Ergo voluntas sine opere frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitati corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. *Ambrosius de beata vita* [lib. I. de Jacob & vita beata c. III. §. 10. circa A. D. 387. *Mediolani.*]

V. *Nemo traditur ad culpam, nisi ductus propria voluntate.*

XV. Q. I. C. X. NOn est, quod cuiquam nostram adscribamus ærumnam, nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commissa sequitur delictorum invidia, quam in alios derivamus. Voluntarium sibi militem legit Christus; voluntarium servum sibi diabolus auctionatur. Neminem jugo servitutis adstrictum possidet, nisi se prius peccatorum ære ei vendiderit.

RUBRICA. IV

De difficultate abstinendi a peccatis.

I. *Licet mala, quæ alienata mente fiunt, non imputentur ad peccatum, tamen omnia imputantur ad pœnam facienti.*

[Gratianus.]

Ibid. ante C. I. in princ. QUod autem ea, quæ alienata mente fiunt, non sint imputanda, facile videtur posse probari. Peccata namque alia penes voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur consistere [Gratianus ibid. continuo.]

II. *De eodem.*

Ibid. §. 1. EX voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis proposito, committuntur. Porro infirmitas alia est animi, alia carnis. Infirmitas animi est ignorantia, carnis infirmitas est concupiscentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Unde de quibusdam ignorantibus dictum
I. Cor. XIV. 38. est: *si quis ignorat, ignorabitur.* Tales illi erant, de quibus Christus ait Apostolis:
Jo. XVI. 2. ex antiqua versione. *extra synagogam facient vos, quia arbitrabuntur obsequium se præstare Deo.* De iisdem etiam Apostolus scribit in epistola ad Romanos: *testimonium illis perhibeo, quia zelum*
Rom. X. 2. *Dei habent, sed non secundum scientiam.* Nullum tamen eorum in sua perfidia perseve-
Rom. VII. 24. rantem hæc ignorantia excusat. Ex carnis infirmitate procedunt quæ naturæ languore fiunt, quæ nisi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apostolus, lege carnis gravatus, diceret; *infelix ego homo! Quis me liberabit de corpore mortis hujus? &c.* Sive ergo penes volun-

voluntatem, sive penes infirmitatem peccata consistant, semper imputantur ad pœnam; cui sententiæ illud Augustini contrarium esse videtur. *Augustinus in quæstionibus* [lib. IV. quæst. XXIV. ad c. XV. Numerorum, circa A. D. 400. in *Africa*.] Lib. III. Part. II. Tit. I. Rubr. V.

III. *Non sunt peccata nolentium, nisi nescientium.*

MErito quæritur, quæ sint ipsa peccata nolentium, utrum quæ a nescientibus committuntur, an etiam possit recte dici, peccatum esse nolentis, quod facere compellitur. Nam & hoc contra voluntatem facere dici solet; sed utique vult, propter quod facit; tanquam si pejerare nolit, quod tamen facit, cum vult vivere; si scilicet quisquam, nisi fecerit, mortem minetur; vult ergo facere, quia vult vivere, & ideo non per seipsum appetendo, ut falsum juret, sed ut falsum jurando vivat. Quod si ita est, nescio utrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam si diligenter consideratur, forte ipsum peccare nemo, sed propter aliud fit, quod vult, peccat. Omnes quippe homines qui scientes faciunt quod non licet, vellent licere. Usque adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent, non sunt peccata nolentium, nisi nescientium, quæ discernuntur a peccatis volentium. [Gratianus.] XV. Q. I. C. I. Num. XV. 24.

IV. *De eodem.*

ITaque, ut ex præmissis apparet, sive ex voluntate, sive ex infirmitate peccata procedant, palam est, illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Est enim languor naturæ, qui carnis concupiscentia appellatur, quæ verius animæ infirmitas dici potest; sed ideo carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corruptæ carnis conjunctione. Porro alia est infirmitas, quæ proprie carnis dicitur, qua elementorum, seu humorum concordia turbata, ipsa caro afficitur, & tandem dissolvitur. Similiter animi infirmitas duplex est; una, quæ *vitium* appellatur, qua anima a Deo separatur, ut est ira, odium, & alia hujusmodi. Alia infirmitas *animi*, quæ cum ipsa non sit peccatum, est tamen pœna & causa peccati, ut est oblivio, & ignorantia. Furor autem cum non sit peccatum, est tamen pœna peccati, ut febris, & ceteræ passiones, quas proprie carnis dicimus esse, quarum motus, idest ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. Sed obiicitur de Lamech, qui cum cœcus esset, Cain interfecit, nec eum excusavit cœcitatis infirmitas. Unde dictum est: *septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech septuagies septies*. Sed cœcitas ignorantiæ similis est. Ex utraque enim quædam fiunt, quæ imputantur, quædam vero minime. Cœcus namque si debitum suæ uxori se credens reddere, alienam polluit, non est reus adulterii. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens, aliquem perimat, quia ab eo penitus hoc debet esse alienum, homicidii reus habetur. Mens vero alienata furore, cum sui compos non sit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit, unde pupillo & furioso in maleficiis subvenitur, ut non eis imputentur ad pœnam quæ ex mentis deliberatione non processerunt. Ibid. post C. II. Gen. IV. 24.

RUBRICA. V
Quid agendum sit, si alterum duorum vitari non potest.

I. *Quare difficile sit sine peccato vivere.*

Hieronymus in epistola ad Oceanum [epist. LXXXIII. & ex eo Gratianus.]

RES contra naturam pene est, ut sine peccato aliquis sit, sed talis eligatur, cujus comparatione ceteri grex dicantur. In epistola vero ad Titum *crimen* vocatur criminale peccatum vel criminalis infamia; unde ibi legitur: *crimen est querela*, idest peccatum accusatione & damnatione dignum. Quod autem sine criminatione jubetur esse qui in episcopum eligitur, non ante baptisma, sed post baptisma intelligendum est, ut a tempore videlicet baptismatis nullius criminis conscientia mentem ejus remordeat. [Gratianus.] Dist. XXV. post C. III. §. 2. Glossa ordin. in 1. Tim. III. Glossa ordin. ad eum locum.

II. *De eodem.*

CRiminis autem appellatio alias late patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda super epistolam Jacobi peccata, quæ ex igno- Ibid. §. 4.

 ran-

Lib. III. Parte I. Tit. I. Rubr. VI.

rantia vel infirmitate humana committuntur, dicit & præcipit alterutrum confiteri, quia facile dimittuntur; quæcumque vero sunt ex deliberatione, nonnisi per pœnitentiam.

Iacob. v. 16. Beda ad C. v. epist. Iacobi in eamdem sententiam, sed aliis verbis.

III. *De eodem.*

OMnis ætas ab adolescentia ad malum prona est. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* XVI. c. I. *pag.* 538.

RUBRICA. VI

De diversis gradibus inæqualitatis inter peccata.

I. *Minus malum de duobus eligendum est.*

In Toletano concilio VIII. legitur [c. II. A. D. 653. in *Hispania*, Concil. tomo VI. pag. 402. A.]

Dist. XIII. C. I.

DUo mala licet sint omnino cautissime præcavenda, tamen si periculi necessitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare. Quid autem ex his levius, quidve sit gravius, puræ rationis acumine investigemus. Etenim dum pejerare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodo maculamus. Cum vero noxia promissa complemus, & Dei jussa superbe contemnimus & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori gladio trucidamus; illic enim duplici culparum telo perimimur, hic tripliciter jugulamur. [Gregorius papa I. lib. XXXII. Moral. c. XX. §. 36. mutata serie verborum, al. c. XVIII. XIX. & XX. circa A. D. 590. *Romæ*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. II. Iob XL.

NErvi testiculorum Leviathan perplexi sunt, quia suggestionem illius argumenta implicatis inventis illigantur, ut plerosque ita peccare faciant, quatenus, si fortasse fugere peccatum appetant, hoc sine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant se ligari. Quod melius ostendimus, siqua ex conversatione hominum illigationis hujus exempla proferamus. [*& post pauca*] Ecce quidam dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri, similem sibi vitam ducenti, quod secreta illius omni silentio contegat, se jurejurando constringit. Sed is, cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui jusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silentio adulterii simul & homicidii particeps fiat. Et prodere trepidat, ne reatu se perjurii obstringat. Perplexis ergo *testiculorum ligatus* est; quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne a transgressionis contagione liber non sit. Alius cuncta, quæ mundi sunt deserens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno se subdere regimini appetit, sed eum, qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit, cui fortasse is, qui sine sine judicio eligitur, cum præesse jam cœperit, agere quæ Dei sunt, prohibet; quæ mundi sunt, jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne, aut obediens, Deum in suis præceptis deserat, aut rursus non obediens, Deum in electo priore contemnat. *Et infra.* Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens, ad locum regiminis præmiis ascendit. Sed quia omne, quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quam honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque, se ad laborem cum culpa pervenisse, & quam sit iniquum quod admisit, ex ipsa fructus difficultate cognoscit. Reum igitur se cum impensis præmiis agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet, ne gravius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse. Vult suscepti gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit, regimina pastoralis gratiæ emta possidere. Per honoris ergo ambitum ligatum culpa hinc inde se conspicit esse; quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio sæculariter emta teneatur. Undique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in emto regimine non digne lugeat quod non etiam deserens emendat, aut certe regimen deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione

com-

committat. *Et infra*. Est tamen quod ad destruendas Beemoth versutias subtiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine pecto evadendi aditus patet, minora semper eligantur; quia & qui minorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus, cum quosdam in ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: *propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat*. Et quia tunc solum conjuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur, ut hoc etiam, quod concesserat sine culpa (quamvis minima) non esse monstraret, illico adjunxit: *hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*. Non enim est sine vitio, quod ignoscitur, non præcipitur. Peccatum profecto vidit, quod posse indulgeri prævidit. Sed cum in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Itaque plerumque nervorum Beemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

Lib.III. Part.III. Tit.I. Rubr.VII. & VIII.

Dist. XIII. C. XX. §. 19.

1. *Cor.* VII. 2.

Ibid. 6.

RUBRICA. VII

De effectu peccati, qui est reatus pœnæ.

I. *Peccata non sunt paria, sed quædam majora & graviora aliis.*

Pius papa [1. epist. II. Isidoriana, Concil. tomo 1. pag. 574. D.]

SIcut qui ecclesiam Dei vastat, & ejus prædia & donaria expoliat & invadit, fit sacrilegus, sic & ille, qui ejus sacerdotes insequitur, sacrilegii reus existit, & sacrilegus judicatur. *Et infra*. Non ergo gravius peccatum est fornicatio, quam sacrilegium; & sicut majus est peccatum quod in Deum committitur, quam quod in hominem, sic gravius est sacrilegium agere, quam fornicari [Augustinus de adulterinis conjugiis lib. 1. c. IX. §. 10. inverso ordine sermonis, circa A. D. 419. in *Africa*.] XVII. Q. IV. C. XII

II. *De eodem.*

QUemadmodum non recte dici potest: si nescit, homo non peccat (sunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam scientium) ita non recte dici potest: ergo, si causa fornicationis dimiserit vir uxorem, & aliam duxerit, non mæchatur. Est enim mæchatio etiam eorum, qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; sed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt. XXXII. Q. VII. C. X.

Huc faciunt capitula Tituli VIII. *Rubricæ* III. *infra pag.* 616.

RUBRICA. VIII

De aggravatione & alienatione peccatorum.

I. *Aggravantur peccata ex circumstantiis.*

Jo. Chrysost. [imo auctor operis imperfecti in Matth. homil. XL. ad c. XXI.]

HOmo Christianus fortiter cadit in peccatum propter duas causas, aut propter ingratitudinem, aut propter altitudinem dignitatis, *Augustinus de pœnitentia* [imo incertus auctor de vera & falsa pœnit. c. XIV. & XV. inter opera Augustini.] *Dist.* XL. C. V.

II. *De eodem.*

COnsideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundum excellentiam sui status aut officii, & secundum modum meretricis, & in modo operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut sunt domus dominorum, & aliorum multorum, si in tempore orationi constituto, aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejunii. Consideret quantum perseveraverit, & defleat, quod perseveranter pec- *De Pœnitent. Dist.* V. C. 1.

Pars III. Rvbr. I. I. I. peccaverit, & quanta virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solum non invocantur, sed ultro se peccato offerunt, nec expectant tentationem, sed præveniunt voluptatem, & pertractant secum quam multiplici actione vitii delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est & deflenda, ut cum cognoverit, quod peccatum est multum, cito inveniat Deum propitium: in cognoscendo augmentum peccati inveniat se cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. *Augustinus contra Faustum lib.* II. [imo lib. XXII. c. XLIV. circa A. D. 402. in *Africa*.]

III. *Alienantur etiam peccata ex circumstantiis*.

I. C. IX. XIX. 33. & INebriaverunt Loth filiæ ejus, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas.

TITULUS. II

De peccato mortali.

RUBRICA. I

Quid sit peccatum mortale.

I. *Peccatum mortale est, quod damnationem æternam meretur*.

CRimen est querela, id est peccatum. *Supra hac Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 603.

[Gratianus.]

II. *De eodem*.

. XXV. C. III. . & 5. ALias autem ea demum significat, quæ semel commissa, ad damnationem sufficiunt. Multa enim ex deliberatione procedunt, quæ nisi sæpius iterata, & in consuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent post mortem, non tamen æternaliter perdunt, quia etsi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera & capitalia non sunt.

RUBRICA. II

Quæ sint peccata mortalia.

I. *Quæ sunt inter peccata mortalia nominanda*.

[Gratianus *ibid. mox*.]

ibid. §. 5. & 6. DE quibus etsi non omnia vel aliqua commemoranda sunt, ne aliquis se inaniter excusare conetur & dicat, se nescire quæ sunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quamvis Apostolus plura capitalia commemoraverit; nos tamen (ne desperationem facere videamur) breviter dicimus quæ sunt illa, sacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, invidia, avaritia; &, si longo tempore teneatur, iracundia; & ebrietas, si assidua sit, in eorum numerum computantur. Quicumque enim aliquod de istis peccatis in se dominari cognoverit, nisi digne emendaverit, & si habuerit spacium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemosynas erogaverit, & peccatis istis abstinuerit, illo transitorio igne, de quo ait Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine ullo remedio cruciabit.

RUBRICA. III

De simulatione vitiorum mendosâ.

I. *Sub specie virtutum sæpe se vitia ingerunt*.

[Gregorius papa I. lib. I. epist. XXIV. A. D. 591. Roma CPolim.]

II. XI. C. VI. SÆpe se vitia esse virtutes mentiuntur; ut tenacitas parsimonia, effusio largitas, crudelitas zelus justitiæ, remissio pietas velint videri.

RU-

RUBRICA · IV
De triplici differentia peccati mortalis.

(I. II. Part. Tit. I. Rubr. IV. & V.)

I. *Triplex est differentia peccati mortalis.*

Augustinus in ferm. habito in monte [lib. I. c. XII. §. 34. sed aliis verbis, circa A. D. 393. in Africa.]

SIcut tribus gradibus ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, consensione; ita ipsius peccati tres sunt differentiæ; in corde, in facto, in consuetudine, tamquam tres mortes; una quasi in domo, idest cum in corde consentitur libidini; altera quasi jam prolata extra portam, cum in factum procedit assensio; tertia cum vi consuetudinis malæ, tamquam mole terrena, premitur animus, quasi in sepulcro jam putrens: quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Evangelium legit, agnoscit. *De Pœnitent. Dist. II. c. XXI.*

RUBRICA · V
De effectu peccati mortalis sive de damnis, quæ homo per illud incurrit.

I. *Qui peccatis mortalibus involvuntur, Deum negare dicuntur.*

Hieronymus [in epistolam ad Titum c. I. in extremo, A. D. 386. in Palæstina.]

EXistimant quidam, in eo tantum Christum negari, si in persequutione ejus a gentilibus comprehensus, se renuerit esse Christianum: sed ecce Apostolus omnibus, quæ perversa sunt, factis, Deum asserit denegari. Christus sapientia est, justitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipientiam sapientia, per iniquitatem justitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi, fortitudo: & quotiescumque vincimur a vitiis atque peccatis, toties Deum negamus, & e contrario quoties bene quid agimus, Deum confitemur. Nec arbitrandum est, in die judicii illos tantum a Dei Filio denegandos, qui in martyrio Christum denegarunt, sed & illos omnes, quorum opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat, vel confessus confitetur. De hac puto confessione & discipulis præcepit dicens: *eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad extremum terræ*. Idem [imo Origenes homil. v. ad c. v. Josue A. D. 217. in Ægypto.]

XI. Q. III. c. LXXXIV. — Tit. I. 16. — Matth. X. 18. — Act. I. 8.

II. *Per peccatum mortale tota ecclesia dicitur offendi.*

SEd & illud adde, quoniam qui fornicatur, in corpus suum peccat, non istud corpus solum, quod templum Dei effectum est, sed & illud, quod dicitur, quia *omnis ecclesia corpus Christi est*: & in omnem ecclesiam videtur delinquere qui corpus suum maculaverit; quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur.

XXVI. Q. II. C. IX. — I. Cor. VI. I. — Eph. I. 23.

III. *Per peccatum mortale fit quis extra ecclesiam, idest non est de spiritu ecclesiæ.*

CUm aliquis exit a veritate, a timore Dei. *Supra libro* III. *Parte* II. Tit. II. Rubr. V. c. I. *pag.* 566.

Augustinus [ferm. XI. de verbis Domini, nunc ferm. LXXI. c. XVIII. §. 30. & 31. c. A. D. 410. in Africa.]

IV. *Et qui aperto sacrilegio, & qui perversa vita fidelibus non sociantur, ad ecclesiam non pertinere probantur, idest non sunt de spiritu ecclesiæ.*

DE illis, qui sunt ab ecclesia segregati, non dicit, *ea, quæ sunt spiritus, non percipientes*, ne ad scientiæ perceptionem referrentur: sed dictum est: *spiritum non habentes*. Et *infra*. Hoc utique nullo modo diceret ab ecclesia segregatis, qui dicti sunt spiritum non habentes; sed nec ille dicendus est esse in ecclesia, & ad istam societatem spiritus pertinere, qui ovibus Christi ficto corde miscetur: *sanctus enim Spiritus disciplinæ fugiet fictum*; neque enim solum ad ecclesiam non pertinent qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter mixti per pessimam vitam separantur. *Item ex X. synoda* [imo ex v. synodo oecumenica, collatione v. A. D. 553. CPoli, Concil. tomo v. pag. 488. E.]

XXIV. Q. IV. C. VIII. — I. Cor. II. 16. — Judæ 19. — Augustin. ibid. §. 32. — Sap. I. 5. — Huc spectat Augustini sententia in lib. II. C. XVII. de baptismo contra Donatistas.

V. A

V. *A Deo separamus quos impios demonstramus.*

...nI. Pars uI. ...iI. Rub. vI.

...Q. iI. C. iX.

CErtum est, quod qui impius demonstratus est, omni modo separatus est a Deo, sicut etiam ille, qui anathematizatus, tanquam impius, separatus est. Nihil enim aliud significat *anathema*, nisi a Deo separationem.

RUBRICA. VI

De remissione peccatorum mortalium.

I. *Per verbum Dei fit remissio peccatorum.*

Ambrosius [lib. iI. de Cain & Abel c. iv. A. D. 375. *Mediolani*.]

...tii. Q. v. C. ...iiI.

REmittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpres, & quidam executor est. Remittuntur etiam per officium sacerdotis, sacrumque ministerium. Puniuntur quoque per homines, sicut per judices, qui potestate ad tempus utuntur. Et *infra*. Puniuntur peccata etiam per populos, sicut legimus, quia sæpe ab alienigenis Dei jussu excitatis, propter divinæ majestatis offensam subactus est populus judæorum.

Ambrosius [ibid.]

II. *De eodem.*

De Pænitent. Dist. 1. C. iI.

Ambros. de pœnit. lib. 1. C. iI. De dignit. sacerd. & de sa...am.

VErbum Dei dimittit peccata: sacerdos est judex. Sacerdos quidem suum officium exhibet, & nullius potestatis jura exercet. *Et paullo post*. Dominus par jus & solvendi esse voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet. *Et infra*. Certum est, quod ecclesiæ utrumque licet; hæresi utrumque non licet. Jus enim hoc solis permissum est sacerdotibus. Recte igitur ecclesia vendicat, quæ veros sacerdotes habet. Hæresis vendicare non potest, quæ sacerdotes Dei non habet.

III. *Non meritis hominum, sed virtute Spiritus sancti peccata remittuntur.*

UT evidenter ostenderet Dominus, a Spiritu sancto. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* I. *Rubrica* IV. c. iiI. *pag.* 213.

Item Leo episcopus Theodoro Forojuliensi episcopo [papa I. epist. LXXXI X. c. iI. al. epist. XCI. A. D. 452. Roma in *Galliam*.]

IV. *Peccata remittuntur ministerialiter per ecclesiæ ministros in collatione sacramentorum.*

De Pænitent. Dist. 1. C. XLIX.

MUltiplex misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ; ut, qui regenerationis donum violassent; proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent; sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Jesus Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. *Et post pauca*. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocumque intercepus obstaculo a munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne, non poterit.

Ad hæc faciunt capitula libri I. *Partis* IV. *Tituli* VII. *Rubricæ* VI. *pag.* 318.

V. *Peccata non remittuntur iis, qui non sunt in unitate ecclesiæ.*

ECclesiæ caritas, quæ per Spiritum sanctum diffunditur. *Supra lib.* iiI. *Parte* iI. *Tit.* iiI. *Rubr.* VII. c. iiI. *pag.* 573.

Beda in Matthæum [homil. in festo Apostolorum Petri & Pauli ad c. xvI. Matth. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VI. *Nec*

VI. *Nec peccatis solvi, nec cæleste regnum ingredi potest ab unitate divisus ecclesiæ.*

Quicumque ab unitate fidei, vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregant, tales nec a vinculis peccatorum absolvi, nec januam possunt regni cælestis ingredi.

Lib. III. Part. III. Tit. II. Rub. VII. XXIV. Q. I. C. XXVII.

RUBRICA VII.

De reditu peccatorum.

I. *Peccata semel dimissa, nunquam redeunt in se, nec quoad maculam, nec quoad reatum.*

Gregorius in Moralibus lib. XXXV. [imo sententia ex lib. XV. c. XXII. circa A. D. 590. Romæ.]

Quid est, quod dicitur: *qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus?* Peccatum originale a patribus trahimus, & nisi per gratiam baptismi solvamur, etiam parentum culpam portamus, quia unum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filiis, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. *Et rursum.* Non reddidit iniquitatem filiis, quia, cum ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus. *Item in responsis Prosperi* [ad II. objectionem Gallorum, A. D. 416. in *Gallia*.]

De Pœnitent. Dist. IV. C. XIII. Glossa ordin. ad. C. XXXIV. Exodi v. 7.

II. *De eodem.*

Qui recedit a Christo, & alienus a gratia finit hanc vitam, quid, nisi in perditionem, cadit? Sed non id, quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur qui tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur. [Gratianus.]

Ibid. C. XIV.

III. *Peccata semel dimissa, per sequens peccatum redeunt in suo effectu, in quantum ex peccatis dimissis actus sequentis peccati quandam ingratitudinis deformitatem infert.*

Quod autem peccata semel dimissa redeant, multorum auctoritatibus probatur; quarum prima est illa prophetæ: *in memoriam redeat iniquitas patrum ejus.* Secunda illa Evangelii: *serve nequam, omne debitum dimisi tibi &c.* Deinde *Augustinus in libro Psalmorum ait* [in c. I. Psal. CVIII. 14.]

De Pœnitent. Dist. IV. ante C. I. §. I. Matth. XVIII. 32.

IV. *De eodem.*

Si Judas teneret illud, ad quod vocatus est, nullo modo ad eum vel sua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, sed iniquitatem vetusti generis potius elegit, rediit iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, ut in eo etiam ipsa puniretur, & peccatum matris ejus non deleretur. *Item Rabanus* [Sent. lib. IV. dist. XXII.]

Ibidem C. I. In Psalm. CVIII. v. 14.

V. *De eodem.*

Considerandum est, quod dicit: *universum debitum*, quia non solum peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verum etiam peccata originalia, quæ in baptismo ei dimissa sunt. [Gregorius Papa I. lib. IV. Dialogor. c. LX. A. D. 593. Romæ.]

Ibid. C. II.

VI. *De eodem.*

Constat ex dictis Evangelii, quod si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus [Augustinus homil. XV. de verbis Domini, nunc serm. LXXXIII. summatim, circa A. D. 415. in *Africa*.]

Ibid. C. II. §. 2.

VII. *De eodem.*

Dixit Dominus: *dimitte, & dimittuntur tibi.* Si ego prius dimisi, dimitte vel postea; nam si non dimiseris, revocabo te, & quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi. [Beda super Lucam lib. IV. c. XLVIII. circa A. D. 720. in *Anglia*.]

Ibid. C. III. Luc. VI. 37.

VIII. *De*

Lib.III.Pars III. Tit.III.Rubr.I. II. & III.

VIII. *De eodem.*

De Poenitent. Dist. IV. C. V. Luc. XI. 24. REvertar in domum meam, unde exivi. Timendus est iste versiculus, non exponendus; ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. *Item.*

IX. *De eodem.*

QUæcumque enim post baptisma sive pravitas hæretica, sive mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum. [Augustinus in quæstionibus Deuteronomii, quæst. XLII. circa A. D. 410. in Africa.]

X. *De eodem.*

Ibid. C. VII. PEccatum, quod ex Adam contrahitur, temporaliter redditur, quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritaliter regenerati, in eaque permanserit usque in finem. [Gratianus.]

XI. *Intelligentia, sub qua jam inductæ auctoritates intelligendæ sunt.*

Ibid. post C. XIV. AUctoritates vero sibi contrarias, assertores hujus sententiæ ita determinant; peccata dimissa redire dicuntur, quia quisquis post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit, tanto gravius punietur, quanto magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis acceptæ ingratus extitit.

TITULUS. III

De peccato originali.

RUBRICA. I

Quid sit peccatum originale.

I. *Peccatum originale naturaliter est languor, sive carnis concupiscentia.*

CArnis infirmitas dupliciter. *Supra Tit. I. Rub. V. c. IV. pag. 603.*

RUBRICA. II

De universali extensione peccati originalis in omnes, qui ex concubitu maris & feminæ propagati sunt.

I. *Qui ex viro & muliere concipitur, cum originali peccato nascitur, nec sine baptismo salvatur.*

FIrmissime tene, & nullatenus dubites. *Supra lib. I. Parte IV. Tit. II. Rub. I. c. III. pag. 223.*

RUBRICA: III

De curatione seu remissione peccati originalis.

I. *Sicut nunc in baptismate, ita olim in circumcisione remittebantur peccata.*

QUod apud nos valet. *Supra lib. I. Par. IV. Tit. II. Rub. XX. c. I. pag. 248.*

II. *Originale peccatum nunc in baptismate, olim in circumcisione remittebatur.*

EX quo instituta circumcisio in populo Dei. *Supra libro I. Parte IV. Tit. II. Rubr. XX. c. II. pag. 248.*

III. *In*

III. *In baptismate concupiscentia extinguitur, non ut non sit, sed ut non obsit.*

PEr baptismum Christi id agitur, ut caro. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* X. c. I. *pag.* 234.

IV. *Vetus infirmitas in baptizato non penitus absumitur.*

NOn ex quo quisque baptizatur. *Supra ibidem Rubr.* X. c. IX. *pag.* 236.

TITULUS. IV
De peccato veniali.
RUBRICA. I
Quæ sint peccata venialia.

I. *Quæ dicuntur peccata venialia.*

[Gratianus.]

QUæ autem sunt minuta peccata, licet omnibus nota sint, tamen quia longum est, *Dist.* C.III
ut omnia replicentur, opus est, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis
in cibo, aut potu plus accipit, quam necesse sit, ad minuta peccata noverit per-
tinere. Quoties plus loquitur, quam oportet, aut plus tacet, quam expedit: quoties
paupere s importune petentes exasperat: quoties cum sit sanus corpore, aliis jejunanti-
bus, pr andere voluerit, aut somno deditus, tardius ad ecclesiam surgit: quoties,
excepto desiderio filiorum, uxorem suam cognoverit: quoties in carcere clausos, aut
in vinculis positos tardius requisierit: quoties infirmos tardius visitaverit; si discordes
ad conc ordiam revocare neglexerit; si plus aut proximum aut uxorem, aut filios, aut
servum exasperaverit, quam oportet; si amplius fuerit blanditus, quam expedit; si
cuicumque majori personæ aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit; si, pau-
peribus esurientibus, nimium deliciosa, vel sumtuosa convivia sibi præparaverit. Si se
in eccle sia, aut extra ecclesiam fabulis otiosis, de quibus in die judicii ratio reddenda
est, oc cupaverit; si dum incaute juramus, & cum hoc per aliquam necessitatem imple-
re non poterimus, utique perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledici-
mus, cum scriptum sit: *neque maledici regnum Dei possidebunt.*

II. *Quæ sunt venialia peccata, quæ post hanc vitam purgantur.*

QUalis hinc quisque egreditur, talis. *Supra lib.* I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. V. *pag.* 386.

[Gratianus.]

III. *Actus idem numero, qui venialis est, mortalis effici non potest, bene tamen idem actus specie.*

NUllum peccatum adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.

RUBRICA. II
De diversis gradibus peccatorum venialium.

I. *Non sunt contemnenda venialia, quia illorum assuetudo præstat occasionem cadendi in mortale.*

ESt enim pœnitentia humilium. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* X. c. II. *pag.* 325.

Lib.II.Pars I. Tit.V. Rubrica unica.

RUBRICA. III

De non contemnendis peccatis venialibus.

I. *Delentur venialia peccata per tunsionem, eleemosynas, jejunia, & orationes.*

EST enim pœnitentia humilium. *Supra ibidem Rubr.* X. c. III. *pag.* 325.

RUBRICA. IV

De remissione peccatorum venialium.

I. *Delentur per orationem Dominicam.*

DE cotidianis, brevibus, levibusque peccatis. *Supra ibidem Rubr.*X.c.I. *pag.* 325. *Alexander papa* V. *a Petro* [epist. I. Isidoriana, c. v. Concil. tomo I. pag. 546.]

II. *Delentur peccata venialia per aspersionem aquæ benedictæ.*

De Consecrat. Dist.III.C.XX.

AQuam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur: quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populos sanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque mundat. Et si sale asperso per Helisæum prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis divinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat atque mundat & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit, & phantasmatum versutiis homines defendit? *Ambrosius* [lib. IV. de sacram. c. ult. §. 28. A. D. 484. *Mediolani*.]

III. *Delentur peccata venialia per dignam Eucharistiæ susceptionem.*

De Consecrat. Dist.II.C.XIV.

SI quotiescumque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper habere debeo medicinam. *Ambrosius de officiis* [imo de mysteriis c. IX. §. 54. c. A. D. 384. *ibidem*.]

IV. *De eodem.*

ANte benedictionem verborum cælestium alia species nominatur; post benedictionem corpus significatur. *Item ibidem*. In illo sacramento Christus est [illegible] *Item*. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

TITULUS. V

De peccato in Spiritum Sanctum.

RUBRICA. UNICA

I. *Quid sit peccatum in Spiritum sanctum.*

HÆc est blasphemia in Spiritum sanctum. *Supra Lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* V. R[illegible]*ubr.*XV. c. VI. *pag.* 304.

[Isychius lib. II. ad c. X. Levit. c. A. D. 550. in *Ægypto*.]

II. *De eodem.*

HOc autem sancti patres irremissibile peccatum & blasphemiam in Spiritu[illegible] sanctum dixerunt, in sceleribus usque ad finem vitæ perseverare, de potentia [illegible] misericordia Dei, & Redemtoris diffidere.

TI-

TITULUS. VI
De peccato inobedientiæ.

RUBRICA. I
De gravitate peccati inobedientiæ.

I. *Inobedientia peccatum hariolandi est.*

QUi vero huic faluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum in currit, Samuele teftante, & beato Gregorio adftruente. Peccatum hariolandi eft non obedire, & quafi fcelus idololatriæ, non acquiefcere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Chriftianum fe afferit, fedi Apoftolicæ obedire contemnit.

II. *Non funt habendi clerici qui epifcopali non gubernantur providentia.*

NUlla ratione clerici, aut facerdotes, *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XVI. *Rubr.* III. c. VII. *pag.* 121.

RUBRICA. II
De pœna inobedientiæ.

I. *Inobedientes paternis juffionibus, feveris debent corrigi difciplinis.*

JUftum eft, ut qui divina contemnunt. *Supra libr.* I. *Parte* II. *Tit.* XIII. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 97.

Ad iftum titulum faciunt capitula libri I. *Partis* II. *Tituli* XVI. *pag.* 117.

TITULUS. VII
De peccato gulæ & ebrietatis.

RUBRICA. I
De tempore, quo efus carnium, & ufus vini conceffus eft hominibus.

I. *Efus carnium & vini potus poft diluvium conceffus legitur, poft Chrifti adventum inhibitus.*

Hieronymus [lib. 1. contra Jovinianum, A. D. 390. in Palæftina.]

AB exordio conditionis humanæ nec carnibus vefcebamur, nec dabamus repudium nec præputia nobis eripiebantur in fignum. Hoc curfu ad diluvium ufque pervenimus. Poft diluvium autem cum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes ingeftæ funt ad vefcendum, & repudia conceffa duritiæ, & cultellus circumcifionis appofitus, quafi Dei manus plus in nobis creaverit, quam neceffe eft. Poftquam autem Chriftus venit in fine temporum, *&c.* Ω revolvit ad A. & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur, nec circumcidimur, nec comedimus carnes, dicente Apoftolo: *bonum eft vinum non bibere, & carnes non comedere.* Vinum enim cum carnibus poft diluvium dedicatum eft.

RUBRICA. II
De tempore, quo primum gula & ebrietas cœpit.

I. *In Paradifo abftinentia, poft Paradifum edendi lafcivia cœpit.*

Ambrofius in Sermone de jejunio [seu in libro de Elia & jejunio c. IV. 5. 6. 7. & V. 9. 10. c. A. D. 390. Mediolani.]

SExto die beftiæ funt creatæ, & cum beftiis orta edendi poteftas eft, & ufus efcarum. Ubi cibus cœpit, ibi finis factus eft mundi; ibi cœpit fua incrementa nefcire, ubi

Lib. III. Pars III. Tit. VII. Rubr. II. & IV. ubi cœperunt divina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum est, quod per cibos mundus haberet imminui, per quos desiit augeri. *Et infra*. Et ut sciamus, non esse novum jejunium, primam illic legem constituit de jejunio. *Item*. Eousque nemo prævaricari noverat, ut adhuc orta non esset, quæ prima est prævaricatio. Indictum jejunium; abstinentiæ lex a Domino Deo, prævaricatio legis a diabolo, culpa per cibum, latebra post cibum, cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. *Item*. Serpens gulæ persuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de Paradiso regnantem expulit; abstinentia ad Paradisum revocavit errantem, *Item*. In principio generis humani ignorabatur ebrietas. Primus Noe vineam plantavit; dedit naturam, sed ignoravit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit auctori. *Item*. Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noe. Ubi enim malum ebrietatis agnovit, jumentum suum ad remedium temperavit, non effudit ad vitium. Manebat antequam vinum inveniretur, omnibus inconcussa libertas. Nemo sciebat a consorte naturæ suæ obsequia servitutis exigere, Non esset hodie servitus, si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidem jam fraternæ prælationis invidia; manebat tamen adhuc paternæ pietatis reverentia. Læsa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non illis itaque solis nocent vina, quos tentant, sed & illis amplius, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. Legimus etiam, quod patrem Loth inebriaverint filiæ in monte, ad quem, timentes incendium Sodomitarum, confugerant, & habitabant in spelunca. Id. §. 15. *Et infra*. Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenerationis partus deterior. At non Abraham vina in suo convivio ministrabat, sed immolabat vitulum, butyrum, & lae etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cæli Dominum, mundi agnoscebat auctorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed recte illic deerat materia peccati, ubi erat remissio peccatorum. Denique annunciavit eum Johannes non manducans panem, neque bibens vinum. Qui enim Christum annunciat, ab omni vitiorum incentivo præstare se debet alienum.

RUBRICA. III

De reprehensione gulæ & ebrietatis.

I. *Alienum est a sapiente, potationibus & ebrietatibus vacare.*

Ex epistola Hieronymi [lib. II. adversus Jovinianum circa A. D. 386. in *Palæstina*.]

xv. C. II. LUxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas. Omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

RUBRICA. IV

De tempore, quo maxime reprehenduntur commes[illegible]tiones & ebrietates.

I. *Non est vacandum commessationibus & ebrietatibus.*

Augustinus scribit ad Aurelium episcopum [epist. XXII. §. 3. al. epist. LXIV. c. A. D. 391. in Africa.]

COmmessationes & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, ut in h[illegible]norem etiam beatissimorum martyrum non solum per solemnes dies (quod ipsu[illegible]n quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inspicit?) Sed etiam quotidi[illegible] celebrentur. *Et post pauca*. Non ergo aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur; magis docendo, quam jubendo, magis mo[illegible]endo, quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium. Severita[illegible] autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur, cum dolore fiat, de S[illegible]ipturis comminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus i[illegible] nostro sermone timeatur. Ita prius movebuntur spiritales, aut spiritalibus proximi, [illegible]quorum auctoritate, & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cetera m[illegible]ltitudo frangatur.

RU-

RUBRICA V.

De modis, quibus gula committitur.

I. *Quot modis nos vitium gulae tentet.*

Gregorius in expositione beati Job [seu Moral. lib. xxx. c. xvii. nunc xviii. §. 60. circa A. D. 590. Romae.]

Quinque modis nos gulae vitium tentat. Aliquando namque indigentiae tempora praevenit, aliquando vero tempus non praevenit, sed cibos lautiores quaerit. Aliquando quaelibet sumenda sint, praeparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatae refectionis excedit. Nonnunquam vero & abjectius est quod desiderat, & tamen ipso aestu immensi desiderii deterius peccat. *Augustinus in epistolam Johannis* [sententia est ex Juliano Pomerio de vita contemplativa lib. II. c. xxii. c. A. D. 495. in Gallia.] De Dist.

II. *Non cibus, sed appetitus in culpa est.* Dist. xi

Deliciae quaelibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt, & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiae. David enim aquam male concupitam effudit, & Elias carnes comedit. II. Reg. III. Reg.

RUBRICA VI.

De multiplici effectu gulae & ebrietatis.

I. *Gula incitat ad luxuriam.*

[Hieronymus ad Oceanum epist. lxxxiii. circa A. D. 390. e Palaestina in Italiam.]

Venter mero aestuans cito despumat in libidines. Ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. *Item infra.*

II. De eodem.

Violentum sacerdotem & Apostolus damnat & vetus lex prohibet. Sacerdotes, qui ministrant in templo Dei, prohibentur vinum & siceram bibere, ne in crapula, & ebrietate aggraventur corda eorum. Sicera Ebraeo sermone omnis potio nuncupatur, quae inebriare potest. *Item.* Quid quid inebriat, statum mentis evertit: fuge similiter & vinum. *Nolite*, ait Apostolus, *inebriari vino, in quo est luxuria.* Et quia altario deserviunt, vinum & siceram non bibant. Sponsa Christi vinum fugiat ut venenum; vinum & ebrietas incendium est. *Item supra.* Dist. Levit. In ep. Eph.

III. De eodem.

Luxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

IV. *Gula est omnium vitiorum causa.*

Ante omnia clericis vetetur ebrietas. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rub.* I. c. XII *pag.* 486.

Ambrosius de Patriarchis [lib. I. de Abraham c. vi. §. 57. circa A. D. 387. Mediolani.]

V. *Veniam habent quae ignorantes ebrii committunt.*

Sane discimus, vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam quae sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *Et infra.* Nesciunt quid loquantur qui nimio vino indulgent, jacent sepulti; ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapientes judices venia quidem facta donantur, sed levitatis damnantur auctores.

VI. *Gula generat morbos, & molestias ingerit.* Supra *lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XI. *Rub.* X. c. II. *pag.* 159.

Hieronymus in Jovinianum libro II.

Nihil enim sic jucundum est.

VII. *Le-*

Lib.III. Pars III. Tit.VIII. Rub.I. & III.

VII. *Lædunt ciborum deliciæ, si superabundaverint.*

De Consecrat. Dist.v. C.XXIX.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos & perditos labore doleamus.

TITULUS. VIII
De peccato luxuriæ.

RUBRICA. I
Quid nomine luxuriæ accipiendum est.

I. *Omnis inordinata pollutio communi nomine luxuria vocatur.*

Hieronymus [imo c. v. epist. ad v. *manifesta autem*, A. D. 386. in *Palæstina*.]

XXII. Q. IV. C. XII.

I. Cor. VI. 16.

IN eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis. *Erunt* quippe *duo in carne una*. Qui non est fidelis, nec credit in Christo, sua membra facit membra meretricis. Qui credit & fornicatur, Christi membra facit membra meretricis. E contrario infidelis in fornicatione sua, utrum violet, an ædificet templum idolo, nescio. Per vitia quippe luxuriæ vel maxime dæmones coluntur. Hoc unum scio, quod qui post fidem Christi fornicatur, violat templum Dei. Secundum opus carnis, immunditia nuncupatur, & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea quæ etiam nominare turpissimum est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa est, dicens: *verecundos vel reverentes facite filios Israel ab omni immunditia*. Sic in hoc loco ceteras extraordinarias voluptates ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecunde, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantum liberis serviatur, immunditiam, & luxuriam nominavit.

Levit. XV. secundum LXX.

RUBRICA. II
De ortu luxuriæ.

I. *Luxuria ortum trahit materialiter a gula sive ebrietate.*

H*Uc faciunt capitula præcedentis Tituli* VII. *Rubricarum* III. *&* VI. *pag.* 61 4. 615.

Isidorus [lib. II. de summo bono c. XXXIX. circa A. D. 625. in *Hispania*.]

II. *Non solum in commissione actus carnalis luxuriæ, sed etiam in solo consensu animi in delectatione luxuriæ peccatum consistit.*

NOn solum de commissa fornicatione peccatum regnat in homine, sed si adhuc delectetur, atque animum teneat, procul dubio regnat. Fornicatio carnis, ac adulterium est. Fornicatio animæ idolorum est servitus. Est autem & spiritalis fornicatio, de qua Dominus ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo*. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quamvis quisque diversa turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo a Deo separatur.

RUBRICA. III
De effectu luxuriæ.

I. *Luxuria templum Dei violat.*

[idem ibid. continenter.]

INter cetera VII. vitia vitium fornicationis magnum scelus est, quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis.

cis. Sunt autem quædam, quæ sicut animalia, absque ulla discretione indesinenter libidini serviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cum conceperint, ultra non indulgent maribus copiam sui.

II. *De eodem.*

INeo fornicator. *Supra hac eadem Parte & Titulo, Rubrica* I. c. I. *pag.* 616.
[Gregorius papa I. in Moralibus lib. XII. nunc XVIII. §. 23. c. XII. A. D. 590. *Romæ.*]

III. *Luxuria sapientes infatuat, immoderatus enim usus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.*

SAlomon quippe immoderato usu atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum idolis fabricaret; & qui prius templum Deo construxerat, assiduitate libidinis, etiam perfidiæ subtractus, idolis construere templa non timuit
[idem in Pastorali P. I. c. XI. *ibid.*]

IV. *Scabiem habet cui luxuria dominatur.*

JUgem vero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria designatur; quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit; & foris jam corpus sauciat; quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat: *tentatio non apprehendat vos, nisi humana*, acsi aperte diceret: humanum quidem est in corde tentationem perpeti; dæmoniacum vero est tentationis certamine in operatione superari.

RUBRICA IV

De fornicatione, prima specie luxuriæ.

I. *Quid sit fornicatio.*

[Gratianus.]

FOrnicatio autem licet videatur esse genus cujuslibet illiciti coitus, qui fit extra uxorem legitimam, tamen specialiter intelligitur in usu viduarum vel meretricum, vel concubinarum. *Augustinus in quæstionibus Deuteronomii* [quæst. XXXVII. ad c. XXIII. c. A. D. 410. in *Africa.*]

II. *Illicitus coitus & omnis non legitimus usus illorum membrorum, nomine mœchiæ intelligitur.*

MEretrices esse, & ad meretrices accedere prohibuit Dominus, quarum publice venalis est turpitudo. In decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc prohibuisse aperte; quoniam mœchia nonnisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum.*
[quæst. LXXI. §. 4. *ibid.*]

III. *De eodem.*

OMnis *mœchia*, etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Non mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed si omnis fornicatio etiam *mœchia* dici non potest, ubi sit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt qui uxores non habent, cum feminis, quæ viros non habent, utrum inveniri possit, ignoro. Sed si *furti* nomine bene intelligitur omnis usurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit, sed utique a parte totum intelligi voluit quidquid illicite rerum proximi aufertur) profecto nomine *mœchiæ* omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus, debet intelligi.

[margin] ...III. Pars II. Tit. VIII. Rub. V. VI. & VII.

RUBRICA. V
De stupro, secunda specie luxuriæ.
I. *Quid sit stuprum.*

[Gratianus.]

[margin] ...XXVI. Q. I. C. I.

STuprum autem proprie virginum est illicita defloratio, quando videlicet non præcedenti conjugali pactione, utriusque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animum statim post cognitionem non revocante.

RUBRICA. VI
De adulterio, tertia specie luxuriæ.
I. *Quid sit adulterium.*

[Gratianus ibid.]

[margin] Ibid. §. 3.

ADulterium vero est alieni thori violatio; unde *adulterium* dicitur, quasi ad alterius thorum accessio.

RUBRICA. VII
De incestu.
I. *Quid sit incestus.*

[Gratianus ibid.]

[margin] Ibid. §. 4.

INcestus est consanguineorum vel affinium abusus; unde incestuosi dicuntur qui consanguineis vel affinibus abutuntur. *Ex concilio Agathensi* [c. LXI. A. D. 506. in Gallia. Concil. tomo IV. pag. 1391.]

II. *Qui incestuosi dicuntur, & quæ pœna eorum sit.*

DE incestis conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint; incestuosos vero nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. Nos enim censemus esse, si quis relictam fratris (quæ pene prius soror extiterat) carnali conjunctione polluerit. Si quis frater germanam uxorem acceperit; si quis novercam duxerit; si quis consobrinæ suæ se soci[illegible]verit; si quis relictæ vel filiæ avunculi misceatur, aut patrui filiæ aut privignæ suæ, [illegible]ut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubi[illegible]tu polluerit, aut uxorem duxerit. Quos omnes & olim & nunc sub hac constitutio[illegible]e incestos esse non dubitamus, & inter catechumenos usque ad legitimam satisfaction[illegible]m manere & orare præcipimus. Quod ita præsenti tempore prohibemus, ut ea, q[illegible]æ sunt hactenus constituta, non dissolvamus. Sane quibus conjunctio illicita interdic[illegible]ur, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem. *Ex concilio Ilerdensi.* [c. IV. A. D. 52[illegible] in Hispania, Concil. tomo IV. pag. 1611. 1612.]

III. *Incestuosi eo usque ad satisfactionem excommunicentur.*

DE his qui incesti pollutione se maculant, placuit quousque in ipso detestand[illegible] & illicito carnis contubernio perseverant, usque ad missam tantum catechu[illegible]enorum in ecclesia admittantur. Cum quibus nec cibum sumere ulli Christianorum, si[illegible]t Apostolus jussit, licebit. *In Aurelianensi concilio.* [imo ex Capitularibus lib. VII. c. CCCCXXXII [illegible] in Germania.]

IV. *Non ducat uxorem qui usque ad mortem alterius in incestu perseveraverit.*

INcestuosi dum in ipso detestando atque nefando scelere manent non inte[illegible] fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos habeantur; id est cum [illegible] Christianis

nis non sumant cibum, non potum, sed soli faciant hoc, non osculentur, nec salutentur ab eis; & si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & a tam nefando scelere segregari, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo; vel etiam inter eos, de quibus per se veritas ait: *si te non audierit, sit tibi, sicut ethnicus, & publicanus*; et si alter eorum morte præventus fuerit, alter, quamdiu vivit, graviter pœniteat, & sine spe conjugii maneat.

RUBRICA VIII
De raptu.

I. *Quid sit raptus.*

[Gratianus.]

RAptus admittitur, cum puella violenter a domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur: sive puellæ solummodo, sive parentibus tantum, sive utrisque vis illata constiterit, hic morte mulctatur. Sed si ad ecclesiam cum rapta confugerit, privilegio ecclesiæ mortis impunitatem promereretur.

II. *De pœnis raptorum.*

DE raptoribus autem id constituendum. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rub.* IV. c. IX. *pag.* 169.
In concilio Calchedonensi cap. XXVII. *Ex interpretatione Dionysii*, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo IV. pag. 778.]

III. *Raptores puellarum, & consentientes excommunicentur.*

EOs, qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, aut cooperantes, aut conniventes raptoribus; decrevit sancta Synodus, ut si quidem clerici sunt, decidant proprio gradu; si vero laici, anathematizentur. — *Item Symmachus* [papa in epist. ad Cæsarium c. IV. A. D. 502. Roma in Galliam, Concil. tomo IV. pag. 1295.]

IV. *Ob immanitatem sceleris abiiciant ur raptores viduarum & virginum.*

RAptores igitur viduarum, vel virginum, ob immanitatem tanti facinoris detestamur, illos vehementius persequendo, qui sacras virgines vel volentes, vel invitas matrimonio sociare tentaverint, quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate a communione suspendi præcipimus. *Item Imp. Justinianus Cod. lib.* I. *tit. de episcopis & clericis* [imo Jovianus Imp. lib. I. tit. III. l. V. A. D. 364. *Antiochiæ*.]

V. *De eodem.*

SI quis, non dicam rapere, sed attentare tantummodo, matrimonii jungendi causa, sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur. *Ex concilio Cabilonensi* [imo ex Capitul. lib. I. c. XCVIII. & CIV. A. D. 816. *Aquisgrani*.]

VI. *De eodem.*

DE puellis raptis, necdum desponsatis, in Calchedonensi concilio statutum est, eos, qui rapiunt puellas, sub nomine simul habitandi, cooperantes, & conniventes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut si quidem clerici sunt, decidant proprio gradu, si vero laici anathematizentur: quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi sint, quando participes consilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, & juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptam sibi jure vindicare nullatenus possint. *Gregorius* [papa II. in Synodo Romana, c. XI. paullo aliter A. D. 721. Concil. tomo VI. pag. 1457.]

VII. *Excommunicetur raptor viduæ vel virginis cum sibi faventibus.*

SI quis virginem, vel viduam, nisi desponsaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem; cum sibi faventibus anathema sit. *Ex concilio Parisiensi* [III. c. VI. A. D. 557. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 819. A.]

VIII. *Ana-*

Lib.III.Pars III. Tit.IX. Rubr.I.

VIII. *Anathematizetur qui viduam alterius extra parentum voluntatem rapit, aut beneficio regis postulat.*

XXXVI. Q. II. C. VI. NUllus neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat, aut regis beneficio æstimet postulandam: quod si fecerit, ab ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio feriatur.

RUBRICA. IX
De peccato contra naturam.

I. *Quod peccatum contra naturam omnes transscendit gradus luxuriæ.*

Augustinus de adulterino conjugio [verba hinc & inde collecta ex August. de bono conjugali c. VIII. IX. & XI. c. A. D. 419. in Africa.]

XXXII. Q. VII. C. XI. ADulterii malum vincit fornicationem; vincitur autem ab incestu. Pejus est enim cum matre, quam cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum est pessimum quod contra naturam fit, ut, si vir membro mulieris, non ad hoc concesso, voluerit uti. Usus enim naturalis si ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale est, in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cum modus exceditur, longe sit tolerabilius, quam in eis, quæ concessa non sunt vel unus, vel rarus excessus. *Item Ambrosius de Patriarchis* [nimirum lib. I. de Abraham c. VI. §. 52. c. A. D. 387. Mediolani.]

II. *Minus est secundum naturam coire, quam contra naturam delinquere.*

Ibid. C. XII. Gen. XIX. 8. OFferebat sanctus Loth filiarum pudorem, Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundum naturam coire, quam adversus naturam delinquere. Præferebat domus suæ verecundiæ hospitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem. *Augustinus confessionum lib.* III. [c. VIII. §. 15. c. A. D. 400. in Africa.]

III. *Graviora sunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Ibid. C. XIII. FLagitia, quæ sunt contra naturam, ubique & semper detestanda, atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt: quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cujus ipse auctor est, libidinis perversitate polluitur. *Item contra Jovinianum lib.* I. [summa forte sententia ex lib. II. de nuptiis & concupiscentia c. XIX. & XX. c. A. D. 419. ibid.]

IV. *Turpior & flagitiosior est usus contra naturam, quam fornicationis, vel adulterii.*

USus naturalis & licitus est in conjugio, sicut illicitus in adulterio, Contra naturam vero semper illicitus & procul dubio flagitiosior atque turpior; quem sanctus Apostolus & in feminis, & in masculis arguebat; damnabiliores volens intelligi, quam si in usu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

TITULUS. IX
De peccato avaritiæ:
RUBRICA. I
De damnatione avaritiæ.

I. *Temporalibus lucris deserviens, Deo militare nequaquam probatur.*

Gregorius in XIX. libro Moralium Parte IV. capitulo XXXV. de dilecti[one] sæculi [lib. XIX. c. XXV. nunc XXVII. §. 49. A. D. 590. Romæ.]

XI. OMnes hujus sæculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus sunt debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe per-

perpetua ne parum quidem in labore subsistunt; pro terrenis lucris quaslibet injuri-
tolerant; & pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant. Ter-
reno judici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione vero coram Domino vel uniu
horæ momento lassantur. Sæpe nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divi-
tiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipi-
scendas festinant. Superna autem laboriose quærere tanto magis dissimulant, quanto ca
retribui tardius putant. Hi itaque quasi aliarum arborum more, deorsum vasti sunt, sur-
sum angusti; quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra,
ex qualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequaquam sunt in ter-
renis studiis fortes, & in cælestibus debiles. Sed longius atque distantius studiosos
sese Deo exhibent, quam sæculo fuisse meminerint. Nam cum quibusdam per prædica-
torem nostrum dicitur: *humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim
exhibuistis membra Christi servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc
exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem*. Eorum proculdubio infirmi-
tati condescenditur, ac si eis apertius diceretur: si nequaquam amplius potestis, saltem
tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne
debiliores vos habeat *sancta libertas æris*, quos in carne validos habuit usus terrenæ
voluptatis.

II. *Qui cupiditatem a se non abscidit, bonorum auctori inhærere non valet.*

Bonorum auctori inhærere aliter non valemus. *Supra lib.I.Parte* IV. *Tit*.X.*Rubr*.1I. c. III. *pag*. 341.

III. *Avarus omnium bona invadit, quorum necessitatibus subvenire valet.*

Sicut hi, qui per insaniam mente translati sunt. *Supra lib.I.Parte* IV. *Tit*.X.*Rub*.1I. c. IV. *pag*. 341.

RUBRICA. II
De gravitate peccati avaritiæ.

I. *Radix omnium malorum est avaritia.*

Augustinus homilia VIII. [nimirum lib. 1. homil. VIII. nunc serm. xxx. inter Cæsarii sermones, circa A.D. 502. in *Gallia*.]

QUia radix omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum caritas, & simul ambæ esse non possunt, nisi una penitus evulsa fuerit, alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit evellere. *Augustinus* [lib. IV. de baptismo contra Donatistas c. v. §. 7. c. A. D. 412. *ibid.*]

II. *Dubium est, an sciens avarus, an nesciens hæreticus gravius peccet.*

QUæro ergo quis peccet gravius, an qui nesciens in hæresim incurrerit, an qui sciens, ab avaritia, idest ab idololatria non recesserit? Secundum illam regulam, qua peccata scientium peccatis ignorantiæ præponuntur; avarus cum scientia vincit in scelere, sed ne forte hoc fiat, facit in hæresi, sceleris ipsius magnitudo, quod facit in avaritia scientis admissio, ut hæreticus nesciens avaro scienti coæquetur. *Item*, *Utrum* autem catholicum pessimis moribus alicui hæretico, in cujus vita præter id, quod hæreticus est, non inveniunt homines quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam.

RUBRICA. III
De effectu avaritiæ.

HUc faciunt capitula omnia præcedentium Rubricarum Tituli VIII. *pag*. 616. *usque ad pag*. 620.

Lib. III. Pars III. Tit. X. Rubr. I.

TITULUS. X

De mendacio.

RUBRICA. I

Quid ſit mendacium, ſive mentiri.

I. *Non eſt mentiri dicere falſum quod putat verum; ſed loqui aliquid contra id, quod animo ſentit, voluntate fallendi.*

Auguſtinus in Enchirido [c. XXII. forte c. A. D. 421. ibid.]

XXII. Q. II. C. IV. IS autem, qui mentitur ea contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi. Et utique verba propterea inſtituta ſunt, non per quæ a ſe invicem homines fallant, ſed per quæ quiſque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideo ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum: nec ideo tale furtum quiſquam dixerit, Ibid. C. XVIII. §. 6. non eſſe peccatum. *Et ſupra.* Nemo mentiens judicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat verum, quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ipſe, ſed fallitur. Non itaque mendacii, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt qui falſa incautus credit, ac pro veris habet; potiuſque e contrario, quantum in ipſo eſt, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falſum. Quantum enim ad animum ejus attinet, quia non quod ſentit, hoc dicit, non verum dicit, quamvis verum inveniatur eſſe quod dicit. Nec ullo modo liber eſt a mendacio qui ore, neſciens, verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. Non conſideratis itaque rebus ipſis, de quibus aliquid dicitur, ſed ſola intentione dicentis, melior eſt qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe quod dicit. *Gelaſius.*
[in vulgatis habetur *Gelaſius papa*, Caput incertum.]

II. *Non mentitur qui animum fallendi non habet; eſt enim mendacium falſa vocis ſignificatio cum intentione fallendi.*

Ibid. C. V. BEatus Paulus Apoſtolus non ideo (quod abſit) fefelliſſe dicendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius, quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divina, majoribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronunciavit, quod revera voluiſſet efficere. Quantum enim ad divini ſecreta conſilii (quæ, ut homo, omnia non potuit, licet ſpiritus Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præventus. Nec quia beatus Petrus Apoſtolus pro affectu divinæ reverentiæ ipſi Domino reſpondit: Jo. XIII. 8. *non lavabis mihi pedes in æternum*, fefelliſſe (quod abſit) aut in ſua putabitur minime conſtitiſſe ſententia; quia mox eidem divinæ voluntati ceſſerit: & quod ſe dixerat non eſſe facturum, cauſis adſtrictus humanæ ſalutis, paſſus eſt prona voluntate faciendum.
[Gratianus.]

III. *De eodem.*

Ibid. poſt idem caput V. *Ad Conſentium contra mendacium C. XII.* ILle ergo falſum jurando mentitur, qui ſcit falſum eſſe quod jurat. Eſt enim mendacium, ut Auguſtinus ait, *falſa ſignificatio vocis cum voluntate fallendi*. Sed cum fallere ſemper ſit voluntatis; falli autem vel infirmitatis, vel temeritatis, gravius autem ſit quod ex voluntate, quam quod ex temeritate, vel infirmitate procedit, aliquando contingit, falli vel nullum, vel minimum eſſe peccatum; aliquando ex ipſa rerum varia conſideratione, minus eſſe fallere, quam falli.

RU-

RUBRICA. II

In quibus mentiri ſit grave peccatum, in quibus veniale.

I. *Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum eſt peccatum.*

Auguſtinus in Enchiridio [c. XXI. forte c. A. D. 421. in *Africa*.]

IN quibus rebus nihil intereſt ad capeſſendum Dei regnum, utrum credantur, an non, & utrum vera ſive ſint, ſive putentur, an falſa; in his errare, ideſt aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum, aut ſi eſt, minimum eſſe, atque leviſſimum. *In eodem* [c. XXII. *ibid.*] XXII. Q. II. C. VI.

II. *In his, quæ ad fidem pertinent, gravius eſt falli, quam alios in aliis decipere.*

IN ipſarum conſideratione rerum, quæ dicuntur, tantum intereſt (quia ſive quis fallatur, ſive mentiatur, utcumque falli, quam mentiri minus eſt malum) quantum pertinet ad hominis voluntatem. Tamen longe tolerabilius eſt in his, quæ a religione ſejuncta ſunt, mentiri, quam his, ſine quorum fide, vel notitia Deus coli non poteſt, falli [Gratianus continuator.] *Ibid.* C. VII.

III. *De eodem.*

ITem, quod dicitur: *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, non de omni mendacio intelligendum eſt. Sunt enim quædam mendacia, in quibus etſi ſit aliqua culpa, non tamen damnabilia ſunt; immo tanquam non mendacia habenda ſunt. Sunt & alia mendacia, quæ ſunt gravioris culpæ, de quibus intelligitur: *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*. In *eodem* [ſcilicet Enchiridio Auguſtinus c. XVIII. c. A. D. 421. in *Africa*.] *Ibidem.* *Pſal.* v. 7.

IV. *Non omne mendacium æque peccatum eſt.*

MIhi autem videtur peccatum eſſe quidem omne mendacium; ſed multum intereſſe quo animo, & quibus de rebus quiſque mentiatur. Non enim ſic peccat ille qui conſulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur. Nec tantum nocet qui viatorem, mentiendo in adverſum iter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat [idem in Pſal. v. ad v. *perdes omnes* §. 7. c. A. D. 412. *ibid.*] *Ibid.* C. XII.

V. *De eodem.*

DUo ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa; ſed tamen non ſunt ſine culpa. Cum aut jocamur, aut ut proximis proximus, mentimur. Illud primum in jocando non eſt pernicioſiſſimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur joci cauſa eſſe dictum; ſecundum autem ideo minus eſt, quia retinet nonnullam benevolentiam; illud vero, quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum eſt, tanquam V. G. ſi cui gladius commendetur, & promittat, ſe redditurum, cum ille, qui commendavit, popoſcerit, ſi forte gladium ſuum repetat furens, manifeſtum eſt hunc non eſſe reddendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur. Hic ideo non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus eſt gladius, cum promittebat ſe redditurum poſcenti, non cogitabat, furentem poſſe recipere. *Et infra.* Manifeſtum eſt, non eſſe culpandum aliquando verum tacere; falſum autem dicere, non invenitur conceſſum eſſe perfectis. *Auguſtinus in quæſtionibus in Geneſim cap.* XLV. [nimirum c. XLIV. quæſt. CXLV. c. A. D. 418. *ibid.*] *Ibid.* C. XIV. §. 1. *Concil. Tolet.* VIII C. I.

VI. *Mendacia, quæ joco dicuntur, non ſunt peccata mortalia.*

QUod autem ait fratribus ſuis Joſeph: *neſciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego?* De hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem ſuum, quid ſibi velit, quæri ſolet. An quia non ſerio, ſed joco dictum eſt, ut exitus docuit, non eſt habendum mendacium? Mendacia enim a mendacibus ſerio aguntur, non joco. Cum autem quæ non ſunt, tamquam joco dicuntur, non deputantur mendacia. *Ibid.* C. XVIII.

R U-

Lib.III.Pars III. Tit.X.Rubr.III, & IV.

RURBICA. III

De diversis gradibus mendaciorum.

I. *Quot sunt genera mendacii.*

Augustinus de mendaclo [c. XIV. §. 25. c. A.D. 396. *ibid.*]

XXII. Q. II. C. VIII.

PRimum est capitale mendacium, longeque fugiendum, quod fit in doctrina religionis; ad quod mendacium nulla conditione quisquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injuste, quod & tale est, ut & nulli prosit, & obsit alicui. Tertium, quod ita prosit alteri, ut obsit alteri, quamvis non ad immunditiam obsit corporalem. Quartum, quod fit sola mentiendi, fallendique libidine: quod mirum mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suaviloquio. His omnibus penitus evitatis atque rejectis, sequitur Sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui, veluti si quispiam pecuniam alicujus injuste tollendam, sciens ubi sit, nescire se mentiatur quocunque interrogante. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui, velut si nolit hominem, ad mortem quæsitum prodere, mentiatur. *Et infra*. Octavum genus est mendacii, quod & nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. *Et infra*. Non est ergo mentiendum in doctrina pietatis. Magnum enim scelus est primum genus detestabilis mendacii; non est mentiendum ergo secundo genere, quia nulli facienda est injuria: non est mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria est consulendum; non est mentiendum quarto genere propter mendacii libidinem, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere, quia nec ipsa veritas sine placendi, hominibus enuncianda est; quanto minus mendacium, quod per se ipsum, quia mendacium est, utique turpe est. Non est mentiendum sexto genere; neque enim recte etiam testimonii veritas pro cujusque temporali commodo ac salute corrumpitur. Ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est, opitulante mendacio. *Et infra*. Neque septimo genere mentiendum est; non enim cujusque commoditas, aut salus temporalis perficiendæ fidei præferenda est: neque si quisquam in recte factis nostris tam male moveri sentiat, ut fiat etiam animo deterior, longeque a pietate remotior. *Et infra*. Nec octavo genere mentiendum est, quia & in bonis castitas animi pudicitiæ corporis præfertur, & in malis id, quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, nobis damnabilius est. In his autem octo generibus tanto quisque minus peccat cum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quisquis autem esse aliquid genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

Ibid.C.XXI.

RUBRICA. IV

De prohibitione mendacii.

I. *Cavendum est omne mendacium.*

NOn est ergo mentiendum in doctrina. *Supra Rubrica proxime præcedenti §. 2. hac eadem pag. 624.*

Augustinus de verbis Apostoli [serm. XXXI.]

II. *Non licet alicui causa humilitatis mentiri.*

Ibid.C.IX.

CUm humilitatis causa mentiris, si non eras peccator, antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut esse etiam cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod est, dicas. Nam quomodo est humilitas ubi regnat falsitas? *Augustinus in Johannem* [tract. XLIII. c. A. D. 412. *ibid.*]

III. *Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.*

Ibid.C.XI.

NOn ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

Item in Conflictu vitiorum atque virtutum c. XIX. [imo Evagrius c.A.D. 380. in *Syria*.]

IV. *Non*

IV. *Non est aliquo modo quilibet decipiendus.*

NEc artificioso mendacio, nec simplici verbo oportet decipere quemquam; quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam. *Idem in* V. *psalmum* [ad v. *perdes omnes qui loquuntur*, c. A. D. 410. in *Africa*.] XXII. Q. II. C. XIII.

V. *Pro temporali vita alicujus perfectus mentiri non debet.*

NE quis arbitretur, perfectum & spiritalem hominem pro ista temporali vita, in cujus morte non occiditur sive sua, sive alterius anima, debere mentiri; quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare; siquidem aliud est falsum dicere, aliud est verum tacere; ut si quis forte vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur, neque occidat animam suam pro corpore alterius. *Idem de mendacio* [imo contra mendacium c. XVII. §. 34. c. A. D. 396. *ibid*.] Ibid. C. XIV.

VI. *Nostro peccato alterius saluti non debemus consulere.*

FAciat homo etiam pro temporali hominum salute quod potest. Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali saluti consulere, nisi peccando, non possit; jam se existimet non habere quid faciat; quando id reliquum esse prospexerit, quod non recte faciat. *Isidorus in Synonymis* [c. x. & de summo bono lib. II, c. XXX. c. A. D. 619. in *Hispania*.] Ibidem C. XV.

VII. *De eodem.*

OMne genus mendacii summopere fuge; nec casu, nec studio loquaris falsum; nec ut præstes, mentiri studeas; nec qualibet fallacia vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus. *Gregorius* [lib. XVIII. Moral. c. III. §. 7. A. D. 590. *Romæ*.] Ibidem C. XVI.

VIII. *Veterum exemplo mentiri non licet.*

SI quis per vetus Testamentum vult suum tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit; dicat necesse est, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animadversione veritas insequitur, quæ nobis jam, significationis suæ umbra postposita, in vera carne declaratur. *Idem* [eod. lib. c. II. nunc III. §. 5. & 6. *ibid*.] Ibidem C. XIX.

IX. *Obstetrices de pietate remuneratæ, de mendacio sunt punitæ.*

SI quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facillime abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur! Nonnulli vero de obstetricum fallacia conantur asserere, hoc mendacii genus non esse peccatum, maxime quod illis mentientibus scriptum est: *quia ædificavit illis Dominus domos*. In qua magis recompensatione cognoscitur quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmissa culpa mendacii, in terrenam est recompensationem declinata. *Hieronymus* [in epist. ad Galatas c. II. A. D. 386. in *Palæstina*.] Ibidem C. XX. Exod. I. 21.

X. *Simulatio utilis est, & in tempore assumenda.*

UTilem simulationem, & in tempore assumendam, Hieu regis Israel nos doceat exemplum: qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dixit: *congregate mihi omnes sacerdotes Baal. Si enim rex Achab servivit Baal in paucis, ego serviam ei in multis*. Et David, quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Nec mirum, quamvis justos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam, & aliorum salutem; cum & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumserit, ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret justitiam Dei. Ibidem C. XXI. IV. Reg. X. 19. I. Reg. XXI. 2.

Lib. III. Pars III. Tit. X. Rubr. V. & VI.

RUBRICA. V

De duplici modo mendacii, ſcilicet verbis, & ſimulatis operibus.

I. *Filii ſunt diaboli qui mendacium amant.*

Ambroſius in ſermone habito in Dominica de Abraham [cujus initium: *ſcitote fratres* c. A. D. 386. *Mediolani*.]

XXII. Q. V. C. XX.

CAvete, fratres, mendacium, quia omnes, qui amant mendacium, filii ſunt diaboli. *Et infra*. Non ſolum in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium eſt. Mendacium nanque eſt Chriſtianum ſe dicere, & opera Chriſti non facere. Mendacium eſt epiſcopum, ſacerdotem vel clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari.

RUBRICA. VI

Expoſitio veterum patrum de mendacio.

I. *Opponitur ex geſtis per Abraham, quod non omne mendacium ſit reprehenſibile, ſive cavendum.*

Gratianus.

XXII. Q. II. poſt C. XXI. — *Geneſ. XII. 12.*

SEd quæritur, quare dicat Auguſtinus, non eſſe mentiendum pro temporali vita alicujus, cum Abraham deſcendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut ſororem ejus ſe eſſe mentiretur, dicens: *novi, quod pulchra ſis mulier, & quod cum viderint te Ægyptii, dicturi ſunt: uxor illius eſt; & interficient me, & reſervabunt te. Dic ergo (obſecro te) quod ſoror mea ſis, ut bene ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui*. Sed Abraham non mendacium dicit, ſed verum taceri voluit. *Auguſtinus ait in quæſtionibus Geneſis* [quæſt. XXVI. c. A. D. 428. in *Africa*.]

II. *Quomodo Abraham excuſatur de mendacio, qui Saram ſororem ſuam eſſe dixit.*

Ibidem C. XXII. — *Auguſt. lib. XXII. contra Fauſtum C. XXXIII. & XXXVI.*

QUæritur, cur patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram *ſororem* ſuam, & non potius Deo commiſerit, qui, ſi vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem ſervare poſſet? Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. *Soror* enim dicitur, quia filia fratris erat; & in hoc oſtenditur, quod nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperavit; nec eum fides aut ſpes fefellit. Si autem interrogatus, illam indicaret uxorem, duas res tuendas committeret, & vitam ſuam, & uxoris pudicitiam. *Gratianus*.

III. *Obiicitur idem ex geſtis per Jacob.*

Ibidem — *Matth. XI. 14.* — *Jo. VIII. 44.*

ITem opponitur, quod Jacob mentiendo & ſibi profuit, & alii nocuit, nec tamen reprehenditur, ſed commendatur. Sed Jacob dicendo, ſe eſſe Eſau *primogenitum*, non eſt mentitus. Non enim dixit, ſe eſſe *primogenitum* naſcendo, ſed jus primogenituræ, illo vendente, rite adeundo. Sic & Chriſtus, Johannem dixit eſſe Eliam; non perſona, ſed imitatione virtutum. Erat ergo Jacob Eſau non naſcendo, ut diximus, ſed emtione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum tranſeundo. Sicut & ipſe Eſau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit, ſic & Judæi cum eſſent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ, ſed dicuntur filii diaboli, cujus filii ſunt, non naſcendo,

ſed

sed imitando. Unde a Domino audire meruerunt: *si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. Nunc autem quaeritis me interficere hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit; vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis.* E contra gentiles cum secundum originem carnis ab Abraham essent alieni, tamen imitatione fidei & justitiae successerunt in filios Abrahae. Unde ab Apostolo dicitur eisdem: *si autem Christi, ergo Abrahae semen estis.* Hinc idem Apostolus scribens Romanis, ait: *o tu, Judaee, si circumcidaris, nec legem ejus observes, circumcisio tua praeputium facta est, quomodo & praeputium, si justitias legis custodiat, in circumcisionem reputatur.* Praefertur ergo, ut ex praemissis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergo, non mendaciter Jacob se dixit Esau esse; nec mentiendo, sed verum dicendo sibi profuit, alteri vero non nocuit; quia benedictionem sibi debitam accepit, non alienam surripuit.

Lib. III. Pars III. Tit. XI. Rubr. I.

Ibid. 39.

I. Cor. IV. 17. ex alia versione.

Rom. II. 25.

TITULUS. XI

De peccato detractionis.

RUBRICA. I

De gravitate peccati detractionis.

I. *Gravius peccant qui bonorum vitae detrahunt, his, qui aliorum substantias diripiunt.*

Gregorius [Anterus papa in epist. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 631. C.]

EX meritó plebis nonnunquam episcopi depravantur, quatenus proclivius cadant qui sequuntur. Capite languescente, cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores sunt qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, praediaque diripiunt. Caveat unusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, idest ne aut ipse aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. *Sedens*, inquit, *adversus fratrem tuum loquebaris* detrahendo, & *adversus filium matris tuae ponebas scandalum* &c. Parcant singuli detractioni linguae, custodiantque sermones suos, & sciant, quia cum de aliis loquuntur, sua sententia judicabuntur. Nemo invito auditori libenter refert. Officii singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos servare, sed & linguam, nec, quid in cujusdam domo agatur, alia domus per eos unquam noverit. Habeant omnes simplicitatem columbae, nec cuiquam machinentur dolos; & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidiis. *Anacletus papa* [epist. III. Isidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 519. E.]

VI. Q. I. C. XIII.

Isidorus de summo bono lib. III. C. XXXVIII.

Psal. XLIX. 20.

Hieron. ad Nepotianum.

II. *Raptoribus deteriores, episcoporum sunt detractores.*

DEteriores sunt, qui doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, praediaque diripiunt. Ipsi enim ea, quae extra nos sunt, licet nostra sint, auferunt. Nostri autem detractores & morum corruptores nostrorum, sive qui adversus nos armantur, proprie nos ipsos diripiunt; & ideo juste infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis suae pastores depravantur ecclesiae, ut proclivius corruant qui sequuntur. *Alexander* [papa I. in epist. Isidoriana III. Concil. tomo I. pag. 551. E.]

Ibid. C. XV.

Isidorus de summo bono lib. III. C. XXXVIII.

III. *De eodem.*

SUmma iniquitas est detrahere, fratres, & accusare; unde scriptum est: *omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est, & omnis homicida partem non habet in regno Dei.* Ex *epistola Clementis* [supposititia I. ad Jacobum, Concil. tomo I. pag. 95.]

Ibidem C. XVI.

IV. *Inter-*

Lib. II. Pars III. Tit. x. Rub. II. & III.

IV. *Interfectores fratrum, detractores eorum, eosque audientes, homicidæ habentur.*

De Pœnitent. Dist. I. C. XXIV.

HOmicidiorum vero tria genera esse dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eosque odientes, homicidas esse manifestabat; quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicidæ esse monstratur.

RUBRICA. II

De personis, de quibus maxime est culpabile detrahere.

I. *Sacerdotes, maxime a populo, nec arguendi, nec detrahendi sunt.*

Telesphorus papa [in epist. Isidoriana c. III. Concil. tomo I. pag. 561.]

VI. Q. I. C. VIII.

SAcerdotes, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi atque timendi, non dilacerandi, & detrahendi; quia a quibus se Domini populus benedici, salvari, & instrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est & corripiendus, non ipsi ab eo, (Matth. X. 24.) quia non est discipulus super magistrum. *Et infra.* Dei ergo accusat ordinationem qui eos, qui ab eo constituuntur, sacerdotes accusat, vel damnare cupit. *Idem infra.* Hi, qui non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem. Omnes, qui adversus patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.

II. *De eodem.*

DEtractores, qui divina. *Infra mox Rubrica insequenti.*

RUBRICA. III

De pœna detractorum.

I. *Detractores & inimicorum auctores episcopos non accusent.*

Zephyrinus papa [in epist. Isidoriana I. Concil. tomo I. pag. 604. B.]

III. Q. IV. C. X.

DEtractores (qui divina auctoritate eradicandi sunt) & auctores inimicorum, ab episcopali submovemus accusatione, vel testimonio [Anacletus in epist. Isidoriana II. Concil. tomo I. pag. 522. B.]

II. *Detractores, nisi se correxerint, in laqueum perditionis cadunt.*

II. Q. VII. C. XV. §. I.

SI detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores & detractores, atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores, damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *Et infra.* Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli, statuerunt, ne facile commoverentur aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli & successores eorum non immerito dicuntur. Sed si quis adversus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti; ea sanent, quæ sananda sunt; & caritative emendent quæ juste emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumserint, excommunicen-

(In Capitul. Hadriani C. II. — Capitul. lib. VI. C. CCLXXXVII.)

nicentur , & minime absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint pœnitentiam : quoniam injuria eorum ad Christum pertinet , cujus legatione funguntur . Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rubr. unica .

RUBRICA . IV

De causa , propter quam permittitur a Deo, ut de sanctis detrahatur .

I. *Deus quoque permittit , adversus bonos excitari detractiones .*

[Gratianus .]

IPsa autem detractio , licet ex vitio detrahentium , tamen justo Dei judicio nonnunquam adversus bonos excitatur , ut quos vel domestica præsumtio , vel aliorum favor in altum extulerat , detractio humiliet . *Ambrosius* [ad c. XXII. Lucæ lib. X. §. 90. 91. circa A. D. 376. *Mediolani* .] VI. Q. I. post. C. XI.

II. *Ne quis de se præsumat , linguæ malorum , ex Dei præcepto , contra eum excitantur .*

IMitare Petrum , tertio dicentem : *Domine , tu scis , quia diligo te* . Etenim quia tertio negaverat , tertio confitetur ; sed negavit in nocte ; confitetur in die . Hæc autem ideo dicta sunt , ut sciatis , neminem jactare se debere . Nam si Petrus lapsus est , quia dixit : *& si alii scandalizati fuerint in te , sed non ego* ; quis alius jure de se præsumat ? Denique David , quia dixerat : *ego dixi in mea abundantia , non movebor in æternum* ; eam sibi jactantiam obfuisse profitetur , dicens : *avertisti faciem tuam a me , & factus sum conturbatus* . Gregorius [papa I. lib. IX. epist. XXXIX. A. D. 601. *Romæ* .] Ibidem C. X. Io XXI. 15. S. August. lib. I. de gratia Christi C. XLV. Marc. XIV. 29. Psal. XXIX. 7. & 8.

III. *Ut boni salubriter humilientur , linguæ malorum contra eos insurgunt .*

SUnt plurimi , qui vitam bonorum fortasse amplius , quam debent , laudant , & ne qua elatio de laude subrepat , permittit omnipotens Deus , malos in obtrectationem & objurgationem prorumpere , ut siqua culpa ab ore laudantium in corde nascitur , ab ore vituperantium suffocetur . Hinc est ergo , quod doctor gentium , se in prædicatione currere testatur *per infamiam & bonam famam* : qui etiam dicit : *ut seductores , & veraces* . Ibidem C. XI. 2. Cor. VI. 8.

TITULUS . XII

De murmuratione .

RUBRICA . UNICA

De pœna murmurantium .

I. *Murmurantes a fratrum unitate alieni efficiantur .*

Ex VIII. Synodo [imo ex regulis S. Basilii , Rufino interprete , c. XIIII. & XCIII. paullo aliter c. A. D. 370. in *Ponto* .]

ALienus sit a fratrum unitate qui murmurat : & opus hujus abiiciatur , qui murmurans extiterit , ne pœnam murmurantium incurrat , de qua Apostolus dicit : *neque murmuraveritis , sicut quidam murmuraverunt , & perierunt ab exterminatore* . Juxta men- Dist. XC. C. IV. 1. Cor. X. 10.

Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rubrica

mensuram itaque operis peccator (quod in hac sententia Apostoli plenius declaratur) sacerdotis judicio pœniteat. *Ex eodem* [forte ex regula Isidori c. XVIII. circa A. D. 620. in *Hispania*.]

II. *Corripiatur qui rixas & contentiones amat.*

Dist. XC. C. V.

SI quis monachus contentiones vel rixas amaverit, vel manifestum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium rectoris, modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia. *Item*. Qui contentiosus aut murmurans extiterit, secundum arbitrium Prioris, tamdiu pœniteat, quamdiu culpæ qualitas exstat.

LIBRI TERTII

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

FRATRIS
JOHANNIS · A · TURRECREMATA
ORDINIS . PRÆDICATORUM
S. R. E. EPISCOPI . CARDINALIS . SABINI
NOVA · ORDINATIO
DECRETI · GRATIANI
In Libros V.
Secundum Gregorianos Decretalium libros titulofque diftincta.

LIBER · QUARTUS
PARS . I
De Matrimonio.
TITULUS . I
De Sponfalibus.
RUBRICA . I
Quid fint Sponfalia.

I. *Quid fponfalia proprie dicta dicantur*.

Nicolaus ad confulta Bulgarorum [papa I. c. III. A.D. 866. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 517. D.]

Ponfalia, futurarum funt nuptiarum promiffa. Fœdera quoque, confenfu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteftate funt, celebrantur. Lib. IV. Pars I. Tit. I. Rubr. I. & II. XX. Q. V. C. III.

RUBRICA . II
De duplici fpecie fponfalium.

I. *Species fponfalium duæ funt, fcilicet una, quæ fit per verba de futuro; alia per verba de præfenti*.

Auguftinus de fide pactionis & confenfus [Caput incertum.]

DUobus modis dicitur fides: pactionis, & confenfus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita. Maneat cum illa, quam duxit; non enim refcindi debet tantum fa- XXVII. Q. I. C. II.

Lib. iv. Pars I. Tit. i. Rubr. iii. & iv.

ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſus, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittat eam, & adhærebit priori. [*Gratianus*] Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quod eam ducet, ſi permiſerit ei rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu. Fides autem conſenſus eſt, quando, etiamſi non ſtringit manum, corde tamen, & ore conſentit ducere, & mutuo ſe concedunt unus alii, & mutuo ſe ſuſcipiunt.

RUBRICA. III

De ætate, in qua ſponſalia contrahuntur.

I. *Ante ſeptennium nequeunt contrahi ſponſalia.*

Gratianus

xxx. Q. I. ante C. I.

SPonſalia ante ſeptennium contrahi non poſſunt. Solo enim conſenſu contrahuntur: qui intervenire non poteſt, niſi ab utraque parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo, ſponſalia non poſſe contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas conſenſum non admittit. *Teſtatur hoc Idem Nicolaus papa, dicens* [forte c. A.D. 863. *Romæ*.]

II. *Licet impuberes poſſint contrahere ſponſalia de futuro, non tamen de præſenti, niſi eſſent proximi pubertati.*

Ibid. C. I. *Extra de deſponſ. impub. C. II.*

UBi non eſt conſenſus utriuſque, non eſt conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & e converſo, nihil faciunt, niſi uterque puerorum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis, conſentiat, etiamſi pater & mater hoc voluerint, & fecerint.

RUBRICA. IV

Qualiter ſponſalia contrahantur.

I. *Inter alios modos ſponſalia contrahuntur annuli ſubarrhatione.*

Nicolaus ad conſulta Bulgarorum [c. A. D. 866. Romæ in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 519. C.]

xxx. Q. v. C. III.

NOſtrates tam mares, quam feminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compoſitam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt; ſed poſt ſponſalia, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſa, fœdera quoque conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur: & poſtquam arrhis ſponſam ſibi ſponſus per digitum, fidei annulo inſignitum, deſponderit, dotemque utrique placitam, ſponſus ei cum ſcripto, pactum hoc continente, coram invitatis ab utraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus, lege definitum, tale quid fieri præſumatur, ambo ad nuptialia fœdera perducantur. Et primum in eccleſia Domini cum oblationibus, quas offerre debent, Deo per ſacerdotis manum ſtatuuntur; ſicque demum benedictionem & velamen cæleſte ſuſcipiunt. *Item*. Hæc ſunt præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum ſolemnia. Peccatum autem eſſe, ſi hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus. *Iſidorus libro* II. *de officiis cap.* XVI. [imo c. XIX. A. D. 613. in *Hiſpania*.]

II. *De ſignificatione quorumdam ſignorum ſponſalium.*

Ibid. C. VII.

FEminæ dum maritantur, ideo velantur, ut noverint, ſe ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe, & humiles. *Item*. Quod nubentes poſt benedictionem vitta invicem, quaſi uno vinculo, copulantur, videlicet ideo fit, ne compagem conjugalis unitatis dirumpant. At vero quod eadem vitta candido, purpureoque colore permiſcetur; candor quippe ad munditiam vitæ; purpura ad ſanguinis poſteritatem adhibetur, ut hoc ſigno & continentiæ lex tenenda ab utriſque ad tempus admoneatur; & poſt hoc reddendum debitum non negetur. *Item*. Quod in primis negociis annulus a ſponſo ſponſæ datur; fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inſeritur, quia in eo quædam vena (ut fertur) ſanguinis ad cor uſque perveniat. *Ambroſius de Patriarchis* [hoc eſt lib. I. de Abraham c. IX. §. 93. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

III. *Con-*

III. *Contrahi possunt sponsalia per nuncios inter absentes.* Lib. iv. Pars I. Tit. I. Rub. v.

NEc illud otiosum, quod cum veniret Rebecca, vidit Isaac ambulantem: & cum interrogasset, quis esset; cognito, quod ipse esset, cui duceretur uxor, descendit; & caput suum obnubere cœpit, docens, verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia se puellæ obnuberent [Gratianus.] xxx. Q. v. C. viii.

IV. *Honestius sponsalia, quam ipsarum adolescentularum caro, tractantur.*

CUm ergo dicitur, *paterno arbitrio feminæ junctæ viris*, datur intelligi, quod paternus consensus desideratur in nuptiis; nec sine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evaristi papæ: *aliter non fit legitimum conjugium, nisi a parentibus tradatur*. Item *Ambrosius in libro de Patriarchis* [nimirum lib. I. de Abraham, c. ix. §. 91. c. A. D. 387. *Mediolani.*] xxxii. Q. ii. post C. xii. — iii. Q. v. C. i.

V. *De eodem.*

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, consulitur puella non de sponsalibus, (illa enim judicium expectat parentum; non est enim virginalis pudoris eligere maritum) sed jam desponsata viro, de profectionis consulitur die; nec immerito dilationem non attulit. Jure etenim properare debuit ad maritum. Unde illud Euripidæum, quod mirantur plerique, unde translatum sit, manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias, Ibid. C. xiii.

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει: κ'οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

Sponsalium meorum pater meus curam subibit; hoc enim non est meum. Ergo quod ipsi philosophi mirati sunt, servate virgines. Mulier etiam, siqua amisso cito marito, adolescentula laqueum infirmitatis suæ timet incidere; si vult, nubat, tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris æstimetur auctor, si ipsa de nuptiis suis electionem sibi vendicet. Expetita enim magis debet videri a viro, quam ipsa virum expetiisse. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quo ipsum conjugium plus commendet verecundia. *Item in libro Numerorum* [c. xxx. 4. ante A. D. 2451. in *Arabia*.] *Hermione in Euripidis Andromacha.*

VI. *De eodem.*

MUlier si quidpiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum, quo obligavit animam suam, & tacuerit; non rea erit; sed quidquid pollicita est, & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater. *Augustinus* [imo Glossa ordin. ad c. xxx. *Numerorum*.] Ibid. C. xiv.

VII. *De eodem.*

MErito hic quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enim etiam *virgines* in Scriptura solent appellari; & videtur etiam Apostolus de patre loqui, cum dicit: *servet virginem suam, & det nuptui virginem suam.* Ibid. C. xv. — 1. Cor. vii. 37.

RUBRICA. V

Qualiter sponsalia dissolvantur.

I. *Disolvuntur per ingressum religionis sponsalia.*

Ex auctoritate Eusebii papæ [imo ex Capitul. lib. vi. c. xci.]

DEsponsatam puellam non licet parentibus alii viro tradere. Licet tamen sibi monasterium eligere. *Gregorius in regesto* [lib. vi. epist. xx. ad Fortunatum, A. D. 597. Roma in *Campaniam*.] xxvii. Q. ii. C. xxvii. — *Theodorus in Pœnitentiali tomo i. pag. 10.*

II. *Desponsata monasterium impune potest eligere.*

DEcreta legalia desponsatam, si converti voluerit, nullo omnino censuerunt damno mulctari [auctor operis imperfecti in Matth. homil. xxxii.] Ibid. C. xxviii.

III. *Dissolvuntur sponsalia per mutuum dissensum.*

OMnis res, quæ per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas & ideo non solvit illud separatio Ibid. C. iv.

 cor-

Lib. III. Pars III. Tit. XII. Rub. VI. corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam etſi corpore jam ſeparatus eſt, tamen adhuc voluntate conjunctus eſt. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit.

Hic primo videndum eſt, an ſit conjugium inter eos; ſecundo, an poſſint ab invicem diſcedere. Hos autem conjuges eſſe & ex definitione conjugii, & auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiæ ſive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ conſuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos conſenſus, qui eſt efficiens cauſa matrimonii. In libro I. Capitularium [c. XCVII. & lib. VII. c. CLXXXIII. A. D. 816. *Aquiſgrani*.]

IV. *Diſſolvuntur ſponſalia per fornicationem ſupervenientem.*

XXVII. Q. II. C. XXXIII. RAptor pœnitentia publica mulctetur, raptæ vero, ſi eam ſponſus recipere voluerit, & ipſa ei de crimine conſentiens non fuit, licentia nubendi alii, non negetur. *Ex concilio Toletano* [imo ex Capitularibus, iiſdem capitibus, *ibid.*]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XXXIV. Leges Langob. lib. I. tit. de rapt. mul. l. XII. STatutum eſt a ſacro conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii, non negetur. Quod ſi poſt hæc conjungere ſe præſumſerint, uterque ad ſatisfactionem anathematizetur. *Auguſtinus de adulterinis conjugiis lib.* II. [imo Hermes in libro *Paſtoris*, mandato IV. c. A. D. 159. *Romæ*.]

VI. *Diſſolvuntur per caſum in hæreſim: quæ mæchatio quædam eſt.*

XXVIII. Q. I. C. VI. NOn ſolum mæchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat; ſed etiam quæ ſimulacrum facit, mæchatur. Quod ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris. *In concilio Triburienſi* [apud Burchardo libum XVII. c. XLIX. & Ivonem P. IX. c. CIX.]

VII. *Diſſolvuntur ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, altero eorum fornicante.*

XXVII. Q. II. C. XXXI. QUidam deſponſauit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro, deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit, ſed mæchus & mæcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita vero conjugia eis non negentur.

RUBRICA. VI

De clandeſtina deſponſatione.

I. *Clandeſtina conjugia fieri non debent.*

Evariſtus papa ſcribit omnibus epiſcopis Africæ [epiſt. I. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 541.]

XXX. Q. V. C. I. ALiter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur; a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a ſacerdote benedicatur; & a paranymphis, ut conſuetudo docet, cuſtodita & ſociata, a proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac ſolemniter accipiatur; & biduo vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. *Item*. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit; & vota ſuccurrerint legitima. *Item ex decreto Hormiſdæ papæ cap.* VI. [Caput incertum.]

II. *Nulli nuptias occulte celebrare licet.*

Ibid. C. II. NUllus fidelis, cujuſcumque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote, publice nubat in Domino.

III. *Nu-*

III. *Nuptiæ public e celebrari debent.*

NOstrates, tam mares. *Supra Rubr.* IV. *bujus ejusdem Tituli*, c. I. *pag.* 632. [Gratianus.]

IV. *Etsi perbibeatur, quod desponsatio fuerit clandestina, nibilominus sic facta tenet.*

SEd objicitur præmissis: multa sunt, quæ prohibentur: quæ si fiant, ex post facto convalescunt. Prohibentur voventes matrimonia contrahere, quæ tamen si contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandestina conjugia, contra leges quidem fiunt, tamen contracta dissolvi non possunt, quia ex legitimo voto subsequente corroborantur; unde Evaristus cum dixisset: *aliter præsumta non sunt conjugia, sed adulteria*, addidit: *nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*. Hinc *etenim in Novellis* [Novella LXVII. c. XXI. A. D. 539. CPoli.] XXX. Q. V. post C. VIII.

V. *De eodem.*

SI quis, divinis tactis Scripturis, juraverit mulieri, legitimam se eam habiturum uxorem vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit. *Gratianus* Ibid. C. IX.

VI. *Assignatur ratio, quare desponsatio clandestina, licet non dissolvat sponsalia, tamen probibeatur.*

HIs ita respondetur. Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur esse conjugia, nec jubentur dissolvi, si utriusque confessione probari poterunt. Veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione fides judici fieri non poterit. Unde publice cum alterius vota in alteram partem se transtulerint, pro priori conjugio, quod judici incertum est, sententia ferri non poterit. Incerta enim, ut Sixtus papa scribit episcopis per Hispaniam constitutis, nemo pontificum judicare præsumat: & quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ certis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur. Ibid. post C. IX. Sixtus II. Epist. II. Isidori C. IV. Concil. tomo I. pag. 824. A.

TITULUS. II
De matrimonio.
RUBRICA. I
Quid sit matrimonium.

[Gratianus.]

SUnt enim nuptiæ sive matrimonium, viri mulierisque conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. XXVII. Q. II. ante C. I. §. I.

RUBRICA. II
Quod matrimonium sit bonum & licitum.

I. *Licitæ & honorabiles sunt nuptiæ.*

Augustinus [de bono viduitatis c. VIII. §. II. & IX. §. 12. c. A. D. 401. in *Africa*.]

NUptiarum bonum, semper est quidem bonum, sed in populo Dei fuit aliquando legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium; in quibusdam vero humanitatis solatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per usum promiscuum feminarum, sed honesto ordine conjugali; non est in homine improbandus affectus, & ipsum tamen laudabilius transcendit, & vincit cælestia cogitans animus Christianus. Sed quoniam (sicut ait Dominus) *non omnes capiunt verbum hoc*; quæ potest capere, capiat: quæ se non continet, nubat; quæ non cœpit, deliberet; quæ ag- XXVII. Q. I. C. XII. Matth. XIX. 11.

Lib. iv. Pars I. Tit. II. Rubr. II. & iv. — Beda 1. Tim. v. & ibi Glossa. — 1. Tim. v. 11. & 12.

nulla adversario detur occasio; nulla Christo subtrahatur oblagressa est, perserveret; nulla adversario detur occasio; nulla Christo subtrahatur oblatio. In conjugali quippe vinculo si pudicitia non conservatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & in viduali continentia excellentia muneris amplioris expetitur; qua expetita, & electa, & voti debito oblato, jam non solum capessere nuptias, sed etiamsi non nubant, nubere velle damnabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus, non ait *cum in deliciis egerint, in Christo nubant*, sed: *nubere volunt, habentes* (inquit) *damnationem; quoniam primam fidem irritam fecerunt*, etsi non nubendo, tamen volendo; non quia ipsæ nuptiæ vel talium damnandæ judicentur, sed damnat ut propositi fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur, non susceptio a bono inferiore, sed ruina ex bono superiore. Postremo damnantur tales, non quia conjugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. *In Concilio Gangrensi*. [c. xiv. ex interpretatione Isidori circa A. D. 324. in *Paphlagonia*, Concil. tomo II. pag. 426.]

II. *Damnatur qui nuptias non licitas esse dicit.*

Dist. xxx. C. II.

SI qua mulier, derelicto viro, discedere voluerit, soluto vinculo conjugali, nuptias condemnando, anathema sit. *Item*. [ex eod. c. x. *ibid.*]

III. *De eodem.*

Ibid. C. iv.

SI quis propter Deum virginitatem professus, in conjugio positos per arrogantiam vituperaverit, anathema sit. *Item*. [ex eod. c. ix. *ibid.*]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. v.

SI quis vel virginitatem, vel continentiam professus, tanquam abominabiles nuptias judicat, & non propter hoc solum, quod continentiæ & virginitatis bonum, sanctum propositum est, anathema sit.

RUBRICA. III

Quando matrimonium sit institutum.

I. *Matrimonium, secundum quod ordinatur ad procreationem prolis, institutum est in Paradiso terrestri; secundum quod ordinatur in remedium infirmitatis, institutum est extra.*

[Gratianus.]

xxxii. Q. II. post C. II. — Gen. II. 23. — Ebr. xiii. 4. — 1. Cor. vii. 2. — Ibidem 5. &c.

PRima institutio conjugii in Paradiso facta est, ut esset immaculatus thorus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus sine ardore conciperent, & sine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum elimitandum extra Paradisum facta est, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis honestate exciperetur conjugii. Unde Apostolus scribens ad Corinthios, ait: *propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquæque virum suum habet*. Ex hac itaque causa fit, ut conjugati se sibi invicem debeant; nec se sibi negare possint; unde Apostolus: *nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi. Et iterum: revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram*. Qui ergo, propter incontinentiam in naturalem usum redire monentur; patet, quod non propter filiorum procreationem tantum misceri jubentur; non tamen ideo nuptiæ malæ judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est tripartitum, fides videlicet, proles, & sacramentum.

RUBRICA. IV

De causis institutionis matrimonii.

I. *Duæ sunt causæ institutionis matrimonii, scilicet procreatio prolis, & remedium contra peccati vulnus.*

PRima institutio conjugii. *Supra in præcedenti Rubrica* III.

Ambrosius in Lucam [lib. I. ad c. I. §. 45. c. A. D. 376. *Mediolani*.]

II. Par-

II. *Partus feminarum est eis sola causa nubendi.*

PUdor est feminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi. *Idem*. Dum conjugii præmium, & gratia nuptiarum partus sit feminarum, non mediocris quoque causa est, ut virginitas Mariæ falleret principem mundi. *Augustinus de bono conjugali* [c. vi. §. 6. circa A. D. 401. in *Africa*.]

III. *Immoderatus usus conjugatorum excusatur a fornicatione, cum causa filiorum procreandorum, aut evitandi illicitos concubitus commiscentur.*

QUidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum veniam concedit Apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi misceantur, & si eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur; sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi conjugati non solum ipsius sexus sui sibi commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verum etiam infirmitatis invicem excipiendæ ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodammodo servitutem, ut, etsi alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit fieri.

RUBRICA. V
An matrimonium sit dicendum ubi altera illarum causarum vel ambæ deficiunt.

I. *Conjuges sunt qui causa solius incontinentiæ sibi invicem copulantur.*

Augustinus de bono conjugali [c. v. §. 1. ibid.]

SOlet quæri, cum masculus, & femina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibimet non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia solius concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat; utrum nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidem fortasse non absurde hoc appellari *connubium*, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non ea causa conjuncti sint, non tamen vitaverint, ut vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne nascantur. Ceterum si vel utrumque, vel unum horum desit, non invenio quemadmodum has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat, ipso animo adulter est, nec cum illa, quam cupit nvenire, sed cum ista, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium. *Idem de nuptiis & concupiscentia*. Augustinus [lib. 1. c. xv. §. 17. circa A. D. 419. ibid.]

II. *Fornicarii sunt, non conjuges, qui sterilitatis venena procurant.*

ALiquando eousque pervenit hæc libidinosa crudelitas, ut etiam sterilitatis venena procuret, &, si nihil valuerit, conceptos foetus aliquo modo intra viscera extinguat, aut fundat, volendi suam prolem prius interire, quam vivere; aut si in utero jam vivebat, occidi, antequam nasci prorsus. Si ambo sint tales, conjuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius convenerunt. Si ambo autem non sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix mariti; aut ille adulter uxoris.

RUBRICA. VI
De bonis matrimonii, quot & quæ sint.

I. *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Christi.*

Augustinus de bono conjugali [imo de nuptiis & concupiscentia lib. 1. c. xi. & xii. §. 13. ibid.]

OMne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum; fidem, qui nul

LIB. IV. PARS I. TIT.II.RUB.VII. & VIII. nullum adulterium; sacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit qui futurus erat sine peccato.

RUBRICA. VII

De modo, quo contrahitur matrimonium.

I. *Consensu conjugatorum contrahitur matrimonium.*

Gregorius [imo Gratianus.]

XXVII. Q. II. ante C. I. §. I. in fine. CONsensus est efficiens causa matrimonii, secundum illud *Isidori* [lib. IX. etymologiarum c. VII. & auctor operis imperfecti homil. XXXII. in Matthæum.]

II. *De eodem.*

Ibid. in principio continuo. COnsensus facit matrimonium. Matrimonium quidem non facit coitus, sed voluntas, & ideo non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. *Ideo qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc est maritus; nam etsi corpore jam separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, sed qui alteram ducit. Item Nicolaus papa* [ad Consulta Bulgarorum c. III. A. D. 866. Roma in Bulgariam.]

III. *De eodem.*

XXVII. Q. II. C. II. SUfficiat secundum leges, solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur: qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu, celebrata, frustrantur. Cum ergo inter istos consensus intercesserit, qui solus matrimonium facit, patet, hos conjuges fuisse [Gratianus.]

IV. *Consensus in conjugalem societatem est qui facit matrimonium.*

Ibid. post C. II. SEd quæritur, quis consensus facit matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ, an uterque? Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium potest contrahere: si carnalis copulæ, inter Mariam & Joseph non fuit conjugium. Voverat enim Maria, se virginem perseveraturam; unde ait
Luc. I. 34. Angelo: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Idest, me non cogniturum proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset filium habere; sed quia numquam se cogniturum proposuerat. Si ergo contra suum propositum postea consensit in carnalem copulam, rea facta est voti virginalis, mente, etsi non opere violati: quod de ea sentire nefas est.

RUBRICA. VIII

De observandis in contrahendo conjugio.

I. *In contrahendo conjugio ista sunt observanda.*

Leo papa [Concil. Trosslianum c. VIII. & Capitul. lib. VII. c. CCCLXXXIX. ex Augustino, A. D. 909. in Gallia. Concil. tomo IX. pag. 544.]

XXX. Q. V. C. IV. QUalis debeat uxor esse, quæ habenda est secundum legem, virgo casta, & desponsata in virginitate, & dotata legitime, & a parentibus tradita, & a sponso, & a paranymphis accipienda: & ita secundum legem, & Evangelium, publicis nuptiis in conjugium liquide sumenda; & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu & causa vacandi Deo) nunquam propter hominem separanda: & si fornicata fuerit, dimittenda;
I. Cor. VI. 9. 10. sed illa vivente, altera non ducenda, quia *adulteri regnum Dei non possidebunt*, & pœnitentia illius per scripturam recipienda. *Item ex concilio Carthaginensi IV.* [c. XIII. A. D. 398. in Africa, Concil. tomo II. pag. 1201.]

II. *Quomodo sponsus & sponsa ad benedictionem accedant.*

Ibid. C. V. SPonsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus, vel a paranymphis offerantur in ecclesia sacerdoti. Qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte

nocte Pro reverentia benedictionis in virginitate permaneant. *Item ex concilio Arelatensi* VI. [potius ex Capitul. lib. VI. c. XXXIII. c. A. D. 814. in *Germania*.]

Lib. IV. Tit. II. & X. XXX. & Novell. ... viani ... & vid. l. ult. ... donat. nup. l. ult. c. ... pud. Novell. XVIII. C...

III. *Sine publicis nuptiis, nullus ducat uxorem.*

NUllum sine dote fiat conjugium, juxta possibilitatem fiat dos; nec sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel uxorem ducere præsumat.

RUBRICA. IX

De significatione eorum, quibus solemnizatur conjugium.

I. *Quæritur quid sibi velint solemnitates illæ velaminis, & annuli, quæ in conjugiis observantur.*

FEminæ dum maritantur, ideo velantur. *Supra his iisdem libro & Parte Tit.* I. *Rubr.* IV. c. II. *pag.* 632.

RUBRICA. X

De duplici perfectione matrimonii, scilicet quoad esse, & quoad operationem, sive quoad officium.

I. *Conjugium dicitur perfectum perfectione sua in ipsa desponsatione per verba de præsenti.*

Ambrosius [de institutione Virginis c. VI. A. D. 377. *Mediolani*.]

CUm initiatur conjugium, tunc conjugii nomen adsciscitur. Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Denique cum jungitur, conjugium est, non cum viri admixtione cognoscitur. *Isidorus Etymologiarum lib.* IX. *cap.* VII. [c. A. D. 63. in *Hispania*.] XXVII. Q.

II. *A prima fide desponsationis conjuges appellantur.*

COnjuges verius appellantur a prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus. *Item Augustinus de bono conjugali* [imo lib. I. c. XI. de nuptiis & concupiscentia apud Ivonem P. VIII. c. XIV. c. A. D. 419. in *Africa*.] Ibid. C.

III. *De eodem.*

COnjux vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu non cognoverat Joseph, nec fuerat cogniturus, nec petierat, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio. *Et infra*. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus, utrumque mente, non carne. Ibid. C.

IV. *Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Christi.*

OMne itaque nuptiarum. *Supra hac eadem Parte & Titulo Rubr.* VI. c. I. *pag.* 637. *Gratianus*

V. *De eodem.*

SI *quis sponsam alterius in agro oppresserit, morte morietur, quia uxorem alterius violavit.* Item. In legibus principum sponsa jubetur lugere mortem sponsi, tanquam viri sui. *Augustinus* [Caput incertum.]

VI. *Non est inter eos matrimonium, quos non copulat conjunctio sexuum.*

NOn est dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commixtio sexus non docetur fuisse. *Leo papa* [I. epist. II. c. IV. al. epist. XC. ad Rusticum, paullo aliter A. D. 443 Roma in *Galliam*.]

VII. *Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale ministerium.*

CUm societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi & ecclesiæ sacramentum, non du

Lib. IV. Pars I. Tit. I. Rub. XI. dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur, non fuisse nuptiale ministerium. *Ambrosius de patriarchis* [Caput incertum.]

VIII. *Conjunctorum conjunctio matrimonium perficit.*

XXVII. Q. II. C. XXXVI. IN omni matrimonio conjunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat & perficit conjunctorum commixtio corporalis. *Hieronymus in Abdiam* [Caput incertum.]

IX. *Matrimonium sponsali conventione initiatur, commixtione perficitur.*

Ibid. C. XXXVII. *Osee IV. 13.* *QUapropter in filiabus vestris fornicabuntur, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.* Notandum, quod in filiabus dicit fornicationem futuram, & in conjugiis adulteria, quæ sponsali conventione initiantur, & commixtione corporum perficiuntur. *Ambrosius ad Paternum* [epist. LX. al. LXVI. c. A. D. 390. Mediolani. Sententiam Gratianus non videtur assecutus.]

X. *Cum desponsata fuerit tradita, & in usum dedicata, rite coniux appellatur.*

Ibid. C. XXXVIII. SI quis desponsata sibi, & tradita utatur, rite conjugium vocatur.

Gratianus

XI. *Sub qua intelligentia accipiendæ sint auctoritates, dicentes: non est conjugium ubi non est carnis commixtio.*

Ibidem post C. XXXIX. *Supra C. non est dubium.* *Supra C. cum societas.* JUxta hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Augustini: non dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commixtio sexus. Ad matrimonium perfectum subintelligendum est, tale videlicet, quod habeat in se Christi, & ecclesiæ sacramentum. Ita & illud Leonis papæ intelligendum est.

De hoc etiam in Rubrica sequenti

RUBRICA. XI

De conjugio beatæ Mariæ Virginis & Joseph quomodo dicatur perfectum conjugium.

I. *Conjugium inter beatam Mariam & Joseph fuit perfectum, quoad esse conjugii, licet non perfectione operationis, sive officii.*

Gratianus

Ibid. §. 1. *In C. Beata Maria XXVII. Q. II. C. II.* INter Mariam & Joseph fuit perfectum conjugium. Sed perfectum intelligitur non ex officio, sed ex iis, quæ comitantur officium conjugii, ex fide videlicet, prole, & sacramento: quæ omnia inter Christi parentes fuisse, auctoritate Augustini probantur.

II. *Duobus modis conjuges dicuntur.*

Ibid. §. 2. POtest & aliter distingui. Sponsæ appellantur conjuges consuetudine Scripturæ, spe futurorum, non effectu præsentium. Unde Ambrosius cum dixisset: *cum initiatur conjugium*; non addidit tunc res, vel effectus; sed tunc nomen conjugii adsciscitur, ostendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. *Item*. Augustinus cum de parentibus Domini loqueretur, ait: *conjuges fuerunt mente, non carne, sicut & parentes*: ex quo datur intelligi, quod, sicut Joseph *pater Domini* dictus est, non effectu genituræ, sed officio, & cura providendi; sic & conjux matris ejus appellatur non conjugii effectu, sed subministratione necessariorum & individuæ mentis affectu. Hinc Augustinus ait: *noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, conjugem nominavit, quia futura erat conjux. Hinc & Beda super Leviticum: *si quis sponsam alterius violaverit* &c. *sponsam* uxorem dixit, non quæ tunc erat, sed quæ futura erat uxor. *Hinc etiam Hieronymus in Matthæum*. *Cum esset desponsata* [ad c. 1. c. A. D. 388. in Palæstina.]

Supra C. coniux. *Supra C. coniux.* *Matth. I. 18.*

III. *Consuetudine scripturæ sponsæ conjuges, & sponsi viri appellantur.*

Ibid. C. XL. GEnuit *Joseph, virum Mariæ*. Cum *virum* audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis scripturarum, quod sponsi viri, & sponsæ vocentur uxores. *Et infra*. Non ab alio inventa est, nisi a Joseph, qui pene licentia maritali futuræ uxoris omnia noverat. *Et infra*. *Joseph filii David* &c. jam etiam & su-

supra diximus, sponsas uxores appellari, quod plenius liber adversus Helvidium docet. *Item super Genesim* [imo Beda quæstion. in Genes. ex Hieronymo c. A. D. 720. in *Anglia*.] Lu. Tir.

IV. *De eodem.*

EGressus itaque Lot locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias suas. In sequentibus filiæ *virgines* esse dicuntur; & ipse ad Sodomitas dixit: *ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognoverunt virum* &c. Nunc autem dicitur, habuisse generos. Quidam arbitrantur, eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periisse, & quæ virgines erant, cum patre exiisse. Sed Ebraica veritas habet: *egressus Lot locutus est ad sponsos: qui accepturi erant filias ejus*. Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ. *Item Jo. Os aureum* [imo auctor operis imperfecti homil. IV. ad c. I. Matthæi.] xxvi. xii. Gen. Glo. ibid.

V. *Maria conjux dicitur more scripturæ, cum simpliciter sponsa esset.*

PRiusquam convenirent; non dixit: Priusquam in sponsi adduceretur domum. Hunc quippe morem servabat antiquitas, ut sponsæ in sponsorum domibus haberentur: quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut enim generi Lot apud socerum leguntur habitasse cum sponsis, nondum sibi copulatis lege conjugii; sic habitabat etiam Maria cum sponso. *Et infra*. Neque enim eam voluit de domo expellere, sed dimittere. *Et infra. Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, quo sermone sponsam simpliciter indicavit. Sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scriptura consuevit. Quid enim est accipere? Domi profecto retinere. Jam enim illam mente dimiserat. *Et infra*. Sicut enim postea illam commendavit Christus ipse discipulo; sic & nunc Angelus copulat sponso, non in foedus solemne conjugii, sed in consortium communis habitaculi. *Idem in eadem homilia* v. [imo IV. ibid.] Ibid.c. Gen.x. Matth.

VI. *Dominus non commendasset matrem discipulo, si eam Joseph cognovisset.*

SI enim cognovisset eam, & loco habuisset uxoris, quomodo illam Dominus, quasi absque solatio & nihil penitus habentem, discipulo commendaret, jubens illi, ut eam acciperet in suam? *Origenes* [homil. I. in Evangel. c. A.D. 217. summatim. In Ægypto.] Ibid.c. Joan.xix.

VII. *Maria uxor Joseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura.*

INventa *est in utero habens*, a beato Joseph; qui, licet eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. *Et infra*. Si tibi uxor nominatur, si desponsata tibi esse dicitur, non tamen tibi uxor est, sed Dei unigeniti electa mater est. *Et infra*. Dico conjugem propterea, ut diabolo virginitatem ejus occultem, & ut legis instituta non destruam. In consequentibus demonstrabo, quod nec ista tua conjux secundum consuetudinem conjugii habeatur; nec iste, qui generatur, tuus filius esse credatur. *Gregorius in expositione Evangelii: cum esset sero die illo.* [homil. XXVI. in Evangel. circa A.D. 593. *Romæ*.] Ibid.c.

VIII. *Ad nuptias Mariæ Joseph non pervenit.*

SIc quippe discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit. Sicut ante nativitatem suam, habere Mariam sponsum voluit: qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ virginitatis. *Gratianus*.

IX. *Respondetur cuidam objectioni contra prædictam distinctionem conjugum.*

EX his omnibus auctoritatibus apparet, sponsas *conjuges* appellari spe futurorum non re præsentium. Quomodo ergo *conjuges* a prima fide desponsationis appellantur, si ista, quæ asseritur sponsa, *conjux* esse negatur? Sed a prima fide desponsationis *conjux* dicitur appellari, non quod in ipsa desponsatione fiat *conjux*, sed quia ex fide quam ex desponsatione sibi invicem debent, postea efficiuntur *conjuges*. Sicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quod ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismo a peccatis emendamur. Illud autem *Jo. Chrysostomi*: matrimonium non facit coitus, sed voluntas; item *illud Ambrosii*: non defloratio

LIB. IV. PARS I. TIT. II. RUB. XII. & XIII. ratio virginitatis, sed pactio conjugalis matrimonium facit; ita intelligendum est: coitus sine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis sine pactione conjugali, non facit matrimonium, sed præcedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugalis pactio facit, ut mulier in defloratione virginitatis suæ, vel in coitu dicatur C. de coniugali, ead. quæst. nubere viro, vel nuptias celebrare. *Item*. Siricius papa discessionem sponsæ a sponso vocat *conjugalem separationem*; sed talis discessio dicitur violatio conjugii, non jam existentis, sed futuri, ut ex ipsa desponsatione sperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidisse a beatitudine, non solum quam tunc habebat, sed etiam ad quam habendam creatus erat. Sic qui merito suæ vitæ vel scientiæ in sacerdotem, vel in episcopum eligitur, si interim electionem suam cassari meruerit, dicitur amittere sacerdotalem vel episcopalem unctionem, non quam jam acceperat, sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate sponsa *conjux* potest probari.

RUBRICA. XII

De differentia matrimoni legitimi & rati.

I. *Triplex dicitur conjugium.*

[Gratianus.]

XXVIII. Q. I. post C. XVII. CONjugium enim aliud est legitimum & non ratum; aliud ratum & non legitimum; aliud legitimum & ratum. Legitimum conjugium est quod legali institutione, vel provinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non est: quia non est firmum & inviolabile conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & alii copulari, lege fori, non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero ratum conjugium est, quia conjugia semel inita inter eos, ulterius solvi non possunt. Horum quædam sunt legitima, veluti cum uxor a parentibus traditur, a sponso dotatur, & a sacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia legitima & rata appellantur. Illorum vero conjugia, qui contemtis omnibus illis solemnitatibus, solo affectu, aliquam sibi in conjugem copulant, hujusmodi conjugium non legitimum, sed ratum tantummodo esse creditur.

RUBRICA. XIII

De effectu matrimonii.

I. *Effectus matrimonii est, quod ex quo semel est conjugium inter aliquos fideles, numquam definit esse, quidquid alteri conjugum accidat.*

Augustinus de bono conjugali [c. VII. c. A. D. 401. in *Africa*.]

XXXII. Q. VII. C. I. INterveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis, ita ut sibi conjuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint post suum repudium copulati. *Idem de adulterinis conjugiis lib.* II. [c. IV. & V. c. A. D. 419. *ibid.*]

II. *Nulla ratione dissolvitur conjugium, quod semel initum probatur.*

Ibid. C. II. LIcite dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii qui dimissam duxerit etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se sacramento regenerationis excommunicatur quis reus criminis; nec illo sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur Deo; ita manente in se vinculo fœderis conjugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro: carebit autem si mortuus fuerit vir ejus. Reus vero excommunicatus ideo nunquam carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus. *Ambrosius in Hexæmeron. tit. diei* IV. [lib. V. c. VII. c. A. D. 389. *Mediolani*.]

III. *Qualiscumque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus.*

XXXII. Q. V. C. VII. HOrrendus & incultus est vir, semel placuit: nunquid vir frequenter est eligendus? Comparem suum & bos requirit, & equus diligit, etsi mutetur alius, trahere

here jugum nescit compar alterius, & se non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & In
sæpe putas mutandum? Et si uno defecerit die, superducis rivalem, & statim, incognita Tu
causa, quasi cognitam pudoris exequeris injuriam. *Augustinus* [de sermone Domini in monte xxi
lib. I. c. XXXII. c. A. D. 393. in *Africa*.]

IV. *Similiter de uxore intelligitur.*

SI uxorem quis habeat sterilem, sive deformem corpore, sive debilem membris, vel xx
cœcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, sive morbis & doloribus, xvi.
languoribusque confectam, & quidquid, excepta fornicatione, cogitari potest vehementer horribile, pro fide & societate sustineat. *Hieronymus ad Oceanum de morte Fabiolæ* [c. A. D. 400. e Palæstina Romam.]

V. *Non licet uxorem dimittere, nisi causa fornicationis.*

PRæcepit Dominus, uxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis, et si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris præcipitur, hoc consequenter *Ibid.C.*
redundat ad feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mæchus retinendus. *Item* [ibid.]

VI. *De eodem.*

APud nos quod non licet feminis, æque non licet viris; & eadem servitus pari conditione censetur. *Ex concilio Toletano* [XIII. c. VIII. A. D. 681. in *Hispania*, *Ibid.C.*
Concil. tomo VI. pag. 1231.]

VII. *Communione privetur qui extra fornicationis causam uxorem suam dimittit.*

PRæceptum Domini est, ut, excepta causa fornicationis, uxor a viro dimitti non debeat; & ideo quicumque citra culpam criminis supradicti, uxorem suam qua- *Ibid.C.*
cumquo occasione dimiserit, quia quos Deus conjunxit, ille separare disposuit, tamdiu ab ecclesiastica communione privatus, & a coetu omnium Christianorum *Matth.*
alienus, quamdiu societatem relictæ conjugis sinceriter amplectatur & foveat. Itaque qui jam admoniti a sacerdote semel, bis, terque, ut corrigerentur, ad suæ coniugis noluerint redire consortium, ipsi se suis meritis & a palatinæ dignitatis officio separabunt; & insuper generosæ dignitatis testimonium, quamdiu in culpa fuerint, amissuri sunt, quia carnem suam dissidii jugulo tradiderunt. *Gregorius Theutistæ Patriciæ*. [lib. IX. epist. XXXIX. A. D. 601. *Romæ*.]

VIII. *Alius effectus matrimonii est, quod post copulam carnalem alter conjugum nec religionem, nec castitatem profiteri, altero invito, potest.*

SUnt qui dicunt, religionis gratia conjugia debere dissolui. Verum sciendum est, xxvi
quia & si hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se enim veri- Cat
tas dicit: *quod Deus conjunxit, homo non separet*: qui etiam ait: *non licet dimittere*
uxorem, excepta causa fornicationis. Quis ergo huic coelesti legislatori contradicat? Ma
Scimus, quia scriptum est: *erunt duo in carne una*. Si ergo vir & uxor una caro sunt, Ge
& religionis causa dimittit vir uxorem, vel uxor virum, in hoc mundo remanentem,
vel fortasse ad illicita migrantem; quæ est ista conversio, in qua una, eademque caro
in parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si vero utrisque
conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare, cum certum est, quod
omnipotens Deus, qui minora concessit, majora non prohibuit? Et quidem multos sanctorum novimus cum his conjugibus & prius continentem vitam duxisse, & postmodum
ad sanctæ ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti viri etiam a licitis abstinere solent; aliquando ut merita sibi apud Deum omnipotentem augeant; aliquando
ut anteactæ vitæ culpas detergant. *Et infra*. Proinde cum boni conjuges aut meritum
augere desiderant; aut anteactæ vitæ culpas delere, ut se ad continentiam adstringant,
& meliorem vitam appetant, licet. Si vero continentiam, quam vir appetit, uxor non
sequitur, aut quam uxor appetit, vir recusat, dividi conjugium non potest, quia scriptum
est: *mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir. Similiter & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier*. Idem *Leoni episcopo Catinensi* [lib. III. epist. XXXIV. A. D. 594. Roma in *Siciliam*]

 IX. *Ab-*

Lib. iv. Pars I. Tit. ii. Rubr. xiii.

IX. *Absque viri consensu monasterio mulier deputata, ad ejus consortium non prohibeatur redire.*

xxvii. Q. ii. C. xx. MUltorum relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licite miscerentur conjugibus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, a Servo Dei, sedis nostræ diacono, ex auctoritate nostri decessoris ita est modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, idest aut eerre nulla ratione ministrare præsumerent, aut a suis uxoribus abstinerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitus sui tempus notarii quidem gessit officium, & a ministerio, quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit. Post cujus obitum, quia relicta ejus Honorata est marito sociata, a tua eam fraternitate in monasterio cognovimus destinatam; ideoque si (ut fertur) ejus se maritus ab administratione suspendit, aotedictæ mulieri non debet officere, quæ ad secundam coojugii copulationem migravit; præsertim si non tali mente subdiacono juncta est, ut a carnis voluptatibus abstineret. Si ergo ita se veritatem, quemadmodum edocti sumus, habere cognoscis, prædictam te mulierem de monasterio per omnia convenit relaxare, ut ad suum maritum sine aliqua possit formidine remeare. *Idem Hadriano Panormitano notario* [lib. ix. epist. xliv. A. D. 601. Roma in *Siciliam*.]

X. *Ad uxorem redire cogitur qui sine ejus consensu religiosam vestem suscepit.*

Ibid. C. xxi. AGathosa latrix præsentium questa est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urbici abbatis esse conversum. Quod quia ad ejusdem abbatis culpam & invidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit: & si hoc repererit, & illum in monasterio remanere provideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si vero nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen (propter quod vero licet uxorem dimittere) prædictam mulierem commisisse cognoveris, ne illius conversio uxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio, volumus, ut maritum suum, illi, etiamsi jam tonsuratus est, reddere debeas, omni excusatione cessante. Quia etsi mundana lex præcipit conversationis gratia, utrolibet invito, posse solvi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa, vir uxorem dimittere nulla ratione conceditur, quia postquam copulatione conjugii, viri

Novella cxxiii. Cap. xl. atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, & ex parte in sæculo remanere. *Ex VIII. synodo* [imo ex Basilii institutis monachorum c. xii. c. A. D. 362. in *Ponto*.]

XI. *Sine uxoris consensu religionis propositum sumere viro non licet.*

Ibid. C. xxii. SI quis conjugatus vult converti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius a conjuge, castimoniam profitente, fuerit absolutus. Nam si illa, vivente illo, per incontinentiam alteri nupserit, procul dubio adultera erit; nec recipitur apud Deum ejusdem viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sequuntur Christum relicto sæculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum. *Ex synodo Eugenii papæ* [II. Romana c. xxxvi. A. D. 826. Concil. tomo viii. pag. 112.]

XII. *Sine conscientia episcopi viro & uxori causa religionis divertere non licet.*

Ibid. C. xxiii. SI vir & uxor divertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine episcopi conscientia fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvitur. *Augustinus de adulterinis conjugiis* [imo Jo. Chrysostomus homil. i. in Psal. l. c. A. D. 401. *CPoli*.]

XIII. *Sine uxoris voluntate viro continere non licet.*

Ibid. C. xxiv. SI tu abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. *Gregorius Urbico abbati* [lib. v. epist. xlix. A. D. 596. Roma in *Siciliam*.]

XIV. *Vir*

XIV. *Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi uxor convertatur.*

QUia Agatho lator præsentium in monasterio dilectionis tuæ converti desiderat; hortamur, ut cum omni eum dulcedine, devotioneque suspicias. *Et infra.* Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si & uxor illius similiter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est, partem converti, & partem in sæculo remanere. *Nicolaus papa* [epist. 1. Carolo Regi, cujus initium: *nunquam dolorem*, A. D. 868. Roma in Galliam, Concil. tomo VIII. pag. 432.]

XV. *Continentiæ vota non licet uxori suscipere, nisi eadem vir ejus elegerit.*

SCripsit nobis Thietberga regina, se regia dignitate, vel maritali velle copula exui, & sola vita privata esse contentam, desiderare: cui nos rescripsimus, non aliter hoc fieri posse, nisi eandem vitam conjux ejus Lotharius elegerit. Nam licet sit scriptum: *quod Deus conjunxit, homo non separet*, Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus. *Augustinus super Psal.* CXLIX. [in extremo, c. A. D. 420. in Africa.]

XVI. *Non potest vir continentiam servare, nisi uxoris teneat assensum.*

SI dicat vir: *continere jam volo, nolo* autem uxor: non potest. Quod enim tu vis, illa non vult. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? Si alii nupserit, te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compensare. Redde debitum, etsi non exigis, redde. Pro satisfactione perfecta Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur, exigis, sed reddis quod debetur uxori.

XVII. *Non debet extorqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vovendam.*

NOtificasti, te morte. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Rubr.* IV. *Tit.* VI. c. IV. *pag.* 541.

XVIII. *Vir potest abnuere vota continentiæ, quæ sine ejus consensu Deo uxor obtulerat.*

MUlier, si sine licentia. *Supra ibidem eodem Titulo & Parte*, c. V. *pag.* 542. *Augustinus ad Armentarium, Riparium & Paulinam* [epist. CXXVII. al. XLV. §. 9. c. A. D. 411. in Africa.]

XIX. *Vota continentiæ sine uxoris consensu reddi non possunt.*

UNa sola causa esse posset, quæ te id, quod vovisti, non solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, si forte tua conjux hoc tecum suscipere animi, seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vovenda talia non sunt a conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi. Et si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum.

XX. *Alius effectus matrimonii est, quo compellitur uterque conjugum reddere debitum sibi invicem, nisi alter fuerit fornicatus.*

SI dicat vir: *continere jam volo. Supra hac eadem pagina & Rubrica* c. XVI. [Augustinus ad Ecdiciam epist. CCLXII. al. CXCIX. §. 2. c. A. D. 415. ibidem]

XXI. *Continentiæ meritum habet qui incontinentia uxoris, sibi debitum reddere cogitur.*

SEcundum verba Apostolica, etiamsi se vir continere voluisset, & tu noluisses debitum reddere tibi cogeretur, & illi Deus imputaret ad continentiam, si non suæ, sed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. Quisquis igitur compatiens infirmitati uxoris, reddit, non exigit debitum, aut si propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potius, quia sine uxore esse non potuit, quam gaudens, qui duxit; quisquis vendit quod novit; quia etsi maneret, beatum non faceret: quisqui quod emit, novit, quia transiet, & de his non præsumit, & facit ex eo quod habet, misericordiam cum non habentibus, securus expectat diem novissimum.

R U

RUBRICA. XIV
De actu conjugali.

I. *Actus conjugalis causa suscipiendæ prolis non est peccatum.*

[Innocentius papa I. epist. XXII. c. II. ad episcopos Macedoniæ, A. D. 414. Roma in *Macedoniam*, concil. tomo I.]

Dist. XXVI. C. III. §. 4. NUptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum; & quod peccatum non est, solvi inter peccata, credi non debet; eritque integrum æstimare aboleri non posse prioris nomen uxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod ex Dei sit voluntate completum.

II. *Actus conjugalis causa reddendi debitum non est peccatum.*

SI tu abstines. *Supra in Rubrica præcedenti* c. XIII. *pag.* 644.

III. *De eodem.*

SEcundum verba Apostolica. *Supra in Rubrica præcedenti* c. XX. *pag.* 645.

IV. *Actus conjugalis, intra limites tamen matrimonii, factus causa vitandæ fornicationis, non est peccatum mortale.*

QUidquid inter se conjugati. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.* II. *Rubr.* IV. c. III. *pag.* 637.
Leo IV. [imo I. epist. CXI. al. epist. XCII. ad Rusticum, A. D. 443. Roma in *Gallias*.]

V. *Propter lapsum venialem incontinentiæ, non negentur pœnitentibus licita conjugia.*

XXXIII. Q. II. C. XIV. IN adolescentia constitutus, si urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam gessit, & postea timens lapsum incontinentiæ juvenilis, culpam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter conjugem, nullam omnino cognoverit: In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius, æstimamus. *Item Gregorius* [papa I. in respon. X. ad interrogat. Augustini lib. XII. epist. XXXI. A. D. 604. Roma in *Angliam*.]

VI. *Ab ingressu ecclesiæ temperare se debet vir cum uxore dormiens.*

XXXIII. Q. IV. C. VII. VIr cum propria conjuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet. *Et infra*. Quamvis enim de hac re diversæ hominum nationes diversa sentiant, atque alii alia custodire videantur. Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admistionem propriæ conjugis & lavacri purificationem quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululum reverenter temperare. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse conjugium, sed quia ipsa licita admixtio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa sine culpa esse nullatenus potest. Non enim de adulterio vel fornicatione, sed de legitimo matrimonio susceptus erat qui dicebat: *ecce enim in iniquitatibus conceptus* Psal. L. 7. *sum: & in delictis peperit me mater mea*. Et *infra*. Oportet itaque legitima carnis copula, ut causa prolis sit, non voluptatis & carnis commixtio, creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis vero sua conjuge non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia utitur, iste profecto de ingressu ecclesiæ, seu de sumendo corporis Dominici, sanguinisque mysterio, suo est judicio relinquendus, quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam de commixtione sua quod defleant. *Et paullo post*. Tunc autem vir, qui post admixtionem conjugis aqua lotus fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cum ei juxta præfinitam sententiam ecclesiam licuerit intrare.

VII. *Actus*

VII. *Actus conjugalis causa explendæ libidinis excedens limites matrimonii, est peccatum mortale.* Lib. IV Tit. I Xv

ORigo quidem honesta erat amoris. *Supra lib.* II. *Par.* I. *Tit.* XIII. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 561.
[Hieronymus in c. v. epist. ad Ephes. v. *viri diligite*, A. D. 386. in *Palæstina*.]

VIII. *Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.*

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt; voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ. XXXII C. XIV.

RUBRICA XV
De tempore solutionis debiti conjugalis.

I. *Tempore, quo uxori debitum redditur, a carnibus agni abstineri oportet.*

Hieronymus in quodam sermone [in vigilia Paschæ de usu agni, circa A. D. 400. ibid.]

SCiatis, fratres carissimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere. *Item paullo post*. Si panes propositionis non poterant ab iis, qui uxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paullo ante hæsere complexibus, violari, atque contingi? Non quo nuptias condemnemus. Hoc enim non dicimus, sed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare a carnalibus operibus debeamus. *Augustinus* [seu auctor sermonis X. de tempore.] XXXIII. C. I.

II. *A conjugali concubitu in sanctorum solemnitatibus est abstinendum.*

QUotiescumque aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui ante plures dies, non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinete. *Ambrosius in sermone de Adventu Domini* [imo auctor sermonum de quadragesima inter Ambrosii Opera.] Ibid. C.

III. *Diebus jejuniorum etiam a propriis uxoribus abstineri oportet.*

FRatres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissime contineatis. Nullus omnino uxori suæ jejuniorum diebus conjungatur. *Idem super epistolam ad Corinthios* [nimirum Ambrosii nomine Hilarius diaconus ad c. VII. epist. I. ad Corinthios] Ibid.

IV. *De eodem.*

SI causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum; quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus, & partus juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant. *Augustinus in quæst. veteris & novi Testamenti* [imo idem Hilarius diaconus.]

V. *Uxoris usus certis diebus cessare debet.*

CHristiano cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet convenire; quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur; unde Apostolus: *ex consensu* (ait) *abstinendum est ad tempus, ut vacetur orationi*; nam secundum legem, jejunio cædere, & jurgari non licet; postea licet, quia major reverentia debetur Dei cassis. *Item Jo. Chrysostomus* [forte Hieronymus ad c. I. Joelis, A. D. 408. in *Palæstina*.]

VI. *Non vere pœnitentiam agit qui continentiam non servat.*

QUi in castigatione victus se dicit agere pœnitentiam, frustra hoc sermone pronuntiat, nisi egrediatur de cubili suo, & jejunio continentiam addat. *Gregorius* [I. lib. XII. epist. XXXII. respon. X. A. D. 603. Roma in *Angliam*.]

VII.

iv. Pars II. 1. Rubr. II.

VII. *Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.*

AD ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradunt, quod videlicet ex sola causa incontinentiæ videtur inventum, quia, dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri [ibidem paucis interjectis Gregorius.]

VIII. *De eodem.*

QUippe cum & sine partus causa, cum in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibentur; ita ut morte lex sacra feriat si quis vir ad menstruatam mulierem accedat.

RUBRICA. XVI

Quis potest contrahere.

I. *Quilibet potest contrahere matrimonium, nisi prohibeatur.*

PRo hac Rubrica faciunt capitula sequentis Partis II. hujus libri IV. in qua de impedimentis matrimonii, & consequenter de his, qui contrahere prohibentur, plene habetur.

LIBRI·IV·PARS·II

In qua de XVI. impedimentis matrimonii.

TITULUS.I

De impedimento primo, erroris personæ.

RUBRICA.I

De errore personæ, qui impedit matrimonium.

I. *Quod error personæ impedit matrimonium.*

[Gratianus.]

CUidam mulieri nobili nunciatum est, quod a filio cujusdam nobilis peteretur in conjugem. Præbuit illa assensum. Alius vero quidam ignobilis atque servilis conditionis nomine illius se ipsum obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamque sibi in conjugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam adspirat. Hic primum quæritur, an sit conjugium inter eos. Secundo, si prius putabat, hunc esse liberum, & postea deprehenderit illum esse servum, an liceat ei statim ab illo discedere. Quod autem conjugium fit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium sive matrimonium est viri, mulierisque conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. *Item.* Consensus utriusque matrimonium facit. Quia ergo isti conjuncti sunt, ut individuam vitæ consuetudinem conservarent, quia uterque consensit in alterum, conjuges sunt appellandi. His ita respondetur. Consensus est duorum vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit, nec ergo consentit, id est simul cum aliis sentit. Hæc autem erravit, non ergo consensit. Non itaque conjux est appellanda, quia non fuit ibi consensus utriusque, sine quo matrimonium esse non potest. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat esse episcopum, & adhuc est laicus, errat, nec vocatur ordinatus; immo ab episcopo ac[illegible] ordi-

ordinandus — sic ista errans, nulli est copulata conjugio, immo adhuc est copulanda. Ad hæc, non omnis error consensum evacuat. Qui enim accipit in uxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam, uterque errat, quia ille corruptam existimat virginem, & iste meretricem reputat castam. Nunquid ergo dicendi sunt non consensisse in eas? Aut dabitur utrique facultas dimittendi utramque, & ducendi aliam? Verum est, quod non omnis error consensum excludit: sed error alius est personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error *personæ* est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error *fortunæ*, quando putatur esse dives qui est pauper, vel e converso. Error *conditionis*, quando putatur esse liber qui servus est. Error *qualitatis*, quando putatur bonus esse qui malus est. Error *fortunæ* & qualitatis conjugii consensum non excludit. Error vero *personæ*, & *conditionis*, conjugii consensum non admittit. Si quis enim pacisceretur, se venditurum agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens, se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo; numquid cum Paulo convenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? *Item*. Si quis promitteret, se venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi orichalchum, & ita me deciperet, nunquid diceretur consensisse in oricalchum? *Nunquam volui emere oricalchum*, nec ergo aliquando in illud consensi, quia consensus non est nisi voluntatis. *Sicut ergo hic error materiæ excludit consensum; sic & in conjugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat esse.*

Lit. iv. Pars I. Tit. I. Rvn. I. xxix. Q. 1. in principio §. 1.

II. *Objectio contraria.*

SEd Objiicitur. *Jacob non consenserat in Liam, sed in Rachel. Septem siquidem annis pro Rachel servierat. Cum ergo, eo ignorante, Lia esset sibi supposita, non fuit conjugium inter eos, si error personæ consensum excludis, quia, ut dictum est, non in eam consenserat, sed in Rachel.*

Ibid. §. 1.

III. *Responsio.*

HIs ita respondetur. Consensus alius est *præcedens*, alius *subsequens*. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ consuetudinem uterque consentit. Subsequitur, quando post concubinalem sive fornicarium coitum, consentiunt in idem. Jacob ergo & Liam non fecit conjuges *præcedens* consensus, sed *subsequens*, nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicantur, cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu sibi debitum persolverit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis, se sibi jure copulatam.

Ibid. continenter.

IV. *Quod autem error personæ aliquando excusat.*

QUod autem error *personæ* nonnullos excuset, auctoritate illa probatur, qua soror uxoris, utroque inscio (sorore videlicet & marito) in lectum ejus ivisse, & a viro suæ sororis cognita perhibetur: quæ cum sine spe conjugii perpetuo manere censeatur; ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excusatur. Aliter etiam probatur. Diabolus nonnunquam se in Angelum lucis transformat; nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cum se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici quæreret, an suæ beatitudinis vellet esse particeps; & ille responderet, se in ejus consortium velle transire; nunquid dicendus est consensisse in consortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? *Item*. Si quis hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosii, vel Hieronymi alicui catholicorum se ipsum offerret, atque ad suæ fidei imitationem provocaret; si ille præberet assensum, in cujus fidei sententiam diceretur concessisse? Non in hæreticorum sectam, sed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Quia ergo hæc persona decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit, patet, quod ejus conjux non fuerit.

Ibid. §. 4.

[illegible] v. Pars II. [illegible] II. Rubr. I.

RUBRICA. II

De erroribus circa personam, qui non evacuant matrimonium.

I. *Error fortunæ, aut qualitatis non evacuat matrimonium.*

[illegible] x. Q. I. in principio §. 5. ERror *fortunæ*, & *qualitatis* non excludit consensum, veluti, si quis consentiret in prælaturam alicujus ecclesiæ, quam putaret esse divitem, & illa esset minus copiosa, quamvis hic deciperetur errore *fortunæ*, non tamen posset renunciare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans, illum esse divitem, non potest renunciare priori conditioni, quamvis erraverit. Error *qualitatis* similiter non excludit consensum, utpote si quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat esse uberrimam, quamvis iste erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo, non potest tamen venditionem rescindere. Similiter qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.

TITULUS. II

De impedimento II. scilicet conditionis, sive de conjugio servorum.

RUBRICA. I

An servus possit matrimonium contrahere.

I. *Servus potest contrahere matrimonium sive cum ancilla, sive cum ingenua.*

[Gratianus.]

[illegible] x. Q. II. in capo. IN Christo enim Jesu nec est Judæus, nec Græcus, nec servus, neque liber. Ergo nec in conjugio Christianorum. Eadem enim lege in fide Christi uterque regitur. Indifferenter enim ab Apostolo dicitur omnibus: *qui vult nubere, nubat in Domino*. Et iterum: [illegible] vii. 39. *mulier nubat cui vult: tantum in Domino*. Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla servo, sed quælibet earum cui vult, nubat, dummodo in Domino. *Julius papa cap.* IV. [caput incertum.]

II. *Licet servis matrimonia contrahere.*

[illegible] C. I. OMnibus nobis unus est pater in cælis, & unusquisque, dives, & pauper, liber, & servus æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri sunt. Quapropter omnes cujuscumque conditionis sint, unam legem (quantum ad Deum) habere non dubitamus. Si autem omnes unam legem habent, ergo sicut ingenuus dimitti non potest, sic nec servus semel conjugio copulatus ulterius dimitti poterit.

RUBRICA. II

An error conditionis evacuet matrimonium.

I. *Liberi contrahentis scienter cum ancilla, aut e converso, matrimonium non impeditur, sed tenet.*

Zacharias papa [imo Theodorus in Pœnitentiali c. A. D. 680. in *Anglia*.]

[illegible] C. I. [illegible] lib. vi. [illegible] lib. iv. [illegible] xxvi. SI quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si consensu amborum conjuncti sunt, excepta causa fornicationis: sed una lex deinceps erit per omnia & viro, & feminæ. *Item Julius papa* [imo Justinianus I. si qu[illegible] xvi. cod. de nupt. c. A. D. 534. CPoli.] [illegible] II. *Inter*

II. *Inter patronum, & libertam legitimum constat esse conjugium.*

SI quis ancillam suam libertate donaverit, & in matrimonium sibi sociaverit, dubitabatur apud quosdam, utrum hujusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus & contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimemus? *In concilio apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus cap.* VIII. [imo ex concilio Compendiensi c. v. A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo VI. pag. 1695.] Lu. IV. Pars II. Tit. II. R. xxiii. Q. I. C. ul.

III. *Non licet mulieri dimittere quem sciens servum accepit in virum.*

SI femina ingenua acceperit servum, sciens, quod servus esset, habeat eum, quia omnes unum patrem habemus in cælis. Una lex erit viro & feminæ. *Ex eodem Cap.* IV. [nimirum ex Concilio apud Vermeriam c. VI. A. D. 752. in *Gallia*, Concil. tomo VI. pag. 1657.] Ibid. C. v. Capitul. lib. v. C. XVIII.

IV. *Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, vel libera cum servo, nullum est matrimonium, nisi postquam scivit ejus conditionem & consenserit in eum vel eam aliquo modo.*

SI quis ingenuus homo uxorem, ancillam alterius, acceperit, & existimat, quod ingenua sit; si ipsa femina fuerit postea in servitute detecta, si eam a servitute redimere potest, faciat: si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam sciebat, & collaudaverat, prout legitimam, eam habeat. Similiter & mulier ingenua de servo alterius facere debet. *Gregorius* [1. lib. VI. epist. 1. A. D. 596, Roma in Campaniam.] Ibid. C. IV.

V. *Servitutis occasione dimitti non valet qui post controversiam status se in libertatem asseruerit.*

CUjus rei causa cum matre sua huc compulsa anno præterito præsentium venerit latrix, fraternitas tua, cautius novit, quia scilicet maritus suus, vester clericus, ob hoc, quod de servili fuerat conditione pulsata, a suo noscitur eam removisse consortio; vosque hic positos asserunt promisisse, ut si probare se liberam, adjuvante Domino, valuisset, suo eam vos conjugio reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quod revel ante Deo, libertatis auctore, approbata sit libera, nullaque in ea macula servilis inventa est. His ergo cognitis, sine mora aliqua suo per vos eam volumus marito restitui, nec ulterius idem vir ejus argumenta sibi occasionis exquirat, quibus eam possit abiicere. Nam si a vobis (quod non credimus) minime fuerit adimpletum, eamque recipere forte distulerit; nos illud cognoscatis cum districta vindicta correcturos. *In Triburiensi Concilio* [apud Burchardum lib. IX. c. LXXV. & Ivonem Parte VIII. c. CCXII.] Ibid. C. VI.

VI *Occasione conditionis dolose mutatæ, vir non discedat ab ea, quam tempore libertatis accepit.*

PErlatum est ad sanctam synodum, quod quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & post filiorum procreationem, occasione divortii, cujusdam servum se fecit. Utrum necessario mulierem tenere debeat: &, si tenuerit, utrum illa quoque secundum sæcularem legem servituti subiici debeat, quæsitum est. Judicatum est, uxorem minime debere dimitti; non tamen ob Christi legem mulierem in servitutem redigi, dum ille non ex consensu conjugis se servum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat. *In concilio Cabilonensi* [II. c. XXX. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1278.] Ibid. C. VII.

VII. *Legitima servorum conjugia sua auctoritate domini non dirimant.*

DIctum est nobis, quod quidam legitima servorum conjugia potestativa quadam præsumtione dirimant, non attendentes illud Evangelicum: *quos Deus conjunxit, homo non separet*. Unde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos dominos habeant; sed in uno conjugio permanentes, dominis serviant suis. Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum. Ibid. M.

Lib. iv. Pars ii. Tit. iii. Rub. i. & ii.

TITULUS, III
De impedimento III. *scilicet voti*.
RUBRICA. I
Qualiter votum solemne castitatis impediat matrimonium,

I. *Votum solemne castitatis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum*.

NEque viduas ad nuptias,

II. *De eodem*.

VIduas, quæ spontanea.

III. *De eodem*.

NUbendi licentia,

IV. *De eodem*.

MEliores proposito

Omnia hæc capitula sunt in lib. III. *Parte* I. *Tit*. V. *Rubr*. IX. c. XXXVI, XXXVIII, XXXIX. XL. *pag*. 530. 531.

Faciunt quoque ad hanc Rubricam capitula ejusdem Tituli V. *Rubr*. X. *pag*. 531.

RUBRICA. II
Qualiter votum castitatis simpliciter impediat matrimonium.

I. *Votum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum*.

[Ex epist. II. Innocentii I. c. XIII. ad Victricium, A. D. 404. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1252.]

xxvii. Q. i. C. ii. §. i. HÆ vero, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali se semper simulaverunt permanere; licet velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est; quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit? Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & a cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur; quanto magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilii existunt, virorumque consortio multoties usæ sunt, & habitum religionis assumserunt, & demum apostatarunt, atque ad priorem vomitum sunt reversæ, a (I. Cor. v.) nobis, & ab omnibus fidelibus, a liminibus ecclesiæ, & a cœtu fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apostolum Paulum, (Deut. xiii.) tradentes hujusmodi hominem satanæ, & spiritus ejus salvus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysen loquitur, dicens; *auferte malum de medio vestri*: de qui- (Psal. lvii.) bus & per prophetam ait: *lætabitur justus, cum viderit vindictam; manus suas lavabit in* (Rom. i.) *sanguine peccatoris*. De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus, dicitur: *quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt*.

TI-

TITULUS. IV

De impedimento IV. *matrimonii, scilicet consanguinitatis.*

RUBRICA. I

De prohibitione contrahendi cum consanguineis.

I. *Arguitur, quod liceat cum consanguineis contrahere.*

[Gratianus.]

Quod autem consanguineas nostras sive uxoris nostræ in conjugium nobis ducere xxxv. Q. I. in principio.
liceat, exemplis & auctoritatibus probatur. Abraham namque Sarai filiam fratris sui, fororem videlicet Lot, in conjugem duxit, Isaac Rebeccam in uxo- Gen. XI
rem accepit, quæ erat filia consobrini matris suæ. Jacob duas sorores, Liam videlicet, Gen. XXIV.
& Rachel filias Laban avunculi sui sibi matrimonio sociavit. In lege quoque præcepit Gen. XXIX.
Dominus Moysi, ut nullus duceret uxorem, nisi de propria tribu, & familia. *Item.* Num. XXXVI.
Si aliquis absque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti Deut. XXV.
sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porro ad quoscumque lex ipsa pervenit, ejus præceptis probantur obnoxii, nisi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apostolicis institutis evacuata monstrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum conjunctiones prohibitæ inveniuntur. Unde sicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur. [Gratianus continenter.]

II. *Responsio.*

His respondetur. Consanguineorum conjunctiones, alias causa necessitatis permis- Ibid. §. 2.
sæ, alias causa justæ rationis inveniuntur imperatæ. Cum enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier a Deo formaretur, necessario sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante necessitate pariter cessare oportet. Tanto ergo nunc damnabilius usurpatur consanguineorum conjunctio, quanto minus necessaria probatur: unde hujuscemodi copula postea lege prohibita invenitur, Do-
mino dicente per Moysen: *turpitudinem sororis tuæ non revelabis*. Hinc *Augustinus ait* Lev. XVIII.
de Civitate Dei [lib. XV, c. XVI, nonnullis immutatis circa A. D. 426. in *Africa*.]

III. *Datur ratio, quare antiquitus commixtio consanguineorum permittebatur, nunc autem est constitutio, quod non fiat.*

Cum igitur genus humanum, post primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis Ibid. C. I.
ejus ex viri latere, marium, feminarumque conjunctione opus haberet, ut gi- Gen. II.
gnendo multiplicaretur, nec essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius, compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius, religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima caritatis, ut homines, quibus esset utilis atque honestissima concordia, diversarum necessitudinum vinculis necterentur, nec unus in una multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentius colligandam plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum nomina. Dum ergo habet quis alium patrem, alium socerum, numerosius se caritas porrigit. Utrumque autem unus Adam esse cogebatur & filiis & filiabus suis, quando fratres, sororesque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utrique sexui filiorum fuit & socrus, & mater, quæ si duæ feminæ fuissent, mater altera, & socrus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. *Et infra.* Sed hoc unde fieret, tunc non erat, quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando potuit, ut existente copia, inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores: & non solum istud, ut fieret, nulla necessitas esset, verum etiam si fieret, nefas esset. *Et infra.* Quod humano genere crescente, & multiplicata etiam inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores, sic observari cernimus, ut etiamsi per-

ver-

Lib. iv. Pars II. Tit. iv. Rubr. II.

versis legibus permittantur fraterna conjugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam; & cum sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licuerit, sic aversetur, quasi licere numquam potuerit. *Et infra*. Copulatio ergo maris & feminæ, quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium est caritatis; cælestis vero civitas opus habet, ut noxam generationis evadat. *Calistus papa* [epist. II. Isidoriana c. iv. Concil. tom. I. pag. 614.]

IV. *Infamia notantur qui consanguineas ducunt uxores.*

XXXV. Q. II. C. I.

CONjunctiones consanguineorum fieri prohibete, quando has & divinæ, & sæculi prohibent leges. Leges ergo divinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum eiiciunt, sed & maledictos appellant. Leges vero sæculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, & eorum vestigiis inhærentes, infamia eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt asperli; nec eos viros, nec accusationes eorum (quas leges sæculi reiiciunt) suscipere debemus. *Et infra*. Eos autem *consanguineos* dicimus, quos divinæ & Imperatorum, ac Romanorum, ac Græcorum leges *consanguineos* appellant, & in hereditate suscipiunt, nec repellere possunt. *Gregorius ad Felicem Messanæ civitatis episcopum* [lib. XII. epist. XXXI. circa A. D. 604. in *Siciliam*.]

V. *Nullus ducat uxorem, a consanguineo suo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam.*

Ibid. C. X.

NEc eam, quam aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere, ulli profecto licet Christianorum, aut licebit, quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. Incestuosos vero nullo conjugii nomine deputandos a sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

RUBRICA. II

Usque ad quem gradum consanguinitatis prohibeatur contrahere matrimonium.

I. *Secundum antiqua jura usque ad generationem* VII. *prohibebatur contrahi matrimonium.*

Gregorius papa in concilio Meldensi [forte ex Conc. Romano sub Nicolao II. A. D. 1065, Concil. tomo X. pag. 1181.]

Ibid. C. I.

DE affinitate consanguinitatis per gradus cognationis, placuit usque ad septimam generationem observare. Nam & hereditas rerum per legales instrumentorum definitiones sancita, usque ad VII. gradum protendit heredum successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur. *Julius papa* [sententia forte deducta ex concilio Aurelianensi III. c. X. A. D. 538. Concil. tomo V. pag. 298.]

II. *Ex propinquitate sui sanguinis vel uxoris usque in* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

Ibid. C. XII.

NUllum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis vel uxoris, usque ad VII. generis gradum uxorem ducere, vel incesti macula copulari. Præterea quoque illud adjecimus, quoniam, sicut non licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate uxoris suæ conjugem ducere propter carnis unitatem. *Item Gregorius papa episcopis Galliæ* [potius ad Felicem Messanensem lib. XII. epist. XXXI. A. D. 604. Roma in *Siciliam*.]

III. *Usque ad* VII. *generationem, progeniem suam unumquemque servare oportet.*

Ibid. C. XVI.

PRogeniem suam unumquemque usque ad septimam decernimus observare generationem; & quandiu se agnoscant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus. Quod si fecerint, separentur. *Nicolaus papa* II. [in Synodo Lateranensi c. XI. & XII. A. D. 1059. Concil. tomo X. pag. 1010.]

IV. *De*

Lib. iv. Part. ii. Tit. iv. Rubr. ii.

IV. *De eodem.*

xxxv. Q. ii. C. xvii.

DE consanguinitate sua nullus ducat uxorem usque post generationem VII. vel quousque parentela cognosci poterit. Laicus vero uxorem simul & concubinam habens, non communicet ecclesiæ. *Item ex concilio Vormaciensi cap.* XXXII. [A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 952.]

V. *Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi invicem non copulentur.*

Ibid. C. xviii.

IN copulatione fidelium, generationis numerum non definimus; sed id statuimus, ut nulli Christiano liceat de propria consanguinitate, seu cognatione uxorem accipere usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur. *Item* [in vulgatis legitur ex *concilio Lugdunensi*, forte sumtum ex Capitul. lib. vi. c. cxxvii.]

VI. *Ex propinquitate sui sanguinis usque ad* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

Ibid. C. xix.

NUlli ex propinquitate sui sanguinis usque ad VII. gradum uxores ducant; neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, a sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant. *Gregorius ad Augustinum Anglorum episcopum* [partim sumtum ex lib. xii. S. Gregorii epist. xxxii. respons. vi. partim ex Johanne diacono in vita S. Gregorii lib. ii c. xxxvii. & xxxviii.]

VII. *Anglis permittitur, ut in* IV. *vel* V. *generatione copulentur.*

Ibid. C. xx. — Io. Diac. ibid. — I. Cor. iii. 2.

QUædam lex terrena in Romana republica permittit, ut sive fratris, & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali conjugio sobolem non posse succrescere; & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut in IV. vel V. generatione fidelium licenter sibi conjungantur. Sed idem humillimus pater Gregorius post multum temporis a Felice Messanæ, Siciliæ civitatis præsule requisitus, utrum Augustino scripserit, ut Anglorum in IV. generatione contracta matrimonia minime solverentur, inter cetera talem responsionem reddidit: *quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de sanguinis conjunctione, ipsi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cœperat, metuendo austeriora, recederet, specialiter, & non generaliter ceteris me scripisse cognoscas. Unde & mihi omnis Romana civitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandavi, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, idest usque ad* VII. *generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissime eos prius illicita docere, & verbis, ac exemplis instruere; & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam juxta Apostolum, qui ait:* lac dedi vobis potum, non escam: *ista illis modo, non posteris, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed aliquantulum firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur.* Ex *Cabilonensi concilio* [imo ex Moguntino c. liv. A. D. 813. in *Germania*, Concil. tomo vii. pag. 1252.]

VIII. *In* V. *vel* VI. *generatione nullus amplius copuletur conjugio.*

Ibid. C. xxi. Capitul. lib. v. C. xcix. In Moguntino sub Rabano C. xxv. Vvormaciensi C. lxxviii.

COntradicimus, ut in IV. vel in V. sextaque generatione nullus amplius conjugio copuletur. Ubi autem post interdictum factum fuerit inventum, separetur. *Isidorus Etymologiarum libro* XI. c. VI. [lib. ix. c. vi. c. A. D. 630. in Hispania. Sumtum videtur ex B. Augustino lib. xv. de Civit. Dei c. xvi.]

IX. *Quare usque ad* VI. *gradum consanguinitas observetur.*

xxxv. Q. iv. C. i.

COnsanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodo revocat fugientem. Ideo autem usque ad VI. generationis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur. *Gregorius Felici Messanæ episcopo* [forte Concil. Toletanum ii. c. v. A. D. 531. in *Hispania*, Concil. tomo iv. pag. 1714.]

X. *In*

Lib. xv. Pars II. Tit. iv. Rub. iii.

X. *In* IV. *&* V. *gradu, qui conjuncti inventi fuerint, separentur.*

xxxv. Q. viii. C. ii.

HÆc salubriter præcavenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, usquequo affinitatis lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio sibi desideret copulare; sed, sicut a majoribus nostris definitum est, ita modis omnibus observetur; quoniam usque ad septenarium numerum parentelæ nulli unquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre & matre, consanguinitatis parentela descendunt. Qui autem & quæ in IV. vel in V. gradu conjuncti inventi fuerint, separentur; quoniam scriptum est: *omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus*. Et iterum. *Anima, quæ fecerit quidpiam ex istis, peribit de medio populi sui*. Sane quibus conjunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi conjugii melioris libertatem,

Levit. xviii. 6. 29.

RUBRICA. III
Quomodo sint gradus consanguinitatis computandi.

I. *Modus, quo antiquitus consanguinitatis gradus computarentur.*

[Gratianus.]

xxxv. Q. iii. post C. xxi.

GRadus cognationis secundum quosdam varie computantur. Alii namque patrem in primo gradu, filios in II. ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum una caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis copulam usque in VII. gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illa vero, quæ usque ad VI. gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eædem personæ secundum hanc diversitatem inveniantur in VI. vel VII. gradu. *Item*. Illud Fabiani, quo affines in V. generatione copulari jubentur, videtur esse contrarium illi decreto Julii papæ: *sicut non licet ulli Christiano de sua consanguinitate uxorem ducere, sic etiam non licet de consanguinitate uxoris suæ conjugem ducere propter carnis unitatem*. Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii: *nec eam, quam ex propria consanguinitate conjugem habuit &c.* Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus vel personis inter se affinitate conjunctis, ut sunt uxores duorum fratrum. Si contigerit, unam earum alicui matrimonio copulari post mortem ejus, vir non poterit affinem superstitem in conjugem ducere nisi in V. gradu affinitatis inveniantur. Unde qui novercam alicujus in uxorem duxerit, post mortem ejus uxorem privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius papa alibi ait: *relictam consanguineorum uxoris suæ* (non ait: *consanguineam uxoris suæ*, sed: *relictam consanguineorum uxoris suæ*) usque in IV. generationem nullus ducat in uxorem. Paschalis vero papa II. scribens Rhegino episcopo, tertium genus affinitatis assignat, cujus copula non ultra II. gradum invenitur prohibita. *Isidorus* [sententia est ex Isidoro lib. ix. Etymolog. c. v. c. A. D. 630. in *Hispania*.]

Supra C. de propinquis.

Supra C. nullum §. præterea.

Supra C. nec eam.

Supra C. & hoc

II. *Quomodo dirimuntur gradus cognationis.*

xxxv. Q. v. C. i.

SEries consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimitur. Filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus; illis seorsim sejunctis ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis, primus: pronepos, proneptis secundus: abnepos, abneptis tertius; abnepos adneptis quartus: trinepos trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia sextus. *Item Alexander* II. *Neapolitanis clericis, & omnibus episcopis, atque judicibus per Italiam constitutis scribit de hujusmodi, ita dicens* [A. D. 1065. *Romæ*, Concil. tomo ix. pag. 1181.]

III. *Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis.*

AD Sedem Apostolicam perlata est quæstio noviter exorta de gradibus consanguinitatis: quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones & ecclesiasticum morem numerare nituntur; novo & inaudito errore affirmantes, quod germani fratres, vel sorores, inter se sint in II. generatione; filii eorum, vel filiæ in IV. nepotes, vel neptes eorum in VI. talique modo progeniem computantes, & in hujusmodi VI. eam gradu terminantes; dicunt dein-

deinceps, viros, ut mulieres inter se posse nuptialia jura contrahere; & ad hujusmodi prosanum errorem confirmandum, in argumentum assumunt sæculares leges, quas Justinianus Imperator promulgavit de successionibus consanguineorum. Quibus confisi ostendere moliuntur, fratres in II. gradu esse numeratos, filios eorum in IV. nepotes in VI. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem sanctorum patrum, & antiquam ecclesiæ computationem ad nos usque perductam, perversa quadam calliditate disturbare nituntur. Nos vero, Deo annuente, hanc quæstionem discutere curavimus in Synodo habita in Lateranensi consistorio, convocatis ad hoc opus episcopis & clericis, atque judicibus diversarum provinciarum. Denique diu ventilatis legibus & sacris canonibus, distincte invenimus, ob aliam atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hereditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aperte monstretur usque ad quotam generationem a consanguineorum sit nuptiis abstinendum. Ibi præscribitur, ut hereditas propinquis modo legitimo conferatur; hic vero ut rite & canonice inter fideles nuptiæ celebrentur. In legibus distincte non numerantur gradus, nisi usque ad VI. in canonibus autem usque ad VII. distinguuntur generationem. Hac igitur de causa, qua hereditates nequeunt deferri, nisi de una ad alteram personam; idcirco curavit sæcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideo sacri canones duas in uno gradu constituere personas. Utramque tamen computationem, si attente ac subtiliter perspecta fuerit, idem sensisse, & eandem esse in eis sententiam, atque ad eundem terminum convenire, manifestissimum erit. Justinianus nanque usque ad quem gradum consanguinitas ipsa perduret, in suis legibus non definivit. Canones vero, ultra VII. nullam nominavere generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator. Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est intelligere, quemadmodum ulteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe persona semper gradum adiicit. Ecce in his brevibus verbis aperte ostenditur, tales gradus, quales isti computant, non tantum usque ad VI. verum etiam ultra numerari debere; quippe cum ultra VI. ulteriores gradus numerandos esse decernat. Ubi enim ulteriores nominat gradus, aperte indicat, non sex tantummodo esse gradus, sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum in præcedentibus ipse firmaverit Imperator, decimo etiam gradu consanguineos sibi inter se posse succedere, cum decimum nominat, non esse tantummodo sex, luce clarius confitetur. Hi ergo evigilent, & aciem mentis, si possunt, intendant quos hactenus istiusmodi perculit error. Enimvero ubi secundum leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter se, teste Justiniano, in X. gradu. Consanguinei igitur sibi sunt qui sibi succedunt. Quod in X. gradu consanguinei sibi existunt, non est terminata consanguinitas (ut isti fatentur) in VI. tantummodo gradu. Quid igitur dicent? Computatis nanque gradibus, sicut isti numerant, aut finitur consanguinitas in VI. gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nituntur, quæ in X. gradu sibi succedere consanguineos jubent. Quod si non finitur consanguinitas in isto VI. gradu, falsidici erunt isti, qui ultra illum VI. gradum nolunt computare consanguinitatem. Igitur aut leges erunt falsæ, aut isti, qui sic finiunt generationem. Sed ut veridicæ leges, & varaces sint canones, dicamus hoc, quod veritas habet, scilicet, quod non terminatur consanguinitas in hujusmodi VI. gradu, sed terminatur, secundum canones, in VII. gradu. Utraque enim computatio, sicut superius diximus, uno fine concluditur. Namque duo gradus legales unum gradum canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundum sæculares leges dicuntur in secundo gradu, juxta canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in IV. hic computantur in II. Nepotes vero, qui in VI. ibi, istic numerantur in III. Sic deinceps qui in legibus scribuntur in VIII. & X. in canonibus definiuntur in IV. & V. Atque hoc modo de reliquis sentiendum est, ut qui secundum canones dicuntur in VI. vel VII. secundum leges accipiantur in XII. vel XIV. Hanc computationem intelligens prudentissimus papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione conjungi fideles debeant, ipsas sæculares leges in testimonium adducens, Augustino Anglorum episcopo sic rescripsit:

Lib. IV. Pars II. Tit. I. Rub. III. XXXV. Q. V. C. II.

Instit. lib. III. tit. V. & VI.

Ibid. tit. VI.

Isidorus lib. IX. Etymol. C. V.

Lib. iv. Part. i. Tit. iv. Rub. iii. *quædam terrena lex in Romana republica permittit, ut five fratris & sororis, sive duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere. Unde necesse est, ut jam in III. vel in IV. generatione copulatio fidelium licenter sibi conjungi debeat. Nam a secunda, quam prædiximus, omni modo debent abstinere.* Ecce hic aperte monstratur, filios vel filias fratrum in II. generatione numerari. Et si fratrum filii & filiæ numerantur in II. fieri non potest, ut ipsi fratres non sint in prima. Quod si fratres computantur in prima, filii eorum in II. dubium non est, quin eorum nepotes sint in III. pronepotes in IV. & sic de reliquis usque ad VII. Sed sunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in III. vel IV. generatione copulentur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes, se hoc juste facere posse, quod prudentissimus doctor sua sententia definivit. Isti itaque, qui se hoc velamento defendere nituntur, advertant, in ejusdem patris sententiis hoc non generaliter xxxv. Q. ii. C. xx. cunctis, sed specialiter Anglorum genti mandasse. Nam postmodum a Felice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, an hoc, quod Augustino mandaverat, generaliter cunctæ ecclesiæ tenendum esset, apertissime firmavit, non aliis hoc, quam illi genti, mandasse, ne bonum, quod cœperant, metuendo austeriora, desererent; sed & illis postquam in fide essent firma radice solidati, & universali ecclesiæ, censuit semper esse tenendum, ut nullam de propria consanguinitate vel affinitate infra VII. generationem aliquis sibi audeat conjugio copulare. Ecce aperte monstratum est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudentissimi papæ Gregorii, quid de gradibus consanguinitatis numerandis sentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipsos revincat adversarios. Nam si, ut ipsi fatentur, in illo sexto gradu consanguinitas finiretur, omnes personarum ramusculos, qui ultra illum gradum in pictura arboris continentur, velut superfluos oporteret detruncari; sed quia omnes, qui in prædicta arboris pictura numerantur, ex una parentela consistunt, numquam sine diminutione consanguinitatis a se poterunt separari, veluti non sine damno cujusque personæ valent a proprio corpore xxxv. Q. ii. C. xviii. manus, brachia, & pedes truncari. Illa quoque sacrorum præceptio canonum, quæ jubet, a propria abstinere consanguinitate, quandiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec a prædicta parentelæ discrepat comparatione. Nam sic in VII. gradibus si canonice, & usualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne vero in hac consanguinitatis computatione aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam disputatione duximus finiendam. Sunt enim quidam, qui non a fratribus, sed a filiis eorum, idest patruelibus, vel consobrinis genealogiam numerare incipiunt, dicentes, filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo ceteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista gradum computatio, si bene intellecta fuerit, ab ea, quam superius exposuimus, in sententia poterit esse diversa. Isti enim, qui numerandi inixxxv. Q. iv. C. i. tium sumunt a filiis fratrum, non progrediuntur ultra VI. generationem. Sed sicut totius mundi sex ætates existunt, & humanæ vitæ itidem sex, ita & in consanguinitate sex tantummodo autumant computandas esse generationes: quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt posse fieri initium, ut quasi fugientem possint revocare consanguinitatem. Hæc itaque computatio, quæ incipit a fratrum filiis, & numerat usque ad sextam generationem, tantum valet, quantum ea, quæ incipit a fratribus, & computat usque ad septimam. Nec ulla in sensu existit diversitas: quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio si initium numerandi sumat a fratribus, septima invenitur: si a filiis fratrum, reperitur sexta. Taliter igitur determinatis gradibus consanguinitatis, Apostolica vos auctoritate monemus, fratres & filii, ut omnibus sic seriem genealogiæ computandam esse intimetis, quemadmodum sancti patres numerandam esse sanxerunt, & antiquus mos sanctæ & universalis ecclesiæ per longa tempora olim computasse monstratur. Nam si quis perversa & obstinata mente a recto tramite Apostolicæ sedis deviare voluerit, & aliter, quam nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit, primum pro sua temeritate cælesti pœna plectetur, postmodum vero gladio perpetui anathematis se noverit jugulandum. *Zacharias papa* [imo Bonifacius Moguntinus ad Zachariam c. A. D. 743. apud Magistrum sententiarum lib. iv. Dist. xl.]

IV. *Qua-*

IV. *Qualiter parentelæ gradus suscipiantur.*

PArentelæ gradus taliter computamus. Si quidem ego & frater meus una generatio sumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus fratrisque mei filius secunda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec a se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum ceteræ successiones numerandæ sunt. XXXV. Q. IV. C. IV.

RUBRICA. IV

De nominibus graduum arboris consanguinitatis.

I. *Æquivocatio est, cum soror uxoris cognata vocatur.*

Alexander II. [imo Isidorus lib. I. Etymologiarum in fine, c. A. D. 630. in *Hispania*.]

QUod autem frater, sororve uxoris tuæ, cognati tul dicuntur, æquivocationis jure fit, & necessitate vulgaris appellationis potius, quam ulla causa cognationis. Uxor enim fratris *fratrissa* potius, quam *cognata* vocatur. Mariti frater *levir* dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur *janitrices*, quasi eandem januam terentes, vel per eandem januam intrantes. Viri soror *glos* appellatur. Sororis autem vir non habet speciale nomen, nec uxoris frater. *Isidorus* [imo Paullus lib. IV. senten. tit. XI. de gradibus, c. A. D. 224. *Romæ*.] *Ibid. C. V.* *Ita legebatur in l. non facile ff. de gradibus; sed locum restituit And. Alciatus lib. II. disputationum C. XXIII.*

II. *Nomina graduum superiorum, sive inferiorum, seu ex latere venientium.*

PRimo gradu, superiori linea continentur pater, mater; inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ personæ junguntur. *Secundo* gradu continentur superiori linea avus, avia; inferiori nepos, neptis; transversa frater, soror: quæ personæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia earum, in quo gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. Istæ personæ II. gradu, ideo duplices appellantur; quia duo avi sunt; paternus, & maternus. Item duo genera nepotum sunr, sive ex filio, sive ex filia procreatl. Frater & soror ex transverso veniunt, idest aut frater patris, aut frater matris, qui aut *patruus*, aut *avunculus* nominatur: qui & ipsi hoc ordine duplicantur. *Tertio* gradu veniunt supra proavus, proavia: infra pronepos proneptis. Ex obliquo fratris, sororisque filius, filia, patruus, amita, idest patris frater & soror; avunculus, *matertera*, idest frater matris, & soror. *Quarto* gradu veniunt supra abavus, abavia; infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris, & sororis nepos, neptis. Frater patruelis, soror, patruelis, idest patrui filius, filia: consobrinus, consobrina, idest avunculi, & materteræ filius, filia, amitinus: amitina idest amitæ filius, filia; itemque consobrini, qui ex duabus sororibus nascuntur, quibus accrescit patruus magnus, amita magna, idest avi paterni frater, & soror, avunculus magnus, matertera magna, idest aviæ tam paternæ, quam maternæ frater, & soror. *Quinto* gradu veniunt supra quidem atavus, atavia: infra atnepos, atneptis. Ex obliquo, fratris, & sororis pronepos, proneptis: fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ filius, filia, proprior consobrinus, propior consobrina, idest patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His accrescunt propatruus, proamita. Hi sunt proavi paterni, frater, & soror, proavunculus, promatertera: hi sunt proaviæ paternæ, maternæque, frater, & soror, proavique materni. Hæc species nec aliis gradibus, quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest. *Sexto* gradu veniunt supra tritavus, tritavia; infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris, & sororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, maternæ magnæ nepos, neptis, propioris sobrini filius, filia, qui *consobrini* appellantur. Quibus ex latere accrescunt propatrui, proamitæ, proavunculi, promateræ filius filia, abpatruus, abamita. Hi sunt abavi paterni frater & soror: abavunculus, abmatertera. Hi sunt abaviæ paternæ, maternæque frater, & soror, abavique materni. Hæc quoque explanari amplius non potest, quam ut auctor ipsa disseruit. *Septimo* gradu, qui sunt cognati recta linea supra infraque, propriis nominibus non appellantur; sed ex transver-

Ibid. C. VI. *Isidorus lib. IX. Etymolog. C. V.* *Hugo de S. Victore P. XI. lib. I. C. XIV.* *Anianus interpres Paulli.* *Anianus.* *Anianus.*

Lib. IV. Pars II. Tit. V. Rubr. II. & III. versa linea continentur fratris, sororisque atnepos, atneptis, consobrini filii, filiæque. Successionis idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam, nec nomina inveniri, nec vita succedentibus propagari potest. In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inveniri, nec successio potest amplius prorogari.

TITULUS. V

De impedimento V. scilicet de cognatione spirituali.

RUBRICA. I

Quid sit spiritualis cognatio.

I. *Spiritualis cognatio quædam est spiritualis proximitas, proveniens ex sacramenti datione.*

Nicolaus papa respondens ad consulta Bulgarorum testatur, ita dicens.

[c. II. A. D. 858. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 516.]

XXX. Q. III. C. I. *Ivo serm. I. de rebus ecclesiasticis.* ITa diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem. *Item.* Est inter patrem, & filios spirituales gratuita & sancta communio, quæ non est dicenda *consanguinitas*, sed potius habenda *spiritualis proximitas*. Unde inter eos non arbitramur, posse fieri quodlibet legale conjugium; quandoquidem nec inter eos, qui natura, & eos qui adoptione filii sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittant. *Item.* Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit; quanto potius a carnali oportet inter se contubernio cessare quos per cæleste sacramentum regeneratio sancti Spiritus vincit? Longe igitur congruentius filius patris mei vel frater meus appellatur is, quem gratia divina potius, quam quem humana voluntas, ut filius patris mei vel frater meus esset, elegit, prudentiusque ab alterna corporis commixtione secernimur.

RUBRICA. II

In quibus sacramentis contrahitur spiritualis cognatio.

I. *Solum in sacramento baptismatis, & sacramento confirmationis cognatio spiritualis contrahitur, quæ matrimonium impediat contrahendum, & dirimat contractum.*

Innocentius papa Exsuperio Tolosano episcopo [imo ex incerto auctore.]

XXX. Q. IV. C. I. SI quis ex uno conjugio filium aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, vel christianitatis ministerium dederit, ambo & vir, & uxor compatres existunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro una effecti sunt.

RUBRICA. III

Quando spiritualis cognatio impedit matrimonium.

I. *Separetur, & gravi pœna plectatur qui filiolam suam spiritualem, vel matrem ducit uxorem.*

Ex Concilio Moguntino cap. X. in claustro sancti Albini habito [imo Rabanus in Pœnitentiali c. XX. circa A. D. 840. in *Germania*.]

XXX. Q. I. C. V. DE eo, quod interrogastis, si aliquis filiolam suam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spirituali concubuit, & de eo, qui filium suum baptizavit, & uxor ejus eum de fonte suscepit, hac causa, ut dissidium conjugii fieret, si postea in tali copulatione possint permanere; de talibus sic respondendum est: si filiolam, aut comma-

matrem ſuam aliquis in conjugium duxerit, ſeparandos eſſe judicamus, & gravi pœnitentia plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent; ſi innupti permanere voluerint, bonum eſt: ſin autem; gravis pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant: & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, acerrima pœnitentia mulctetur; & ſine ſpe conjugii maneat. Lib.IV.Pars I. Tit.V.Rub.III.

II. *De eodem.*

ITa diligere debet homo eum. *Supra hoc eodem Titulo*, *Rub.* I. c. I. *pag.* 660.
Zacharias epiſcopus ſervus ſervorum Dei reverendiſſimo & ſanctiſſimo Theodoro epiſcopo eccleſiæ Ticinenſis [ex decretis Zachariæ papæ c. A. D. 745. Roma in *Inſubres*, Concil. to. VI. pag. 1532.]

III. *Filia ſpiritualis carnali filio nubere non poteſt.*

PIctacium nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod ſciſcitari curaſti, ſi liceat filio, cujus pater alterius filiam ex ſacro baptiſmate ſuſceperit, ſuſceptam, ideſt ſpiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele eſt) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter aſſeruiſti contigiſſe. Sed bene tua ſancta fraternitas compertum habet, quod Dominus præceperit per Moyſen, dicens: *turpitudinem patris tui, vel matris, vel ſororis non revelabis: turpitudo enim tua eſt.* Cum ergo a propria conſanguinitate jubemur abſtinere, multo magis a ſpirituali noſtri patris filia (omni excuſatione aut argumento ſepoſito) ſub nimia diſtrictione nos cavere convenit, ne in iram divini examinis incidat, ſi quis tali facinore mixtus, minime reſtrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes omnino cavendi ſunt a tali ſceleris commixtione, ne in perpetuum pereant; ſed hunc, qui hujus pernicioſæ temeritatis auctor, animæ ſuæ ſalutem deſpiciens, impiiſſimo ſe miſcuit matrimonio, per omnia tua fraternitas ſtudeat ſeparare, & pœnitentiæ dignæ ſubmittere, quatenus ab æterna erutam damnatione animam ejus lucreris. *Zacharias, & Deuſdedit* [ex Anſelmo lib. X. c. XXVIII.]

XXX. Q. I. C. I.
Levit. XVIII. 7.

IV. *Filio ſuo nullus tradere audeat quam de ſacro fonte ſuſcepit.*

NOn oportet filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit, aliquando filio ſuo in matrimonium tradere, quia in divina ſententia germani eſſe inveniuntur. Si quis tali facinore commixtus minime reſtrinxerit fræna luxuriæ, ab eccleſia catholica abominabitur. Sed ſi converſus fuerit, poſt ſeparationem ſeptem annis pœnitentiam gerat. Conſciis ſimul cum auctore ſit iſta conditio, ideſt ſimul cum cooperatoribus, & conſentientibus pœniteat. *Nicolaus papa ſcribit Conſtantienſi epiſcopo Salomoni* [circa A. D. 865. Roma in *Germaniam*, apud Ivonem P. I. c. CXXXVII.] Ibid. C. II.

V. *Duas commatres ſucceſſive alicui habere non licet, ſi copula carnalis cum uxore prima præceſſit regenerationem ſpiritualem ejus.*

SCiſcitatur a nobis ſanctitas veſtra, ſi aliquis homo duas commatres habere valeat, unam poſt alteram: in quo meminiſſe debet, ſcriptum eſſe; *erunt duo in carne una*. Itaque cum conſtet, quia vir & mulier una caro per connubium efficiuntur, reſtat nimirum compatrem conſtitui illi mulieri, cujus matrimonio aſſumta uxor commater eſſe videbatur: & idcirco liquet, virum illi feminæ non poſſe jungi in copula, quæ commater ejus erat; cum qua idem fuerat una caro effectus. *Ex concilio Calchedonenſi* [Caput incertum.]

XXX. Q. IV. C. I.
Genes. II. 24.

VI. *Octo annis pœniteat qui duabus commatribus commiſcetur.*

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut ſi cum matre, & filia, aut cum duabus ſororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit; ſecundum antiquam, & humaniorem definitionem octo annis pœniteat. Ibid. C. II.

R. U-

RUBRICA. IV.

Quando per cognationem ſpiritualem cauſa matrimonii non impediatur, licet aliquando effectus.

I. *Separentur, quoad exigentiam debiti, ſi poſſunt induci ad continentiam, viri ab uxoribus, quæ natos ſuos coram epiſcopis tenent.*

[Deuſdedit papa Gordiano Hiſpalenſi epiſcopo, circa A. D. 614. in *Hiſpaniam*, Concil. tomo v. pag. 1648.]

XXX. Q. I. C. I. *Burchardus lib.* XVII. C. XLV. *Ivo P.* 8. C. CCCV.

PErvenit ad nos diaconus veſter, ſanctitatis veſtræ epiſtolam deferens, quod quidam viri, & mulieres præterito Sabbatho paſchali die præ magno populorum incurſu neſcientes proprios filios, ſuſcepiſſent ex lavacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidenti ratione debeant viri, ac mulieres ad proprium uſum redire, an non? Nos vero mœſti ex hac re inquiſivimus priorum patrum noſtrorum dicta. Invenimus autem In archivis hujus Apoſtolicæ Sedis jam talia contigiſſe in eccleſiis Iſauriæ, Epheſiorum, ſimulque Hieroſolymæ, aliarumque civitatum. Epiſcopis etiam earum civitatum ab hac Apoſtolica Sede volentibus ſcire, utrum viri, ac mulieres redirent ad proprium thorum, beatæ memoriæ ſanctiſſimi patres Julius, Innocentius, & Cæleſtinus cum epiſcoporum plurimorum & ſacerdotum conſenſu in eccleſia Apoſtolorum principis, prohibentes talia perſcripſerunt, & confirmaverunt, ut nullo modo ſe in conjugio reciperent mulieres, ac viri, quicumque aliqua ratione ſuſceperint natos proprios; ſed ſepararent ſe: ne, ſuadente diabolo, tale vitium inoleſcat. Scitis, quia quomodo ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti; ita ſunt ſeptem dona baptiſmi a primo pabulo ſacrati ſalis, & ingreſſu eccleſiæ uſque ad confirmationem ſancti Spiritus per chriſma. Ab hoc ergo primo Spiritus ſancti dono uſque ad ſeptimum nullus Chriſtianus ſuam commatrem in conjugium ſuſcipere debet. Et qui præſumſerit, tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam digne egerit. *Ex Concilio apud Vermeriam cap.* IV. [imo apud Compendium c. XII. circa A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1696.]

II. *Ab uxore ſeparetur qui filiaſtrum ſuum coram epiſcopo tenuit.*

I. id. C. XI.

SI quis filiaſtrum, vel filiaſtram ſuam ante epiſcopum tenuerit ad confirmationem; ſeparetur ab uxore ſua, & numquam aliam accipiat. [Gratianus continenter.]

Contra ſcribit Nicolaus Salonitano epiſcopo dicens. [I. apud Ivonem P. c. CXXXVI.]

III. *Non ſeparetur a viro uxor, quoad vinculum matrimonii, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte levavit.*

Ibid. C. II.

NOſſe deſideras, utrum mulier, quæ viri filium ex alia femina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari. Quos ideo jungi poſſe decernimus, quia ſecundum ſacros canones, niſi amborum conſenſu nullius religionis obtentu debet conjux dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non conſiderans, quaſi cauſa pietatis operatur impietatem; maxime cum Apoſtolus præcipiat: *nolite* (inquiens) *fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas per incontinentiam veſtram.* Ergo ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis hoc factum eſſe probatur, non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum; præſertim cum dicat Apoſtolus: *uxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier. Ex concilio Cabilonenſi cap.* IV. [Cabilonenſi II. c. XXXI. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1278.]

1. Cor. 7. 5.

IV. *Non ſeparetur a viro, ſed pœnitentiam agat quæ filium ſuum coram epiſcopo fraudulenter tenuit.*

Ibid. C. IV.

DIctum eſt nobis, quaſdam feminas deſidioſe, quaſdam vero fraudulenter, ut a viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Unde

Unde nos dignum duximus, ut, si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam, a viro tamen suo non separetur. *Nicolaus papa* [I. epist. XIX. Rodulpho Episcopo Bituricensi c.v. circa A.D. 864. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VIII. pag. 505.] Ibi. IV. Pars II. Tit. I. R. xx.IV.

VI. *Non separentur ab uxoribus qui filiastros suos coram episcopo tenent.*

DE his, qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent, idest qui filios uxoris suæ de viro priori, dum chrismantur ab episcopis, super se sustinent; si inscientia, sicut asseris, fiat; licet sit peccatum, non tamen usque ad separationem conjugii puniendum est. Lugeant tamen, & digna pœnitentia hoc diluentes, Domino dicant: *delicta ignorantiæ nostræ ne memineris*. Jo. papa VIII. [Anselmo Lemovicensis Ecclesiæ episcopo, A.D. 879. Roma in *Galliam*, apud Ivonem P. I. c. CCCVI.] XXX. Q. I. C. I. *Psalm.* XXIV.

VII. *Non separetur ab uxore qui necessitatis causa filium suum baptizavit.*

AD limina beatorum Petri, & Pauli apostolorum principum hic præsens homo, nomine Stephanus orationis causa veniens, nostro præsulatui suggerendo innotuit, quod filium suum in extremo vitæ positum, necdum baptismatis unda lotum, absentia scilicet sacerdotum, necessitate cogente, baptizasset, eumque ipse propriis manibus retinendo suscepisset: atque pro hujus rei negocio, notitiæ tuæ patefacto, reverentia tua, quasi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem a sua conjuge judicaverit separandum: quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura, a Domino junctam esse viro uxorem, & *quod Deus conjunxit, homo non separet*. Unde & Dominus in Evangelio, non dimittere posse uxorem suam, nisi causa fornicationis, apertissime jubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis jussione præcipue freti; dicimus, omittendum esse, & inculpabile judicandum quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus, juxta canonicam auctoritatem, si necesse fuerit facere, libere conceditur. Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda baptismatis lavit, ut eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi jam regnaturum sine dubitatione transmitteret; bene fuisse laudatur: & idcirco suæ uxori sibi jam legitime sociatæ impune, quamdiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc contra præfatas auctoritates divinas aliquatenus separari debere. *Urbanus* II. *scribit Vitali presbytero Brixiensi* [ita habet Magister senten. lib. IV. dist. XLII.] Ibid. C. VII. *Prov.* XIX. secundum LXX. *Matth.* XIX.

VIII. *Filii naturales, sive ante, sive post compaternitatem nati fuerint, licite conjungi possunt inter se.*

SUper quibus consuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut & baptismus sit, si instante necessitate, femina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit; & quod spiritualium parentum filii vel filiæ ante, vel post compaternitatem genitæ possunt legitime conjungi, præter illam personam, per quam compatres sunt effecti. *Paschalis Rhegino episcopo* [papa II. c. A.D. 1107. Roma in *Bruttios*, Concil. tomo X. pag. 714.] XXX. Q. III. C. IV.

IX. *Qui ex compatre, vel ex commatre post susceptos filios nati fuerint, matrimonio conjungi non possunt.*

POst susceptum vero de fonte filium spiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non possunt, quia leges sæculi non emancipatos, adoptivis prohibent copulari. *In Triburiensi concilio legitur* [c. XLVIII. c. A.D. 895. in *Germania* Concil. tomo IX. pag. 463.] Ibid. C. V.

X. *Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in conjugium.*

ILlud etiam nec canonica institutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus, sed propter eos, qui diverse de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuito, & jam contingente rerum casu, in conjugium duxerit; consilio maturiori servato eam habeat, atque honeste legitimo conjugio operam det. *In concilio Triburiensi cap.* XLVIII. [imo c. XLVII. *ibid.*] Ibid. C. VIII.

XI. *Uxo-*

XI. *Uxorem compatris ducere potest cujus ipsa commater non fuerat.*

XXX. Q. IV. C. IV. QUi spiritualem habet compatrem, eujus filium de lavacro sacri fontis accepit, & ejus uxor commater non est, liceat ei, defuncto compatre suo, ejus viduam ducere in uxorem, si nullam habet consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt conjungi, quos nulla propinquitas carnalis, vel nulla cognatio secernit spiritualis? *Ex epistola paschalis papæ II. ad Rheginum episcopum* [c. A. D. 1107. Roma in Brutiis, Concil. tomo x. pag. 714.]

XII. *De eodem.*

Ibid. C. V. POst uxoris obitum cum commatre uxoris viri superstitis conjugio copulari, nulla videtur auctoritas vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio spiritus comparatur, neque per unionem carnis ad unionem spiritus pertransitur.

RUBRICA. V

Quæ sit filia spiritualis dicenda, deque pœna eorum, qui cum filia spirituali fornicantur.

I. *Quæ sit filia spiritualis.*

Gratianus.

XXX. Q. I. post C. VII. FIlia dicitur spiritualis non solum ejus, qui accipit, sed etiam ejus, qui trinæ mersionis vocabulo eam sacro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Harum omnium flagitiosa conjunctio est, & eadem pœna plectenda. *Symmachus ait* [Caput incertum.]

II. *Par pœnitentia ei indicitur, qui spiritualem filiam, & pœnitentialem suam violare monstratur.*

Ibid. C. VIII. OMnes, quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri spirituales sunt filii, ut & ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel trinæ mersionis vocabulo mergentibus unda sacri baptismatis regeneravit. Silvester quoque docens admonet unumquemque sacerdotem, ut nullus causa fornicationis ad suam pœnitentialem accedat; quia scriptum est: omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita nostri sunt filii, ut in baptismate suscepti. Quapropter si quis hoc scelus perpetraverit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi pœnitentiæ, se subdat. *Item Cælestinus* [Caput incertum.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. IX. SI quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat, se grave adulterium commisisse. Idcirco femina, si laica est, omnia derelinquat, & res suas pauperibus tradat; & conversa in monasterio Deo usque ad mortem serviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando XII. annis pœniteat. Postea vero ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Domino serviat. *Idem* [Caput incertum.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. X. NOn debet episcopus, aut presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint confessæ peccata. Si forte (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat, quomodo de filia spirituali, episcopus XV. annos, presbyter XII. & deponatur: si tamen in conscientiam populi devenerit.

T I-

Lib. IV. Pars II. Tit. VI. Rubr. unica & Tit. VII. Rubr. I.

TITULUS. VI

De VI. *impedimento, scilicet de cognatione legali, quæ fit per adoptionem.*

RUBRICA. UNICA

I. *Qualiter cognatio legalis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

ITa diligere debet homo eum. *Supra Rubr.* I. *Tituli* V. *præcedentis* c. I. *pag.* 660.

II. *Inter filios naturales, & filios adoptionis cognatio impedit matrimonium, quamdiu sunt in eadem patris potestate.*

POst susceptum vero. *Supra eodem Titulo Rubr.* IV. c. IX. *pag.* 663. *Ex ff. tit. de ritu nuptiarum* [tit. II. lib. XXVII. c. A. D. 168. *Romæ*.]

III. *De eodem.*

PEr adoptionem quæsita fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere. Æque, etsi, me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, ut filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurum adoptare, quod emancipet filium. XXX. Q. III. C. VI.

TITULUS. VII

De VII. *impedimento, scilicet criminis, sive de eo, qui duxit in matrimonium eam, quam polluit per adulterium.*

RUBRICA. I

De criminibus, quæ impediunt matrimonium contrahendum.

I. *Raptus impedit matrimonium contrahere.*

RAptor publica pœnitentia mulctetur. *Supra libro* III. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 634.

II. *De eodem.*

STatutum est a sacro conventu. *Supra Tit. eodem Rub.* V. c. V. *pag.* 634. *In Moguntiensi concilio* [sententia sumta ex Moguntino I. c. XVI. & ex II. sub Rabano c. XXIX. in *Germania*, Concil. tomo VII. pag. 1252. & tomo VIII. pag. 50.]

III. *Incestus prohibet matrimonium contrahi.*

SI quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu eum patre & filio; si quis relictam fratris; si quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius nunquam in conjugio copulari præcipimus. *Item* XXXII. Q. VII. C. XX. *Capitul. lib.* V. C. CI.

IV. *De eodem.*

QUi dormierit cum duabus sororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur. *Ex Triburiensi concilio* [imo Vermeriensi c. X. & XI. A. D. 752. in *Gallia*, Concil. tomo VI. pag. 1658.]

Lib. iv. Pars II. Tit. vii. Rubr. ... V. *Cum noverca, vel filiastra, vel sorore suæ uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poterit: viris tamen earum legitima non negentur conjugia.*

xxxii. Q. vii. C. xxiv. SI quis cum noverca sua dormierit, neuter ad conjugium potest pervenire: sed vir potest, si vult, aliam accipere, si se continere non potest. Similiter si qui cum filiastra sua, vel cum sorore uxoris suæ dormierit, observandum est. *Ex con*... [imo ex concilio Compendiensi c. x. A. D. 756. in *Gallia*, Concil. tomo vi. pag. 1696.]

VI. *Violatio publicæ honestatis justitiæ prohibet matrimonium contrahi.*

xxvii. Q. II. C. xxxii. SI quis sponsam filii sui oppresserit, & postea filius ejus eam duxerit, pater postea dum non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

VII. *Impedit matrimonium contrahendum, cum alter conjugum per industriam & malitiam proprium filium de sacro fonte susceperit.*

DE eo, quod interrogastis. *Supra hoc eodem libro Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 6... *Ex concilio Triburiensi* [Burchardus lib. viii. c. xxxi. & Ivo P. vii. c. ... Hoc caput Paschali tribuunt.]

VIII. *Impedit matrimonium si quis sanctimonialem cognoscat.*

xxvii. Q. I. C. xiii HI ergo, qui sanctimonialibus, scientes, matrimonio ad injuriam Christi copulati sunt, juxta censuram zeli Christiani separentur; & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, sed in pœnitentiæ lamentis se vehementer dum vivunt, afficiant. *Siricius papa* [epist. I. c. v. ad Himerium Tarraconensem, A. D. 385. Romæ in *Hispaniam*, Concil. tomo II. pag. 10...]

IX. *Impedit matrimonium contrahendum si quis fuerit solemniter pœnitens.*

xxxiii. Q. II. C. xii. *Socrates lib. v. C. II. Cassiodorus lib. xi. epist. I.* DE his vero non incongrue, dilectio tua, sedem Apostolicam credidit consulendam ... acta pœnitentia, tamquam canes ac sues ad vomitus pristinos, & volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus: quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut ... la citra ecclesiam fidelibus oratione jungantur; sacris mysteriorum celebritatibus, quam vis non mereantur, intersint: a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur; ut hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus. *Ex concilio Toletano* VIII. [imo vi. c. viii. A. D 638. in *Hispaniam*, Concil. tomo v. pag. 745.]

X. *De eodem.*

Ibid. C. xiii. ANtiqui & sanctissimi est patris sententia papæ Leonis, ut is, qui in ætatis ... scentia positus, dum mortis formidat casum, si pervenerit ad pœnitentiæ ... dium: si conjugatus forte fuerit incontinens, ne postea adulterii lapsum incurrat, ... ad pristinum conjugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita de feminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter & canonice est præceptum: sed constat a nobis pro humana fragilitate indultum dumtaxat ratione, ut si is, qui pœnitentiæ non est legibus deditus, ante ab hac vita decesserit, quam ex consensu ad continentiam unus eorum fuerit ingressus, superstiti non liceat denuo transire ad uxoris amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit absolutionem pœnitentis; nubat, si se continere non potest, & alterius consortio fruatur uxoris. Quod de utroque sexu quomodo a nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet, ut in omnibus sacerdotis expectetur ordinatio, ut juxta quod ætatem aptam perspexerit, pœnitentiæ absolutionis vel distinctionis tribuat legem.

R U-

De criminibus, RUBRICA. II

Quæ dirimunt matrimonium contractum

I. Dirimit matrimonium contractum si mulier occiderit uxorem alicujus viri animo habendi virum illius; aut si occiderit virum alicujus, ut habeat ejus uxorem.

In concilio Triburiensi [imo Meldensi c. LXIX. A. D. 845. in Gallia, Concil. tomo VII. pag. 1840.]

SI quis vivente marito, conjugem illius adulterasse accusatur, & eo functo eandem sumsisse dignoscitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ subiiciatur. De quo etiam post pœnitentiam præfatam, si expedierit, servabitur regula: nisi forte idem vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe conjugii maneant perpetuo cum pœnitentia. Unde in concilio Triburiensi [sententia sumta est ex c. LI. hujus concilii, A. D. 895. in Germania, Concil. tomo IX. pag. 461. Burchardus lib. IX. c. LXVI. citat ex c. LII.]

II. Dirimit matrimonium contractum adulterium, quando fides datur inter adulterantes de contrahendo post mortem legitimæ, vel legitimi.

RElatum est auribus sanctorum sacerdotum, quemdam alterius uxorem stupro violasse, & insuper mæchæ, vivente viro suo, juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem: quod & factum est. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus. *Ibid.*

TITULUS. VIII

De impedimento VIII. scilicet de dispari cultu.

RUBRICA. I

De matrimonio infidelium: quod inter ipsos sit verum conjugium.

I. *Obiicitur, quod non possit esse conjugium inter infideles.*

[Gratianus.]

OMne, quod non est ex fide, peccatum est. Conjunctio autem infidelium non est ex fide, & ideo peccatum est. Item Augustinus. Non est ergo conjugium, quia nullum conjugium sua. Ubi autem vera pudicitia esse non potest, ibi nec verum conjugium est. Item Ambrosius. Jussit Esdras, dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non est enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum est factum. Sed cum cognoscitur, est emendandum. Item Augustinus. Non est ratum conjugium quod sine Deo est. Ex his omnibus auctoritatibus probatur, conjugium non esse inter infideles.

II. *Arguitur multiplici auctoritate, quod inter infideles sit conjugium.*

SEd e contra aliæ inveniuntur auctoritates, quibus probatur, conjugium esse inter infideles: quarum prima est illud Evangelii, quod Christus ait: *erunt quinque in una domo: duo in tres, & tres dividentur in duos*. Deinde cum personas illas enumerasset, uxorem in virum esse dividendam dixit, & e converso. Item. *Qui non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut sororem, propter me, non est me dignus*. Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. Item. *Omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, vel sororem propter me, centuplum accipiet &c.* Uxorem in hoc loco *infidelem* significat, quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quam Christi fides, deseritur. Item Apostolus: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consenserit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic*

XXV ante Ro Au a.s jug Inc Am ne epi & or Im. do ibi. XX Lu L

& hic consentit habitare cum illa; non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infid... *per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.* Idem ad Titum: *hortante adolescentulas, ut diligant viros suos.* Hoc tam de fidelibus, quam de fidelibus intelligendum est. Infidelibus nanque viris fideles mulieres propensius prop... Deum debent obsequi, ut sic viros suos Christo lucrari valeant, sicut in passione be... Clementis de Theodora, & Sisinnio legitur mirabiliter contigisse. *Item Innocentius pa... Rufo & Eusebia episcopis & Macedonibus* [papa I. epist. XXII. Roma in *Macedoniam* A. D. 414. Co... tomo II. pag. 1273.]

Lib. IV. Pars II. Tit. VIII. Rub. 4. — Ad Titum II.

III. *Bigami probantur qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram.*

XXVIII. Q. 1. C. I. NUnquid non erunt admittendi in hereditatis consortium qui ex ea suscepti sun... quæ ante baptismum fuit uxor? Eruntque appellandi vel naturales, vel spu... quia non est matrimonium legitimum, ut vobis videtur, nisi illud, quod post baptism... assumitur? Ipse Dominus cum interrogaretur a Judæis, si liceret dimittere uxorem, ...que exponeret, fieri non debere, addidit: *quos Deus conjunxit, homo non separet.* (Matth. XIX. 6.) ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum uxores sortiuntur, meminerint hoc ... Judæis interrogatum, & Judæis esse responsum. Quæro, & sollicitus quæro, si una eadem sit uxor ejus, qui antea catechumenus, & postea sit fidelis, filiosque ex ea, c... esset catechumenus, susceperit; & postea alios filios, cum fidelis; utrum sint *fratres a...pellandi*, an non habeant, postea defuncto patre, cum ceteris herciscundæ here*ditat...* consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisse? *Qu...*cum ita sentire, atque judicare absurdum est, quæ (malum) ratio est, hoc defen*di*, vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non possit *in* peccata deputari quod lex præcipit, & Deus junxit? *Item ex decreto Eutychiani pa.* [imo ex Pœnitentiali Theodoti tomo 1. pag. 95. c. A. D. 680. in *Anglia*.]

IV. *In fidelis potestate sit post baptismum uxorem recipere, quam ante dimiser...*

Ibid. C. II. SI quis gentilis gentilem uxorem dimiserit ante baptismum; post baptismum in po...state erit ejus eam habere, vel non habere. *Gratianus*

V. *Dicitur, quod conjugium sit inter infideles, & respondetur ad auctoritates in oppositum.*

Ibid. post C. XIV. EX his itaque evidenter colligitur, conjugium esse inter infideles. Illud vero Ap...stoli: *omne, quod non est ex fide, peccatum est*, (Rom. XIV. 23.) non ita intelligendum est, quidquid fit ab infidelibus, credatur esse peccatum, sed omne, quod extra conscie...tiam fit, ædificat ad gehennam. Unde Ambrosius; *peccatum est quod aliter fit, qu... probatum est.* (Imo Glossa ordin. ad Rom. C. XIV.) Item Augustinus super eundem locum: *omne, quod aliter fit, qu... probatum est, peccatum est. Non tamen omne, quod fit cum fide, bonum est.* (Glossa ordin. ibid.) Ignoran...*tia enim, quæ est ex culpa, nocet.* Hinc etiam Apostolus ait: *beatus, qui non judicat metipsum in eo, quod probat.* (Rom. XIV. 22.) Gratianus

VI. *De eodem.*

Ibid. post C. XVII. ITem illud Augustini: *non est ratum conjugium, quod sine Deo est.* Non negat con...gium esse inter infideles. (Lib. I. de adulterinis conjugiis C. XVIII.) Conjugium enim aliud est legitimum, & non ratum, ali... ratum, & non legitimum; *ut supra hoc eodem libro, Parte I. Tit. II. Rubr. XII. c. I. pag. 6...*

RUBRICA. II
De dispari cultu, quomodo impediat matrimonium.

I. *Fideles infidelibus non sunt conjugio sociandi.*

Ambrosius de Patriarchis [hoc est lib. I. de Abraham c. IX. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

Ibid. C. XV. CAve, Christiane, gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, gentile... aut Judæam, atque alienigenam, hoc est hæreticam, aut omnem alienam a fide ... uxorem accersas tibi. Prima conjugii fides, castitatis gratia est. *Et infra.* Si Christia... sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad oratione... no...

nocte consurgendum est, & conjunctis precibus obsecrandus Deus. *Ex concilio Agathensi* [c. xvii. A. D. 506. in Gallia, Concil. tomo iv. pag. 1391.]

II. *Cum hæreticis catholici non misceant conjugia.*

NOn oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias dare; sed potius accipere; si tamen se profitentur Christianos esse futuros & catholicos. *Ex concilio Urbanensi* [imo Arvernensi c. vi. A. D. 535. in Gallia, Concil. tomo iv. pag. 1804]

III. *Christiana communione careat qui Judaicæ pravitati conjugali se vinculo sociat.*

SI quis Judaicæ pravitati conjugali societate jungitur, sive Christiana Judæo, sive Judæa Christiano mulier carnali consortio misceatur, quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, a Christiano cœtu, atque convivio, & a communione ecclesiæ protinus segregetur.

RUBRICA. III

De casu, in quo alter conjugum infidelium ad fidem convertatur, altero in errore perseverante, an simul cohabitare possint.

I. *Vir ad fidem conversus potest discedere ab uxore infideli; sub spe tamen conversionis ejus consulitur cum ea habitare.*

Augustinus ad Pollentium [lib. 1. de adulterinis conjugiis c. xiii. & xiv. circa A. D. 419. in Africa.]

JAm nunc illud videamus, quod ait Apostolus: *ceteris autem ego dico, non Dominus:* Ibid. c. ad imparia scilicet, hoc est ubi non ambo Christiani fuerant, conjugia locuturus. 1. Cor. Quod mihi visum est, eum monendo dixisse. Quia enim conjux fidelis relinquere conjugem licite potest infidelem: ideo hoc fieri non Dominus, sed Apostolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus, quo possit esse multorum occasio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permissa licentia non utantur. Tibi autem videtur, infideles quoque dimitti a fidelibus non licere: quia hoc vetat Apostolus, cum ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus: non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apostolus, qui reddit etiam rationem, cum fieri non expediat, quamvis liceat. *Quomodo enim scis* (inquit) *mulier, si virum salvum facies? Aut unde scis vir, si uxorem salvam facies?* Cum etiam superius dixisset: *sanctificatus est vir infidelis in muliere fideli, & mulier infidelis sanctificata est in fratre*, hoc est in Christiano, *alioquin filii vestri*, inquit, *immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Sic ad lucrandos conjuges, & filios Christo, etiam exemplis, quæ jam provenerant, videtur hortatus. Cum ergo non expediat infideles conjuges dimitti a fidelibus, causa evidenter expressa est. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale servandum; sed ut acquirantur Christo, recedi ab infidelibus conjugibus Apostolus vetat. Multa sunt autem facienda non jubente lege, sed libera caritate, & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipse cum tributum se non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens, hominem consulebat. Jam vero Apostolus, quemadmodum ista commendet, ejus verba testantur, ubi dicit: *cum enim sim liber ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucri facerem;* cum paulo superius dixisset: *nunquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi? Nunquid non habemus licentiam sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego solus, & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non comedit?* Et paulo post: *si alii* (inquit) *potestatis vestræ participant, quare non magis nos? Sed non usi sumus hac potestate: sed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Christi*. Item [idem ibid. c. xviii. & seq.]

II.

II. Ab infidelibus conjugibus licet alicui recedere,

Lib. iv. Pars ii. Tit. viii. Rubr. iii.

xxviii. Q. i. C. ix. SIc enim neque recedere ab infidelibus uxoribus, vel maritis fideles viri
minæ non prohibentur a Domino, ut neque jubeantur. Nam si dimittere tal
ges juberentur: nullus locus esset consilio monentis Apostoli, ne hoc fieret
enim modo quod Dominus jubet servus bonus fieri prohiberet. *Item paullo po*
ergo cœpisset gentilibus Evangelium prædicari, jam conjunctos gentiles gentilibu
rit conjuges. Ex quibus si non ambo crederent, sed unus, aut una infidelis ci
consentiret habitare, nec prohiberi a Domino debuit fidelis infidelem dimittere
beri: ideo scilicet non prohiberi, quia justitia permittit a fornicante discedere
delis hominis fornicatio est major in corde: nec vera ejus pudicitia cum *conj*
Rom. xiv. 23. potest: *quia omne, quod non est ex fide, peccatum est*, quamvis veram *habe*
lis pudicitiam, etiam cum infideli conjuge, quæ non habet veram. Ideo autem
beri debuerunt fideles ab infidelibus separari; quia non contra jussionem Domini
fuerant ambo conjuncti. Quoniam ergo ab infideli fidelem discedere nec prohib
jubet Dominus, ideo, ut non discedat, Apostolus dicit, non Dominus; habens
1. Cor. vii. 40. Spiritum sanctum, in quo dare possit utile, & fidele consilium. Unde cum dix
muliere, cujus vir mortuus fuerit: *beatior autem erit, si sic permanserit, secund*
filium meum; ne quis hoc consilium tanquam humanum, non divinum, contemn
putaret, adjecit: *puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam*. Proinde inte
dum est, etiam ipsa, quæ non a Domino jubentur, sed a sancto ejus famulo utili
dentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim, ut quisquam catholicus c
quod suadet Spiritus sanctus, non Dominum suadere, cum & ipse Dominus sit, &
parabilia sint opera Trinitatis. Dicit tamen: *de virginibus autem præceptum I*
non habeo; consilium autem do; non ut hoc consilium alienum existimemus a Do
cum continuo sequatur, & dicat: *tamquam misericordiam consequutus a Domino*
Ibid. August. C. xii. *delis essem*. Secundum Deum ergo dat fidele consilium in eo Spiritu, de quo ait: *puto*
quod & ego Spiritum Dei habeam. Verumtamen aliud est Domini jubentis impe
1. Cor. vii. 40. aliud conservi secundum misericordiam caritatis, quæ illi a Domino est inspirata,
donata, fidele consilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet: ita sane, ut
licitum partim quidem expediat, partim vero non expediat. Expedit tunc, quanc
solum per justitiam, quæ coram Domino est, permittitur, sed etiam hominibus n
ex hoc impedimentum salutis infertur, velut cum dat consilium non nubendi Apo
virginibus (unde præceptum Domini se non habere testatur) licet aliud facere,
nubere, & minus, quam continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum; ipsumqu
tum etiam expedit, quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem sic c
honestas nubendi, ut neminem impediat ad salutem, quamvis magis expediret, mag
honestum esset, si virgo consilium, quo præceptum eam non compellit, arriperet.
autem non expedit id, quod licitum est; quando permittitur quidem; sed usus i
potestatis aliis affert impedimentum salutis, sicut est (unde jamdiu loquimur) dis
fidelis conjugis ab infideli, quam non prohibet Dominus præcepto legis: quia coram
injusta non est: sed prohibet Apostolus consilio caritatis, quia infidelibus affert i
dimentum salutis: non solum, quia perniciosissime scandalizantur offensi; verum e
quia cum in alia conjugia ceciderint, viventibus eis, a quibus dimittuntur, adulterini
xibus colligati, difficillime resolvuntur. Ideo hic, ubi id, quod licet, non expe
non potest dici: *si demiserit infidelem, bene facit; si non dimiserit, melius facit*, sicut dic
est: *qui dat nuptum, bene facit, & qui non dat nuptum: melius facit*; quoniam illud
solum utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quisquam com
litur) sed etiam utrumque expedit, aliud minus, aliud amplius. Unde ad id, quod am
expedit, consilio Apostoli, quicumque potest capere, provocatur. Hic autem, ubi de di
tendo, vel non dimittendo infidelis in fidelis conjugio quæritur, utrumque quidem par
licitum est per justitiam, quæ coram Domino est; & ideo nihil horum Dominus prohib
sed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideo id, quod non expe
Apostolus prohibet, dante sibi Domino liberum prohibendi locum, qui neque id, q
monet Apostolus probibet, neque id, quod prohibet Apostolus, jubet Dominus. Quod
ita esset, neque contra prohibitionem Domini Apostolus aliquid moneret, neque contra
sionem ejus aliquid prohiberet. Proinde in his duabus causis, una de nubendo, vel non
ben

Non

do, altera de infideli conjuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid simile invenit
in verbis Apostoli, & aliquid dissimile. Simile quidem, quod ibi dicit: *præceptum*
Domini non habeo, consilium autem do: & hic dicit: *ego dico, non Dominus*. Quale e
enim: *præceptum Domini non habeo*; tale est: *non dicit Dominus*. Et quale est: *consi-*
lium do; tale est: *ego dico*. Illud autem dissimile est, quia de nubendo, & non nubend
dici potest, hoc bene fieri, illud melius; quoniam utrumque expedit, & non nubend
magis aliud. At vero de conjuge infideli dimittendo, vel non dimittendo, minus unum
unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet: qui dimittit bene facit,
& qui non dimittit melius facit; sed dici oportet: non dimittat, quia etsi licet, non
expedit. Sic ergo possumus dicere, melius esse infidelem conjugem non dimittere,
quamvis liceat & dimittere; quemadmodum recte dicimus, melius esse quod & licet &
expedit; quam id, quod licet, & non expedit. His de causis factum est, ut exponens
Domini sermonem, quem prolixum in monte habuit, ubi ventum est ad quæstionem de
conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apostolicis testimoniis,
dicerem, consilium esse Apostoli, non præceptum Domini, ubi ait: *ceteris autem ego*
dico, non Dominus; monens eos, qui haberent conjuges infideles, ut consentientes
habitare secum, non dimitterent. Quod utique ideo monendum, non jubendum fuit;
quia non tanto pondere prohibendi sunt homines facere licita, quamvis non expediant,
quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apostolus etiam illa, quæ juben-
da sunt, monere dignatus est, hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando jussioni.
Unde ipse dixit: *non ut confutandam vos, hæc scribo, sed ut filios meos carissimos moneo*. 1.Cor.
Quid habet quæstionis ubi ait: *ego dico, non dominus*? Item ubi ait: *ecce ego Paulus dico* Gal.v.
vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit? Nunquid hic etiam dixit:
ego dico, non *Dominus*? Non sunt itaque ista similia, quia etiam illa, quæ jubet Dominus,
non est indignum, neque contrarium, si eadem monet Apostolus. Monemus enim quos
caros habemus, ut faciant Domini præcepta, vel jussa. Cum vero ait: *ego dico*; non
Dominus; satis ostendit, Dominum non prohibere quod ipse prohibebat. Prohibuisset
autem Dominus, si esset illicitum. Ergo secundum ea, quæ supra diu diximus, multum-
que versavimus, licitum erat per justitiam: sed etiam licitum non erat faciendum pro- August.
pter liberam benevolentiam. Tu vero, cui placet ita non licere, quod non vetat Domi- C.xxi.
nus, sed Apostolus, quemadmodum non licet quod vetat Dominus, cum exponere vo-
luisses, quid sibi vellet, quod ait: *ego dico*, non *Dominus*; cum alloqueretur fideles, qui-
bus essent conjuges infideles; dixisti, quia Dominus jussit, ne conjugia sibimet diversæ
religionis copularentur, & ipsum adhibuisti testimonium Domini, dicentis: *non accipies* Deut
uxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum post Deos suos, & pereat
anima ejus. Addidisti etiam verba Apostoli, ubi ait: *mulier alligata est, quamdiu vir*
ejus vivit. Quod si mortuus fuerit vir ejus, liberata est: & cui vult, nubat, tantum in 1.Co
Domino. Quod ita exposuisti, ut adjungeres, idest, *Christiano*. Deinde secutus es,
& addidisti: hoc est ergo Domini præceptum tam in veteri, quam in novo Testamento,
ut nonnisi unius religionis, & fidei conjugia sibi maneant copulata. Si hoc est Domini præ-
ceptum tam in veteri Testamento, quam in novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apo-
stolus, ut nonnisi unius religionis & fidei maneant copulata conjugia, quare contra hoc 1.C
Domini jussum, contra doctrinam suam, contra præceptum veteris, & novi Testamenti
jubet Apostolus, ut diversæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus (inquis) gen-
tium prædicator, & Apostolus jam in conjugio positos non solum monet, sed etiam
jubet, ut si unus, aut una e conjugibus credidisset, alterum vel alteram non credentem,
secum tamen habitare consentientem, non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc esse,
aliud illud, satis evidenter ostendis. Illud enim de his conjugiis agitur, quæ sibi pri-
mitus copulantur, ne nubat femina non suæ religionis viro; vel non vir talem ducat uxo-
rem. Id enim, ut dicis, jubet Dominus, docet Apostolus, utrumque præcipit Testa-
mentum. Hoc autem diversum esse, quis abnuat, ubi agitur non de conjungendis, sed
de conjunctis? Ambo quippe unius ejusdem infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt;
sed Evangelium cum venisset, alter sine altera, vel altera sine altero, credidit. Si ergo
aliud est hoc (quod sine scrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli
conjuge permanere, non & Dominus, sicut Apostolus jubet? Nisi forte loco isto vocat illud,
quod tam fidenter ipse Apostolus ait: *an vultis experimentum accipere ejus, qui in me lo-*
quitur Christus? Et utique Dominus est Christus. Intelligisne quid dicam? An in hoc
expla-

explanando aliquanto diligentius immorabor? Attende, ut rem ipsam explanandam, tan-
1. quam in conspectu considerandam planiore sermone ponamus. Ecce conjuges duo unius
s. infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt. Nulla de his quæstio est, quæ pertineat ad il-
lam Domini jussionem, doctrinamque Apostolicam, & præceptum veteris & novi Te-
stamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Iam sunt conjuges,
& ambo adhuc sunt infideles. Adhuc tales sunt, quales fuerunt antequam jungerentur,
qualesque conjuncti sunt. Venit Evangelii prædicator, credidit eorum unus, aut
una: sed ita, ut infidelis cum fideli habitare consentiat. Jubet fideli Dominus, ne infide-
lem dimittat; an non jubet? Si dixeris *jubet*; reclamant Apostolus: *ego dico, non
Dominus*. Si dixeris: *non jubet*; causam requiro. Neque illam mihi responsurus es,
quam tuis literis indidisti; quia Dominus videlicet prohibet, fideles infidelibus jungi.
Hic enim nullo modo est ista causa: de jam junctis loquimur, non de conjungendis. Si ergo
tu causam non invenisti, cur non vetet Dominus quod vetat Apostolus? Cernis enim
jam, ut existimo, non esse ipsam, quam esse putaveras. *Contra invenitur in concilio
Toletano IV.* [c. LXII. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1720.]

III. *Quando vero non est spes conversionis, sed magis timetur, quod fidelis per cohabitationem cum infideli laberetur in errorem, separandi sunt.*

III. Q. 1. C. X. JUdæi, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab episcopo civita-
tis illius, ut, si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quod si admo-
niti, noluerint, separentur, quia non potest infidelis in ejus permanere conjunctione,
quæ jam in Christianam translata est fidem. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fi-
dem, atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infide-
libus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur religionem, non Judaicam su-
perstitionem. *Ex decreto Eutychiani* [imo ex Pœnitentiali Theodori tomo 1. pag. 95. c. A. D. 680. in *Anglia*.]

IV. *Si uxor infidelis nollet cohabitare cum viro fideli, aut nonnisi cum blasphemia creatoris, solvitur matrimonium.*

Ibid. C. III. SImili modo, si unus ex conjugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non
vult, sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit, discedat. *Augustinus de sermone
Domini in monte* [c. XXVII. & XXVIII. circa A. D. 393. *Mediolani*.]

V. *Licite dimittitur uxor, quæ virum suum cogere quærit ad malum.*

Ibid. C. V. IDololatria, quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio, fornicatio est.
Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, non
jussit: dedit Apostolo locum monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem,
Ambros. Ibidem C. XXVIII. quo sic fortasse possit fidelis fieri. *Item*. Si infidelitas fornicatio est, & idololatria in-
fidelitas, & avaritia, idololatria; non est dubitandum & avaritiam fornicationem esse.
Quis ergo jam quamlibet illicitam concupiscentiam potest recte a fornicationis genere se-
parare, si avaritia fornicatio est: ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupi-
scentias non tantum quæ in stupris cum alienis viris & feminis committuntur, sed omni-
no quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perni-
ciose, turpiterque corrumpunt, possit sine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor
virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis: quam fornicationem, sicut
supra commemoratum est, generalem, & universalem intelligere cogimur. Cum au-
tem ait: *excepta causa fornicationis*, non dixit cujus ipsorum, viri, an feminæ. Non
enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxo-
rem dimittit, a qua ipse cogitur fornicari, causa utique fornicationis dimittit; velut si
aliquem cogat uxor sacrificare idolis; qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit,
non tantum illius, sed & suæ: illius, quia fornicatur, suæ ne fornicetur. *Ambrosius ad Hi-
larium* [imo Augustinus epist. c. VII. §. 31. al. LXXXIX. A. D. 414. in *Africa*.]

C. VII. VI. *Amore cujuslibet non est a fide recedendum.*

VII. 15. S*I infidelis*, dicit Apostolus, *discedit, discedat. Non est servituti subjectus frater,
aut soror in hujusmodi*; idest, si infidelis noluerit esse cum conjuge fideli, hic agno-
scat fidelis suam libertatem, ne ita se subjectum deputet servituti, ut ipsam dimittat
fidem,

Nova ORDINATIO

fidem, ne conjugem amittat infidelem. I fratribus, & fororibus in Igitur, propter ponitur ista conditio, ut Christum dimittat & de domo, & de agnis, & de iis rebus, intelligendum eft.

RUBR

De prole, utrum debeat vel inf

I. Quando alter conjugum convertitur aut feparata a parentibus

[Ex concilio Toletano IV. c. LXIII. A. D. 63

Filii autem, qui ex talibus nati exiftunt. Similiter illi & hi qui procreati f viris, Chriftianam fequantur religionem, n letano [IV. c. LIX. ibid. pag. 1719.]

II. A parentum infidelium feparenti involvantur

Judæorum filios, vel filias, ne parentum fortio feparari decernimus, deputatos au lieribus, Deum timentibus, ut fub eorum in melius inftituti, tam in moribus, quam in

RUBRI

De cafu, in quo alter con errorem ge

I. In quo cafu alter non poteft contro propter fornicatio

Non folum mœchatio eft illius, quæ carr c. VI. pag. 634.

II. De

Hic diftinguendum eft. Infra in fequent

RUBRI

An vivente uxore infedeli, alter poffit ali

I. Obiicitur, quod non poffit vir aliam

[Gratian

Quod vero uxore vivente alteram ducer olioquin fi difceditis ab invicem, & nole pulaveritis, adulteri eritis, & filii ve di, ideft fpurii. Ex concilio Meldenfi [apud ma

Lib. IV. Part. II. Tit. XI. Rub. I.

II. *Non potest aliquis post baptismum alteram ducere, vivente ea, qu… baptismum sibi fuerat virgo copulata.*

xxix. Q. II. C. I. Concil. Tribur. C. XIX.

SI quis habuerit uxorem virginem ante baptisma, vivente illa, post baptis… ram habere non potest. Crimina enim in baptismate solvuntur, non … *Gregorius autem contra testatur, dicens* [imo Hilarius diaconus in I. Cor. VII. … A. D. 384.

III. *Licet fideli uxorem aliam ducere uxorem, quam Christianæ fidei odio infideli…*

Ibid. C. II. Glossa ordin. I. Cor. VII.

SI infidelis discedit, odio Christianæ fidei, discedat. Non est enim frater, … subjectus servituti in hujusmodi. Non est enim dimissio peccatum, propte… si alii se copulaverit. Contumelia quippe creatoris solvit jus matrimonii circa … relinquitur. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium … ei fides servanda conjugii, quia propterea discedit, ne audiret, Christum Deum c… stianorum conjugiorum. *Gratianus* [ibid. continenter.]

IV. *Respondetur ad quæstionem.*

Ibid. post C. II.

HIc distinguendum est, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atque … discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimitt… non, ea vivente, aliam superducere. Discedentem vero sequi non oportet, & e… te aliam ducere licet. Verum hoc nonnisi de his intelligendum est, qui in inf… copulati sunt. Ceterum si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidel… monio junctus est, & procedente tempore alter eorum a fide discesserit, & o… conjugem dereliquerit, derelictus discedentem non comitabitur, non tamen illa… alteram ducere poterit; quia ratum conjugium fuerat inter eos, quod nullo mo… potest.

TITULUS. IX

De impedimento IX. scilicet motus, sive violentia

RUBRICA. I

Quod nulla sit cogenda nubere alicui.

I. *Quod nisi libera voluntate nulla est compellenda alicui nubere.*

Gratianus

xxxi. Q. II. in principio. I. Cor. VII. 39. Hilarius diaconus in I. ad Cor. VII.

QUod autem aliqua non sit cogenda nubere alicui, Ambrosius testatur super … lam ad Corinthios: *nubat cui vult tantum in Domino*, idest quem sibi apt… taverit, illi nubat; quia invitæ nuptiæ solent malos proventus habere. … autem *in Domino*, hoc est, ut sine suspicione turpitudinis nubat, & viro suæ religio… bat. *Hormisdapapa Sacratio regi Aragoniæ* [rectius Sanctio, c. A. D. 1090. Roma in Hispan… Ivonem P. VIII. c. XXIV.]

II. *Quorum unum futurum est corpus, unus debet esse animus, atque ideo nulla est invita copulanda alicui.*

Ibid. C. III.

DE neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi daturum, necessitatis instante ar… sub fidei pollicitatione firmasti, hoc, æquitate dictante, decernimus, u… virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntatis auctoritate pe… ut viro illi prorsus se deneget nupturam, nequaquam eam invitam & renitente… dem viri cogas conjugio sociari. Quorum enim unum corpus est, unus debet esse … mus, ne forte, cum virgo fuerit alicui invita copulata, contra Domini, Apost… præceptum aut reatum diffidii, aut crimen fornicationis incurrat, cujus videlice… cati malum in eum redundare constat, qui eam conjunxit invitam: quod pari ten… viro est sentiendum. *In concilio Toletano III.* [c. X. A. D. 589. in Hispania, Concil. tomo V. pag…

III. *Viduæ, & virgines propria voluntate sibi maritos eligant.*

xxxi. Q. II. C. VI.

HOc sanctum confirmat concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant casti… Quod si priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nu…

quæ propter continentiam volunt habere maritos. Similis conditio de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum vel suam, cogantur mariros accipere. Si quis vero propositum castitatis viduæ, vel virginis impedierit, a sancta communione, & a liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus. Tit. 2. Rubr.

RUBRICA. II

Quod coactio violenta, sive metus cadens in constantem virum, impedit matrimonium.

1. *Separatur matrimonium ubi coactio intervenit.*

Item judicium Urbani papæ [forte II. apud Ivonem P. VIII. c. XXIII.]

SI verum esse constiterit, quod nobis Legati Jordanis principis retulerunt, scilicet, quod ipse coactus & dolens filiam suam infantulam, nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, nnn assentientibus, sed valde dolentibus matre & parentela, Raynaldo Rodeli filio desponsaverit. Quoniam canonum, & legum auctoritas talia sponsalia, ut infra ostendetur, non approhat, ne ignorantibus leges & canones nimis durum quod dicimus, videatur; ita sententiam moderamur, ut, si princeps cum filiæ, matris, & parentelæ assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noster utrasque partes audiat; &, si nihil fuerit ex parte supradicti Raynaldi amplius, quod impediat, ab ipso Jordano sacramentum, quod ita constent hæc, ut dicta sunt, accipiat; & nns canonum ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, qnin alii viro, si voluerit prædicta filia ejus, tantum in Domino nubat. XXXI. Q. II. C. I.

TITULUS. X

De impedimento X. scilicet ordinis.

RUBRICA. I

Qui ordines non impediunt matrimonium.

I. *In omnibus ordinibus constituti, nisi sint religiosi, qui continentiam profiteantur, contrahere possunt.*

Item Gregorius Augustino Anglorum episcopo [papa I. lib. XII. epist. XXXI. respons. II. A. D. 603. Romæ in Angliam.]

SI qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri debent uxores, & stipendia sua exterius accipere, quia & de iisdem a patribus, de quibus præfati sumus, nnvimus scriptum, quod dividebatur singulis, *prout cuique opus erat*. De eorum ergo stipendio cogitandum, atque providendum est; & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis & cor & linguam, & corpus, Deo auctore conservent. *Item Leo contra epistolam Niceti Abbatis* [imo Humbertus Cenomanensis legatus Leonis IX. in responsione contra Nicetam A. D. 1054. C. Poli.] Dist. XXXII. C. II. Act. II. 45.

II. *In minoribus ordinibus constituti uxores ducant, nisi voto, & religioso habitu prohibeantur.*

SEriatim, & aperte prosequemur, quid sancta Romana ecclesia in gradibus clericorum agat; clericos tantum ostiarios, lectores, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint, uxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittitur: non autem viduam, aut repudiatam, quia propter hoc deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt; quia nec laicus non virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum potest ascendere. Quod si qnis ex præfatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere, nequibit hoc sine consensu uxoris suæ, ut fiat de carnali deinceps spirituale conjugium, nemine eos Ibid. C. XIV.

ad

Lib. iv. Part. I. Tit. xi. Rub. I. & II. ad hoc cogente; neque permittitur postea uxor jungi eidem marito suo carnaliter, cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius.

III. *Ad subdiaconatum ascensuri continentiam profiteantur.*

De iis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* X. c. IV. *pag.* 335.

RUBRICA. II

Qui ordines impediant matrimonium contrahendum, & dirimant postea contractum.

I. *In sacris ordinibus constituti contrahere non possunt, & si contraxerint, separetur matrimonium.*

Si quis eorum, qui ad clerum accedunt, nuptiali jure. *Supra libro* I I. *Parte* I. T *Rub.* VI. c. I. pag. 500.

II. *Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.*

Lectores cum ad annos. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubrica* VI. c. II. *pag.* 5 *Item Cartaginense Concilium* [v. c. III. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo I I. pag. 1216.]

III. *In tribus gradibus constituti ab uxoribus abstineant.*

Dist. XXXII. C. XIII. Placuit, episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos, secundum priora instit etiam ab uxoribus abstinere: quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removean officio. Ceteros vero clericos ad hæc non cogi, sed secundum uniuscujusque eccle consuetudinem observari debere.

TITULUS. XI

De impedimento XI. scilicet de ligamine, sive vinculo ad aliam uxorem.

RUBRICA. I

Quod vinculum prioris matrimonii prohibet alteri matrimonialiter copulari.

I. *Alligatus uni, matrimonialiter alteri conjungi non potest.*

Item Hieronymus contra Jovinianum [lib. I. A. D. 390. in *Palæstina*.]

XXXI. Q. I. C. X. Siquidem & illa in Evangelio Johannis Samaritana, sextum se maritum habere dice arguitur a Domino, quod non sit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum est vir, qui proprie unus est, esse desiit. Una costa a principio in unam uxorem versa *& erunt*, inquit, *duo in carne una*, non *tres*, neque *quatuor*; alioquin non *duo plures*.

RUBRICA. II

Quod nullo modo liceat, vivente priore, de alia filios procreare.

I. *Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii, crimine damnatur.*

Ambrosius de Patriarchis [lib. I. de Abraham c. IV. §. 24. circa A. D. 387. *Mediolani*.]

XXXII. Q. IV. C. IV. Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum, adulterium est, nec licet quod mulieri non licet. Eadem a viro, quæ ab uxore debetur castimon

[illegible]
tur . *In eodem* [lib. c. vii. §. 59. ibid.] Tit.xii.

II. *De eodem.*

NUlli licet scire mulierem præter uxorem. Ideoque conjugii tibi datum est jus, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *Et post pauca.* Tolerabilior est, si lateat culpa, quam si culpæ usurpetur auctoritas: nec hoc solum est adulterium cum aliena peccare conjuge, sed omne, quod non habet potestatem conjugii. Tamen locus iste docet, gravius crimen esse, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor solvitur; ideoque cum prætenderet Abimelech, quod uxorem alienam esse ignoraverit, quam sororem esse vir ipse suam, dixerit; respondit ei Dominus: *& ego cognovi, quoniam puro corde fecisti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me, propter hoc non sum passus, te tangere eam.* Cognoscimus, velut præsulem, custodemque, esse Deum conjugii: qui non patiatur alienum thorum pollui: & si quis fecerit, eum peccare in Deum, cujus legem violet, & gratiam solvat: & ideo quia in Deum peccat, sacramenti cælestis amittit consortium. *Item Ambrosius de bono conjugali* [imo Augustinus de bono conjugali c. xvi. circa A. D. 401. in *Africa*.]

XXXII. Q. iv. C. iv. — Genes. xx. 6.

III. *Satius est absque liberis defungi, quam ex illicito concubitu stirpem quærere.*

SIcut satius est mori fame, quam idolothytis vesci; satius est defungi sine liberis, quam ex illicito coitu stirpem quærere. Undecumque autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est, & eo male utentibus male erit; non ipsum aliquando malum erit. *Item sermo sancti Ambrosii de sancto Johanne*, qui sic incipit: *diximus superiori dominica* [inter sermones, qui Ambrosii nomine circumferuntur, sermo lxv.]

Ibid. C. viii.

IV. *Ex ancilla filii non sunt quærendi.*

DIcat aliquis: uxorem non habeo, ideo mihi ancillam sociavi. Audi quid dicat Scriptura ad Abraham: *ejice ancillam, & filium ejus.* Non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius heres non est; ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale conjugium, de quo susceptus filius nec successionis possit heres esse, nec sanguinis. Nec enim habere potest hereditatis consortium qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium, de quo nati non filii sunt testes matrimonii, sed adulterii? Cur hujusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sunt, non honori? Dicit Scriptura: *adulterorum filii in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.* Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris, præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter sis potius, quam maritus. *Augustinus ad Claudium contra Julianum libro* V. [imo c. viii. c. A. D. 419. in *Africa*.]

Ibid. C. ix. — Gen. xxi. 10. — Gal. iv. 30. — Sap. iii. 16.

V. *Adulteria non sunt facienda, voluntate filios generandi.*

SIc non sunt facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos, quemadmodum nec furta sunt facienda etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen est faciendum non furta perpetrando, sed bene utendo mammona iniquitatis [*Gratianus continenter*] Ecce quod nullo modo licet alicui, vivente uxore sua vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere, qui etiam suscepti, filiorum nomine judicantur indigni; simplex etiam fornicatio a sacra Scriptura prohibetur.

Ibid. C. x.

TITULUS. XII

De impedimento XII. *scilicet de publicæ honestatis justitia.*

DE hoc impedimento, sive titulo, nihil in Decreto expresse invenitur.

T I-

Lib. IV. Pars II. Tit. XIII. Rubr. I. & II.

TITULUS. XIII

De impedimento XIII. scilicet affinitatis:

RUBRICA. I

De origine, unde contrahitur affinitas:

I. *Affinitas contrahitur per copulam carnalem tam legitimam, quam fornicariam.*

NEceam, quam. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* IV. *Rubr.* I. C. V. *pag.* 654.
Urbanus papa Gratiano Neapolitano episcopo [papa II. Legendum Hugoni apud, Polycarpus
lib. VI. tit. I. c. A.D. 1090. Roma in *Galliam*.]

II. *Per pollutionem extraordinariam affinitas non contrahitur.*

xxxv. Q. III. C. XI. EXtraordinaria pollutio, nonnisi in naturalibus admissa, vel sæpius reiterata citr
maritalem effectum, si præbitis sacramentis ita esse constiterit, quemadmodum no
bis tuis significatum est literis, non videtur matrimonium impedire, quamvis ipsa si
criminosa & damnabilis,

RUBRICA. II

De duratione vinculi affinitatis.

I. *Affinitas in superstite non deletur.*

Gregorius Venerio Caralitano episcopo [apud magistrum sententiarum lib. IV. Dist. XLI.]

xxxv. Q. X. C. I. FRaternitatis vestræ studiosæ sagacitati, frater Amande, quas debeo, refero grate
Quoniam quæsivisti quæ debuisti, jucundum me reddidisti; unde placide ad i
quisita respondebo. Sedem Apostolicam consulere decrevisti, si mulier copula nupti
li extraneo viro conjuncta, cognationi ejus pertineat, si eo defuncto, cognatio maneat
vel si sub altero viro cognationis vocabula dissolvantur, vel si susceptæ soboles possi
legitime ad prioris viri cognationis transire copulam. Est enim verbum Domini validu
& forte, est durabile est perseverabile, non momentaneum, non transitorium. A
enim per se ipsa Veritas, quæ Deus est, & verbum Dei: *cælum, & terra transibun*
verba autem mea non transibunt. Antequam Deus in carne inter homines appareret,
inspirante dixit Adam: *quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adh*
rebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: cui non contradixit Dominus. Deinde cu
veritas oriretur de terra in terram, & visibilis in humanitate appareret, interrogat
est, si liceret homini uxorem derelinquere: quod prohibens vetuit, nisi forte fornicat
excluderet maritalem copulam. Unde protulit statim in medium eandem ipsam sente
tiam, quam ante sæcula manens cum patre Verbum inspiraverat Adæ, ipse confi
mans quod ipse homo primus protulit: *quamobrem relinquet homo patrem suum & m*
trem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Si *una caro* fuerit, quom
potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minime po
fieri credendum est. Porro uno defuncto, in superstite affinitas non deletur, nec a
copula conjugalis affinitatem prioris copulæ solvere valet. Sed neque alterius conju
ctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri transire consortium, pro eo, quod ve
bum Domini validum est, & forte; &, ut inquiens, dixit propheta: *verbum Dom*
manet in æternum: & alius propheta: *quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse manda*
& creata sunt; statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi præceptum posuit,
non præteribit. Nam potest per verbum suum atque præceptum efficere duos carn
unam, idest masculum & feminam, qui innumeram multitudinem utriusque sexus r
destitit secum facere unum, sicut per se veritas dixit: *non pro his tantum ergo, sed eti*
pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu, pa
in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Si quis ergo temerario & sacrilego au
defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis vocabulo dissip

negat verbum Dei validum esse, & forte. Et qui tam facile, vel tam velociter quærit dissolvere, hic non credit, verbum Domini in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis, magna intercapedine a se distantibus, & confectam, & conglutinatam finge cujuscumque figuræ vel immensitatis corpus volueris, nunquid erit humanum ingeoium, quod ipsas quatuor partes ab invicem valeat segregare, ut unaquæque per se possit agnosci? Sic a quatuor avis duo conficiuntur in unum, & de duobus fit una concreatio. Hanc similitudinem de quatuor elementis, unde concreatus est homo, colligere potes, si eorum unamquamque speciem, quæ io multis divisionibus partita est, per discretas inter se partes assignaveris, fit idem in metallis, hoc etiam in liquoribus probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, colores admiscendo, ex visibilibus fucis corpora fingens. Tr. cit. Rubr. ııI. & ıv.

RUBRICA. III
De prohibitione contrahendi cum affinibus.

I. *In parentela propria & conjugis eadem consanguinitas est observanda.*

Isidorus ex concilio Maticensi [Cabilonensi ıI. c. xxıx. A.D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo vıı. pag. 1278.]

NEc eam. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Titulo & Parte* ııI. c. I. pag. 678.

II. *De eodem.*

SAne consanguinitas, quæ in proprio viro conservanda est, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est; quia enim constat, eos duos esse in carne una; communis illis utraque parentela censenda est, sicut scriptum est: *erunt duo in carne una.* Item *Augustinus* [lib. xxıı. contra Faustum c. xxı. c. A. D. 400. in *Africa*.] xxxv. Q. ııI. C. xıv. Ephes. v. 31.

III. *Nurus non aliter est deputanda, quam filia.*

SI vir & uxor non jam duo, sed una caro sunt; non aliter est nurus deputanda, quam filia. Ibid. C. xv.

RUBRICA. IV
Usque ad quem gradum affinitatis prohibeatur matrimonium.

I. *Affinitas primi gradus impediebat quondam matrimonium usque ad* VII. *gradum; nunc vero usque ad* IV. *tantum.*

DE affinitate consanguinitatis per gradus cognationis, placuit usque &c. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Tit.* IV. *Rubr.* ııI. c. I. *pag.* 654.

II. *Ex propinquitate sui sanguinis, vel uxoris, usque in* VII. *gradum nullus ducat uxorem.*

NUllum in utroque. *Supra eodem Titulo & Rubrica* c. ıI. *eadem pag.* 654. *Julius papa* [imo Theodorus in Pœnitentiali tomo 1. pag. 96. c. A. D. 680. in *Anglia*.]

III. *A consanguineis propriis vel suæ uxoris pariter cuique est abstinendum.*

ÆQualiter vir conjungatur consanguineis propriis, & consanguineis uxoris suæ. Ibid. C. xııı.

IV. *Usque ad* VII. *generationem progeniem suam unumquemque servare oportet.*

PRogeniem suam unumquemque. *Supra Titulo & Rubrica supradictis* c. ııI. *eadem pag.* 654. *Item Fabianus papa* [imo Theodorus apud magistrum sententiarum libro ıv. Dist. xlı.]

V. *Affinitas secundi generis quondam usque ad* VI. *gradum impediebat, sed nunc non.*

DE propinquis, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore, vel viro, in V. generatione conjungantur. In IV. si inventi fuerint, non separentur. Ibid. C. ııI.

LIB. IV. PARS II. TIT. XIV. RUB. I. tur. In III. vero propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Æqualiter vir conjungatur in matrimonio eis, qui sibi consanguinei sunt, & uxoris suæ consanguineis post mortem suæ uxoris. *Idem*

Extra de consanguin. &c. C. penult.

VI. *De eodem.*

QUi propinquam sanguinis uxorem ducunt, & separantur, non licebit eis, quamdiu utrique vivunt, alias uxores sibi in conjugio sociare, nisi ignorantia excusentur. *Item Julius papa* [apud magistrum sententiarum lib. IV. Dist. XLI.]

VII. *Nullus ducat in conjugem relictam consanguineorum uxoris suæ usque in* III. *progeniem.*

XXXV. Q. III. C. XII. ET hoc quoque statutum est, ut relictam patris uxoris suæ, relictam fratris uxoris suæ, relictam filii uxoris suæ nemo sibi in matrimonium sumat. Relictam consanguineorum uxoris suæ usque in tertiam progeniem nemo in uxorem sumat. In quartam autem, & in quintam, si inventi fuerint, non separentur. *Paschalis* II. [Rhegino episcopo, c. A. D. 1107 Roma in *Calabriam*, ex Anselmo lib. X. c. XXXIV.]

VIII. *Affinitas tertii generis prohibebat usque ad tertium gradum, sed nunc non.*

Ibid. C. XXII. POrro duorum consobrinorum conjuges, quamvis diversis temporibus, viro uni alteram post alterius obitum nubere, ipsa præter auctoritatem canonicam publicæ honestatis justitia contradicit: & novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, sicut a viri consanguineis abstinendum est.

RUBRICA. V

De modo computationis graduum affinitatis.

I. *Quare consanguinei uxoris ad virum pertinere dicuntur, & quomodo gradus affinitatis sint computandi.*

Item Gregorius [al. Zacharias apud magistrum sententiarum libro IV. Dist. XLI.]

XXXV. Q. V. C. III. POrro de affinitate, quam dicitis, parentelam esse, quæ ad virum ex parte uxoris, seu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est, quia, si secundum divinam sententiam ego & uxor mea sumus una caro, profecto mihi & illi mea, suaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & soror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus; filius vero ejus in II. gradu erit a me, neptis vero III. idque utrique in ceteris agendum est successionibus. Uxorem vero propinqui, cujuscumque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua femina propriæ propinquitatis sit, quod nimirum uxori de propinquitate sui viri in cunctis cognationis gradibus convenit observari. Qui vero aliorsum sentiunt, Antichristi sunt, a quibus tanto fortius vos oportet cavere, quanto apertius deprehenditis, illos divinis legibus repugnare.

Faciunt ad hanc Rubricam capitula Rubricæ III. *Tituli* IV. *pag. 656.*

TITULUS. XIV

De impedimento XIV. *scilicet coeundi:*

RUBRICA. I

Quæ impotentia coeundi impediat, & quæ non, & quando impediat, & quando non.

I. *Impotentia coeundi naturalis, quæ est in pueris, vel puellis, impedit matrimonium ad tempus, scilicet quamdiu inest eis talis impotentia.*

UBi non est consensus utriusque, non est conjugium &c. *Supra eodem libro, Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* III. *c.* II. *pag. 632.*

[Gratianus.]

II. *Impo-*

Lib. iv. Pars ii. Tit. xiv. Rub. i.

II. *Impotentia naturalis coeundi, quæ est frigiditatis, si perpetua est, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum,*

Quod autem propter impossibilitatem reddendi debitum mulier a viro suo separari non possit, auctoritate Evangelica, & Apostolica probatur. Sic enim Christus ait in Evangelio: *nulli licet dimittere uxorem suam, nisi causa fornicationis*, vel quia alter eorum, sicut Augustinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit. *Item Apostolus: mulier quanto tempore vivit vir ejus, allegata est legi ipsius*: non legi sibi reddendi debitum, sed non transferendi se ad alium. Item. *His, qui in matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, nisi causa fornicationis*. Evangelica itaque & Apostolica auctoritate prohibetur mulier a viro discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam, qua interveniente, si discesserit, oportet, eam manere innuptam, aut reconciliari viro suo. Unde datur intelligi, quod impossibilitas reddendi debitum non facit conjugii diffidium. His ita respondetur. Conjugium confirmatur officio, ut supra probatum est. Postquam vero officio confirmatum fuerit, nisi causa fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel uxori a viro discedere. Verum antequam confirmetur, impossibilitas officii solvit vinculum conjugii. *Unde scribit Gregorius Johanni Ravennati Archiepiscopo* [imo Rabanus in Pœnitentiali ad Heribaldum I. c. A. D. 853. e Germania in *Galliam*.]

xxxiii. Q. i. in principio. — *Matth.* xix. 9. — *Rom.* vii. 2. — 1. *Cor.* vii. 10.

III. *Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non potuit.*

Quod autem interrogasti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit: de quibus scriptum est: *vir, & mulier si se conjunxerint*, & postea dixerit mulier de viro, quod non possit coire cum ea; si potest probare per justum judicium, quod verum sit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, separentur. *Item ex epistola ejusdem* [forte Gregorii ii. epist. ad Jo. Ravennatem circa A. D. 725. apud Anselmum lib. x. c. xxv.]

Ibid. C. i. — *Capitul. lib.* vi. C. xv.

IV. *De eodem.*

Requisisti de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt, se non posse invicem operam carni dantes, commisceri. Iste vero si non potest ea uti pro uxore, habeat eam, quasi sororem. Quod si retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneant utrique innupti. Nam si huic non potuit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifesta patet ratio, quia suggerente diabolo odii fomitem, exosam eam habuit, & idcirco eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur, & dicit: volo esse mater, & filios procreare, & uterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, ut nunquam per commixtionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent, tunc videtur, mulierem secundas nuptias contrahere posse. Humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine conjuge. Quod etsi ille aliam copulam acceperit, tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine rei teneantur, & pœnitentia peracta, priora cogantur recipere connubia. *Hincmarus Remensis archiepiscopus* [Quæst. xxiii. de matrimonio Lotharii circa A. D. 860. in *Gallia*.]

Ibid. C. ii.

V. *Impotentia coeundi per maleficium superveniens matrimonio ante carnalem copulam, si perpetuum sit, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum.*

Si per sortiarias, atque maleficas occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus eleemosynis, & orationibus, atque jejuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos, ac cetera ecclesiasticæ medicinæ munia ministri ecclesiæ tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, sanare procurent. Quod si forte sanari non potuerint, separari valebunt. Sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus junctæ fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. *Item Nicolaus ad Carolum, Moguntinensem archiepiscopum* [forte papa i. apud Ivonem P. viii. c. clxvi. c. A. D. 860. Roma in *Germaniam*. Vide Nicolaum Serarium in Moguntiacis lib. iv. pag. 651.]

Ibid. C. iv.

Lib. iv. Part. I. Tit. xv. & Tit. xvi. Rubr. I.

VI. *Nulla impotentia coeundi, vel infirmitas superveniens matrimonio jam contracto dirimit ipsum.*

xxxii. Q. vii. C. xxv. Lib. ii. Senten. Paulli, tit. xix. in interpret. Lxvo Cod. Theod.

HI, qui matrimonium sani contraxerint, & uni ex duobus amentia aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de his, qui ab adversariis excoecantur, aut membris truncantur, aut a barbaris exsecti fuerint. *Item Fabianus papa* [imo Paullus I. C. lib. ii. senten. tit. xix. circa A. D. 224. *Romæ*.]

VII. *Furiosi matrimonium contrahere non possunt.*

Ibid. C. xxvi.

NEque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt. Sed si contractum fuerit, non separentur.

VIII. *Qualiscumque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus.*

HOrrendus, & incultus. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* II. *Rub.* XIII. c. III. *pag.* 642.

IX. *Similiter de uxore intelligitur.*

SI uxorem quis habeat. *Supra eodem libro, Parte, Titulo, & Rubrica supradictis* c. IV. *pag.* 643.

RUBRICA. II

De modo probationis impedimenti coeundi.

I. *Modus observandus, cum divortium petitur ratione impossibilitatis coeundi.*

QUod autem interrogasti. *Supra hoc eodem libro & Parte Tit.* XIV. *Rubr.* I. c. III. *pag.* 681.

II. *De eodem.*

SI per sortiarias. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Titulo* XIV. c. V. *pag.* 681.

TITULUS. XV

De impedimento XV. scilicet interdicti ecclesiæ.

DE hoc in speciali nihil expresse apud Gratianum occurrit.

TITULUS. XVI

De prohibitione feriarum.

RUBRICA. I

Quid tempore feriarum interdicatur, sive prohibeatur.

I. *Tempore feriarum non interdicitur contractus matrimanii, sed solemnitas nuptiarum, & adductio solemnis, & carnalis copula.*

In Laodicensi concilio [c. iii. *ex versione* Dionysii Exigui circa A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo i. pag. 1514.]

xxxiii. Q. iv. C. viii.

NOn oportet in Quadragesima aut nuptias, vel quælibet natalicia celebrari. *Item ex concilio Martini papæ* [Bracarensis c. xlviii. circa A. D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 911.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. ix.

NOn licet in Quadragesima natalitia martyrum celebrare, sed tantum Sabbato, & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalicia, nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

R U-

RUBRICA: II
Quod ſit tempus feriarum.

I. *Taxatio temporis feriati.*

Item ex concilio Ilerdenſi [potius ex concilio Salegunſtadienſi, c. III. in quo id ferme habetur. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 845.]

NOn oportet a ſeptuageſima uſque in octavas Paſchæ, & tribus hebdomadibus ante feſtivitatem ſancti Johannis Baptiſtæ, & ab adventu Domini uſque poſt Epiphaniam nuptias celebrare. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur. *Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum* [c. XLVIII. circa A. D. 866. Roma in *Bulgariam*, Concil. tomo VIII. pag. 514.] XXXIII. Q. IV. C. X.

II. *De eodem.*

UXorem ducere, nec convivia facere in quadrageſimali tempore convenire poſſe; nullatenus arbitramur. *Ibid. C. XI.*

LIBRI·IV·PARS·III
De divortiis.

TITULUS. I
De accuſatione matrimonii.

RUBRICA. I
De his, qui matrimonium accuſare, vel in ipſum teſtificari poſſunt.

I. *In quæſtione matrimoniali ſuper gradibus conſanguinitatis vel affinitatis accuſatores, vel teſtes ſunt conſanguinei.*

De his ita ſcribit Fabianus papa [apud magiſtrum ſententiarum lib. IV. Diſt. XLI.]

COnſanguineos extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in ſynodo computet; ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, ideſt pater, mater, frater, ſoror, patruus, avunculus, amita, & matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota ſit, epiſcopus canonice perquirat; & ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur. *Item Urbanus Richardo Genuenſi epiſcopo* [al. *Cyriaco*, forte Urbanus II. apud Ivonem P. IX. c. XXXIII.] XXXV. Q. VI. C. I. *Vide II. Cod. Theod. ad l. Jul. de adult.*

II. *Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.*

NOtificamus tibi, ut poſtquam tres, aut duo ex propinquioribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accuſatur, vel vivæ hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuenſibus, quibus hæc propinquitas nota eſt, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonii ſint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo ſtudio, ſupradicto modo conſanguinitatem firmaverint, ſine omni mora conjugia diſſolvantur. Quod ſi propinqui, vel extranei verbis tantum propinquitatem teſtantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint, conjugium nullatenus diſſolvatur, ſed competens eis pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam, ſi forte in hac re contraxerint aliquam, injungatur. *Item ex concilio Urbani papæ, habito in Apulia* [in vetuſto codice legitur, *ex Eugenio* II. apud Ivonem P. IX. c. XIII.] *Ibid. C. II.*

III. *Suæ confeſſioni relinquantur, quorum inceſtum nullus jurejurando affirmat.*

SI duo viri, vel tres, conſanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipſimet forte confeſſi fuerint, conjugia diſſolvantur. Si vero neutrum contigerit, epiſcopi eos *Ibid. C. IV.*

LIB. IV. PARS III. TIT. I. RUBR. II. per baptiſmum, per fidem, per judicium Chriſti in vera obedientia obteſtentur, quatenus palam faciant, utrum ſe, ſicut eſt fama, conſanguineos recognoſcant. Si negaverint, ſibi ipſis relinquendi ſunt; ita tamen, ut ſi aliud in conſcientia habeant, ſe a liminibus eccleſiæ, a corpore, & ſanguine Domini, a fidelium communione noverint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe judicio epiſcoporum ſegregaverint, ſi juvenes ſunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur. *Innocentius papa* [I. epiſt. III. ad Exſuperium c. IV. A. D. 405. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1256.]

IV. *In quæſtione matrimoniali orta ſuper adulterio, uterque conjux poteſt eſſe accuſator.*

XXXII. Q. V. C. XXIII. CHriſtiana religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat, ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius uxores adulteras apud ſacerdotes deferre conſueverunt, & ideo mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur. Virorum autem latente commiſſo, non facile quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur: qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cum enim par cauſa ſit, interdum probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

RUBRICA. II

De examine conſanguinitatis.

I. *Juramentum eorum, qui conſanguinitatem probant.*

Innocentius papa II. ſcribit Ottoni Lucenſi epiſcopo, dicens [c. A. D. 1142. Roma in *Tuſciam*.]

XXXV. Q. VI. C. VIII. DE parentela illa, unde nos conſulere voluiſti, pro qua etiam eſt ad noſtram audientiam appellatum, aliorum fratrum ſcripta ſuſcepimus, qui utique cauſam ipſam diverſo modo narrabant. Et primo quidem tam in gradibus, quam in nominibus perſonarum diſcordaſſe; poſtmodum vero in altero eorum computatores ejuſdem parentelæ dicuntur conveniſſe. Ceterum in hujuſmodi caſibus ſummopere conſideranda eſt qualitas perſonarum, quæ aliquid contra quoslibet adſtruere velint: quæ etiam jusjurandum præſtare debent, quod neque gratia, neque pretio, vel timore vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur; ſed potius quia credant ita verum eſſe, & ita ſe a ſuis anteceſſoribus audiviſſe: in quibus omnibus non debet aliqua varietas vel contrarietas inveniri [ex ordine Romano apud Ivonem P. IX. c. LXI.]

II. *Juramentum accuſatoris.*

Ibid. C. VI. *Burchardus lib.* VII. C. XXV. *Ivo P. IX. C. LXI.* DE parentela illa, quam dicunt eſſe inter Ill. & Ill. ejus conjugem, quidquid inde ſcis, & audiſti a tuis vicinis, aut a tuis propinquis antiquioribus, quod tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per præmium aut propter conſanguinitatem celabis epiſcopum tuum, aut ejus miſſum, cui hoc requirere juſſerit, quandocumque te ex hoc interrogaverit: ſic te Deus adjuvet, & iſtæ ſanctorum reliquiæ [ex eodem.]

III. *Juramentum teſtium.*

Ibid. C. VII. *Burchardus lib.* VII. C. XXVI. *Ivo P. IX. C. LXII.* ILlud ſacramentum, quod iſte juravit de illa parentela, quæ inter Ill. & ejus conjugem Ill. computatur, quod tu illud obſervabis, in quantum ſapis, aut audiſti. Sic te Deus adjuvet.

T I-

Lib. IV. Part. III. Tit. II. Rubr. I. & II.

TITULUS . II
De divortiis.

RUBRICA . I
De caufis, propter quas divortia celebrantur quoad thorum, five mutuam fervitutem.

I. *Fornicatio carnalis caufat divortium.*

Johannes Chryfoftomus ait fuper Matthæum cap. VIII.
[imo auctor operis imperfecti, homil. XXXII. fuper Matth. c. XIX.]

SIcut crudelis eft & iniquus eft qui caftam dimittit, fic fatuus eft & injuftus qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eft qui crimen celat uxoris. *Item Hieronymus* [in comment. ad c. XIX. Matth. c. A. D. 388. in *Palæftina*.] XXXII. Q. I. C. I.

II. *Caufa fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen adulteram ducat.*

DIxit Dominus in Evangelio: *quicumque dimiferit uxorem, nifi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur: & qui dimiffam duxerit mæchatur.* Sola fornicatio eft, quæ uxoris vincit affectum; imo cum illa unam carnem in aliam diviferit, & fe fornicatione feparaverit, a marito non debet teneri, ne virum quoque fub maledicto faciat, dicente fcriptura: *qui adulteram tenet, ftultus & impius eft.* Ubicumque eft igitur fornicatio, vel fornicationis fufpicio, libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob fecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, fic priorem dimittere jubetur uxorem, ut fecundam, prima vivente, habeat. *Item in epiftola Pauli ad Corinthios* [Gloffa ordin. in I. Cor. c. VI. ex Hieronymo.]

Ibid. C. II. Matth. XIX. 19. Ifidorus de Ecclef. Offic. lib. II. C. XIX. Prov. XVIII. 23. Gloffa ordin. ad Concil. Forojulienfe C. X.

III. *Sola viri fornicatio uxorem maculat.*

IN conjugio quis pofitus quæcumque peccata fecerit, non propriam infufcant conjugem, fed fornicatio uxorem coinquinat, ut jam non fit viro fuo licita, fed quafi adultera. Ibid. C. III.

IV. *Fornicatio fpiritualis etiam caufat divortium.*

IDololatria, quam fequuntur. *Supra hoc eodem libro* IV. *Parte* II. *Rubr.* III. c. V. *pag.* 672.

V. *Quæ fimulacrum facit, nec refipifcit, dimittatur a viro.*

NOn folum. *Supra libro* IV. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 673.

RUBRICA . II
De cafibus, in quibus propter fornicationem corporalem non fit divortium.

I. *Primus cafus, cum uterque fornicatus fuerit.*

[Gratianus.]

SEd quæritur, cum fit par utriufque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum contra uxores in confortio adulterorum virorum manere videantur? *Hinc etiam Auguftinus fcribit libro* I. *de fermone Domini in monte* [c. XXVIII. c. A. D. 393. in *Africa*.] XXXII. Q. V. poft C. XXII.

XXXII. Q. VI. C. I.

II. *Qui fornicatur, fornicationis caufa uxorem fuam dimittere non poteft.*

NIhil iniquius eft, quam fornicationis caufa dimittere uxorem, fi etiam ipfe convincitur fornicari. Occurrit enim illud: *quo enim alterum judicas, temetipfum con-*

Auguft. lib. II. de adult. conjugiis & l. fi uxor 9. Judæa ff. ad legem Jul. de adulter.

LIB. IV. PARS III. TIT. II. RUB. II. *condemnas. Eadem enim agis, quæ judicas.* Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus: quod similiter etiam de femina dixerim. Rom. II. 1.

III. *Qualem quisque vult invenire uxorem, talem se servet eidem.*

SI ducturi estis. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* XIII. *Rub.* II. c. VII. *pag.* 561. *Idem in epistola ad Pascentium Comitem Arianum* [epist. CCXXXVIII. al. CLXXIV. c. A. D. 400. in *Africa*.]

IV. *Judicium de alio expetere non debet qui de se judicari contemnit.*

XXII. Q. VI. C. II. INiquum est, ut quisque de alio judicare velit, & judicari de se nolit. *Leo papa scribens Nicetæ Aquilejensi episcopo ait* [epist. CXXIX. c. I. & sequentibus, al. epist. LXXVII. A. D. 458. Roma in *Venetiam*.]

V. *Secundus casus est, si mulier credens maritum mortuum, nubat.*

XXXIV. Q. I. C. I. Codex canonum C. XLII. CUm per bellicam cladem, & per gravissimos hostilitatis incursus ita quædam dicatis esse divisa conjugia, ut abductis in captivitatem viris, feminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemtos putarint, aut nunquam dominatione crederent liberandos, & ad aliorum conjugium, sollicitudine cogente, transierunt; cumque nunc statu rerum, auxiliante Domino, in meliora converso, nonnulli eorum, qui putabantur periisse, remeaverint; merito caritas tua videtur ambigere quid de mulieribus, quæ aliis sunt conjunctæ viris, a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum, quod a Deo jungitur mulier viro, & iterum præceptum agnovimus, Matth. XIX. 6. ut quos *Deus junxit, homo non separet*, necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit, unicuique hoc, quod legitime intulit, reformetur: omnique studio procurandum est, ut recipiat unusquisque quod proprium est: nec tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervasor, qui personam ejus mariti qui jam non esse existimabatur, assumsit. Sic etiam multa, quæ In eadem epist. C. II. ad eos, qui in captivitatem ducti sunt, pertinebant, in jus alienum transire potuerunt, & tamen plenum justitiæ est, ut eisdem reversis propria reformentur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite servatur; quanto magis C. III. in conjugiorum redintegratione faciendum est, ut sic quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur. Et ideo si viri, post longam captivitatem reversi ita in dilectione suarum conjugum perseverant, ut eas cupiant in suum redire consortium; omittendum est, & inculpabile judicandum est quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit. *Et infra*. Sin autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore C. IV. sunt captæ, ut malint his cohærere, quam in legitimum redire consortium, merito sunt notandæ, itaut etiam ecclesiastica communione priventur quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerint, ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod justa remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria reintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur quod conditio necessitatis extorsit; quia, sicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt, ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, merito sunt laudandæ judicio. *Item Innocentius* [papa I. epist. IX. ad Probum circa A. D. 408. *Romæ*, Concil. tomo II. pag. 1263.]

VI. *Viro, vel uxore de captivitate redeuntibus priora reintegrentur conjugia.*

Ibid. C. II. Ivo P. VIII. C. CCXLV. CUm in captivitate Ursa mulier teneretur, aliud conjugium cum Restituta Fontanum commisisse cognovimus: sed favore Domini reversa Ursa, nos adiit, & nullo diffitente, uxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re, domine fili, merito illustris, statuimus, fide catholica suffragante, illud esse conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum, conventumque secundæ mulieris, priore superstite, nec divortio ejecta nullo pacto posse esse legitimum. *In concilio Triburiensi legitur* [ita habet Burchardus lib. XVII. c. IV. & lib. XIX. c. CLXXIII.]

VII. *Tertius casus est, si quis nesciens dormiat cum sorore suæ uxoris.*

Ibid. C. VI. IN lectum mariti, absente uxore, soror ivit uxoris, quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus, pœnitentiam quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat,

agat, & legitimum suum conjugium habere permittatur. Illa vero vindicta digna affligatur, & in æternum conjugio privetur. *Augustinus de Civitate Dei* [lib. I. c. XVIII. circa A. D. 416. in *Africa*.] Lib. IV. Pars II. Tit. II. Rub. III.

VIII. *Quartus casus, si mulier fuerit vi oppressa.*

PRoposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentiæ suæ. An vero si aliqua femina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum, adhuc eam pergentem, sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissa, atque destructa? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis sanctitatem, manente animi sanctitate etiam corpore oppresso. *Supra libro* IV. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 652. XXXII. Q. V. C. IV.

Item Jo. Chrysostomus [non est Chrysostomus. Quid simile habetur in concilio Nannetensi c. XII.]

IX. *Quintus casus, si maritus post adulterium perpetratum eam cognoverit, vel toleraverit.*

SI quis uxorem suam invenerit adulteram, & postea deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideo, quia cum adultera commixtus sit, quæ adhuc crimine suo non est purgata: aut abstineat se a matrimonio ejus, donec expleatur satisfactio criminis pœnitentiæ suæ, ideo, quia post satisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur. *Item ex pœnitentiali Theodori* [apud Anselmum lib. XI. c. LXXXIII.] XXXII. Q. I. C. IV.

X. *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

SI quis uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu illa pœnitet, abstineat se ab illa. Ibid. C. VI.

RUBRICA. III

De judice, ad quem spectat ferre sententiam de divortio.

I. *Sine conscientia episcopi viro, & uxori causa religionis divertere non licet.*

SI vir, & uxor divertere. *Supra eodem libro* IV. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* XIII. c. XII. *pag.* 544. XXXIII. Q. II. C. I.

De hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, cui interfuit Augustinus, cap. XXV.

[Imo in concilio Agathensi c. XXV. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1387.]

II. *Non licet alicui uxorem dimittere, nisi causa dissidii primum ecclesiæ probetur.*

SÆculares, qui conjugale consortium nulla graviori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præsumant, si antequam apud episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam judicio damnentur, uxores suas abjecerint, a communione ecclesiæ, & sancto populi cœtu pro eo, quod fidem & conjugia maculant, excludantur. *Unde Alexander* II. *Guillelmo de Monstrolio* [forte c. A. D. 1067. Roma in *Galliam*, ex Ivone P. IX. c. XXXII.] XXXV. Q. VI. C. I.

III. *Nisi*

Lib.iv.Pars iii. Tit.i. Rub.iv.

III. *Nisi coram ecclesia consanguinitate probata, uxorem dimittere non licet.*

xxxv. Q.vi. C.x. MUltorum relatione cognovimus, te propriam velle abiicere uxorem, & adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem; unde Apostolica auctoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec apud episcoporum religiosorum concilium causam justam examinaverit.

RUBRICA. IV

De prohibitione, quod per divortium separati, alteri nubere vetantur.

I. *Vinculum conjugii fornicatione dissolvi non potest.*

INterveniente divortio non aboletur confœderatio &c. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* XIII. c. I. *pag.* 642.

II. *Nulla ratione dissolvitur conjugium, quod semel initum probatur.*

LIcite dimittitur uxor. *Supra eodem libro & Parte, Titulo & Rubrica* c. II. *pag.* 642. *Augustinus in epistolam Pauli ad Corinthios* [imo apud Bedam in 1. Cor. vii. ex Augustino in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. xxvi. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

III. *Sive vir ab uxore, sive uxor a viro causa fornicationis discesserit, alteri adhærere prohibetur.*

xxxii. Q.vii. C.iii. 1.Cor.vii.10. APostolus dicit: *his, qui sunt in conjugio: præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut reconciliari viro suo.* Potest enim fieri, ut discedat ea causa, qua Dominus permisit: aut si feminæ licet virum dimittere propter causam fornicationis, & non licet viro; quid respondebimus de hoc, quod dixit posterius: *& vir uxorem non dimittat*? Quare non addit, *excepta causa fornicationis*? Quod Dominus permittit, nisi quia similem formam vult intelligi, ut si dimiserit (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine uxore, aut reconcilietur uxori. *Et post pauca.* Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti; sed quia permisit, non jussit. *Idem de sermone Domini in monte* [lib. 1. c. xxv. circa A. D. 391. in *Africa*.]

IV. *De eodem.*

Ibid.C.iv. Beda 1. Cor.vii. FIeri potest, ut vir dimittat uxorem causa fornicationis, quam Dominus exceptam esse voluit. Jam vero, si nec illi nubere conceditur, vivo viro, a quo recessit, neque huic alteram ducere, viva uxore, quam dimisit, multo minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere. *Item ex concilio Milevitano* [c. xvii. A. D. 416. in *Numidia*, Concil. tomo II. pag. 1541.]

V. *Ab uxore dimissus, vel dimissa a viro, ad pænitentiam redigatur, nisi aut continenter vivere, aut sibi reconciliari voluerint.*

Ibid.C.v. Concil. Afric. C.cii. & Codex. Eccl. Africana C.cv. Matth.xix. 1.Cor.vii. PLacuit, ut secundum Evangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito alteri conjungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contemserint, ad pœnitentiam redigantur. *Item Augustinus de sermone Domini in monte* [c. xxv.]

VI. *Me-*

VI. *Mœchatur qui a viro dimissam ducere præsumit.*

DOminus ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, solam causam fornicationis excepit. Ceteras vero universas molestias, si quæ extiterint, jubet pro fide conjugali, & pro castitate fortiter substineri: & mœchum dicit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est a viro. *Item Hieronymus ad Amandum presbyterum* [al. Damasum, forte c. A. D. 388. in *Palæstina*, apud Ivonem P. vii. c. ccxxxix.] xxxii. Q. vii. C. vi. *Beda in* i. *Cor.* vii.

VII. *Adultera probatur, quæ, vivente viro, alteri nubit.*

OMnes causationes Apostolus amputans, apertissime definivit, vivente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris præstationem, patris auctoritatem, propinquorum catervam, servorum insidias atque contemtum, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet: nec Apostolus hæc propria auctoritate decernit, sed, Christo in se loquente, Christi verba secutus est, qui ait in Evangelio: *qui dimittit uxorem suam, e ta causa fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimissam acceperit, adulter est.* Unde & Apostoli gravem conjugii sarcinam intelligentes, *si ita est*, inquiunt, *non expedit homini uxorem accipere*: ad quod Dominus: *qui potest*, inquit, *capere capiat*: statimque sub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nulla carnis lege tenetur. *Item ex concilio Illiberitano* [c. ix. A. D. 305. in *Hispania*, Concil. tomo i. pag. 471.] *Ibid.* C. vii. *Matth.* xix. 9.

VIII. *Mulieri fideli, quæ virum dimittit adulterum, alii nubere non licet.* *Ibidem* C. viii.

FIdelis femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxit, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, de sæculo exierit, nisi necessitas infirmitatis clare compulerit. *Item ex concilio Martini papæ* [Bracarensis c. xxx. circa A. D. 572. *ibid.* Concil. tomo v. pag. 414.] *Hilarius diaconus in Lucam* C. xvi. *Hieronymus in* C. xix. *Matth.* *Chrysost. homil.* vii. *in Matth.*

IX. *Ad pœnitentiam est cogendus qui multis nuptiis copulatur.*

SI quis fuerit multis nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Conversatio autem & fides pœnitentis tempus comprehendat. *Ibidem* C. ix.

X. *Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.*

QUemadmodum non recte dici potest. *Supra libro* iii. *Parte* iii. *Titulo* i. *Rubrica* VII. c. ii. *pag.* 605.

RUBRICA. V
De possibilitate reconciliationis post divortium.

I. *Post pœnitentiam adulterii, uxorem suam vir potest recipere.*

Pelagius papa I. Mello subdiacono [apud Anselmum lib. xi. c. xciv.]

DE Benedicto quoque, quem uxorem alienam indicasti, facinoroso sustulisse spiritu, & in suum hactenus præsumere detinere consortium; si hoc rerum ve- xxxii. Q. i. C.

 ritas

Lib.iv.Pars ii. Tit.ii.Rubr.vi. ritas habet, jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipsa quoque adultera districte mactare non differas, & calvatos ab invicem separare: & illum quidem ad Lucium defensorem in Apuliæ provinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare. Illam vero, si quidem maritus suus sine dolo aliquo forte recipere voluerit, tua ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei nihil dumtaxat de cetero simile committenti periculum illaturus. Si vero omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat male vivere, provida eum dispositione constitue. *Item Augustinus ad Pollentium lib.* II. [de adulterinis conjugiis c. vi. c. A. D. 419. in *Africa*.]

II *Adulterio purgato per pœnitentiam, potest fieri reconciliatio conjugii.*

xxxii. Q. i. C. vii. QUod autem tibi durum videtur, ut post adulterium reconcilietur conjugi conjux si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur: quæ in lege novi Testamenti sine mundatione legali mundantur: & ideo tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis David Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquam novi Testamenti præfigurator, sine cunctatione receperit. Nunc autem postquam Christus ait adulteræ: *nec ego te condemnabo. Vade: deinceps noli peccare*; quis non intelligat, maritum debere ignoscere quod videt ignovisse Dominum amborum? Nec jam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum. *Item de adulterinis conjugiis* [eod. lib. *Ibid.*]

1. Reg. xviii. — Joan. viii. 11.

III. *De eodem.*

Ibidem C. viii. NOn erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata atque purgata adulteria reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post viri divortium adultera revocetur, sed ut post Christi consortium adultera non vocetur.

IV. *Cum fornicationis vitium excluditur, castitatis virtus adsciscitur.*

CUm renunciatur improbitati. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 563.
[Gregorius I. libro II. homil. xxix. in Evangelia §. 5. circa A. D. 593. *Romæ*.]

V. *Non habetur fallax apud Deum qui pœnitendo ad veritatem revertitur.*

Ibidem C. x. APud misericordem namque judicem nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem revertitur, etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo judicio hoc, quod erravimus, abscondit.

RUBRICA . VI

De secundis nuptiis.

I. *Reprobantur secundæ nuptiæ, primo marito, aut uxore, vivente.*

In Neocæsariensi concilio legitur [c. III. & VII. A. D. 314. in *Cappadocia*, Concil. tomo I. pag. 1481.]

xxxi. Q. i. C. viii. DE his, qui frequenter uxorem ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifestum constitutum est: sed conversatio, & fides eorum tempus abbreviat. Presbyterum vero connubio sæcularium nuptiarum inte-

intereffe non debere maxime cum præcipiatur fecundis nuptiis pœnitentiam tribuere; quis erit presbyter, qui propter convivium illis confentiat nuptiis? *Item Io. Chryfoftomus* [nempe auctor operis imperfecti in Matth. homil. XXXII.]

Lib. IV. Par. III. Tit. II. Rub. VI.

Chryf. ft. de non iterando conjugio

Ifidorus lib. II. de off. C. XIX.

II. *Secundum veritatis rationem fornicari convincitur qui fecundam ducit uxorem.*

XXXI. Q. I. C. IX.

HAc ratione & Apoftoli præceperunt, fecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam fecundam quidem accipere, fecundum præceptum Apoftoli eft; fecundum autem veritatis rationem, vere fornicatio eft. Sed dum, permittente Deo, publice, & licenter committitur, fit honefta fornicatio. Propterea benedixit, quia Moyfes hoc permifit, non præcepit. Aliud eft enim præcipere; aliud permittere. Quod enim permittimus, nolentes præcipimus; quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poffumus. *Item Hieronymus de virginibus* [nimirum contra Jovinianum lib. I. A. D. 390. in *Palæftina*.]

1. Cor. VII. 39.

Alia eft fententia Chryfoftomi in epift. ad viduam juniorem de non iterando conjugio.

III. *Ut vitetur periculum fornicationis, fecunda matrimonia conceduntur.*

QUomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excufabile facit quod per fe non appetitur; ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis fecunda matrimonia. Melius eft enim, licet alterum & tertium, unum virum noffe, quam plurimos, ideft tolerabilius eft uni homini proftitutam effe, quam multis. Siquidem & illa in Evangelio Johannis Samaritana fextum fe maritum habere dicens, arguitur a Domino, quod non fit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum eft, ibi vir, qui proprie unus eft, effe defiit. Una cofta a principio in unam uxorem verfa eft: *& erunt* (inquit) *duo in carnem unam*, non *tres*, nec *quatuor*; alioquin non *duo*, fed *plures*. Primus Lamech fanguinarius, & homicida, unam carnem in duas divifit uxores: fratricidium, & digamiam eadem cataclyfmi delevit pœna: de altero fepties; de altero feptuagies fepties vindicatum eft. Quantum diftat in numero, tantum & in crimine. Quam fancta fit digamia, hinc oftenditur, quod digamus in clerum eligi non poteft. Et idem Apoftolus ad Timotheum: *vidua*, inquit, *eligatur non minor XL. annorum, quæ fuerit unius viri uxor*. Hoc omne præceptum de his eft viduis, quæ ecclefiæ pafcuntur eleemofynis: & idcirco ætas præfcribitur, ut illæ ta...um accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non poffunt. Simulque confidera, quod quæ duos habuit viros, etiamfi anus eft, & decrepita, & egens, ecclefiæ ftipes non meretur accipere. Si autem panis illi tollitur eleemofynæ, quanto magis ille panis, qui de cœlo defcendit, quem qui indigne comederit, reus erit violati corporis, & fanguinis Chrifti? Quanquam hæc teftimonia, quæ fupra pofui, in quibus viduis conceditur, ut, fi velint, denuo nubant, quidam interpretantur fuper his viduis, quas, amiffis maritis, fic invenerit fides Chrifti. [Idem ad Pammachium in apologetico contra Jovinianum, *ibid.*]

Ibidem C. X.

Jo. IV. 18.

Gen. II. 24.

Gen. IV. 19.

1. Tim. V. 9.

IV. *Primo viro, alias marito, defuncto, vel prima uxore, nec fecundæ, nec tertiæ, nec deinceps nuptiæ funt condemnandæ.*

APeriant quæfo aures obtrectatores mei, & videant, me fecundas, & tertias nuptias conceffiffe in Domino. Qui fecundas, & tertias non damnavi, primum potui prohibere matrimonium? *Idem*. Non damno digamos, imo nec trigamos, &, fi dici poteft, octogamos. *Idem*. Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in ecclefia digamiam, imo nec trigamiam, & ita licere V. & VI. & ultra, quomodo & fecundo marito nubere. *Item Auguftinus lib. II. contra adverfarium legum & prophetarum* [c. XI. A. D. 420. in *Africa*.]

Ibidem C. XI.

V. *Secunda conjugia ficut & prima licita effe probantur.*

DEus mafculum, & feminam propagandi generis caufa, nuptiali caftitate conjunxit, & fecundas nuptias, qua in utroque teftamento permittuntur, licita effe monftravit. *Item in epiftolam ad Corinthios* [potius in libro de bono viduitatis c. XII. c. A. D. 401. *ibidem*.]

Ibidem C. XII.

 VI. *De*

VI. *De eodem.*

xxxi. Q. i. C. xiii. Glossa ordin. in i. Cor. vii. Matth. xxii. 30. i. Cor. vii. 40.

Quod si dormierit vir ejus*. Non dicit primus, vel II. vel quotus: nec nobis definiendum est quod non definit Apostolus. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis deferre. Dominus autem septemviram non damnavit, nec dicit, in resurrectione non posse esse; sed tantum: *neque nubent, neque nubentur*. Unde nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, ut, quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ: *beatior autem erit, si sic permanserit.*

LIBRI QUARTI

DECRETORUM

GRATIANI

Ex nova ordinatione Johannis Cardinalis a Turrecremata

FINIS

FRA-

FRATRIS

JOHANNIS . A . TURRECREMATA

ORDINIS . PRÆDICATORUM

S. R. E. ESPICOPI . CARDINALIS . SABINI

NOVA · ORDINATIO DECRETI · GRATIANI

In Libros V.

Secundum Gregorianos Decretalium libros titulosque distincta.

LIBER · QUINTUS

PARS . I

De accusationibus, & criminibus, quæ in occasione veniunt.

TITULUS . I

De accusationibus.

RUBRICA . I

De qualitate accusationis.

I. *Accusationem debet præcedere caritativa admonitio.*

SI peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum. *Supra libro* II. *Parte* I. *Titulo* III. *Rubrica* VI.c. V. *pag.*392. Lib. v. Pars I. Tit. I. Rubr. I.

Anacletus papa [epist. Isidoriana II. c. II. Concil. tomo I. pag. 521.]

II. *Sacerdotes nonnisi a viris idoneis & probatis accusari possunt.*

ACcusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, nonnisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus carent, fieri debet. Quia Dominus sacri sui corporis tractatores a vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes a templo ejecit. Unde liquet, quod summi sacerdotes, idest episcopi, a Deo sunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi; sed potius ab omnibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes & ementes ejecit de templo sacerdotes. *Et paulo post.* Nullus enim, ut reor, invenitur inter vos, qui velit suum servum ab alio, quam a se judicari. Quod si præsumtum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius ultiorem quærit super eum. *Et infra*. Unde & Dominus per prophetam inquit: *qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. Et [*paulo post*]

II. Q. VII. C. XV. — *Jo. II.* — *Zach. II. 8.*

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rub. II. *post*]. Si detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multo magis laceratores & detractores, atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiam, indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *Et infra*. Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli, statuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli & successores eorum non immerito dicuntur; sed si quis adversus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt, & caritative emendent quæ juste emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumserint, excommunicentur, & minime absolvantur, antequam per satisfactionem, ut jam dictum est, condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur. *Item Alexander* [papa I. epist. I. Isidoriana c. III. Concil. to. I. pag. 545.]

In capit. Hadriani C. II. Capitul. lib. VI. CCCLXXXVII.

III. *Communione privetur qui primati adversus episcopum conqueritur, priusquam eum familiariter conveniat.*

II. Q. II. C. VI. Si quis erga episcopum, vel actores ecclesiæ quamlibet querelam justam se habere crediderit, non prius primates, aut alios judices adeat, quin ipsos, a quibus se læsum æstimat, familiariter conveniat, & non semel, sed sæpissime, ut ab eis, aut suam justitiam accipiat, aut excusationem. *Et infra*. Si autem secus egerit, ab ipsis, & ab aliis communione privetur, tanquam Apostolorum, patrumque aliorum contemtor.

RUBRICA. II

De his, qui accusare non possunt.

I. *Accusator, testis, & judex aliquis simul esse non potest.*

Nullus unquam præsumat accusator simul esse & judex, vel testis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 390.

II. *Quilibet in causis duas personas gerere non valet.*

Nullus introducatur. *Supra ibidem* c. II. *eadem pag.* 390.

III. *Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt qui fidem acceptam deseruerunt.*

Non potest erga homines. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. II. *pag.* 437. *Item Cajus papa Felici episcopo* [epist. Isidoriana, c. I. Concil. to. I. pag. 925.]

IV. *Hæretici, Judæi, Pagani Christianos accusare non possunt.*

II. Q. VII. C. XXV. Pagani, vel hæretici, sive Judæi non possunt Christianos accusare; aut vocem eis infamationis inferre. *Ait enim Hyginus papa* [epist. Isidoriana II. Concil. to. I. pag. 586.]

V. *Infames, eos, qui sunt bonæ famæ, accusare non possunt.*

III. Q. IV. C. I. Alieni erroris societatem sectantem, vel a sui propositi tramite recedentem, aut Apostolicæ Sedis jussionibus inobedientem suscipere non possumus; nec impetere recte credentes, vel sanctorum patrum jussionibus obtemperantes permittimus; quia inter fideles & infideles magna debet esse discretio. *Item Anacletus in prima decretali* [Isidoriana I. Concil. to. I. pag. 513.]

VI. *Qui legem suam sponte transgreditur, ante suam reversionem recte agentes accusare non potest.*

Ibid. C. II. Beatus prædecessor noster Clemens vir, Apostolicus, & Spiritu Dei plenus, una cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens: *accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis, & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi nor-*

normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis suæ, ejusque violatores, & recedentes, apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reversionem suam, non in accusatione recte agentium, aut testimonio suscipiendus est. *Item Stephanus papa* [epist. II. Isidoriana, c. v. Concil. to. I. pag. 734.]

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rubr. II.

VII. *De eodem*.

NUllus anathematizatorum suscipiatur, nec a quoquam credantur quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos dico *anathematizatos* esse, quos episcopi suis scriptis anathematizaverunt; aut eorum statuta anathematizant. *Item Fabianus papa* [epist. Isidoriana I. Concil. to. I. pag. 1638.]

III. Q. IV. C. VI.

VIII. *Anathematizati fideles accusare non possunt*.

OMnes, quos sanctorum patrum statuta tam præteritis, quam futuris temporibus anathematizant, submovemus, & ab omni accusatione fidelium alienamus. *In concilio Carthaginensi VII. cui interfuit Faustinus Legatus ecclesiæ Romanæ* [c. VII. A. D. 419. in *Africa*, Concil. to. II. pag. 1604.]

Ibid. C. VII.

IX. *Ad accusandum non admittitur qui in excommunicatione perseverat*.

DEfinimus, eum rite ad accusationem non admitti, qui postea quam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, sive sit clericus, sive laicus, accusare voluerit. Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, idest histriones, aut turpitudinibus subjectæ personæ, hæretici etiam, sive pagani, sive Judæi ab accusatione prohibentur. *Item Nicolaus papa* [I. epist. VIII. ad Michaelem Imp. quæ incipit: *proposueramus*, c. A. D. 865. Roma *Constantinopolim*, Concil. to. VIII. pag. 300.]

IV. Q. I. C. 4. *Concil. Africano* C. XCV. & XCVI. *Postrema verba in Concilio desunt.*

X. *Hæretici probantur qui sebisinate, vel excommunicatione ab ecclesia fuerint separati*.

QUod autem hi, qui a jam fato fratre & comministro nostro Ignatio depositi, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adversus eum damnationem intorquere potuerint, ex prolato secundæ universalis synodi capitulo declaratur, cum dicitur: *si vero ecclesiasticum crimen, quod episcopo illatum fuit, extiterit, tunc probari oportet recusantium personas, ut primo quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos episcopos pro ecclesiasticis negociis facere*; sed ne hos hæreticos denegetis, audite sequentia: *hæreticos autem, inquiunt, dicimus tam eos, qui olim ab ecclesia projecti sunt, quam qui post hæc a nobis anathematizati sunt*. Porro si adhuc nec sic creditis, audite quod subditur: *præter hos autem*, ajunt, *& eos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schismaticos etiam, & eos, qui seorsum a communicantibus nobis episcopis collectas faciunt. Deinde vero etsi quidam ab ecclesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, sive ex clero, sive ex laicali ordine, nec his licere accusare episcopum antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non ante esse acceptabiles in accusatione episcopi, aut aliorum clericorum, quam innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum*. Quid autem periculi regulæ hujus immineat contemtoribus, non ignoratis. *Fabianus papa* [in epist. I. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 638.]

Ibid. C. II.

S. Gregor. epist. XXXI. lib. VI.

XI. *Ante satisfactionem excommunicati ad accusationem non admittantur*.

OMnes illi sunt ab accusatione repellendi, quos Apostolus commemorat, dicens: *cum his nec cibum sumere*; & ante satisfactionem ecclesiæ non sunt suscipiendi.

VI. Q. I. C. IV.

XII. *Infames, qui ad sortilegos & divinos concurrunt nes accusatores, nec testes esse possunt*.

COnstituimus iterum firmantes *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. VI. *pag.* 437. *Julius papa* [epist. II. Isidoriana ad Orientales c. XXXIII. Concil. tomo II. pag. 492.]

XIII. *Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittuntur*.

SImiliter in jam præfixa synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi, vel calumniatores, vel affines, aut scelerati, aut facile litigantes susci-

III. Q. V. C. X.

LIB. V. PARS I. TIT. I. RUBR. II. ſcipiantur accuſatores, ſed tales, qui omni careant ſuſpicione. *Anacletus papa teſtatur dicens* [epiſt. II. Iſidoriana c. II. Concil. tomo I, pag. 521.]

XIV. *A criminoſis ſacerdos accuſari non permittitur.*

VI. Q. I. C. I. SI ſacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quam ab iis, qui ſine crimine ſunt; & juxta electionem ſacerdotes ordinari poſſunt; & tales per omnia inveniuntur, quales ſacerdotes eligi jubentur. *Item Hadrianus papa* I. [in capitulis c. LXVIII. A. D. 785. Roma in Galliam, Concil. tomo VI, pag. 1837.]

XV. *Qui criminoſus fuit, ſacerdotes accuſare non poteſt.*

Ibid. C. VI. QUi crimen intendit, agnoſcendum eſt, ſi ipſe ante non fiat criminoſus, quia periculoſa eſt, & admitti non debet rei adverſus quemcumque profeſſio. *Et infra.* Teſtes autem ſine aliqua ſint infamia, uxores, & filios habentes, & Chriſtum omnino prædicantes. [Gratianus.]

XVI. *De eodem.*

III. Q. XI. in principio. AB accuſato vero accuſationem in accuſatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.

XVII. *Accuſati, niſi prius ſe purgaverint, alios accuſare non poſſunt.*

NEganda eſt accuſatis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* X. *Rubrica* I. c. I. *pag.* 422.

XVIII. *De eodem.*

NOn eſt credendum contra alios. *Supra libro eodem, Parte, Titulo, & Rubrica*, c. III. *pag.* 423.

XIX. *De eodem.*

COnſtituimus. *Supra libro* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. c. VI. *pag.* 437.
Item Eutychianus papa [epiſt. II. Iſidoriana ad epiſcopos Siciliæ c. II. Concil. tomo I, pag. 919.]

XX. *Infamis, vel ſacrilegus religioſum Chriſtianum accuſare non poteſt.*

III. Q. IV. C. XI. NUlli umquam infami, atque ſacrilego de quocumque negocio liceat adverſus religioſum Chriſtianum, quamvis humilis ſerviliſque perſona ſit, teſtimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inſcriptione Chriſtianum impetere.

XXI. *De eodem.*

DEfinimus. *Supra hac eadem Rubrica* II. c. IX. *pag.* 695.
Caliſtus papa [epiſt. Iſidoriana II. c. I. Concil. tomo I. pag. 613.]

XXII. *Qui non ſunt recipiendi in accuſatione.*

Ibid. C. V. COnſpiratores in nullius accuſatione ſunt recipiendi, nec eorum, vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accuſare poteſt. *Item Felix papa* [II. epiſt. I. Iſidoriana c. XIV. Concil. tomo II. pag. 851.]

XXIII. *Qui inimicitiis ſtudet, vel facile litigat, nec accuſator, nec teſtis eſſe poteſt.*

III. Q. V. C. XI. NUllus ſervus, nullus libertus, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus, qui inimicitiis ſtudet, nullus, qui frequenter litigat, & ad accuſandum, detrahendum eſt facilis, nulla infamis perſona, vel omnes, quos ad accuſanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur epiſcopos accuſare.

XXIV. *Detractores, & inimicorum auctores non accuſent epiſcopos.*

DEtractores, qui. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubrica* III. c. I. *pag.* 628.

XXV. *Nuper inimici, accuſatores, vel teſtes eſſe non poſſunt.*

ACcuſatores, & teſtes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubrica* I. c. IV. *pag.* 437.
Symmachus [papa in Synodo IV. Romana, A. D. 503. Concil. tomo IV. pag. 1366.]

XXVI. *De*

XXVI. *De eodem.*

ACcusatoribus vero inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis morantur, aut suspecti sunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, vel læsi se ulcisci velint. *Et infra*. Si quis hæc, quæ hodie in hac sancta synodo prohibita sunt, infringere præsumserit, aut voluntarie transgredi tentaverit, si clericus est, gradu proprio penitus careat, si vero monachus, aut laicus fuerit, communione privetur, et, si non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas vero insidias, vel manifestas, pontificibus a quibuscumque illatas, vel ea, quæ hujus sanctæ synodi sententia complectitur, si quis ad ecclesiæ pertulerit notitiam, potiatur honore, & hi, qui adversa eis moliuntur (sicut a sanctis patribus dudum statutum, & hodie synodali, & Apostolica auctoritate firmatur) penitus abiiciantur, & exilio, suis omnibus sublatis, perpetuo tradantur. *Item Gelasius* [potius Pelagius papa I. epist. II. Isidoriana, paullo aliter, Concil. tomo v. pag. 936.]

II. Q. V. C. II. *Paullus lib. V. sentent. tit. XVIII.*

XXVII. *Qui inimici vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione removentur.*

OMnes, qui adversus patres armantur, ut patrum invasores & mactatores, infames esse censemus. *Et infra*. Horum ergo vitiorum auctores, vel patratores non sunt in accusatione pontificum recipiendi, sed penitus repellendi; quoniam jubent canonica decreta patrum, ut accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequuntur, vel qui inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur. *Item Calistus papa* [epist. II. Isidoriana c. IV. Concil. tomo I. pag 614.]

Ibid. C. XIII. Concil. Calched. Act. XIV. Concil. tom. IV. pag. 924.

XXVIII. *Incestuosi & non legitime conjuncti, sacerdotes, & legitime conjunctos accusare non possunt.*

COnsanguineorum conjunctiones nec legitimæ sunt, nec manere possunt, sed sunt repellendæ. *Et infra cap.* V. Quisquis ergo non legitlme conjunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdotes, vel legitime conjunctos criminari, vel in eos testificari minime potest; quoniam omnis incesti macula pollutus, infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solum ergo hi reiiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes, eis consentientes. Similiter de raptoribus, vel eis, qui seniores impetunt, fieri censemus. Hos ergo sæculi leges interficiunt, sed nos, misericordia præeunte, sub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus,

III. Q. IV. C. IV. *Ivo P. IX. C. XXIII.*

XXIX. *Qui non possunt esse accusatores, vel testes.*

SUspectos, aut inimicos. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 437. *Item ff. lib.* XLVIII. *de accusatione, & inscriptione* [tit. II. l. VIII. *qui accusare*, circa A. D. 235. *Romæ*.]

XXX. *Qui accusare probibeantur, & qui recipiantur.*

PRohibentur accusare alii propter sexum, vel ætatem, ut mulier, ut pupillus. Alii propter sacramentum, ut qui stipendium merentur. Alii propter magistratum, potestatemve, in qua agentes sine fraude in jus vocari non possunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæstum, ut qui duo judicia adversus duos reos subscripta habent, nummosve ob accusandum, vel non accusandum acceperint. Alii propter conditionem suam, ut libertini contra patronos. Alii propter suspicionem calumniæ, ut illi, qui falsum testimonium subornati dixerunt. Nonnulli propter paupertatem, ut sunt qui minus, quam L. aureos habent. Hi tamen omnes si suam, suorumque injuriam exequantur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi libertique non sunt proibendi suarum rerum defendarum gratia, de facto parentum, patronorumve queri, puta si dicant vi se de possessione ab his expulsos, scilicet non ut crimen vis eis intendant, sed ut possessionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus est de facto matris queri, si dicat, suppositum ab ea partum, quo magis coheredem haberet: sed eam ream lege Cornelia facere permissum ei non est. Ab alio delatum, alius deferre non potest; sed eum, qui, abolitione publica, vel privata interveniente, aut desistente accusatore de reis exemtus est, alius deferre non

II. Q. I. C. XIV.

LIB. V. PARS I. TIT. I. RUB. III. HÆC verba sunt in Pandectis Florentinis.

prohibetur. Mulierem propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem, audiri a præfecto annonæ deferentem divi Verus, & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accusationem admittendi sunt. Servi quoque deferentes audiuntur. [Gratianus.]

XXXI. *In quibus casibus mulier admittitur ad accusationem.*

XV. Q. III. in principio.

TErtio quæritur, an ex mulieris confessione iste sit condemnandus: in quo primum videndum est, an mulier sacerdotem accusare valeat, quod sacris canonibus omnino videtur esse prohibitum. Generaliter enim statutum est ex decretis Fabiani papæ, ut sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non solum ad sacerdotium, sed nec etiam ad diaconatum provehi possunt; unde nec sacerdotes accusare, nec in eos testificari valent. Legibus quoque cautum est, ut ob verecundiam sui sexus mulier apud prætorem pro alio non intercedat, nisi forte suas vel suorum injurias persequi valuerit. Hæc autem, quæ nec suas, nec suorum injurias persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet. E contra qui judicis personam gerere valet, ab accusatoris officio non removetur. Mulieres autem in veteri Testamento populum judicasse, quicumque librum Judicum legerit, ignorare non poterit. Non itaque ab accusatione removeri possunt, quas etiam judicis personam frequenter gessisse constat: nec ulla serie divinarum Scripturarum ab accusatione prohibentur. His ita respondetur. In veteri lege multa permittebantur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita sunt. Cum enim mulieribus permitteretur populum judicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apostolo eis indicitur verecundari, viro subditas esse, in signum subjectionis velatum caput habere. Quæ ergo his omnibus viro subjecta ostenditur, cui pro alio postulare non conceditur, ad accusationem admittenda non videtur. E contra. Quanquam passim, & indifferenter ad accusationem mulier non admittatur; sunt tamen crimina, quorum accusationem mulier subire non prohibetur. *Imperator Leo Armasio præfecto* [lib. I. tit. III. de episcopis & clericis l. XXIX. *si quemquam*, A. D. 469. CPoli.]

II. Q. VII. C. VI.

ff. de regulis juris l. feminæ.

Jud. IV. 4.

Eph. V. 22.

XXXII. *Læsæ majestatis, & publicorum judiciorum, & simoniæ accusatio æqualiter proponatur.*

Ibid. C. IV.

SAne quisquis hanc sanctam, & venerandam antistitis sedem pecuniæ interventu subisse, aut si quis, ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur, ad instar publici criminis, & læsæ majestatis, accusatione proposita, a gradu sacerdotii retrahatur. Nec solum hoc deinceps honore privari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus, ut eos, quos facinus par coinquinat, & æquat, utrosque similis pœna comitetur.

RUBRICA. III
De prohibitione, ne subditi & inferiores accusent prælatos, aut majores suos.

I. *Laici in accusationem episcoporum non sunt recipiendi.*

[Evaristus papa epist. II. Isidoriana Concil. tomo I. pag. 538.]

II. Q. VII. C. I. Ivo P. V. C. CCXL.

NOn est a plebe, aut a vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus, quia pro meritis subditorum disponitur a Deo vita rectorum. *Et infra*. Ideo ista dico, quia insidiator bona sæpissime solet convertere in malum, & in electis ponit maculam. *Item Silvester papa* [I. in epilogo concilii Romani apocryphi, Concil. tomo I. pag. 1542.]

II. *Laicus clericum non accuset.*

Ibid. C. X.

NUllus laicus audeat clerico crimen inferre. *Item Marcellus papa* [seu Marcellinus papa epist. Isidoriana II. Concil. tomo I. pag. 935.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. XI.

LAico non liceat quemlibet clericum accusare. *Item Julius* [papa in decretis, seu rescriptis Isidorianis c. XXXVI. Concil. tomo II. pag. 493.]

IV. *Ana-*

IV. *Anathematizatus sacerdotes accusare non potest.*

IN sancta Nicæna Synodo statutum est, ut nemo anathematizatus in nostra suscipiatur accusatione: nec illi, qui nos in sua nolunt recipere querela vel accusatione, eum nos super illos sciamus a Domino constitutos; non illos super nos: & sicut major, non potest a minori judicari, ita nec obligari, quia rarum est omne, quod magnum est. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimmo hæc portat in nobis beatus Apostolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cujus regula informamur, quatenus ejus fulti auxilio, ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur adversis. *Item Eusebius* [papa in epist. I. Isidoriana, Concil. tomo 1. pag.1181.]

II. Q. vii. C. iv.

V. *De eodem.*

LAicos non accusare episcopos, hactenus observatum, & constitutum est, quia ejusdem non sunt conversationis, & opido eis quidam infesti existunt: quippe eum vita eorum, & conversatio debeat esse secreta, & a laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem, & gravitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus. *Item Fabianus episcopus urbis Romæ* [epist. II. Isidoriana, ibid. pag.641.]

Ibid. C. v.

VI. *Nec clerici in accusatione laicorum, nec laici in accusatione clericorum sunt recipiendi.*

SIcut sacerdotes, vel reliqui clerici a sæcularium laicorum excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione. Et sicut isti ab illis, ita illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut Domini sacerdotum segregata debet esse conversatio ab eorum conversatione; ita & litigatio, quia servum Domini non oportet litigare. *Unde Silvester papa* [sumtum videtur ex epilogo Synodi Romanæ apocryphæ, Concil. tomo 1. pag.1546.]

Ibid. C. vi. *Ivo Parte vi. C. cccxx.* *II. Tim. II.*

VII. *Minores non debent accusare majores.*

CLericus adversus exorcistam, exorcista adversus acolythum, acolythus adversus subdiaconum, subdiaconus adversus diaconum, diaconus adversus presbyterum, presbyter adversus episcopum accusationem dare, aut testimonium ferre non valet. *Item Zephyrinus papa* [in epist. 1. Isidoriana, paullo aliter, Concil. tomo 1. pag.604.]

Ibid. C. x. *Capitul. lib. I. C. cxxxix.* *Concil. Mogunt. sub Arnulpho C. XII.*

VIII. *De eodem.*

MAjorum quispiam minorum accusationibus non impetatur. *Item Anacletus papa* [epist. III. Isidoriana, ibid. pag.530.]

Ibid. C. xi.

IX. *De eodem.*

SEntentia Cham filii Noe damnantur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit. *Unde Fabianus ait* [epist. II. Isidoriana, ordine verborum immutato, ibid. pag.641.]

Ibid. C. xii. *Isidor. lib. III. sent. C. xxxix.* *Gen. ix.*

X. *Qui sacerdotes esse non possunt, sacerdotes accusare non possunt.*

IPsi Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, ut sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt.

Ibid. C. xxxviii.

XI. *Laicis clericos accusare non possunt.*

SAcerdotes, & reliqui. *Supra lib. I. Parte II. Tit. XVI. Rubr. III. C. V. pag. 121.* *Item Eusebius papa* [epist. II. Isidoriana, ibid. pag.1387.]

XII. *Oves pastorem suum, nisi a fide exorbitaverit, accusare non possunt.*

Ibid. C. xiii.

OVes, quæ pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere, nisi a fide exorbitaverit debent, nec ullatenus accusare possunt, quia facta pastorum ovis gladio ferienda non sunt, quamquam recte reprehendenda videantur. [Gratianus continenter.]

Synodus V. Romana sub Symmacho. *Gregorius in Pastor. P. III. C. v.*

XIII. *Quod jam dicta prohibitio non est accipienda aliter, nisi de subditis criminosis, vel de accusatione, quæ non ex affectu caritatis, sed malignitatis procedit.*

HIs auctoritatibus probatur, quod subditi, sive sint laici, sive sint clerici, prælatos suos accusare non possunt. Verum de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum

Ibidem.

LIB. V. PARS I. TIT. I. RUB. III. dum est, qui vitam suorum prælatorum parati sunt reprehendere, non imitari, quod ex verbis *Anacleti datur intelligi* [potius Eusebii papæ epist. 2. Isidoriana, *ibid.* pag. 1181.]

XIV. *Quare laici non audiantur in occasione episcoporum.*

II. Q. VII. C. XIV. LAici in accusatione episcoporum audiendi non sunt, quia opido eis quidam infesti sunt, & indignum est, ut ab eis accusentur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

XV. *Sacerdotes nonnisi a viris idoneis, & probatis accusari possunt.*

ACcusatio quoque. *Supra, hoc libro* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 693. *Item Evaristus papa* [epist. II. Isidoriana, *ibid.* pag. 518.]

XVI. *Nisi opinione discussa, non audiantur accusatores episcoporum.*

Ibid. C. XVII. *Pannormia, lib. IV. C. LIX.* SI qui sunt vituperatores, aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a judicibus ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio; qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quove merito, si pro Deo, aut pro vanagloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista præsumserint, necne. *Item Calistus papa* [epist. II. Isidoriana, nonnullis immutatis, *ibid.* pag. 615.]

XVII. *Majores natu non accusent, nisi qui sint rectæ fidei, & conversationis.*

Ibid. C. XVIII. *Concil. Carthag. IV. C. XCVI.* QUærendum est in judicio cujus sit conversationis & fidei is, qui accusat, & is, qui accusatur; quoniam hi, qui non sunt rectæ conversationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, & quorum fides, vita, & libertas nescitur, non permittuntur majores natu accusare, neque viles personæ in eorum recipiantur accusatione. *Item Sixtus papa* [II. epist. Isidoriana II. *ibid.* pag. 824.]

XVIII. *Absque duobus, vel tribus testibus non recipiatur episcoporum accusatio.*

Ibid. C. XIX. *Exod. XXIII. I.* *I. Tim. V. 19.* ACcusatio episcoporum non est facile recipienda, dicente Domino: *non suscipies vocem mendacii*. Et Apostolus inquit, adversus presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus, vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris, vel ceteris fidelibus sunt præcavenda, quanto magis de episcopis. *Item Evaristus papa* [epist. Isidoriana II. *ibid.* pag. 518.]

XIX. *Quare subditi prælatos suos reprehendere non possunt.*

Ibid. C. XXI. SUnt nonnulli, qui præpositos suos perverse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. [Gratianus continuo.]

XX. *De eodem.*

Ibidem. EX his omnibus datur intelligi, quod illi ab accusatione removentur, qui non affectione caritatis, sed pravitate suæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quærunt. Quod vero præmissis auctoritatibus criminosi prohibeantur ab accusatione prælatorum, testatur, *Augustinus in soliloquiis, ita dicens.* [Caput incertum.]

XXI. *Non omnes subditi, sed criminosi tantum prohibentur accusare prælatos.*

Ibid. C. XXII. PRæsumunt prælati, non debere se reprehendi, vel accusari pro eo, quod canones non eos passim constituunt accusandos: quod tamen negatur solis criminosis, cum de reprehendendo veritas ipsa constituat: *si male locutus sum, testimonium perhibe de*
Jo. XVIII. 23. *malo.* [Gratianus continenter.]

XXII. *De eodem.*

Ibidem C. XXIII. OPponitur huic distinctioni. Ipsi sacri canones distinguunt in quo casu pastores sint accusandi a subditis, dicentes: *oves pastores suos non accusent, nec reprehendant, nisi a fide exorbitaverint*. Ecce in quo casu sunt accusandi a subditis; in aliis autem minime. Huic oppositioni respondetur sic. Distinctio illa canonum de criminosis, & infamibus intelligitur. Oves enim criminosæ, & infames pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi a fide exorbitaverit. Ceterum si a fide exorbitaverit, tanta est labes illius criminis, quod ad ejus accusationem & servi adversus dominum, & quilibet criminosi, & infames adversus quemlibet admittuntur.

XXIII. *De*

XXIII. *De eodem.*

SI sacerdos. *Supra in Rubrica* 1I. c. XIV. *pag.*696.
Item Hadrianus papa [I. in Capitulis c. XXI. Roma in *Galliam*, A. D. 785. Concil. tomo VII. pag. 1834.]

XXIV. *Infames vero, & qui, culpis exigentibus, ad sacerdotium provehi non possunt, sacerdotes non accusent.*

OMnes vero infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant, & omnes, qui, culpis exigentibus, ad sacerdotium non possunt provehi. Indignum est enim, ut illi eos accusent, qui esse non possunt quod ipsi sunt. Quoniam sicut majores a minoribus non judicantur, ita nec criminari possunt. *Item Clemens Jacobo Hierosolymorum episcopo* [epist. I. apocrypha, Concil. tomo I. pag. 92.] VI. Q. I. C. II.

XXV. *Nonnisi a coæqualibus accusari debent sacerdotes.*

BEatus Petrus homicidas, & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab episcoporum vexatione, & accusatione, dicente Domino, prohibebat, & nonnisi coæqualibus aliquid sibi inferri debere docebat. *Et paulo post.* Infames etiam omnes, & quos primates, & leges sæculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat, & cunctos illis subditos esse præcipiebat: cunctorum sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam a sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales, ac laicos semper constituendos docebat; quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accusari, nec judicari ullatenus posse dicebat. Quoniam non solum hoc divinas, sed leges sæculi inhibere docebat. Ibid. C. V. Io. VIII.

XXVI. *Qui criminosi sunt, sacerdotes accusare non possunt.*

QUi crimen intendit. *Supra in eadem Rubrica superiori* c. XV. *pag.*696.

XXVII. *Deo non placet qui servos suos accusat.*

SI omnia in hoc sæculo vindicata essent. *Supra lib.* 1I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* I. c. I. *pag.*385.

XXVIII. *Populus sacerdotes arguere, vel increpare non valet.*

SAcerdotes, qui proprio ore. *Supra lib.* 11I. *Parte* 11I. *Tit.* XI. *Rubr.* 1I. c. I. *pag.*628.
Item Pius papa [epist. I. & Cornelius epist. II. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 562. 671.]

XXIX. *De eodem.*

OVes pastorem suum non reprehendant: plebs episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non est discipulus super magistrum, neque servus supra dominum. Episcopi autem a Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam a subditis, aut pravæ vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. *Et infra.* Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? Quia omnis suspicio potius est repellenda, quam approbanda, vel recipienda. *Item Eusebius papa* [epist. 2. Isidoriana, *ibid.* pag. 1381.] Ibid. C. IX. Luc. VI. 40.

XXX. *Accusatores, & personas, quas leges sæculi non admittunt, ecclesiasticæ quoque repellunt.*

NOs, sequentes patrum vestigia pro salvatione servorum Dei, quascumque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submovemus; & nullæ accusationes a judicibus audiantur ecclesiasticis, quæ legibus sæculi prohibentur. *Unde Gregorius* [I. Januatio episcopo Calaritano, lib. VII. indict. 1I. epist. I. A. D. 598. Roma in *Sardiniam*.] Ibid. C. XIX.

XXXI. *Sub-*

Lib. v. Pars i. Tit. i. Rub. iI.

XXXI. *Subditi boni, & ex zelo caritatis accusare possunt prælatos suos:*

iI. Q. vii. C. xxviii. iI. Tim. v. Io. Diac. lib. iiI. C. xxxii. Isa. xlii. Isa. lxv. * al. peccator

PAulus dicit: *seniorem ne increpaveris*. Sed hæc ejus regula in eo servanda est, cum culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: *laqueus juvenum omnes vos*. Et rursus: *maledictus * puer centum annorum*. Ex *regesto Gregorii ad Jo. cap.* CCXVII. [nempe lib. x. epist. xxxv. paullo aliter; firma tamen manente sententia, A. D. 602. Roma in *Macedoniam*.]

XXXII. *Paulus Dyaclinæ civitatis episcopus subditorum accusatione convictus deponitur.*

Ibid. C. xliv.

LAtor Nemesion ad nos veniens indicavit, quod Paulus Dyaclinæ civitatis episcopus, inter alia mala, in corporali crimine lapsus, a suis clericis accusatus, convictus, episcopali sententia depositus est. Postea cum auxilio sæcularium veniens, episcopatum more prædonis ingressus est; ablatisque rebus ecclesiæ, dilectissimum Nemesion latorem præsentium sibi substitutum, ab eo episcopatu projecit, & ad summam injuriam, ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque vestra hæc omnia curet addiscere, & quæcumque ecclesiæ abstulit, omni mora, vel excusatione cessante, reddere compellat. Si vero nihil ecclesiæ, sed proprium se dixerit abstulisse (quamvis grave, & iniquum fuerit, ut non a vobis, vel metropolitano ejus hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumserit) veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestræ debet examine constare, si verum est. Sed illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidavit ecclesiæ, ut ex eo, quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

XXXIII. *Quod subditi prælatos suos accusare non possunt.*

METropolitanum vestrum. *Supra lib.* I. *Parte* iI. *Tit.* XV. *Rubr.* IV. c. V. *pag.* 108. *Item universis episcopis concilii Byzacii* [lib. x. epist. xxxvii. summatim A. D. 601. Roma in *Africam*.]

XXXIV. *Vitam prælatorum subditi nulla simulatione negligant.*

Ibid. C. xlvi.

SIcut, inquit, laudabile discretumque est reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris est, si qua in eis indigent correctione, nulla dissimulatione postponere, ne totum (quod absit) corpus incipiat morbus invadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam enim ad nos de Clementio primate vestro perlata sunt, quæ (quoniam ita gravia sunt, ut transire indiscussa ullo modo non debeant) fraternitatem vestram hortamur, ut eum omni sollicitudine ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & si sunt, ut audita sunt, ultione canonica resecentur. Admonemus autem, ut non cujusquam personæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quemquam vestrum vel ad discutiendum quæ nobis nunciata sunt, molliat, vel a veritate excutiat, sed sacerdotaliter ad investigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger, aut negligens esse præsumserit, dictis criminibus apud Deum se noverit esse participem, cujus zelo ad perseverandas sublimiter nefandi causas facinioris non movetur [Gelasius papa, epist. ix. c. xxviii. ad episcopos Lucaniæ A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo iv. pag. 1195.]

XXXV. *Clerici excessus sui episcopi auribus deferant Romani pontificis.*

Ibid. C. xlvii.

QUapropter nec clericorum quisquam se Apostolicæ offensæ confidat futurum immunem, si in his, quæ salubtiter sequenda, Apostolica depromsit auctoritas, sive presbyterum, sive diaconum viderit excedentem, non protinus ad aures summi pontificis deferre curaverit, probationibus dumtaxat competenter exhibitis, ut transgressionis ultio fiat, & ceteris interdictio delinquendi. Sin vero, modis omnibus erit unusquisque pontificum ordinis, & honoris sui elisor, si cuiquam clericorum, vel ecclesiæ totius auditui hæc putaverit supprimenda. *Item* [apud Ivonem P. iiI. c. cli.]

XXXVI. *De*

XXXVI. *De eodem.*

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rubr. iv.

SI quid in ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione signate, ut quid fieri debeat censeamus. *Item ex Concilio Calchedonensi Cap.* XXI. [ex versione Dionysii, A. D. 451. in *Bithynia*, Concil. tomo iv. pag. 777.]

II. Q. vii. C. xlviii.

XXXVII. *Clerici, aut laici sine examinatione ad episcoporum accusationem non admittantur.*

CLericos, aut laicos accusantes episcopos, aut clericos passim, & sine probatione ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum discutiatur existimationis opinio. *Item Sergius papa* [potius Hyginus papa epist. I. Isidoriana, c. III. Concil. tomo I. pag. 567.]

Ibid. C. xlix. Cod. Theod. l. xii. de episcopis & clericis.

XXXVIII. *Nisi irreprehensibiles, in majorum accusatione non recipiantur.*

CRiminationes majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni, & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni se suscipione carere, & inimicitia; atque irreprehensibilem fidem habere, ac conversionem ducere [Gratianus continenter.]

Ibid. C. li.

XXXIX. *De eodem.*

COlligitur itaque ex his omnibus, quod subditi in accusatione prælatorum sunt admittendi. Nunc videndum est, an monachi in episcoporum accusatione sint audiendi. *Hadrianus papa videtur eos ab accusatione removere, ita dicens* [papa I. in Capitulis c. xxxi. A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo vii. pag. 1835.]

Ibidem.

XL. *Quod monachi accusare non possunt sacerdotes, & episcopos præsumptionis temeritate, bene tamen necessitudine caritatis.*

Ibid. C. liii. Stephanus I. epist. II. Isidor. Melchiades epist. Isidor. unica. L. xx. Cod. qui accusare non possunt.

PLacuit eorum, accusandi sacerdotes, & testificandi in eos vocem obstruere, quos non humanis, sed divinis vocibus mortuos esse scimus; quia funestam vocem intercidi potius, quam audiri oportet. *Item Pelagius papa* [II. epist. Isidoriana ad episcopos Italiæ, Concil. tomo v. pag. 1936.]

XLI. *Monachi in accusatione non sunt audiendi.*

Capitul. lib. vii. cap. cccxxxvii.

NUllus monachus talia unquam arripiat, nec sæcularia, aut ecclesiastica negocia perturbare præsumat, quia mortua in talibus vox est eorum [Gratianus continuo.]

Ibid. C. liv.

XLII. *De eodem.*

SEd aliud est, quod ex præsumtione assumitur temeritatis, aliud quod ex necessitate geritur caritatis. Monachi enim ex præsumtione episcopos accusare non possunt, ex caritate possunt. Unde & in canonibus præcipitur, ut cubicularii episcopi sint vel religiosi clerici, vel electi monachi, ut de ejus vita testimonium dicere possint.

Ibidem.

RUBRICA. IV
De casibus, in quibus subditi accusare possunt superiores suos.

I. *Laici quantumcumque infames, prælatos suos accusare possunt, tam de hæresi, quam de simonia.*

Item Eusebius papa [imo Gratianus.]

SEd licet infames ab accusatione episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab hujusmodi accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, ut supra patuit in ea causa, ubi de accusatione minorum adversus majores disputatum est. *Item*. Cum majores scientia, & moribus a minoribus accusari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel minores a majoribus, ab hujus ergo accusatione non sunt hi prohibendi, cum hæreticus catholico minor sit. Sed hoc, an generaliter accipiendum sit, Augustinus non definivit.

vi. Q. i. post C. xix.

II. *Di-*

Lib. v. Pars I. Tit. I. Rub. v.

II. *Dubium est, an sciens avarus, an nesciens hæreticus gravius peccet.*

QUæro ergo, quis. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* IX. *Rub.* II. c. II. *pag.* 621.

III. *De eodem,*

TErtio quæritur. *Supra, hoc eodem libro, Parte, Titulo, & Rubr.* II. c. XXXI. *pag.* 698.

RUBRICA. V

De forma accusationis.

I. *Accusatio semper fiat in scriptis.*

Calistus papa [epist. Isidoriana II. quibusdam immutatis, Concil. tomo I. pag. 615.]

II. Q. VIII. C. I.

ACcusatorum personæ numquam recipiantur sine scripto: nec absente eo, quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur. *Cod. IV. tit. de probationibus* [Cod. lib. IV. tit. de probat. l. ultim. c. A. D. 384.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. II.

SCiant cuncti accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit testibus idoneis, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita. *Item. Eutychianus papa* [epist. II. Isidoriana, ordine verborum non servato, Concil. tomo I. pag. 919.]

III. *Accusatio semper in scriptis fieri debet.*

Ibid. C. III.

Cod. de accusat. lib. IX. tit. II. l. ult.

C. Theod. lib. IX. tit. I. l. XVIII.

QUisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem (habita tamen dignitatis æstimatione) patiatur: nec impunitam fore sibi licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. *Item Calistus papa* [imo Sixtus III. epist. Isidoriana ad Orientales c. IV. Concil. tomo III. pag. 1264.]

Capitul. Hadriani C. VI.

IV. *De eodem.*

Ibidem Q. VIII. C. IV.

Cod. Theod. de accusat. l. XI.

QUi crimen obiicit, scribat se probaturum. Revera ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur. *Gratianus.*

IV. *In quibus casibus accusatio potest fieri sine inscriptione.*

IV. Q. IV. post C. II.

Cod. lib. IX. tit. de accusat. & inscript. l. VII.

Cod. de adulter. l. VI.

Cod. de abigeis l. unica.

Cod. de accusat. l. VIII.

Cod. eod. l. XVI.

ALiquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest, Ea enim, quæ per officiales præsidibus denunciantur, & citra solemnia accusationum posse perpendi, incognitum non est. *Item.* Si maritus jure mariti, hoc est intra LX. dies utiles adulterium uxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. *Item.* Abacti animalis accusatio non solum cum inscriptionibus, sed etiam sine ea observatione proponitur. *Item.* Si quis se injuriam ab aliquo passum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios decurrat, sed præsidalem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud acta deponens. In aliis autem criminalibus causis dignum est, ut inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque designent, ut alterutram partem digna legum terrere possit auctoritas. Inscriptio semper fiat, ut talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & sæculi leges hæc eadem retineant.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tit.* IX. *Rubr.* I. & II. c. I. *pag.* 421. & 422.

RU-

RUBRICA . VI

De accuſatione non ſuſcipienda per ſcripta, ſed voce propria legitimi accuſatoris.

I. *De eodem* .

Stephanus papa [epiſt. II. Iſidoriana , c. v. Concil. tomo I. pag. 734.]

PEr ſcripta , nullius accuſatio ſuſcipiatur , ſed propria voce , ſi legitima & condigna accuſatoris perſona fuerit , præſente videlicet eo , quem accuſare deſiderat , quia nullus abſens aut accuſari poteſt , aut accuſare . [Gratianus continenter .] II. Q. VIII. C. V. *Cod. Theod. de accuſat. l. XV.*

II. *De eodem* .

SEd Caliſtus papa præcepit , ut accuſator , præſente eo , quem accuſat , in ſcriptis judici accuſationem offerat , & propria voce literas ſuæ accuſationis legat . Stephanus autem prohibet , ne abſens aliquem per epiſtolam accuſare audeat . Item *Damaſus papa* [epiſt. VI. Iſidoriana ad epiſcopos Italiæ , Concil. tomo II. pag. 883.] *Ibidem* .

III. *Nullius accuſatio ſuſcipiatur per ſcripta* .

REelatum eſt ad Sedem Apoſtolicam , vos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore . Quod deinceps in omni orbe terrarum fieri Apoſtolica auctoritate prohibemus : & quod nuper factum eſt , abſque ulla retardatione corrigere curamus , nec unquam prius per ſcripta eorum , qui accuſantur , cauſam diſcutere liceat , quam per querelantium inſtitutionem vocati , canonice ad ſynodum veniant , & præſens per præſentem agnoſcat veraciter & intelligat quæ ei obiiciuntur . *Et infra* . Leges enim ſæculi accuſatores præſentes exigunt , & non per ſcripta abſentes . Unde canonica patrum conſtituta , non ſemel , ſed ſæpiſſime clamant , nec accuſationes , nec teſtimonium ullum per ſcripta poſſe proferre ; nec de aliis negociis quicumque teſtimonium dicant , niſi de his , quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur . Similiter & qui alium accuſare elegerit , præſens per ſe , & non per alium accuſet , inſcriptione videlicet præmiſſa . Neque ullus unquam judicetur antequam legitimos accuſatores præſentes habeat , locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina . Curandum nanque eſt quoque , ne ira cuique ſubrepat , faciatque citius omne , quod non licet . V. Q. II. C. ul. *Cod. Theod. de accuſat. l. XV.*

Ad iſtam Rubricam faciunt capitula libri II. *Partis* I. *Tituli* VIII. *Rubricæ* II. *pag.* 420.

RUBRICA . VII

De pœna eorum , qui deficiunt in accuſatione .

I. *De his , qui non probanda obiiciunt* .

Gelaſius papa [imo Cajus papa in epiſt. Iſidoriana e. III. Concil. tomo I. pag. 926.]

SI quis circa hujuſmodi perſonas non probanda detulerit , auctoritate hujus ſanctionis intelligat , ſe jacturam infamiæ ſuſtinere , ut damno pudoris , & exiſtimationis diſpendio , diſcat ſibi alienæ verecundiæ impune inſidiari , ſaltem de cetero , non licere . *Item Damaſus papa* [ſententia eſt ex ejuſdem epiſt. Iſidoriana III. Concil. tomo II. pag. 884.] II. Q. III. C. I. *Capitul. Hadriani C. XXIV.* *Cod. Theod. lib. X. tit. II. l. LI.* *In eod. de epiſcopis l. XLI.*

II. *Si accuſator in accuſatione deficit , talionem recipiat* .

CAlumniator , ſi in accuſatione defecerit , talionem recipiat . *Item ex decreto Hadriani papæ* [I. in capitulis ab ipſo collectis c. III. *in medio* , A. D. 785. Roma in *Galliam* , Concil. tomo VII. pag. 1816.] *Ibid. C. II.*

III. *De eodem* .

QUi non probaverit quod obiicit , pœnam , quam ipſe intulerit , patiatur . *Item Damaſus* [imo ex Concilio Eliberitano c. LXXV. A. D. 305. in *Hiſpania* , Concil. tomo I. pag. 978.] *Ibid. C. III.* *Cod. Theod. de accuſat. l. XI. & l. III. ad leg. Iul. de vi publ. in eod. C. Theod.*

LIB. V. PARS I. TIT. I. RUB. VIII. & IX.

IV. *De his, qui falsis criminibus aliquem impetunt.*

II. Q. III. C. IV. Capitul. Hadr. C. LXII.

SI quis episcopum, aut presbyterum, vel diaconem falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem censemus. *Unde Fabianus papa* [epist. III. Isidoriana c. IV. Concil. tomo I. pag. 646.]

V. *Convitium non est pro accusatione habendum.*

Ibid. Q. III. C. V. Cod. Theod. lib. IX. tit. I. l. I. & Capitul. lib. VII. C. CCCLXXIV.

SI quis iratus crimen cuilibet temere objecerit, convicium non est pro accusatione habendum, sed permisso tractandi spacio, id, quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut, si forte resipiscens, quæ per iracundiam dixit, iterare, aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

RUBRICA. VIII

De his, qui ab accusatione desistunt.

I. *De eo, qui promissione deceptus, ab accusatione desistit.*

Beatus Gregorius scribit Jo. Corinthiorum episcopo

[lib. IV. epist. L. A. D. 594. Roma in *Achajam*.]

Ibid. Q. III. C. VI

PAulum itaque diaconum, quamvis culpa sua vehementer confundat, quod deceptus promissione, ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui, destiterit, tamen hanc ei culpam ignoscimus. *Idem* [eadem epist.]

II. *De his, qui, ut accusationem desererent, ecclesiasticos ordines accipiunt.*

Ibid. C. VII. *Non habentur hæc verba apud Gregorium.*

EUphemium, atque Thomam, qui pro deserenda accusatione episcopi sui sacros ordines acceperunt, eisdem sacris privatos ordinibus esse, atque ita sicuti depositi sunt, volumus permanere. *Unde in libro capitulorum cap.* CLXXV. *legitur* [imo apud interpret. l. I. Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVII. de abolitionibus, A. D. 506. in *Novempopulania*.]

III. *De eo, quem pœnitet criminaliter accusasse.*

Ibidem Q. III. C. VIII.

SI quem pœnituerit accusasse criminaliter, & inscriptionem fecisse de eo, quod probare non potuerit, si ei cum accusato innocente convenerit, invicem se absolvant. Si vero judex eum, qui accusator, criminosum esse cognoverit, & inter reum, & accusatorem per obreptionem convenerit de colludio, pœnam excipiat legis constitutam.

RUBRICA. IX

De effectu accusationis.

I. *Effectus accusationis est depositio.*

[Gratianus.]

II. Q. VII. C. XLIII.

PAulus Dyaclinæ civitatis episcopus accusatur a subditis de lapsu carnis; convincitur, deponitur, alter loco ejus substituitur. Hoc, an ex dispensatione accusati, an de rigore juris sit factum. *In regesto Gregorius ad Jo. cap.* CCXVII. *potest perpendi, ubi ait.* [papa I. lib. X. epist. XXXV. A. D. 602. Roma in *Macedoniam*.]

II. *Paulus Dyaclinæ civitatis episcopus subditorum accusatione convictus, deponitur.*

Ibid. C. XLIV.

LAtor Nemesion ad nos veniens indicavit, quod Paulus Dyaclinæ civitatis episcopus inter alia mala in corporali crimine lapsus, a suis clericis accusatus, atque convictus, episcopali sententia depositus est. Postea cum auxilio sæcularium veniens, episcopium more prædonis ingressus est, ablatisque rebus ecclesiæ, dilectissimum Nemesion latorem præsentium sibi substitutum, ab eo episcopatu projecit; & ad summam injuriam ac necem pene perduxit. Fraternitas itaque vestra hæc etiam curet addiscere, & quæcumque ecclesiæ abstulerit, omni mora, vel excusatione cessante, reddere compellat. Si vero nil ecclesiæ, sed proprium se dixerit abstulisse, quanvis grave & iniquum fuerit,

rit, ut non a vobis, vel metropolitano ejus hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumserit; veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestræ debet examinatione constare, si verum est. Sed illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidavit ecclesiæ, ut ex eo, quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur. [Gratianus continuo.] Lib. v. Pars I. Tit. II. Rub. I. II. & III.

III. *De eodem.*

Hoc edicto non in accusationes, vel depositiones ulciscitur, sed in depositum ulterius prosequitur, ut, si ultra ad episcopatum aspirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendam poenitentiam perennem in monasterio detrudatur. Quem ergo Gregorius ad episcopatum aspirantem, omnimodis repellit, quem gravi poenitentiæ subjecit, patet non sua dispensatione, sed canonum censura a subditis accusatum, & convictum. *Ibidem.*

TITULUS. II

De calumniatoribus.

RUBRICA. I

Quid dicatur calumnia.

I. *Quid sit calumniari, prævaricari, & tergiversari.*

Gratianus

Notandum quoque est, quod, sicut in *ff.* XLVIII. tit. de *abolitionibus criminum*, l. I. legitur, accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus poenis subiicitur. Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere. Prævaricari vero crimina abscondere. Tergiversari in universum ab accusatione desistere. Calumniatoribus poena legitima irrogatur, sed non utique qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam ejus rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur, qui, reo absoluto, de accusatoris incipit consilio quærere, qua mente ductus ad accusationem processerit: & si quidem justum ejus errorem reperit, absolvit eum. Si vero in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam poenam ei irrogat: quorum alterutrum ipsis verbis pronunciationis manifestatur. Nam si quidem ita pronunciaverit: *non probasti*, pepercit ei. Sin autem pronunciaverit: *calumniatus es*, condemnavit eum. Et quamvis nihil de poena subjecerit, tamen legis potestas adversus eum exercebitur. Nam, ut Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio est judicantis, poenæ vero persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. Si autem interloquendo dixerit: *Titius temere accusasse videtur*, non calumniatorem pronunciavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumniæ vitio caret, & ob hoc nullam poenam huic irrogari oportet. II. Q. III. post C. VIII. Tit. XVI. ad S.C. Turpilianum.

RUBRICA. II

Qualiter quis de calumnia convincitur.

I. *Convinci videtur quis de calumnia eo ipso, quod non probat quod intendit.*

Notandum quoque est, quod, sicut in ff. &c. *Supra in proxima Rubrica* I.

RUBRICA. III

De poena calumniatorum.

I. *Calumniatores eadem poena veniunt puniendi, qua veniebant accusati.*

Quisquis ille est. *Supra in Rubr.* V. *præcedentis Tituli* I. c. III. *pag.* 704.

II. *De*

Lib. v. Pars I. Tit. III. Rub. I. & II.

II. *De eodem.*

CAlumniator. *Supra Rubr.* VII. *præcedentis Tituli* I. c. II. *pag.* 705. *Ex decreto Hadriani papæ* [in capitulis per eum collectis, c. 111, in medio, A. D. 785. Roma in *Galliam*, Concil. tomo VII, pag. 1836.]

III. *De eodem.*

II. Q. III. C. III, Cod. Theod. de accusat. l. XI. QUi non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur. *Item Gregorius* [imo Gratianus.]

IV. *De eodem.*

V. Q. VI. C. II. QUi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, si probasset, reus utique sustineret. *Idem in Regesto* [imo Jo. Diaconus in vita S. Gregorii lib. IV. c. XXXI. circa A. D. 873. Roma.]

V. *Qua pœna feriatur qui crimen illatum non probat.*

Ibid. C. III. QUia, juxta patrum sententias canonicas, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, si probasset, reus utique sustineret, ac per hoc, quia subdiaconus crimen diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus, qua carere potuisset, non habuit, non solum sacerdotio, sed officio, & tanquam revera infamis, meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus vestibus, veluti laico, crimen quodlibet approbatur, non est mirum quod objecit, dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum laicus, ex juris similitudine subjugatur. Quod enim esset diacono gradum amittere, hoc fuit subdiacono famæ plenitudine caruisse.

TITULUS. III

De Simonia.

RUBRICA. I

Quid sit Simonia.

I. *Simonia est studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spirituale.*

Gregorius Nazianzenus [sumtum potius ex epist. Tarasii ad Hadrianum, Concil. tomo VII. pag. 631.]

I. Q. I. C. XI. QUi studet domum Dei pretio mercari, in sacro ordine nulla ratione de cetero permanere, aut renovari posse, dubium non est. Talis a communione modis omnibus abscindatur. Nam sancti Spiritus donum pretio comparari, quid aliud est, quam capitale crimen, & simoniaca hæresis?

RUBRICA. II

De detestabilitate vitii Simoniæ, & enormitate super omnia.

I. *Simoniaci gratiam non præstant, quam vendere quærunt.*

GRatia, si non gratis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 357. *Gregorius* [papa I. lib. VII. ad Syagrium Augustodunensem epist. CX. A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

II. *Inaniter sacerdos dicitur, qui simoniace ordinatur.*

Ibid. C. II. QUicumque studet pretii datione sacrum ordinem mercandum, non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit [idem Gregorius ead. epist.]

III. *De*

III. *De eodem.* *Lib. v. Pars I. Tit. III. Rub. I.*

BEnedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, pro- *I. Q. I. C. IV.*
movetur. [Tarasius CPolitanus in epist. ad Hadrianum I. A. D. 787. CPoli *Romam*, Concil. tomo VII. pag. 611.] *Gregor. lib. IV. epist. LV. & lib. V. epist. LVII.*

IV. *Detestabilis ostenditur simonia exemplis utriusque testamenti.*

CRimen & Simoniaca hæresis, quod quam detestabiliter in utroque Testamento vin- *Ibid. C. XI.*
dicatum sit, multorum exemplis facile apparet. Giez gratiam sanitatis Naaman
Syro vendidit, eandem gratiam sanitatis, Eliseo vindicante, leprosus factus amisit. Ju- *IV. Reg. V. 9.*
das omnium Redemtorem vendidit, mox laqueo suspensus eandem redemtionis gra-
tiam non obtinuit: & merito, quia nemo potest retinere quod vendidit. Simon etiam *Matth. XXVII. 5.*
magus cum eandem Spiritus sancti gratiam emere vellet, damnationis sententiam a
Petro audivit: *pecunia tua tecum sit in perditionem, quia domum Dei existimasti pecu-* *Act. VIII. 18.*
nia possideri. Dominus etiam, ut vendentes, & ementes, hujus gratiæ expertes osten- *Io. II. 15.*
deret, cunctos peccatores per gratiam in templo dimisit: singulariter vendentes, &
ementes increpans, & flagellans, de templo ejecit: in quo venditores, & emtores suos
gratia Spiritus sancti constat destitutos esse & vacuos. Quos enim Christus ejecit de tem-
plo, nunquid Spiritus Christi faciet sibi templum? *Item Gregorius* [potius Paschalis II. epist. ad
Mediolanenses. Ita enim refert Deusdedit Card. P. IV. in tract. contra Simoniacos.]

V. *Simoniaci sacerdotes esse non possunt.*

QUicunque sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Unde *Ibid. C. XII.*
scriptum est: *anathema danti; anathema accipienti*. Hoc est simoniaca hæresis.
Quomodo ergo si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare aliquos possunt?
Et cum in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere, vel accipere pos-
sunt? Qui maledicus est, benedicere quomodo potest? *Idem* [nimirum Gregorius papa I. lib. VII.
epist. c. ad Syagrium A. D. 599. Roma in *Galliam*.]

VI. *De eodem.*

CUm liqueat, hanc hæresim ante omnes radice pestifera subrepsisse, atque in ipsa *Ibid. C. XIII.*
origine sua Apostolica esse detestatione damnatam; cur non cavetur? Cur non per- *Io. Diac. lib. III. C. V.*
penditur? Quia benedictio illi in maledictionem convertitur, quia ad hoc, ut fiat hære-
ticus, promovetur? *Unde beatus Ambrosius lib. I. de pœnitentia, ad Novatianum scribens,*
ait [nimirum lib. II. de pœnitentia c. IV. c. A. D. 383. *Mediolani*.]

VII. *Simoniaci fidei integritatem non habent.*

PEtrus Simoni, qui magicæ artis consuetudine depravatus putasset, quod gratiam *Ibid. C. XIX.*
Christi per impositionem manus, & infusionem Spiritus sancti compararet, ait: *Act. VIII. 21.*
non est tibi pars neque sors in hac fide, quia cor tuum non est rectum apud Deum.
Item *Gregorius in Regesto* [lib. IX. epist. LIII. A. D. 601. Roma in *Galliam*.]

VIII. *Simoniacus infidelis esse probatur.*

CUm omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, & maxime in dandis *Ibid. C. XX.*
ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subiicitur,
etiamsi tenere fidem, quam negligit, videatur. *Item ex epistola Tarasii Constantinopoli-*
tani episcopi missa papæ Hadriano [immutato quandoque ordine verborum, c. A. D. 787. CPoli *Romam*, Con-
cil. tomo VII. pag. 618.]

IX. *Simoniacorum hæresis ceteris damnabilior esse probatur.*

EOs, qui per pecunias manus imposuerint, vel imponunt, Petrus divinus Apostolus, *Ibid. C. XXI.*
(cujus cathedram sortita est sanctitas vestra) tamquam Simonem magum, deponit.
Et infra. Tolerabilior est enim Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritus
sancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam & servum Dei Patris, & Filii
Spiritum sanctum delirando fatentur. Isti vero eundem Spiritum efficiunt suum servum,
Omnis enim Dominus quod habet, si vult, vendit, sive servum, sive aliquid aliud *Matth. XII. 27.*
eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, ejus dominus volens esse, quod emerit,
per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detra-

hunt

Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rub. ii. hunt Spiritui sancto, æqualiter peccantes his, qui blasphemaverunt, dicentes, *Christum in Beelzebub ejicere dæmonia*; atque, ut verius dicamus, Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit. (Matth. xxvi. 15.) Cum ergo Spiritus sanctus consubstantialis sit Christo, ejusdem omnino & ipsi portionis erunt, & procul dubio in eis non est gratia Spiritus sancti, idest sacerdotii sanctitas. (Act. viii. 21.) Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus Simoni: *non est pars, neque sors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecunia possideri*. Et *supra*. Nam & vicesimus nonus canon sanctorum Apostolorum, & Actus eorumdem, & tertius, & quartus liber Regnorum alienum omnino a sacerdotio pronunciant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, sive ante manus impositionem, sive in ipsa manus impositione, sive post. Accipere enim est quandocumque accipere [Gratianus.]

XI. *Opponitur, quod spiritualia vendere non sit peccatum.*

(1, Q. 1. post C. xxii. §. 1. — 1. Reg. ix. 8. — iii. Reg. xiv. 2.) Quod prophetia donum Spiritus sancti est. Hæc autem in veteri Testamento a sanctis prophetis vendi consueverat. Unde Saul ad Samuelem pro vaticinio expetendo, non nisi cum munere ire præsumsit. Uxor etiam Jeroboam ad hominem Dei, nonnisi cum munere accessit [c. iii. A. D. 408. in Palæstina.]

XII. *Responsio Hieronymi super Michæam.*

(Ibid. C. xxiii. — Mich. iii. secundum lxx.) Judices, inquit, ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede respondebant, & prophetæ ejus in pecunia divinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: *nonne Dominus in nobis est? Non venient super nos mala. Idcirco propter vos Sion, quasi ager arabitur, & Hierusalem, ut custodia pomarii erit*. Nemo ambigat, Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo leguntur, fuisse subversam. *Et infra*. Poterat utique Petrus Simoni mago vendere quod petebat, immo poterat simulare vendentem. Spiritus enim sanctus nec venundari, nec emi potest, sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. (Act. viii. 20.) *Et paullo post*. Nec quemquam moveat illud, quod in primo Regum libro legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem, dixisse puero suo, ad eum se ire non posse, quia pretium, quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum respondisse: (1. Reg. ix. 8.) *ecce inventa est in manu mea, quarta pars sicli, & pecuniæ. Dabo viro Dei, & annunciabit nobis viam nostram*. Non enim scriptum est, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint. Quin potius a propheta pascuntur, & invitantur ad prandium. Sed fac, eum accepisse, stipes magis existimandæ sunt tabernaculi, quam munera prophetæ. Siclus enim xx. obolos habet, & quarta pars sicli quinque sunt oboli. Et nostri igitur sacerdotes si volunt vendere prophetias, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subvertit, * quinque tantum obolorum sint mercede contenti: qui utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. (* Absunt hæc a Hieronymi editionibus.) Hoc ipsum sonat & in iii. Regnorum libro, quod uxor Jeroboam, infirmante filio, pergit ad Ahiam, hominem Dei, & defert ei x. panes & crustulam, & vas mellis; (iii. Reg. xiv. 3.) quia hæc magis in sumtum prophetæ, quam muneri prophetiæ reputanda sunt; licet potuerint hi, qui hariolos adire consueverant, quia multi divini & harioli erant in Israel, mala consuetudine æstimasse id ipsum etiam de prophetis, & voluisse sanctis viris offerre quod divinis offerre consueverant. Unde in libro IV. Regum legitur, quod *Eliseus venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat*; *annunciaveruntque ei dicentes: venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaelem: tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si evadere de infirmitate hac potero. Ivit igitur Azael in occursum ejus habens secum munera, & omnia bona Damasci onera* xl. *camelorum*. Sed non est credendum accepisse, sicut de eodem Eliseo legitur, quod (iv. Reg. v. 15.) Naaman mundatus a lepra obtulit ei munera, dicens: *obsecro, ut accipias benedictionem a servo tuo*. At ille respondit: *vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit*. Idem [super idem caput, ibid.]

XIII. *Divinatio in bonum non sonat.*

(Ibid. C. xxiv. — Num. xxiii. 23.) Nunquam divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. *Non est augurium in Jacob, neque divinatio in Israel*. Videbantur quidam sibi esse prophetæ, sed quia pecuniam accipiebant, prophetia eorum est facta divinatio. [*Gratianus*] Cum ergo secundum Hieronymum, boni prophetæ non munera prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi; malis autem, quia accipiebant, prophetia, quæ Dei erat donum, in divina-

Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rubr. iii.

1. Cor. iii. 7.

vinationem, quæ diabolica eſt, convertebant; quid aliud colligitur, niſi quod Simoniacis (quod ſuperius dictum eſt) nulla ſpiritualis gratia cooperatur? Cum enim in ſacramentis *neque qui plantat, neque qui rigat* ſit aliquid, ſed *qui incrementum dat Deus*, quis operatur in eis, ſi Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, ſed eſt otioſus? *Item*. Quod dicitur de Chriſto, quo, ſicut Chriſtus venditus auriculam reſtituit Malcho, & fecit miracula; ſic & Spiritus ſanctus poſſit vendi, & in ipſa venditione ſuam gratiam operari; non valet hæc ſimilitudo. Non enim hoc operatur Spiritus ſanctus ſpiritualiter in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Chriſtus geſſit corporaliter certi myſterii cauſa ad exemplum patientiæ. Si enim omnifaria eſt ſimilitudo, cum credatur poſſe vendi ut Chriſtus, credatur & Spiritus ſanctus poſſe crucifigi, quod impoſſibile eſt. Poteſt enim intelligi, ut a ſimilitudine non recedamus, quod, ſicut Chriſtus venditus non venditori, vel ementi, ſed eis, qui neſcientes erant, dona ſuæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce ſupplicavit; ſic & Spiritus ſanctus non vendenti, vel ementi, ſed his, qui de manibus eorum, ignorantia ducti, ſacramenta Dominica accipiunt, ſuæ gratiæ effectum largiri probatur. [Gratianus continenter.]

XIV. *Obiicitur item, quod licet emere ſpiritualia.*

1. Q. 1. poſt C. xxiv. in fine.

Gen. xxvii. 19.

ITem obiicitur, quod, etſi malum ſit eccleſiaſtica emere, tamen ſæpe ſiniſtra principia ad felices perveniunt exitus; ut Jacob per ſupplantationem pervenit ad benedictionem; ut ſeges, quæ leproſa manu ſeritur, munda tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulcra ſoboles naſcitur; ſic & pecunia, quæ per Simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura erogatur. Sed nihil horum Simoniacis patrocinatur. *Ait enim Leo ad Mauros epiſcopos* [papa I. epiſt. i. c. i. al. epiſt. lxxxvii. A. D. 442. Roma in *Africam*.]

XV. *Quæ malo inchoantur principio, non bono peraguntur exitu.*

Ibid. C. xxv.

PRincipatus, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus, atque actibus non offendit, ipſius tamen initii ſui eſt pernicioſum exemplo, & difficile eſt, ut bono peragantur exitu quæ malo ſunt inchoata principio. *Item Gregorius Antiocheno epiſcopo* [papa I. lib. vii. epiſt. xlvii. indict. II. A. D. 599. Roma *Syriam*.]

XVI. *Non ſuperædificatur bonum opus ubi Chriſtus fundamentum non eſt.*

Ibid. C. xxvi.

1. Cor. iii. 11.

CUm Paulus dicat: *fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus*, conſequenter probatur, quod ubi Chriſtus non eſt, fundamentum nullum boni poteſt eſſe ſuper ædificium.

XVII. *Non poteſt fieri eleemoſyna de pecunia ſimoniace acquiſita.*

NOn eſt putanda. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 599.

RUBRICA. III

De malis, quæ eccleſiæ imminent, cum ſimonia regnare permittitur.

I. *Plurima damna parit ſimonia in eccleſia Dei.*

Theoderico, & Theodeberto regibus Francorum [Gregorius I. lib. vii. epiſt. cxiv. indict. II. A. D. 569. Roma in *Galliam*.]

Ibid. C. xxviii.

Jacob. II. 17.

FErtur ſimoniaca hæreſis, quæ prima contra Dei eccleſiam diabolica ſupplantatione ſubrepſit, & in ipſo ortu ſuo, zelo Apoſtolicæ ultionis percuſſa, atque damnata eſt, in regni veſtri finibus dominari; cum in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, beato Jacobo teſtante, qui ait: *fides ſine operibus mortua eſt*. Quæ enim opera eſſe valeant ſacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti convincitur obtinere per præmium? *Et poſt pauca*. Hinc igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati anima lethale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ veſtræ regnum epiſcoporum culpa, quorum magis interceſſionibus juvari debuerat, prægravatur. Si enim dignus is ſacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur,

reſtat,

Lib. v. Part. I. Tit. II. Rub. IV.

reſtat, ut nihil ſibi in eccleſiaſticis honoribus gravitas, nihil defendat induſtriam, ſed totum auri profanus amor obtineat, & dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, fortaſſe, qui fuerat ulciſcendus, adducitut; atque hinc ſacerdotes non proficere, ſed perire potius judicantur [idem ibidem continenter.]

II. *Quam damnoſa ſit promotio malorum hominum ad regimen eccleſiæ.*

L. & 1. C. XXVIII.

VUlnerato nanque paſtore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? Aut quomodo populum orationis clypeo tueatur qui jaculis hoſtium ſeſe feriendum exponit? Aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cujus gravi peſte radix infecta eſt? Major ergo metuenda eſt locis illis calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam provocant, quem per ſemetipſos populis placare debuerant [Gratianus continuo.]

III. *De eodem.*

Ibid. poſt idem Caput XXVIII.

CUm ergo, ſecundum Leonem, ſimonia non bono peragatur exitu, ſecundum Gregorium, nullum boni operis ſequatur ædificium, nec eſt putanda eleemoſyna quæ pretio ſimoniæ erogatur pauperibus, vulnerato paſtore, medicina non adhibeatur curandis ovibus; de infecta radice fructus non producitur; major etiam calamitas in futuro metuitur; de tam ſiniſtro principio quis felix exitus ſperatur? *Hinc Auguſtinus ait* [Caput incertum.

IV. *Simoniacorum ſacramenta effectu gratiæ carent.*

Ibidem C. XXIX.
Geneſ. XIX.
II. *Macab.* I. 14. & IV. 7.

SIcut eunuchus fuit qui Joſeph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum ſemen non habet, ſiccis genitalibus; ſic quoque ignis ſacrificii, qui per LXX. annos Babyloniceæ captivitatis ſub aqua vixerat, extinctus eſt, Antiocho Jaſoni vendente ſacerdotium: quod ſignificavit, ignem Spiritus ſancti non lucere in ſimoniacis ſacramentis.

RUBRICA. IV

De modis, quibus ſimonia committitur.

I. *Ordinationes, quæ ſimoniace fiunt, falſæ dijudicantur.*

[Gregorius VII. in Synodo Romana IV. c. V. A. D. 1078. Concil. tom. X. pag. 373.]

Ibidem C. CXIII.

ORdinationes, quæ, interveniente pretio, vel precibus, vel obſequio, alicui perſonæ ea intentione impenſo, vel quæ non communi conſenſu cleri & populi ſecundum canonicas ſanctiones fiunt, & ab iis, ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur, falſas eſſe dijudicamus; quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium, ideſt per Chriſtum intrant, ſed, ut ipſa veritas teſtatur, fures ſunt, & latrones. *Gregorius in Evangelia* [lib. I. homil. IV. §. 4. c. A. D. 593. *Romæ*.]

II. *De multiplici genere ſimoniacorum.*

Ibidem C. CXIV.

SUnt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt, quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene cum virum juſtum propheta deſcriberet, ait: *qui excutit manus ſuas ab omni munere*. Neque enim dixit: *qui excutit manus ſuas a munere*, ſed adjunxit *ab omni*, quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obſequio eſt ſubjectio indebite impenſa. Munus a manu pecunia eſt, munus a lingua favor. Qui ergo ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolum nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit. *Idem in Regeſto* [non habetur in S. Gregorii epiſtolis. Caput incertum.]

Iſai. XXXIII. 15.

III. *Etiam damnationem invenient, qui quolibet munere ad ſacerdotium accedunt.*

Ibidem C. CXV.

SIquis neque ſanctis pollens moribus, vel neque a clero, populoque vocatus, vel pulſatione coactus impudenter Chriſti ſacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injuſto

sto cordis amore, vel sordidis precibus oris, sive comitatu, sive manuali servitio, sive Lib. v. Pars i. Tit.iii. Rub.v. fraudulento munusculo episcopalem, seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ avaritia fultus, dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, eumque insperata mors pœnitentem non invenerit, procul dubio in æternum peribit; *sicut iterum Gregorius scribit Johanni Corinthiorum episcopo* [papa I. lib. iv. epist. lv. A. D. 595. Roma in *Achajam*.]

IV. *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

DE ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet I.Q.i.C.cxvi. ergo, ut, neque per commodum, neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentias, vel permittas adduci. *Idem universis episcopis per Helladam provinciam constitutis* [eod. lib. iv. epist. lvi. A. D. 595. in *Graciam*.]

V. *Nec pretio, nec gratia, vel supplicatione aliquis ad sacros ordines accedat.*

QUibusdam narrantibus, agnovi, quod in illis partibus nullus ad sacrum ordinem Ibid.C.cxvii. sine commodi datione perveniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuncio, Gregor. lib. iv. quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. epist. li. & lv. & lib. v. epist. vii. Scimus quippe ex Evangelio quid Redemtor noster per semetipsum fecerit, qui ingressus templum, cathedras *vendentium columbas evertit*. Matth. xxi. 12. Columbas quippe vendere est de sancto Spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere, ex quo (ut prædixi) innuitur quid sequatur, quia qui in templo Dei *columbas* vendere præsumserint, eorum, Deo judice, cathedræ ceciderunt: qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse, qui ad sacrum honorem perducitur, jam in ipsa provectus sua radice vitiatus, paratior est aliis vendere quod emit, Et ubi est quod scriptum est: *gratis accepistis, gratis date*? Matth. x. 8. Et cum primo contra sanctam ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat? Idcoque hortamur, ut nullus vestrum denuo hoc fieri patiatur. Sed neque gratia alicujus, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promovere, nisi eum, quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit. Nam si aliter factum denuo senserimus, denuo districta, & canonica illud noveritis ultione compesci.

RUBRICA. V

De multitudine rerum spiritualium, pro quibus nihil est exigendum.

I. *A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur.*

[Gelasius I. ad episcopos Lucaniæ epist. ix. c. v. A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo iv. pag. 1189.]

BAptizandis, consignandisque fidelibus sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illa- Ibid.C.xcix. tionibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes; quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Matth. x. 8. Et ideo nihil a prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemtionis suæ causas adire despiciant; certum habentes, quod qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprii sint honoris. *Item ex concilio Carthaginensi* IV. [imo Bracarensi II. c. vii. A.D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 898.]

II. *Non est aliquid exigendum ab his, qui infantes suos ad baptizandum adducunt.*

PLacuit, ut unusquisque episcopus per ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi, qui in- Ibid.C.ciii. fantes suos ad baptismum offerunt, si quid voluntarie pro suo voto offerunt, suscipiatur ab eis; si vero per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur a clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios a baptismo retrahunt, qui, si forte, dum differunt, sine gratia baptismi de hac vita recesserint, necesse est, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes, a baptismi gratia se retraxerunt. *Item ex concilio Illiberitano* [c. xlviii. A. D. 305. in *Hispania*, Concil. tomo i. pag. 975.]

LIB. V. PARS I. TIT. III. RUB. V.

III. *Qui baptizantur nummos in concam a nemine mittere cogantur.*

I. Q. I. C. CIV. EMendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concam non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit, pretio distrahere videatur; neque pedes eorum lavandi sunt a sacerdotibus, vel clericis. *Item ex concilio Carthaginensi* IV. [imo Bracarensi III. c. IV. in *Hispania* A. D. 572. Concil. tomo V. pag. 897.]

IV. *Nihil a sacerdotibus exigatur pro balsamo, quod in chrismate ponitur.*

Ibid. C. CII. PLacuit, ut nullus episcoporum pro modico balsami, quod benedictum, pro baptismi sacramento per ecclesias datur (quia singulis tremissem pro ipso exigere solent) nihil ulterius exigatur, ne forte quod pro salute animarum per invocationem sancti Spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venundantes, damnabiliter venundemur. *Item ex concilio Triburiensi* [ita referunt Burchardus lib. IV. c. CI. & Ivo P. I. c. CCXCV.]

V. *Pro perceptione chrismatis, vel baptismatis aliquid exigi non debet.*

Ibid. C. CV. DIctum est, solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis, nummos dari; similiter pro baptismo, & communione. Hoc simoniacæ hæresis semen detestata est sancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cetero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communione quidquam exigant, statuit; sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. *Item in* VI. *Synodo* [imo Quinisexta c. XXIII. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1153.]

VI. *A percipiente gratiam communionis pretium exigi non debet.*

Ibid. C. C. NUllus episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui sacram dispensat communionem, a percipiente gratiam communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritus sancti damus; sed dignis munere sine defraudatione participare concedimus. Si quis vero eorum, qui connumerantur in clero, ab eo, cui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, deponatur, sicut imitator simoniacæ fraudis.

VII. *De eodem.*

DIctum est, solere &c. *Supra hac eadem Rubrica & pagina* c. V.

VIII. *Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.*

DE ordinationibus. *Supra hoc eodem Titulo, Rub.* IV. c. IV. *pag.* 713.

IX. *Nec pretio, nec gratia, vel supplicatione aliquis ad sacros ordines ascendat.*

QUibusdam. *Supra hoc eodem Titulo, Rub.* IV. c. V. *pag.* 713.
[Gregorius I. lib. II. indict. XI. epist. XLVII. ad Columbum episcopum, A. D. 593. Roma in *Numidiam*.]

X. *Neque favore, neque venalitate ad sacros ordines quisquam promoveatur.*

Ibidem C. CXX. PUeri ad sacros ordines nullatenus admittantur, ne tanto periculosius cadant, quanto citius conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas, potentia, vel supplicatio personarum; nihil adversus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam procul dubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisque non ex merito, sed ex favore, quod absit, aut venalitate provehitur. *Contra, idem Gregorius, quibusdam supplicantibus, unum acolythum, & alterum diaconum legitur ordinasse, sicut ipse scribit Petro episcopo Corsicæ* [lib. VII. indict. I. epist. II. A. D. 597. Roma in *Corsicam*.]

XI. *Opponitur, exemplo beati Gregorii prece & favore aliquem promoveri posse.*

Ibid. C. CXXI. LAtorem præsentium per intercessionem vestræ sanctitatis acolythum fecimus, quem ad obsequia vestra transmisimus, ut, si in lucrandis animabus amplius servierit,

rit, proficere amplius possit. *Idem Eliæ presbytero, & abbati* [lib. IV. epist. XXX. A.D. 595. Roma in *Isauriam*.] Lib. v. Pars I. Tit. III. Rub. V.

XII. *Quisquis in Romana ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea ulterius egredi non poterit.*

FIlium vestrum Epiphanium mandastis, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in uno vos audivimus, in alio minime potuimus audire. Diaconus quidem factus est; sed quisquis semel in hac ecclesia ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo vos videre non potui, hac ex re consolationem habeo; quia in filio vestro requiesco. [Gratianus continenter.] I. Q. I. C. XXII

XIII. *Solutio.*

NOn itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ, falsæ dijudicantur; sed hæ demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non spirituali, sed carnali affectu porrectis, fiunt, cum alias futuræ non essent: quas non caritas interveniens, sed ambitio supplicans extorquet. *Item Gregorius in Regesto* [I. lib. IV. epist. XLIV. in Synodo Romana, A.D. 595.] Ibid. post idem C.

XIV. *Ab ordinato non debet aliquid exigi, sed voluntarie oblata suscipi.*

SIcut episcopus non decet manum, quam imponit, vendere, ita minister, vel notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamum venundare. *Et paullo post.* Is autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus post acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, qui non ex ambientis petitione processit. *Item ex Concilio Toletano XI.* [c. VIII. A.D. 675. in *Hispania*, Concil. to. VI. pag. 550.] I. Q. I. C. IV.

XV. *Munera invisibilis gratiæ quæstu non sunt comparanda.*

QUidquid invisibilis gratiæ consolatione tribuitur, nunquam quæstibus, vel quibuslibet præmiis venundari penitus debet, dicente Domino: *quod gratis accepistis, gratis date.* Et ideo quicumque deinceps in ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (nisi voluntarie oblata) pro hujusmodi ambitione susceperit; equidem, si, sciente loci episcopo, tale quidquam a subditis perpetratum fuerit, idem episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat pro eo, quod scita mala contexit, & correctionem necessariam non adhibuit. Sin autem suorum quispiam, eodem nesciente, pro supradictis quodcunque capitulis accipiendum esse sibi crediderit, si presbyter est, quatuor mensium excommunicatione plectatur: si diaconus, trium; subdiaconus vero, vel clericus his cupiditatibus serviens & competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus est. *Item ex concilio Cabilonensi* [II. c. XVI. A.D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1275.] I. Q. I. C. CI. Matth. X. 8.

XVI. *Non pro dedicandis basilicis, vel pro cunctis sacramentis conferendis aliquid exigi debet.*

STatuimus, ut, sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam pro balsamo, sive pro luminaribus emendis nihil presbyteri, chrisma accepturi, dent. Episcopi itaque de facultatibus ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in ecclesiis suis concinnanda provideant. Ibid. C. CVI.

XVII. *Pro dedicandis ecclesiis nihil exigatur.*

PLacuit, ut quoties. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Rub.* III. c. II. *pag.* 129.
[Caput incertum. Anselmus lib. v. c. XX. citat ex Alexandro II.]

XVIII. *De ecclesia, quæ pactione consecratur.*

ECclesia, quæ pactione consecrata fuerit, potius execrata, quam consecrata dici debet. [Gratianus.] I. Q. IV. C. XI.

Lib. v. Pars i. Tit.iii. Rub.v.

XIX. *De eodem.*

1.Q.11.in principio. SEquitur secunda quæstio,qua quæritur,an pro ingressu monasterii pecunia sit exigenda, vel exacta persolvenda. Hoc utrumque licite fieri utriusque Testamenti serie comprobatur. Legitur enim I. libro Regum ,quod Anna detulit secum Samuelem post-
1.Reg.1.24. quam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphora vini ad domum Domini in Silo. In Actibus vero Apostolorum legitur, quod *multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, nec aliquid eorum, quæ possidebant, quisque*
Act.iv.32. *proprium esse dicebat, sed erant illis omnia communia*: & singuli vendebant prædia sua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum. Quorum unus, Ananias scilicet, dum partem sibi reservaret, cum uxore sua Saphyra, sententia maledictionis accepta, ante pedes Apostoli cecidit mortuus. Hinc liquido apparet, quod ingressuri
Act.v.5. monasterium sua debent offerre rectoribus, nec aliter sunt recipiendi, nisi sua obtulerint. Sed aliud est sua sponte offerre, aliud exacta persolvere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, sed sponte munera sacerdotibus obtulit. Credentes sua sponte offerebant Apostolis, ut indigentium necessitatibus deservirent, quæ, instante persecutione infidelium, eis possidere non licebat. Ananias quoque non ideo damnatus est, quia sua vellet offerre, sed quia Spiritui sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apostolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingressuris aliquid exigere, sed sponte oblata suscipere; quia illud damnabile est, hoc vero minime.

XX. *Ab his, qui ad conversionem accedunt, nihil est exigendum, nec pretio aliquis ad conversionem est invitandus.*

QUam pio mentis affectu. *Supra lib.* 1I. *Parte* 1I. *Tit.* VI. *Rubr.* 1I. c. I. *pag.* 482. *Unde Urbanus papa* [in Concilio Melfiensi c. vii. A. D. 1089. in *Apulia*, Concil. tomo x. pag.475.]

XXI. *De eodem.*

Ibid.C.iii. NUllus abbas pretium sumere, vel exigere ab eis, qui ad conversionem veniunt, aliqua pacti occasione præsumat. Regulam antiquam sequens, nulli unquam aliquid de ordinationibus omnino accipiendum esse constituo, neque ex datione pallii, neque ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastelli; quia cum
S.Gregor.lib.iv. epist.xliv. in ordinando episcopo pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem minister legit, confirmationis autem ejus epistolam notarius scribit [Gratianus in fine c. 1. Q. I. & in principio 11. Q.]

XXII. *De eodem.*

1.Q.11.C.x. MUltorum auctoritatibus luce clarius constat, quod ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exegit, & ille, qui solvit, simoniæ crimen incurrat. Sed adhuc obiicitur; quod qui ingressuri monasterium, pecunias tri-
1.Q.11.in principio. buunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum ecclesiæ emunt. Temporalia ergo, non spiritualia ementes, nequaquam simoniaci habendi sunt. His ita respondetur. Non solum qui spiritualia, sed etiam qui temporalia eis annexa, pretio accipiunt, vel tribuunt, simoniaci judicantur. Unde Malachias loquens ex persona Domini: *quis est* (inquit) *in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra.* Item *Gregorius scribit universis Hispanis episcopis* [Caput incertum.]

XXIII. *De his, qui ordines munerum acceptione dispensant.*

Ibid.C.3. AUdivimus, dilectissimi, quod nos audisse oportuit, sed audisse profecto non libuit; quosdam scilicet esse sacrorum ordinum professores, qui sub munerum datione, vel acceptione Dei ecclesias, vel earum sibi beneficia usurpant: Quod quidem scelus vos non jam dudum acriter correxisse vehementer admiramur. Juste enim uterque corripiendus est, & a sanctæ liminibus ecclesiæ submovendus & qui pro ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui ut ecclesiam adeat, quidquam præsumit accipere. Iste quippe donum Dei emere, hic autem præsumit vendere. A sacrilegio quoque hoc facinus non dispar dixerim, cum id, quod sponte, & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pe-

pecuniæ pactione causatur. Quare, fratres carissimi, quæ taliter facta sunt, curiose refellite, infecta prohibete, vestrisque jussionibus resistentes, digno anathematis vinculo percutere non dubitate. *Idem Rotomagensi episcopo, & Gallicis omnibus* [Caput incertum.] Lib. v. Pars i. Tit. iii. Rub. v.

XXIV. *De his, qui ecclesias vel ecclesiastica beneficia vendunt.*

SI quis dator. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XVI. *Rub.* I. c. I. *pag.* 191.

XXV. *Nec altaria, nec præbendas episcopis vendere licet.*

QUæsitum est de episcopis. *Supra hoc eodem libro* I. *Titulo, & Rubrica,* c. II I. *pag.* 191. *Gregorius* [imo Urbanus II. in Synodo Placentina c. I. & II. A. D. 1095. in *Æmilia*, Concil. tomo x. pag. 503.]

XXVI. *Quidquid data, vel promissa pecunia, in sacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur.*

EA, quæ a sanctis patribus de simoniacis statuta sunt, nos quoque & judicio sancti Spiritus, & Apostolica auctoritate firmamus. Quidquid ergo in sacris ordinibus vel in ecclesiasticis rebus vel data, vel promissa pecunia acquisitum est; nos irritum esse, & nullas unquam vires obtinere censemus. I. Q. iii. C. v.

XXVII. *Qui ecclesiastica beneficia emunt, ecclesias quoque emere probantur.*

SI quis objecerit, *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XVI. *Rub.* I. c. IV. *pag.* 191. *Item Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio præposito ecclesiæ sancti Juventii salutem, & Apostolicam benedictionem* [papa II. epist. xvii. c. A. D. 1089. Roma in *Insubres*, Concil. tomo x. pag. 439.]

XXVIII. *Quare in Evangelio non prohibeatur investitura ecclesiæ a laicis fieri.*

SAlvator prædixit in Evangelio, circa finem sæculi pseudochristos, & pseudoprophetas surgere, & multos seducere, & fideles suos in mundo multas habituros pressuras, sed tamen portas inferi adversus ecclesiam non prævalituras. Proinde quia, ut ait Apostolus, *oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant*, oportet, nos cum propheta ex adverso consurgere, & murum opponere pro domo Israel, & cum eodem Apostolo per multas tribulationes intrare in regnum Dei; quoniam non *sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Igitur quia innotuisti nobis, quod tibi obiicitur, utrum vendere ecclesiasticam rem simoniacum sit, hoc simoniacum esse patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apostolus Petrus ait Simoni: *pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti, donum Dei pecunia possideri*. Donum quippe Dei est Spiritus sanctus, & donum Dei est res ipsi ecclesiæ oblata. Et si bene animadvertis, Simon magus, qui ad fidem accessit, non Spiritum sanctum propter Spiritum sanctum, quo ipse erat indignus, quoniam, ut scriptum est, *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*; sed ideo, quantum in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apostolus emtionem Spiritus sancti (quam bene fieri non posse noverat) sed ambitionem quæstus talis, & avaritiam, quæ est idolorum servitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo perculit. Quisquis igitur res ecclesiasticas, quæ dona Dei a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent, propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecunia existimat. Ideo qui easdem res non ad hoc, ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra, munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecuniæ, largitur, vel adipiscitur, Simoniacus est; cum principalis intentio Simonis fuerit sola pecuniæ avaritia, idest idololatria; ut ait Apostolus Paulus; alioquin cur sancta Synodus Calchedonensis DCXXX. episcoporum procuratorem, vel defensorem ecclesiæ, vel quemquam regulæ subjectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eosdem Simoniacos judicet? Quod si præfati milites ecclesiæ ob hujusmodi scelus taliter percelluntur, nemo sapiens negabit, non militantes ecclesiæ multo damnabilius ob hanc causam, idest venditionis, vel emtionis debere percelli. Sed & beatus prædecessor noster Paschalis in libro de consecratione affirmat, quod quisquis eorum alterum vendiderit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum de-

Ibid. C. viii. Matth. xxiv. 5. I. Cor. xi. 19. Ezech. xiii. 5. Act. xiv. 21. Rom. viii. 18. Act. iv. 20. Sap. I. 5. Coloss. iii. 5. C. II. Concil. to. iv. pag. 756.

Lib. v. Pars i. derelinquit; ac per hoc eum, qui rem ecclesiæ vendidit, vel emit, Simoniacum esse
Tit. iii. Rub. v. intelligitur. Nomine vero procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, ut V. G. præpositum, œconomum, vicedominum defensoris nomine, advocatum, sive castaldum, & judicem. In subiecto vero regulæ, archipresbyterum, archidiaconem, canonicum, monachum, vel quemlibet ecclesiastico mancipatum officio. Quod vero Spiritum sanctum, quantum in se est, emat, vel vendat qui præposituram, vel aliquid hujusmodi vendit, vel emit, audi Augustinum
Tract. x. in Cal. Joh. super Johannem: *o quot præposituras fecerunt! Alterum præpositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus; alterum habent in Numidia, illi, & illi, quos jam nec nominare sufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam, unusquisque laudat præpositum suum, quod vendit*. Ecce, venerabilis Augustinus, de præposituræ distractione agens, in nomine *columbæ* sancti Spiritus venditionem, vel emtionem accipit, sicut & omnes hujus Evangelii capituli tractatores. Pensandum vero est qua pœna mulctentur qui jam Deo, & ecclesiæ suæ oblata vendunt, vel emunt, si cum flagellis a Dei templo ejecti sunt qui quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant. Si de offerendorum venditoribus, vel emtoribus dictum est: *vos fecistis domum Patris mei domum negociationis, & speluncam latronum*, quid dicetur de ecclesiæ jam oblatorum venditoribus, vel emtoribus? Et ne quis insanus obiiciat, merito hoc dominum tam acerbe vindicasse, quia tunc illa in Dei templo
Jo. ii. 14. vendebantur, ecclesiasticæ vero res modo extra templum distrahuntur, attende superius Augustinum, non determinantem locum venditionis, vel emtionis præpositorum;
Matth. xxi. 40. sed tantum indefinite dicentem: *circuit aliquis emere columbam, unusquisque præpositum suum laudat quod vendit*, non adiiciens, in templo vel extra templum. Hæc circa venditores, vel emtores rerum sacrarum sufficiant. *Item Alexander episcopus servus servorum Dei Lucensis ecclesiæ clero & populo perpetuam salutem* [papa II. A. D. 1068. Roma in *Tusciam*. Hæc epistola exstat in fine collectionis Anselmi Lucensis, & eam refert Deusdedit Card. P. II.]

XXIX. *Ministri, & servitores ecclesiæ absque venalitate ab episcopis ordinentur.*

I. Q. III. C. IX. EX multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram ecclesiam inolevisse cognovimus, ut nulli unquam clerico, quamvis religioso, quamvis scientia, & moribus prædito, ecclesiasticum beneficium concederetur, nisi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebatque ecclesia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena & vilis merx a negociatoribus ad vendendum exposita: quod malum quam detestabile, quantum Deo, sanctisque sit contrarium & sacri canones docent, & fere omnibus manifestum existit. Calchedonense nanque concilium, unum ex principalibus simili pœna condemnat eos, qui ecclesiæ beneficium interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manus impositionem, per quam Spiritus sanctus confertur, mercari dignoscuntur. Utrosque enim auctoritate inexpugnabili, illos a beneficio, istos a sacro ordine jubet expelli. Unde humani generis Redemtor omnes vendentes & ementes de templo eiiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti
Matth. xxi. 43. sui auctoritate denuncians, & dicens: *nolite facere domum patris mei domum negociationis*. Illud quoque in eodem facto sollicite considerate, quod per totum textum sancti Evangelii nusquam reperitur, Dominum tanta severitate, tam districta censura justitiæ peccantes corripere, cum non solum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans, omnes eliminavit de templo, aperte demonstrans, quod tales ne-
Jo. ii. 15. gociatores, non sicut ceteri peccatores sunt corripiendi, sed a templo Dei, idest a sancta ecclesia longius sunt proiiciendi. Nam sicut per *columbarum venditores* denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur; sic per *nummularios*, ecclesiastici beneficii venditores designantur, qui domum Dei, teste Evangelio, speluncam latronum efficiunt. Quapropter ego Alexander sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Apo-
Ezech. iii. 18. stolicæ sedis episcopus, immo minister indignus, tot, & tanta mala in multis ecclesiis, & maxime in Lucensi ecclesia ex iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis iniquorum a districto judice de manu nostra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decrevimus. Constituimus itaque, & presenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscuntur) ut nullus deinceps episcoporum beneficium ecclesiæ (quod quidam *canonicam*, vel *præbendas*, seu etiam *ordines* vocant) pro aliquo pretio, vel munere clericis audeat unquam conferre; sed omnes ministros, & servitores ecclesiæ

ecclesiæ gratis, & absque ulla venalitate in sancta ecclesia studeant ordinare, nec eligant in domo Domini qui majores sacculos pecuniæ conferant, sed eos, qui moribus, & disciplina, atque scientia divites pro officio suo ipsam valeant sustentare ecclesiam. Constituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscumque gradus clericus pro ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre aut fabricæ ecclesiarum, vel donariis ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum; quia (teste Scriptura) qui aliquid male accipit, ut quasi bene dispenset, potius gravatur, quam juvatur. Quod si aliquis divinorum præceptorum, & animarum salutis immemor præfatum jam beneficium ecclesiæ, iniqua cupiditate ductus, vendere, vel emere temerario ausu præsumserit, sicut in Calchedonensi concilio definitum est, gradus sui periculo eum subjacere decrevimus: nec ministrare possit ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupivit. Et insuper terribilis anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quam læsit, modis omnibus abscindatur. *Item Gregorius homilia* XIII. [imo lib. II. homil. XXXIX. §. 2. c. A. D. 593. *Romæ*.]

Lib. V. Pars I. Tit. III. Rub. V.

I. Q. I. C. XXVII.

XXX. *Qui dona Dei emunt, vel vendunt, pariter a Deo damnantur.*

VEndentes, & ementes e templo eliminat Christus, quia vel eos, qui pro munere, impositionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritus emere nituntur, damnat. *Item infra.* Vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam jure competit, ad præmium largiuntur. Justitiam enim vendere est hanc pro præmii acceptatione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum hoc persolvere proximo, quod justum est, nolunt, dumque rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio emunt peccatum. *Item Beda* [ad c. II. Johannis, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

I. Q. III. C. X.

XXXI. *Qui gratiam a Deo accipiunt, & non gratis exercent, venditores sunt columbarum.*

NOn solum venditores sunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negociationis qui sacros ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris, inquirunt; verum ii quoque, qui gradum, vel gratiam in ecclesia spiritualem, quam Domino largiente perceperunt, non simplici intentione, sed cujuslibet humanæ causa retributionis exercent contra illud Petri Apostoli: *qui loquitur, quasi sermones Dei: qui ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum.* Quicumque ergo tales sunt, si nolunt, veniente Domino, de ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negociationis. *Item Gregorius* VII. [apud Polycarpum lib. IV. tit. XI.]

Ibidem C. XI.

I. Petr. IV. II.

XXXII. *Simoniaci sunt episcopi, qui decimas, & oblationes laicis, non clericis distribuunt.*

PErvenit ad nos fama sinistra, quod quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servorum, &, quod gravius est, consanguineis; unde si quis amodo episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & Antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit, & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur. *Item Paschalis* II. [apud Polycarpum lib. III. tit. XXI. ex concilio Toletano.]

Ibidem C. XIII.

S. Gregor. lib. VI. *epist.* V. C. XIIX. *ex Arabicis.*

XXXIII. *Spiritum sanctum vendit qui decimas pro pecunia tribuit.*

ALtare & decimas per pecuniam dare, & Spiritum sanctum vendere, simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

Ibidem C. XIV.

XXXIV. *De eodem.*

DIctum est, solere in quibusdam. *Supra hac eadem Rubrica & Titulo* c. V. *pag.* 714.

XXXV. *Pro sepultura nihil numeris est exigendum.*

QUæsta est nobis Nereida. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Titulo* XV. *Rubr.* VI. c. V. *pag.* 380.

XXXVI. *Etiam*

LIB. V. PARS I. TIT. III. RUB. VI. & VII.

XXXVI. *Etiam coacti, de sepultura pretium non debemus accipere.*

POstquam pretio victus est. *Supra lib.*I. *Parte* IV. *Titulo* XV. *Rubr.*VI. c.II. *pag.*380.

XXXVII. *De eodem.*

IN ecclesiastico nanque libro. *Supra ibidem* c.III. *eadem pag.* 380.

XXXVIII. *De eodem.*

PRæcipiendum est. *Supra ibidem* c.IV. *eadem pagina* 380.
Item Gregorius Salonis consistentibus [lib. v. epist. XXVI. A. D. 596. Roma in *Dalmatiam*.]

XXXIX. *Simoniacus est qui ut eligatur, præmia largitur.*

I. Q. VI. C. II. EGo autem & vestræ dilectioni providens, & meæ animæ, omnipotentis Dei judicium pertimescens, ejusdem Maximi causam subtiliter exquiri desidero, si nullis criminibus pressus, quæ sacro ordini contradicunt, si non per simoniacam hæresim, idest præmia quibusdam se eligentibus præbendo ad sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum intercessor erit, si non obligatus de suis, ad locum intercessionis venerit.

XL. *Sicut ordinatio, sic electio, vel consensus sine venalitate debet præferri.*

SIcut is, qui. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* II. c.XXIV. *pag.*68.

RUBRICA. VI

De vario genere simoniæ.

I. *De triplici genere simoniacorum.*

[Nicolaus II. in Synodo A.D. 1056. Concil. tomo IX. pag. 1105.]

I. Q. I. C. CVII. STatuimus decretum de simoniacis tripartita hæresi, item de simoniacis simoniace ordinatoribus, vel ordinatis, & de simoniacis simoniace a non simoniacis, & de simoniacis non simoniace a simoniacis. Simoniaci simoniace ordinati vel ordinatores secundum ecclesiasticos canones a proprio gradu decidant. Simoniaci quoque simoniace a non simoniacis ordinati, similiter ab officio male accepto removeantur. Simoniacos autem non simoniace a simoniacis ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere [Gratianus.]

II. *De eodem.*

Ibidem SEd hoc intelligendum est de his, qui ordinantur a simoniacis, quos ignorabant esse simoniacos. Hos facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.

RUBRICA. VII

De ignoranter simoniace ordinatis.

I. *De illis, qui non simoniace a simoniacis ordinantur.*

SI qui a simoniacis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubrica* VII. c. VII. *pag.* 363.

II. *De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit simoniacum esse.*

DE cetero statuimus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. IV. *pag.* 361.

RU-

RUBRICA. VIII

De multiplici pœna simoniacorum.

I. *Anathematis sententia damnatur qui a simoniacis ordinatur.*

REperiuntur quamplurimi. *Supra lib.*I. *Parte* IV. *Titulo* XI.*Rubr.*IX.c.11.*pag.*364.

II. *De eodem.*

QUi studet. *Supra hoc libro* V. *eadem Parte, & Titulo, Rubr.* I. c.I.*pag.* 708.

III. *De eodem.*

AUdivimus. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte & Titulo, Rubr.* V. c.XXIII. *pag.*716.

IV. *De eodem.*

ORdinationes. *Supra ibidem Rubr.* IV. c.I.*pag.*712.

V. *De eodem.*

QUibusdam. *Supra ibidem Rubr.* IV.c.V. *pag.* 713.

VI. *De eodem.*

SI quis episcopus. *Libro* I. *Parte* IV. *Tit.*XI.*Rubrica* IX. c.11I.*pag.*364. *Item Gregorius* [Deusdedit P. IV. refert ex Paschali II. in epist. ad Mediolanenses.]

VII. *Simoniaci, sacerdotes esse non possunt.*

QUicunque sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Unde scriptum est: *anathema danti, anathema accipienti, hoc est simoniaca hæresis.* Quomodo ergo, si anathema sunt, & sancti non sunt, sanctificare aliquos possunt? Et cum in Christi corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere, vel accipere possunt? Qui maledictus est, quomodo benedicere potest? *Idem* [nimirum Gregorius I.lib.VII.epist.c circa A. D. 599. Roma in *Galliam*.] 1.Q.1.C.XII. 1.Q.1.C.XXII.

VIII. *De eodem.*

CUm liqueat, hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam; cur non cavetur? Cur non perpenditur? Quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. *Idem Ambrosius de ministeriis* [rectius de mysteriis. Sed caput est incertum.] Ibid.C.XIII.

IX. *Qui pretio ordinant, lepram, non officium conferunt.*

CUm ordinaretur episcopus, quod dedit, aurum fuit, quod perdidit, anima fuit; cum alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit, quod dedit, lepra fuit. *Item* [ibid.] Ibid.C.XIV.

X. *De eodem.*

GRatiam, cum ordinaveris, non suscepisti, quia gratuito eam non meruisti. *Idem de Giezi* [lib. IV. ad c. IV. Lucæ §.53.ibid.] Ibid.C.XV.

XI. *De eodem.*

CIto turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animumque male quæsita commaculat. *Et paullo post.* Vides, quia facto auctoris successio damnatur heredis. Inexpiabilis est enim venditi culpa mysterii, & gratiæ vindicta cælestis transit ad posteros. Denique Moabitæ, & ceteri non intrabunt ecclesiam Dei usque ad III. & IV. generationem, tamdiu videlicet (ut simplicius interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis successio generationis aboleret. Ibid.C.XVI.

XII. *De eodem.*

QUi perfectioneu. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VI. c. II. *pag.*360.

XIII. *De eodem.*

VEntum est. *Supra ibidem* c.III. *pag.*360.

XIV. *De eodem.*

EA, quæ a sanctis. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.*V.c.XXVI.*pag.*717. *Item in regesto Gregorii* [forte VII. Caput incertum.]

I. Q. I. C. III. Concil. Turon. II. C. XV. Remen. C. XXI. Moguntin. sub Rabano C. XII. & sub Arnulpho C. V.

XV. *Spolietur honore qui ecclesiam per pecuniam obtinet.*

PResbyter, si per pecuniam ecclesiam obtinuerit, non solum ecclesia privetur, sed etiam sacerdotii honore spolietur; quia altare, & decimas, & Spiritum sanctum emere, vel vendere, simoniacam hæresim esse, nullus fidelium ignorat. *Idem.*

XVI. *De eodem.*

BEnedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur.

XVII. *De eodem.*

SI quis episcopus. *Supra libro* I. *Parte* IV. *Tit.*XI. *Rubr.*IX. c.III.*pag.*364. *Idem* [sententia sumta ex S.Gregorio lib.IV.epist.LV.& LVI. & lib.X.epist.XXXIII. A.D.595.& 602.*Roma.*]

XVIII. *Partem habebit cum Simone qui contra simoniacos vehementer non exarserit.*

Ibid. C. V. Concil. Meld. C. XLIII. Io. Diac. lib. III. C. IV.

QUisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quisquis ergo contra simoniacam, & neophytorum hæresim pro officii loco veheme nter non exarserit, cum eo se non dubitet habiturum portionem, qui prius commisit hoc piaculare flagitium. *Item Calistus papa* [II. in Concilio Lateranensi c. I. circa A. D. 1123. Concil. tomo X. pag. 896.]

XIX. *Non ordinari, nec promoveri in ecclesia Dei per pecunias aliquis valet.*

Ibid. C. X.

SAnctorum patrum exempla sequentes, & officii nostri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia Dei, vel promoveri, auctoritate Sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis vero in ecclesia ordinationem, vel promotionem taliter acquisierit, acquisita prorsus careat dignitate.

XX. *De eodem.*

EX multis. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* V. c.XXIX.*pag.*718. *Item Innocentius papa* [II. in Synodo Romana c.II. A. D. 1139. Concil. tomo X. pag. 1102.]

XXI. *Careat honore male acquisito qui ecclesiastica beneficia per pecuniam invenire tentaverit.*

I. Q. III. C. XV.

SIquis præbendam, vel prioratum, seu decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam ecclesiasticam, seu quodlibet sacramentum ecclesiasticum, utpote chrisma, vel oleum sanctum, & consecrationes altarium, vel ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ, per pecuniam comparaverit, honore male acquisito careat, & emtor, atque venditor, & interventor nota infamiæ percellantur; & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis, ante, vel post a quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat, quoniam simoniacum est; sed libere & absque diminutione aliqua, collata sibi dignitate atque beneficio perfruatur.

XXII. *De eodem.*

SI quis dator. *Supra hoc eodem libro, Parte, & Titulo, Rubr.*V. c.XXIV.*pag.*717.

XXIII. *De*

Lib. v. Pars I. Tit. III. Rub. IX. & X.

XXIII. *De eodem.*

SI quis neque sanctis pollens. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* IV. c. III. *pag.* 710.

XXIV. *De eodem.*

ALius pensare. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* VI. c. II. *pag.* 604.
Item Gelasius papa [I. epist. IX. c. XXVI. ad episcopos Lucaniæ, A. D. 494. Roma in *Lucaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1194.]

XXV. *Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involuit.*

QUos constiterit, indignos meritis, sacram mercatos esse pretio dignitatem; convi- I. Q. I. C. VI.
ctos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, involuit.

XXVI. *De eodem.*

GRatiam. *Supra hac eadem Rubrica* VIII. c. X. *pag.* 721.

RUBRICA. IX
De pœna non exardescentis, pro officii sui loco, in simoniacos.

QUisquis per pecuniam. *Supra Rubrica* VIII. *præcedenti*, c. XVIII. *pag.* 722.

RUBRICA. X
De dispensatione varia cum simoniacis.

I. *De parvulis, qui cupiditate parentum ecclesias emunt.*

Urbanus de Simoniacis scribens, ait inter cetera [in Concilio Placentino, c. V. & sequent. A. D. 1095. in *Æmilia*, Concil. tomo X. pag. 503.]

QUicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, ecclesias, vel I. Q. V. C. I.
ecclesiarum partes per pecunias adepti sunt, postquam eas omnino dimiserint, si canonice in eis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus: neque pro hoc facto a sacris ordinibus illos removemus, si alias digni reperian-
tur. Illi vero, qui per se ipsos, cum jam majoris essent ætatis, nefanda cupiditate ducti C. VI.
eas emerunt, si in aliis ecclesiis canonice vivere voluerint, servatis proprijs ordinibus, pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus. Quod si ad alias transferri fortassis non poterunt, & in eis canonice vivere promiserint, minoribus ordinibus contenti, ad sacros ordines non accedant, salva tamen in omnibus Apostolicæ sedis au- C. VII.
ctoritate. Si qui tamen ante emtionem catholice ordinati sunt, cum ea, quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur, nisi forte ejusmodi ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel præposituræ locum in emtis ecclesiis eos habere non patimur. *Ex ejusdem epistola ad Vitalem presbyterum.* [Caput incertum.]

II. *De eodem.*

EOs, qui ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendet, vi- I. Q. V. C. III.
delicet, ut in canoniis vel monasteriis regulariter vivat, in sui honoris officio, misericorditer condescendens, ministrare concedimus, absque tamen sanctorum canonum præjudicio. *Urbanus* II. *Alberto episcopo* [forte Virdunensi, c. A. D. 1090. Roma in *Galliam*.]

III. *De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non episcopo, sed uni ex principibus ejus.*

PRæsentium portitorem, quem parentum incuria per pecuniam, non episcopo, sed Ibid. C. III.
cuidam principum ejus datam, invitum sacerdotii dignitatem obtinuisse significa-

Lib. v. Pars I. Tit. iv. Rubr. unica Tit. v. Rubr. I. II. & Tit. vi. Rub. I.

sti; licet sancti canones deponendum esse testentur; tamen, quia culpam istam nesciens, & coactus commisit, & quia ab eodem ordine ut deponeretur, supplicavit ultroneus, ex consideratione discretionis, quæ mater est omnium virtutum, magis, quam ex rigore canonum, misericordiæ viscera adhibendo, ipsum in eodem ordine esse, fraternitati tuæ consulimus, ita tamen, ut, si ecclesia illa, cui deservit, sacerdotum penuriam non patitur, suspensus a sacerdotali officio permaneat. Quod si ita fortasse ecclesiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis assumat, liceat ei, ex concessione sui episcopi, fratrumque obedientia, sacerdotali officio fungi.

TITULUS. IV
Ne prælati vices suas, vel ecclesiasticas sub annuo censu concedant.

RUBRICA. UNICA
Conducticiis presbyteris ecclesiæ non committantur.

Innocentius II. [in synodo Romana c. x. A. D. 1139. Concil. tomo x. pag. 1005.]

xxi. Q. II. C. v. *Concil. Remense sub Eugen. III. C. x.*

PRæcipimus etiam, ne conducticiis presbyteris ecclesiæ committantur, & unaquæque ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem.

II. *De eodem.*

SI quis episcopus. *Supra Rubr.* IX. *præcedentis Tituli*, c. XVII. *pag.* 722.

III. *De eodem.*

SAlvator. *Supra Rubr.* V. *præcedentis Tituli*, c. XXVIII. *pag.* 717.

TITULUS. V
De magistris.

RUBRICA. I
De institutione magistrorum pro doctrina populorum.

I. *Magistros & doctores episcopi congruis locis constituant.*

Dist. xxxvii. C. xii.

DE quibusdam locis ad nos refertur, neque magistros, neque curam inveniri. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* V. c. XIX. *pag.* 112.

RUBRICA. II
De prohibitione, ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

NOn solum. *Supra Rubr.* V. *præcedentis Tituli* IV. c. XXXI. *pag.* 719.

TITULUS. VI
De Judæis, & Saracenis.

RUBRICA. I
De modo, quo invitandi sunt ad fidem.

I. *Non asperis, sed blandis verbis ad fidem sunt aliqui provocandi.*

QUi sincera intentione extraneos a Christiana religione ad fidem cupiunt adducere. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Titulo* II. *Rubrica* XII. c. I. *pag.* 569.

II. *De*

II. *De eodem.*

DE Judæis autem præcepit. *Supra libro* III. *Parte* II. *Titulo* I. *Rubr.* XII. c. I I. *pag.* 569.

RUBRICA. II

De his, quæ Judæis prohibentur.

I. *Officia publica Judæis non sunt committenda.*

Item ex concilio Toletano VII. [c. XIV. A. D. 589. Concil. tomo v. pag. 1012.]

NUlla officia publica Judæis injungantur, per quæ eis occasio tribuatur Christianis pœnam inferre. Si qui vero Christiani ab eis Judaismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio, ad libertatem, & religionem redeant Christianam. *Unde in Toletano concilio* [IV. c. LXV. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1720.] *Dist.* LIV. C. XIV. *Concil. Arvern.* C. VIII. *Matisc.* C. XIII. *Meld.* C. LXXIII.

II. *Sacrilegium faciunt qui Judæis publica committunt officia.*

COnstituit sanctum concilium, ut Judæi, aut hi, qui ex Judæis sunt, officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis injuriam faciunt. Ideoque judices provinciarum cum sacerdotibus eorum surreptiones fraudulenter elicitas suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem judicum hoc permiserit, veluti in sacrilegum, excommunicatio proferatur, & is, qui surrepserit publicis cædibus deputetur. XVII. Q. IV. C. XXXI.

RUBRICA. III

De his, quæ Judæis permittuntur.

I. *Permittitur Judæis, & Saracenis festivitates, feriasque suas sine inquietudine observare.*

QUi sincera. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Titulo* VI. c. I. *pag.* 724.
Item Alexander papa omnibus episcopis Hispaniæ [papa II. apud Ivonem P. XIII. C. CXIV.]

II. *Judæos non debemus persequi, sed Saracenos.*

DIspar nimirum est Judæorum, & Saracenorum causa; in illos, qui Christianos persequuntur, & ex urbibus, & propriis sedibus pellunt, juste pugnatur; hi vero ubique servire parati sunt. XXIII. Q. VIII. C. XI.

RUBRICA. IV

Qualiter Judæi a fidelibus tractandi sunt.

I. *Nisi ad fidem Judæus accesserit, separetur ab uxore fideli.*

JUdæi, qui Christianas. *Supra lib.* IV. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* II I. c. I I. *pag.* 672.

II. *De eodem.*

JUdæorum filios. *Supra libro, Parte, & Titulo eisdem, Rubr.* IV. c. I I. *pag.* 673.
Item [in concilio Toletano IV. c. LXII. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 1720.]

III. *Judæis ad fidem venientibus cum infidelibus nulla sit communio.*

SÆpe malorum consortia, etiam bonos corrumpunt; quanto magis eos, qui ad vitia proni sunt. Nulla igitur ultra communio sit Ebræis ad fidem Christianam translatis cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participatione sub- XXVIII. Q. I. C. XII.

Lib. v. Pars I. Tit. vi. Rubr. v. ſubvertantur. Quicumque ergo ex his, qui baptizati ſunt, amodo infidelium conſortia non vitaverint, & hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur. *Item ex* VII. *Synodo* [imo Quiniſexta c. XI. A. D. 692. *CPoli*, Concil. tomo VI. pag. 1145.]

IV. *De eodem.*

XXVIII. Q. I. C. XIII. Can. Apoſt. LXIX.

NUllus eorum, qui in ſacro ſunt ordine, aut laicus, azyma eorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis balneo lavet. Si vero quiſquam hoc fecerit, ſi clericus eſt, deponatur; ſi laicus, excommunicetur. *Item ex concilio Agathenſi* [c. XL. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1390.]

V. *De eodem.*

Ibid. C. XIV.

OMnes deinceps clerici, ſive laici, Judæorum convivia evitent: nec eos ad convivium quiſquam accipiat, quia cum apud Chriſtianos communibus cibis non utantur, indignum atque ſacrilegum eſt eorum cibos a Chriſtianis ſumi, cum ea, quæ, populo permittente, nos ſumimus, ab illis judicentur immunda, ac ſic inferiores incipiant eſſe Chriſtiani, quam Judæi, ſi nos quæ ab illis apponuntur, utamur, illi vero a nobis oblata contemnant.

RUBRICA. V

Quid juris ſit ſervis Judæorum.

I. *In libertatem vindicentur ſervi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.*

Gregorius ſcribit Fortunato Neapolitano epiſcopo [I. lib. V. epiſt. XXXI. A. D. 596. Roma in *Campaniam*.]

Diſt. LIV. C. XV. Io. Diac. lib. IV. C. XLVI. & XLVII.

FRaternitatem veſtram oportet eſſe ſollicitam, ſi de Judæorum ſervitio non ſolum Judæos, ſed etiam quiſque paganorum fieri voluerit Chriſtianus, poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc ſub quolibet ingenio, vel argumento cuipiam Judæorum venundandi facultas ſit; ſed is, qui ad Chriſtianam converti fidem deſiderat, defenſione veſtra in libertatem modis omnibus vendicetur. Hi vero, quos hujuſmodi oportet ſervos amittere, ne forſitan utilitates ſuas irrationabiliter æſtiment impediri, ſollicita vos hoc convenit conſideratione ſervare, ut, ſi paganos, quos mercimonii cauſa de externis finibus emerint, intra tres menſes, dum emtor, cui venditi fuerint, non invenitur, fugere ad eccleſiam forte contigerit, & velle ſe fieri dixerint Chriſtianos, vel etiam extra eccleſiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium eorum a Chriſtiano emptore percipiant. Si autem poſt præfinitos tres menſes quiſquam hujuſcemodi ſervorum velle ſuum edixerit, & fieri voluerit Chriſtianus, nec aliquis eum poſtmodum emerit, nec dominus qualibet occaſionis ſpecie audeat venundare; ſed ad libertatis proculdubio præmia perducatur; quia hunc non ad vendendum, ſed ad ſerviendum ſibi dicitur comparaſſe. *Idem Januario Caralitano epiſcopo* [lib. II I. epiſt. IX. A. D. 593. Roma in *Sardiniam*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. XVI.

SI quilibet Judæorum ſervus ad venerabilia loca confugerit cauſa fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium ſuſtinere; ſed ſive olim Chriſtianus, ſive nunc fuerit baptizatus, ſine ullo * Chriſtianorum pauperum damno religioſo eccleſiaſticæ libertatis patrocinio modis omnibus defendatur. *Item ex concilio Toletano* [XII. c. IX. A. D. 681. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 1232.]

* Abeſt hæc vox a S. Gregorio.

III. *De eodem.*

Ibid. C. XVII.

ET ſi Judæorum ſervi, necdum adhuc converſi, ad Chriſti gratiam convolaverint, libertate donentur. *Item ex Maticenſi* XIII. [imo Matiſconenſi I. c. XVI. paullo aliter, A. D. 581. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 970.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. XVIII.

PRæſenti concilio, Deo auctore, ſancimus, ut nullum Chriſtianum mancipium Judæo deinceps ſerviat; ſed datis pro quolibet bono mancipio XII. ſolidis, ipſum mancipium

pium quicumque Christianus seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat, quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis invinculis tenere. Quod si acquiescere his, quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare. Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. 4.

RUBRICA. VI

De puniendis Judæis conversis ad fidem, qui postea apostatant a fide.

I. *Judæi a fide apostatantes, cogantur redire.*

DE Judæis. *Supra hoc eodem libro, & Parte, Titulo* VI. *Rubr.* I. c. 1 I. *pag.* 705.
[Ex concilio Toletano IV. c. LIX. A. D. 633. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 1719.]

II. *Qualiter puniendi sunt conversi de Judæis, Christum blasphemantes.*

PLerique ex Judæis, qui dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum, non solum Judaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam abominandas circumcisiones exercere præsumserunt: de quibus consultu piissimi ac religiosissimi domini nostri Sismundi regis, hoc sanctum decrevit concilium, ut hujusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti ad cultum Christiani dogmatis revocentur; ut quos propria voluntas non emendat, animadversio sacerdotalis coerceat. Eos autem, quos circumcidunt, si filii eorum sunt, a parentum consortio separentur; si servi, pro injuria corporis sui libertati tradantur. *Item ex concilio Toletano* IV. [c. LX. ibid.] *De Consecrat. Dist. iv. C. xciv.*

III. *Perfidia parentum filiis obesse non debet.*

JUdæi baptizati, si postea prævaricantes in Christum, qualibet pœna damnati extiterint, a rebus eorum fideles filios excludi non oportebit, quia scriptum est: *filius non portabit iniquitatem patris.* I. Q. iv. C. vii. Ezech. xviii. 20.

TITULUS. VII

De hæreticis.

RUBRICA. I

Quid sit hæresis, & ejus differentia a schismate.

I. *Unde hæresis dicatur.*

Hieronymus definit, dicens [in epistolam ad Galatas c. v. A. D. 386. in *Palæstina*.]

HÆresis græce, ab *electione* dicitur, quia scilicet eam unusquisque sibi eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est eligens quæ pejora sunt. *Idem* [Augustinus epist. CLXII. nunc XLIII. §. I. Glorio, Eleusio, & aliis, circa A. D. 398. *ibid.*] XXIV. Q. III. C. XXVII.

II. *Non error hæreticum facit, sed pertinacia defensionis.*

DIxit Apostolus Paulus: *hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem de vita, sciens, quia subversus est ejusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus.* Sed qui sententiam suam, quamvis falsam, atque perversam nulla, pertinaci animositate defendunt, præsertim, quam non audacia suæ præsumtionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint; nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. *Item Augustinus contra Manichæos* [imo lib. XVIII. de civit. Dei c. LI. A. D. 426. in *Africa*.] Ibid. C. XXIX. Tit. III. 10.

III. *Hæ-*

Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rubr. ii. iii. & iv.

III. *Hæretici sunt qui quod prave sentiunt, contumaciter defendunt.*

xxiv. Q. iii. C. xxxi.

QUi in ecclesia Christi morbidum aliquid pravumque sapiunt, si correcti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt. *Hieronymus in epistolam ad Titum* [c. iii. ad locum: *hæreticum hominem*, A. D. 386. in *Palæstina*.]

IV. *Schismatis, & hæresis differentia.*

Ibidem C. xxvi.

INter hæresim, & schisma hoc interesse arbitrantur; quod hæresis perversum dogma habeat, schisma propter episcopalem dissensionem ab ecclesia pariter separet. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest. Ceterum nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, ut recte ab ecclesia recessisse videatur.

RUBRICA. II

Deus permittit hæreses esse.

I. *Quare divina providentia multos permittat errare.*

Augustinus [de Genesi contra Manichæos lib. i. c. i. circa A. D. 389. in *Africa*.]

Ibidem C. xi.

1. Cor. xi. 19.

IDeo divina providentia multos diversi erroris hæreticos esse permittit, ut, cum insultant nobis, & interrongant nos ea, quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & divinas Scripturas nosse cupiamus. Propterea Apostolus ait: *oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant*. Hi autem Deo probati sunt, qui bene possunt docere. Sed manifesti hominibus esse non possunt, nisi cum docent.

RUBRICA. III

De causa unde nascitur hæresis.

I. *Præsumtio sensus proprii via est ad hæreses.*

QUid autem iniquius. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* XI. c. III. *pag.*40. *Item Hieronymus* [lib. II. comment. ad c. v. Oseæ A. D. 408. *ibid.*]

II. *Qui mendacio veritatem immutat, patrum terminos transferre probatur.*

Ibidem C. xxxiii.

TRansferunt principes Juda terminos, quos posuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quam ab Apostolis acceperunt.

RUBRICA. IV

De gravitate peccati hæresis.

I. *Peccatum hæresis ceteris gravius est.*

Ex epistola Clementis [i. apocrypha Concil. tomo i. pag. 85.]

xxxii. Q. vii. C. xvi.

QUid in omnibus peccatis adulterio gravius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiamsi sobrie vixerint.

II. *De eodem.*

QUid autem iniquius. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* XI. c. III. *pag.*40.

III. *De eodem.*

PRimum est capitale. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* X. *Rubr.* III. c. I. *pag.*624.

IV. *De*

IV. *De eodem.*

QUæro ergo quis. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* IX. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 621.

RUBRICA. V

De diversitate hæresum.

I. *Quot sunt secta hæreticorum.*

Isidorus libro VII. Etymologiarum cap. V. determinat, dicens [imo lib. VIII. c. V. c. A. D. 630. in *Hispania*.]

QUidam autem hæretici, qui de ecclesia recesserunt, ex nomine suorum au- XXIV. Q. III. C. XXXIX.
ctorum nuncupantur. Quidam vero ex causis, quas eligentes instituerunt. *Rabanus lib.* II.
SIMONIANI a Simone dicti, magicæ disciplinæ perito, cui Petrus in Actibus *de Institut. Cler.*
Apostolorum maledixit pro eo, quod ab Apostolis Spiritus sancti gratiam emere voluis- *C.* LVIII.
set. Hi dicunt, creaturam non a Deo, sed a virtute quadam superna creatam. MENAN- *Simoniani.*
DRINI a Menandro mago, discipulo Simonis, nuncupati, qui mundum non a Deo, *Act* VIII. 8.
sed ab Angelis factum asseruit. BASILIDIANI a Basilide appellati, qui inter reliquas *Menandrini*
blasphemias Jesum passum abnegavit. NICOLAITÆ dicti a Nicolao diacono ecclesiæ *Basilidiani.*
Hierosolymorum, qui cum Stephano & ceteris constitutus est a Petro: qui propter pul- *Nicolaitæ.*
chritudinem requirens uxorem, dixerat, ut qui vellet, ea uteretur: versa est in stu-
prum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur: quos Johannes in Apoca- *Apoc.* II. 6.
lypsi improbat, dicens: *sed hoc habes, quod odisti facta Nicolaitarum.* GNOSTICI pro- *Gnostici.*
pter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam naturam Dei esse dicunt,
bonum & malum Deum falsis dogmatibus fingunt. CARPOCRATIANI a Carpocra- *Carpocratiani.*
te quodam vocantur, qui dixit, Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu
progenitum. CERINTHIANI a Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circum- *Cerinthiani.*
cisionem observant, mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædi-
cant. Unde græce Chiliastæ, latine millenarii sunt appellati. NAZARÆI dicti qui *Nazaræi.*
dum Christum (qui a vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confiteantur, omnia
tamen veteris legis custodiunt. OPHYTÆ a colubro nominati sunt. Coluber enim græ- *Ophytæ.*
ce ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes, ipsum in Paradisum induxisse
virtutis cognitionem. VALENTINIANI a Valentino quodam Platonico sectatore vo- *Valentiniani*
cati, qui æonas, idest sæcula quædam in origine Dei creatoris induxit: Christum quo-
que de virgine nihil corporis assumsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asse-
ruit. APELLITÆ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem Angelum nescio quem *Apellitæ.*
gloriosum superiorem Dei faciens, Deum legis Israel illum igneum affirmans dixit, & Chri-
stum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia apparuisse. ARCHONTIACI a *Archontiaci.*
principibus appellantur: qui universitatem, quam Deus condidit, opera esse Archange-
lorum defendunt. ADAMIANI vocati, quod Adæ imitentur nuditatem. Unde & nu- *Adamiani.*
di orant, & nudi inter se mares feminæque conveniunt. CAINANI inde sunt ap- *Cainani.*
pellati, quoniam Cain adorant. SETHIANI nomen acceperunt a filio Adæ, qui voca- *Sethiani.*
tus est SETH, dicentes, eundem esse Christum. MELCHISEDECHIANI vocati pro eo *Melchisedechiani.*
quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitran-
tur. ANGELICI vocati, quia Angelos colunt. APOSTOLICI hoc sibi nomen ideo *Angelici.*
sumserunt, quod nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo in *Apostolici.*
hoc mundo utuntur. CERDONIANI a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria *Cerdoniani.*
principia asseruit. MARCIONISTÆ a Marcione stoico philosopho appellati: qui cer- *Marcionistæ.*
donis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Deum asseruit, tanquam duo
principia creatoris & bonitatis. ARTOTYRITÆ ab oblatione vocati. Panem enim, *Artotyritæ.*
& caseum offerunt, dicentes, a primis hominibus oblationem a fructibus terræ, & a fru-
ctibus ovium fuisse celebratam. AQUARII appellati eo quod aquam solam offerunt in *Aquarii.*
calice sacramenti. SEVERIANI a Severo exorti, vinum non bibunt: vetus Testamen- *Severiani.*
tum & resurrectionem non recipiunt. TATIANI a Tatiano vocati, qui & Encrathitæ *Tatiani.*
dicti, quia carnes abominantur. ALOGII vocantur, tanquam sine verbo. λόγος enim *Alogii.*
græ-

Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rub. v. græce, Latine verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Johannis Evangelium, & Apocalypsim. CATHAPHRYGIS nomen provincia Phrygia dedit; quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt. CATHARI propter munditiam ita se nominaverunt. Gloriantes enim de suis meritis, negant petentibus veniam peccatorum: viduas, si nupserint, tamquam adulteras damnant, mundiores se ceteris prædicant, qui nomen suum si agnoscere vellent, mundanos potius, quam se mundos vacarent. PAULIANI a Paulo Samosat exorti sunt, qui dixit, non semper fuisse Christum, sed a Maria sumsisse initium. HERMOGENIANI ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparavit; matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis servientes. MANICHÆI a quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas & substantias introduxit, idest bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit. Testamentum vetus respuit, novum ex parte recipit. ANTHROPOMORPHITÆ dicti pro eo, quod simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in divinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim græce, latine homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait: *Spiritus est Deus*. Incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. HIERACHITÆ ab Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt; conjugia respuunt, regna cælorum parvulos habere non credunt. NOVATIANI a Novatiano Romæ urbis presbytero exorti, qui adversus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus invadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos. MONTANI, hæretici dicti, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt: qua occasione se a catholicæ ecclesiæ corpore diviserunt. EBIONITÆ ab Ebione dicti, sive a paupertate. Christum enim per profectum solum, virum justum putant effectum. Unde competenter Ebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semi-Judæi sunt, & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter servent: adversus quod Apostolus ad Galatas scribens invehitur. PHOTINIANI a Photini Gallogræciæ Sirmio episcopo nuncupati, qui Ebionitarum hæresim suscitans, asseruit, Christum a Maria per Joseph nuptiali coitu fuisse conceptum. AERIANI ab Aerio quodam nuncupati sunt. Hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. AETIANI ab Ætio sunt vocati, iidemque EUNOMIANI ab Eunomio quodam dialectico Aetii idiscipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. ORIGENIANI ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quod non possit videre filius patrem, nec Spiritus sanctus filium: animas quoque in mundi principio dicunt peccasse, & pro diversitate peccatorum e cælis usque ad terras diversa corpora, quasi vincula, meruisse, eaque causa factum esse mundum. NOETIANI a quodam Noeto vocati, qui dicebat, Christum eundem esse & patrem, & Spiritum sanctum, ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non personis, accipiunt, unde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt. SABELLIANI ab eodem Noeto pullulasse dicuntur: cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cujus nomine maxime innotuerunt, unde & Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam patris, & filii, & Spiritus sancti adstruunt. ARIANI ab Ario Alexandrino presbytero exorti sunt, qui coeternum patri filium non agnoscens, diversas in Trinitate substantias asseruit contra illud, quod ait Dominus: *ego, & pater unum sumus*. MACEDONIANI a Macedonio episcopo sunt dicti, negantes Deum esse Spiritum sanctum. APOLLINARISTÆ ab Apollinare vocati sunt, dicentes, Christum corpus tantummodo sine anima assumsisse. ANTIDICOMARITÆ appellati sunt pro eo, quod Mariæ virginitati contradicunt, asserentes, eam post Christum natum viro suo fuisse commixtam. METANGISMONITÆ ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγγος græce vas dicitur. Asserunt enim sic esse in patre filium, tamquam vas minus intra vas majus. PATRICIANI a quodam Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis a diabolo conditam dicunt. COLLUTHIANI a quodam Collutho nominati, qui dicunt, Deum non facere mala contra illud, quod scriptum est: *ego Dominus creans mala*. FLORIANI a Floriano, qui e contrario dicunt, Deum creasse mala contra hoc, quod scriptum est: *fecit Dominus omnia bona*. DONATISTÆ a Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens, totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem Patre Filium,

Marginalia: *Cathaphryges.* *Cathari.* *Pauliani.* *Hermogeniani.* *Gal. iv. 9.* *Manichæi.* *Anthropomorphitæ.* *Jo. iv. 24.* *Hierachitæ.* *Novatiani.* *Montani.* *Ebionitæ.* *Gal. v. 17.* *Photiniani.* *Aeriani.* *Aetiani.* *Eunomiani.* *Origeniani.* *Noetiani.* *Sabelliani.* *Ariani.* *Jo. x. 30.* *Macedoniani.* *Apollinaristæ.* *Antidicomaritæ.* *Metangismonitæ.* *Patriciani.* *Colluthiani.* *Isa. xlv. 7.* *Floriani.* *Gen. i. 31.* *Donatistæ.*

Filium, & minorem Filio Spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos. BONOSIANI a Bonoso quodam episcopo exorti produntur: qui Christum Dei filium adoptivum, non proprium asserunt. CIRCUMCELLIONES dicti eo quod agrestes sunt, quos *Scototopicos* vocant, suspectæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt; ut violenter de hac vita discedentes, *martyres* nominentur. PRISCILLIANISTÆ a Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permixtum dogma composuit. LUCIFERIANI a Lucifero Sardiniæ episcopo orti: qui episc[illegible] catholicos, qui Constantii persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, [illegible] postea correcti, in cathedram redire delegerunt, damnantes sive quod crediderunt, sive quod credidisse simulaverant, quos ecclesia catholica materno recipit sinu, tanquam Petrum post fletum negationis, hanc illi matris caritatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. JOVINIANISTÆ a Joviniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptiarum, & virginum esse distantiam, nullumque inter simpliciter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen. HELUIDIANI ab Helvidio nominati, qui dicunt, post natum Christum, alios Mariam filios de Joseph peperisse. PATERNIANI a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur. ARABICI nuncupati eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes, animam cum corpore mori, atque in novissimo utrumque resurgere. TERTULLIANISTÆ dicti a Tertulliano presbytero Africanæ provinciæ, civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes. THESSARESCÆDECATITÆ dicti, quod quartadecima Luna pascha cum Judæis observandum contendunt; nam *τέσσαρες quatuor, δέκα decem* significat. NYCTAGES a somno nuncupati, quod vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit. PELAGIANI a Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes, sufficere voluntatem ad adimplenda jussa divina. NESTORIANI a Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati, qui beatam Mariam Virginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit, ut aliam personam carnis, aliam faceret deitatis: nec unum Christum in verbo Dei, & carne credidit, sed separatim, atque sejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit. EUTYCHIANI dicti ab Euthyche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumtionem negavit existere in duabus naturis, sed solam in eo divinam asseruit esse naturam. ACEPHALI dicti, idest sine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, a quo orti sint. Hi trium Calchedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in una ejus personam nostram prædicant. THEODOSIANI, & Gajanitæ appellati: a Theodosio, & Gajano qui temporibus Justiniani principis in Alexandria populi perversi electione una die ordinati sunt episcopi. Hi errores Euthychetis, & Dioscori sequentes, Calchedonense concilium respuunt; ex duabus unam in Christo naturam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gajanitæ incorruptam contendunt. AGNOITÆ, & TRITHEITÆ a Theodosianis exorti sunt, ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti, quia ad perversitatem, a qua exorti sunt, id adiiciunt, quod Christi divinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora novissima; non recordantes Christi personam in Isaia loquentis: *dies judicii in corde meo*. TRITHEITÆ vero vocati, quod sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est: *audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est*. Sunt & aliæ hæreses sine auctore, & sine nominibus: ex quibus aliæ putant triformem esse Deum: aliæ Christi divinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de patre nativitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas converti in dæmones, & in quæcumque animalia existimant: aliæ de mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coeternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses adversus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & a sanctis patribus, vel conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus divisæ, invicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine adversus ecclesiam Dei conspirant. Sed & quicumque Scripturam sanctam aliter intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagi-

Lib. v. Part. I. Tit. vii. Rub. v.
Bonosiani.
Circumcelliones.
Priscillianistæ.
Luciferiani.
August. de agone Christiano c. xxx.
Iovinianistæ.
Helvidiani.
Paterniani.
Arabici.
Tertullianistæ.
Tessarescædecatitæ.
Nyctages.
Pelagiani.
Nestoriani.
Eutychiani.
Acephali.
Theodosiani.
Agnoitæ. Tritheitæ.
Isa. xxx. 18.
Tritheitæ.
Deut. vi. 14.

Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. vi.

flagitat, a quo conscripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen *hæreticus* appellari potest.

II. *De eodem.*

SAncta Romana ecclesia. *Supra lib.*I.*Parte* II.*Tit.*IV.*Rub.*III.c.II.*pag.*50.

III. *De eodem.*

SExta Synodus. *Supra lib.*I. *Parte* II. *Tit.*IV. *Rub.*II. c.II.*pag.*48.

IV. *De eodem.*

SI qui filii. *Supra lib.*I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c.I.*pag.*8.

RUBRICA. VI

De modis; quibus aliquis dicitur hæreticus.

I. *Hæreticus primo dicitur, qui falsas, aut novas quæstiones gignit, vel sequitur.*

Augustinus de utilitate credendi c. I. [A.D. 391. in *Africa*.]

xxiv. Q. III. C.xxviii.

HÆreticus est qui alicujus temporalis commodi & maxime gloriæ, principatusque sui gratia falsas ac novas opiniones vel gignit vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus.

II. *Hæreticus secundus dicitur, qui male sentit contra dicta sacræ scripturæ.*

HÆresis. *Supra Rubr.* I. *hoc eodem Tit.* VII. c.I.*pag.*727.
Unde Nicolaus papa scribit Mediolanensibus [papa II. per Petrum Damiani Legatum suum A. D. 1060. Roma *Mediolanum*.]

III. *Hæreticus tertio dicitur, qui adversus Romanam ecclesiam agit, & ejus dignitatem a Deo traditam auferre conatur.*

Dist. xxii. C. I.

OMnes sive patriarchii cujuslibet apices, sive metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cujuscumque ordinis dignitatem instituit Romana ecclesia. Illam vero solus ipse fundavit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato æternæ vitæ clavigero terreni simul, & cælestis imperii jura commisit. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructum est cælum, & terram, per quam denique omnia condita sunt elementa Romanam fundavit ecclesiam. Illius certe privilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur; unde non dubium est, quia quisquis cujuslibet ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem Romanæ ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in hæresim labitur, & cum ille notetur injustus, hic est dicendus hæreticus. Fidem quippe violat qui adversus illam agit, quæ mater est fidei, & illi contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur. *Et infra.* Unde & ipse sanctus Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profitetur ecclesiam.

De Sacramentis lib. III. C. I.

IV. *Hæreticus quarto dicitur, qui aliter de fide sentit, quam Apostolica sedes.*

HÆc est fides, papa beatissime. *Supra lib.*I. *Parte* I. *Tit.*I. *Rubr.* IV.c.III.*pag.*7.

V. *Hæreticus quinto dicitur, licet minus proprie, qui a sacramentis, & communione fidelium est divisus.*

QUod autem hi. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. X.*pag.*695.

VI. *Hæreticus sexto dicitur, large tamen, Simoniacus.*

QUisquis. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.*III. *Rubr.* VIII. c.XVIII.*pag.*722.

RU-

RUBRICA. VII

De vitanda communione cum hæreticis.

I. *Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet.*

Beda super epistolam Jo. [in epistolam II. c. unico, c. A. D. 720. in *Anglia*.]

O*Mnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui* xxiv. Q. i. C. xxiv.
permanet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet. Si quis venit ad vos,
& hanc doctrinam non asserit, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis. Qui Irenæus lib. iii. C. iii.
enim dicit illi: ave, communicat ejus malignæ operibus. Hæc Jo. de schismaticis, sive
hæreticis detestandis, quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit. Narrat enim de illo au- *Eusebius histor. Eccles. lib. iv.*
ditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus Smyrnæorum antistes, quod C. xiv.
tempore quodam cum apud Ephesum balnea lavandi gratia fuisset ingressus, & vidisset
ibi Cerinthum, exilierit continuo & discesserit non lotus, dicens: *fugiamus hinc, ne &*
balnea ipsa corruant: in quibus Cerinthus lavatur inimicus veritatis. Idem etiam Po-
lycarpus Marcioni aliquando cum occurrisset, dicenti sibi: *agnoscis nos?* respondit:
agnosco primogenitum Satanæ. Item *Ambrosius* [comment. ad Lucæ c. ix. lib. vi. §. 67. A. D. 376. *Mediolani*.]

II. *Hæreticorum consortia sunt a fidelibus fugienda.*

QUæ dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quam sancta ecclesia? Aut *Ibid. C. xxvi.*
quis præferendus magis omnibus videtur esse, quam Christus? Qui pedes suis lava-
re consuevit hospitibus, & quoscumque in sua receperit domo, pollutis non pati-
tur habitare vestigiis, sed maculosos, licet vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur *Jo. xiii. 6.*
mundare processus? Hic est igitur solus, quem nemo deserere debet, nemo mutare:
cui bene dicitur: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.*
Vides executorem cælestium præceptorum, qui quoniam non mutavit hospitium, cæ- *Jo. vi. 69.*
lestis consortium habitationis emeruit? Fides igitur in primis ecclesiæ quærenda manda-
tur: in qua si Christus habitator sit, haud dubie sit legenda. Sin vero populus perfidus,
aut præceptor hæreticus deformet habitaculum; vitanda hæreticorum communio, fu-
gienda synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis, ne fatiscentibus perfidiæ sterilis
siccitatibus, tanquam humi arido, arenosoque mentis tuæ vestigium polluatur. Nam
sicut corporeas infirmitates populi fidelis suscipere in se debet Evangelii prædicator,
& tanquam propriis inania gesta pulveri comparanda allevare, atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est: *quis infirmatur, & ego non infirmor?* Ita si qua est ecclesia, II. Cor. xi. 29.
quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quam labem
perfidiæ possit aspergere, deserenda est: quod Apostolus quoque evidenter asseruit,
dicens: *hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita.* Item *Leo* *Tit. iii. 10.*
papa [epist. cxxiv. al. lxxvi. ad Anatolium c. iI. A. D. 457. Roma CPolim.]

III. *Abjiciantur qui adversariorum communicant pravitati.*

ILlud sane plurimum mihi displicere significo, quod inter dilectionis tuæ clericos qui- xxiv. Q. iii. C. xxxiv.
dam esse dicuntur, qui adversariorum conveniant pravitati, & vasa iræ vasis miseri-
cordiæ misceantur. Quibus investigandis, & severitate congrua coercendis debet diligen- Rom. ix. 22.
tia tua vigilanter insistere, ita ut his, quibus prodesse non potuerit correctio, non parcat
abscissio. Oportet enim nos Euangelici meminisse mandati, quo ab ipsa veritate præci-
pitur, ut, si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizaverit, manus, a compage corpo- *Matth. v. 19.*
ris auferatur; quia melius sit his in ecclesia carere membris, quam cum ipsis in æterna
ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positis resistimus; si ab his, qui intus sunt,
in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abiicienda prorsus pestifera hæc a sacerdotali vigore
patientia est, quæ sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit. *Item ex Concilio Carthaginensi IV* [c. lxx. lxxi. lxxii. A. D. 398. in *Africam*, Concil. to. iI. pag. 1205.]

IV. *Consodalitatem, & convivia hæreticorum clerici vitare debent.*

CLericus hæreticorum, & schismaticorum tam convivia, quam sodalitates evitet *Ibid. C. xxxv.*
æqualiter. Eorum conventicula non ecclesia, sed conciliabula appellanda sunt.
Cum

Lib. v. Part. I. Tit. vii. Rubr. vii.

Cum eis neque orandum eſt, neque pſallendum. *Auguſtinus ſcribit in primo libro de unico baptiſmo* [c. 11. c. A. D. 412. in *Africa*.]

V. *Ab hæreticis Sacramenta non ſunt ſuſcipienda.*

I. Q. I. C. XL.

SI quem forte coegerit extrema neceſſitas, ubi catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo fidem catholicam cuſtodiat, per aliquem extra unitatem catholicam poſitum acceperit quod erat in catholica unitate percepturus; ſi ſtatim etiam de hac vita migraverit, non eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali morte liberatus, cum ſe catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit; unde nunquam corde diſceſſerat, non ſolum non reprobamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime, veriſſimeque laudamus; quia præſentem Deum credidit cordi ſuo, ubi unitatem ſervabat, & ſine ſancti baptiſmi ſacramento (quod ubicumque invenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem cum poſſet in ipſa catholica accipere, aliqua mentis perverſitate elegerit in ſchiſmate baptizari, etiamſi poſtea venerit ad catholicam eccleſiam, certum eſt, ibi prodeſſe ſacramentum, quod alibi accipi poteſt, prodeſſe autem non poteſt; perverſus & iniquus eſt, & tanto pernicioſius, quanto ſcientius. *Item Julius papa* [imo Pœnitentiale Theodori c. A. D. 680. in *Anglia*.]

VI. *Annum pœniteat qui de manu hæretici neſciens prohibitam communionem accipit.*

Ibid. C. XLI.

SI quis dederit, aut acceperit communionem de manu hæretici, & neſcit quod catholica eccleſia contradicit, poſtea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſtea pœnitentiam egerit, x. annos pœniteat. Alii judicant ſeptem, & quidam humanius, ut quinque annos pœniteat. [continenter.]

VII. *De eodem.*

Ibid. ex eod. C. LI.

SI quis permiſerit, hæreticum miſſam ſuam celebrare in eccleſia ſua catholica, & neſcit, XL. dies pœniteat. Si pro reverentia ejus, annum unum pœniteat. Si pro damnatione eccleſiæ catholicæ & conſuetudine Romanorum, projiciatur ab eccleſia, ſicut hæreticus, niſi habeat pœnitentiam. Si habuerit, x. annos pœniteat. Si receſſerit ab eccleſia catholica in congregationem hæreticorum, & alios perſuaſerit, & poſtea pœnitentiam egerit, XII. annos pœniteat; tres extra eccleſiam, ſeptem inter audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut XII. anno communionem ſine oblatione percipiant. *Item Gregorius* [1. lib. III. Dialog. c. XXXI. c. A. D. 593. *Romæ*.]

VIII. *Potius eſt mortem arripere, quam de manu hæretici communionem accipere*

Ibid. C. XLII.

CÆpit Hermenegildus rex juvenis terrenum regnum deſpicere, & forti deſiderio cæleſte quærens in ciliciis vinculatus jacens, omnipotenti Deo ad ſe confortandum ſe preces effundere, tantoque ſublimius gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quanto & religatus agnoverat nil fuiſſe, quod potuerit auferri. Superveniente autem paſchalis feſtivitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum epiſcopum miſit, ut de ejus manu ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano epiſcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejuſque a ſe perfidiam dignis increpationibus repulit; quia, etſi exterius jacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaque reverſo epiſcopo Ariano, pater infremuit, ſtatimque ſuos apparitores miſit, qui conſtantiſſimum confeſſorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent, quod & factum eſt. *Item beatus martyr Cyprianus in epiſtola contra hæreticos* [reſtius epiſt. VI. ad Magnum, & ſententiæ ex aliis Cypriani epiſtolis, & hinc inde collectæ A. D. 256. in *Africa*.]

IX. *Sacramenta extra eccleſiam miniſtrari, ſalutem vero conferre non poſſunt.*

I. Q. I. C. LXX.

SI quis (inquit) de eccleſia, hæretica præſumtione exierit, a ſemetipſo damnatus eſt.
Tit. III. 10. — Cum hujuſmodi, ſecundum Apoſtolum, nec cibum quidem ſumere debemus. De-
I. Cor. V. 11. — claratur hoc in libro Regnorum, ubi cum homo Dei ad Jeroboam miſſus eſſet, qui ei pec-
III. Reg. XIII. 24. — cata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illum edere, & aquam bibere vetaretur: quod cum non cuſtodiſſet, divina ſententia inde rediens, morſu leonis in itinere interiit. Et audet quiſquam dicere, aquam baptiſmi ſalutarem

tatem, & gratiam cæleſtem communem cum hæreticis eſſe poſſe, cum quibus nec terre- *Lib. v. Pars i. Tit. vii. Rub. viii.*
ſtris cibus, nec ſæcularis potus debet eſſe communis? Conſtat autem, oleum unde bapti-
zati tinguntur, ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe, ubi ſpes *Cyprianus lib. 2. epiſt. xii.*
nulla eſt, & fides falſa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam hæreticus more ſi-
miarum, quæ cum homines non ſint, humana tamen imitantur, vult eccleſiæ catholicæ *Concilium Cypriani C. i. ſub perſona Cæcilii.*
auctoritatem ſibi, & veritatem vendicare; quando ipſe in eccleſia non ſit. Benedicit,
cum ſit a Deo maledictus; vitam pollicetur mortuus; Deum invocat blaſphemus; ſacer-
dotium adminiſtrat profanus; ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud *Epiſt. ad Iubajanum.*
malum, ut antiſtes diaboli audeat Euchariſtiam facere, quando nec ſanctificari oblatio
illic poſſit, ubi Spiritus ſanctus non ſit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes & pre- *Epiſt. ad Epictetum.*
ces proſit, qui Dominum ipſe violavit. Si enim qui eccleſiam contemnunt & ethinici
& publicani habentur, multo magis utique rebelles & hoſtes, falſa altaria, & illicita *Epiſt. ad Magnum.*
ſacerdotia, & ſacrificia ſacrilega, & nomina adulterata fingentes inter ethnicos & pu-
blicanos neceſſe eſt, computentur, quos omnes conſtat a caritate, atque ab uni- *Concil. Cypr. C. iv.*
tate eccleſiæ receſſiſſe. Ergo omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia ſunt & inania,
& falſa, itaut nihil eorum, quæ illi geſſerint, a nobis probari debeat. Non ſtatim ſu-
ſcipienda ſunt & aſſumenda quæ jactantur in Chriſti nomine, ſed quæ geruntur in Chri- *Epiſt. xii.*
ſti veritate. Quomodo enim perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conati- *Epiſt. ad Iubajanum.*
bus de Deo poſſunt qui contra Deum quod eis non licet, moliuntur? Quare qui hære-
ticis & ſchiſmaticis patrocinantur, cenſura divina in eorum probantur facinore & pœ-
nis non ſolum duces & auctores, ſed etiam participes deſtinari, niſi ſe a communione *Epiſt. ad Magnum.*
malorum ſeparaverint; præcipiente per Moyſen Domino, ac dicente: *ſeparamini a ta-*
bernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab hominibus, quæ ſunt eis, ne *Num. xvi. 21.*
ſimul pereatis in peccato eorum: Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, im-
plevit, ut quiſque ſe a Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro
impia communione perſolveret; ſicut etiam per Oſee prophetam Spiritus ſanctus conte-
ſtatur, & dicit: *ſacrificia eorum, tamquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, con-* *Oſee xi. 4.*
taminabuntur; docens ſcilicet & oſtendens, omnes omnino cum auctoribus ſupplicio con-
jungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. [Gratianus.]

X. *De eodem.*

Tanta eſt labes illius criminis, quod ad ejus accuſationem & ſervi adverſus domi- *II. Q. vii. poſt C. xxii. in fine.*
num, & quilibet criminoſi & infames adverſus quemlibet admittuntur.

RUBRICA. VIII
De multiplici pœna hæreticorum.

I. *Omnis hæreticus eſt excommunicatus ipſo jure.*

[Gratianus.]

Quod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit, facile pro- *xxiv. Q. i. in principio.*
batur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæreſim ſequitur, aut novam
confingit. Qui vero hæreſim jam damnatam ſequitur, ejus damnationis ſe partici-
pem facit. Unde cum Acacius abſque ſynodali auctoritate ab Apoſtolico ſe damnatum
quereretur, contra *Gelaſius ſcribit, dicens* [in commonitorio ad Fauſtum A. D. 491. *Romæ*, Concil. tomo iv. pag. 1169.]

II. *Qui in damnatam hæreſim labitur, ejus damnationis ſe participem facit.*

Acacius non eſt factus inventor novi erroris, ſed veteris imitator, atque ideo non *Ibid. C. i.*
erat neceſſarium, ut adverſus eum nova ſententia prodiret; ſed antiqua tantum-
modo renovaretur. Factus ſum itaque executor veteris conſtituti, non promulgator
novi. Quicumque enim in hæreſim ſemel damnatam labitur, in ejus damnatione ſe
ipſum involuit. *Item Felix* [imo idem Gelaſius, *ibid.*]

III. *Non ultra in eum procedere oportet, qui in hæreſim jam damnatam recedit.*

Acacius non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova ſcita procede- *Ibid. C. ii.*
rent, ſed alieno facinori ſua communione miſcuit. Itaque neceſſe eſt, ut in illam
re-

Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. viii. recideret justa lance sententiam, quam cum suis successoribus per convenientiam synodalem susceperat auctor erroris [Beda in c. xxi. Matth. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. xxvii. QUicumque ab unitate fidei vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis absolvi, nec januam possunt regni cælestis ingredi.

V. *De eodem.*

AIt Cælestinus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. XXI. *pag.* 402.

VI. *De eodem.*

APerte, inquit. *Supra ibidem* c. XXII. *pag.* 402.

VII. *Omnis hæreticus, quicumque sit, venit a dignitate deponendus.*

SI papa. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* III. *Rubr.* III. c. X. *pag.* 23. *Item Liberius papa* [epist. suspecta ad Athanasium, Concil. tomo II. pag. 767.]

VIII. *Proprio spolientur honore qui contra pacem ecclesiæ nituntur.*

QUi contra ecclesiæ pacem sunt, si dignitatem, aut cingulum militiæ habeant, nudentur eis. Si autem privati, si quidem nobiles sunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur. Si autem ignobiles, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.

IX. *Jure divino omnia sunt communia omnibus; jure vero constitutionis, hoc meum, illud vero alterius.*

QUo jure defendis villas. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* I. c. XXV. *pag.* 33. *Augustinus contra Petilianum* [lib. II. c. XLIII. c. A. D. 399. in *Africa*.]

X. *Juste a catholicis possidentur quæ ab hæreticis auferuntur.*

XXIII. Q. VII. C. I. SI de rebus, vel locis ecclesiasticis quæ tenebatis & non tenetis, querimini, possunt & Judæi se justos dicere, & iniquitatem vobis obiicere, quia locum, in quo impii regnaverunt, modo Christiani possident. Quid ergo indignum, si ea, quæ tenebant hæretici, secundum parem Domini voluntatem, catholici tenent? Ad omnes enim similes, idest ad omnes impios & iniquos illa vox Domini valet: *auferetur a vobis* Matth. XXI. 43. *regnum Dei, & dabitur genti facienti justitiam*. An frustra scriptum est: *labores injustorum edent*? Quapropter mirari debetis, quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amisistis. *Item* [idem ibid. c. IIX. *ibid.*]

XI. *De eodem.*

Ibid. ex eod. C. II. §. I. SI qua jam præcisi possidere cœpistis; quia vobis ablata, nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & juste nostra sunt. Vos enim his utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi objicere alienæ rei concupiscentiam, qui divina potestate ab eorum facie, quia ea terra male utebantur, expulsi sunt: & ipsi Judæi, a quibus ablatum est regnum, secundum verba Domini, & datum est genti facienti justitiam, possunt objicere alienæ rei concupiscentiam: quia ecclesia Christi possidet, ubi persecutores Christi regnabant. *Idem Augustiuns* [epist. CLXXXV. al. L. ad Bonifacium c. IX. §. 35. c. A. D. 417. *ibid.*]

XII. *Res ecclesiasticæ ab hæreticis injuste possidentur.*

Ibid. C. I. QUod autem nobis objiciunt, quod res eorum concupiscamus & auferamus, utinam catholici fiant, & non solum quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace & caritate nobiscum possideant. Usque adeo autem calumniandi cupiditate cæcantur, ut non attendant, quam sint inter se contraria quæ loquuntur. Ipsi certe dicunt, & invidiosissime sibi conqueri videntur, quod eos in nostram communionem violento legum imperio coar-

coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, si res eorum possidere vellemus. Quis avarus quærit compossessorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis elatus desiderat habere consortem? Ipsos certe attendant, quondam suos, jam nostros socios, & fraterna nobis dilectione conjunct.s, quemadmodum ea teneant non solum, quæ habebant, sed & nostra, quæ non habebant: quæ tamen, si pauperum compauperes sumus & nostra sunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus. Quidquid ergo nomine ecclesiarum partes Donati possidebant, Christiani Imperatores legibus religiosis cum ipsis ecclesiis ad catholicam transire jusserunt. Cum ergo nobiscum fiut plebes earumdem ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possessiunculis alebantur, ipsi potius, foris positi, desinant concupiscere aliena, sed intrent in unitatis societatem, ut pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt sua, verum etiam quæ dicunt & nostra. Scriptum est enim est: *omnia vestra sunt; vos autem Christi. Christus autem Dei.* 1. Cor. III. 23.

Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rub. viii.

XIII. *De eodem.*

QUando vult Deus. *Supra lib.* II I. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* II I. c. VI. *pag.* 545. *Augustinus contra Petilianum* [lib. II. c. xxxix. c. A. D. 399. *ibid.*]

XIV. *Ecclesia ratione hæreticos persequitur.*

QUi peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia vero interrogas me, quæ sit ratio persequendi; vicissim te interrogo, cujus sit vox in psalmo, dicentis: *detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar?* Quære itaque persecutionis vel causam, vel modum persecutionis, & noli tanta imperitia generaliter malorum persecutiones reprehendere. *Et infra.* Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. *Item supra.* Petilianus dixit, si Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit: possem quidem dicere, ipsum Satanam omnibus malis hominibus esse pejorem, cui tamen tradidit Apostolus hominem in interitum carnis, ut Spiritus sit salvus in die Domini Jesu: itemque alios, de quibus dicit: *quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.* Et Dominus Christus flagellatos expulit de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum est testimonium Scripturæ dicentis: *zelus domus tuæ comedit me.* Ecce invenimus Apostolum traditorem, Christum persecutorem. *Et infra.* Postremo, quare per violentissimas turbas etiam ultro improbi estis ecclesiis catholicis, ubi poteritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis, vos loca vestra defendere: & resistitis fustibus, & cædibus, quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis: *ego autem dico vobis, non resistere malo?* Aut si fieri potest, aut aliquando recte per vim corporalem resistatur violentius, nec ideo præceptum violetur, quod audivimus a Domino: *ego autem dico vobis, nolite resistere malo*; cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinarias, & legitimas potestates de sedibus, quæ illicite usurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & justus injustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt pseudoprophetæ ab Elia, quomodo ipse Elias a rege nequissimo: aut quia flagellatus est Dominus a persecutoribus, propterea passionibus ejus comparandi sunt quos ipse de templo flagellatos ejecit. Restat ergo, ut nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi, utrum juste, an impie vos separaveritis a communione orbis terrarum. Nam si hoc inventum fuerit, quod impie feceritis; non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non a nobis; sed, sicut scriptum est, *ab ipsis factis vestris.* Et *infra.* De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis prius, & intelligatis, prius non omnem persecutionem esse culpabilem; alioquin non laudabiliter diceretur: *detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar.* Nam quotidie videmus & filium de patre, tanquam de persecutore suo, conqueri, & conjugem de marito, & servum de domino, & colonum de possessore, & reum de judice, & militem, vel provincialem de duce, vel rege: cum illi plerumque ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores leviorum pœnarum a gravioribus malis prohibeant, atque compescant: plerumque autem a bona vita, & a bonis factis minando, & sæviendo deterreant. Sed cum a malo & illicito prohibent; correctores, & consultores sunt: cum autem a bono & lici-

XXIII. Q. IV. C. XL. — Psal. C. 5. — C. LXXXII. — C. X. — 1. Cor. V. 5. — 1. Tim. I. 20. — Io. II. 14. — Psal. LXVIII. 10. — C. XIX. — Matth. V. 39. — Reg. XVIII. 22. XIX. I. — De unitate ecclesiæ C. XVII. — Psal. C. I.

LIB. V. PARS I. TIT. VII. RUBR. IX. licito, perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent a malo, ſi modum peccati modus coercitionis excedat.

XV. *De eodem.*

NOn invenitur. *Supra lib.* I. *Parte* 1 I. *Tit.* XII. *Rubr.* 1 I. c. X. *pag.* 164.

XVI. *De eodem.*

SI eccleſia. *Supra ibidem* c. XII. *pag.* 165.

XVII. *De eodem.*

SIcut excellentiam. *Supra ibidem* c. XIII. *pag.* 165.

XVIII. *De eodem.*

DE Liguribus. *Supra ibidem* c. VI. *pag.* 163.

XIX. *Errante damnabilior eſt qui ejus defendit errorem.*

[Caput incertum. In editis habetur, *Urbanus papa*.]

XXIV. Q. III. C. XXXII. QUi aliorum defendit errorem, multo eſt damnabilior illis, qui errant: quia non ſolum ille errat, ſed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Unde quia magiſter erroris eſt; non tantum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt.

RUBRICA. IX

De compulſione hæreticorum redeundi ad fidem.

I. *Hæretici ad ſalutem, etiam inviti, trahendi ſunt.*

[Auguſtinus epiſt. CXXXI. §. 1. & 9. al. epiſt. CCIV. Donato presbytero circa A. D. 416. in *Africa*.]

XXIII. Q. IV. C. XXXVIII. DIſplicet tibi, quia traheris ad ſalutem, cum tam multos noſtros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, niſi te comprehendi, & præſentari, & ſervari, ne pereas? Quod autem in corpore læſus es, ipſe tibi feciſti, qui jumento, tibi mox admoto uti noluiſti, & te ad terram graviter colliſiſti. Nam utique alius, qui adductus eſt tecum collega tuus, illæſus venit, qui talia ſibi ipſe non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuiſſe, quia neminem exiſtimas cogendum ad bonum. Attende quid dixerit Apoſtolus: I. Tim. III. 1. *qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Et tamen tam multi, ut epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur, patiuntur quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni. Quanto magis vos ab errore pernicioſo, in quo vobis inimici eſtis, trahendi eſtis, & perducendi ad veritatem vel cognoſcendam, vel eligendam, non ſolum ut honorem ſalubriter habeatis, ſed etiam ne peſſime pereatis? Dicis, Deum dediſſe liberum arbitrium; ideo non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus ſupra dixi, coguntur ad bonum? Attende ergo quod conſiderare non vis. Ideo voluntas bona miſericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis neſciat, nec damnari hominem, niſi merito malæ voluntatis, nec liberari, niſi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideo qui diliguntur, malæ ſuæ voluntati impune & crudeliter permittendi ſunt, ſed, ubi poteſtas datur, & a malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam ſi voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati, quare Iſraelitæ recuſantes, & murmurantes, tam duris flagellis a malo prohibebantur, & ad terram promiſſionis compellebantur? Si voluntas mala ſuæ permittenda eſt libertati; quare Paulus non eſt permiſſus uti peſſima Act. IX. 4. voluntate, qua perſequebatur eccleſiam; ſed proſtratus eſt, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: miſſus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala ſemper ſuæ permittenda eſt libertati,

tati; quare monetur pater in Scripturis sanctis, filium durum non solum verbis corripere, sed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam disciplinam coactus, ac domitus, dirigatur? *Unde idem Salomon dicit* [idem continuo in ead. epist.] *Lib. v. Pars 1. Tit. vii. Rub. x. Prov. xiii. 24.*

II. *De eodem.*

TU *percutis eum virga; animam autem ejus liberas a morte*. Si mala voluntas semper suæ permittenda est libertati: quare corripiuntur negligentes pastores, & dicitur eis: *errantem ovem non revocastis? perditam non inquisistis?* Et vos oves Christi estis; characterem dominicum portatis in sacramento, quod accepistis: sed erratis, & peritis. Non ideo vobis displiceamus, quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam consentimus voluntati errantium, ut perire vos permittamus. Noli ergo jam dicere quod te assidue audio dicere: sic volo errare: sic volo perire. Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum possumus. Modo, quod te in puteum, ut morereris, misisti; utique libera voluntate fecisti. Sed quam crudeles essent servi Dei, si huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non merito culparet? Quis non impios recte judicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, ut morereris: illi te volentem de aqua levaverunt, ne morereris. Tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam: illi contra voluntatem tuam, sed contra mortem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, servetur; quanto magis illa spiritalis, in cujus desertione mors æterna metuitur? Quamquam & in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solum ad tempus, sed etiam in æternum morereris: quia etsi non ad salutem, non ad ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam & individuam caritatem, sed ad mala aliqua cogereris; nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti. Considera Scripturas divinas, & discute quantum potes, & vide, utrum hoc fecerit aliquis aliquando justorum, atque fidelium, cum ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad interitum, non ad vitam æternam, quo tu compelleris, adigebant. *Et post pauca*. Repetis sicut audio, quod in Evangelio scriptum est, recessisse a Domino LXX. discipulos, & arbitrio suæ malæ, atque impiæ discessionis fuisse permissos; ceterisque XII. qui remanserant, fuisse responsum: *nunquid & vos vultis ire?* Et non attendis, quia tunc primum ecclesia novello germine pullulabat, nondumque in ea completa fuerat illa prophetia: *& adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient illi*: quod utique quanto magis impletur, tanto majore utitur ecclesia potestate, ut non solum invitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat, qui, quamvis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii similitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait servo: *exi cito in plateas, & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, cæcos, & claudos introduc huc. Et ait servus Domino: factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea*. Vide nunc, quemadmodum de his, qui prius venerunt, dictum est: *introduc eos*: nunc dictum est: *compelle*. Ita significata sunt ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut essent vires etiam compellendi.

Ibid. eod C. Prov. xxiii. 14 Ezech. xxxiv. 6. Joan. vi. Psal. lxxi. 11. Luc. xiv. 21.

III. *De eodem.*

QUi nos potest. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 586.
Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ VIII. *ejusdem Tituli* V. *pag.* 582.

RUBRICA. X

De forma receptionis redeuntium ad fidem.

I. *Iterum ordinentur qui ex Novatianis ad ecclesiam redierint.*

[In Niceno Concil. c. VIII. A.D. 325. in *Bithynia*, Concil. tomo II. pag. 47.]

SI qui voluerint venire ad ecclesiam catholicam ex Novatianis, placuit sancto concilio, ut ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc ab eis con- *1. Q. vii. C. viii.*

fessio-

Lib. v. Pars I. Tit. vii. Rubr. xi. fessionem per scripturam exigi oportet, ut fateantur, se communi consensu ecclesiæ catholicæ & Apostolicæ statuta observaturos.

II. *De eodem.*

QUoties cordis. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 444. *Leo ad Mauros episcopos* [papa I. epist. I. c. vi. al. epist. LXXXVII. A. D. 440. Roma in *Africam*.]

III. *Donatistæ, & Novatiani quamvis reprehensibiliter ordinati, tamen ex necessitate tolerantur.*

I. Q. vii. C. xix. MAximum quoque ex laico, licet reprehensibiliter, ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & a spiritu schismaticæ pravitatis alienus, ab episcopali, quam quoquo modo adeptus est, non repellamus dignitate: ita ut & ipse libello ad nos directo catholicum se esse manifestet [idem eadem epist. eodemque loco.]

IV. *De eodem.*

Ibid. C. xx. DOnatum autem Salicinensem ex Novatiano cum sua, ut comperimus, plebe conversum, ita Dominico volumus gregi præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & plenissime confiteatur catholicam veritatem. Quæ enim nunc certarum remisimus consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis: ne, quod ad tempus pia lenitate concessimus, justa posthac ultione plectamus.

V. *De eodem.*

SAluberrimum. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VII. c. IV. *pag.* 361. *Item ex concilio Martini papæ* [Bracarensis, c. xxxvi. c. A. D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 910.]

VI. *Ab hæresi redeuntes, hæresim & ejus auctores publice detestentur.*

Ibid. C. xxii. SI quis episcopus, sive alicujus episcopi presbyter, aut diaconus in alicujus hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus, nullus episcopus eum in communionem recipiat, nisi prius in communi concilio, porrecto fidei suæ libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam suam teneat purgationem. Hoc idem & fidelibus laicis sit decretum, si in aliqua hæresis opinione fuerint nominati.

VII. *De eodem.*

EGo Berengarius. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IV. *Rubr.* VII. c. VI. *pag.* 259.

RUBRICA. XI
De varia dispensatione circa redeuntes ad ecclesiam.

I. *De his, qui ab hæreticis redeunt, an sint recipiendi in sua dignitate, vel non.*

De his ita scribit Cyprianus ad Stephanum [epist. I. lib. II. A. D. 256. *Romam* ex Africa.]

I. Q. vii. C. I. SI qui presbyteri, aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra ecclesiam steterint, vel apud hæreticos a pseudoepiscopis, & Antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra altare unum, atque divinum, sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi convenit, cum revertuntur, ut communicent laici, & satis habeant, quod admittantur ad pacem qui hostes pacis extiterint; nec debere eos revertentes, ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint. *Item Leo* [I. epist. xiv. al. III. ad Januarium Aquilejensem, nonnullis interjectis, A. D. 447. Roma in *Venetiam*.]

II. *Qui ab hæreticis redeunt, sine spe promotionis, in suis ordinibus recipi possunt.*

I. Q. i. C. xlii. SI quis hæreticæ communionis contagione se macularit, hoc in magno habeat beneficio, si, ademta sibi omni spe promotionis, in quo inuenitur ordine, permaneat.

III. *De*

III. *De eodem*.

Convenientibus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* VII. c. V. *pag.* 362.

IV. *De eodem*.

Nos consuetudinem. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. XVII. *pag.* 60.
Augustinus Bonifacio [Comiti epist. CLXXXV. c. 1. §. 7. c. §. 45. al. epist. L. c. A. D. 417. in *Africa*.]

V. *De eodem*.

Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id, cum facere conaremur, alii seipsos praecipitio necarent; dolorem de ceteris nostrum de unius saltem salute consolaremur: non tamen, ne seipsos alii perderent, perire universos, nullo liberato, permitteremus. Quid igitur de opere misericordiae, quod pro vita aeterna adipiscenda, & poena aeterna vitanda hominibus debemus impendere, judicandum est; si pro salute ista non solum temporali, sed etiam brevi ad ipsum exiguum tempus liberanda, sic nos subvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infra*. Si (inquiunt Donatistae) oportet, ut nos extra ecclesiam, fuisse poeniteat, ut salvi esse possimus; quomodo post istam poenitentiam apud vos clerici, vel etiam episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam revera (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanarentur. Sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte praecisionis jaceant, ut isto quodam vulnere matris catholicae reviviscant. Cum enim praecisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, ut vivat qui sine vita radicis peribat. Sed cum receptus recipienti coaluerit, & vigor consequetur & fructus: si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, ut, nullo praeciso ramo, qui intus est, ille qui foris est, inseratur: non tamen nullo, sed vel levissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti, cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamvis post erroris sui poenitentiam honor clericatus, aut episcopatus aufertur; fit quidem aliquid, tanquam in cortice arboris matris, contra integritatem severitatis: verumtamen quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fusis, coalescente insitorum pace ramorum, caritas cooperit multitudinem peccatorum. *Et paulo post*. Verum in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat. Habeant ergo isti de praeterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad ecclesiam Christi veram, idest matrem catholicam. Sint in illa clerici, sint episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus; immo amplectimur, optamus, hortamur; & quos in viis, & in sepibus invenimus, intrare cogimus: & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quaerimus. XXIII. Q. IV. C. XXIV. in medio.

Huc faciunt multa capitula libri I. *Partis* I. *Tit.* I. *Rubr.* IV. *pag.* 7.

TITULUS. VIII

De schismaticis.

RUBRICA. I

De differentia schismatis ab haeresi.

Inter haeresim. *Supra Rubrica* I. *praecedentis Tituli* VII. c. IV. *pag.* 728.

Lib. v. Pars I. Tit. viii. Rubr. II.

RUBRICA. II

De magnitudine peccati ſchiſmatis & de gravi punitione ejus a Deo.

I. *Non habet Dominum patrem, qui univerſalis eccleſiæ relinquit unitatem.*

Cyprianus epiſcopus [de eccleſiæ unitate A. D. 255. in *Africa*.]

xxiv. Q. I. C. xix. Matth. xviii.

ALienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: habere jam non poteſt Dominum patrem qui eccleſiam non habet matrem. *Item infra*. Dominus enim cum diſcipulis ſuis unanimitatem ſuaderet, & pacem: *dico*, inquit, *vobis, quoniam ſi duobus ex vobis convenerit in terra de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis a patre meo, qui in cælis eſt. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum*, oſtendens non multitudini, ſed unanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duobus* inquit, *ex vobis convenerit in terra*: unanimitatem prius poſuit: concordiam pacis ante præmiſit: ut conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius eccleſiæ, & cum univerſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat a Chriſto, & ab ejus Evangelio ſepatari? *Hieronymus* [imo Auguſt. lib. II. c. vi. de baptiſmo, c. A. D. 412. in *Africa*.]

II. *Varia crimina variis ſunt pœnis afficienda.*

Ibid. C. xxi. Prov. xi. Oſee xii, 7. Amos viii, 9. Exod. xxxii. 10. Ierem. xxxvi. 23. Num. xvi, 31.

NOn afferamus ſtateras doloſas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio noſtro, dicentes: hoc grave, hoc leve eſt; ſed afferamus divinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tanquam de theſauris dominicis, & in illa quid ſit gravius, appendamus. Imo non appendamus, ſed a Domino appenſa recognoſcamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monſtravit, & idolum fabricatum, atque adoratum eſt; & propheticus liber ira regis contemtoris incenſus, & ſchiſma tentatum, & idololatria gladio punita eſt: exuſtio libri bellica cæde, & peregrina captivitate; ſchiſma hiatu terræ ſepultis auctoribus vivis, & ceteris cæleſti igne conſumtis. Quis jam dubitaverit, hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt gravius vindicatum? *Hieronymus* [ad Damaſum, c. A. D. 378. e Palæſtina *Romam*.]

III. *Profanus eſt, extra eccleſiam beati Petri agnum comedere tentans.*

Ibid. C. xxv. Io. xix, 23. Cant. II, 15. Ier. II, 13. Rom. I, 5. Matth. xiii. 45. Ibid. xxiv. 28. Matth. v. 14. Iſa. xiv. 12. II. Tim. II, 20. Matth. xvi. 18. Exod. xII, 4. Gen. vii. 7.

QUoniam vetuſto oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam Domini tunicam, & deſuper textam per fruſta diſcerpit, & Chriſti vineam vulpes exterminant, ut inter lacus contritos, qui non habent aquam, difficile, ubi fons ſignatus, & hortus ille concluſus ſit, poſſit intelligi; ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam; inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, unde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque vero tanta vaſtitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum me a pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato a ſobole mala patrimonio, apud vos ſolos incorrupta patrum ſervatur hereditas. Ibi ceſpite terra fœcundo Dominici ſeminis puritatem centeno fructu tefert; hic obruta ſulcis frumenta in lolium, avenaſque degenerant. Nunc in occidente Sol juſtitiæ oritut, in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſidera poſuit thronum ſuum: *vos eſtis lux mundi*; *vos ſal terræ*, *vos vaſa aurea, & argentea*: hic teſtacea vaſa vel lignea, virga ferrea, & æterno operluntur incendio. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A ſacerdote victima ſalutem; a paſtore præſidium ovis flagito. Fatiſcat invidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo Chriſti loquor. Ego nullum præmium, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, ideſt cathedræ Petri communione conſocior. Super illam petram fundatam eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigravi, quæ Syriam, juncto barbariæ fine, determinat, nec poſſum ſanctum Domini, tot interjacentibus ſpaciis, a ſanctimonia

monia tua ſemper expetere; ideo hic collegas tuos, Ægyptios confeſſores ſequor, & ſub oneraríis navibus parva navicula deliteſco. Non novi Vitalem: Meletium reſpuo: ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt [Cyprianus lib. I. epiſt. VI. ad Magnum A. D. 257. in *Africa*.]

Lib. v. Part. I. Tit. viii. Rubr. III.

Matth. xii. 30.

IV. *Perdicionem ſibi acquirunt qui ab epiſcopis recedentes, unitatem eccleſiæ ſcindunt.*

VII. Q. I. C. IX.

DEnique quam ſit inſeparabile unitatis ſacramentum, & quam ſine ſpe ſint, & perditionem ſibi maximam de indignatione Dei acquirant qui ſchiſma faciunt, & relicto epiſcopo, alium ſibi foris pſeudoepiſcopum conſtituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura divina, ubi a tribu Juda, & Beniamin decem tribus ſciſſæ ſunt, & relicto regno ſuo, alterum ſibi foris conſtituerunt; *& indignatus eſt*, inquit, *Dominus in omne ſemen Iſrael, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos a facie ſua, quia diſſipatus eſt Iſrael a domo David, & conſtituerunt ſibi regem Jeroboam filium Nabat*. Indignatum eſſe Dominum dicit, & eos in perditionem dediſſe, quod ab unitate diſſipati eſſent, atque alterum ſibi regem conſtituiſſent. Et tanta indignatio Domini extitit adverſus illos, qui ſchiſma fecerant, ut etiam cum homo Dei ad Jeroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non cuſtodiſſet, & contra præceptum Domini prandiſſet, ſtatim divinæ cenſuræ majeſtate percuſſus eſt, ut inde regrediens, impetu ac morſu leonis in itinere necaretur. *Et paucis interjectis.* Satiat adhuc in Evangelio ſuo Dominus, & majorem intelligentiæ ſuæ lucem manifeſtat, quod iidem, qui ſe tunc a tribu Juda, & Beniamin ſciderant, & Hieroſolymis derelictis Samariam ſeceſſerant inter profanos, & gentiles computarentur. Nam, cum primum diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret, mandavit, & dixit: *in viam nationum ne jeritis, & in civitatem Samaritanorum ne introjeritis*. Ad Judæos prius mittens, gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem & civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant ſchiſmatici, oſtendit ſchiſmaticos gentilibus adæquari. *Et poſt pauca.* Quod vero eundem, quem & nos, Deum patrem, eundem filium Chriſtum, eundem Spiritum ſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adjuvare tales poteſt. Nam & Core, & Dathan, & Abiron cum ſacerdote Aaron, & Moyſe eundem Deum noverant: pari lege & religione viventes unum, & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant. Tamen, quia loci ſui miniſterium tranſgreſſi, & contra Aaron ſacerdotem, qui ſacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vendicaverunt, divinitus percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia irreligioſe & illicite contra jus divinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoque ipſa, in quibus incenſum illicite fuerat oblatum, ne in uſu de cetero eſſent ſacerdotibus, ſed potius indignationis, & ultionis divinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent; juſſu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecundum quod loquitur Scriptura divina: *memoriale*, inquit, *filiis Iſrael, ut non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, ut non fit, ſicut Core*. Et tamen illi ſchiſma non fecerant, nec foras egreſſi, contra Dei ſacerdotes impudenter, atque hoſtiliter rebellaverant: quod nunc hi eccleſiam ſcindentes, & contra pacem, atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & primatum aſſumere, & baptizandi, atque offerendi licentiam vendicare conantur.

III. Reg. XII.

IV. Reg. XVII. 21.

III. Reg. XIII.

Matth. x. 5.

Num. XVI. 24.

Num. XVI. 38.

RUBRICA. III
Qui dicendi ſunt ſchiſmatici.

I. *Non eſt in eccleſia qui cum epiſcopo pacem non habet.*

[Cyprianus epiſt. IX. lib. IV. ad Florentium Puppianum, A. D. 257. *ibid.*]

Ibid. C. VII.

SCire debes, epiſcopum in eccleſia eſſe, & eccleſiam in epiſcopo: & ſi quis cum epiſcopo non ſit, in eccleſia non eſſe: & fruſtra ſibi blandiri eos, qui, pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes, obrepunt, & latentes apud quoſdam, communicare ſe credunt, quando eccleſia, quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diviſa.

II. *De*

LIB. V. PART I. TIT. VIII. RUBR. IV. & V.

II. *De eodem.*

INter hæresim. *Supra Rubr.* I. *præcedentis Tituli* VII. c.IV. *pag.* 728.

RUBRICA. IV

De vitanda communione cum ſchiſmaticis.

1. *Unitati non communicat, ſchiſmaticis conſentiens.*

Pelagius papa [forte I. apud Anſelmum lib. XII. c. XLIV. c. A.D. 557.]

XXIV. Q. I. C. XXXIV. SChiſma ſiquidem ipſum, quod græcum nomen eſt, *ſciſſuram* ſonat. Sed in unitate *ſciſſura* eſſe non poteſt. Non ergo unitati communicant qui ſchiſmaticis communicant. Partes ſibi ipſi fecerunt, & ab eo, quod unum eſt, ut Apoſtoli Judæ jam verbis loquar, (Juda 1.19.) ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut, quia in unitate unum non ſunt, ut quia in parte eſſe voluerunt, ut quia Spiritum non habent corporis Chriſti; ſacrificium habere non poſſint. Non autem nobis nunc illa quæſtio eſt, utrum tolerare malos, ſed utrum debeamus ſchiſmaticis ſociari. Si enim etiam ipſi, licet in ſuo ſenſu abundantes, inter materna tamen poſiti viſcera, quærerent veritatem, a nobis repellendi non erant, donec apud eos, ratione duce, rei veritas claruiſſet. (XXIV. Q. I. C. XXXII.) Sed quia ſe ab univerſali eccleſia diviſerunt, ſicut beatus Auguſtinus ait, omnis catholicus ſecurus eam partem deteſtatur, cui eccleſiam univerſalem Apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare cognoſcit. Neque enim levigat crimen eorum: magis vero auget, quod eos diu reſtitiſſe dixiſtis, ne Apoſtolicis communicantes ſedibus, in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi ſunt, qui communicare talibus voluerunt; multo magis tamen illi execrandi ſunt, qui non ſolum in ſacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verum etiam in ipſis laicis, ſpreverunt. Sed nec illud eis prodeſt, quod in eiſdem literis vel ignorantia rationis, vel ſimplicitate intellectus ſui a noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. Id ipſum enim magis eſt, propter quod ſchiſmatici ſunt: quia non eos diverſa ſentiendi judicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita, metuentes, & contra Apoſtolicam Sedem temere credentes, peſſima diviſit opinio. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe beatus denunciat Auguſtinus, dicens de talibus: (Auguſt. de doctr. Chriſtiana lib. II. C. VIII.) *adverſus auctoritatem illarum eccleſiarum, quæ ab Apoſtolica ſede epiſtolas accipere meruerunt, temere credendo, immaniſſimum ſchiſmatis crimen a ſe propulſare non poterit*. Ad ſummam, aut illos eccleſiam eſſe creditis; & (cum duæ eccleſiæ eſſe non poſſint) vos, quod abſit, ſchiſmaticos judicabitis: aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat eccleſiam, & illos ab unitate diviſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram, niſi in unitate, conſtat eſſe non poſſe. Noli ergo, quaſi nulla ſchiſmaticorum, atque eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter utrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus quod ſchiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. (I Cor. I. 10.) Nec enim diviſum eſſe Chriſtum poterit quiſquam ſine Apoſtoli reprobatione confingere. Unam, ut ſæpe dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe eccleſiam: quæ in duo, vel in plura dividi non poteſt. Simul enim cum ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit eccleſia.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ VII. *præcedentis Tituli* VII. *pag.* 733.

RUBRICA. V

De pœnis ſchiſmaticorum.

Ex concilio Carthaginenſi [II. c. VIII. nonnullis immutatis, A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1161.]

XI. Q. III. C. V. SI quis presbyter ab epiſcopo ſuo correptus fuerit, debet utique apud vicinos epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo epiſcopo reconciliari: quod niſi fecerit, ſed ſuperbia, quod abſit, inflatus, ſecernendum ſe ab epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At ſi querimoniam juſtam habuerit adverſus epiſcopum, inquirendum eſt.

II. *De*

II. *De eodem.*

FActus est Cornelius. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* VIII. *Rubr.* VIII. c. XV. *pag.* 83.

III. *De eodem.*

NOvatianus. *Supra ibidem* c. XVI. *pag.* 83.
[Cyprianus epist. VI. lib. I. circa A. D. 257. in *Africa*.]

IV. *Sacri officii potestate penitus carent hæretici.*

DIdicimus, omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis ac juris, propter quod Novatianus nec debet, nec potest excipi, quominus ipse quoque extra ecclesiam consistens, & contra pacem ac dilectionem Christi faciens, inter adversarios, & Antichristos computetur. *Et paulo post.* Ecclesia una est, quæ una & intus esse, & foris non potest. Si enim apud Novatianum est, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotii honorem martyrio quoque Dominus glorificavit, Novatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari potest, qui, Evangelica, & Apostolica traditione contemta, nemini succedens, a seipso ortus est. Habere namque, aut tenere ecclesiam, nullo modo potest qui ordinatus in ecclesia non est. *Et paullo post.* Quod vero eundem, quem & nos, Deum Patrem, eundem filium Christum, eundem Spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. *Pelagius papa* [I. apud Lucam Holstenium in Collectione Romana Parte I. pag. 220.] xxiv. Q. I. C. xxxi.

V. *Nec consecrat, nec consecratur in schismate constitutus episcopus.*

PUdenda, ut ita dicam, rapina in divisione est non consecratus, sed execratus episcopus. Si enim ipsum nomen consecrationis rationabili ac vivaci intellectu discutimus; is, qui cum universali detrectat consecrari ecclesia, consecratus dici, vel esse nulla ratione poterit. Consecrare enim est *simul sacrare*. Sed ab ecclesiæ visceribus divisus, & ab Apostolicis sedibus separatus, exsecrat ipse potius, & non consecrat. Jure ergo *execratus* tantum, non *consecratus* poterit dici, quem simul sacrare in unitate conjunctis membris non agnoscit ecclesia. Videamus tamen, utrum vel ipsarum consuetudinem partium in sua ordinatione consecraverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut, quia pro longinquitate, vel difficultate itineris ab Apostolico onerosum illis fuerit ordinari, ipsi se invicem Mediolanensis, & Aquilejensis ordinare episcopi debuissent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus episcopus, alterius civitatis pontifex occurrere debuisset, ut & ordinandi electio a præsenti ordinatore ex consensu universalis, cui præficiendus erat, ecclesiæ, melius ac facilius potuisset agnosci, & in sua, qui ad episcopatum provehendus erat: nec tamen ordinatori suo subdendus fuerat, ordinaretur ecclesia. Etenim cum, sicut diximus, ecclesia una sit, cui in Canticis Canticorum dicitur: *una est columba mea*; nullam aliam esse constat, nisi quæ in Apostolica est radice fundata, a quibus ipsam fidem in universo orbe propagatam non potest dubitari. Quod vobis licet notissimum omnino sit, beati tamen Augustini testimonio comprobemus. Audite quid in quodam opere suo præclarissimus doctor dicat ecclesiæ. Ait enim: *quod si nullo modo recte potest dici ecclesia, in qua schisma est, restat, ut quoniam ecclesia nulla esse non potest, ea sit, quam in sedis Apostolicæ per successiones episcoporum radice constitutam, nullorum hominum malitia* (*etiamsi nota excludi non possit*; *sed pro temporis ratione toleranda judicetur*) *nullo modo valeat extinguere.* Ibid. C. xxxiii. Cant. vi. 8. Dist. ll. C. ix.

VI. *De eodem.*

QUi contra ecclesiæ pacem. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* VIII. c. VIII. *pag.* 736.

VII. *De eodem.*

QUando vult Deus. *Supra Rubrica* VIII. *præcedentis Tituli* VII. c. XIII. *pag.* 737. *Hue etiam faciunt alia capitula ibidem sequentia pag.* 737. 738.

Lib. v. Pars I. Tit. viii. Rubr. vi. vii. & viii.

RUBRICA. VI
De fautoribus ſchiſmaticorum.

I. *Fautores ſchiſmaticorum eadem pœna, qua ipſi, ſunt plectendi.*

[Cyprianus epiſt. vi. ad Magnum lib. i. c. A. D. 257. in *Africa*.]

xxiv. Q. i. C. xxxi. §. i. — INvenimus in tali facinore non ſolum duces & auctores, ſed etiam participes pœnis deſtinari, niſi a communione malorum ſe reparaverint, præcipiente per Moyſen Domino, & dicente: *ſeparamini a tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab omnibus, quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccatis eorum.* Et quod comminatus per Moyſen Dominus fuerat, implevit, ut quiſquis ſe a Core, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolverent. Quo exemplo oſtenditur & probatur, obnoxios omnes culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerit: ſicut etiam per Oſee prophetam Spiritus ſanctus conteſtatur, & dicit: *ſacrificia eorum, tanquam panis luctus. Omnes, qui manducant ex eo, contaminabuntur*; docens ſcilicet & oſtendens, omnes omnino cum auctoribus ſuis ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia divinitus irrogantur?

(Num. xvi. 26. — Oſea. ix. 4.)

RUBRICA. VII
De compulſione ſchiſmaticorum, ut redeant ad unitatem eccleſiæ.

I. *Ut ad unitatem eccleſiæ revertantur, ſunt ſchiſmatici compellendi.*

IPſa pietas. *Supra lib.* III. *Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* VIII. c. X. *pag.* 584.

II. *De eodem.*

NOn vos. *Supra eodem libro Parte, & Titulo Rubr.* III. c. VII. *pag.* 578.

Auguſtinus Fauſto [rectius Feſto epiſt. lxxxix. al. clxvii. §. 6. c. A. D. 406. in *Africa*.]

III. *Medicinali ſeveritate mali cogantur ad bonum.*

xxiii. Q. iv. C. xxv. — QUid faciet hic eccleſiæ medicina, ſalutem omnium materna caritate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans? Numquid contemnere, numquid deſiſtere vel debet vel poteſt? Utriſque ſit neceſſe eſt, moleſta, quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: ſed perſeverat diligentia caritatis phreneticum caſtigare, lethargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur. Ambo moleſtati, quandiu ægri ſunt, indignantur; ſed ambo ſanati, gratulantur. *Et infra ibidem.* Catholici eſſe non incipiunt, niſi hæretici eſſe deſtiterint. Neque enim ſacramenta eorum nobis inimica ſunt, quæ cum illis nobis ſunt communia; quia non humana ſunt, ſed divina. Proprius error eorum eſt auferendus, quem male imbiberunt, non ſacramenta, quæ ſimiliter acceperunt: quæ ad pœnam ſuam portant & habent, quanto indignius habent: ſed tamen habent.

IV. *De eodem.*

H*Uc faciunt capitula Rubricæ* X. *præcedentis Tituli* VII. *pag.* 739. 740.

RUBRICA. VIII
De receptionis forma ſchiſmaticorum & redeuntium ad unitatem eccleſiæ.

I. *Schiſmatici volentes redire ad unitatem eccleſiæ, cum manus impoſitione recipiantur, ut accipiant Spiritum ſanctum.*

[Cyprianus epiſt. vi, ad Magnum lib. i. circa A. D. 257. in *Africa*.]

xxiv. Q. i. C. xxxi. §. 4. — SI autem foris cuncti hæretici & ſchiſmatici non habent Spiritum ſanctum, & ideo apud nos eis manus imponitur, ut hic accipiatur quod illic nec eſſe, nec dari-

poteſt.

poteſt, manifeſtum eſt, nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtat, Spiritum ſanctum non habere. Lib. V. Pars I. Tit. IX. Rubr. I. II. & III.

Ad hanc Rubricam faciunt capitula Rubricæ XI. *Tit.* VIII. *præcedentis pag.* 740. 741.

RUBRICA. IX

De diſpenſatione cum redeuntibus ad eccleſiæ unitatem.

I. *Qui ab hæreſi, vel ſchiſmate ad eccleſiam redeunt, in quo inveniuntur ordine, ex beneficio perſeverent.*

Leo Januario epiſcopo [Aquilejenſi, epiſt. XIV. al. III. A. D. 447. Roma in *Venetiam*.]

OMnis cujuslibet ordinis clericus, qui catholicam deſerens unitatem, hæreticæ, vel ſchiſmaticæ conjunctionis contagione ſe maculaverit; ſi ad eccleſiam redierit cum legitima ſatisfactione, & erroris ſui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, ſi, ademta ſpe omnis promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat, I. Q. I. C. CXII.

TITULUS. IX

De apoſtatis.

RUBRICA. I

De triplici genere apoſtaſiæ.

I. *Triplex ſpecies eſt apoſtaſiæ.*

1. *Videlicet perfidiæ, quæ eſt a fide Chriſtiana receſſus.*

2. *Inobedientiæ, quæ eſt temeraria tranſgreſſio legis ſuperiorum.*

3. *Irregularitatis, quæ eſt a ſtatu aſſumtæ religionis receſſus.*

BEatus prædeceſſor noſter. *Supra hoc eodem lib. & Parte, Tit.* I. *Rubr.* I I. c. IV. *pag.* 694.

RUBRICA. II

De enormitate peccati apoſtaſiæ.

ANanias. *Supra lib.* I I. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* I I. c. I. *pag.* 540.

II. *De eodem.*

QUid in omnibus. *Supra hoc eodem libro* V. *& Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* IV. c. I. *pag.* 728.

RUBRICA. III

De pœna apoſtatarum.

I. *Apoſtatæ omnes ſunt infames.*

[Pius papa I. epiſt. Iſidoriana I. c. II. Concil. tomo I. pag. 562.]

SI quis vero a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverit, & juſſum Apoſtolicæ Sedis libenter tranſgreſſus fuerit, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum re- III. Q. IV. C. III.

 dar-

LIB. V. PARS I. TIT. X. RUBR. I. dargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem & conversatio primum scrutanda est, & deinde qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non prius.

II. *De eodem.*

HI, qui post. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIV. c. I. *pag.* 351.

III. *Apostatæ nec ad accusationem, nec ad testimonium recipiendi sunt.*

ALieni. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. V. *pag.* 694.

RUBRICA. IV

De compulsione apostatarum.

I. *Apostatæ cogendi sunt redire ad id, quod spoponderunt.*

Nicolaus [I. Albino seu potius Adalvvino, non Viennensi, sed *Iuvaviensi* archiepiscopo circa A. D. 865. Roma in *Noricum*.]

Dist. XXVII. *Cap.* QUod interrogasti de femina, quæ post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit, se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea vero ad nuptias rediit bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, ut pœnitentiam agat de illusione nefanda, & revertatur ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio permaneat, quod inchoavit.

II. *De eodem.*

PRoclivis. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* V. *Rubr.* V. c. II. *pag.* 519.

III. *De eodem.*

SIcustos. *Supra ibidem* c. IV. *eadem pagina* 519.

RUBRICA. V

De pœna iterantium baptisma.

QUi bis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* II. *Rubr.* XIV. c. I. *pag.* 241.

II. *De eodem.*

EOs, quos. *Supra ibidem eadem Rubrica* XIV. c. II. *eadem pag.* 241.

TITULUS. X

De homicidio.

RUBRICA. I

De duplici specie homicidii, scilicet spiritualis & corporalis.

I. *Occidit qui ad nocendum movetur.*

Augustinus [sententia sumta ex lib. XIX. contra Faustum c. XXIII. circa A. D. 402. in *Africa*.]

XXXIII. Q. III. C. XXVIII. HOmicidium, lege vetitum, putabatur non aliud esse, nisi corporis interemtio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari.

RU-

RUBRICA. II

De multiplici genere homicidii spiritualis.

I. *Interfectores fratrum, detractores eorum, eosque odientes, homicidæ habentur.*

Ex epistola Clementis [I. ad Jacobum spuria, Concil. tomo I. pag. 95.]

HOmicidiorum vero tria genera esse dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eosque odientes homicidas esse manifestabat; quia & qui occidit, & qui odit fratrem suum, & qui ei detrahit, & pariter homicidæ esse monstrantur. XXXIII. Q. III. C. XXIV.

RUBRICA. III

De multiplici modo commissionis homicidii spiritualis.

I. *Non solum qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio & fraude alii occiduntur, homicidæ probantur.*

Augustinus [hinc inde ex Augustino de consensu Evangelistarum lib. III. c. XIII. explanat. in Psal. LVI. & LXIII. & tract. CXIV. & CXV. in Jo. Collectum caput forte a Ferrando diacono circa A. D. 530. in *Africa*.]

PErniciose se decipiunt qui existimant, eos tantum homicidas esse, qui manibus homines occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt; sicut scriptum est: *nobis non licet interficere quemquam*; sed tamen illis Domini mors imputatur, quia ipsi lingua eum interfecerunt, dicentes: *crucifige, crucifige eum*. Unde unus Evangelista dicit, Dominum crucifixum esse hora tertia, alius sexta; quia Judæi crucifixerunt eum hora tertia lingua; milites hora sexta manibus. Qui ergo hominem tradidit, ille interfecit eum, Domino dicente: *majus peccatum habet qui me tradidit tibi*. Unde psalmista: *filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*. Subiiciant ergo se pœnitentiæ, quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint. *Augustinus* [tract. XIII. ad c. VIII. Jo. c. A. D. 412. in *Africa*.] Ibid. C. XXIII. Jo. XVIII. 31. Matth. XXV. 45. Marc. XV. 14. Jo. XIX. 14. Psal. LVI. 5.

II. *Homicida est, qui fratri suo mala suadet.*

NOli putare, te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidis, & ut scias, quia occidis, audi psalmum: *filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum machæra acuta.* Ibid. C. XXVII. Psal. LVI. 1.

RUBRICA. IV

De homicidiis interpretative dictis.

I. *Homicida dicitur, qui in extrema necessitate positis non subvenit.*

[apud Anselmum lib. XIII. c. XXVIII. & Polycarpum lib. VI. tit. XX. qui referunt ex Ambrosio de officiis. Sed desideratur.]

PAsce fame morientem. Quisquis enim pascendo, hominem servare poteras, si non paveris, occidisti, *Item Hieronymus* [in commentar. ad Gal. c. VI. v. *Alter alterius*, c. A. D. 386. in *Palæstina*.] Dist. LXXXVI. C. XXI.

II. *De eodem.*

QUi clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lacrymarum, quamvis spiritualis sit, non adimplet legem Christi. Ibidem C. XXII.

III. *Homicida dicitur pastor non arguens delinquentem.*

EPhesiis Paulus dicit. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. VII. *pag.* 503.

IV. *De*

IV. *De eodem*.

QUi Christi pecunias. *Supra lib*. I. *Parte* III. *Tit*. XIV. *Rubr*. I. c.I. *pag*. 182.

RUBRICA. V

An liceat alicui aliquem occidere.

I. *Argumenta, quod nulli liceat aliquem occidere*.

[Gratianus.]

xxiii. Q. v. in principio. Exod. xx. 13. Matth. xxvi. 52.

QUod autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens: *non occides*. Item. In Evangelio: *omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit*. Item. *Augustinus ad Marcellinum comitem de Donatistis captis* [epist. cxxxiii. al. clix. c. A.D. 412. in *Africa*.]

II. *Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi*.

Ibid. C. I.

CIrcumcelliones illos & clericos partis Donati, quos de Hipponensi civitate ad judicium pro factis eorum publicæ disciplinæ cura deduxerat, a tua nobilitate comperi auditos & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum, catholicum presbyterum, commiserunt, & de cæde Innocentii, alterius catholici presbyteri, atque de oculo ejus effosso, & de digito præciso, fuisse confessos. Unde mihi sollicitudo maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat, eos tanta legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, ut hoc nec facias, nec omnino fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum notariis, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, præsentati videantur examini, nolumus tamen passiones servorum Dei, quasi vice talionis paribus suppliciis vindicari: non quo scelestis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri; sed hoc magis sufficere volumus, ut vivi, & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel a malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio; sed quis non intelligat magis beneficium, quam supplicium nuncupandum, ubi nec sæviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina salutaris subtrahitur? Imple Christiane judex pii patris officium; sic succense, ut consulere iniquitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem; sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coercitionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab episcopis adhiberi. Noli ergo atrocius vindicare quod lenius invenisti. Inquirendi, quam puniendi necessitas major est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatum diligenter, atque instanter examinant, ut inveniant quibus parcant. *Idem Marcelliano* [seu Marcellino epist. cxxxix. al. clviii. A.D. 417. *ibid*.]

III. *Præter supplicium mortis, rei sunt puniendi*.

Ibid. C. II.

POEna sane illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ipse enim fructus ad nos pervenit confessionis illorum, quia invenit catholica ecclesia ubi suam erga atrocissimos inimicos servet atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate quæcumque præter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod & si modo quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis & negligentiæ simile; transactis tamen motibus animorum, qui recentioribus factis solent turbulentius excitari, egregie luculenta bonitas apparebit.

III. De

IV. *De eodem*.

UNum solum est. *Supra lib.* 11I. *Parte* 1I. *Tit.* V. *Rubr.* IX. c. 1I. *pag.* 586.

V. *De eodem*.

PRodest & severitas. *Supra ibidem Rubr.* VII. c. 11I. *pag.* 582.
Gregorius [Caput incertum. Burchardus lib. xix. c. cix. & Ivo P. xv. c. cxxi. referunt ex Augustino.]

VI. *Qui rei sunt sanguinis, ab ecclesia debent defendi*.

REos sanguinis defendat ecclesia, ne effusione sanguinis particeps fiat. Hinc apparet, quod mali flagellis sunt coercendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi [Gratianus statim.] xxiii. Q. v. C. vii.

VII. *Argumenta, quod liceat alicui aliquem occidere*.

SEd obiicitur illud, quod Dominus ait ad Moysen: *maleficos non patieris vivere*. Item. *Qui coierit cum jumento, morte moriatur*. Adulterio etiam, vel blasphemiæ crimine notatus immisericorditer lapidari jubetur. *Item*. Moyses, qui legem acceperat, cultores idoli morte punivit [Idem Gratianus continenter.] *Ibid. post idem caput* vii. §. 1. *Exod.* xxii. 19. *Levit.* xx. 2. xxiv. 14. 16.

VIII. *De eodem*.

SAmuel etiam Agag pinguissimum regem in frusta conscidit. Phinees quoque Judæum cum Madianita coeuntem gladio transfixit: quod est ei reputatum ad justitiam. Similiter nonnulli in veteri Testamento inveniuntur malos trucidasse, nec tamen transgressores legis, sed defensores appellantur. *Gratianus* *Ibidem*

IX. *Responsio ad argumentum, in contrarium sumtum ex præcepto divino*.

PRohibetur ergo illo præcepto quisque sua auctoritate in necem alicujus armari, non legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica potestate functus ipsius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti transgressor, nec a cælesti patria alienus habetur [Gratianus.] *Ibid.* §. 2.

X. *Respondetur ad auctoritates Augustini*.

NEc est contrarium illud Augustini, quod ad Marcellinum pro circumcellionibus supplicans rogabat, ut verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamvis enim supplicando spacium vitæ eis reservare poposcit; non tamen legum severitatem, qua tales morte plectuntur, non observandam docuit. *Ibid.* C. xxix. §. 8. in fine

RUBRICA. VI

In quibus casibus homicidium deputatur ad culpam.

QUicumque ex clero. *Supra lib.* 11I. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* 1I. c. LXXII. *pag.* 495.
In Concilio apud Vermerias [apud Burchardum lib. vi. c. xlii. & Ivonem P. x. c. clxx.]

II. *Si plures contra unum rixentur, qua pœna quisque eorum puniatur*.

SI quatuor homines, aut quinque, seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei imposuit, secundum statuta canonum, ut homicida judicetur. Reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extra noxam sint. *Augustinus contra Manichæos* [lib. xxii. contra Faustum Manichæum c. lxx. c. A. D. 402. in *Africa*.] xxiii. Q. viii. C. xxxiv.

III. *Qui dicatur accipere gladium*.

ILle gladium accipit, qui nulla superiori ac legitima potestate vel jubente, vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. *Idem in quæstionibus Exodi* [quæst. xxxix. ad c. xi. c. A. D. 400. *ibid.*] xxiii. Q. iv. C. xxxvi.

IV. *Ho-*

Lib. v. Pars. I. Tit. x. Rub. vii.

IV. *Homicida est qui sponte occidit quos judex jubet occidere.*

xxiii. Q. v. C. xiv. CUm minister judicis occidit eum, quem judex jussit occidi; profecto, si id sponte facit, homicida est, etiamsi eum occidat, quem scit a judice debuisse occidi.

RUBRICA. VII

In quibus casibus homicidium non deputatur ad culpam.

I. *Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ferunt sententiam.*

Innocentius [I. epist. III. ad Exsuperium Tolosanum c. III. A. D. 405. Roma in *Galliam*, Concil. tomo II. pag. 1255.]

xxiii. Q. iv. C. xlv. QUæsitum est etiam super his, qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola exercuerunt; aut etiam capitalem protulerunt sententiam; nihil de his legimus a majoribus definitum. (Rom. xiii. 1.) Meminerant enim, a Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum vindicem in hujusmodi. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod, auctore Domino, viderent esse concessum? De his ergo, ut hactenus servatum est, sic habeamus, ne aut disciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsis autem in reddenda ratione gesta sua omnia servabuntur. *Idem ad Tolosanum episcopum* [c. v. *ibid.*]

II. *Immunis est dictator a culpa, eum legum auctoritas in improbos exercetur.*

Ibid. C. xlvi. ILlud etiam sciscitari voluisti, an preces dictantibus liberum concedatur utique post baptismi regenerationem a principibus poscere mortem alicujus, vel sanguinem de reatu: quam rem principes nunquam sine cognitione concedunt; sed ad judices commissa ipsa crimina semper remittunt, ut causa cognita vindicentur. Quæ cum quæsitori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negocii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis. *Augustinus ad Publicolam* [epist. xlvii. §. 5. al. epist. cliv. c. A. D. 398. in *Africa*.]

III. *Ex officio non est peccatum homines occidere.*

xxiii. Q. v. C. viii. DE occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ. Qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam (Matth. v. 39.) ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est: *non resistamus malo*, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit; non ut correctionem hominum negligamus. Unde nec reus est mortis alienæ qui, cum suæ possessioni ex lapidibus murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum usu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat: aut ideo non debent Christianorum boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis.

IV. *De eodem.*

MIles cum obediens. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 548.
[Augustinus epist. cliii. §. 17. ad Macedonium, al. epist. liv. c. A. D. 414. *ibid.*]

V. *Nonnunquam potius peccat qui causam mortis præbet, quam ille, qui occidit.*

Ibidem C. xix. CUm homo ab homine occiditur, multum distat, utrum fiat nocendi cupiditate, vel injuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut a latrone; an ulciscendi, vel obediendi ordine, sicut a judice, sicut a carnifice; an evadendi, vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro a viatore, hostis a milite; & aliquando qui causa mortis fuit, potius in culpa est, quam ille, qui occidit, velut, si quispiam decipiat fidejussorem suum, atque ille pro isto supplicium legitimum luat. Nec tamen omnis, qui causa alienæ mortis est, reus est. Quid si enim quisquam stuprum petat, se, seque, si non non impetraverit, interimat? Quid si filius timens patris pia verbera, præcipitio pereat?

reat? Quid si alius homine liberato, vel ne alius liberetur, sibi ipsi mortem inferat? Lib. v. Pars I. Tit. x. Rubr. vii.
Num propter istas alienarum mortium causas, aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiæ cohibenda sunt? Hæc cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, recte factorum reprimere voluntatem. *Augustinus de libero arbitrio libro* I. [c. iv. A. D. 388. *ibid.*]

VI. *Non peccat qui ex officio nocentem interficit.*

SI homicidium est hominem occidere; potest tamen occidere aliquando sine pecca- xxiii. Q. v. C. xli.
to. Nam & miles hostem, & judex, vel minister ejus, nocentem, & cui forte invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cum hominem occidunt. Evodius: assentior sed homicidæ isti appellari non solent. *Idem in quæstionibus Levitici* [quæst. lxviii. ad c. xix.]

VII. *De eodem.*

DUm homo juste occiditur, lex eum occidit, non tu. *Augustinus in quæstionibus* Ibidem
veteris & novi Testamenti [Potius Hilarius Diaconus quæst. II. in fine.]

VIII. *Furioso, & mente alienato non imputatur ad culpam homicidium.*

ALiquos scimus subito dementes factos, fuste, ferro, lapidibus, morsibus mul- xv. Q. i. C. v.
tis nocuisse: quosdam etiam occidisse: captos autem industria, & judiciis oblatos minime reos factos, eo quod non voluntate, sed impellente vi nescio qua hæc gesserint, nescientes. Quomodo enim reus constitueretur qui nescit quid fecit?

IX. *De eodem.*

SI quis insaniens. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 320.
[Cod. lib. ix. tit. ad legem Corneliam de sicariis l. v. A. D. 290.]

X. *Casu facienti homicidium non imputatur.*

EUm, qui asseverat, homicidium se non voluntate, sed casu fortituto fecisse, cum Dist. l. C. xlvi.
calcis ictu mortis occasio præbita videatur; si hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit; omni metu ac suspicione, quam ex admissæ rei discrimine sustinet, secundum id, quod annotatione nostra comprehensum est, volumus liberari: *Hinc etiam Gelasius papa* [Caput incertum.]

XI. *De eodem.*

QUantum dicit iste Placidus, anno præterito dictum est de uxore ipsius, quæ subito Ibid. C. xlviii.
inter caballos inventa est & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit: quod si ita est, forte si caballos alienos tulerit, inde est culpabilis. Nam de muliere, quæ casu inter caballos confracta est, ubi voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges. *Item Nicolaus papa* [Caput incertum.]

XII. *De eodem.*

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut cadens arbor occiderit homi- Ibid. C. xlix.
nem, inculpabiles sunt atque innoxii, quia nec voluntate eorum, nec desiderio homicidium perpetratum est. Si vero aliqua eorum culpa, vel neglectu morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, abiiciendi sunt a gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi. *Item ex concilio Guarmatiensi* [nempe Vuormatiensi c. xxix. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo viii. pag. 951.]

XIII. *De eodem.*

SÆpe contingit, ut dum quis operi necessario insistens, arborem incidat, aliquis Ibid. C. l.
subtus ipsam veniens, deprimatur: & idcirco si voluntate vel negligentia incidentis arborem, factum est, ut homicida, pœnitentiæ debet omnino submitti. Quod si non voto, non incuria illius, non denique scientia contigit; sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrens, sub arborem improvisus devenit, & sub

Lib. v. Pars i. Tit. x. Rubr. viii. ipſa, nemine valente penitus adjuvare, ſuppreſſus eſt, inciſor arboris homicidæ procul dubio non eſt comparandus. *Item ex concilio Triburienſi* [c. xxxvi. ſed ſummatim, A. D. 895. in *Germania*, Concil. tomo ix. pag. 459.]

XIV. *De eodem*.

Ibidem C. 13. SI duo fratres in ſilva arbores ſucciderint, & appropinquante caſura ipſius arboris frater dixerit fratri *cave*; & ille fugiens in preſſuram inciderit, & mortuus fuerit; vivens frater innocens de ſanguine germani dijudicetur. *Ambroſius de Paradiſo* [imo lib. II. de Cain & Abel c. iv. §. 15. 16. c. A. D. 375. *Mediolani*.]

XV. *Miniſter Dei eſt qui invitus homicidium facit*.

xv. Q. 1. C. xi. Exod. xxi. 13. NEc is, quidem qui invitus aliquod fecerit homicidium, extra miniſterium eſt. Siquidem lex ait de eo: *quia Deus dedit eum in manus ejus*. Manus ergo ejus inſtrumenti modo divinæ ultioni miniſterium præbuerunt. Levites ergo miniſter remiſſionis eſt: percuſſor autem qui non ex diſpoſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, divinæ miniſter eſt ultionis. Illud quoque ſpecta, quia cum interficitur impius, Chriſtus infun-
Num. iii. 13. ditur. Et ubi abominatio aboletur, ſanctificatio congregatur; quia Dominus dixit: *in ea die, qua interfeci omne primogenitum Ægypti, ſanctificavi mihi omne primogenitum Iſrael*. Quod non ad unum diem afflictionis refertur Ægypti, ſed ad omne tempus.

RUBRICA. VIII

De procuratoribus abortuum, utrum ſint homicidæ.

I. *Non eſt homicida qui abortum procurat antequam anima corpori ſit infuſa*.

Auguſtinus in quæſtionibus Exodi [quæſt. lxxx. c. A. D. 400. in *Africa*.]

xxxii. Q. ii. C. viii. QUod vero non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere, profecto nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hic de anima quæſtio ſolet agitari, utrum quod formatum non eſt, nec animatum quidem, poſſit intelligi, & ideo non ſit homicidium; quia nec exanimatum dici poteſt, ſi adhuc animam non habebat. *Item*. Si ergo illud informe puerperium jam quidem fuerat, ſed adhuc quodam modo informiter animatum, quoniam magna de anima eſt quæſtio, non eſt præcipitanda indiſcuſſa temeritate ſententiæ; ideo lex noluit ad homicidium pertinere, quia non dum dici poteſt anima viva in eo corpore, quod ſenſu caret. *Idem in quæſt. veteris & novi Teſtamenti* [c. xxiii. imo Hilarius Diaconus, c. A. D. 380.]

II. *De eodem*.

Ibid. C. ix. Exod. xxi. 26. MOyſes tradidit: *ſi quis percuſſerit mulierem, in utero habentem, & abortiverit: ſi formatum fuerit, det animam pro anima. Si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia*; ut probaret, non eſſe animam ante formatam. Itaque ſi jam formato corpori datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine derivata. Nam ſi cum ſemine & anima exiſtit de anima; multæ animæ quotidie pereunt, cum ſemen fluxu quodam non proficit nativitati; ſed ſi propius reſpiciamus, videbimus quid ſequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum eſt, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam poterat animam limo terræ admiſcere, & ſic formare corpus. Sed ratione infirmabatur, quia primum oportebat domum compaginari, & ſic habitatorem induci. Anima certe, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt: ideo in ſanguine fertur habitare. Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima? *Item Hieronymus ad Algaſiam* [quæſt. iv. c. A. D. 405. e Palæſtina in *Galliam*.]

III. *De eodem*.

Ibid. C. x. SIcuti ſemina paulatim formantur in utero, & tamdiu non reputatur homo, donec elementa confecta ſuas imagines, membraque ſuſcipiant; ita ſenſus ratione conceptus, niſi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab hoſte.

RU-

RUBRICA. IX

De enormitate occidentium se ipsos.

I. *Qui, Deo auctore, bella gesserunt, præceptum occidendi nequaquam transgressi sunt.*

[Augustinus lib. 1. de civit. Dei c. xvii. & xviii. c. A. D. 413. in *Africa*.]

SI non licet privata potestate alicui homini occidere vel nocentem; cujus occidendi xxiii. Q. v. C. ix.
licentiam lex nulla concedit; profecto etiam qui seipsum occidit, homicida est;
& tanto fit nocentior cum se occiderit, quanto innocentior in ea causa fuit, qua se occi-
dendum putavit. Nam si Judæ factum merito detestamur, eumque veritas judicat, *Matth.* xxvii. 5.
cum laqueo se suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius, quam expiasse com-
missum; quoniam de Dei misericordia desperandum exitiabiliter pœnitens nullum sibi
salubris pœnitentiæ locum reliquit; quanto magis a sua nece se abstinere debet, qui tali
supplicio, quid in se puniat, non habet? Judas enim cum se occidit, sceleratum homi-
nem occidit: & tamen non solum Christi, verum etiam suæ mortis reus finivit hanc vi-
tam; quia, licet propter suum scelus, alio tamen scelere suo occisus est. Cur autem *August.* C. xviii.
homo, qui mali nihil fecit, sibi male faciat, & seipsum interficiendo hominem interfi-
ciat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in se perpetret peccatum proprium,
ne in eo perpetretur alienum? *Item*. Neque enim frustra in sanctis, canonicisque libris,
nusquam nobis divinitus præceptum permissum reperiri potest vel ipsius adipiscendæ im-
mortalitatis, vel ullius curandi cavendique mali causa nobismetipsis necem inferamus.
Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, ubi lex ait: *non occides*; præsertim, quia *Exod.* xx. 13.
non addidit: *proximum tuum*, sicut falsum testimonium cum vetaret; *falsum* (inquit)
testimonium non dices adversus proximum tuum. Nec ideo tamen si adversus se ipsum
quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc se crimine putaverit alienum, quoniam
regulam diligendi proximum a semetipso dilector accepit; quandoquidem scriptum est:
diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Porro si falsi testimonii non minus reus est qui de *Matth.* xxii. 39.
seipso falsum fatetur, quam si adversus proximum hoc facerct, cum in eo præcepto,
quo falsum testimonium prohibetur, adversus proximum prohibeatur, possitque
non recte intelligentibus videri non esse prohibitum, ut adversus seipsum quisque falsus
testis existat; quanto magis intelligendum est, non licere homini seipsum occidere, cum
in eo, quod scriptum est: *non occides*, nihilo deinde addito nullus nec ipse utique, cui
præcipitur, intelligitur exceptus? *Item*. *Non occides*: non alterum, ergo nec te: neque
enim qui se occidit, alium, quam hominem occidit. Quasdam enim exceptiones eadem *August.* ibid. C. xxi.
ipsa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi; sed his exceptis, quos Deus occidi
jubet, sive data lege, sive ad personam pro tempore expressa jussione; non autem ipse
occidit, qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladius est utenti: & ideo
nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est: *non occides*; qui, Deo
auctore, bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundum ejus leges,
hoc est justissimæ rationis imperium, sceleratos morte punierunt: & Abraham non solum *Gen.* xxii. 2.
non est culpatus crudelitatis crimine; verum etiam laudatus est nomine pietatis, quod
voluit filium, nequaquam scelerate, sed obedienter occidere. Et merito quæritur,
utrum pro jussu Dei sit habendum quod Jephte filiam, quæ patri occurrit, occidit, cum *Iud.* xi. 34.
se immolaturum, Deo id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitus occuris-
set. Nec Samson aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, *Iud.* xvi. 28.
nisi, quia spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exce-
ptis, quos vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi ju-
bet; quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine
innectitur. *Item*. Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus; ne- *August.* C. xxvi.
minem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne
incidat in perpetuas; neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gra-
vissimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter sua peccata præte-
rita, propter quæ magis hac vita opus est, ut possiut pœnitendo sanari; neminem, velut
desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis melior post
mortem vita non suscipit. *Item contra Petilianum* [lib. ii. c. xlix. s. A. D. 399. in *Africa*.]

Lib. v. Pars I. Tit. x. Rubr. x.

II. *Nemini licet sibi inicere manus.*

xxiii. Q. v. C. x. TU dixisti: laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi collum ligaverunt. *Item Hieronymus in Jonam prophetam* [ad c. I. versus finem, c. A. D. 391. in *Palæstina*.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. xi. NOn est nostrum mortem arripere, sed illatam ab aliis libenter excipere. Unde & in persecutionibus non licet propria perire manu, absque eo, ubi castitas periclitatur, sed percutienti colla submittere.

IV. *De eodem.*

SI quis abscidit. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* X. c. II. *pag.* 349.

V. *De eodem.*

PLacuit, ut hi. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XV. *Rubr.* II. c. VI. *pag.* 378.

RUBRICA. X

De pœnis homicidarum.

I. *Homicidium committens sponte verbo, vel facto, irregularitatem incurrit.*

MIror minus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* X. c. V. *pag.* 365.

II. *De eodem.*

SI quis viduam. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 348.

III. *De eodem.*

ALiquantos. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* VIII. c. VI. *pag.* 333.

IV. *Homicidium committens etiam necessitate, evitabili tamen, irregularitatem incurrit.*

In Ilerdensi concilio legitur [c. I. A. D. 524. in *Hispania*, Concil. tomo IV. pag. 1611.]

Dist. L. C. xxxvi. DE his clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi corpus & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine (etiam hostili) se abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quam communione corporis Domini priventur: ita ut his duobus annis, vigiliis, jejuniis, orationibus, & eleemosynis pro viribus, quas Dominus donaverit, expientur: & ita demum officio vel communioni reddantur; ea tamen ratione servata, ne ulterius ad officia potiora promoveantur. Quod definito tempore negligentiores circa salutem suam extiterint, protelandi ipsius pœnitentiæ tempus maneat in potestate sacerdotis. *Stephanus* V. *Siebiberto episcopo* [apud Ivonem in Pannormia lib. III. c. CLV.]

V. *De eodem.*

Ibid. xxxviii. QUia te, quasi obnoxium judicas eo quod a Saracenis captus homines interfecisse videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice nullo modo judicaris. *Urbanus scribit Guernerio Narbonensi episcopo* [apud Ivonem in Pannormia lib. III. c. CLIV.]

VI. *Ho-*

VI. *Homicidium committens etiam casu, dando operam rei illicitæ, incurrit irregularitatem.*

CLerico iaciente lapidem puer dicitur interemtus. Nos pro amore tuo, in suo ordine cum permanere permittimus, ut tamen semper in pœnitentia, & timore permaneat. *Dist. L. C. xxxvii.*

VII. *Clericus facto vel verbo committens homicidium, venit ab officij honore deponendus.*

MIror minus. *Supra hac eadem Rubrica* X. c. I I. *pag.* 756.

VIII. *De eodem.*

SI quis viduam. *Supra hac eadem Rubrica* X. c. I I. *pag.* 756.

IX. *De eodem.*

QUia te. *Supra hac eadem Rubrica* X. c. V. *pag.* 756.
Nicolaus papa scribit Osbaldo coepiscopo Quadrantino [apud Ivonem P. X. c. XXIV.]

X. *Perpetuo careat officio presbyter, qui ira commotus, licet extra animum, aliquem interficit.*

STudeat sanctitas tua persuadere episcopo tuo, sibi canonicum sociare numerum collegarum; idest sex ex vicinis provincijs fratres & coepiscopos suos: quibus tecum iunctis & decernentibus diligenter investigate, & omni nisu scrutari procurate, quatenus invenire valeatis, utrum percussione iam nominati presbyteri, aut cervicis fractione idem diaconus, ut fertur, extinctus est. Et si quidem a sæpe fato presbytero non ad mortem percussus est, sed ex equo cadens cervice fracta interijt, secundum arbitrium vestrum pro percussione incaute agenti presbytero pœnitentiam competentem indicite, & aliquanto tempore a missarum solemnijs suspendatur; denuo post hac ad sacerdotale rediturus officium. Quod si veraciter qualicumque percussione presbyteri ille mortuus fuerit diaconus, hunc nulla ratione ministrare sacerdotis more decernimus, quoniam & si voluntatem occidendi non habuit, furor tamen & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodijt, in omnibus, sed præcipue in Dei ministris multipliciter inhibentur, atque damnantur. Verum si presbyter adeo vestro studio forte obnoxius claruerit, præcipimus, ut tale beneficium sibi, & ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse, & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium. *Ex Concilio Martini papæ* [Bracarensis, c. XXVIII. c. A. D. 572. in *Hispania* Concil. to. V. pag. 913.] *Ibid. C. xxxix.*

XI. *De his, qui sponte, vel casu homicidium faciunt.*

SI quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam catholicæ ecclesiæ semper subjaceat, & communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntarie, sed casu aliquo homicidium fecerit, prior canon VII. annis agere pœnitentiam iussit, secundus V. mandavit. *Ibid. C. xliv.*

XII. *De eodem.*

ALiquantos. *Supra hac eadem Rubrica* X. c. I I I. *pag.* 756.

XIII. *Homicidæ infames etiam reputantur.*

INfames. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIII. c. I. *pag.* 351.

RUBRICA. XI

De variis pœnis assignatis homicidis.

I. *De pœnitentia eorum, qui sponte homicidium commiserunt.*

SI quis voluntarie homicidium. *Supra Rubrica* X. *præcedenti* c. XI. *pag.* 755.

II. *De his, qui sponte, vel casu homicidium faciunt.*

Dist. 1. C. XLIV.

SI quis voluntarie. *Supra proxime.*
Ex concilio Neocæsariensi [immo Ancyrano c. XXII. summatim, A. D. 314. in *Galatia*, Concil. tomo 1. pag. 1469.]

III. *Quinquennio a communione abstineat qui casu homicidium fecerit.*

Ibid. C. XLII. Concil. Tribur. C. LII.

EOs vero, qui non voluntate, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post VII. annorum pœnitentiam communioni sociavit, secundum gradus constitutos. Hæc vero humana quinquennii tempus tribuit. *Item ex concilio Illibertano* [c. V. A D. 305. in *Hispania*, Concil. tomo 1. pag. 971.]

IV. *Quibus temporum spaciis a communione abstineat qui voluntate, vel casu ancillam suam interfecerit.*

Ibid. C. XLIII. Concil. Vvormac. C. XXXIX.

SI qua femina furore zeli accensa flagellis verberaverit ancillam suam, ita ut infra tertium diem cum cruciatu animam effundat, eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit; si voluntate, post VII. annos; si casu, post V. annorum tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si intra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem [Ex capitularibus lib. VI. c. XC. forte c. A. D. 817.]

V. *De eodem.*

XVII. Q. IV. C. XXVIII.

QUi occiderit monachum, aut clericum, arma relinquat, & Deo in monasterio serviat cunctis diebus vitæ suæ, numquam ad sæculum reversurus, & septem annis publicam pœnitentiam gerat. *Nicolaus papa Rodulpho episcopo sanctæ ecclesiæ Argentinensis* [Edidit hanc epistolam Beatus Rhenanus in admonit. de Tertulliani dogmatibus pag. 908.]

VI. *Quæ pœnitentia est imponenda ei, qui matrem occiderit.*

XXXIII. Q. II. C. XV. *De pœnis parricidarum Concil. Vvormac. C. XXX.*

LAtorem præsentium matricidam esse cognovimus, cui præcipimus, ut sub pœnitentiæ jugo permaneat, ita ut per annum integrum ecclesiam non ingrediatur; sed ante fores basilicæ orans, & deprecans Deum perseveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo anni circulo, introeundi in ecclesiam licentiam habeat; tamen inter audientes stet, sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis, sacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes vero non offerat, nisi prius aliorum septem annorum curricula expleantur. His autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque dominicis, & Pascha usque ad Pentecosten: & quocumque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur: arma non sumat, nisi contra paganos. Jejunet autem tribus diebus per hebdomadam usque ad vesperam. A propria quidem ac legitima conjuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat: quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquaverit, corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi particeps fiat. Sin autem, ut supra statuimus, efficiatur. Tamen si illius conversionem, & lacrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra sollicitudo pervigil appareat, mitisque omnibus demonstretur. *Stephanus* V. *Astulpho* [imo Paulinus Aquilejensis Patriarcha ad Heistulfum, c. A. D. 794. in *Venetia*.]

VII. *Pœnitentia Astulphi, qui uxorem suam interfecit.*

Admonere te cum lacrymis & multo gemitu cordis, curamus, fili Astulphe; sed non filius dici debes qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causa mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non invenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem, sed concitatus a diabolo impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni bestia, interemisti. Et nunc post mortem ejus addis iniquitatem supra iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo, qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti, ducere super eam vis mortis causam post mortem, per unum hominem homicidam & reprobum testem incusare vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina, humanaque lex unius testimonio, etiam idoneo, quempiam condemnat, vel justificat; quanto magis per istum flagitiosissimum & scelestum, nec illa viva debuit condemnari, nec a te post ejus mortem accusari? Prius causa criminis subtiliter erat investiganda, & tunc, si ita fuisset inventa, secundum legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post VII. annos pænitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim vult Deus mortem peccatoris, sed ut convertatur ad pœnitentiam, & vivat. Idcirco placeat tibi consilium nostrum, & facias hoc, quod melius tibi, leviusque videri potest. Miserere animæ tuæ, ut non sis tu tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum sæculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus. Ingredere monasterium, humiliare sub manu abbatis, & multorum fratrum precibus adjutus observa cuncta simplici animo, quæ tibi fuerint imperata, si forte ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam priusquam crucieris perpetuis flammis. Hoc levius & melius tibi esse certissime scias. Sin autem publicam pœnitentiam permanens in domo tua, vel in hoc mundo vis agere, quod tibi pejus & durius & gravius esse non dubites, ita ut agere debeas, exhortamur, ut omnibus diebus, quibus pænitere debes, vinum, & siceram non bibas, carnem numquam ullo tempore comedas præterquam in pascha, & in die natalis Domini. In pane, & aqua, & sale pœnitentiam age, in jejunijs, & vigilijs, & orationibus, eleemosynis omni tempore persevera. Armis numquam cingere, nec in loco quolibet litigare præsumas. Uxorem numquam ducere; concubinam non habere, nec adulterium committere audeas. In balneo numquam laveris, in convivijs lætantium numquam te misceas. In ecclesia segregatus ab aliis christianis post ostium & postes humiliter te repone. Ingredientium, & egredientium suppliciter orationibus commenda te. Communione corporis & sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes; in ultimo tamen exitus vitæ tuæ die, si merueris, pro viatico (si sit qui tribuat) tantummodo venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & satis acrius erunt, juxta magnum pondus peccati infelix adijcienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer supra dicta sunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & custodieris, confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum: & secundum dictum justi, bonique pastoris resolvet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisivit, solutus sis in cælis. Si autem aliter feceris, & sanctæ matris e[c]-[cle]siæ tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis judex: & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis tuus super caput tuum. Nos alieni a tuo consortio pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni sollicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attentius quotidie implorare.

Ibid. C. VIII. Burchardus lib. VI. C. XI.

Ezech. XXXIII. 14.

RUBRICA. XII
De dispensatione circa clericum homicidam

I. *Cum clerico, qui homicidium sponte facit, nulla fit dispensatio.*

Miror. *Supra Rubrica* X. *hoc eodem Titulo* X. c. VII. *pag.* 757.

II. *Di-*

II. *Dispensatur, ut in susceptis ordinibus permaneat clericus, qui necessitate vel casu commisit homicidium.*

DE his. *Supra Rubrica* X. *Titulo* X. c. IV. *pag.* 756.

III. *De eodem.*

CLerico. *Supra Rubrica* X. *Titulo* X. c. VI. *pag.* 757

IV. *Dispensatur etiam cum clerico homicida paupere, ut possit habere beneficium.*

[Ex epist. Nicolai i. ad Hosbaldum chorepiscopum Quadrantinum apud Iuonem P. x. c. xxiv.]

Dist. L. C. xxxix. in hoc. VErum si presbyter adeo vestro studio obnoxius forte claruerit; præcipimus, ut tale beneficium sibi ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse, & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium.

TITULUS. XI

De clericis pugnantibus in duello.

RUBRICA. I

De generali prohibitione duellandi.

I. *In veteri Testamento monomachia non recipitur.*

Ex decreto Nicolai papæ [sententia carptim sumta ex epist. Nicolai i. ad Carolum Regem c. A. D. 866. Roma in *Galliam*, Concil. Tom. viii. pag. 562.]

MOnomachiam vero in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus; quia, licet quosdam iniisse legeremus, sicut sanctum David, & Goliam sacra prodit historia; nusquam tamen, ut pro lege teneatur, alicubi divina sanxit auctoritas; cum hoc, & hujusmodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur. (ii. Q. iii. c. xxii. — i. *Reg.* xvii. 10.)

RUBRICA. II

De pœna clericorum duellantium.

I. *Oratio vel oblatio pro clerico in duello mortuo non offeratur.*

QUicumque clericus. *Supra lib.* iii. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* ii. c. LXX. *pag.* 495.

II. *De eodem.*

CLerici, qui. *Supra ibidem* c. LXXI. *eadem pag.* 495.

III. *De eodem.*

QUicumque ex clero. *Supra ibidem* c. LXXII. *eadem pag.* 495.

TITULUS. XII

De adulteriis.

RUBRICA. I

Adulterium, & ejus prohibitio.

I. *Definitio adulterii.*

SUpra libro iii. *Parte* iii. *Tit.* VIII. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 618.

RU-

LIB. V. PARS I. TIT. XII. RUB. I. II. IV. & V. TIT. XIII. RUB. I. II. & III.

RUBRICA . II

De his, qui accuſare poſſunt, vel repelli ab accuſatione adulterii.

S*upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VI. c. I. *pag.* 618.

RUBRICA . III

De pœna canonica adulterorum.

SI quis clericus. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. IX. *pag.* 499.

RUBRICA . IV

De inceſtu,

S*upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VII. c. I. II. III. IV. *pag.* 618.

RUBRICA . V

De pœna canonica inceſtum committentium.

S*upra libro* III. *Parte* III. *& Tit.* VIII. *Rubr.* VII. c. I. II. III. IV. *pag.* 618.

TITULUS . XIII

De raptoribus, incendiariis, & violatoribus eccleſiarum.

RUBRICA . I

Quid ſit raptus perſonarum, ſcilicet feminarum.

S*upra libro* III. *Parte* III. *Tit.* VIII. *Rubr.* VIII. c. I. *uſque ad* c. VIII. *pag.* 619. 620

RUBRICA . II

De pœna canonica raptorum feminarum.

S*upra eadem Rubrica* VIII. *eodem Titulo* III. *pag.* 619. 620.

RUBRICA . III

De pœna raptorum, qui ſcilicet violenter, & aperte res alienas rapiunt.

I. *Raptor rerum excommunicandus venit ab epiſcopo, in cujus territorio rapinam fecit.*

In Concilio Compendienſi [apud Ivonem P. XIV. c. LXXXII.]

PLacuit pro communi utilitate, & inſtante neceſſitate, ut nullus epiſcoporum graviter ferat, ſi ejus parochianum pro deprædationis cauſa alter epiſcopus excommunicaverit. VI. Q. III. C. IV.

RUBRICA. IV

De pœna canonica incendiariorum.

I. *Membra detruncans, domos incendens absque judiciali auctoritate, excommunicetur.*

In decretis Eutychiani papæ [Concil. tom. I. pag. 921.]

xxiii. Q. viii. C. xxxi. SI quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, sive facere jusserit, aut facienti consenserit, quousque de his unicuique legaliter, & amicabiliter coram episcopo civitatis, aliisque civibus non emendaverit, ab ecclesia se privatum agnoscat. Si vero post secundam, & tertiam conventionem cuncta in quibus arguitur, non mendaverit, tamquam ethnicus, & publicanus ab omni christianorum collegio separetur. *De incendiariis quoque Innocentius* II. *in Concilio generali constituit, dicens* [c. xviii. A. D. 1139. *Romæ* Concil. tom. x. pag. 1007.]

II. *De eodem.*

Ibidem C. xxxii. *Concil. Remense sub Eugenio* III. C. viii. PEssimam siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicimus. *Et infra.* Si quis ergo post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium, vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur, & si mortuus fuerit incendiarius, christianorum careat sepultura, nec absolvatur, nisi prius damno cui intulit secundum facultatem suam resarcito, juret se ulterius ignem non appositurum, pœnitentia autem ei detur ut Hierosolymis, aut in Hispania, in servitio Dei, per annum integrum permaneat. Si quis autem archiepiscopus, aut episcopus hoc relaxaverit, damnum restauret, & per annum ab officio episcopali abstineat. Sane regibus, & principibus faciendæ justitiæ facultatem, consultis episcopis & archiepiscopis non negamus.

RUBRICA. V

De pœna canonica violatorum ecclesiarum.

I. *Violatores ecclesiarum sunt excommunicati.*

CAnonica instituta. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* VIII. *Rubr.* IX. c. III. *pag.* 325.
Lucius episcopus omnibus episcopis [epist. I. Isidoriana c. vi. Concil. tomo I. pag. 724.]

II. *Sacrilegi judicantur qui ecclesiæ facultates alienant.*

xvii. Q. iv. C. v. OMnes ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores a liminibus ejusdem matris ecclesiæ anathematizamus, Apostolica auctoritate pellimus, & damnamus atque sacrilegos esse judicamus. Et non solum eos, sed omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt, rei judicantur, sed etiam qui consentiunt facientibus. Par enim pœna & agentes, & consentientes comprehendit,

Ad hæc faciunt capitula libri I. *Partis* III. *Tit.* XII. *Rub.* V. *pag.* 169. 170.

TITULUS. XIV.

De furtis.

RUBRICA. I

Quid sit furtum, & de prohibitione ejus.

I. *Maioris pœnæ est eripere violenter aliquid, quam furari.*

Augustinus in quæst. Exodi [quæst. LXXI. inverso orationis ductu c. A. D. 400. in *Africa*.]

xiv. Q. v. C. xiii. POenale est occulte auferre: multo majoris pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti sive occulte, sive palam, habet præceptum suum. Furti enim nomine, be-

bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ, non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit, sed utique *furti* nomine in lege veteris Testamenti, & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significavit, quidquid illicite rerum proximi aufertur. Lib. v. Pars I. Tit. xiv. Rub. I. & III.

RUBRICA. II

In quibus quis furti crimen incurrit.

I. *Non solum in majoribus, sed etiam in minoribus furtum committitur.*

Hieronymus in epistolam ad Titum [ad c. II. nonnullis immutatis, A. D. 386. in *Palestina*.]

FUr autem non solum in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione, non idcirco diversa fit fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla, aut ingenua, paupercula, aut opulenta, sed qualiscumque illa fuerit, una est fornicatio; ita & in furto quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurritur [Augustinus lib. L. homil. IX. & serm. XXI. de verbis Apostoli, c. A. D. 400. in *Africa*.] XIV. Q. VI. C. IV.

II. *In rebus inventis, quæ de propinquo fuerunt in bonis alicujus, cum animo detinendi accipiuntur, furti crimen incurritur.*

SI quid invenisti, & non reddidisti; rapuisti: quantum potuisti, fecisti. Quia plus non invenisti, ideo plus non rapuisti. Qui alienum negat, si posset & tolleret. *Et paucis interjectis*. Deus cor interrogat, non manum. *Hieronymus in Leviticum* [imo Origenes homil. IV. ad c. VI. Levitici, c. A. D. 217. in *Ægypto*] XIV. Q. V. C. VI.

III. *Peccat qui rem inventam non reddit.*

MUlti sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt: Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo, peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat. [Digest. lib. XLVII. tit. II. l. LXXIX. c. A. D. 185. *Romæ*.] *Ibid.* C. VIII.

IV. *Furti nomine respectu rei quis tenetur, etiamsi illam directe surripere non proposuerit.*

QUi saccum, habentem pecuniam surripuerit, furti actione, etiam sacci nomine, tenetur, quamvis non sit ei animus sacci surripiendi. *Dist.* L. C. XIV.

RUBRICA III.

De casibus, in quibus res alienas tollere non est furtum.

I. *Non est furtum aliena tollere in articulo necessitatis.*

Ex dictis Apolloni [In vita Apollonii, auctore Rufino, nihil hujusmodi habetur.]

DIscipulos, cum per segetes transeundo vellerent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt. *De Consecrat. Dist.* V. C. XXVI.

II. *Non est furtum, dum mandato superioris quis domi res tollit inferiorum.*

Augustinus in Quæst. Exodi. [quæst. XXXIX. c. A. D. 400. in *Africa*.]

DIxit Dominus ad Moysen: *petat vir a proximo, & mulier a proxima vasa argentea, & aurea, & vestes*. Non hinc quisquam sumendum exemplum putare debet, ad spoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus jussit, qui noverat quid quemque pati oporteret. Nec Israelitæ furtum fecerunt, sed Deo jubenti ministerium præbuerunt. XIV. Q. V. C. XII. *Exod.* XI. 2. *paullo aliter*

III. *Non committitur furtum, dum quis sibi debitum tollit ab invito.*

NOn sane. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubrica* IV. c. XIV. *pag.* 405.

RUBRICA. IV

De pœna furti.

I. *Fures infames sunt, nec accusare possunt, nec testes esse.*

Constituimus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* I. c. VI. *pag.* 437.

II. *Presbyter in furto deprehensus ab omni honore deponitur.*

Presbyter, aut diaconus. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. XI. *pag.* 499. *Ad hoc faciunt capitula Rubricæ* I. *Tituli* XV. *sequentis* c. I. *pag.* 766.

TITULUS. XV

De sacrilegio.

RUBRICA. I

Quibus modis committitur sacrificium.

I. *Sacrilegium facit qui pecuniam ecclesiæ rapit.*

Anacletus [epist. I. Isidoriana c. II. Concil. tomo I. pag. 519.]

XVII. Q. IV. C. XVIII. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur. Qui autem pecuniam, vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. *Gratianus*

II. *De eodem.*

Ibid. post C. XX. Sacrilegium ergo est, quoties quis sacrum violat vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. Dicitur etiam sacrilegium committere qui violentas & impias manus in clericum injecerit. *Gratianus* [sumta sententia ex epist. Johannis papæ VIII. ad Hispanos apud Ivonem P. III. c. XCVIII.]

III. *De eodem.*

Ibid. C. XXI. §. I. Sacrilegium committitur, si quis infregerit ecclesiam, vel XXX. ecclesiasticos passus, qui in circuitu ecclesiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit clericis arma non ferentibus, vel monachis, sive Deo devotis, omnibusque ecclesiasticis personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac XXX. passuum observatione. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro. *Gratianus.*

IV. *De eodem.*

Ibid post C. XXIX. Committunt etiam sacrilegium qui contra divinæ legis sanctitatem aut nesciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt: aut qui de principali judicio disputant, dubitantes, an is dignus sit, quem princeps elegerit, vel qui intra provinciam, in qua provinciales, & cives habentur, officium gerendæ, ac suscipiendæ administrationis desiderant, ut *codicis lib.* IX. *tit. de crimine sacrilegii.* Similiter de judicio summi pontificis alicui disputare non licet. *Unde Nicolaus omnibus episcopis* [forte papa I. in epist. I. ad Michaelem Imp. unde sententia deprompta videtur, Concil. tomo VIII. pag. 271.]

V. *Nemini permissum est de ea, quod papa statuit, judicare, vel ejus sententiam retractare.*

Ibid. C. XXX. Nemini est de Sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retractare permissum; videlicet propter Romanæ ecclesiæ primatum, Christi munere in beato Petro Apostolo divinitus collocatum.

VI. *De*

VI. *De eodem*.

CONstituit. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 725.

RUBRICA. II

De pœna triplici ſacrilegorum, ſcilicet pecuniaria, & ſpirituali, excommunicationis, & civili, ſcilicet capitali.

I. *De pœna pecuniaria injungenda ſacrilegis*.

SI quis contumax. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XII. *Rubr.* V. c. V. *pag.* 170. *Jo.* VIII. *ſcribit omnibus epiſcopis* [apud Ivonem P. III. c. XCVIII.]

II. *De multiplici genere ſacrilegii, & pœna ejuſdem*.

QUiſquis inventus fuerit reus ſacrilegii, epiſcopis, vel abbatibus, ſive perſonis, ad quas querimonia ſacrilegii juſte pertinuerit, XXX. libras examinati argenti puriſſimi componat. *Ex lib.* V. *Capitularium* [imo lib. III. c. XXV. c. A. D. 853.] XVII. Q. IV. C. XXI.

III. *Pro graduum varietate mulctentur qui clericos occidunt*.

QUi ſubdiaconum occiderit, CCC. ſolidos componat; qui diaconum, CCCC. qui presbyterum, DC. qui epiſcopum, DCCCC. qui monachum, CCCC. *Item ex eodem libro*. *Ibid.* C. XXVII. *Concil. Troslianum* C. XIII. *Leges Longobar. tit. de homicidio liberi hominis* C. XXVII.

IV. *De eodem*.

QUi monachum occiderit, aut clericum, arma relinquat, & Deo in monaſterio ſerviat cunctis diebus vitæ ſuæ, numquam ad ſæculum reverſurus; & VII. annis publicam pœnitentiam agat. [Jo. VIII. apud Ivonem P. III. c. XCVIII.]

V. *De pœna ſpirituali, ſcilicet excommunicationis, quam ſacrilegi incurrunt*.

SI quis domum Dei violaverit, vel aliqua, ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus, legitime ſatisfaciat, ſciat ſe communione privatum. Si vero poſt II. & III. conventionem, coram epiſcopo ſatisfacere detrectaverit, ſacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut ſecundum Apoſtolum, nemini fidelium miſceatur. *Idem*. Siqui monaſteria, & loca Deo dedicata, & eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia quælibet exinde abſtrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut ſacrilegi, canonicæ ſententiæ ſubigantur. *Ibidem Alexander* II. *Ibid.* C. XXI. I. *Cor.* V. 9. *Concil. Meldenſe* C. IX.

[Simile quid habetur in Pſeudoſava Synodo ſub Photio C. III. A. D. 869. C. *Poli*, Concil. tom. VIII. pag. 1525.]

VI. *Niſi canonice judicatum epiſcopum comprehendens laicus excommunicetur*.

SI quis deinceps priorum aut cujuſcumque dignitatis, vel cujuſcumque ordinis laicorum, epiſcopum comprehenderit, percuſſerit, aut aliqua via propria ſede expulerit, niſi forte judicatum canonice, auctores & cooperatores tanti ſceleris anathematizentur, & bona eorum eccleſiæ ipſius juri perpetuo tradantur. Si vero in presbyterum, vel in quemcumque inferiorum graduum hæc eadem præſumſerit, canonicæ pœnitentiæ, atque depoſitioni ſubjacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur. *Item Nicolaus papa Tadoni archiepiſcopo Mediolanenſi*. [apud Ivonem P. X. c. XX.] *Ibid.* C. XXII.

VII. *Flagellatores presbyterorum poſt tertiam admonitionem reſipiſcentes, revocari poſſunt*.

DE presbyterorum flagellatoribus, & occiſoribus, & prædonibus, ſcilicet qui ſæculari brachio minime coercentur, juxta præceptum Domini, placet, ut fraterno amore conveniantur ſecundo, ac tertio: qui, ſi te, non audierint, conveniente eccleſia, eos ſacra commuoione privare, atque (ſi in ſua obſtinatione permanentes, ſacerdotalia, monita forte contemſerint) ab eccleſiæ compage ſub anathematis interdictione reſecare *Ibid.* C. XXIII.

Lib. v. Pars I. Tit. xvi. Rub. I. resecare licentiam tribuimus. Quos etiam resipiscentes tandem digna satisfactione præmissa, in gremium sanctæ matris ecclesiæ revocari noveris posse. *Innocentius papa II.* [in Concilio generali Lateranensi II, c. xv. A. D. 1139. Concil. to. x. pag. 1006.]

VIII. *Excommunicationis sententiam incurrit verberans clericum.*

xvii. Q. iv. C. xxix. *Concil. Remense sub Eugenio III.* C. xvi. SI quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. [Gratianus.]

IX. *De pœna civili sacrilegorum.*

Ibid. post idem caput xxix. QUi autem de ecclesia, vi aliquem exemerit, vel in ipsa ecclesia, vel loco, vel cultui, sacerdotibus & ministris aliquid injuriæ importaverit, ad instar publici criminis & læsæ majestatis accusabitur: & convictus sive confessus capitali sententia a rectoribus provinciæ ferietur, sicut in primo libro codicis legitur *tit. de episcopis & clericis.* L. *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit*, & in *ff. tit. ad L. Juliam repetundarum* L. *ultima* §. 1.

Faciunt ad hunc titulum capitula libri I. *Partis* III. *Tit.* XII. *Rubr.* V. *pag.* 169. *Item capitula ejusdem libri & Partis, Tituli* XIV. *Rubr.* III. *pag.* 183.

TITULUS. XVI

De restitutione rerum ablatarum.

RUBRICA. I

De necessitate restituendi res furtim ablatas.

I. *Pœnitentia non agitur, si res aliena, cum valet restitui, non restituitur.*

Augustinus epist. ad Macedoniam [epist. ctrum. al. liv. c. vi. §. 20. 21. c. A. D. 414. in *Africa*.]

xiv. Q. vi. C. I. SI res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed: ut dixi cum restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo, nec aliud habet, unde restituat. Huic certe non possumus dicere: redde, quod abstulisti, nisi cum habere credimus, & negare. Ubi quidem si aliquos sustinet cruciatus a repetente, dum existimat habere quod reddat, non est iniquitas; quia & si non est unde reddat ablatam pecuniam, merito tamen dum eam per molestias corporales reddere compellitur, peccati, quo male ablata est, pœnas luit. Sed inhumanum non est etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minime restituantur aliena, sed ne frustra homo in hominem sæviat. *Et paulo post*. Illud vero fidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantum honeste potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis & criminis. Nam misericordius opem nostram talibus subtrahimus, quam impendimus. Non enim opem fert qui ad peccandum adjuvat, ac non potius subvertit atque opprimit. Sed numquid ideo nos aut exigere, aut exigendum tradere vel possumus, vel debemus? Agimus quantum episcopalis facultas dat, & humanum quidem nonnumquam, sed maxime ac semper divinum judicium comminantes. Nolentes autem reddere quos novimus & male abstulisse, & unde reddant, habere, arguimus, increpamus, obtestamur, quosdam clam, quosdam palam; sicut diversitas personarum, diversam videtur posse recipere medicinam.

II. *Si res aliena consecrata fuerit, non eadem, sed valor ejus restituendus est.*

AD *hanc Rubricam faciunt multa capitula libri* II. *Partis* I. *Tituli* XIV. *pag.* 428.

RU-

RUBRICA. II

De variis modis, quibus fit reſtitutio.

IN antiquis. *Supra libro* I. *Parte* III. *Tit.* XIV. *Rubr.* III. c. VIII. *pag.* 185.

II. *De eodem.*

CUm devotiſſimam. *Supra ibidem* c. XI. *eadem pagina* 185.

III. *De eodem.*

IN legibus. *Supra ibidem* c. XI. *eadem pag.* 185.

TITULUS. XVII

De uſuris.

RUBRICA. I

De duplici ſpecie uſurarum, ſcilicet ſpirituali & ſancta; corporali, & iniqua.

I. *Nec ſuo nomine, nec alieno clericus fœnerator exiſtat.*

Leo papa [I. epiſt. III. al. I. c. IV. ad epiſcopos Campaniæ A. D. 443. Roma in *Campaniam*.]

SIcut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. *Diſt. XLVI. C. X.* Indecens enim eſt crimen ſuum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc ſolum aſpicere, & exercere debemus, ut quod hic miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manſura tribuit, recipere valeamus.

RUBRICA. II

Quid ſit uſura corporalis.

I. *Quando amplius exigitur, quam datur, uſura accipitur.*

Ex concilio Agathenſi [imo ex capitul. lib. I. c. CXXV. A. D. 806. *Noviomagi*.]

USura eſt, ubi amplius requiritur, quam datur. V. G. ſi dederis ſolidos X. & amplius quæſieris: vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exegeris *XIV. Q. III. C. IV.*
[Gratianus continenter.]

II. *De eodem.*

ECce evidenter oſtenditur, quod quidquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt. *Ibidem*

RUBRICA. III

De modis, quibus, & de rebus, in quibus committitur uſura.

I. *Qui plus, quam dederit, expetit, uſuram accipit.*

Auguſtinus in Pſalmum XXXVI. [ad v. *tota die*, c. A. D. 403. in *Africa*.]

SI fœneraveris homini, ideſt mutuam pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus, *Ibidem C. I.* quam dediſti, expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus, quam dediſti,

Lib. v. Pars I. Tit. xviii. Rub. v. sti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive olium, sive quodlibet aliud, si plus, quam dedisti, expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus. *Item Hieronymus super Ezechielem lib.* VI. [ad c. xviii. c. A. D. 410. in *Palestina*.]

II. *Quidquid supra datum exigitur, usura est.*

xiv. Q. iii. C. i. PUtant quidam, usuram tantum esse in pecunia: quod prævidens Scriptura divina omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quam dedisti. *Item Ibidem*. Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis, & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est; si ab eo, quod dederint plus acceperint. *Item Ambrosius de Nabuthe* [imo de Tobia c. xiv. §. 49. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

III. *Quidquid sorti accidit, usura est.*

xiv. Q. iii. C. iii. PLerique refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negociatoribus, non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam usurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant quid lex dicat: *neque usuram*, inquit, *escarum accipias, neque omnium rerum*. Item *paullo post*. Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcumque sorti accedit, usura est: quod velis, ei nomen imponas, usura est. *Item paucis interjectis*. Si quis instaurandum convivium putat, ad negociatorem mittit, ut absynthiaci cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum requirat: ad Lanium, ut hilam sibi procuret; ad alium, ut sibi poma adornet.

Deut. xxiii. *Dioscorides lib.* v. C. xlix. *Lampridius in Elagabalo* C. xxi. *Alciatus Parerg. lib.* vii. C. ult.

IV. *De eodem.*

QUicumque tempore messis. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 471.

RUBRICA. IV

De prohibitione & damnatione usuræ.

I. *Usuras exigere clericis minime licet.*

Ex concilio Laodicensi [c. v. c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*, Concil. tomo I. pag. 1517.]

Dist. xlvi. C. ix. NOn licet fœnerari ministris altaris, vel in sacerdotali ordine constitutis, vel usuras, vel lucra, quæ sescupla dicuntur, accipere. *Ex concilio Martini papæ* [imo ex concilio Tarraconensi c. iii. A. D. 516. in *Hispania*, Concil. tomo iv. pag. 1561.]

II. *Pro pecunia, quam clericus dedit, justo pretio species recipere potest.*

xiv. Q. iv. C. v. SI quis clericus solidum in necessitate præstiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit venundari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum, quod dedit, sine ullo augmento suscipiat. *Item ex concilio Carthaginensi*. [iii. c. xvi. A. D. 397. in *Africa*, Concil. tom. II. pag. 1169.]

III. *Clericus non accipiat plus, quam commodavit.*

Ibid. C. vi. NUllus clericorum amplius recipiat, quam cuiquam accommodaverit: si pecuniam, pecuniam accipiat: speciem, erit eandem, quantam dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantum, quantum dedit, accipiat. *Item Leo papa* [I. epist. iii. c. iii. al. epist. I. ad episcopos Campaniæ, A. D. 443. Roma in *Campaniam*.]

IV. *Etiam laicis est usura damnabilis.*

Ibid. C. vii. NEc hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos, usurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere: quod nos, non dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti, sed & in laicos cadere, qui christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur. *Ambrosius de bono mortis* [c. xii. §. 56. c. A. D. 387. *Mediolani*.]

V. *Rapinam facit qui usuram accipit.* Lib. v. Pars I. Tit. xvii. Rub. v.

SI quis usuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit. xiv. Q. iv. C. v.
Augustinus ad Macedonium [epist. cliii. c. vi. §. 25. al. epist. liv. c. A.D. 414. in *Africa*.]

VI. *Non minus crudelis est qui pauperem trucidat fœnore, quam qui diviti aliqua rapit.*

QUid dicam de usuris, quas & ipsæ leges, & judices reddi jubent? An crudelior est qui subtrahit aliquid, vel eripit diviti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc, atque hujusmodi male utique possidentur: & vellem ut restituerentur, sed non est quo judice repetantur. Jam vero si prudenter intueamur quod scriptum est: *fidelis hominis totus mundus divitiæ sunt, infidelis autem nec obolus*; nonne omnes, qui sibi videntur gaudere conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim certe alienum non est, quod jure possidetur: hoc autem jure, quod juste; & hoc juste, quod bene. Omne igitur, quod male possidetur, alienum est. Male autem possidet qui male utitur. Ibid. C. xi. Proverb. xvii. secundum lxx. post. v. 6.

RUBRICA. V

De pœna usurariorum.

I. *Clericus negociationibus sæcularibus, & usuris deditus suspendendus est ab officio, sive deponendus a dignitate.*

In canonibus Apostolorum legitur [c. xliv. Concil. to. I. pag. 52.]

EPiscopus, aut presbyter, aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut desinat, aut certe deponatur. *Ibidem ex Concilio Nicæno* c. XIX. [c. xvii. Concil. to. II. pag. 43.] Dist. xlvii. C. i.

II. *Usuras exigens, sive clericus, sive regulæ subjectus, dejiciatur.*

QUoniam multi sub regula constituti avaritiam, & turpia lucra sectantur, obliti que divinæ Scripturæ, dicentis: *qui pecuniam suam non dedit ad usuram*; mutuum dantes, centesimas exigunt; juste censuit sancta & magna synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negocium transigens, aut hemiolia, idest sescupla exigens, ut aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, ejiciatur a clero, & alienus existat a regula. *Item ex Concilio Eliberitano* [c. xx. A. D. 305. in *Hispania*, Concil. to. I. pag. 971.] Ibid. C. ii.

III. *Degradetur clericus, qui usuras accipere detegitur.*

SI quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari, & abstinere. Ibid. C. v.
Gelasius papa scribens clericis per Lucaniam & Siciliam [epist. ix. c. xv. A. D. 492. Roma in *Lucaniam*, Concil. to. iv. pag. 1192.]

IV. *A quæstibus negociationis clerici abstineant.*

CLerici ab indignis quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cujuslibet negociationis ingenio, vel cupiditate cessandum, aut in quocumque gradu sint positi, si cessare noluerint, mox a clericalibus officiis abstinere cogantur. *Item ex Concilio Arelatensi, quod confirmavit papa Silvester* [c. xii. A.D. 314. in *Gallia*, Concil. to. I. pag. 1428.] xiv. Q. iv. C. i.

V. *Excommunicentur ministri, qui fœnerantur.*

MInistri, qui fœnerantur, placuit, juxta formam divinitus datam, eos a communione abstinere. Ibid. C. ii.

VI. *De eodem.*

CAnonum statutis. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 471.

Lib. v. Pars I. Tit. xvii. Rub. vi. & vii. & Tit. xviii. Rub. unica.

VII. *De eodem.*

SI quis oblitus. *Supra libro* II. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. II. *pag.* 472.
[Ex Niceno Concilio c. xvii. A. D. 325. in *Bithynia*, Conc. to. II. pag. 43.]

VIII. *De eodem.*

xiv. Q. iv. C. viii. *Psal.* xiv. 5. QUoniam multi clerici avaritiæ causa turpia lucra sectantes, obliti sunt divini præcepti, quo dictum est: *qui pecuniam suam non dedit ad usuram*; fœnerantes centesimas exigunt, statuit hoc sanctum concilium, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipere, vel ex quolibet tali negocio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad sescuplam dare, omnis, qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstum, dejiciatur a clero, & alienus babeatur ab ecclesiastico gradu.

RUBRICA. VI
De restitutione usurarum.

SI res aliena. *Supra, hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* XVI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 766.

RUBRICA. VII
Quando liceat usuras exigere.

I. *Ab illo usuram exigere possumus, cui jure nocemus.*

Ambrosius [de Tobia c. xv. §. 51. c. A. D. 390. *Mediolani*.]

xiv. Q. iv. C. xii. AB illo usuram exige, cui merito nocere desideras: cui jure inferuntur arma, huic legitime indicantur usuræ: quem bello vincere facile non potes, de hoc cito potes centesima vindicare te: ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat qui usuram flagitat: sine gladio se de hoste ulciscitur qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ.

TITULUS. XVIII
De crimine falsi.
RUBRICA. UNICA
De pœna falsariorum circa literas Apostolicas.

I. *Incarcerandus est per episcopum qui epistolam falsam, quasi ab Apostolico, detulerit.*

Agatho papa [imo ex capitulis Caroli M. apud Ivonem P. v. c. 1.]

Dist. xix. C. iii. §. 1. SI vero, quod non decet, quilibet sive sit presbyter, sive diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, salva fide & integra circa Apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam usquequo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos Apostolicam interpellet sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus Romana lex statuit difinire, ut & is corrigatur, & ceteris modus imponatur.

II. *Fal-*

II. *Falsarius literarum Apostolicarum pœnam privationis officiorum & beneficiorum perpetuam incurrit.*

SI episcopus, presbyter. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* XI. *Rubr.* X. c. IX. *pag.* 366.

TITULUS. XIX

De sortilegiis.

RUBRICA. I

Qui dicantur sortilegi.

I. *Sortilegorum definitio.*

Isidorus [Etymologiarum lib. VIII. C. IX. C. A. D. 630. in *Hispania*.]

SOrtilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. XXVI. Q. I. C. I.

RUBRICA. II

De prohibitione utendi sortibus indifferenter.

I. *Argumenta, quod liceat uti sortibus.*

[Gratianus.]

QUod autem sortes exquirere peccatum non sit & exemplis, & auctoritatibus probatur. Cum enim Achan de anathemate furtim surripuisset, & ob ejus peccatum populus cæsus apud Hai hostibus terga dedisset, præcepit Dominus Josue, ut sortibus exquireret quo peccante populus in manibus hostium cadere meruerat. Josue præceptum accipiens, misit sortes primum super Tribus, deinde super familias; demum super personas, & ita cecidit sors super Achan. Saul quoque cum pugnans contra Philistæos jurasset, se interfecturum quicumque antea Solis occasum de populo comederet, sorte deprehendit Jonatham filium suum mel comedisse, quod sceptro acceperat: quem cum morti tradere vellet, populo supplicante revocavit sententiam. Jonas quoque cum a facie Domini fugeret, a nautis sorte deprehensus, in mare dejectus, & a cœto est absorptus. De Zacharia etiam legitur, quod sorte exiit, ut incensum poneret. Matthias vero a beato Petro sorte in Apostolatum, & Judæ successor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non esse. *Unde & Augustinus ait in libro Psalmorum*
[in Psal. XXX. concione II. ad v. *in manibus tuis sortes*, c. A. D. 410. in *Africa*.]

XXVI. Q. II. in principio — Josue VII. I. — I. Reg. XIV. 24. 42. — Jona I. 7. — Luc. I. 9. — Act. I. 26.

II. *De eodem.*

SOrs non aliquid mali est, sed res in humana dubietate, divinam indicans voluntatem Ibid. C. I.
[Gratianus.]

III. *Responsio ad jam dicta, quod non liceat indifferenter sortibus uti.*

HIs ita respondetur: antequam Evangelium claresceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplinæ penitus sunt eliminata. Copula namque sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali, nec Evangelica, vel Apostolica, auctoritate prohibetur. Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur. Sic & sortibus nihil mali inesse monstratur. Prohibentur tamen fidelibus, ne sub hac specie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent. Unde quibusdam, constellationes, & futurorum signa custodientibus, Apostolus ait: *dies observatis, & menses, & tempora, & annos; unde timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis.* Sic & astronomia, seu etiam astrologia apud catholicos in desuetudinem abiit, quia, dum propria curiositate his nimis erant in-

Ibid. post C. I. — Gal. IV. 10.

Lib. v. Pars. i. Tit. xix. Rubr. iii. tenti, minus vocabant his, quæ ſaluti animarum erant accommodata. Quod autem ſortibus credi non oporteat *Hieronymus teſtatur ſcribens ſuper Jo.* [c. i. Beda, ita ex eo referente, c. A. D. 393. in *Palaſtina*.]

IV. *Exemplo Jonæ, vel Matthiæ, non oportet ſortibus credi.*

xxvi. Q. i. C. ii. NOn ſtatim debemus ſub exemplo Jonæ ſortibus credere, vel illud de Actibus Apoſtolorum huic teſtimonio copulare, ubi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur. *Auguſtinus ad inquiſitionem Januarii* [epiſt. lv. c. xx. al. §. 37. epiſt. cxix. c. A. D. 400. in *Africa*.]

V. *Ad ſæcularia negocia, divina oracula non ſunt convertenda.*

Ibid. C. iii. HI, qui de paginis Evangelicis ſortes legunt, & ſi optandum eſt, ut id potius faciant, quam ad dœmonia conſulenda concurrant; tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo ad negocia ſæcularia, & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia divina oracula velle convertere. *Idem Beda ſuper Actus Apoſtolorum* [ad c. i. c. A. D. 720. in *Anglia*.]

VI. *Exemplo Matthiæ, vel Jonæ non eſt ſortibus indifferenter credendum.*

Ibid. C. iv. NOn exemplo Matthiæ, vel quod Jonas propheta ſorte deprehenſus ſit, indifferenter ſortibus eſt credendum, cum privilegia ſingulorum, ut Hieronymus ait, communem legem facere omnino non poſſint. *Et infra*. Si qui tamen neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant, hoc ipſos Apoſtolos nonniſi collecto fratrum cœtu & precibus ad Deum fuſis egiſſe.

RUBRICA. III

Quid ſit ſuperſtitio, & de multiplici genere ſuperſtitionum.

I. *Inſtitutiones hominum, quæ ſint ſuperſtitioſæ, & quæ non.*

Auguſtinus de doctrina chriſtiana [lib. ii. c. xix. xx. & xxi. c. A. D. 416. in *Africa*.]

Ibid. C. vi. ILlud, quod eſt ſecundum inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt quidquid inſtitutum eſt ab hominibus, ad facienda & colenda idola pertinens, vel adolendam, ſicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ, vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quam docere aſſolent poetæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiori vanitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſive in præcantationibus, ſive in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſive in quibuſdam rebus ſuſpendendis, atque ligandis, vel etiam ſaltandis, quodammodo non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ eminentiori nomine *phyſicam* vocant, ut quaſi non ſuperſtitionem implicare; ſed naturæ prodeſſe videantur, ſicut ſunt in aures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſinguitienti, ut dextera manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adjunguntur millia inaniſſimarum obſervationum. Si membrum aliquod ſalierit, ſi junctum ambulantibus amicis lapis aut canis, aut puer intervenerit. *Et infra*. Hinc ſunt etiam illa limen calcare, cum ante domum ſuam tranſit; redire ad lectum, ſi quis dum ſe calceat, ſternutaverit; redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtis a ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quam præſens demum dolere. Neque ab hoc genere ſuperſtitionis pernicioſæ ſegregandi ſunt qui olim *genethliaci* propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgo *mathematici* vocantur. Nam & ipſi, quamvis veram ſtellarum poſitionem, cum quiſque naſcitur, conſectentur, & aliquando perveſtigent; tamen quod inde conantur vel actiones noſtras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſervitutem. *Et infra*. Hoc autem genus fornicationis animæ ſalubriter divina auctoritas non tacuit. Neque ab ea ſic deterruit animam, ut propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia ſal-

falsa dicuntur a professoribus eorum; *sed etiamsi dixerint vobis*, inquit, *& ita evenerit, ne credatis eis*. Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænunciavit, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minus execranda sunt: aut quia in Actibus Apostolorum femina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis Domini, ideo Paulus Apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius feminam illius dæmonii correptione atque exclusione mundavit. Omnes igitur artes hujusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudiandæ, & fugiendæ Christiano.

LIB. V. PARS I. TIT. XIX. RUB. IV. *Deut.* XIII. 2. 1. *Reg.* XXVIII. 11. *Act.* XVI. 16. *Leo Allatius de Engastrimytho*

RUBRICA. IV

De prohibitione & damnatione superstitionum ac divinationum.

I. *Non sunt observanda quæ a divinantibus præcipiuntur, quamvis contingant ea, quæ ab eis prænunciantur.*

[Augustinus lib. v. super Deut. c. XIX. forte c. A.D. 410. *ibid.*]

INtelligi voluit Dominus etiam illa, quæ a divinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. XXVI. *Q.* I. C. V.

II. *De eodem.*

QUi sine Salvatore. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* VI. *Rubr.* II. c. I. *pag.* 587. *Augustinus confessionum lib.* IV. [c. III. c. A. D. 400. *ibid.*]

III. *Christiana & vera pietas planetarios expellit & damnat.*

ILlos planetarios, quos *mathematicos* vocant, plane consulere non desistebant, quod quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem spiritum ob divinationem dirigerentur; quod tamen Christiana & vera pietas consequenter repellit & damnat. *Ibid.* C. VIII.

IV. *De eodem.*

SEd & illud adde. *Supra lib.* III. *Parte* III. *Tit.* II. *Rubr.* V. c. II. *pag.* 607. *Ex Concilio Martini papæ* [Bracarensis c. LXXII. c. A.D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 913.]

V. *Elementa colere lunæ, & stellarum cursus in operibus Christianis servare non licet.*

NOn liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & observare vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes vel arbores plantandas, vel conjugia celebranda. Scriptum est enim: *omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo*. Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas observationes, aut incantationes liceat attendere, nisi tantum cum symbolo divino, aut oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. Si quis autem paganorum consuetudinem sequens, divinos, & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agat. Mulieribus quoque Christianis non liceat in suis lanificiis vanitatem observare, sed Deum invocent adjutorem, qui eis sapientiam texendi donaverit. *Item Leo* IV. *episcopis Britanniæ* [apud Ivonem P. XI. c. VIII.]

XXVI. *Q.* V. C. III. *Coloss.* III. 17.

VI. *Sors nihil aliud, quam divinatio & maleficium esse decernitur.*

SOrtes, quibus cuncta vos in vestris discriminatis provinciis, quas patres damnaverunt, nihil aliud, quam divinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus, illas omnino damnari; & inter Christianos ultra nolumus nominari; & ne exerceantur, sub anathematis interdicto prohibemus. *Item Gregorius Hadriano notario* [papa I. lib. IX. epist. XXVII. A. D. 601. *Romæ*.]

Ibid. C. VII. *S. Thomas* 2. 2. *Q.* XCV. *art.* VIII.

VII. *In-*

Lib. v. Part. i. Tit. xix. Rubr. iv.

VII. *Incantatores & sortilegos, veluti Christi inimicos, insequi oportet.*

xxvi. Q. v. C. viii. PErvenit ad nos, quod quosdam incantatores, atque sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis sollicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. *Et infra.* Et ideo studii tui sit sollicite quærere, & quoscumque hujusmodi Christi inimicos inveneris, districta ultione corrigere. *Martinus papa* [Bracarensis in capitulis c. lxxxii. c. A.D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo v. pag. 913.]

VIII. *Kalendarum observationes agere non licet.*

xxvi. Q. vii. C. xiii. NOn licet iniquas observationes agere Kalendarum, & otiis vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos. Omnis hæc observatio paganismi est [Caput incertum ex ignoto auctore. In editis habetur, *Augustinus*.]

IX. *Dies Ægyptiaci, & Kalendæ Januarii non sunt observandæ.*

Ibid. C. xvi. NOn observetis dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Kalendas Januarii, in quibus cantilenæ quædam, & comessationes, & ad invicem dona donantur, quasi in principio anni boni fati augurio; aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, & annos, aut lunæ, solisque cursum; quia qui has, & quascumque divinationes, aut fata, aut auguria observat, aut attendit, aut consentit observantibus, inutiliter, & sine causa, magis ad sui damnationem, quam ad salutem tendit; sive qui per quosdam numeros literarum, & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel adversa futura inquirunt; sive qui attendunt somnialia scripta, & falso *Danielis* nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter conjugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmine dicunt, aut pyctaciolas pro quavis infirmitate scriptas super homines, vel animalia ponunt, præter symbolum, & orationem dominicam, aut magicis falsitatibus in grandinariis tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, ut interrogent; sciant, se fidem Christianam, & baptismum prævaricasse, & ut paganum, & apostatam, idest retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurrisse, nisi ecclesiastica

1. Cor. x. 31. Act. xvii. 28. pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus: *sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, in nomine Domini Jesu Christi facite, in quo vivimus, movemur, & sumus.* De temporum quoque observatoribus *scribit Augustinus in Enchiridio* [c. lxxix. forte c. A. D. 421. in *Africa*.]

X. *Grave peccatum est dies observare & menses, & annos.*

Ibid. C. xvii. QUis æstimaret, quam magnum peccatum sit dies observare, & menses, & annos, & tempora, sicut observant qui certis diebus, sive mensibus, sive annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum varias doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora, nisi hujus mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait: *timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.* Idem *super epi-*

Gal. iv. 11. in C. iv. *stolam ad Galatas*. Intelligat lector, ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum observationes, ut huic loco subjecerit Apostolus: *timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.* Quod cum tanta celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in ecclesiis legatur, plena sunt tamen conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a mathematicis accipiunt. Jam vero, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut hujusmodi quorumlibet operum diebus, quos *Ægyptiacos* vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant. *Item Hieronymus* [imo incertus scriptor.]

XI. *Sine incantatione herbas, vel petras licet habere.*

Ibid. C. xviii. DÆmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione.

R U-

RUBRICA. V

De fructibus ſive rebus, unde ſacrificia, oblata dæmonibus, ſumta ſunt.

I. *Non ſunt habenda immunda, de quibus aliquid dæmonibus eſt oblatum.*

Gratianus

HÆc autem ſortilegia non uſque adeo ſunt deteſtanda, ut, ſi aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum eſt, ideo credatur eſſe immundum, aut ſi ipſum, quod oblatum fuerat, a nobis ignorantibus ſumi contigerit, ideo credamus, nos deliquiſſe. *Unde Auguſtinus ad Publicolam* [epiſt. XLVII. §. 3. al. epiſt. CLIV. c. A. D. 398. in *Africa*.] XXVI. Q. II. poſt C. IX.

II. *Non ideo reliqua ſunt immunda, quia de area, vel torculari aliquid ad dæmonum ſacrificia, tollitur.*

SI de area, aut torculari tollitur aliquid ad ſacrificia dæmoniorum, ſciente Chriſtiano, ideo peccat qui fieri permittit, ubi prohibendi poteſtas eſt. Quod ſi factum non comperit, aut prohibendi poteſtatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus, unde illa ſublata ſunt. *Item Ambroſius in epiſt.* I. *ad Corinthios* [imo Hilarius diaconus in c. X. epiſt. I. ad. Cor. c. A. D. 384.] *Ibid.* C. X.

III. *Immunis eſt a reatu qui emit quod neſcit idolis immolatum.*

LIcet aliquid pollutum ſit per accidentiam, ideſt oblationem idoli, cum hoc tamen neſcit qui emit, nullum patitur ſcrupulum, & apud Deum immunis eſt. *Ibid.* C. XI.

RUBRICA. VI

De origine & multiplici genere divinationum.

I. *De multiplici genere divinationis, & a quo ſumſit originem.*

Auguſtinus de natura dæmonis [imo Rabanus Maurus de præſtigiis, c. A. D. 840. in *Germania*.]

IGitur genus divinationis a * Perſis fertur allatum. Varro autem dicit, divinationis quatuor eſſe genera, terram, aquam, aerem, & ignem; hinc geomantiam, hydromantiam, aeromantiam, pyromantiam dicta autumat. *Divini* dicti ſunt, quaſi Deo pleni. Divinitate enim plenos ſe eſſe ſimulant, & aſtuta quadam fraudulentia hominibus futura conjectant. Duo autem ſunt genera divinationis, ars, & furor. *Incantatores* vero vocati ſunt qui artem verhis peragunt; *barioli* vocati ſunt propterea, quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt; hiſque celebritatibus dæmonum accipiunt reſponſa. *Haruſpices* nuncupantur, quaſi horarum inſpectores, dies enim, & horas in agendis negociis, operibuſque cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſervare debeat homo, intenduut. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. *Augures* ſunt qui volatus avium, & voces intendunt, aliaque ſigna rerum, vel obſervationes improviſas hominibus occurrentes, ferunt. Iidem ſunt & *auſpices*. Nam auſpicia ſunt quæ iter facientes obſervant. Dicta autem ſunt *auſpicia*, quaſi avium *ſpicia* & *auguria*, quaſi *avium garria*, ideſt avium voces & linguæ. Item *Augurium*, quaſi *avigerium*, quod aves gerunt. Duo ſunt autem genera *auſpiciorum* unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos ſcilicet volatus; ad aures vox avium. Pythones a *Pythio* Apolline dicti, quod is auctor fuerit divinandi. *Aſtrologi* dicti ſunt eo quod in aſtris augurantur. *Genethliaci* appellati ſunt propter nataliciorum conſiderationes dierum. *Geneſes* enim hominum per XII. cæli ſigna deſcribunt, ſiderumque curſu naſcentium mores, actus, & eventus prædicere conantur, ideſt quis, quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui naſcitur. Hi ſunt, qui vulgo *mathematici* vocantur, cujus ſuperſtitionis genus conſtellationes latini vocant, ideſt notationes ſiderum, quomodo ſe habeant, cum quiſque naſcitur. Primum autem iidem ſtellarum interpretes *magi* nuncupantur, ſicut de his legitur in Evangelio, qui natum Chriſtum annunciaverunt. *Matth.* II. 2.

XXVI. Q. IV. C. I

* *Auguſt. de civit. Dei lib.* VI. C. XXXV.

Po-

Lib. v. Pars I. Tit. xix. Rub. vii.

Postea hoc nomine soli *mathematici* dicti sunt, cujus artis scientia usque ad Evangelium fuit concessa, ut, Christo edito, nemo exinde nativitatem alicujus de cælo interpretaretur. *Horoscopi* dicti, quod horas nativitatis hominum speculentur dissimili & diverso fato. *Sortilegi* sunt, qui sub nomine &c. *ut supra*. *Salitores* vocati sunt, qui, dum eis membrorum quæcumque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt.

RUBRICA. VII

De subtilitate dæmonum ad præcognoscenda & prænuncianda aliqua futura.

I. *Quot modis dæmones futura prænoscant.*

Augustinus de natura dæmonis [imo Rabanus Maurus ibid. c. 11I.]

xxvi. Q. iv. C. II.

SCiendum est, hanc esse naturam dæmonum, ut aerei corporis sensu terrenorum corporum sensum facile præcedant, celeritate etiam propter aerei corporis superiorem mobilitatem, non solum cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verum etiam volatus avium incorporabiliter vincant: quibus duabus rebus, quantum ad aereum corpus attinet, præditi, hoc est acrimonia sensus, & celeritate motus, multo ante cognita prænunciant, vel nuntiant, quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longe major experientia, quam potest hominibus propter brevitatem vitæ provenire. Per has efficacias, quas aerei corporis natura fortita est, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa mira faciunt. Quæ quoniam homines dicere, ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus serviant, & quibus divinos honores deferant, arbitrantur, instigante maxime vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. *Et infra*. Nunc igitur, quoniam de divinatione dæmonum quæstio est; primum sciendum est, illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidum reddere, & perversis, & amatoribus terrenorum commodorum male facta suadere, de quorum moribus certi sunt, quod sint eis, talia suadentibus, consensuri. Suadent autem miris & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum corpora hominum non sentientium penetrando, & se cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium, sive dormientium. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt: quæ signa in hominum sensus venire non possunt, ante prædicunt. Neque enim quia prævidet medicus, quod prævidere nescit hujus artis ignarus, ideo divinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum illi in corporis humani, vel perturbata, vel modificata temperie, seu bonas, seu malas futuras, prævidet valetudines, sic dæmon in aeris affectione sibi nota, nobis ignota, futuras prævident tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt: atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non noverunt. *Et infra*. Fallunt & studio fallendi, & invida voluntate, qua hominum errore lætantur; sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant, id agunt, ut interpretibus suis, signorumque suorum conjectoribus culpa tribuatur, quando ipsi decepti fuerint, vel mentiti. Nonnumquam vero ipsi maligni spiritus, & illusores hominum, atque salutis eorum invasores solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam, quatenus præscii videantur, quid in singulis regnis, aut locis eventurum sit, & quid adversi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si jam imminente templorum, & simulacrorum eversione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, ut suam quasi diviniratem, recedens, vel fugiens commendaret? *Unde Augustinus ait in lib.* II. *Retractationum* [c. xxx. A. D. 427. in Africa.]

II. *Quod*

II. *Quod ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, res occultissima est.*

QUodam loco dixi, dæmones aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere; rem dixi *occultissimam*, audaciori asseveratione, quam debui. Nam pervenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed utrum quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi, & ea spiritali ista cognoscant; aut difficillime potest ab hominibus, aut omnino non potest inveniri. XXVI. Q. IV. C. III.

RUBRICA. VIII

De falsitate eorum, quæ præstigiis dæmonum fiunt.

I. *Quæ dæmonum præstigiis fuerant circa mutationes creaturarum, non in corpore, sed in spiritu fuerunt.*

[Sumtum ex Augustino de spiritu & anima c. XXVIII. circa A. D. 410. in *Africa*. Eadem ferme habentur in pervetusto codice Sanctæ Mariæ majoris de vita Damasi.]

ILlud etiam non est omittendum, quod quædam scelerate mulieres, retro post Satanam conversæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur, se nocturnis horis cum Diana, Dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire, ejusque jussionibus obedire, velut dominæ, & certis noctibus ad ejus servitium evocari. Sed utinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide deviant, & errore paganorum involvuntur, cum aliquid divinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdote per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut noverint, hæc omnino falsa esse, & non a divino, sed a maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Siquidem ipse Satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cujuscumque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugaverit, illico transformat se in diversarum species personarum atque similitudines, & mentem, quam captivam tenet, in somnis deludens, modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per devia quæque deducit; & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in somniis & nocturnis visionibus extra se ipsum educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis vero tam stultus, & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Cum Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit, & Jo. Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit & audivit, sicut ipse dicit: *statim*, inquit, *fui in spiritu*. Et Paulus non audet, se dicere raptum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia credit, & his similia credit, fidem perdit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est ejus, sed illius, in quem credit, idest diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: *omnia per ipsum facta sunt*. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior. *Augustinus* [imo Rabanus Maurus de magorum præstigiis, ex Augustini dictis, circa A. D. 840. in *Germania*.]

XXVI. Q. V. C. XII. §. I. — II. Cor. XI. 14. — Ezech. III. 1. — Apoc. I. 10. IV. 2. — II. Cor. XII. 2. — Io. I. 3.

II. *Quæ magorum præstigiis fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur.*

NEc mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquam in sanguinem. Fertur in gentilium etiam libris, quod quædam maga famosissima Circe socios Ulyssis mutaverit in bestias. Legitur etiam de sacrificio, quod Arcades Deo suo Lycæo immolabant, ex quo quicumque sumerent, in bestiarum formas converterentur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fingebantur, quam rerum veritate complerentur;

XXVI. Q. V. C. XIV. — Isidorus lib. VIII. Etymolog. C. IX. — Burchardus lib. X. C. XLII. — Ivo P. XI. C. XXVII. — Exod. VII. 12. — August. lib. XVIII de civit. Dei C. XVII.

Lib. v. Part. i. Tit. xix. Rubr. viii.

tur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inventoribus, juxta traditionem majorum, primum dicere congruum arbitramur. *Magi* sunt, qui vulgo *malefici* ob facinorum multitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant hominum mentes minus confidentium in Deo, ac sine ullo veneni haustu, violentia tantum carminis interimunt. Unde & Lucanus: *mens hausti nulla sanie polluta veneni, incantata perit.*

Lib. vi.

Dæmonibus enim accitis, audent ventilare, ut quisque suos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur, & victimis, & sæpe contingunt mortuorum corpora. *Necromantici* sunt, quorum precantationibus videntur resuscitati mortui, divinare, & interrogata respondere. Νεκρὸς enim græce *mortuus*; *μαντεία*, *divinatio* nuncupatur: ad quos suscitandos cadaveri sanguis adjicitur. Nam amare sanguinem dæmones dicuntur. Ideoque quotiescumque necromantia fit, cruor aqua miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur. *Hydromantici* ab *aqua* dicti. Est enim *hydromantia* in aquæ inspectione umbras dæmonum evocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam inferos prohibentur suscitare. *Et infra*. Ad hæc omnia supradicta pertinent *ligaturæ execrabilium* remediorum, quæ ars medicorum condemnat, seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibusque rebus suspendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum, & Angelorum malorum exorta. Unde & cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Auguria autem avium Phryges primi invenerunt. Præstigium vero Mercurius dicitur primus invenisse. Dictum est autem *præstigium*, quod præstringat aciem oculorum. *Haruspicinæ* artem primus Etruscis tradidisse dicitur quidam *Tages*. Hic

Ovid. Metam. lib. xv.

ex horis haruspicinam dictavit, & postea non apparuit. Nam dicitur fabulose, arante quodam rustico, subito est glebis exiluisse, & haruspicinam dictasse, qua die mortuus est: quos libros Romani ex Etrusca lingua in propriam mutaverunt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit investigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut per vasa sibi apta, hoc est pravos homines, seducant illos, qui spernunt veritatem, & credunt menda-

II. Tim. iii. 9. iv. 3.

cio, & juxta Pauli sententiam, *vestram doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & a veritate quidem aures avertent, ad fabulas, autem convertentur*: onerati peccatis ducentur variis desideriis semper discentes, &

August. lib. iii. De Trinit. c. vii.

numquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem Johannes, & Mambres restiterunt Moysi; ita & isti resistunt veritati; homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Nec ideo quisquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei, (qui omnia, quæ fiunt aut justo judicio facit,

Exod. vii. 9.

aut permissu suo ita fieri sinit) quod prædicti magi leguntur similia fecisse Moysi, qui virgam suam projecit, & conversa est in draconem, projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed devoravit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec magi, nec Angeli mali, quibus ministris illa operabantur.

August. super Exod. quæst. xxi. lib. ii. ad Simplic. quæst. iii. ad Dulcitium quæst. vi.

Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque causalis prorumpunt in species debitas suis modis & finibus; & sic non dicuntur Angeli, qui ista faciunt, animalium creatores, sicut nec agricolæ segetum, vel quorumcumque in terra gignentium, creatores dicendi sunt, quamvis noverint præbere quasdam visibiles opportunitates & causas, ut illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi invisibi-

Incertus auctor, Augustini nomine, Quæst. xxvii. ex utroque Testamento.

liter. Deus vero solus unus est creator, qui causas ipsas & seminarias rationes rebus inseruit. Præterea quidam putant quærendum, quomodo Scriptura narrat, pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saulis impiissimi regis, si pythonica divinatio errori magicæ artis deputanda sit: quibus ita responderi potest: indignum omnino facinus esse, si secundum verba historiæ commodetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir & nativitate sanctus, & vitæ operibus justus? Aut si non attractus est, consensit? Quod utrumque de justo credere adversum est. Si enim invitus adductus est, nullum suffragium habet justitia: si autem voluntarius amisit meritum spiritale, quod positus in carne quæsierat: quod valde absurdum est; quia qui hinc justus recedit, permanet justus. Porro autem hoc est præstigium Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit: quod

Apo-

Apostolus inter cetera ostendit, dicens: *ipse Satanas transfigurat se in Angelum lucis*; Lib. v. Pars I. Tit. xix. Rubr. viii. Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur, in habitu viri justi & nomine se subornavit, ut, nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur; quando II. Cor. xi. 14. hinc exeuntes justos, finxit, in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte Saul, & filii ejus non sit mentitus: I. Reg. xxviii. 7. quasi magnum sit diabolo ante occasum, mortem corporis prævidere: cum signa quædam soleant apparere morituris; quippe a quibus Dei protectio amota videtur; quanto magis diabolo, quem angelica potestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cujus magnitudine Apostolus ait: *an ignoratis altitudinem Satanæ?* Apoc. II. 10. II. Cor. II. 11. Quid mirum ergo, si imminentem prope mortem potuit prævidere; cum hoc sit, unde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad pythonissam confugeret. Depravatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit, recte faciet quidem, si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum, & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul & habitum Samuelis descripsit, ea, quæ dicta; & visa sunt, exprimens, prætermittens, si vera, an falsa sint. Quid enim, ait? *audiens in quo habitu esset excitatus: intellexit*, inquit, *hunc esse Samuelem*. I. Reg. xxviii. 14. Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit, quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur, quasi Deus. Si enim illi vere Samuel apparuisset, non utique vir justus permisisset, se adorari, qui prædicaverat, Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: *eras meeum eris*? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improvidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu: & nomine Samuelis contra legem & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum, & justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine taceatur; quia Saul eum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigravit, quem adoravit. Semper ergo diabolus sub velamine latens prodit se, dum ea confingit, quæ horreant personis, per quas fallere nititur. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit: quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt futura, aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis, ac potestatis non habent? Hoc a me recipiat responsum; quod ideo quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit; ut ipsi, qui hic audiunt, vel vident, probentur, & appareat qua fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens: *si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium dicat, se vidisse, & prædixerit signum, atque portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis; non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde, & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, ipsum timete, mandata ejus custodite, & audite vocem illius: ipsi servientes, & ipsi adherebitis &c.* Deut. xiii. 1. Ubi sane intelligi voluit, etiam illa, quæ a divinanti bus non secundum Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sie, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse quod ista contingunt: sed quasi quæreretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendum utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum suum; cognoscendam vero ab ipsis potius, quam ab illo, qui scit omnia antequam fiant.

III. *De eodem.*

PErvenit ad nos. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* IV. c. VII. *pag.* 774. *Gregorius* [papa I. lib. VII. epist. XXVI. ad Januarium episcopum A. D. 599. Roma in Sardiniam.]

IV. *Contra sacrilegos, & idolorum cultores, custodia pastoralis invigilet.*

COntra idolorum cultores, vel haruspices, atque sortilegos fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur invigilare custodia, atque publice in populo con- Ibid. c. x.

 tra

Lib. v. Pars i. Tit. xix. Rubr. ix. & x. tra hujus rei viros ſermonem facere, eoſque a tanti labe ſacrilegii, & divini intentione judicii, & præſentis vitæ periculo adhortatione ſuas revocare. Quos tamen, ſi emendare ſe a talibus atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & ſi quidem ſervi ſunt, verberibus, cruciatibusque quibus, ad emendationem pervenire valeant, caſtigare. Si vero ſunt liberi, incluſione digna diſtrictaque ſunt in pœnitentiam redigendi.

RUBRICA. IX
De perſecutione in ſacrilegos & divinatores per eccleſiæ prælatos facienda.

I. *Sortilegam, & magicam artem epiſcopi modis omnibus eliminare ſtudeant.*

In concilio Anquirenſi cap. I. [Ita referunt priſcorum canonum collectores; ſed in Ancyrano concilio deeſt hoc caput. Quare inter incerta ablegandum.]

xxvi. Q. v. C. xii. EPiſcopi, eorumque miniſtri omnibus viribus elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & a diabolo inventam ſortilegam, & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem hujuſcemodi ſceleris ſectatorem invenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. Ait enim Apoſtolus: *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita: ſciens, quia ſubverſus eſt qui ejuſmodi eſt.* (Tit. iii. 10.) Subverſi ſunt & a Diabolo captivi tenentur qui, relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt; & ideo a tali peſte debet mundari ſancta eccleſia.

RUBRICA. X
De pœna ſortilegorum & incantatorum.

I. *Quod ſortilegi, & divinatores veniant excommunicandi.*

[Gratianus.]

xxvi. Q. v. in principio. QUod autem ſortilegi, & divini, ſi ceſſare noluerint, excommunicandi ſint, ratione & auctoritate probatur. Eſt enim quoddam genus culturæ idolorum, ex dæmonum conſultationibus futura prædicere. Sicut enim avarus, qui cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab Apoſtolo nominatur: ſic illi, qui
Ephes. v. 6. futura, quæ ex Dei oraculo nonnumquam revelata inveniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuslibet præſtigiis invenire laborant, divinitatis jura creaturis attribuunt. Fu-
Coloss. iii. 5. tura enim præſcire ſolius Dei eſt: qui in ſui coutemplatione etiam Angelos illa præſcire
Iſai. xli. 20. breviùs. facit. Unde Iſaias ait: *priora, & noviſſima annuntiate mihi: & dicam, quod Dii eſtis.* Cultores vero idolorum a fidelium communione ſeparandi ſunt. Unde in epiſtola ad Corinthios Apoſtolus ait: *ſi quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis ſer-*
1. Cor. v. 11. *viens, cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* Hinc *etiam in decretis Gregorii junioris legitur* [concilio Romano præſidentis c. xii. A. D. 721. *Romæ*, Concil. tomo vi. pag. 1457.]

II. *Anathema ſit qui hariolos, vel incantatores obſervat.*

Ibid. C. i. SI quis hariolos, haruſpices, vel incantatores obſervaverit, aut philacteriis uſus fuerit, anathema ſit. *Ex concilio Laodicenſi cap.* XXX. [imo xxxvi. partim ex verſione Dionyſii, partim Iſidori, c. A. D. 320. in *Phrygia Pacatiana*. Concil. tomo i. pag. 1512.]

III. *Sacris officiis dediti, magi, vel incantatores non fiant.*

Ibid. C. iv. NOn oportet, ſacris officiis deditos, vel clericos, magos, aut incantatores exiſte-
In Concil. Agathenſi C. lxviii. re, aut ſacere phylacteria, quæ animarum ſuarum vincula comprobantur. Eos autem, qui talibus utuntur, proiici ab eccleſia juſſimus. *Item ex Toletano concilio* IV.
Rabanus in pœnitent. C. xxiii. *cap.* XXX. [imo c. xxvii. A. D. 633. in *Hiſpania*, Concil. tomo v. pag. 1714.]

IV. *Honore privetur epiſcopus, vel presbyter, qui magos, vel haruſpices conſulit.*

Ibid. C. v. SI quis epiſcopus, aut presbyter, diaconus, vel quolibet ex ordine clericorum,
Rabanus ibid. magos, aut haruſpices, aut incantatores, aut hariolos, aut certe augures, vel ſortile-

tilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterii curam excipiat; ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus ſcelus admiſſum ſacrilegii ſolvat. *Item ex Agathenſi concilio cap.* XXXVIII. [imo c. XLII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1390.] Lib. v. Pars I. Tit. XIX. Rubr. XI.

V. *De his, qui auguriis, & divinationibus ſtudent.*

ALiquanti clerici, ſive laici ſtudent auguriis, & ſub nomine fictæ religionis per eas, quas ſanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Hæc quicumque clericus, aut laicus detectus fuerit vel conſulere, vel docere, ab eccleſia habeatur extraneus. XXVI. Q. V. C. VI. *In Concil. Venetico* C. XVI. *Rabanus* ibid.

VI. *De eodem.*

SOrtes. *Supra hoc eodem libro Parte & Titulo Rubr.* IV. c. VI. *pag.* 773.
Ex concilio Aurelianenſi [I. c. XXX. A. D. 511. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1409.]

VII. *Excommunicetur clericus, monachus, & laicus, divinationes vel auguria, vel ſortes ſequutus.*

SI quis clericus, monachus, vel ſæcularis, divinationem, vel auguria crediderit obſervanda, vel ſortes, quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcumque putaverint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab eccleſiæ communione pellantur. *Ex concilio Carthaginenſi cap.* XXXIX. [IV. c. LXXXIX. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1206.] *Ibid.* C. IX. *In Concil. Antiſſiod.* C. IV.

VIII. *Ab eccleſia ſeparetur auguriis, vel incantationibus deſerviens.*

AUguriis, vel incantationibus ſervientem, ſimiliter Judaicis ſuperſtitionibus vel feriis inhærentem, a conventu eccleſiæ ſeparandum præcipimus. *Auguſtinus* [imo concil. Turon. III. c. XLII. A. D. 813. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1268.] *Ibid.* C. XI.

IX. *Infirmitatibus hominum incantatores nihil remedii præſtare poſſunt.* XXVI. Q. VII. C. XV.

ADmoneant ſacerdotes fideles populos, ut noverint magicas artes, incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii poſſe conferre: non animalibus languentibus, claudicantibuſve, vel etiam moribundis quidquam mederi: non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et ſi quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. *In Capitularibus adiectis.* C. XCIV. *Abſunt hæc a Concilio; ſed leguntur apud Burchardum lib. X. C. XI. & Ivonem P. X. C. XXV.*

RUBRICA. XI

De damnatione & punitione maleficiorum, quæ quidam in perniciem inimicorum ſuorum faciunt.

I. *Abiiciatur ſacerdos, qui hujuſmodi maleficiis operam dedit.*

In Toletano concilio [XIII. c. VII. A. D. 683. in *Hiſpania*, Concil. tomo VI. pag. 1261.]

QUicumque ſacerdotum, vel miniſtrorum deinceps, cauſa cujuslibet doloris, vel amaritudinis permotus aut altare divinum veſtibus ſacris exuere præſumſerit, aut qualibet alia lugubri veſte accinxerit, ſeu etiam, ſi conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de templo Dei ſubtraxerit, vel extingui præceperit; ſi eum antea vere pœnitudinis coram metropolitano ſatisfactio non purgaverit, ignobilitati perpetuæ mancipatus, juxta ſuperiorem ſententiam Domini, loci ſui dignitate ſe noverit & honore privari: illis procul dubio perſonis ab hac ultionum ſententia ſeparatis, quæ aut contaminationem ſacrorum ordinum, vel ſubverſionem ſanctæ fidei metuentes, aut hoſtilitatem, vel obſidionem perferentes, ſeu etiam divinorum judiciorum ſententiam metuentes, talia feciſſe contigerit, in quorum facto plus humilitas, qua Deus placatur, quam interni livoris doloſitas declaratur. Plerique etiam ſacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo miſſam pro requie defunctorum promulgatam, fallaci voto pro vivis ſtudent celebrare homi- XXVI. Q. V. C. XIII. *Concil. Tolet.* XVII. C. V.

Lib. v. Pars I. Tit. xx. Rub. II. & III. hominibus; non ob aliud, nisi, ut is, pro quo offertur sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit unanimitatis conventus, ut si quis deinceps talia perpetrasse fuerit detectus, a proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipse sacerdos, quam etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitasse perpenditur, exilii perpetui ergastulo religentur.

TITULUS. XX

De collusione detegenda.

RUBRICA. I

Quid sit collusio.

I. *Collusio est inter actorem & reum latens & fraudulenta conventio.*

SI quem pœnituerit. *Supra hoc eodem libro & Parte, Titulo* I. *Rubr.* VIII. c. 11 I. *pag.* 706.

RUBRICA. II

Quomodo collusio detegatur.

NOtandum quoque. *Supra ibidem, Tit.* 1I. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 707.

RUBRICA. III

De pœna collusionum.

I. *Collusor cum incidat in vitium prævaricatoris, ejus pœna punitur.*

[Gratianus ex Ulpiano lib. XLVII. Digestorum tit. XIII. de prævaricatoribus l. 1.]

II. q. III. post C. VIII. §. 1. PRævaricator est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat, prodita causa sua: quod nomen Labeo a varia certatione tractum ait. Nam qui est prævaricator ex utraque parte constitit, quin imo ex altera. Is autem prævaricator proprie dicitur, qui publico judicio accusaverit. Ceterum advocatus non proprie dicitur *prævaricator*. Quid igitur de eo fiet? Sive privato judicio, sive publico prævaricatus est; hoc est prodiderit causam? Hic extra ordinem solet puniri. Sciendum est, quod hodie his, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria. *Et infra*. Accusator de prævaricatione convictus, postea ex lege non accuset. In omnibus causis, præterquam in sanguine, qui delatorem corrumpit, pro convicto habetur. *Et infra lib.* XLVIII. *tit. de abolitionibus criminum*. Prævaricatorem eum esse ostendimus, qui conludit cum reo, & translatitie munere accusandi defungitur eo quod proprias quidem probationes dissimulaverit, falsas vero rei excusatione admitteret. Si quis autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur. Abolitio privatim a præsidibus postulari, ac impetrari solet. *Item*. Pro tribunali non de plano, nec præses hanc cognitionem alteri demandare potest. Si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum abolitionem debet petere, alioqui prout quid admiserit, ejus nomine Senatus consulti pœnam patietur. *Et infra tit. eod.* Destitisse eum accipimus, qui in totum animum agendi deposuit; non qui distulit accusationem, sed qui permissu Imperatoris ab accusatione destitit, impunitus est. Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Unde Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus *AAA lib.* IX. *Cod. eodem tit. de generali abolitione* dixisse leguntur: *indulgentia, patres conscripti, quos liberat, notat, nec infamiam criminis tollit, sed pœnæ gratiam facit*. Si autem restituo te in integrum, princeps dixerit, infamiam tollit, unde in *eod. lib. tit. de sent. passis, & restitutis* cuidam deportato in insulam Imperator Antoninus dixisse legitur: *restituo te in integrum provinciæ tuæ*; & adjecit: *ut autem scias quid sit in integrum restituere, restituo te honoribus, & ordini tuo, & omnibus ceteris*.

[Margin notes: L. sciendum. — L. Accusator. v. — L. fin. eod. tit. — L. I. ad S. C. Turpilianum §. Prævaricatorem. — L. XIII. — Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVIII. I. — Tit. XL. L. I. §. restituto.]

TITU-

TITULUS. XXI
De clerico venatore.

RUBRICA. I
Quæ venatio ſit licita, & quæ non, ſed prohibita.

I. *Venatio arenoſa, qua quis pugnat in arena cum dentatis beſtiis, oſtenditur illicita.*

QUi venstoribus donant. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.*XI.*Rubr.* IV.c. III.*pag.*598. *ff. tit. de poſtulandis* [lib. III. tit. I. l. I. circa A. D. 224. *Romæ.*]

II. *Exercens venationem arenariam, & ad hoc locans operas ſuas, efficitur infamis, & ab accuſatione in judicio repellitur.*

VEl qui operas ſuas locaverunt, ut cum beſtiis depugnarent in arena, pro aliis poſtulare prohibentur. III. Q. VII. C. II. §. 2.

III. *Fovere tales venantes eſt grave peccatum.*

QUi venatoribus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* XI. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 598. *Hieronymus in Pſalmum* LXXXII [imo incertus auctor inter opera, Hieronymo adſcripta, in Pſalm. xc. ad v. *ſperabo in Domino.*]

IV. *Venatio ſaltuoſa, quæ fit in ſilvis & ſaltibus, laicis licet non prohibeatur cauſa neceſſitatis, aut recreationis extra tempora jejuniorum, prohibetur tamen cauſa voluptatis.*

ESau venator erat, quoniam peccator erat; & penitus non invenimus in Scripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem. Piſcatores invenimus ſanctos. *Item Ambroſius Homilia de Quadrageſima.* [incertus auctor inter Ambroſii opera homil. XXXII. de Quadrageſima.] *Diſt.* XXXVI. C. XI.

V. *De eodem.*

QUid prodeſt jejunare viſceribus, & luxuriarie venatibus? Abſtinere cibis, & errare peccatis? *Item* [Ibid. paullo inferius.] *Ibid.* C. XII.

VI. *De eodem.*

AN putatis, illum jejunare, fratres, qui primo diluculo non ad eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum loca ſancta perquirit; ſed ſurgens congregat ſervulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus, ſilvaſque perluſtrat? Servulos, inquam, ſecum pertrahit, fortaſſe magis ad eccleſiam feſtinantes, & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens, reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quam de perditione ſervorum. [Ex concilio Agathenſi c. LV. nonnullis immutatis A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1392.] *Ibid.* C. XIII.

VII. *Venatio ſaltuoſa, quæ cum canibus, & avibus fit, prohibetur epiſcopis & clericis.*

EPiſcopum, presbyterum, aut diaconem canes ad venandum, aut accipitres, aut hujuſmodi res habere non licet. Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit, ſi epiſcopus eſt, tribus menſibus a communione ſuſpendatur, diaconus uno ab omni officio & communione ſuſpendatur. *Diſt.* XXXIV. C. II.

RUBRICA. II
De pœna clerici venatoris.

I. *Pœna ſuſpenſionis punitur epiſcopus venator, & clericus in ſacris ordinibus conſtitutus.*

QUorundam relatione. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. XXX. *pag.* 506.

II. *De*

Lib. v. Pars i. Tit. xxii. Rubr. i. & ii.

II. *De eodem*.

EPiscopus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. IV. *pag.* 503.

TITULUS. XXII
De clerico percussore.

RUBRICA. I

Quod non liceat, clericos esse percussores.

QUid autem de episcopis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XIV. *Rubr.* II. c. XVII. *pag.* 102. *In quodam concilio* [Romano apocrypho c. xvii. Concil. tomo i. pag. 1554.]

II. *De eodem.*

Dist. xlv. C. ii. NEminem quisquam peccantem clericum cæde attingat, non presbyter, non diaconus, non episcopus clericum, vel servitorem ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit, clerici triduo privetur honore, ut pœnitens redeat ad matrem ecclesiam.

RUBRICA. II

De casibus, in quibus clericis licet percutere.

I. *Clerico, potestatem habenti, licitum est disciplinæ causa, moderate tamen, juxta qualitatem criminum, & personarum, subditos suos verberibus castigare.*

ANte omnia. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XII. *pag.* 486. *Ex concilio Bracarensi* [iv. c. vi. c. A. D. 675. in *Hispania*, Concil. tomo vi. pag. 566.]

II. *Prælati passim pro quolibet crimine non debent subditos suos clericos, & maxime majores, verberibus castigare.*

Ibid. C. viii. II. Tim. iv. 2. CUm beatus Apostolus arguere, obsecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam novimus, quosdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos subditos effervescere, quanta poterant latrocinantium promereri personæ. Et ideo qui gradus jam ecclesiasticos meruerunt, idest presbyteri, abbates, & levitæ, qui, exceptis gravioribus, & mortalibus culpis, nullis debent verberibus subjacere, non est dignum, ut passim unusquisque prælatus honorabiliora membra sua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus subiiciat & dolori; ne, dum incaute subdita percutit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat, juxta illud, quod quidam Sapiens dicit: *leviter castigatus reverentiam exhibet castiganti. Asperitatis autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.* Et ideo si quis aliter, quam dictum est, prædictos honorabiles subditos, licentia perceptæ potestatis elatus, malitia animi tantum crediderit verberandos, juxta verberum modum, quæ intulerit, excommunicationis pariter, & exilii sententiam sustinebit. *In Agathensi concilio legitur* [potius sumtum ex Novell. constit. cxv. c. xvi. A. D. 546. CPoli.]

III. *Prælati etsi disciplinæ causa possint moderate verberibus, delinquentes corripere, hoc tamen non licet episcopo propriis manibus efficere.*

Dist. lxxxvi. C. xxv. NOn licet episcopo manibus suis aliquem cædere. Hoc enim alienum a sacerdote esse debet.

Dist. xlv. post C. viii. IV. *Regulares prælati, disciplinæ causa, possunt propriis manibus subditos suos, juxta regularum suarum instituta, moderate verberibus corripere.*

Prov. xxiii. 14. [Gratianus.]

Lib. II. Dialog. C. xxiv. SAlomon vero contra admonet, dicens: *percute filium tuum virga, & liberabis animam ejus a morte.* Hinc etiam *beatus Gregorius scribit in dialogo*, beatum Benedictum quen-

quendam monachum virga percutiendo ſanaſſe, quem crebra admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus flagello facto de funiculis male verſantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apoſtolus fornicatorem illum Satanæ corporaliter vexandum tradidit, & magum illum corporali cœcitate damnavit. Hinc etiam in canonibus pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter verſantur, verberibus caſtigari jubentur. Virgines quoque, ſi religionis veſte depoſita, aliis ſe copulaverint, ergaſtulis retrudi præcipiuntur.

Lib. v. Pars I. Tit. xxiii. Rub. 2.
Io. II. 15.
1. Cor. v. 4.
Act. xiii. 10.

RUBRICA. III

De pœna clerici percuſſoris.

I. *Deiiciatur ab officio presbyter, diaconus, & epiſcopus, verberibus timeri quærens.*

[In canonibus Apoſtolorum c. xxviii. ex verſione Dionyſii, Concil. tomo I. pag. 50.]

EPiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujuſmodi volentem timeri, deiici ab officio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos docuit hoc Dominus. E contrario vero ipſe, cum percuteretur, non repercutiebat, cum malediceretur, non remaledicebat, cum pateretur, non comminabatur. *Diſt. xlv. C. vii.*

TITULUS. XXIII

De clerico maledico.

RUBRICA. I

De duplici maledictione, approbata, & damnabili.

I. *Maledictio, quæ dicitur imprecatio mali, procedens ex zelo juſtitiæ, & Dei & ſanctorum, approbatur.*

[Gratianus.]

SEd qui pro perſecutoribus juſſit orare, primos parentes pro tranſgreſſione mandati mortis maledicto percuſſit. Cain quoque quia primæ prævaricationi fratricidium adjunxit, ſententiam maledictionis a Domino reportavit. Abrahæ quoque Dominus dixit: *maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi*. In Evangelio etiam cum eſuriens veniret ad ficum, non inveniens fructum in ea, ſua maledictione perpetua ſterilitate ipſam damnavit. *Item*. Noe cum verenda ſua a Cham deriſa cognoſceret, filium ejus Chanaan maledixit, dicens: *maledictus Chanaan, ſit ſervus fratrum ſuorum*. Item. Iſaac cum benediceret Jacob filio ſuo, ait: *qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur*. Item. Sicut in libro Deuteronomii legitur, Moyſes ex præcepto Dei XII. Tribus filiorum Iſrael in duas partes diviſit, & ſex Tribus juſſit, ut juxta montes Gebal incedentes, maledictionem tranſgredientium legem vociferarentur. Aliis vero præcepit, ut juxta alium montem incedentes, benedictiones obſervantium inclamarent. In novo etiam Teſtamento Petrus Apoſtolus legitur Simoni maledixiſſe, cum ait: *pecunia tua tecum ſit in perditionem*. Paulus quoque, qui dixerat: *benedicite, & nolite maledicere*; fornicatorem Corinthium juſſit excommunicari. *Item*. In eadem epiſtola ait: *ſi quis non fuerit ſecutus doctrinam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſit anathema, maranatha*. Item Galatis: *ſi Angelus de cælo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema ſit*. Diſtinguendum eſt ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod a Domino & a ſanctiſſimis viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, eſt illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio perſequentis, non ex amore juſtitiæ. Maledictum vero quo ſancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore juſtitiæ, non ex livore vindictæ. *Unde Gregorius ait in Moralibus lib.* IV.

xxiv. Q. III. poſt C. xi.
Gen. iii. 3.
Gen. iv. 11.
Gen. xii. 3.
Matth. xxi. 19.
Gen. ix. 22.
Gen. xxvii. 29.
Deut. xxvii. 15.
Act. viii. 20.
Rom. xii. 14.
1. Cor. v. 9. & xvi. 22.
Gal. i. 8.

[c. vi. A. D. 590. Romæ.]

Lib. v. Pars i. Tit. xxiii. Rub. ii.

II. *Sancti viri non ex voto ultionis, sed amore justitiæ aliquos maledicunt.*

xxiv. Q. iii. C. xii. CUm sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non in hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ examine prorumpunt. Intus enim subtile judicium respiciunt, & mala foris surgentia, qua maledictione ferire debeant, cognoscunt, & eo maledicto, non peccant, in quo ab æterno judice non discordant. *Item supra*. Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ, ut in ipso primo peccante prolatum est, cum audivit: *maledicta terra in opere tuo &c.* Et sicut Abrahæ dicitur: *maledicam maledicentibus tibi*. Aliter vero profertur maledictum, quod non judicio justitiæ, sed livore vindictæ promitur; a quo, voce Pauli prædicantis cessare admonemur, qui ait: *benedicite, & nolite maledicere*. Item *Augustinus in Numeros* [imo Origenes homil. xv. ad c. xxiii. A. D. 217. in *Ægypto*.]

III. *Divina maledictio meritum maledicti designant.*

Ibid. C. xxxviii. DEus quando maledicit, meritum ejus designat, cui maledicitur, & sententiam promit, utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hoc non potest scire (neque enim propositum, menteque alterius videre alius, aut cognoscere potest) idcirco etiamsi judicantis, aut sententiam promentis intuitu proferat maledictum, non potest esse maledicendi causa, ubi ignorantur peccantis affectus; maxime cum humanum vitium tunc sciat maledicta proferre, cum forte conviciis, aut injuriis provocatur: quod vitium resecare volens Apostolus, ne maledictis maledicta, & conviciis convicia provocemus, mandatum necessarium ponit, ut benedicamus, & non maledicamus quo conviciandi vitium resecetur, non quo judicandi veritas, quæ homines latet & pronunciandi auctoritas perimatur. *Hieronymus in epistolam ad Titum* [initio c. iii. A. D. 386. in *Palæstina*.]

IV. *Maledictio, quæ est imprecatio mali procedens ex odio, aut livore vindictæ, damnabilis est, & prohibita.*

Ibid. C. x. SI igitur Michael non fuit ausus diabolo, & certe maledictionis dignissimo, judi-
Epist. Iudæ 19. cium inferre blasphemiæ; quanto magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictum, sed per os Archangeli blasphemia exire non debuit.
Deut. xxvii. 13. Relege veteres libros, & vide quæ Tribus in monte Garizin constitutæ sint, ut benedicerent populo, & quæ in monte altero, ut maledicerent. Ruben, qui maculaverat thorum parentis, & Zabulon novissimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel ponuntur, ut maledicant his, qui maledictione sunt digni. *Hieronymus in Leviticum* [imo Origenes homil. xiv. ad c. xxiv. Levit. A. D. 217. in *Ægypto*.]

V. *Qui non corde, sed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.*

Ibid. C. iii. QUi negligunt oris maledici consuetudinem resecare, etiamsi non ex corde maledicant, etiamsi non voto & animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorum, secundum Isaiæ verbum, & inquinamenta oris incurrunt.

RUBRICA. II

Quis dicatur clericus maledicus.

I. *Maledicus clericus dicitur, qui vitio detractionis in proximum, aut blasphemiæ in Christum, aut sanctos ejus notatus est.*

Ex concilio Carthaginensi IV. [c. lvii. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo ii. pag. 1204.]

Dist. xlvi. C. vi. CLericus maledicus (maxime in sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur: nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur.

RU-

RUBRICA. III

De pœna clerici maledici.

I. *Maledici vitio detractionis sunt infames.*

DEteriores sunt, qui doctorum. *Supra lib.* II. *Parte* II. *Tit.* XI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 627.

II. *Clericus maledicus convictus suspendendus est ab officio.*

CLericus maledicus. *Supra hoc eodem Tit. Rubr.* II. c. I. *pag.* 786.

III. *Clericus maledicus blasphemans Christum, aut sanctos ejus, venit deponendus.*

SI quis per capillum. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 445.

TITULUS. XXIV

De clerico excommunicato, interdicto, vel deposito ministrante.

RUBRICA. I

De pœna clericorum, qui in excommunicatione constituti, administrant.

I. *Sine spe reconciliationis sit qui excommunicatus, communicare præsumit.*

Ex concilio Martini papæ [Bracarensis c. XXXVII. c. A. D. 572. in *Hispania*, Concil. tomo V. pag. 910.]

SI quis episcopus in concilio excommunicatus fuerit, sive presbyter, aut diaconus a suo episcopo, & post excommunicationem præsumserit, sive episcopus ille, aut presbyter, aut diaconus sit, facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, in officio suo agere, sicut prius, non liceat ei, nec in alio concilio spem reconciliationis habere, nec ultra recolligi, sed etiam eos, qui ei communicaverint, omnes ab ecclesia respui, maxime eos, qui sciebant, eum esse dejectum. Si autem permanserit turbans, & concitans ecclesiam per forinsecam potestatem, oportet eum, sicut seditionarium, ab omni plebe expelli. *Ex concilio Antiocheno* [c. IV. ex interpretatione Dionysii, A.D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 576.] XI. Q. III. C. VII. *Concil. Antioch.* C. V.

II. *De his, qui, damnati a synodo, sacra ministeria contingunt.*

SI quis episcopus damnatus a synodo, vel presbyter, aut diaconus a suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio suo contingere, sive episcopus, juxta præcedentem consuetudinem, sive presbyter, aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis; sed etiam communicantes ei omnes abiici de ecclesia oportet, & maxime si, postquam didicerint, adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint. *Ibid. C. VI.* *Concil. Aquisgr.* C. XXVII. *Nicolaus* I. *epist.* VIII.

RUBRICA. II

De pœna clericorum, qui in excommunicatione constituti administrant.

1. *Solus papa cum clerico in excommunicatione existente, administrante dispensat.*

SIquis episcopus damnatus. *Supra Rubrica proxime præcedenti* c. II. *hac pag.* 787. *Jo.* VIII. *clero & ordini Salonitano scribens definit, dicens* [apud Ivonem P. XIV. c. XXXV.]

Lib. v. Pars I. Tit. xxv. Rub. I. II. Tit. xxvi. Rub. I. II. Tit. xxvii. Rub. I.

II. *Quæ sit pœna sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt.*

xi. Q. III. C. xx.

DE illis presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri Domini papæ Nicolai excommunicati, sacrum ministerium præsumserunt contingere; ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt) sententiam intulerunt. Tamen quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis; ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, ut sancta communione saginati studeant tribus continuis annis per hebdomadam omni II. & IV. & VI. feria a vino, & a carne penitus jejunare, & ultra lugenda, nequaquam committere.

TITULUS. XXV
De clerico per saltum promoto.

RUBRICA. I
Quod gradatim ascendendum est de minori ordine ad majorem.

ILlud nos statuentes. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* III. c. V. *pag.* 104.

II. *De eo, qui furtive ordines recipit.*

IN singulis. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XIV. c. II. *pag.* 339.

RUBRICA. II
De dispensatione fienda cum clerico per saltum promoto.

SOllicitudo. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit. Rubr.* XIV. c. III. *pag.* 339.

TITULUS. XXVI
De eo, qui furtive ordinem recipit.

RUBRICA. I
De prohibitione suscipiendi ordines furtive.

EXtra conscientiam. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XI. c. I. *pag.* 336.

RUBRICA. II
De pœna suscipientis ordinem furtive.

SUbdiaconus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* IX. *Rubr.* XI. c. II. *pag.* 336.

TITULUS. XXVII
De privilegiis, & excessibus privilegiatorum.

RUBRICA. I
Quid dicatur privilegium.

Isidorus [lib. v. Etymolog. c. XVIII. c. A. D. 610. in *Hispania*.]

Dist. III. C. III. *Cicero de legibus lib.* III.

PRivilegia sunt leges privatorum, quasi *privatæ leges*. Nam privilegium inde dictum est, quod in privato feratur.

RU-

RUBRICA. II

De non violandis ecclesiarum privilegiis.

I. *Privilegia ecclesiarum nulla debent improbitate convelli.*

Leo Papa [I. epist. LXXVIII. c. III. al. epist. LIV. ad Marcianum, A. D. 452. Roma *CPolim*.]

PRivilegia ecclesiarum, sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. XXV. Q. I. C. XVII.

II. *De eodem.*

PRivilegia ecclesiarum & sacerdotum. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. XVII. *pag.* 512.

III. *De eodem.*

PRivilegia sunt leges. *Supra hoc eodem libro, Parte & Titulo, Rubr.* I. c. I. *pag.* 788.

IV. *De eodem.*

IN Galliarum. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. XIX. *pag.* 512.

V. *De eodem.*

SErvatis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* XV. *Rubr.* XV. c. II. *pag.* 115.

VI. *De eodem.*

DE ecclesiasticis privilegiis. *Supra lib.* III. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* II. c. XVIII. *pag.* 512.

Nicolaus [papa I. epist. Rodulpho Bituricensi, c. A. D. 864. Roma in *Galliam*, Concil. to. VIII. pag. 505.]

VII. *Quomodo accipienda sit inviolabilitas privilegiorum ecclesiarum.*

ITa, ut secundum Nicænas regulas sua privilegia serventur ecclesiis, præterquam si Apostolica Sedes aliquam ecclesiam, vel ipsius rectorem quolibet speciali privilegio decreverit honorare. IX. Q. III. C. VIII. *in fine.*

RUBRICA. III

De his, per quæ privilegium amittitur.

I. *Amittitur privilegium, vel derogatur eidem per superioris derogationem.*

[Gratianus.]

SI ergo privilegia monasteriorum, vel quarumlibet ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorii, Gelasii, & nonnullorum aliorum pontificum sanctæ Romanæ ecclesiæ inviolata servantur: si ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt: si pontifex non habet licentiam discendendi a documentis, quibus jura ecclesiæ firmantur, patet, quod posteriora privilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obiicietur exceptio, cum etiamsi contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda. His ita respondetur: sancta Romana ecclesia sua auctoritate congregata valet disjungere, & disjuncta congregare, rationis tamen æquitate considerata; unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel a se concessa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum privilegia ecclesiarum multarum vel minuuntur, vel penitus immutantur, sive personaliter, sive generaliter. Personaliter juxta illud: *privilegium omnino meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate*. Gregorius *in regesto* [imo Simplicius papa epist. II. A. D. 482. Roma in *Æmiliam*. Concil. to. IV. pag. 1069.] XXV. Q. II. post. C. XXI.

II. *Per-*

LIB. V. PARS. I. TIT. XXVII. RUB. III.

II. *Perditur privilegium per abusum.*

XI. Q. III. C. LXIII.

PRivilegium omnino meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate.

III. *De eodem.*

DEnunciamus. *Supra lib.* I. *Parte* IV. *Tit.* X. *Rubr.* XIX. c. III. *pag.* 353.

Silverius papa Vigilio episcopo A. D. 531. epist. Isidoriana I. Concil. to. v. pag. 291.

IV. *Perditur privilegium per delictum.*

XXV. Q. II. C. XXII.

SIc decet fidem sanctorum patrum in ecclesia servari catholica, ut quod habuit, amittat qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumserit. *Gelasius papa scribit* [apud Ivonem P. X. c. XVIII. Caput incertum.]

V. *Episcopalis dignitas civitati subtrahitur, quæ suos præsules interfecerit.*

Ibid. C. XXV.

ITa nos Scyllacænorum cædes geminata pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, ut diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis detestaremur antistitem, & ecclesiam utcumque destitutam, non usque adeo judicaremus relinquendam. Quapropter jam velut usum, consuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, ut parochiæ vice ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernetur; quæ ibidem commanentes ferro didicit necare pastores, inauditoque facinore (quod etiam in illis provinciis nusquam prorsus legitur accidisse, quæ bellorum continuis, diversisque incursionibus affliguntur) hæc sit reperta civitas, quæ præsules ministrantes sibi fidei christianæ sacramenta, sine persecutore prosternat. Curandum est igitur, ut illic funesta pernicies cessatione propriorum sanetur antistitum; atque ita saltem furoris tanti materia subtrahatur; si, inquam, hæc possit acerbitas perpetrari, consistens ibidem persona defuerit: eoque modo vel illa civitas, dum in quos desæviat, non habebit, ab hujusmodi temeritate desistat; vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergo episcopalibus subsidiis, sibimet aliunde pensandis, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter maculat sanguine dignitatem: quia in utroque hac est ultione plectenda, sive instinctu domestico, seu furiis incitata, nefas hoc committit externis. Præbeat ergo dilectio vestra in hoc statu positæ ministerium visitationis ecclesiæ: & aut conveniendo pariter, aut vicissim, prout qualitas rerum, causaque poposcerit, divina ministeria repræsentet ingratis; ne, cum devitamus zizania, dominica videamur præterire frumenta. [Gratianus continenter.]

VI. *De eodem.*

VII. Q. I. C. XLII. & XLIV.

HOstilitatis quoque, vel paupertatis necessitate episcopales sedes vel mutantur, vel duæ in unam rediguntur; sicut *supra in Titulo de mutatione episcoporum* beatus Gregorius fecisse legitur. Non ergo privilegia ecclesiarum sic inviolata permanere censentur, ut quibusdam de causis intervenientibus Apostolica auctoritate eis derogari non possit; alioquin multitudo ecclesiarum ad paucitatem redigeretur, cum innumeræ ecclesiæ in diœcesibus aliarum frequenter conditæ inveniantur. Serventur ergo privilegia ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus, ne videlicet præter ejus auctoritatem, a quo data sunt, contra ea liceat ire alicui. Sed obiicitur illud Symmachi papæ: *possessiones, quas unusquisque ecclesiæ suo reliquit arbitrio &c. Quæ supra in Titulo de alienatione rerum ecclesiasticarum* leguntur adscripta.

XVI. Q. I. C. LXI.

Unde datur intelligi, quod ea, quæ de jure uniuscujusque ecclesiæ, vel necessitatis, sicut peregrinis, vel pietatis intuitu, sicut religiosis domibus, conferuntur, non perpetuo, sed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, sunt possidenda; quamquam illud Symmachi ad necessitatis intuitum, non ad pietatis prospectum possit referri; videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri necessitas suasit, non ea, quæ religiosis domibus ob quietem religiosæ conversationis concessa sunt, prohibeantur perpetuo possideri; vel potius de utrisque intelligendum est, videlicet, ut, sicut necessitatem patientes, cessante necessitate, beneficiis renunciare coguntur, quæ eis miserationis indulsit intuitus; sic religiose viventes, cum a reli-

religione cessaverint, privilegiis exuaotur, quæ religiosa conversatio meruit. Lib. v. Pars I. Tit. xxvIII. Rubr. I.

[Gratianus continuo.]

VII. *Cessat privilegium, quando inde redundat grave scandalum, & enorme, quod inde sequitur.*

PRivilegia ergo, quæ religiosis domibus conceduntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quod nulli aliquid derogatur; videlicet, ut ex novalibus, quorum decimationes nulli assignatæ fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus persolvere non cogentur, vel si propter instantem temporis necessitatem, eis consuli non poterit, nisi aliis derogetur, ita privilegiorum auctoritas videatur esse servanda, ut eorum subveniatur ioopiæ, non ut suarum divitiarum augmento, & possessionum non modica extensione porrecta, baptismales, seu parochiales ecclesiæ penitus destituantur. xxv. Q. II. C. xxv.

TITULUS. XXVIII

De purgatione canonica.

RUBRICA. I

Quibus purgatio canonica indicenda sit, quia infamatis.

I. *Sacerdos a populo accusatus, juramento suam innocentiam asserat.*

PResbyter, vel quilibet. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. III. *pag.* 443. *Ex regesto Gregorii ad Justinum Imperatorem* [rectius Prætorem, lib. II. Indict. x. epist. xxxII. A. D. 592. Roma in *Siciliam*.]

II. *De Leone episcopo, quem beatus Gregorius fecit purgationem præstare.*

HAbet hoc proprium antiqui hostis invidia, ut quos improborum actuum perpetratione (Deo sibi resistente) deiicere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre, & coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, utrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed nequid videretur omissum, quod nostro potuisset lutium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere: quibus præstitis, magna sumus exultatione gavisi, quod hujuscemodi experimento innocentia ejus evidenter enituit: pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni caritate suscipiat, & reverentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat de his, quæ sunt jam purgata, dubietas. Sed ita suprascripto vos episcopo devotissime oportet in omnibus adhærere, ut congrue, decenterque Deum io ejus persona, cujus minister tst, videamini honorare. II. Q. v. C. vI.

III. *De eodem.*

MEnnam vero. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* X. c. I. *pag* 398. *Gregorius Castorio notario Ravennæ* [papa I. lib. vII. indict. II. epist. lxxx. A. D. 599. Roma in *Flaminiam*.]

IV. *De Maximo Salonitano episcopo, ut sacramento semet ipsum expurget.*

QUanto a nobis credi tibi, & necessarias vides causas injungi, tanto te strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramento firmaverit, se Simoniaca hæresi non teoeri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, ionoxium se esse respooderit, & de inobedieotia sua pœoiteotiam (sicut deputavimus) egerit; volumus, ut ad consolaodum illum, epistolam, quam ad eum scripsimus (ubi ei & gratiam nostram, & communionem reddidisse signavimus) experientia tua dare debeat; quia sicut in contumacia persistentibus severos oos esse conveoit, sic iterum humiliatis & pœnitentibus negare locum veniæ oon debemus. Ibid. C. vIII.

RU-

Lib. v. Pars I. Tit. xxviii. Rubr. II. & III.

RUBRICA. II

De purgatione canonica voluntarie aſſumta per ſummos pontifices.

I. *Qualiter Sixtus ſemetipſum purgavit.*

Sixtus papa omnibus epiſcopis [papa III. in epiſt. III. Iſidoriana ad Orientales epiſcopos c. I. Concil. tom. III. pag. 1264.]

II. Q. v. C. x. Nicolaus I. epiſt. VII ad Michaelem Imp.

MAndaſtis, ut ſcriberem vobis, qualiter inſtans jurgium contra me ſuſcitatum ſit, vel a quo, ut veſtro adminiculo, pelleretur, & cauſa mea firmaretur. Scitote, me criminari a quodam Baſſo, & injuſte perſequi. Quod audiens Valentinianus Auguſtus noſtra auctoritate ſynodum congregari juſſit; & facto concilio cum magna examinatione ſatisfaciens omnibus (licet evadere ſatis aliter potuiſſem) ſuſpicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi; me ſcilicet a ſuſpicione, & æmulatione liberans, ſed non aliis, qui noluerint, aut ſponte hoc non elegerint, faciendo formam, exemplumque dans. *Ex auctoritate Leonis, qui, data purgatione, ait de ſe ipſo* [Leo III. ex Anaſtaſio in ejus vita A. D. 800. *Romæ*.]

II. *De Leone qualiter ſemetipſum purgaverit.*

Ibid. C. xviii. Baronius A. D. 800. §. 5.

AUditum eſt, fratres cariſſimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo pontifex ſanctæ Romanæ eccleſiæ purifico me in conſpectu veſtro coram Deo, & Angelis ejus, quia iſtas criminoſas, & ſceleratas res, quas illi mihi obiiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi. Hoc autem faciens non legem præſcribo ceteris, qua id facere cogantur.

RUBRICA. III

De forma purgationis.

I. *Quæ forma obſervanda eſt in juramento purgationis.*

[Innocentius II. Aquilejenſi patriarchæ, & Mantuano epiſcopo c. A. D. 1131. Roma in *Venetiam*.]

Ibid. C. xvii.

QUoties frater noſter Tridentinus epiſcopus in veſtra, & noſtra præſentia de ſimonia ſit impetitus, prudentiam veſtram latere non credimus: cujus cauſa tandem in noſtra præſentia ventilata, producti ſunt adverſus eum accuſatores, viva voce, & ſcripto aſſerentes, quod eccleſiam ſancti Petri de Pado presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti, quos ab ejuſdem eccleſiæ laicis acceperit. Verum quoniam nec accuſatores, nec teſtes ſecundum formam canonum, & ſanctorum patrum ſtatuta, in cauſa ipſa procedere potuerunt, communi fratrum noſtrorum concilio judicamus, ut tertia manu ſui ordinis, & quatuor abbatum & religioſorum ſacerdotum de ſupradicta ſimonia in veſtra præſentia ſe debeat expurgare [idem continuo.]

II. *De eodem.*

Ex eod. C.

POrro purgationis tenor erit hujuſmodi. Idem epiſcopus ſuper ſancta Dei Evangelia primum jurabit, quod pro eccleſia ſancti Petri de Pado, presbytero Paulo danda neque ipſe per ſe, neque per ſubmiſſam perſonam, neque alius pro eo, ſe ſciente, pretium accepit. Deinde vero expurgatores ſuper ſancta Dei Evangelia jurabunt, quod, ſicut ipſi credunt, verum juravit. Nos itaque cauſæ hujus ſeriem committentes prudentiæ veſtræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita cauſam ipſam juxta præſentium tenorem, præſtante Domino, terminetis, quatenus & omnis de cetero hujus quæſtionis ſcrupulus auferatur, & utrique parti ſua juſtitia conſervetur. Si quis vero de vobis, certa præpediente cauſa, intereſſe non poterit, vos, qui adeſſe poteritis, idem negotium terminate. Quod ſi prædictus frater noſter A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate noſtra prædictum officium, & Tridentinam eccleſiam reſtituite. Nam autem purgationem ante proximam purificationem beatæ Mariæ adimplere jubemus.

RU-

RUBRICA. IV

Coram clericorum collegio purgatio facienda est.

I. *Diaconus, si de crimine convinci non poterit, apud episcopum secreto seipsum purificet.*

Stephanus Leoni Theanensi episcopo [forte papa IX. apud Ivonem P. VI. c. CCCCIX.]

DE crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verum tamen si suspicio habetur, & accusatores idonei reperiuntur & testes, quales sacri canones sanciunt, accito tecum certo episcoporum numero, veniant accusatores, vocetur & ipse Aldericus diaconus, &, si negaverit, ventiletur causa canonice; et, si vel sponte confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonica feriatur sententia. Qui si nec sponte confitetur, nec accusatores, & testes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebuerit, non publico examine, sed coram te, & aliquantis reverendissimis presbyteris, & diaconis tuæ ecclesiæ secreto juramento se purificet: & tu deinceps boni testimonii eum annuncia: & compesce, & commone ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei ulterius infamare præsumant; timentes, quod Cham maledictus est, qui patris verenda derisit. XV. Q. V. C. I.

RUBRICA. V

Quot, & quales esse debeant compurgatores.

I. *De purgatione clericorum, si convinci non potuerint.*

Ex concilio Agathensi [Ita refert Ivo P. VI. c. CCXXVI. Abest autem ab Agathensi.]

SI legitimi accusatores crimina sacerdotis probare non potuerint, & ipse negaverit, II. Q. V. C. XII
tunc ipse cum VII. sociis sui ordinis, si valet, a crimine semetipsum expurget. Dianus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excuset.

II. *De eodem.*

PResbyter. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXI. *Rubr.* III. c. II. *pag.* 443.

Leo papa scribens ad Carolum Regem [in capitularibus Caroli Magni lib. V. c. XXXIV. & lib. VII. c. CCLXXXI. A. D. 803. in *Gallia*.]

III. *Qualiter sacerdotes purgare se debent.*

OMnibus vobis visu, aut auditu notum esse non dubitamus, quod sæpissime, suadente antiquo hoste, sacerdotibus crimina diversa obiiciantur. Sed qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ domini genitoris vestri Pipini, sive priscis temporibus, a sanctis patribus & reliquis bonæ devotionis hominibus sæpissime ventilatum fuerit, nos inde pleniter & ad liquidum definitum reperire minime quivimus. Nostris quippe temporibus id ipsum a sanctis episcopis & reliquis sacerdotibus & ceteris ecclesiasticæ dignitatis ministris, vestris in regnis, seu in aliis Deo degentibus, nobisque una cum eis agentibus, sæpissime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diversis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu domini & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romanæ ecclesiæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, sive Orientalium & Græcorum patriarcharum, & multorum sanctorum episcoporum & sacerdotum, nec non & nostrorum episcoporum, omniumque ceterorum sacerdotum ac levitarum auctoritate & concessu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum consiliariorum nostrorum consultu definitum est, vos omnes utriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione & necessitate, auctoritate prædicta, & consultu omnium, ut quotiescumque cuique sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expressum est. Si autem, ut dictum est, ille accusator, qui canonice est recipiendus, cumcum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc cano- Ibid. C. XIX.

Lib. v. Pars. I. Tit. XXIX. Rub. I. & II.

nice dijudicetur : &, si culpabilis inventus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipse ergo sacerdos, si suspiciosus, aut incredibilis suo episcopo, aut reliquis suis consacerdotibus, sive bonis & justis de suo populo, vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum III. aut V. aut VII. bonis, ac vicinis sacerdotibus exemplo Leonis papæ, qui XII. episcopos in sua purgatione habuit, vel eo amplius, si suo episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse perspexerit, & cum aliis bonis & justis hominibus, sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato, purgatum ecclesiæ reddat. Siquis autem scire desiderat quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, & quicquid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit.

TITULUS. XXIX
De vulgari purgatione.

RUBRICA. I
De prohibitione vulgaris purgationis per aquam frigidam, aut per ferrum candens, sive per duellum.

I. *Vulgaris purgatio Apostolica auctoritate prohibetur.*

[Alexander II. epist. ad Raynaldum Cumanum episcopum apud Ivonem P. x. c. xv.]

II. Q. v. C. VII. §. I. VUlgarem denique, ac nulla canonica sanctione fultam legem, ferventis scilicet, sive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta invidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare; imo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.

II. *De eodem.*

COnsuluisti. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* III. *Rubr.* IX. c. I. *pag.* 398.

III. *De eodem.*

MOnomachiam. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* XI. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 760.

RUBRICA. II
De quibusdam aliis purgationibus, antiquitus observatis, quibus jam derogatum est per patrum sequentium statuta.

I. *Si furta in monasterio fiant, judicia monachi expurgentur.*

In concilio Guarmaciensi [nimirum Vvormaciensi c. xv. nonnullis adjectis, A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 949.]

II. Q. v. C. XXIII. SÆpe contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, missa ab abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse abbas præcepit, præsentibus fratribus: & sic expleta missa, omnes communicent in hæc verba: *corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Item [in concil. Salegunstadiensi c. VII. A. D. 1022. in *Germania*, Concil. tomo IX. pag. 846.]

II. *Qui de adulterio accusatur, probabili se expurget judicio.*

Ibid. C. XXIV. INterrogatum est, si duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat, quid inde agendum sit? Decretum est a sancto concilio, ut ille, qui negaverit,

verit, probabili se judicio expurget, & qui professus fuerit, dignam pœnitentiam agat. *Item* [in eodem c. XIV. *ibid.* pag. 847.] Lib. v. Pars II. Tit. I. Rubr. I.

III. *Cum plures de adulterio accusantur, & unus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si in judicium unus ceciderit.*

STatuit quoque sancta Synodus, ut, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint, & orant sibi concedi, ut alter illorum utroque divino purget judicio, si unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur. *Item* [in concilio Vvormaciensi c. X. A. D. 868. in *Germania*, Concil. tomo VIII. pag. 948.] II. Q. V. C. XXV.

IV. *Pro singulis missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur.*

SI episcopo, aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro singularis missam celebrare* debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit, quinquennio a liminibus ecclesiæ extraneus habeatur. *Ibid.* C. XXVI. * *Additur in Concil.* & secretam publice dicere.

LIBRI·V·PARS·II

TITULUS.I

De pœnis.

RUBRICA.I

De multis, variisque pœnis variis criminibus deputatis.

I. *Pœnæ non solum male agentibus, sed etiam attentantibus agere, inferuntur.*

Cod. lib. I. tit. de episcopis, & clericis Imperator Justinianus [imo Jovianus Cod. lib. I. tit. III. l. V. & in Cod. Theod. lib. IX. tit. XXV. l. II. A. D. 364. *Antiochiæ*.]

SI quis, non dicam rapere, sed attentare tantummodo, jungendi causa matrimonii, sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur. *Libro eodem tit. de postulando, Imperatores Leo & Anthemius Nicostrato* [præfecto Prætorio lib. I. tit. IV. al. VIII. l. XV. A. D. 468. *CPoli*.] *De Pœnitent. Dist.* I. C. VI. *Cassiod. Histor. Tripart. lib.* VII C. IV.

II. *De eodem.*

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali judicio, vel apud quemquam judicem accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholicæ religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquo modo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit, officium quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat. *Idem* [iidem ibid. continenter.] *Ibid.* C. VII.

III. *De eodem.*

QUicumque ausus fuerit contra providum nostræ serenitatis decretum, officium advocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab advocationis officio remotus stilum proscriptionis atque perpetui exilii specialiter sustinebit: scituris etiam provinciarum rectoribus, quod is, sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem & pœnam exilii per quinquennium sustinebit. *Item lib.* IX. *tit. ad l. Juliam majestatis l.* V. [A. D. 397. *Ancyræ*.] *Ibid.* C. VIII.

IV. *De eodem.*

QUisquis cum militibus &c. cogitaverit (eadem enim severitate voluntatem scelerisque effectum puniri jura voluerunt) ipse quidem &c.. *Item ad legem Corneliam de sicariis* [eod. lib. IX. tit. XVI. l. VII.] *Ibid.* C. IX. VI. Q. I. C. XXII.

V. *De eodem*.

De Pœnitent, Dist. I. C. IX. SI quis cum telo ambulaverit homines necandi causa, sicut is, qui hominem occiderit' vel cujus dolo malo factum erit commissum, legis Corneliæ de sicariis pœna coerceatur. *Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus* [ibidem continenter.]

VI. *De eodem*.

Ibid. C. X. SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressave sit, sciat, se capitali supplicio esse puniendum. *Imperator Gratianus & Valentinianus* [Theodosius & Arcadius *ibid.* A.D. 385.]

VII. *De eodem*.

Ibid. C. XI. SI forte mulier marito mortis parasse insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inveniatur: vel si forte maritus eodem insectetur uxorem; in eadem quæstione ab omni familia non solum mariti, sed etiam uxoris (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum est sine cujusquam defensione. *Item ff. tit. de injuriis l. sed est quæstionis* [lib. XLVII. tit. X. l. IX. c. A. D. 224. Romæ.]

VIII. *De eodem*.

Ibid. C. XII. SI quis tam feminam, quam masculum, sive ingenuos, sive, libertinos impudicos facere attentaverit, injuriarum tenebitur. Sed et si servi pudicitia attentata fuerit, injuriarum locum habet. Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur, ut ex pudico impudicus fiat. Non solum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est qui percussit; verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur. *L. item apud Labeonem*. [ibid. l. XV.]

IX. *De eodem*.

Ibid. C. XIII. SI quis pulsatus quidem non est, verum manus adversus eum levatæ, & sæpe territus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit; utili injuriarum actione tenetur. *Contra, lib. eod. tit. de pœnit.* [nempe Digest. lib. XLVII. tit. XIX. l. XVIII. c. A. D. 224.]

X. *De eodem*.

Ibid. C. XIV. COgitationis pœnam nemo patitur. *Item Tit. de extraordinariis criminibus* [Digest. lib. XLVII. tit. XI. l. I. circa A. D. 224.]

XI. *De eodem*.

Ibid. C. XV. SOllicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. *Et infra*. Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellamve interpellaverit, quidve impudicitiæ gratia fecerit, domum præbuerit, pretiumve, quo is persuadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite: imperfecto, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur. *Item tit. de furtis*. [Digest. lib. XLVII. tit. II. l. XXVIII. c. A. D. 224.]

XII. *De eodem*.

Ibid. C. XVI. VUlgaris est quæstio, an is, qui ex acervo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat; an vero ejus tantum, quod abstulit. Ofilius totius acervi furem esse putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & exinde parum vini abstulit, non tantum ejus, quod abstulit, verum totius furtum videtur fecisse. Sed verum est, in tantum eum furti actione teneri, quantum abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita discesserit, deinde reversus unam ex his abstulerit, & antequam se reciperet quo destinaverat, deprehensus fuerit; ejusdem rei & manifestus, & nec manifestus fur erit. Sed & si quis segetem ante lucem secat, & contrectat, ejus, quod secat, manifestus, & nec manifestus fur est.

Lib. v. Pars. II. Tit. I. Rub. II. & III.

RUBRICA. II

De non exasperandis pœnis, nisi in certis casibus.

I. *Pœnæ regulariter magis leviandæ, quam exasperandæ sunt.*

[Digest. lib. XLVIII. tit. XIX. l. XLII. circa A. D. 330. *Romæ*.]

POEnæ, sicut *in ff. tit. de pœnis* legitur, legum interpretatione molliendæ sunt potius, quam exasperandæ. [*Gratianus*] Atque ideo proprium casuum non excedunt: sed quæ de raptu virginum, vel advocatis, seu de crimine majestatis, vel de sicariis dicta sunt; favore religionis, & fidei, atque principali odio sicariorum introducta sunt. Injuriarum vero pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas itaque criminum varietatem inducit pœnarum. *De Pœnitent. Dist. I. C. XVIII.*

RUBRICA. III

De generibus puniendorum.

I. *Quatuor sunt genera puniendorum.*

Unde in ff. tit. de pœnis [eod. lib. XLVIII. l. XVI. c. A. D. 190. *ibid.* nonnullis immutatis.]

AUt facta puniuntur, ut furta, cædesque; aut dicta, ut convicia, & infide advocationes; aut scripta, ut falsa, & famosi libelli; aut consilia, ut conjurationes, & latronum conscientia, quousque alias suadendo juvisse, sceleris est instar. Sed hæc quatuor genera consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. Causa, ut in verberibus, quæ impunita sunt a magistro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cum quis per iram ab extraneo pulsatus est. Persona dupliciter spectatur, ejus, qui fecit, & ejus, qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus servi, quam liberi, & aliter qui quidquam in dominum, parentemve ausus est, quam qui in extraneum, in magistratum, vel in privatum. In hujusmodi consideratione, ætatis quoque ratio habeatur. Locus facit, ut idem vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emansorem a furtivo & effractorem vel furem diurnum a nocturno. Qualitate, cum factum vel atrocius, vel levius est, ut furta manifesta a nec manifestis discerni solent, rixæ a grassaturis, expilationes a furtis, a violentia petulantia: de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes *sic ait*: οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν, οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων. ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι, idest: *non enim iram plaga concitavit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave est cædis (quanquam grave est) quam per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri renunciare ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc movent: hæc de statu mentis deturbant homines propudii, ac sugillationis non assuetos.* Quantitas discernit furem ab abigeo. Nam qui unum suem subripuerit, ut fur coercebitur: qui gregem, ut abigeus. Eventus spectatur, ut a clementissimo quoque facta: quanquam lex non minus eum, qui occidendi homines causa cum telo fuerit inventus, quam eum, qui occiderit, puniat. [verba videntur Gratiani.] *De Pœnitent. Dist. I. C. XIX.*

II. *De eodem.*

COgitatio non meretur pœnam lege civili, cum suis terminis contenta est. Discernuntur tamen a maleficiis ea, quæ de jure effectum desiderant. In his enim nonnisi animi judicium consideratur. *Unde in ff. tit. de repudiis* [lib. XXIV. tit. II. de divortiis & repudiis l. III.] *Ibid. C. XX.*

III. *De*

Lib. v. Part II. Tit. I. Rub. iv. & v.

III. *De eodem.*

De Pœnitent. Dist. I. C. xxi.

DIvortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi discessionem fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuerit, judicium animi fuisse. Ideoque per eum calorem misso repudio, si brevi reversa est uxor, nec divertisse videtur.

RUBRICA. IV

De considerationibus habendis in puniendo, quibus pœnæ attenuentur vel graventur.

I. *Septem veniunt consideranda in punitione.*

SEd hæc quatuor genera consideranda sunt septem modis. *Supra Rubr.* III. *proxima* c. I. *pag.* 797.

RUBRICA. V

De his, quibus pœnæ sunt inferendæ.

I. *Pœnæ spirituales, aut æternæ numquam a Deo inferuntur, nisi delinquentibus, etiamsi a damnatis parentibus descendant.*

Augustinus [de bono conjug. c. xvi. circa A. D. 401. in *Africa*.]

Dist. lvi. C. iii.

VNdecumque homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti, & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est; & eo male utentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum nulla est defensio adulterii, sic mali filii conjugatorum nullum crimen est nuptiarum. *Item Jo. Chrysostomus super Matthæum Homilia* III. [ad verba, *Iudas autem genuit*, c. A. D. 400. *CPoli*.]

II. *De eodem.*

Ibid. C. iv.

NUnquam de vitiis erubescamus parentum, sed unum illud quæramus, & amplectamur, virtutem videlicet. Hujusmodi enim, etiamsi alienigenam quis habet matrem, etiamsi fornicatione pollutam, vel quolibet ejusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate suscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conversum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobriis. *Item infra.* Non est omnino nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde vere aut obscurus, aut clarus est; immo etiam (si quiddam a communi opinione abhorrens dicendum est) nescio, quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus, a virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis. *Item Hieronymus epistola contra Rufinum* [uno ad Pammachium contra errores Johannis Hierosolymitani, c. A. D. 393. e *Palæstina* Romam.]

III. *Non parentum, sed propria culpa quemquam condemnat.*

Ibid. C. v.

NAsci de adulterio, non est culpa ejus, qui nascitur; sed illius qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra, quæ fovet; non semen, quod in sulcis jacitur; non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; sed V. G. fur, & latro, qui fraude & vi eripit semina: sic in generatione hominum recipit terra, idest vulva, quod suum est: receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit, & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur,
Eccli. xxxiii. 13. idemque est corporis creator, & animæ. Noli despicere bonitatem figuli tui, qui te plasmavit, & fecit, ut voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, quæ in utero virginis
1 Cor. 1. 24.
Jud. xi. 1. ædificavit sibi domum. Jephte, inter viros sanctos Apostoli voce numeratus, meretricis est filius. Sed audi, Esau de Rebecca, & Isaac genitus hispidus tam mente, quam corpore, quasi bonum triticum, in lolium, avenasque degenerat; quia non in seminibus, sed in vo-

voluntate nascentis causa vitiorum est, atque virtutum. *Item Augustinus* [lib. XXII. contra Faustum c. LXIV. c. A. D. 402. in *Africa*, nonnullis immutatis.] Lib. v. Pars II. Tit. I. Rubr. v.

IV. *Iniquitates parentum filiis obesse non possunt.*

SPonsus ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, suis congruens invitatis, nasci etiam noluit de bonis: & malis: quo exemplo discant fideles, parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. *Dist. XVI. C. VI. Matth. XXII. 3.*

Bonifacius martyr regi Anglorum [nempe S. Bonifacius archiepiscopus Moguntinus Echeldobaldo (vel *Ethelbaldo*) regi Anglorum apud Ivonem P. VI. c. CCXXIV.]

V. *Pœna corporalis quandoque infertur a Deo non delinquentibus, etsi ratione delinquentium.*

SI gens Anglorum (sicut per istas provincias divulgatum est, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipsis paganis improperium est) spretis legalibus connubiis, adulterando, & luxuriando ad instar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali commixtione meretricum æstimandum est degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum universam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & novissime nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam: sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Provinciæ, & Burgundiorum populis contigit: quæ sic a Deo recedentes, fornicatæ sunt, donec judex omnipotens, talium criminum ultrices pœnas per ignorantes legem Dei, idest per Saracenos, venire, & sævire permisit. *Ibid. C. X. Matth. Westmonast. pag. 306. & 309. Capitul. lib. VII. C. CXLII. CXLIII.*

VI. *De eodem.*

SI ea, de quibus Deus. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* I. c. V. *pag.* 575. [Gratianus.]

VII. *De eodem.*

PRo peccato namque Sodomitarum parvuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cælesti igne sunt consumti. *Item*. Pro peccato Amalechitarum non solum parvuli eorum, sed etiam bruta animalia usque ad mingentem ad parietem jussa sunt a Domino deleri. *Item*. Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysen, & Aaron, nec tantum ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad inferos. In nnvo etiam Testamento nonnumquam, peccatis exigentibus, gravis pestilentia desævisse legitur: quæ etiam illos involvit, qui peccati conscientiam non habebant [Gratianus continenter.] XXIV. Q. III. in principio *Gen.* XIX. 13. 1. *Reg.* XV. 3. *Num.* XVI. 25.

VIII. *De eodem.*

PRo peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari, ex verbis Evangelii apparet, ubi discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur: *Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysen: *ego sum Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque in* III. *&* IV. *generationem*. Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur, ex quo per sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerunt emundati. Unde per Ezechielem Dominus ait: *anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater iniquitatem filii. Justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum*. Quæcumque etiam peccata parentes commiserint, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Unde peccato Adæ ideo omnes posteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proseminatus [Imp. Arcadius & Honorius in IX. lib. Cod. tit. ad legem Jul. majestatis l. v. A. D. 397. *Ancyræ*.] *Ibidem* 6. 4. *Io.* IX. 2. *Exod.* XX. 5. *Ezech.* XVIII. 20.

IX. *In crimine læsæ majestatis punitur etiam alius pro alio.*

SI quis cum militibus, vel privatis vel barbaris etiam, scelestam injerit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit; de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis, & consistorio nostro intersunt, senatorum etiam (nam & ipsi VI. Q. I. C. XXII.

Lib. v. Part. II. Tit. II. & III. Rubr. I.

ipſi pars corporis noſtri ſunt) vel cujuslibet poſtremo , qui nobis militat , cogitaverit (eadem enim ſeveritate voluntatem ſceleris , qua effectum, puniri jura voluerunt) ipſe quidem, utpote majeſtatis reus, gladio feriatur , bonis ejus omnibus fiſco noſtro addictis . Filii vero ejus , quibus vitam imperiali ſpecialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire ſupplicio , in quibus paterni , hoc eſt hereditarii criminis, exempla metuuntur) a materna , & avita , omnium etiam proximorum hereditate , & ſucceſſione, habeantur alieni ; teſtamentis extraneorum nihil capiant ; ſint perpetuo egentes , & pauperes . Infamia eos ſemper paterna comitetur ; ad nullos unquam honores, nulla ſacramenta perveniant : ſint poſtremo tales , ut his perpetua egeſtate ſordentibus, ſit & mors ſolatium , & vita ſupplicium . Denique jubemus, etiam eos notabiles eſſe ſine venia , qui pro talibus unquam apud nos intervenire tentaverint . *Et infra* . Sane ſi quis ex his in exordio initæ factionis, ſtudio veræ laudis accenſus, initam prodiderit factionem, præmio & honore a nobis donabitur . Ipſi vero , qui uſus fuerit factione , ſi vel ſero , tamen incognita ad huc conſiliorum arcana patefecerit , abſolutione tantum , ac venia dignus habebitur .

RUBRICA . VI
De intelligentia hujus dicti , quod dominus non punit bis in idipſum .

I. *De his , qui inter flagella pœnitentiam egerunt , non veniunt bis a Deo judicandi , ſive puniendi .*

AUctoritas illa Naum prophetæ . *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. III. *pag.* 386.

Ad hunc titulum faciunt de pœnis multa capitula libri III. *Partis* I. *Tit.* VI. *Rubr.* X. *&* XI. *pag.* 531. 534. *& lib.* III. *Partis* II. *Tit.* V. *Rubr.* II. *pag.* 576.

TITULUS . II
De pœnitentiis , & remiſſionibus .

D*E hoc titulo pleniſſime dictum eſt libro* I. *Parte* IV. *Tit.* V. *Rubr.* I. *pag.* 276.

TITULUS . III
De ſententia excommunicationis .
RUBRICA . I
Quid ſit excommunicatio , & de duplici ejus principali ſpecie, ſcilicet minoris, quæ ſeparat a ſacramentis, & majoris , ſcilicet anathematis , quæ ſeparat a communione fidelium .

I. *Aliud excommunicatio , aliud anathematizatio .*

Jo. VIII. ſcribit cuidam epiſcopo [in vet. cod. legitur Luithberto archiepiſcopo Moguntino , apud Ivonem P. XIV c. II.]

III. Q. IV. C. XII. *Regino in Chron. lib. II. A. D. 856.*

ENgeltrudem uxorem Boſonis noveris non ſolum excommunicatione , quæ a fraterna ſocietate ſeparat ; ſed etiam anathemate , quod ab ipſo Chriſti corpore (quod eſt eccleſia) recidit, crebro percuſſam eſſe. *Hieronymus in librum Judicum* [imo Origenes homil. II. ad c. II. Judicum , c. A. D. 217. in *Ægypto* .]

II. *Duobus modis aliquis Satanæ traditur .*

XI. Q. III. C. XXI. *I. Cor. v. 5.*

AUdi denique Apoſtolum , dicentem de eo , qui peccaverat : *tradidi* (inquit) *hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis , ut ſpiritus ſalvus fiat .* Vides ergo , quia non ſolum per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum , ſed

sed per eos, qui ecclesiæ præsident, & potestatem habent non solum solvendi, sed etiam ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis a Christi corpore separantur. Et, ut mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de ecclesia in potestatem Zabuli. Uno modo, quo superius diximus, cum delictum ejus manifestum fit ecclesiæ, per sacerdotes de ecclesia pellitur, ut, notatus ab omnibus, erubescat, & converso conveniat illi illud, quod sequitur: *ut spiritus salvus fiat in die Domini nostri Jesu Christi*. Alio autem modo quis traditur Zabulo, cum peccatum ejus manifestum non sit hominibus. Deus autem, qui videt in occulto, perspiciens ejus mentem & animam, vitiis ac passionibus servientem, & in corde ejus non se diligi, sed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, vel alia hujusmodi, istum talem ipse Dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Discedit a mente ejus, & avertit se, & refugit a cogitationibus ejus malis, & desideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam. *Gratianus*.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. II.

I. Cor. v. 5.

III. *De eodem*.

Evidenter itaque ex præmissis apparet, quod eorum communionem vitare non cogimur, qui sententia notati non sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. Aliquando enim arcetur quis a liminibus ecclesiæ, & a communione corporis & sanguinis Christi, vel, teste conscientia, juxta illud Apostoli: *probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; quia qui indigne manducat & bibit, judicium sibi manducat & bibit*. Item illud Prosperi: *facilius sibi Deum placabunt &c.* Require infra: *maleficiis impeditus Q. I. de pœnitentia*. Vel sententia ecclesiastica: sicut pœnitentes, quibus, tempore præfinito, beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia, excommunicatio vocatur; quia a communione corporis & sanguinis Christi notatum prohibet; sicut & Adam ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente: *videte, ne forte sumatis de ligno vitæ*. Qua sententia non separatur quis a consortio fidelium. Est & alia sententia, quæ *anathema* vocatur, qua quisque separatur a consortio fidelium, de qua supra: *cum excommunicatis nolite communicare*. Hanc distinctionem licet cuique advertere ex auctoritate Johannis papæ.

XI. Q. III. C. XXIV. §. 2.

I. Cor. XI. 28.

XXXIII. Q. I. C. IV.

Genes. III. 3.

III. Q. IV. C. XII.

IV. *De eodem*.

De illis, qui sunt. *Supra libro* III. *Parte* III. *Tit.* I. *Rubr.* V. c. IV. *pag.* 607.

RUBRICA. II

De convenientia, qua Christi ecclesia adversus malos gladio excommunicationis utitur.

I. *Non contradicit, sed potius obedit Evangelio qui malos excommunicat*.

Ex epistola Urbani papæ [forte II. c. A. D. 1095. Romæ.]

Notandum est, quod quidam dicunt, contra Evangelicam parabolam nos facere, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit, cum aliquos excommunicatione dignos, excommunicationi subiicimus; & ajunt, etiam sanctum Augustinum hoc contradicere in illo loco, ubi ait: *quia non est præcidenda unitas: ferendi sunt mali, non abiiciendi*. Quibus hoc primum respondendum est. Si hæretici, & mali homines excommunicandi non sunt, quare ipse Augustinus cum legatis S. R. Ecclesiæ, & cum sanctis episcopis suis Pelagium & Cælestium, novam hæresim in sanctam Dei ecclesiam introducentes, excommunicavit, & ab ecclesia Dei separavit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista & multa his similia loquitur, tam ipse, quam omnis ecclesia Dei excommunicatos habuit: & nisi prius pœnituissent, & per manus impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat? Idem ipse Dominus, qui hoc parabolice hic narrat, aperte alibi excommunicationem fieri jubet, dicens: *frater, qui corripitur ab ecclesia, & non obedit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus*. Unde apparet liquido, aliud esse *excommunicationem*, aliud *eradicationem*. Qui enim excommunicatur, ut Apostolus ait, ad hoc excommunicatur, ut spiritus ejus salvus fiat in die Domini. Disciplina enim est excommunicatio, & non eradicatio; nisi forte ex contemtu, & superbia excommunicati proveniat.

XXIV. Q. III. C. XXXVII.

Matth. XIII. 29.

XXIII. Q. III. C. I.

Matth. XVIII. 17.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rub. III. & IV.

RUBRICA. III
Pro quibus culpis excommunicationis ſententia inferenda ſit.

I. *Quibus exigentibus culpis aliquis ſit communione privandus.*

In Meldenſi concilio [c. LVI. A. D. 845. in *Gallia*, Concil. tomo VII. pag. 1836.]

XI. Q. III. C. XLI. NEmo epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa, communione privet eccleſiaſtica. Sub anathemate autem ſine conſcientia archiepiſcopi, aut coepiſcoporum nullum præſumat ponere, niſi unde canonica docet auctoritas; quia anathema eſt æternæ mortis damnatio & nonniſi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi. *Item ex concilio Arvernenſi* [II. c. II. A. D. 641. in *Gallia*, Concil. tomo V. pag. 402.]

II. *Pro parvis & levibus cauſis nullus communione privetur.*

Ibid. C. XLIII. NUllus ſacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus cauſis a communione ſuſpendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab eccleſia juſſerunt committentes.

RUBRICA. IV
De effectu ſive incommodis provenientibus ab excommunicatione.

I. *A Deo ſeparamus quos impios demonſtramus.*

Ex VI. ſynodo [collatione V. A. D. 553. apud Ivonem P. XIV. c. XLIX.]

XXIV. Q. III. C. IX. CErtum eſt, quod qui impius demonſtratus eſt, omni modo ſeparatus eſt a Deo; ſicut etiam ille qui anathematizatus, tamquam impius, ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat *anathema*, niſi a Deo ſeparationem. *Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermone* LXVIII. [imo XCVIII.]

II. *Satanæ traditur qui ab eccleſia excommunicatur.*

XI. Q. III. C. XXXII. OMnis Chriſtianus, dilectiſſimi, qui a ſacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus: ac per hoc, quaſi diabolo traditur qui ab eccleſiaſtica communione removetur. Unde illos, quos tunc Apoſtolus Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos a ſe eſſe demonſtrat. *Auguſtinus in epiſtola contra Donatiſtas* [epiſt. CXLI. §. 5. al. epiſt. CLII. A. D. 412. *ibid.*]

III. *Excommunicatio privat hominem vita ſpirituali, & mortificat omnia bona opera.*

XXIII. Q. IV. C. VII. Beda I. Cor. XI. SI quis a catholica eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe vivere exiſtimet, hoc ſolo, quod a Chriſti unitate diſiunctus eſt, non habebit vitam, ſed Dei ira manet ſuper eum. Quiſquis autem in hac eccleſia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata, quia in ea unuſquiſque proprium onus portabit, ſicut Apoſtolus dicit. *Et infra*. Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione ſacramentorum, ſed conſenſione factorum. Nam ſi in malis factis non eis quiſque conſentiat, portat malus cauſam ſuam & perſonam ſuam, nec præjudicat alteri, quem in conſenſione mali operis ſocium non habet criminis. *Auguſtinus in epiſtola ad Vincentium* [epiſt. CLXXXV. c. VIII. §. 37. al. epiſt. L. c. A. D. 417. *ibid.*]

IV. *Qui a Chriſti corpore præciditur, ſpiritum juſtitiæ tenere non poteſt.*

XXIII. Q. VII. C. IV. QUemadmodum membrum, ſi præcidatur ab hominis vivi corpore, non poteſt tenere ſpiritum vitæ; ſic homo, qui præciditur de Chriſti juſti corpore, nullo modo poteſt tenere ſpiritum juſtitiæ, etiamſi figuram membri teneat, quam ſumſit in corpore. In hujus ergo compagem corporis veniant; & labores ſuos, non dominandi cupiditate, ſed bene utendi pietate poſſideant. Nos autem voluntatem noſtram, ut jam dictum eſt, ab hujus cupiditatis ſordibus, quolibet inimico judicante, purgamus; quando eos ipſos, quorum labores dicuntur, ut nobiſcum & illis, & noſtris in ſocietate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus. Sed hoc eſt, inquiunt, quod

nos

nos movet: si injusti sumus, quare nos quæritis? Quibus respondemus: quærimus vos injustos, ne permaneatis injusti: quærimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes: *mortuus erat frater, & revixit; perierat, & inventus est.* Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut me abluas a peccatis? Respondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo desertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Immo nisi egeris, salvus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse perversum? Quid ergo, inquiunt, apud vos, cum ad vos transimus, accipimus? Respondeo: non quidem accipitis baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis unitatem spiritus in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & caritatem, quæ, sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum. *Et supra.* Si autem consideremus. Quod scriptum est in libro Sapientiæ: *ideo justi tulerunt spolia impiorum.* Item, quod legitur in Proverbiis: *thesaurizantur autem justis divitiæ impiorum*; tunc videbimus, non esse quærendum, qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate justorum. *Item post aliqua.* Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur divitiæ impiorum; non debent impii foris remanere, ut calumnientur, sed intrare potius, ut justificentur. *Item post aliqua.* In Christi ergo compagem corporis veniant, & labores suos, non dominandi cupiditate, sed bene utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus, quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rub. v.

Luc. xv. 24.

Eph. iv. 3.

Iac. v. 5.

Sap. x. 19.

Prov. xiii. secundum lxx.

V. *Excommunicatio impedit, ne quis absolutionem peccatorum consequatur.*

QUicumque ab unitate. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Rubr.* VIII. c. IV. *pag.* 736. *Gregorius* VII. *Romanæ Synodo præsidens, ait* [apud Ivonem in Pannormia lib. v. c. III.]

VI. *Excommunicatio absolvit subditos a sacramento fidelitatis, quandiu principes manent in excommunicatione.*

NOs sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate, aut sacramento constricti sunt, Apostolica auctoritate a sacramento absolvimus, & , ne sibi fidelitatem observent, omnibus modis prohibemus quousque ipsi ad satisfactionem veniant. xv. Q. vi. C. iv.

VII. *Excommunicati nec testes esse, nec accusare possunt.*

COnspiratores. *Supra, hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XXII. *pag.* 696. *Item Stephanus papa* [I. epist. II. Isidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 734.]

VIII. *De eodem.*

NUllus anathematizatorum suscipiatur, nec a quoquam credantur quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant. III. Q. iv. C. vi.

RUBRICA. V
De formidanda vehementer excommunicatione, etiamsi injusta.

I. *Gregi timenda est, sententia pastoris.*

Gregorius [lib. II. homil. xxvi. in Evangel. §. 6. circa A. D. 593. *Romæ.*]

SEntentia pastoris sive justa, sive injusta fuerit, timenda est. XI. Q. III. C. I.

Urbanus papa [I. epist. Isidoriana c. v. Concil. tomo I. pag. 610.]

II. *Sententia pastoris timenda est, licet injuste liget.* Ibid. C. xxvII.

QUibus episcopi non communicant, non communicetis, & quos ejecerint, non recipiatis. Valde enim est timenda sententia episcopi, licet injuste liget.

III. *De eodem.*

NEmo contemnat. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* XXIV. *Rubr.* V. c. III. *pag.* 463. *Augustinus in Jo.* [tract. xxvII. §. 6. circa A. D. 412. in *Africa.*]

IV. *De eodem*.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. & vi. XI. Q. III. C. XXXIII. 10. VII. 9. Matth. xvi. 19.

NIhil sic debet formidare Christianus, quam separari a corpore Christi. Si enim separatur a corpore Christi, non est membrum ejus: si non est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus. Quisquis autem, inquit Apostolus, spiritum Christi non habet, hic non est ejus. [*Gratianus continenter*.] Item Hieronymus: *quorum dimiseritis peccata &c.* idest quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis & janua regni cælestis clausa erit.

RUBRICA. VI

De his, qui excommunicare possunt, & qui non.

I. *Soli Superiores excommunicare possunt*.

INferior sedes. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. IV. *pag.* 400.

II. *De eodem*.

NOlite nos. *Supra ibidem* c. V. *pag.* 400.

III. *De eodem*.

DEnique. *Supra ibidem* c. VI. *pag.* 400.
Alexander II. *scribit Valeriano martyri* [vel potius *Vuillermo Marchioni* apud Baluzium in notis ad Gratianum pag. 524.]

III. *Hæretici, excommunicati, & schismatici, vere excommunicare non possunt*.

XXIV. Q. I. C. IV. Pannormia lib. v. C. XXXV.

AUdivimus, quod Henricus Ravennas, dictus *Archiepiscopus*, visus sit te excommunicare. Verum quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apostolica auctoritate te, tuosque absolvendo, mandamus exinde nunquam curare [Gratianus.]

IV. *De eodem*.

Ibid. statim.

SI autem ex corde suo novam hæresim confinxerit ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest deiicere quemquam jam prostratus. Ligandi namque, vel solvendi potestas veris, non falsis sacerdotibus a Domino tradita est. Apostolis enim dicturus: *quorum remiseritis peccata &c.* præmisit: *accipite Spiritum sanctum*; ut evidenter cunctis ostenderet, eum qui Spiritum sanctum non habet, peccata non posse tenere, vel remittere. Porro Spiritum sanctum nemo, nisi intra ecclesiam accipit, quia & ipsam unitatem per gratiam facit. Unde nonnisi congregatis in unum dictum est: *accipite Spiritum sanctum*; nec nisi super congregatos in unum, die Pentecostes descendit Spiritus sanctus. Sicut autem extra ecclesiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. Cum ergo, sicut & Apostolus ait: *Spiritus postulet, Spiritus impetret*; extra ecclesiam nec postulare facit, nec impetrare. Unde Dominus dicturus: *quodcumque petieritis &c.* præmisit: *si duo ex vobis consenserint super terram ex omni re: &c.* iterum: *ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum*. Et mirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbiæ singularitatem sequuti, a corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. In quibus autem Christus non habitat, in eis Spiritus, mentium scissuras refugiens, locum non habet. Cum ergo peccata dimittere, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus sit Spiritus sancti, & virtus Christi, apparet, quod hi, qui extra ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec solvere, nec reconciliando ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando ejus societate privare, qua ipsi, hæresi, vel schismate polluti, sive sententia notati, penitus carere probantur. Unde cum omnibus discipulis parem legandi, atque solvendi potestatem Dominus daret; Petro pro omnibus, & præ omnibus claves regni cælorum se daturum promisit, dicens: *tibi dabo claves regni cælorum*. Quicumque ergo ab unitate ecclesiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus, execrare non potest, consecrare non valet: excommunicationis, vel reconciliationis potestatem non habet. Unde Apostolus cum fornicatorem Corinthium excommunicandum scriberet, ait: *ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens, eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradere hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis*. In quo formam excommunicationis ostendens, docuit, nonnisi fidelem, & a fideli notandum. In nomine namque Do-

Margin: Jo. xx. 23. — Act. II. 1. — Rom. VIII. 27. — Matth. XVIII. 19. — Matth. XVI. 19. — I. Cor. V. 3.

Domini, atque ejus virtute cooperante, nonnisi fidelis aliquid operari valet, cum nemo possit dicere: *Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto*. Item. Cum Dominus prohibeat, agnum comedi extra catholicam ecclesiam; qui professione fidei ab ea sunt alieni, ab ejus participatione, quam suo arbitrio reliquerunt, non repelluntur, sed abire permittuntur: sicut illi, qui audientes: *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c.* dixerunt: *durus est hic sermo; & quis potest eum audire?* Atque ita abierunt retrorsum; non repulsi, sed abire permissi. Hinc etiam Apostolus cum de excommunicandis ageretur, præmisit: *si quis frater*. De infidelibus autem supposuit dicens: *eos, qui foris sunt, Dominus judicabit &c.* De his autem, qui intus sunt, nobis judicium commisit. Sicut autem ex eo, quod Apostolus ait: *Frater*, & ex his, quæ de fidelibus, & infidelibus supposuit, apparet, nonnisi fidelem excommunicandum; ita ex eo, quod fidelibus tantum hoc scribitur, vel potius, quia, sicut ille, qui benedicit, major est eo, cui benedicitur; ita qui ex officio maledicit, major est eo, cui maledicitur; liquido constat, cum, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi, vel benedicendi potestatem minime habere. Catholicum namque, utpote se superiorem, maledicere non valet: in alienum a fide, tamquam in sibi æqualem, sententiam dare non potest.

LIB. V. PART II. TIT. III. RUBR. VII. VIII.
I. Cor. XII. 3.
Io. VI. 54.
I. Cor. V. 12.

V. *De eodem.*

AIt Cælestinus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* IV. *Rubr.* III. c. XXI. *pag.* 402.

VI. *De eodem.*

APerte. *Supra ibidem* c. XXII. *pag.* 402.

RUBRICA. VII
De forma excommunicationis solemnis.

I. *Modus, & forma excommunicationis.*

DEbent XII. sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis proiicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis.

XI. Q. III. C. CVI.
Regino de eccl. disciplinis lib. II. C. CCCCIX. *pag.* 361.
Burchard. lib. XI. C. III.
Ivo P. XIV. C. LXXVI.
Concil. Tolet. I. C. XI.

II. *De eodem.*

CAnonica instituta. *Supra hoc eodem libro* V. *Parte* I. *Tit.* XIV. *Rubr.* V. c. I. *pag.* 762.

RUBRICA. VIII
De usu & observantia tenenda in sententia excommunicationis.

I. *Secunda, vel tertia admonitione interposita, excommunicatio procedat.*

Gregorius [I. lib. II. epist. XXXVII. A. D. 592. Roma in *Dalmatiam*.]

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interposita conditione gradus, secundo, vel tertio jam, ut ita dicam, ex necessitate subjuncta est) beatitudo vestra immerito queritur; cum Paulus Apostolus dicat: *in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam*

XXIV. Q. III. C. XV.
II. Cor. X. 16.

II. *De eodem.*

DE presbyterorum. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* XV. *Rubr.* II. c. VII. *pag.* 765.
[In Concilio Suessionensi II. A. D. 853. in *Gallia*, Concil. tomo VIII. pag. 85.]

III. *Excommunicationis sententia debet fieri in scriptis.*

LEgum ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant, adeo ut, qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem a suis ordinatoribus literas accipere jubetur. Qui etiam

II. Q. I. C. IX.
Extra de libelli oblat. C. I.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. IX. etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libelli inscriptione aut recipitur, aut eiieitur. Sed qui accusatur, aut excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sie in eeteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut, sicut beatus Gregorius in commonitorio ad Johannem defensorem ex Romanis legibus sumens, scribit: *sententia, quæ sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur*.

Lib. XI. epist. L. Cod. lib. VII. tit. XLIV.

IV. *De eodem*.

NUllus anathematizatorum. *Supra, hoc eod. lib.* V. *Parte* I. *Tit.* I. *Rub.* II. c. VII. *pag.* 695.

RUBRICA. IX

De his, qui excommunicari possunt, & qui non.

I. *Mali, & perversi errantes, & in errorem alios mittentes, sunt excommunicandi*.

Pelagius papa Anglio episcopo [Caput incertum.]

XXIV. Q. III. C. XIII. APostolicæ auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, ut blasphemare dediscant.

II. *De eodem*.

TAm sacerdotes. *Supra lib.* III. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* I. c. I. *pag.* 575.

III. *De eodem*.

REsecandæ sunt. *Supra ibidem* c. II. *pag.* 575.

IV. *De eodem*.

COrripiantur. *Supra ibidem Rubr.* V. c. I. *pag.* 579.

Item Prosper [imo Julianus Pomerius de vita contemplativa lib. II. c. VII. circa A. D. 496. in *Gallia*.]

V. *Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindi*.

Ibidem C. XVIII. ECce autem crimina quorumlibet, si, ipsis confiteri nolentibus, undecumque elaruerint, quæcumque non fuerint patientiæ leni medicamento sanata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda. Quod si nec sic quidem æquanimiter sustinentis, ac pie increpantis medela processerit, in eis, qui diu portati, & salubriter objurgati, corrigi noluerint; tanquam putridæ corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne, sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit; ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in sanctorum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant. *Augustinus ad Auxilium episcoporum* [epist. CCL. §. I. al. epist. LXXV. circa A. D. 398. in *Africa*.]

VI. *Regulariter unus pro delicto alterius nunquam venit excommunicandus, ut pro patre filius, aut pro domino servus, nisi participarent in crimine*.

XXIV. Q. III. C. I. SI habes de hac re sententiam certis rationibus, vel Scripturarum testimoniis exploratam; nos quoque docere digneris, quomodo recte anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini, servus, aut quisquam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lavacrum regenerationis in mortis periculo subveniri. Hæc enim fuit corporalis pœna, qua legimus, quosdam contemtores Dei, eum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem pœna, qua fit, quod scriptum est: *quæ ligaveris in terra, erunt ligata & in cælo*, animas obligat, de quibus dictum est: *anima patris: mea est, & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*. Audisti fortasses aliquos magni nominis sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Sed forte, si essent interrogati, reperiuntur idonei, reddere inde rationem. Ego autem quoniam si quis a me quæsierit, utrum id recte fiat, quid ei respondeam, non invenio; nunquam hoc facere ausus

Matth. XVI. Ezech. XVIII.

ausus sum de quorundam facinoribus unanimiter adversus ecclesiam perpetratis, nisi gravissime commoverer. Sed si tibi, quod juste fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem ætatem tuam, & honoris ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum: senex a juvene coepiscopo, & episcopus tot annorum a collega necdum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus justam possumus reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno (ex quo non trahunt, sicut ex Adam, in quo omnes peccaverunt, originale peccatum) spiritali supplicio puniamus. Etenim classiciani filius, etsi traxit ex patre primi hominis, culpam sacro fonte baptismatis expiandam; tamen quid quid, post ea quam eum genuit, peccati pater ejus admisit, ubi particeps ipse non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid dicam de coniuge? Quid de tot animabus universæ familiæ? Unde si una anima per istam severitatem, qua tota domus ista anathematizata est, sine baptismo de corpore exeundo perierit; innumerabilium mors corporum, si de ecclesia homines innocentes violenter abstrahantur, & interficiantur, huic damno non potest comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem, utinam &; nobis rescribendo præstet, ut possimus & nos. Si autem non potes, quid tibi est inconsulta commotione animi facere; unde si interrogatus fueris, rectam rationem non valeas invenire? Hæc autem dixi, etiamsi filius noster Classicianus aliquid admisit, quod tibi anathemate plectendum justissime videretur. Lib. v. Part. II. Tit. III. Rubr. IX.

VII. *De eodem.*

QUoniam multos. *In Rubr.* XII. *sequenti* c. II. *pag.* 812. 17. Q. III.

Leo papa scribit Rustico Narbonensi [epist. II. al. XCII. c. VIII. A. D. 443. Roma in *Galliam*.]

VIII. *Mortui non possunt pro quolibet crimine excommunicari, nec mortui excommunicati indifferenter absolvi.*

DE communione privatis, & ita defunctis; horum causa Dei judicio reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus non usque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. *Item Gelasius Fausto magistro fungenti legationis officio Constantinopoli* [epist. IV. A. D. 493. Roma *CPolim*, Concil. tomo IV. pag. 1168.] XXIV. Q. II. C. I.

IX. *Ecclesia viventes potest ligare vel solvere, non mortuos.*

LEgatur ex quo est religio Christiana, vel certe detur exemplum in ecclesia Dei, a quibuslibet pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore veniam, nin se corrigentibus, fuisse concessam. Auditum enim sub isto cælo non legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter ostendant qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quove documento, sive a majoribus nostris, sive ab ipsis Apostolis (quos potiores merito fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos, & mortuos, sive factum est umquam, vel faciendum esse mandatur? Mortuos suscitasse Christum legimus: in errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui hoc tantum faciendi solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat Apostolo: *quæ ligaveris super terram, ligata erunt & in cælis: & quæ solveris super terram, erunt soluta & in cælis.* Super *terram* inquit. Nam in hac ligatione defunctum, numquam dixit absolvi. *Gelasius universis Episcopis per Dardaniam, sive per Illyricum constitutis* [epist. XI. A. D. 494. Roma in *Dardaniam*, Concil. tomo IV. pag. 1197.] Ibid. C. II. Matth. XVI. 19.

X. *De eodem.*

NEc quisquam omnino vobis persuadeat, Acacio prævaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquam in collegium recidens, pravitatis jure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est; absolutionem, quam superstes nec quæsivit omnino, nec meruit, mortuus jam non potest impetrare. Siquidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est: *quæ ligaverit super terram.* Ceterum jam de eo, qui in divino est judicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremus invenit. Atque ideo, nisi ejus nomine refutato, ceterisque consortibus hujus erroris, cum nullo prorsus eorum participare debetis mensæ dominicæ puritatem: quam majores nostri semper ab hæretica magnopere servaverunt pollutione discretam. *Item Leo papa* [epist. XXVII. c. III. al. epist. XIII. ad Pulcheriam Augustam, A. D. 449. Roma *CPolim*.] Ibid. C. IV. Matth. XVI. 19.

XI. *Incor-*

Lib. v. Part. I. Tit. III. Rubr. x.

XI. *Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest.*

xxiv. Q. I. C. v.

DAmnationis sententiam quicumque meretur accipere, si in suo sensu voluerit permanere, nullus poterit relaxare. *In actione* I. *Synodi* V. [A.D. 553. CPoli, apud Ivonem P. xiv. c. lxii.]

XII. *Pro crimine hæresis post mortem qui excommunicari potest, & debet.*

Ibid. C. vi.

SAne profertur a quibusdam, qui dicunt, oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum patrum, qui non solum viventes hæreticos condemnaverunt, sed & post mortem, utpote in sua impietate mortuos: sicut eos, qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & in sacris dictychis scripserunt. Quod factum est & in Johanne, & in Flaviano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. *Item in actione* V. Augustinus ait: *si forte isti libri ita designant traditorem suum, sicut Dominus designavit Judam, legantur in eis nominatim, & expresse vel Cæcilianum, vel ejus ordinatores, eorundem librorum fuisse traditores, & si non eos anathematizavero, ipse cum eis judicer tradidisse*. Et *infra in eadem actione*. Quæ modo recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit, & conveniunt, statui teneri ab initio in ecclesia. Impium vero dogma jam inculpatum, & condemnatum est: & eos, qui tali dogmati obnoxii sunt, anathematizari vult ecclesiæ traditio; licet etiam mortui essent. Ideo sanctæ memoriæ Augustinus dixit: *quod si modo convinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam post mortem eum anathematizo.* Item [ibidem continenter §. 3.]

(Marginal note: August. de unitate ecclesia C. ul.)

XIII. *De eodem.*

xxiv. Q. II. C. vi. Concil. Afric. C. lxxxiv. August. epist. lxxxv. al. l. ad Bonifacium comitem. Item contra Cresconium lib. iii. C. xxxix. Liber Pontificalis in Bonifacio II. Ivo P. xiv. C. lxiii.

MUlti episcopi congregati, & quædam de diversis causis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes, statuerunt de episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates relinquunt, ut etiam post mortem anathemati subiiciantur. Sunt vero etiam & Augustini sanctæ memoriæ epistolæ, dicentes, quod si qui in vita sua non recte sapuerunt, licet non condemnati fuissent adhuc viventes; tamen demonstrato peccato, isti etiam post mortem anathemati subiiciantur. *Item infra*. Si vera essent quæ ab eis objecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari, ipsum jam mortuum anathematizaremus. *Item infra*. Dicis, licere mihi etiam hodie de mortuis judicare, quia judicium non tantum de vivis, sed etiam de mortuis fieri potest. *Et infra*. Rambus sanctæ memoriæ episcopus factus Edessenæ civitatis, qui in sacerdotibus exsplenduit, Theodorum istum Mopsvestenum etiam post mortem in ecclesia anathematizavit. *Item infra*. Romanorum etiam ecclesia annos paucos Dioscorum, qui fuit papa ejusdem ecclesiæ, & post mortem anathematizavit, cum nec in fide peccasset. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maxime qui in dignitatibus existunt: qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt, usque ad ejus mortem. *Item infra*. Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit; etiam Origenem inveniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto fecit & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus papa antiquioris Romæ. *Item infra*. Sancta Synodus dixit: *sufficiunt quidem quæ dicta, & prolata sunt, ecclesiasticam traditionem demonstrare, quod oportet hæreticos & post mortem anathematizari*. Item *in eadem collat.* VIII. *Sancta Synodus dixit*: Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos episcopos splenduit, diversæ epistolæ recitatæ sunt, significantes, quod oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alii Africani reverendissimi episcopi servaverunt: sed & Romana sancta ecclesia quosdam episcopos & post mortem anathematizavit; licet pro fide in vita sua non essent accusati; & utrumque apud nos habita gesta significant.

RUBRICA. X

De non habenda communione cum excommunicatis majori excommunicatione.

I. *Excommunicatorum nomina publice omnibus denuncianda sunt, ut ab omnibus evitentur.*

Ex decreto Honorii papæ [imo in Synodo habita Ravennæ a Jo. viii. c. x. A.D. 877. Concil. tomo viii. pag. 302.]

CUræ sit omnibus episcopis excommunicatorum omnino nomina tam episcopis vicinis, quam suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ foribus eccle-

ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia & excommunicatis ubique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur. *Ex concilio Antiocheno* [c. VI. ex versione Dionysii, A. D. 341. in *Syria*, Concil. tomo II. pag. 576.]

Lib. V. Pars II. Tit. III. Rubr. X. & XI.

II. *A suo episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus.*

SI quis a proprio episcopo excommunicatus est, non eum prius ab aliis debere suscipi, nisi aut a suo fuerit receptus episcopo, aut, concilio facto, episcopis occurrat, & respondeat: & si Synodo satisfecerit, quod statuerit, sub alia sententia eum recipi: quod etiam circa laicos, & presbyteros, & diaconos, & omnes, qui in clero sunt, convenit observari. [Gratianus.]

Ibid. C. II. Concil. Aquisgr. C. XXXII.

III. *Soli per sententiam excommunicati, sunt vitandi.*

CUm ergo per sententiam quis nominatus fuerit, cum eo communicare non debemus. Cum autem solo reatu occultæ excommunicationis contraxerit pœnam, non est ab ejus communione cessandum. Unde Dominus in Evangelio tunc demum peccatorem dixit habendum, *sicut ethnicum, & publicanum*, cum ecclesiam audire contemserit. Apostolus quoque non ait: *si quis frater est fornicator*; sed: *siquis frater nominatur fornicator &c.* sententiæ nominationem intelligens. Hinc etiam Urbanus papa II. Guidmundo episcopo: *sane, quod super Richardo*. Require in causa: *quidam episcopus in hæresim lapsus*. Hinc etiam Christus in Evangelio zizania dixit esse toleranda usque ad messem. *Jo. Chrysostomus in epistolam ad Ebræos* [homil. XXV. ad c. XI. forte circa A. D. 404. CPoli.]

Ibid. C. XXI. Matth. XVIII. 17. I. Cor. V. II. XXIV. Q. II. C. III. Matth. XIII. 3.

IV. *Cum pagano licet comedere, sed cum excommunicato minime licet.*

AD mensam quippe paganorum si volueris ire, sine ulla prohibitione permittimus. Et infra. *Si enim quis frater*, inquit, *nominatur inter vos*. Fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non monachum tantum. Quid autem est, quod facit *fraternitatem*, nisi lavacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? Et infra. *Si quis* (inquit) *nominatus* * *fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere*. Cum autem de paganis ageret, non ita, sed: *si quis vos vocaverit ex infidelibus* (paganos significans) *& vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus &c.* O quanta integritas! Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam imus ad eos, participantes cum eis. *Augustinus scribit Vincentio Donatistæ & Rogatistæ* [epist. XCIII. c. XII. §. 50. al. epist. XLVIII. A. D. 408. in *Africa*.]

XI. Q. III. C. XXIV. I. Cor. V. 10.

* Non respondet Græco textui Chrysostomi. Vide correctores Romanos

V. *Pro facinore ab hæreticis excommunicatus, a catholicis non est recipiendus.*

QUisquis pro aliquo flagitio, vel facinore projectum a vobis, ita suscipit, sicut suscipiuntur qui, excepto errore, quo a nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt. Displicet nobis; sed nec facile ista monstratis; & si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non possumus. Neque propter paleam relinquimus arcam Domini, neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hædos in fine segregandos, deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini. *Idem ad Eusebium* [epist. XXXV. al. CLX. circa A. D. 396. *ibid.*]

XXIV. Q. I. C. XXXVIII.

VI. *Quisquis per disciplinam ab hæreticis excommunicatur, non est a catholicis recipiendus.*

SUbdiaconus quondam Spaniensis ecclesiæ, vocabulo *Primus*, cum ab accessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata & sana præcepta contemneret, a clericatu remotus est. *Et infra*. Ego, si Domino placet, istum modum servo, ut quisquis apud eos propter disciplinam degradatus, ad catholicam transire voluerit; in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Ibid. C. XXXIX.

RUBRICA. XI

De pœna participantium cum excommunicatis.

I. *Excommunicationis meretur sententiam qui excommunicatis communicat.*

Nicolaus ad Lotharium regem [epist. LL. cujus initium, *Audito*, circa A. D. 863. Roma in *Galliam*, Concil. to. VIII. pag. 437.]

PRæcipue Vualdradæ pellicis tuæ, & jamdudum a te repudiatæ, communionem declina. Excommunicata est enim, & usque ad præsentiam nostram ab omni Christiano-

XI. Q. III. C. III.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. XI. stianorum contubernio sequestrata. Quamobrem cavendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententiæ, ac pro unius mulierculæ passione vinctus & obligatus, ad Regino in Chro. ex lib. II. perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis prælati delinquunt; ac per hoc ipsi crudelius, quam ceteri puniuntur, ut ait beatus Gregorius. Scire etenim prælati In Pastorali P. III. C. v. debent, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava, quæ faciunt, non soli moriuntur. *Et infra*. Ce-Matth. XVIII. 16. terum præcave, ne, quando nobis secundum Domini præceptum duos, aut tres testes adhibeamus, imo vero, ne hoc sanctæ ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis, *sicut ethnicus, & publicanus*.

II. *De eodem*.

SI quis episcopus in concil. *Supra hoc eodem libro, Parte* I. *Tit.* XXIV. *Rub.* I. c. I. *pag.* 767.

III. *De eodem*.

SI quis episcopus damnatus. *Supra ibidem, eadem Parte, & Titulo* c. I I. *pag.* 787. *Ex concilio Africano* [in Codice canonum ecclesiæ Africanæ, c. XXIX. Concil. to. I I. pag. 1064.]

IV. *De his, qui tempore suæ excommunicationis communicare præsumunt*.

XI. Q. III. C. IX. SI Lacuit universo concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, sive episcopus, sive quilibet clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communicare præsumserit, ipse in se damnationis judicetur sententiam protulisse. *Item Nicolaus papa* [I. in synodo III. Romana c. I I. A. D. 861. Concil. tomo VIII. pag. 768.]

V. *Deponatur episcopus, qui excommunicatis communicat*.

Ibid. C. X. Christophori Brouweri Annales Trevirenses tomo I. pag. 410. §. CXXXVI. TEutgaudum Trevirensem, primatem Belgicæ provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ archiepiscopos, nunc coram nobis, & sancta synodo sub gestorum innuatione, qualiter causam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Thetbergæ scilicet, & Gualdradæ, recognoverint, & judicaverint, scriptum super hoc propriis manibus roboratum offerentes; nihil se plus, vel minus, aut aliter egisse ore proprio multis coram positis affirmantes, & sententiam, quam a sede Apostolica in Engeltrudem uxorem Bosonis sanctissimus frater noster Mediolanensis archiepiscopus Thado, & ceteri episcopi nostri petiverant emittendam, & nos divino succensi zelo, sub anathematis attestatione canonice protuleramus, publice se viva voce violasse confitentes: in quibus omnibus invenimus, eos Apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & æquitatis normam nequiter temerasse, omni judicamus sacerdotii officio manere penitus alienos, sancti Spiritus judicio, & beati Petri per nos auctoritate, episcopatus exutos regimine consistere definientes. Prædictis autem depositis licentiam concedimus ecclesiam ingrediendi, & communicandi, sicut laici, & loquendi suas utilitates, non autem turbas concitandi, vel scandalum sollicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad epistolæ ministerium specialiter pertinet, nulla eis sit licentia contingendi; sicut nos cum sancta synodo jam decrevisse constat. *Fabianus papa* [epist. I. Isidoriana, Concil. tomo I. pag. 638.]

VI. *Excommunicatus est qui excommunicatis communicat*.

Ibid. C. XVI. Can. Apost. XI. SIcut Apostoli statuerunt, dicentes: *cum excommunicatis non est communicandum*: & si quis cum excommunicatis, aversando regulas, scienter, saltem in domo simul locutus fuerit, vel oraverit, ille communione privetur. *Item Calistus* [papa I. epist. Isidoriana II. c. II. Concil. tomo I. pag. 1613.]

VII. *De eodem*.

XI. Q. III. C. XVII. EXcommunicatos quoscumque a sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis justam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec *ave* eis dicat; quia quicumque in his, vel aliis prohibitis, scienter excommunicatis, communicaverit, juxta Apostolorum institutionem & ipse simili excommunicationi subjacebit. *Item Isidorus* [in regula Monachorum c. XVIII. c. A. D. 630. in *Hispania*.]

VIII. *De eodem*.

Ibid. XVIII. CUm excommunicato neque orare, neque loqui (nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec ve sci liceat. Si quis enim cum eo aut palam, aut absconse locu-

cutus fuerit, statim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam. *Item ex concilio Carthaginensi* [IV. c. LXXIII. A. D. 398. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1205.] Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. XII.

IX. *De eodem.*

QUi communicaverit, vel oraverit cum excommunicato si laicus est, excommunicetur; si clericus, deponatur. *Gregorius clero & populo Salonitano* [imo nobilibus, clero & populo Jadertino, lib. v. epist. XLVIII. A. D. 596. Roma in *Dalmatiam*.] XI. Q. III. C. XIX.

X. *Communicare non licet his, qui excommunicato communicant.*

ROgo, hortor, & moneo, ut a prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis, nec cuiquam sacerdoti, suprascripto Maximo communicanti, contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat. *Item ex concilio Toletano I.* [c. XV. A. D. 400. in *Hispania*, Concil. tomo II. pag. 1225.] Ibid. C. XXV.

XI. *Nullus clericorum, vel laicorum ad domum excommunicati accedat.*

SI quis laicus abstinetur ad hunc, vel ad domum ejus, clericorum, vel religiosorum nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur, a clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui ejusdem episcopi sunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abstinetur, sive laico quolibet, sive clerico [Gratianus ibid. statim.] Ibid. C. XXVI.

XII. *De eodem.*

SEd hoc specialiter in his, qui excommunicatis nominatim communicant. Unde Urbanus: *sane, quod super Richardo &c.* infra in causa: *quidam episcopus in hæresim lapsus. Item.* Nicolaus papa in cap. *excellentissimus rex Carolus*, infra circa finem hujus causæ. *Item ex IV. synodo* [forte Isidorus in regula Monachorum c. XVIII. c. A. D. 625. in *Hispania*.] XXIV. Q. II. C. III.

XIII. *Excommunicationis contrahit pœnam qui cum excommunicato communicat.*

SI quis frater aut palam, aut absconse cum excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione, statim cum eo excommunicationis contrahat pœnam. *Item ex concilio Carthaginensi II.* [c. VII. A. D. 390. in *Africa*, Concil. tomo II. pag. 1161.] Ibid. C. XXVIII.

XIV. *De eodem.*

QUi merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo episcopo, aut presbytero, vel clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens sui episcopi regulare judicium. *Urbanus Genebaldo Constantiensi episcopo* [potius Gebehardo c. A. D. 1093. apud Ivonem P. XIV. c. XIV.] Ibid. C. XXXI.

XV. *Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant.*

SAnctis quippe canonibus cautum constat, ut qui excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipsius tamen pœnitentiæ, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicumque seu ignorantia, seu timore, seu necessitate negocii cujusquam maximi & maxime necessarii, eorum se convictu, salutatione, oratione, osculatione contaminaverit; cum minoris pœnitentiæ medicina societatis nostræ participationem sortiatur. Eos vero, qui aut spontanee, aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinæ coercitione suscipi, ut ceteris metus incutiatur. XI. Q. III. C. CX. Baluzius in notis pag. 501.

RUBRICA. XII
De his, qui inculpabiliter communicant cum excommunicatis.

I. *Non omnes communicantes cum excommunicatis veniunt puniendi ab ecclesia.*

Nicolaus papa scribit Hincmaro Remorum archiepiscopo [c. A. D. 863. *Roma* in Galliam, Concil. tomo VIII. pag. 504.]

EXcellentissimus rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui commucicant cum his, qui cum Engeltrude sæpe damnata femina communicant; quoniam eam cum communicatoribus suis, & fautoribus pari vinculo anathematis constat esse adstrictam. Quapropter nunc beatitudini tuæ injungimus, ut super hoc, nostra auctoritate fretus, curam de his sumere studeas: & quia docta divinitus sanctitas tua valde novit aliud esse ex necessitute, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex stu- XI. Q. III. C. CII.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rub. XIII. ſtudio delinquitur, iſtudque poſterius duobus prioribus diſtrictius eſſe puniendum; idcirco ſolerter invigilet, & cauta diſcretione ſingulorum modos dijudicet, quatenus qui ex neceſſitate, aut iguorantia delinquunt, auctoritate noſtra per te abſolvantur. Si tamen ipſa eorum ignorantia, vel neceſſitas vera, & non ſimulata, vel non ex voluntate proceſſerit; quia, ut bene noſti, plerique ſunt, qui poſſunt quidem, ſed nolunt recta noſſe. Unde Pſalmiſta de hujuſmodi: *noluit* (inquit) *intelligere, ut bene ageret*. (Pſal. xxxv. 4.) Illos autem, qui ſtudio ſuo obligantur, & contemtu interdicta noſtra poſtponunt, nonniſi digna ſatisfactione præveniente, volumus a te prorſus abſolvi. *Item Gregorius* VII. [apud Ivonem P. xiv. c. xliii.]

II. *De his, qui ſine culpa excommunicantur.*

XI. Q. III. C. CIII. QUoniam multos, peccatis noſtris exigentibus, pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate; devicti miſericordia, anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, opportune temperamus. Apoſtolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus, videlicet uxores, liberos, ſervos, ancillas, ſeu mancipia, necnon ruſticos, ſervientes, & omnes alios, qui non adeo curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, ſive illos, qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant. Quicumque autem orator, ſive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat; ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa dare aliquid voluerit, non prohibemus. *Bonifatius martyr Zachariæ papæ* [A. D. 751. e Germania Romam, Concil. tomo vi. pag. 1530.]

III. *Inſtante neceſſitate communicare cum excommunicatis non nocet, dummodo non præbeatur conſenſus iniquitati.*

Ibid. C. civ. ANteceſſor prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus miſit, ſacramento me conſtrinxit, ut canonicis & juſtis epiſcopis, & presbyteris in verbo, facto conſenſu adſtipulator fierem & adjutor: quod cum divina gratia adimplere ſtudui. Falſos autem ſacerdotes, hypocritas, & ſeductores populorum vel corrigerem ad viam ſalutis, vel declinarem, & abſtinerem a communione ipſorum: quod ex parte ſervavi, & ex parte cuſtodire, & implere non potui; ſed ſpiritaliter implevi ſacramentum, quia in conſenſum, & in conſilium eorum non venit anima mea; corporaliter autem ab eis abſtinere omnino non potui. Dum enim veniſſem ad principem Francorum, cogente eccleſiarum neceſſitate, non tales ibi reperi, quales volui. Sed tamen in ſancta communione Corporis Chriſti illis non communicavi. *Item Zacharias papa Bonifacio martyri*. [epiſt. xii. A. D. 751. Roma in Germaniam, Concil. tomo vi. pag. 1524.]

IV. *Excommunicatis non communicat, qui eis animo non conſentit.*

Ibid. C. cv. QUod prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, hujus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ præſul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam miſiſſet fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante eſſe munitam; ita ut orthodoxos epiſcopos, presbyteros, vel quoſcumque reperire potuiſſes, in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum eſt.) Si quos vero ſeductores epiſcopos, aut pſeudopresbyteros, vel quoſque a recto fidei tramite deviantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quod te, ſolatiante Deo, uſque ad præſens ſpiritualiter ſervaſſe confeſſus es; vel ſi omnino propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos acceſſiſſes, corporaliter abſtinere non valuiſti, cogente eccleſiarum Dei neceſſitate; & tamen in eorum conſilio, & conſenſu communionis anima tua non eſt coinquinata. Itaque propter hoc, quod cum eis converſatus es non conſentiens iniquitati eorum, nullum tibi detrimentum coram Deo eſt.

RUBRICA. XIII

De cauſis, pro quibus quis vere venit excommunicandus.

I. *Excommunicandus venit epiſcopus, venire ad concilium contemnens.*

SI quis autem. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* V. *Rubr.* V. c. VI. *pag.* 55.

II. De

II. *De eodem.*

CErtum. *Supra, hoc eodem Titulo, & Parte, Rubr.* IV. c. I. *pag.* 802.

III. *Excommunicandus venit nolens Apostolicis præceptis obedire.*

NUlli fas. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.* 26.

IV. *Excommunicandus venit clericus dissolute vivens.*

EPiscopus. *Supra libro* III. *Parte* I. *Tit.* I. *Rubr.* II. c. XI. *pag.* 486.

V. *Excommunicandi veniunt laici morientium clericorum bona diripientes.*

DE laicis. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIV. *Rubr.* III. c. I. *pag.* 183.

VI. *Excommunicandi veniunt qui principum auctoritate ecclesiam invadunt.*

DE rebus, quæ semel. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* XIV. c. V. *pag.* 184.

VII. *Excommunicandi sunt sortilegiis intendentes.*

SI quis clericus. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* XIX. *Rubr.* X. c. VII. *pag.* 781.

Nicolaus papa Lothario Regi [c. A. D. 863. apud Ivonem P. VIII, c. CCXXVII.]

VIII. *Excommunicandus est qui duas simul uxores habere præsumit.*

AN non distincta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech & flagitium imitatus esse dignosceris? Quod Dominus nonnisi post LXXVII. generationes suo salutifero adventu delevit: cum Cain fratricidium septima generatione aquis abolitum sit cataclysmi. *Item ex concilio Agathensi* [c. XXXVII. A. D. 506. in *Gallia*, Concil. tomo IV. pag. 1389.] XXIV. Q. III. C. XIX.

IX. *Falsi testes, & homicidæ communione priventur.*

ITaque censuimus homicidas, & falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint. *Ibidem* C. XX.

X. *Excommunicetur potens, qui clericum pauperem religiosum expoliare præsumit.*

SI quis de potentibus. *Supra lib.* II. *Parte* I. *Tit.* VI. *Rubr.* V. c. VI. *pag.* 415. *Ibidem*

XI. *De eodem*

SI quis Romipetas. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo* c. VII. *pag.* 415. *Ibidem*

XII. *De eodem.*

PAternarum. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo* c. VIII. *pag.* 415.

XIII. *De eodem.*

ILli, qui. *Supra eodem libro* II. *Parte & Titulo Rubr.* V. c. IX. *pag.* 415.

XIV. *Excommunicetur sacerdos, qui missam inchoatam præsumserit incompletam relinquere.*

NIhil contra ordinis statutum. *Supra lib.* I. *Parte* III. *Tit.* VI. *Rubr.* X. c. IV. *pag.* 144.
[Gregorius II. in Concilio *Romano* c. XVII. A. D. 721. Concil. tomo VI. pag. 1457.]

XV. *Excommunicetur clericus, qui comam relaxaverit.*

SI quis clericus relaxaverit comam, sit anathema.

XVI. *De eodem.*

SAnctis quippe. *Supra hoc eodem libro, Parte, & Titulo, Rubrica* XI. c. XV. *pag.* 811.

RU-

Lib. v. Part. II. Tit. III. Rub. XIV. & XV.

RUBRICA. XIV

De causis, pro quibus quis ipso facto, & jure est excommunicatus.

I. *Excommunicatus est a jure ipso facto qui incidit in hæresim jam damnatam.*

ACacius non est. *Supra lib.* V. *Parte* I. *Tit.* VII. *Rubr.* VIII. c. II. *pag.* 735.

II. *De eodem.*

ACacius non fuit. *Supra eodem libro* V. *Parte*, *Titulo*, *& Rubrica* c. III. *pag.* 735.

III. *Excommunicatus est qui Romanam ecclesiam caput esse negat, & ei, tanquam capiti, obedire contemnit.*

NUlli fas. *Supra, libro* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* IV. c. IV. *pag.*26.

IV. *Excommunicatus est verberans clericum, aut religiosam personam.*

XVII. Q. IV. C. XXIX. SI quis suadente diabolo *&c.*

V. *Excommunicatus est participans in crimine cum excommunicato.*

PRæcipue. *Supra hoc eodem libro & Parte Rubr.* XI. c. I. *pag.* 809.

VI. *Excommunicati sunt fautores schismaticorum.*

NOvatianus, episcopus. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.*VIII.*Rubr.*VIII.c.XVI.*pag.* 83.

VII. *Excommunicati sunt incendiarii, & violatores ecclesiarum.*

CAnonica instituta. *Supra hoc eodem libro & Parte, Tit.*III.*Rubr.*VII.c.II.*pag.* 805. *Ad istam Rubricam pertinent omnia capitula libri* I.*Partis* I. *Tit.* I.*pag.*1. *usque ad pag.* 14.

RUBRICA. XV

De invalidiiate sententiæ excommunicationis inique sive injuste data.

I. *Sententia pastoris reum, vel innocentem non facit.*

Hieronymus super Matthæum [lib. III. ad c. v. A. D. 388. in *Palæstina*.]

XI. Q. III. C. XLIV. QUomodo sacerdos mundum leprosum non facit; sic episcopus, vel presbyter non alligat eos, qui insontes sunt, nec solvit noxios; sed pro officio suo, cum peccatorum varietates audierit, scit qui ligandus sit, qui solvendus [Augustinus in Matthæum c. A. D. 410. in *Africa*.]

II. *Injusta prælati sententia, quoad Deum, non condemnat, vel absolvit.*

Ibidem C. XLV. RIdiculum est, ut eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solum, quod episcopus dicitur habere hujusmodi potestatem, ut soluti ab eo, soluti sint in cælo; & ligati in terris, ligati sint in cælo. Sit ergo irreprehensibilis qui alterum ligat, aut absolvit. Item *Gelasius papa episcopis Orientalibus de damnatione Dioscori* [sententia habetur ex parte in tomo Gelasii de anathematis vinculo A. D. 494. *Romæ* in Orientem, Concil. tomo IV. pag. 1227.]

III. *Non est petenda solutio, cum iniqua sententia fertur.*

Ibidem C. XLVI. CUi est illata sententia, deponat errorem, & vacua est. Sed si injusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum. *Item Augustinus de summo bono* [de natura boni lib. III. c. XXXIX. c. A. D. 420. in *Africa*.]

IV. *Deus nec nocet, nec nocere aliquem patitur injuste.*

Ibidem C. XLVII. SEcundum catholicam fidem, & sanam doctrinam, & intelligentibus perspicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere injuste cuiquam

quam, vel nocere injuste patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apostolus) recipiet illud, quod nocuit. *Idem de verbis Domini* [sermone XVI. c. A. D. 397. *ibid.*] Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. XVI.

V. *Injusta vincula dirumpit Justitia.*

COEpisti habere fratrem tuum, tanquam publicanum, ligans illum in terra; sed ut juste alliges, vide. Nam injusta vincula dirumpit justitia. Cum autem correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra. Cum solveris in terra, solutus erit & in cœlo. *Augustinus* [apud Anselmum lib. XII. c. CLXVII.] XI. Q. III. C. XLVIII.

VI. *Injuste aliquem anathematizans, sibi, non aliis noce t.*

ILud plane non temere dixerim, quod si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injuste; potius ei oberit, qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur, aut solvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur caritas in cordibus nostris, quæ non agit perperam. Pax ecclesiæ dimittit peccata; & ab ecclesiæ pace alienatio tenet peccata, non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit. Columba tenet, columba dimittit; unitas tenet, unitas dimittit. *Item.* Sicut avis in incertum volans, & passer quolibet vadens; sic maledictum frustra prolatum venit super eum, qui misit illud. *Gregorius Magno, episcopo Mediolanensi* [lib. II. epist. XXVI. A. D. 591. *Romæ* in Insubres.] Ibid. C. LXXXVII.

VII. *Qui illicite aliquem excommunicat, semetipsum, non illum, condemnat.*

COmperimus, quod Lavrentius quondam frater, & coepiscopus noster, nullis te culpis exigentibus, communione privaverit; ideoque hujus præcepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine. *Hieronymus* [imo Origenes Homil. XIV. ad c. XXIV. Levitici, c. A. D. 217. in *Ægypto.*] XXIV. Q. III. C. II.

VIII. *Vita, non sententia quemlibet ligat, vel solvit.*

SI quis non recto judicio eorum, qui præsunt ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur; si ipse non ante exiit, hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus fit; & ille foris, qui intus videtur retineri. Ibidem C. IV.

IX. *De eodem.*

CUm aliquis. *Supra lib.* I. *Parte* II. *Tit.* II. *Rubr.* II. c. V. *pag.* 81.

RUBRICA. XVI
De pœna injuste excommunicantis.

I. *Qua pœna feriatur qui illicite aliquem excommunicat.*

[Ex concilio Parisiensi tempore Ludovici Pii apud Ivonem P. XIV. c. XXI. A. D. 839. in *Gallia.*]

DE illicita excommunicatione lex Justiniani Imperatoris catholici, quam probat & servat catholica ecclesia, constitutione CXXIII. cap. CCCLI. decrevit, ut nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversus eam aliquem excommunicaverit, ille quidem, qui excommunicatus est, majoris sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat. Is autem, qui legitime non excommunicaverit, in tantum abstineat a sacra communione tempus, quantum majori sacerdoti visum fuerit, ut quod injuste fecerit, ipse juste patiatur. Et hinc sanctus Gregorius ad Johannem episcopum injuste excommunicantem inter cetera scribit, dicens: *cassatis prius, atque in nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri principis Apostolorum auctoritate decernimus* XXX. *dierum spacio te sacra communione privatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus veniam cum summa pœnitentia ac lacrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoverimus implesse remissius, non jam tantum injustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ, cognoscas, adjuvante Domino, severius puniendam; quia nemo præpropere, vel præpostere scilicet non commonitus, neque conventus est judicandus.* De conventione autem hujusmodi Ibidem C. VI.

Lib. v. Pars II. Tit. III. Rubr. xvii. di patratoris manifestorum criminum lex dicit: *quicumque tribus auctoritatibus judiciis conventus, vel tribus edictis ad judicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremtorio,* Cod. Th. lib. v. *idest, quod causam extinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam apud eum judicem, a* Senten. Paulli tit. v. *quo ei denunciatum est, exhibere noluerit, adversus eum, quasi in contumacem, judicari potest.* Quinimmo nec retractari per appellationem negocia possunt, quoties in contumacem fuerit judicatum. Et hanc sententiam de tribus auctoritatibus conventis, ex Evangelica auctoritate Cælestinus ad Nestorium dicens, & Ephesina synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Johannem scribens, comprobant. De peremtorio autem scripto C. xv. & xliv. Africanum concilium demonstrat de Cresconio, ut, si conventus resipiscere detrectaverit, suo contemtu & sua contumacia faciente, auctoritate judiciaria protinus excludatur. *Item*. Beatus Gregorius de sententia in contumacem scribens ad Maximum præ- lib. v. epist. III. sumtorem Salonitanum episcopum, dixit: *hortamur, ut ad nos venire, omni postposita excusatione, festines, quatenus servata justitia, hæc, de quibus accusaris, & cognoscere, & finire, secundum canonica instituta, Christo revelante, possimus. Ita autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, assignet; & nos in te hæc res non solum propter dicta crimina, quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam durius, scilicet, ut in contumacem, cogat ex concilio ferre judicium.*

RUBRICA. XVII

De forma reconciliationis excommunicati.

I. *Modus reconciliationis excommunicatorum.*

Ex concilio Aurelianensi [imo Arausicano A. D. 441. in Gallia, Concil. tomo III. pag. 1452.]

XI. Q. III. C. CVIII. Cum aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus, veniam postulat, & emendationem promittit; episcopus, qui eum excommunicavit, ante januas ecclesiæ venire debet, & XII. presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent. Et, si ille terræ prostatus veniam postulat, & de futuris cautelam spondet; tunc episcopus apprehensa manu ejus dextera, in ecclesiam illum introducat, & communioni Christianæ reddat, & septem psalmos pœnitentiales decantet cum istis precibus: *Kyrie eleyson. Pater noster. Salvum fac servum tuum.*

ORATIO.

Præsta, quæsumus, Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut ecclesiæ tuæ sanctæ, a cujus integritate deviaverat peccando, admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius. *Per Dominum &c.*

Quia de titulis ultimis duobus, *scilicet* de verborum significatione, *&* de regulis juris *nihil nobis occurrit formaliter descriptum in hoc* aureo volumine Decretorum, *finis est hujus nostri laboris, pro quo immortales gratias agimus clementiæ nostri Salvatoris, cui honor & gloria in sæcula sæculorum.*

GRATIANI DECRETORUM
Libri V. & ultimi.
FINIS

Completum est opus Romæ die X. Januarii anno MCCCCLI. studio & labore Johannis de Turrecremata Cardinalis sancti Sixti.

INDEX

INDEX RERUM

Prior numerus vulgaris paginam, alter Romanus Rubricam, vel Rubricæ caput, vel Titulum, quod tamen raro, indicat.

ARTES. ARTIFICIUM.

ASTROLOGIA.

ATRIUM ECCLESIÆ.

AVARITIA.

B

BAPTISMUS.

CODEX.

COELIBATUS.

COGITATIO.

COLLUSIO.

COMA *Vide* TONSURA

COMMATER.

COMMENDATITIÆ LITERÆ.

COMMUNE BONUM.

COMMUNIO EUCHARISTIÆ.

COMMUNIO PRECUM ET BONORUM IN ECCLESIA.

COMPATER.

COMPETENTES.

CONCILIUM.

DI-

EVANGELIZARE.

EUCHARISTIA.

EULOGIA.

EXACTIO.

EXCOMMUNICATIO.

EXEMPLUM.

EXORCISTA.

F

FALSIFICARE.

FEMINA.

FESTI, ET SACRI DIES.

FICTIO.

FIDES.

FILII.

FOENUS. *Vide* USURA.

FORNICATIO.

FORUM.

FUNDATOR.

FURTUM.

G

GENETHLIACI.

GRAM-

JU-

LUXURIA.

LUXUS.

M

MAGIA.

MAGISTER.

MAGISTRATUS.

MAJESTAS.

MAJORA NEGOCIA.

MAJORDOMUS

MALEDICTUM. MALEDICI

MALUM. MALUS

MANCIPIUM.

MANUS IMPOSITIO.

MARTYRES. MARTYRIUM

MATRIMONIUM.

MATRIMONII IMPEDIMENTA.

 alia

alia uxore. Una costa a principio in unam uxorem versa est: erunt duo in carne una, non tres, non plures 676. I. Viro non licet quod mulieri non licet 676.

XII. Impedimentum Matrimonii, Honestas publica. *Innuitur, sed nihil praeterea habetur* 677. XII.

XIII. Impedimentum Matrimonii, Affinitas. Unde contrahatur 678. I. Si vir & uxor non duo, sed una caro, sunt non aliter est nurus deputanda, quam filia 679. III. Gradus affinitatis 679. & 680. De Uxoris consanguinitate uxor ducenda non est 654. II.

XIV. Impedimentum Matrimonii Impotentia. Vir frigidæ naturæ maneat sine conjuge 681. III. IV. De maleficio diabolico impotentiam producente *ibid.* V. Non dirimitur matrimonium jam contractum, si postea subsequatur aliqua hujuscemodi infirmitas *ibidem*.

XV. Impedimentum Matrimonii, Interdictum Ecclesiasticum. *De hoc nihil expresse apud Gratianum* 682. XV. *Vide* Nuptiæ.

MENDACIUM.

Verbis uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est 622. I. Verba instituta sunt, ut per ea quisque alteri cogitationes suas aperiat *ibid.* Mendacium non ideo licitum, quia aliquibus quandoque prodest *ibid.* Mendacia jocosa, ac similia sine magna culpa, non tamen sine culpa 623. V. Mendacii octo genera 624. III. Nullum tamen est genus mendacii, quod peccatum non sit *ibid.* Mentiri causa humilitatis non licet *ibid.* IV. Nec mendacio hominum vita est servanda 625. Obstetricum Ægyptiarum fallacia nemini exemplo esse debet 625. IX. Abraham Saram uxorem sororem suam vocans non voluit mendacium dici, sed veritatem celari: quod licet: erat enim revera Sara filia fratris 626. II. Jacob emtione de non primogenito in primogenitum transiit. Erat Jacob non nascendo, sed jure primogenituræ, quam Esau vendid[illegible] 26. III.

MERCATOR.

Mercatorum lucrum, doli, discrimina 493. 494.

METROPOLIS. METROPOLITANUS

Juxta majorum decreta, Sedes, quæ uniuscujusque Sacerdotalis dignitatis est mater, sit ecclesiasticæ magistra rationis 133. V. Eam in ordine psallendi, divina officia & missas celebrandi provincia quævis sequatur *ibidem* 138. II. Metropolitanus consecratur ab Episcopis suæ provinciæ; hos autem ipse consecrat 85. IV. Episcopi non ordinati a metropolitano illum adeant oportet infra duos menses, ut ab illo monitis ecclesiasticis instruantur 86. XI. Metropolitanus intra tres menses a consecratione fidem suam exponat Romano Pontifici, ab eoque pallium petat 92. I. Metropolitani auctoritas 108. V. Ad Metropolitanos querelas suas deferant clerici, ab episcopo gravati 108. VI. Metropolitani auctoritas necessaria ad Concilia Provinciæ cogenda 53. III. Illis de omnibus causis constat esse permissum judicium *ibid.* Metropolitano commissa est solicitudo totius provinciæ 107. I. Sine eo nihil agere licet episcopis *ibid.* 108. IX. Metropolitani duo non sunt nominandi, divisis Imperiali judicio provinciis 41. XIV. II. Metropolitano inconsulto nihil agant episcopi provinciæ; ille vicissim eosdem consulat 108. VIII. 109. XIII. Metropolitanus sine consensu episcoporum, comprovincialium non audiat alicujus episcopi causam 109. X. XI. XII. Metropolitanus negligens cogere semel quotannis Concilium Provinciæ, pœnis canonicis puniatur 54. III. Non appetat ea, quæ Episcopi deferunt sive jumenta, sive alia quævis; alioquin solvat quadruplum 54. III. Metropolitanorum privilegia servant delegati Sedis Apostolicæ 115. XV.

MILITIA.

Militiæ summa laus obedire ob reipublicæ utilitatem 548. III.

MIRACULA.

Apostolis Spiritus sanctus datus est in igneis linguis propter incredulos, nobis in plenitudine ecclesiæ, non per signa, sed per fidem veritas est colligenda 247. VIII. Miracula extra Ecclesiam, quæcunque illa fuerint, nec Magis Pharaonis, nec Simoni Mago profuerunt 16. VI.

MISERICORDIA.

Alia officiorum præcepta propria sunt singulorum: misericordia communis est; non publicanus, non miles, non agricola excipitur; dives & pauper, omnes admonentur, ut conferant non habenti 596. II. Qui misericordia caret, quamvis spiritalis sit, non adimplevit legem Christi 597. V. Grandis culpa, si, sciente te, fidelis egeat, & fame laboret, qui præsertim egere erubescat 598. V. Plus apud quosdam valet pecunia, quam vita morituri *ibid.* Misericordia Dei erga pœnitentes 596. IV.

MISSA.

Missa & plura ad illam spectantia 255. I. 260. IX. Vera Christi caro pro mundi vita adhuc hodie offertur 261. XI. Immolatio Domini nostri Jesu Christi verum & singulare sacrificium 264. II. Plura Sacrificia ejusdem sacerdotis eadem die *ibid.* Semper tamen communio a Sacerdote sumenda *ibid.* Christus iterum in hoc mysterio moritur 273. I. Cum frangitur hostia, dum sanguis in ora fidelium funditur, Sacrificium crucis & sanguinis e latere effusio designatur 275. XXI. I. Missa Sacrificium in memoriam mortis Christi 275. IV. Laudes Deo, preces pro populo, pro regibus, pro ceteris, consecratio 255. I. Oratio Dominica postea sequitur, in qua verba sunt de *pane nostro supersubstantiali ibid.* Presbyteri non celebrent missas, nisi duobus præsentibus, ut hi apte respondeant ipsi pluraliter dicenti, *Dominus vobiscum &c.* 144. II. Sacerdos quilibet vel psallens, vel sacrificans alium habeat adjutorem, qui ejus vices exequatur quotiescunque vel morbus ingruat, vel turbatio, vel aliud quidvis hujusmodi 144. III. Si sacerdos explere nequeat cœpta mysteria, alius compleat 144. IV. Die dominico missæ audiendæ sunt 145. I. Communio percipienda in missa 146. II. Missæ a jejunis celebrandæ 141. III. Quamvis discipuli non acceperint jejuni corpus & Sanguinem Domini, quum primo acceperunt, non propterea calumniandum est ecclesiæ 142. IV. Non præcepit Dominus ordinem, quo sumeretur, sed hunc locum servavit Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat *ibid.* Per universum orbem mos iste servatur *ibid.* Post cibum, potumque, quamlibet minimum, nullus missas facere præsumat 144. IV. In quibuslibet missis pro defunctis preces fundantur 145. XI. Ante confecta mysteria pacem impertiri non decet 145. XII. Licet Christus semel passus mundum salvaverit, iteratur quotidie oblatio, nam quum quotidie labamur, quotidie Christus pro nobis mystice immolatur 138. III. I. Iteratur hoc mysterium & ob commemorationem passionis Christi, semper enim mors Christi est nuncianda, ut Dei caritatem discamus *ibid.* Missam unicam quotidie celebrare satis est Sacerdoti, qui valde felix est, si unam digne celebraverit 138. II. Unam de defunctis, & alteram de die celebrabant quidam *ibid.* Damnantur qui pro pecuniis, vel consimilibus causis plures missas una die celebrant *ibid.* Sanctius est missam non cantare, aut non audire, quam in iis locis, ubi fieri non oportet, nisi urgente necessitate 139. IV. I. Tempus celebrationis missarum IV. II. III. In locis ab episcopo sacratis missæ sunt celebrandæ 139. V. Donec ecclesiæ ab infidelibus combustæ instaurari queant, missæ celebrari poterunt in capellis cum tabula consecrata 140. V. In itinere celebrari possunt sub dio, & in tentoriis, si habeantur tabula consecrata cum ceteris, quæ desiderantur *ibid.* Missæ non sunt celebrandæ alibi, quam in locis Domino consecratis 127. I. Missæ non sunt celebrandæ, in ecclesia, in qua paganus sepultus est 129. V. Non celebrentur in privatis oratoriis maximis festivitatibus 133. III. Missæ publicæ per Episcopos, & Clericos in Monasteriis vetitæ 70. VII. Sacrificium altaris non celebretur in serico panno, aut tincto, sed in puro linteo, sicut Christi Domini corpus in sindone munda sepultum fuit 140. VIII. Missarum hymni 140. VI. Præfationes 141. VII. Sacramenta altaris nonnisi a jejunis celebrentur, excepto die anniversario, quo cœna Domini celebratur 141. VIII. Episcopo missam celebranti quot ministri adesse debeant 144. I. Missam cantare pro hæreticis non licet, jubente etiam episcopo vel abbate 121. I. Missa presbyteri, concubinam habentis non audiatur 143. IV. Quid agendum ea die, qua in somniis contigit illusio venerea 143. V.

MONACHUS. MONASTERIUM

Monasteriis, & Monachis præest episcopus civitatis, secundum traditionem sanctorum Patrum & Canonum 196. II. Pœnæ constitutæ in eos, qui episcopis non obtemperant tum clericos tum monachos, sive laicos *ibid.* Monasteria, & cellulæ, permittente dumtaxat episcopo, ædificare licet 196. I. Monasteria Deo dicata cum consilio episcopi, perpetuo maneant monasteria, nec cedant in sæculares usus 198. II. Eorum disciplina pertinet ad Episcopum territorii, in quo sunt constituta 121. IX. Monasteria, & qui eis præsunt, ab episcopis pendent 197. III. *& seqq.* Monasteriorum sollicitudinem gerant Episcopi 97. II. 98. II. In Monasteriis œconomi constituantur 98. III. Monasteria sub cura Episcopi 69. IV. Monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis, vel quibuslibet obsequiis sæcularibus nullo modo subjaceant 69. VI. Monasteriorum permutatio 472. I. Monasteriis duobus præesse nequit idem Abbas 189. II. Vetitæ sunt in Monasteriis Missæ publicæ per Episcopos, & Clericos 70. VII. Monachorum & monialium sint diversa distincta cœnobia 525. XX. 526. IX. X. Monasterio facta donatio in ingressu 374. IV. III. Monasteria jus sibi vendicant in res eorum, qui Monachi fiunt 374. IV. Quæ ab ipsa dedicatione Monasteriis, & eorum oratoriis competunt, serventur ab episcopo diœceseos 203. I. Monasticæ exemptiones 201. II. Monasteriorum Basilicæ episcopis pensionem, ut ceteræ, non solvunt 305. III.

Mo-

OBLATIO.

OBSERVATIO.

OCCASIO.

OCCIDENTALIS ECCLESIA.

OECONOMUS.

OFFICIUM.

OLEUM SANCTUM.

OPUS.

OPINIO. *Vide* DUBIUM.

Vide DUBIUM.

ORATIO.

ORATORIUM.

ORDO.

ORIGINALE PECCATUM.

O R N A T U S.

O R P H A N I.

O S T I A R I U S.

P

P A C T U M.

P A L L I U M.

P A P A *Vide* R O M A N U S P O N T I F E X.

P A R E N T E S.

P A R O C H I A.

P A R V U L I.

P A T E N A.

P A T R E S.

P A T R I A R C H A.

P A T R I N U S.

P A U P E R.

P A X.

P E C C A T U M.

PECUNIA.

PENSIO.

PERCUSSOR.

PEREGRINA COMMUNIO.

PEREGRINI.

PERJURIUM.

PERSECUTIO.

PERSEVERANTIA.

PETITIONES MUTUÆ *Vide* RECONVENTIO

PHILOSOPHIA.

PISCES.

PLANETARII.

PLEBS.

PLEBISSCITUM.

PLURALITAS.

POENA.

POENITENTES.

POENITENTIA.

privata

QUA-

SEPULTURA.

SERVUS.

SIGILLUM.

SIGNUM.

SIMONIA. SIMONIACI.

SODOMITÆ.

SOLEMNITAS.

SORTES.

SORTILEGIUM.

SPECTACULA.

SPIRITUS SANCTUS.

SPOLIATORUM RESTITUTIO.

SPONSALIA SPONSI.

SUBDIACONUS.

SUB-

TRIBUTUM.

TRINITAS.

V

VACATIO.

VAGATIO.

VASA.

VENATIO.

VENIALE PECCATUM.

VERBERA.

VERBUM.

VERBUM DEI.

VERITAS.

VESTIS.

VIATICVM.

VICARIUS.

VICEDOMINUS.

VIDUA.

VIGILIÆ.

VINUM.

VIRGO.

VIRTUS.

VISITATIO.

VITA.

UNCTIO.

UNIO. UNITAS

VOCATIO.

VOTUM.

USURA. USURARII.

USURPATIO.

USUS.

X

XENODOCHIUM.

Z

ZABULON.

ZELUS.

INDEX HISTORICUS.

A

B

C

Daniel

L

M

N

O

P

Ca-

INDEX

INDEX
GEOGRAPHICUS, & CHRONOLOGICUS.
Litera S denotat *Sæculum*, quo res contigit.

A

B

C

Co-

FINIS.

